ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 1er OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10423

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — No 10.423

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՓԱՌՈՒՆԱԿ ՎԱԽՃԱՆ

1915 Ապրիլ 24էն 25 լուսնալիք գիշերը, ճիշդ այն անձեւալ ժամերուն, երբ ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութեան ոստիկանները Պոլսոյ մէջ դաւադրօրէն մէկիկ մէկիկ կը ձերբակալէին հայ մտաւորականները՝ իբրեւ նախաբան ծրագրուած Մեծ Եղեռնին, Տարտանէլը գամաքէն գրաւելու սահմանուած դաշնակից զինուորները Մուտրոսէն նաւ նստած կը յառաջանային դէպի նեղուցը :

Մարտ 18ի անփառունակ փորձէն վերջ, որոշուած էր նաւատորմի պաշտպանութեան տակ վաթսուն հազար անգլիացի եւ ֆրանսացի զինուորներով գրաւել նեղուցին կարգ մը ռազմագիտական կէտերը եւ ճամբայ բանալ դէպի օսմանեան կայսրութեան մայրաքաղաքը :

Ընդհանուր հրամանատարն էր Եան Համիլթըն : Ռոպէք կը հրամայէր նաւատորմին, օգնական ունենալով Ֆրանսայի ծովակալ Կէփրաթը : Ֆրանս. զինուորներու հրամանատարն էր Զօր. տ'Ամատ :

Շատ բուռն եղան կռիւները ապրիլ 25ի այգածագէն սկսեալ : Անգլ. եւ ֆրանս. զրահաւորներն ու յածանաւերը ռումբ կը տեղացնէին Թրքական դիրքերուն վրայ :

Դաշնակիցները յաջողեցան կամրջագլուխներ կազմել զանազան կէտերու վրայ :

Երկուստեք ծանր էին կորուստները : Թուրքերը անկարող թողելու գիւղերը, կ'այրէին զանոնք : Անհամար Թուրք վիրաւորներ ծովէն ու ցամաքէն կը փոխադրուէին Պոլիս, ուր բոլոր հիւանդանոցները գրաւուելէ ետք Փանկալթիի զինուորական վարժարանն ու գիշերօթիկ դպրոցները հիւանդանոցի վերածուեցան :

Ու մինչ Թուրքերը պահեստի ուժեր կը հասցնէին ճակատ, Անգլիացիք օգնական զինուորներ չէին ստանար : Զօր. Համիլթըն ի զուր շարունակ կը հեռագրէր Լոնտոն՝ նոր ուժեր պահանջելով : Լորտ Քիչնէր, պատերազմական նախարարը, կը մերժէր ընթացք տալ Տարտանէլի ճակատի ընդհ. հրամանատարի պահանջներուն : Եթէ Ապրիլ 25էն անմիջապէս վերջ թարմ ուժեր օգնութեան հասնէին, Թրքական ճակատը կը ճեղքուէր եւ ճամբան կը բացուէր դէպի Պոլիս :

Լորտ Քիչնէր կը նկատուի գլխաւոր պատասխանատուն Տարտանէլի արշաւանքի ձախողութեան :

Պատասխանատուութեան բաժին մըն ալ կ'իյնայ Չըրչիլի, որ առանց նախօրօք լուրջ պատրաստութիւններ տեսնելու, ածապարած էր կրակի մէջ նետելու նաւատորմն ու զինուորները :

Անգլիոյ համար ֆրանս. ճակատը Տարտանէլէն աւելի կարեւոր էր : Քիչնէր անգլ. բանակին թիւը 70էն 100 զօրաբաժնի բարձրացնել կ'ուզէր՝ աւելի մեծ օգնութիւն հասցնելու համար Ֆրանսայի : Իփրի երկրորդ ճակատամարտին առեն Գերմանները թունաւոր կազ գործածեր էին, մեծ մտահոգութեան մատնելով դաշնակիցները :

Մայիսին Լոնտոնի դահլիճին մէջ փոփոխութիւններ մտան : Չըրչիլ հեռացուեցաւ ծովային նախարարութենէն եւ անկարեւոր տեղ մը գրաւեց նոր խառն դահլիճին մէջ : Լորտ Ֆիշըր, որ միշտ հակառակած էր Տարտանէլի արշաւանքին, դուրս ձգուեցաւ կառավարութենէն :

Համիլթըն կը շարունակէր օգնական ուժեր պահանջել : Քիչնէր կը յամառէր մերժել : Ու երբ վերջապէս հաւանեցաւ քանի մը զօրաբաժիններ ղրկել, արդէն շատ ուշ էր : Նորեկները անփորձ զինուորներ էին :

Կռիւները կը շարունակուէին տաւեւ կամ նուազ սաստկութեամբ : Դաշնակից զինուորները ջուրի պակասէն կը տառապէին : Հիւանդութիւնը ծայր տուած էր : Օգոստոսին Սուվլայի դէմ կատարուած յարձակողականը ապետարեր եղաւ : Վերջ գտան մեծ ճակատամարտները : Խրամային դարձան կռիւները, Ֆրանսական ճակատին վրայ եղածին պէս :

Որքան անխնամ եւ անծրագիր սկսած էր արշաւանքը, այնքան կազմակերպուած եւ ծրագրուած կերպով տեղի ունեցաւ պարպումը : Յուսահատ յաղթելէ՝ դաշնակիցները որոշեցին լքել Կէլիպոլուի թերակղզին ճամբով Պոլիսը գրաւելու ծրագիրը :

« Տարտանէլի ողբերգութիւն»ը, ըստ էտմոն Տըլաժի, բաւական սուղ արժած է ոչ միայն Անգլիոյ, այլ եւ Ֆրանսայի : Ֆրանսական արշաւաբանակը 42000էն աւելի չէր. սակայն ամբողջութեամբ վերափոխուած էր, այնպէս որ մէկ տարուան ընթացքին ութսուն հազար զինուորներ անցած են Տարտանէլէն : Ֆրանսայի կորուստն է եղած 182 սպայ և 3524 զինուոր սպաննուած. 42 սպայ, 6050 զինուոր անհետացած : 354 սպայ եւ 17017 զինուոր վիրաւոր : Անհամար հիւանդացածներ :

Անգլիացիները կորսնցուցած են 28 հազարէն աւելի մեռեալ, աւելի քան 78 հազար վիրաւոր, 11.000 անհետացած, շուրջ հարիւր հազար հիւանդ, որոնցմէ հազարաւորներ մեռան կամ անկար դարձան :

Պզտիկ յանդգնութիւն մը, քիչ մը աւելի զոհողութիւն պիտի կրնար յաղթանակով պսակել ձեռնարկը : Սակայն Լոնտոն նստած պատասխանատու վարիչներու անվճռականութիւնն ու տատամսումները, ինչպէս նաեւ մշակուած լուրջ ծրագրի պակասը պատճառ դարձան, որ անփառունակ վախճան մը ունենայ ձեռնարկը, որուն վրայ ա'յնքան յոյսեր էին դրուած :

Եւ պատմութիւնը այսօր իբրեւ «ողբերգութիւն» կ'արձանագրէ ինչ որ փառապանծ յաղթանակ մը պիտի կազմէր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի համար :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ Կ'ՈՒԶԷ

ՄԱՐԵՇԱԼ ՇԷՆ ԵԻԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐԸ

Չինաստանի Արտաքին նախարարը չորս ժամ տեւող մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, ապարէկ կարգաց Միացեալ Նահանգներուն, ՄԱԿի, վերջապէս բովանդակ աշխարհի մէջն ըլլալով Խորհ. Միութիւնը :

« Համայնավար Չինաստան ոչ միայն պատրաստ է դէմ դնելու ամերիկեան յարձակման մը այլեւ կը փափաքի որ վաղն իսկ պատահի այդ յարձակումը : Չինաստան պատրաստ է գերագոյն զոհողութեան : Չինեալ բախում մը ամերիկեան աշխարհակալութեան եւ Չինաստանի միջեւ շատ օգտակար կ'ըլլայ, վասնզի բովանդակ Չինաստանը կը միացնէ եւ աւելի բարձր աստիճանի կը տանի, աշխարհի մէջ, հակաշխարհակալական պայքարը : Տասնըվեց տարի է կը սպասենք այդ յարձակման » : Արդարեւ Հոկտ. մէկին, Չինաստան կը տօնէ Հանրապետութեան սեղծման 16րդ տարեդարձը :

Չինաստան ոչ միայն պատրաստ է ընդդիմանալու ամերիկեան ուժերը այլեւ հետապնդելու զանոնք մինչեւ որ ամբողջ աշխարհակալութիւնը աշխարհէն վերնայ : « Ամերիկացի աշխարհակալները, կ'ըսէ Չինացին, շատ ժողովուրդներու տապարէկ կարգային — Քորէա, Վիէթնամ, Քոնկօ, Քուպա, Սէն Տոմէնկ եւ նոյնիսկ ուզեցին ապարէկ կարգալ Ֆրանսայի եւ Զօր. տը Կոլի, որ այսօր Չինաստանի բարեկամ մըն է : Ոչ միայն չենք վախնար ամերիկեան յարձակումէ մը, այլեւ եթէ կ'ուզեն, Հնդիկները կրնան միանալ Ամերիկացիներուն, ինչպէս նաեւ բրիտանացի աշխարհակալներ, Ճափոնցի ռազմապաշտները եւ արդիական վերաքննողները » : Ասոնք անշուշտ խորհրդային նոր ղեկավարներն են, որոնք Շէն Եիի կարծիքով, կը գործակցին Միացեալ Նահանգներու հետ Չինաստանի դէմ «իրենց վերջը կ'ըլլայ, կը շեշտէ Արտաքին նախարարը, վասնզի խորհրդային ժողովուրդը երբեք թոյլ պիտի չտայ իր ղեկավարներուն նման ոճրային գործունէութիւն ունենալ » :

Շէն Եի չուզեր նաեւ ՄԱԿի անդամակցիլ : Չինաստան կրնայ միջազգային կազմակերպութեան մէջ մտնել, միայն որոշ պայմաններով : Ֆորմոզայի պատուիրակութեան մեկնումը չի բաւեր : Շէն Եի երեք պայմաններ կը դնէ .— Ա) Պէտք է ջնջուի 1950ի բանաձեւը որ Չինաստանը « յարձակող » կը նկատէր Քորէայի մէջ : Բ) Նոր բանաձեւ մը կը քուէարկուի որ կ'ընդունի թէ ժամանակին սխալ մը գործած են : Գ) Սան Ֆրանսիսքոյի Ուխտը ծայրէ ծայր կը վերաքննուի :

Չինաստանի Արտաքին նախարարը յայտարարեց նաեւ թէ իր երկիրը կ'ընդդիմանայ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին եւ Խորհ. Միութեան մասնակցութեան Ալժէի Ափրեւասիական ժողովին : Համաձայն է նաեւ որ այդ ժողովը յետաձգուի մինչեւ որ կացութիւնը հասուննայ : « Կան ոմանք, կ'ըսէ չին նախարարը, որ ըսին ինծի թէ չեն կրնար դատապարտել ամերիկեան աշխարհակալութիւնը որովհետեւ Ամերիկա հաց կուտայ իրենց : Պատասխանեցի, ընդհակառակն որքան դատապարտեն Միացեալ Նահանգները այնքան աւելի հաց կը ստանան» :

Վիէթնամի մասին, չին նախարարը յայտարարեց թէ բանակցութիւնները անկարելի կ'ըլլան ցորչափ ամերիկեան զօրքը չհեռանայ Հարաւային Վիէթնամէն.— « Նոյնիսկ եթէ բարի կամեցողութիւն ունին, անոնք որոնք միջամտութեան մասին կը խօսին միայն ամերիկեան աշխարհակալութեան կը ծառայեն» :

Չինաստան միտք չունի իր հիւլէական գաղտնիքները բաժնելու ուրիշ երկիրներու հետ, արդէն ոչ մէկ երկիր այդ հարցին անդրադարձած է, կ'ըսէ Շէն Եի. — « Երբ ափրեւասիական երկիրները իրենք իրենց, ճարտարարուեստական, երկրագործական, թեքնիք, հիմ մը տան եւ դառնան բոլորովին անկախ, դիւրին կ'ըլլայ իրենց հիւլէական զէնք շինել : Մեծ կարեւորութիւն չենք տար հիւլէական զէնքերու :Եթէ անօթի էք հիւլէական ռումբ չէք կրնար ուտել : Եթէ կը մսիք, հիւլէական ռումբով չէք կրնար հագուիլ » :

Շէն Եի կ'ըսէ թէ Չինաստան շատ մեծ համբերութիւն ցոյց տուած է Հնդկաստանի հանդէպ : Պատասխանելով արեւմտեան - գերման լրագրողի մը, չին նախարարը ըսած է թէ « պայմանները հասուն չեն որպէսզի առեւտրական պաշտօնական յարաբերութիւններ սեղծուին արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Չինաստանի միջեւ» : Շէն Եի յարձակած է նաեւ Պոնի եւ Ուաշինկթընի մերձեցման վրայ « որ սպառնալիք մըն է Եւրոպայի համար եւ կը ձգտի արեւելեան Գերմանիոյ կլման » :

Ընդունելով հանդերձ թէ ընդդիմադիր տարրեր կան համայնավար Չինաստանի մէջ(Խորհ. Միութեան կողմնակից վերաքննականներ, դրամատիրութեան կողմնակիցներ եւ ուրիշներ) Շէն Եի յայտարարած է «ոչ մէկ մտահոգութիւն ունինք ինչ կը վերաբերի պետական հարուածի մը Փեքինի մէջ, վաղը » :

Գալով Չինաստանի հիւլէական երրորդ ռումբին փորձին թուականին, Շէն Եի ըսած է «սպասեցէք» :

× Ուաշինկթընի մէջ այն կարծիքը կայ թէ նման յայտարարութիւններով, Չինացիք կ'ուզեն ծածկել իրենց ներքին դժուարութիւնները, իսկ Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները համոզուած են որ, ներկայիս, Չինաստան չուզեր ՄԱԿի անդամակցիլ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ժողովին մէջ ուշագրաւ եղոյթ մը ունեցած է Եգիպտոսի Մելքիթ պատրիարքական փոխանորդը՝ Գերպ. Զօղպի, ամուսնալուծման մասին : Օրակարգի հարցը ամուսնութիւնն էր, երբ Գերպ. Զօղպի տեղէն ելած ու միջամտած է : «Ծնունդներու սահմանափակումէն աւելի տագնապալի հարց մը կայ : Պարագան է անմեղ ամուսինին որ ծաղիկ հասակին եւ առանց որեւէ յանցանքի իր կողմէ, վերջնականապէս առանձին կը գտնուի միւսին յանցանքով : Այս ցաւոտ հարցին առջեւ քահանան մէկ պատասխան ունի .— բան չեմ կրնար ընել քեզի համար, աղօթէ եւ համակերպէ առանձին ապրելու : Ժուժկալ մնացիր » : Լուծումը հերոսական է բայց ամէն մարդ հերոսութեան կոչում չունի : Կաթողիկէ եկեղեցին պէտք է՞ պահէ այդ դիրքը եւ պատասխանէ տէպրույ – թուա (Գերպ.ը ֆրանսերէն արտասանած է այս վերջին բառը) : Մելքիթ պատրիարքական փոխանորդը ապա բացատրած է արեւելեան եկեղեցիներու դիրքը, հիմնուած Մատթէոսի մեկնաբանութեան վրայ : Ըստ թղթակիցներու Գերպ. Զօղպիի միջամտութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործած է, տրուած ըլլալով որ նման բազմաթիւ պարագաներ կան, բայց մեծ յոյսեր կարելի չէ ունենալ ինչ կը վերաբերի միջամտութեան տարողութեան : Հաւանական չէ որ հիմնական փոփոխութիւններ կատարուին այդ ուղղութեամբ եւ Գերպ. Զօղպին ալ չի կարծեր որ անմիջական արդիւնք ունենայ : Ուզած է սակայն աստուածաբաններու ուշադրութեան յանձնել ու նաեւ պատմութեան : Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Կարդինալ Պէա, կրկին խօսած է Հրեաներու մասին : Շեշտած է թէ նոյնիսկ Երուսաղէմ գտնուող Հրեաները, Քրիստոսի մահուան առեն, չեն կրնար ամբաստանուիլ, տրուած ըլլալով որ կասկածելի է թէ հարկ եղածին չափ հասկցած էին Յիսուսի մարդկային եւ աստուածային բնոյթը : Նիւ Եորքի մէջ, նախագահ Ֆանֆանին է որ պիտի ընդունի Պապը :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ համայնավար կուսակցութեան լիակատար նիստը վերջ գտաւ առջի օր : Այս առթիւ Բրեժնեւ յայտարարեց թէ Չինացիք հաշտութիւն չեն ուզած : Ըսած է նաեւ թէ Վիէթնամի պատերազմը բարդացուցած է Խորհ. Միութեան եւ Ամերիկայի յարաբերութիւնները : Իսկ Մեծն Բրիտանիոյ հետ յարաբերութիւնները տեղ քայլ կ'ընեն, որովհետեւ Անգլիա զօրավիգ կեցաւ Ամերիկայի Վիէթնամի մէջ : Դաշնակցային Գերմանիոյ հետ յարաբերութիւնները անցեալին պէս գէշ են :

ԻՐԱՔԻ ազգայնական Քիւրտերը կոչ մը հրապարակած են, Գահիրէ, որով « կլոր սեղան » մը կ'առաջարկեն արաբական բոլոր երկիրներուն հետ, կարգադրելու համար քրտական հարցը, տրուած ըլլալով որ Պաղտատի նոր կառավարութիւնը դիրք չէ փոխած այդ ուղղութեամբ :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԻՆ

Կեանքը կարճ է, ուստի մէկ տարին բաւական երկար։ Խորհածը նոյնպէս արած հաշուելով՝ քանի որ մտածումը սկիզբն է գործի, ի՞նչ արած էք այս մէկ տարուան մէջ, որ անցաւ ահա։ Եւ ի՞նչ էք մտադիր՝ այս եկող տարին։ Մտածեցէք․ մէկ անգամ միայն ձեզ տրուած է պատեհութիւն այս չքեղ տիեզերքի մէջ մտածելու, զգալու եւ կամենալու։ Մի նոր տերեւ էք մարդկութեան ծառին, որ պիտի թողնէք վաղ թէ ուշ։ Նոր տերեւներ կը բուսնեն եւ կը նայեն արեւին, բայց դուք չէք լինի, այլ ուրիշներ։ Նոր տարին առիթ է, որ մտածէք այս մասին։

«Քանի որ ուրիշ առիթ չի լինի՝ վայելենք կեանքը։ Շահենք ու ծախսենք․ Հաց ու կին»։ Ահա մի վճիռ։ Բայց մեր պապերն ասում էին, «եւ արքայութիւն»։ Բայց այս վերջին կէ՞տը ինչպէս։ Զըջե՞նք արդեօք ատենդական ծրագրից եւ գոհանանք երկուսով․ — Հաց եւ կին։ Ահա մի հարցում որին պէտք է պատասխան տայ երիտասարդը, եթէ լրջմիտ է ու խոհուն։ Միջավայրն օգտագործելով է, որ ապրում են մարդիկ։ Սրա համար մերոնք ասած են․ «Աշխարհը դմակ, մարդը՝ դանակ, կտրիր ու կեր»։ Բայց այս կտրելուց կռիւ է ծագում։ Պէտք չէ՞ մտածէք, որ կռիւը չքանայ կամ մեղմանայ, մանաւանդ թէ ազնուանայ, ինչպէս ոտնագնդի մրցութիւն։ Եւ ահա դիմացն էք հանրային կեանքի վերակազմութեան։ Ի՞նչ արած էք այս ուղղութեամբ կամ երբեւէ մտածա՞ծ էք այս մասին։ Սակայն այս՝ հացի խնդիրն է միայն։ Իսկ կնո՞ջ խնդիրը։ Կարծո՞ւմ էք թէ հաճոյքի համար են նրանք աշխարհում, որ միջուկն ուտէք, կեղեւը նետէք։ Չէ՞ք կարծում, որ նրանք ոչ միայն մարմին, այլեւ հոգի ունին ձեզ նման։ Ի՞նչ խորհած էք այս մասին եւ ի՞նչ էք արած։ Չարժէ՞ մտածել նոր տարուան շէմքին նաեւ այս մասին, քանի որ ամէն նոր տարի պտուղներ է բերում աշխարհին՝ հիւթեղ ու գրաւիչ։ Եւ վերջապէս «արքայութիւն»ը, որ երկընքինը չէ, այլ մեզ վեր տանող գաղափարականը։ Երկնքի արքայութեան մասին Յիսուս ասում էր թէ նա բռնաբարւում է եւ յափշտակւում։ Գաղափարականը նոյնպէս բռնաբարւումով է յափշտակւում, այսինքն ճիգով։ Ա՞յս ուղղութեամբ ինչ արած էք եւ ինչ էք մտադիր անելու։

Ահաւասիկ կեանքի հիմնական խնդիրները — հաց, կին, գաղափարական — որ դրուած են մարդու առջեւ եւ լուծում են պահանջում։ Անգիտակից բազմութիւնը գնում է բնազդի ճամբով։ «Աշխարհը այսպէս եկել է, այսպէս էլ կ'երթայ», այս է իր կենսիմացութիւնը։ Շատ ճիգ՝ կնոջ համար, ոչ մի ճիգ գաղափարական աշխարհի համար, — ահա ընթացքը կեանքի։ Բայց գիտակից երիտասարդութեան վայել չէ նաեւ պէս օրօրուիլ կեանքի բերմունքի վրայ։ Նա պէտք է ղեկ ունենայ եւ որոշէ թէ ո՛ւր եւ ի՛նչպէս պէտք է անցնի իր ուղին այս աշխարհում։ Եւ նախ պէտք է որոշէ թէ եռանդամ ծրագրի որ մի կէտն է, որ պէտք է գերիշխէ եւ որոշէ միւսների դերն ու արժէքը։

«Հացն է կարեւորը, կին կը գտնեմ ո՛ւր եւ ե՛րբ որ ուզենամ։ Գաղափարակա՞նը ··· միայն կարող է խանգարել, ուստի լաւ է ձեռք քաշել» — ահա մի լուծում։ «Կինն է կարեւորը, պէտք է շահիլ՝ նրանց վայելքը գտնելու համար։ Գաղափարակա՞ն, — ինչո՞ւ չէ, եթէ դրանով կինեւր որսացուին» — ահա մի ուրիշ լուծում։ Այսպէս լուծում են արկածախնդիրները։ «Մի համեստ ապրուստ եւ մի համեստ կին, մի որոշ չափով, այնքան որ համեստ հացը չտուժէ եւ շահած կինը ձեռքից դուրս չգայ», այսպէս է վճռում պարկեշտը։ Եթէ հացն է գերակայ՝ կեանքը դառնում է շուկայ․ մանր պայքար, ցաւ ու սուգ իշխում են այնտեղ։ Նիւթականը մղում է հոգին եւ տանում է անբանութեան։ Եթէ կինն է գերակայ՝ կեանքը դառնում է մի պարահանդէս, սակայն կարճատեւ եւ իր մըրուր թողնում է սրտում յոգնութիւն, ուր ցանկութիւնն անցած է եւ սրտը չէ մեռած։ Հանրային վերելքի տեսակէտով այս երկու վճիռներն եւս կայական արժէք ունին եւ ոչ ուժական․ պահում են եղածը եւ մաշում են մարմինն ու հոգին։ Առանց իմաստասէրին՝ այս երկու «պահուածք»ները այն համոզման են թէ կեանքը պէտք է օգտագործուի նիւթական կամ հաճոյալից բարօրութեան համար։ Այս վճիռները փախչում են զրկանքից, որ համարում են չարիք։

Բայց խիզախ պահուածքի մէկ ուրիշը կայ, որ նոյնպէս կարծում է թէ մեր կեանքը պէտք է օգտագործուի, բայց ··· ոգեկան վերելքի համար։ Այս վերելքը նոյնպէս ճիգ է պահանջում եւ տանում է դէպի խաղաղութիւնն աշխարհի եւ հոգիների։ Նա գնում է զրկանքի ճամբով, որ մարդ յանձն է առնում կամովին եւ տալիս է խոր հաճոյք, որ չեն կարող տալ հացն ու կինը։ Մեծ ու ստեղծագործ ուժեր կան մարդկային հոգում, որ պէտք է արթնանան եւ օգտագործուեն։ Դրա համար պէտք է ներքին աշխատանք եւ վերելքի տենչ։ Այս աշխատանքին ատակ է մարդ եւ այս տենչը նոյնքան բնածին է եւ հանուր, որքան տենչը հացի եւ կնոջ, բայց նա մարդու մէջ մնացած է անխըլիրտ, որովհետեւ հացն ու կինը խեղդում են նրան։ Այս ճիգը չի մերժում հաց ու կին, բայց նոր արժէք ու հմայք է տալիս նրանց։ Նա օրհնում է հացը, որ հնար է տալիս մարմնին ապրելու եւ վեր տենչացող հոգին կրելու․ նա օրհնում է եւ կինը, որ ընկերանում է վերնատենչ ճիգին։ Այս բարձունքի վրայ մեղմանում է պայքարի պրկումը․ բարձունքն ամփոփ է եւ ամէն ոք կարող է վերցանալ։ Մրցումն այստեղ ստեղծագործ է եւ ոչ քայքայիչ, իրար նայելով աւելի վեր են սլանում։ Այստեղ կինը բորբոք զգացումներ չի յարուցանում․ նա օգնական է վերասլաց ճիգի եւ ոչ միայն կողակից։ Օդը մաքուր է այս բարձունքի վրայ եւ ապրելու խինդը ներզօր։ Հանդարտ ու սիրով՝ մարդ նայում է նոր կեանքերի ծիլերին, որ ցայտում են անհունութեան խորքերից, եւ հանդարտ եւ անվախ նայում է կեանքի մարումին։ Բարի կամքն ու պատրաստակամ նուիրումն են միակ ձեւը մարդկային առընչութեան, եւ իր նմանի բարձրացման համար մահը հաճոյք է եւ սուկում չունի։

Երիտասարդը պէտք է ոգեկան բարձունք ունենայ, որ մագլցի ճիգով։ Այդ է իր կոչումն այս աշխարհի մէջ․ մնացածը հող է ու մոխիր։ Արդ՝ ունի՞ք այդ բարձունքը, եթէ չունիք՝ չէ՞ք կարծում, որ պէտք է ունենաք։ Ուտող ու վայելող երկոտանու վիճակից վերանալ դէպի մարդը սաւառնող, այս պէտք է լինի երիտասարդութեան հոգն ու ճիգը, որովհետեւ այս է նրա կոչումը տիեզերքի մէջ։ Նիցչէն ասում էր․ «Մարդը մի բան է, որ պէտք է յաղթահարուի»։ Ճիշդ է այս, բայց պայքարը պէտք է փոխադրել ներաշխարհ եւ այստեղ հարթընթաց մարդուն՝ ճիգով դարձնել վերասլաց։ Ոչ թէ բարձրանալ՝ միւսներին համարելով պատուանդան, այլ բարձրանալ ներքնապէս՝ միւսների համար դառնալով ջահ ու բարձունք։ Ոգու խիզը սպառելով լուսաւորել ներքին վերելքի ճամբան նմանի առջեւ, — այս է կոչումը երիտասարդ մարդկութեան։

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐՄԷՆ ԱՐՄԷՆԵԱՆ

Բ.

Երիտասարդ Արմենակը այնուհետեւ այլեւս կը սկսի գրեթէ ամէն գործ մէկ կողմ թողած, յաճախել թատրոն, ներկայ գտնուելու համար Մնակեանի ղեկավարութեամբ ներկայացուած խաղերուն, որոնք մեծ մասամբ Թրքերէն լեզուով տեղի կ'ունենային։

Շատ բնականաբար, Ադամեանի մը խաղը տեսած խանդավառ թատերասէրի մը համար, այս ներկայացումները չէին կրնար տալ հոգեկան այն սփոփարար բաւարարութիւնը, որոնցմով լի էր իր միտքն ու հոգին Ադամեանի թողած տպաւորութիւններուն շնորհիւ։

Եւ սակայն, առանց վարանումի կը շարունակէ յաճախել թատրոն, ներկայ կ'ըլլայ այդ ներկայացումներուն, վարընգի, իր իսկ խոստովանութեամբ «չէի ցաւում, որովհետեւ իմ մէջ զարգանում էր քննադատական մտածողութիւնը եւ գուցէ հէնց դրա շնորհիւ աւելի եւս հրահրւում էր դերասան դառնալու ցանկութիւնը, միայն թէ ոչ այստեղ՝ Պոլսում, այլ Ռուսաստանում, այնտեղ որտեղ Ադամեանի տաղանդն էր զարգացնել ու փայլել...»։

Ու կը սկսի երազել Կովկասը, Թիֆլիզը ···

Բայց ի՞նչ միջոցներով պիտի կրնար իրականացնել իր երազը։ Չէ՞ որ տակաւին շատ էր երիտասարդ ու անփորձ։ Անկէ զատ վստահութիւնն ալ կը պակսէր իրեն, խորհելով որ թերեւս «ինձ չընդունին այն թատրոնը, որտեղ, թւում էր, թէ բոլոր դերասաններն էլ մէկ-մէկ, եթէ ոչ Ադամեաններ, յամենայն դէպս նրանից շատ էլ պակաս չպէտք է լինէին։ Մի թատրոն, ուր ամէնքին չէր թոյլ տրուի մուտք գործել ...»։

Ահա այս անորոշ ու տատանոտ դրութեան մէջ, նախախնամական դէպք մը վերիվայր կը շրջէ ամէն ինչ ու վերջնական ուղղութիւն մը կուտայ երիտասարդ բեմի սիրահարին։

Կովկասէն Պոլիս կը ժամանէ Գէորգ Պետրոսեան, որ Կովկասի (Թիֆլիզ) դրամաթիքական ընկերութեան յանձնարարութեամբ կուգայ հոն, Թուրքիոյ մայրաքաղաքէն դերասաններ տանելու համար Թիֆլիզ։

Երիտասարդ Արմենակը վայրկեան մը իսկ չի վարանիր։ Առանց այլեւայլի կը դիմէ Պետրոսեանին ու կ'առաջարկէ իր թեկնածութիւնը։ Առաջին առթիւ, Գէորգ Պետրոսեան, դէմ յանդիման գտնըւելով չափէն աւելի երիտասարդ ու անփորձ մէկուն, վճռապէս կը մերժէ, բայց ի վերջոյ տեղի տալով Արմենակի թախանձանքներուն, մանաւանդ որ այս վերջինը յանձն կ'առնէ նոյնիսկ «մի քիչ հաց ու պանիր եւ անկողին»ով ծառայել հայ բեմին։

Իսկոյն գործի կը լծուի Արմենակ, քիչ մը դրամ ունենալու համար կը ծախէ նոյնիսկ իր բոլոր գիրքերը եւ իր ծնողքէն ու անմիջական շրջապատէն բոլորովին գաղտնի կը ձեռնարկէ իր մեկնումի պատրաստութեան եւ անցագրային գործողութեանց։

Այդ օրերուն անսպասելիօրէն Սամսոնէն Պոլիս կուգայ Արմենակի մայրը, եւ հաւանաբար տեղեկանալով իր զաւկին գաղտնի գործունէութեան, իր կողմէն կը դիմէ Պետրոսեանին, խնդրելով անկէ որ հրաժարի իր զաւակը Կովկաս տանելու մտադրութենէն։

Սակայն, բարեբախտաբար, մայրիկին բոլոր ջանքերը ապարդիւն կը մնան։ Անդրդուելի Արմենակը կը յաջողի վերջնականապէս համոզել Գէորգ Պետրոսեանը, որ ի վերջոյ, առանց նկատի առնելու խելակորոյս մօր աղիողորմ արտասուքները, ամէն բան կը վճռուի, ու բարի օր

ՍՐՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Ո՛չ։ Խորին ցաւ մը ունէր այդ լուացարարը․ աղջիկը թերահաւատ էր — չէր համարձակեր դեռ անհաւատ ըսելու։ Երկու տարի էր որ ալ Հինգշաբթի օրերը Ղալաթիա Ս․ Փրկչին չէր գար հետը․ ինք մինակ կ'երթար։ Հայկանոյշ դասերը պատրուակ կը բռնէր․ Հոփսիմէ հրաման առած էր հանըմներէն, «նորէն կ'երթամ կ'անեմ» կ'ըսէր, բայց աղջիկը սաստկապէս զայրացած սպառնալիք ըրած էր թէ դպրոցը կը ձգէ, կ'ելլէ։

Այդ չէր բաւեր․ ոչ Կիրակի, ոչ տօն օրերը ժամ չէր երթար։ Մայրը խնդրակատարին առջեւ շատ իրիկուն կ'երթար կուլար որ աղջկանը շնորհք տայ։

×

Հոփսիմէ մեր տունն ալ կուգար․ ես ալ դպրոցէն նոր ելած էի․ քանի մը անգամ հանդիպեցայ․ աղջկանը վրայ խօսեցաւ, ու օր մըն ալ մէկտեղ բերաւ որ մէյմը դասերը նայիմ։ 1871ին էր․ քանի մը հարցումներ ըրի, խօսեցայ, շատ մտացի գտայ պզտիկը։ Այնուհետեւ շատ անգամ մայր ու աղջիկ կուգային, մանաւանդ Կիրակի օրերը․ կը խօսէի, հարցումներ կ'ընէի։

Ժամանակը կ'անցնէր, Հայկանոյշ կը մեծնար, գեղեցիկ չէր, բայց կրնար մինչեւ աստիճան մը սիրուն ըսուիլ, խոշոր, վառվռուն, պարտիզակցիի աղուոր աչքեր ունէր։ Ընկերակցութիւնը ախորժելի կը դառնար ինծի։ Այդ միջոցին ես ալ սկսած էի ինծի գրատուն մը շինել։ Շրջանը աւարտելու վերջին երկու տարիներն ինծ կարդալու գրքեր ուզեց․ Ֆէօյեէ, Միւսէ, Լամարթին տուի իրեն։

Մրցանակաբաշխութենէն քանի մը օր ետք դարձեալ մեզի եկած էր․ գրքերուս մէջ տեսաւ Ռընանի Յիսուսի Կեանքը․ հետաքրքրութեամբ ուզեց եւ տուաւ։ Ամիս մը վերջը ետ բերաւ եւ ծիծաղելով ըսաւ․

Շատ բարեպաշտական է։

Արդէն զարմացեր էի Ռընանը ուզելուն, իսկ այդ արհամարհական ձեւը ինծի ապշութիւն պատճառեց։ Մինչեւ այն ատեն միայն գրական նիւթերու վրայ խօսած էի, հարկ տեսայ խօսակցութեանս առարկան փոխելու, եւ զարմացական քանի մը հարցումներ ըրի․ Հայկանոյշ շատ յառաջացած էր․ իր մօրը, իր խնամակալուհիներուն, վերջապէս հայ շրջանակներուն ունեցած հաւատքին մասնակից չէր։ Բարոյին մը ըլլալու յարմարութիւնը չունէր, եւ ոչ ալ այնքան բարեպաշտ էի որ ուրիշները յորդորելու համարձակութիւնն ունենամ, բայց հետաքրքիր ըլլալը ներելի էր։

Մէկ երկու տարիէ ի վեր կը տեսնէի թէ աղջիկները մանչերէ նուազ հաւատացող են․ եւ հոն ուր մենք կը մնանք գրեթէ անտարբեր, կային կիներ ու աղջիկներ որ ի ցոյց կը դնէին իրենց չհաւատալը։ Առիթն ուրեմն չուզեցի ձեռքէ փախցնել եւ Հայկանոյշի հետ սկսայ կրօնական վիճաբանութիւն մը։ Չեմ կարծեր որ շատ մեղադրելի համարուիմ, եթէ աղջկան մը միտքը ու սիրտը լաւ ճանչնալու համար բոլորովին ջերմեռանդ կրօնասէրի մը համոզումներն յայտնեցի։

Թէ այն օրը եւ թէ այնուհետեւ ալ վիճաբանեցայ․ տեսայ թէ բնական գիտութիւնը, որուն սկզբունքները միայն սորված էր, խախտած էր իր միտքը․ Փրանսական գրքերու ընթերցումը բոլորովին տակն ու վրայ բրած էր զինքը․ մանկութեան ու պատանեկութեան վշտերը շատ դառնացուցած էին ու կարծրացուցած իր սիրտը։ Ինչ որ սորված էր կրօնքէն, անբաւական եղած էր ամրապնդելու իր խախտուած միտքը․ դասագրքի մը մէջէն քանի մը հարց ու պատասխաններով բռնուց սորված վարդապետութիւնները անզօր եղած էին մաքին քըննութիւնները դադրեցնելու․ իսկ սրտին հետ բան մը չէին խօսած։

Այս խորհութիւնները թերեւս չէի չա– տակէի այստեղ, համարելով զայնս իբր տանդրենց բացառութիւններ, եթէ տասներեք տարուան մէջ տեսած չըլլայի Հայկանուշին նման շատ աղջիկներ ալ։

Այնուհետեւ ժամանակ անցաւ․ լուացարար կինը մեռաւ․ աղջիկը իր բնակութիւնը փոխադրեց ուրիշ տեղ․ Օրթագիւղի վարժարանին Ֆրանսացի վարժուհին իրեն պաշտօն մը գտած էր օտար դպրոցի մը մէջ։ Օր մըն ալ դիպուածով իմացայ թէ Հայկանոյշ կարգուեր է Եւրոպացիի մը հետ, որ յափշտակուեր է անոր աչքերէն ու հաւնած էր ֆրանսերէնին եւ ունեցած ուսումին։

×

Հայկանոյշի գոյութիւնն իսկ մոռցեր էի տասը տարիէ ի վեր, երբ ամիս մը առաջ Հինգշաբթի գիշեր մը սեղանին վըրայ մայրս ըսաւ․

— Այսօր Ղալաթիոյ ժամը գացի։ Գիտե՞ս ով տեսայ։

— Ո՞վ։

— Հայկանոյշը։

— Ո՞ր Հայկանոյշը։

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(2 Շար․)

մը, Արմենակ կը նստի Փրանսական «փաքէ» ընկերութեան «Արմենիա» շոգենաւը, որ զինք պիտի տանէր ուղղակի Պաթում:

Շոգենաւը ճամբու ընթացքին կանգ կ'առնէ Սամսոնի առջեւ: Սոսկումը կը համակէ Արմենակի բովանդակ էութիւնը: Կը խորհի թէ մի գուցէ ոստիկաններու միջամտութեամբ հայրը զինք վար առնէր շոգենաւէն եւ արգելք հանդիսանար իր մեկնումին, կը փակուի շոգենաւի իր խցիկին մէջ, ու կը սպասէ «աղէտ»ին: Կը պատահի միայն այն, որ կը բերեն իրեն իր հօր մէկ նամակը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

«Ես արդէն սեւ փողկապը կապել եմ կորած որդուս համար, ուստի եւ պահանջում եմ մեր ազգանունը չկրել այլեւս, գնա՛, Աստուած քեզ հետ»:

Ու այդ օրէն սկսեալ, Արմենակ Իփէկեան փոխելով իր անունն ու մականունը, կը դառնայ Արմէն Արմէնեան:

×

Կովկասի մէջ, Արմէն Արմէնեան առաջին անգամ մաս կը կազմէ Թիֆլիզի Տրամաթիքական ընկերութեան թատերախումբին, եւ իր առաջին դերը կ'ըլլայ Տիւմա Որդիի «Գամելիազարդ Տիկինը» թատերախաղին Կաստոնի դերը:

1891ին է որ Արմէն Արմէնեան հասարակութեան կը ներկայանայ այդ դերով, խաղընկերը ըլլալով Սիրանոյշի, Յովհաննէս Աբէլեանի, Թրեանցի եւայլ արդէն իսկ հռչակ ու համբաւ ունեցող դերասաններու:

Այս առաջին դերը, իր խոստովանութեամբ, Արմէն Արմէնեան կը կատարէ մեծ դժուարութեամբ, հասկնալի անձկանքի մը մատնուելով, եւ սակայն ներկայացումէն երկու օր ետք լրագիրները գովասանքով տողեր կը նուիրեն իր «կիրթ շարժումներուն, առողջութեան» եւ «ապագայի խոստումներ» կը տեսնեն իր մէջ:

Յաջորդաբար, Արմէն Արմէնեան կը խաղայ երկրորդական եւ նոյնիսկ երրորդական դերեր, առանց որեւէ տրտունջի, նոյնիսկ առանց նկատի առնելու իր ընկերակից դերասաններու խեթ ու չարախօս վերաբերմունքին, մինչեւ այն օրը, որ Սիրանոյշի միջամտութեամբ եւ վճռական պնդումով իրեն կը յանձնուի «Տալիլա» թատերգութեան գլխաւոր ու պատասխանատու Անտրէ Ռոզվայնի դերը, որ Ադամեանէն վերջ չէր ունեցած լաւագոյն կատարող մը:

Եւ այս ներկայացումը կ'ըլլայ Արմէն Արմէնեանի ապագայ փառքին պատուանդանը:

Ամէն տեղ եւ ամէն ժամանակներու, հայ թատերական պատմութեան մէջ արձանագրուած կան դէպքեր, որոնք ակներեւօրէն ի յայտ կը բերեն անհամաձայնութեան, նախանձի ու քինախնդրութեան այն բազմապիսի ու բազմադան դէպքերը, որոնք պատահած են — ափսո՜ս, յաճախ — դերասանական ընտանիքին մէջ:

Այդպէս, ահա, Անտրէ Ռոզվայնի դերէն ետք, այն ժամանակներուն Թիֆլիզի հայ թատերախումբին հետ աշխատող իտալացի մեծանուն դերուսոյց Ֆորկադիի առաջարկութեամբ կ'որոշուի Արմէնեանին յանձնել Կոկոլի «Վերաքննիչ»ին գլխաւոր ու պատասխանատու դերը՝ Խլեստակով:

Դերասանները իրար կ'անցնին: Ի՛նչ, Պոլսէն եկող դերասանը խկոյն հրապարա՞կ պիտի գար այդպիսի «աղուոր» դերով մը: Անտանելի հարուած մը պիտի ըլլար ատիկայ միւս դերասաններուն «արժանապատուութեան» համար:

Ու կը սկսին ձեռքի տակէ գործողութիւնները: Բողոքներ, տրտունջքներ, հրաժարումի սպառնալիքներ իրար կը յաջորդեն եւ յանձնախումբը տեղի տալով ետ կը քաշէ «Վերաքննիչ»ը խաղացանկէն:

«Վերաքննիչ»ի այս ցաւալի դէպքին մասին հետեւեալ կերպով կ'արտայայտուի Արմէն Արմէնեան իր յուշերու հատորին մէջ.—

«...«Վերաքննիչ»ի դէպքից յետոյ խմբի վերաբերմունքը դէպի ինձ փոխուել էր, իսկ ինձ համար մեր այն ժամանակուայ թատերական եւ կենցաղային իրականութեան հանդէպ զգացած հիասթափումս քանի գնում աւելի էր սաստկանում: Ես արդէն աւելի պարզ էի տեսնում մեր ընդհանուր աշխատանքի բացասական կողմերը: Գրեթէ միակը որ ջոկւում էր դրանց մէջ, Դա Սիրանոյշն էր, որ անկեղծօրէն նուիրուած էր արուեստին»:

Ատեն մը անորոշ վիճակ մը կը ստեղծուի Արմէնեանի համար: Թատերական խումբի յանձնախումբը, կարծես անսալով դերասաններու խծբծանքներուն, կը վարանի այլեւս դերեր վստահիլ նոր աճիլ սկսող դերասանին: Այդ շրջանին, Սիրանոյշի հետ Արմէնեան կը մեկնի Պաթում, ուր կը խաղայ մէկ քանի կարեւոր դերեր, որոնց մէջ կը գտնէ մեծ յաջողութիւն, մանաւանդ «Զանգը» զգայացունց տրամին մէջ:

Կը պատահի Կովկասի ծանօթ քոլերայի դէպքը: Մարդիկ կը սկսին խոյս տալ այդ վայրերէն: Արմէնեան կը մնայ շուարած վիճակի մէջ: Ճիշդ այդ օրերուն նամակ մը կը ստանայ քրոջմէն, որ կը գրէր թէ ծնողքը կը խոստանան այլեւս ոչ մէկ յանդիմանական խօսք ընել իրեն դերասանութեան համար, եւ կը խրատէ իր եղբօր որ օգտուելով այս առիթէն, գայ Սամսոն եւ ամառը անցընէ իր ընտանիքին հետ:

Երբ Սամսոն կը հասնի, Կովկասի մէջ քոլերայի համաճարակը հասած էր իր ծայրագոյն չափերուն: Արմէն Արմէնեանի ծնողքը այդ ահաւոր դէպքը պատրուակ ընելով, կը սկսին համոզել զինքը որ այլեւս չվերադառնայ հոն եւ մնայ իրենց հետ վերջնականապէս: Ծնողքէն գաղտնի նամակներ կը գրէ Կովկաս, ըսելու համար որ պատրաստ է վերադառնալ եթէ թատերաշրջանը պիտի սկսի: Ոչ մէկ պատասխան կը ստանայ իր կրկնակի նամակներուն:

Ճարահատ, կը դիմէ իր հօրը եւ կը խնդրէ որ միջոցներ հայթայթէ իրեն մեկնելու արտասահման: Արմէնեանի հայրը, խորհելով որ եւրոպական երկիրներու մէջ իր զաւակը կրնար պահ մը մոռնալ թատրոնը ու կապուիլ առեւտրական գործերու հետ, զայն կ'ուղարկէ Համպուրկ, ուր կ'ապրէր արդէն իր քրոջ ամուսնոյն եղբայրը: Համպուրկի մէջ, Արմէնեան կարծես իրօք կը մոռնայ բեմը, թատրոնը, ու կը սկսի յաճախել օփերաները, ցնցուած կերպով ներկայ գտնուելով մէկ երկու ներկայացումներու, ուր բախտը կ'ունենայ թատերական շրջապտոյտներով այդ քաղաքը եկած իտալացի մեծանուն ողբերգակ դերասանուհի Էլէոնորա Տուզէն եւ Ֆրանսացի ականաւոր դերասան Անթուանը տեսնել բեմի վրայ:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(2 Շար.)

ՊԱՅՔԱՐ ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Սեպտեմբեր ութին Թեհրանի մէջ տեղի ունեցաւ անգրագիտութիւնը աշխարհի մէջ հաշուեյարդարի ենթարկելու համար գումարուած համաշխարհային խորհրդաժողովին բացումը: Խորհրդաժողովը կազմակերպուած էր Իւնեսքոյի եւ Իրանի կառավարութեան նախաձեռնութեամբ: Կը մասնակցէին 118 երկիրներու պատուիրակութիւններ:

Խորհրդաժողովը բացաւ Իրանի կայսրը, որ ընդգծելով խորհրդաժողովին բացառիկ կարեւորութիւնը, կոչ ըրաւ բոլոր երկիրներուն, ընել ամէն կարելին, զեղչել տալու համար պետութիւններու կողմէ ներկայիս սպառազինման համար ծախսուած հարիւր քան միլիառ տոլար վիթխարի գումարը, որուն միայն մէկ երրորդը պիտի բաւէր ամբողջ մարդկութեան մէկ չորրորդը ներկայացնող 750 միլիոն անգրագէտ մարդոց գրել - կարդալ սորվեցնելու եւ երկրին վրայէն անգրագիտութեան չարիքը ի սպառ անհետացնելու համար: 750 միլիոնը թիւն է միայն գրել - կարդալ բոլորովին չգիտցող մարդոց, որոնց վրայ եթէ աւելցնելու ըլլանք նաեւ համրանքը կիսագրագէտ մարդոց, պիտի ունենանք աւելի քան մէկ միլիառ մարդիկ, այսինքն ներկայ մարդկութեան մէկ երրորդը, որ դուրս կը մնայ այսօր գիտութեան լոյսէն, հիւլէական այս դարուն մէջ, երբ մարդիկ երկրէն դուրս յաւակնութիւն ունին նուաճելու նաեւ տիեզերքը եւ տիրանալու անոր բոլոր գաղտնիքներուն:

Անգրագիտութեան աղէտը այսօր ալ աւեր կը գործէ առաւելապէս տնտեսական ու մշակութային մարզերուն մէջ ետ մնացած աշխարհամասերուն մէջ, ինչպէս են՝ Ափրիկէ, Ասիա եւ Լատին Ամերիկա: Ափրիկէի երկու հարիւր միլիոն բնակիչներէն անգրագէտ այր մարդիկը կը կազմեն ամբողջ բնակչութեան 78 տոկոսը, իսկ կիները՝ 84 տոկոսը: Ասիոյ արաբական երկիրներուն մէջ անգրագէտ են այր մարդոց 78 եւ կիներու 82 տոկոսը: Կացութիւնը նոյնն է մօտաւորապէս նաեւ լատին Ամերիկայի մէջ: Իւնեսքոյի գործադիր կոմիտէի անցեալ ամրան նստաշրջանը, հիմ ունենալով 84 երկիրներէ իր ստացած վիճակագրական տուեալները, ցոյց տուաւ որ այդ 84 երկիրներէն միայն 22ը պարտադիր յայտարարած են ուսումը դպրոցական տարիք ունեցող բոլոր երիտասարդներուն համար, իսկ մնացած 62 երկիրներու մէջ չափահասութեան տարիք ունեցող այր մարդոց 65 եւ կիներու 95 առ հարիւրը անգրագէտ են: Դարձեալ համաձայն ՄԱԿի հրատարակած վիճակագրութիւններուն Փաքիստանի բնակչութեան 81·2 առ հարիւրը անգրագէտ են. Պահրէյնի բնակչութեան մօտ երեք չորրորդը (74,7), իսկ Մարոքի, Նիկերիոյ, Նեփալի (Հնդկաստան) եւ Հարաւ-Ափրիկեան հանրապետութեան բնակչութեան աւելի քան 60 առ հարիւրը նոյնպէս անգրագէտ են:

Անգրագիտութեան չարիքին դէմ պայքարը միայն միտքերը մշակելու համար մղուած պարզ պայքար մը չէ, ոչ ալ բարոյագիտական հայեցակէտով է որ անոր անհետացման խնդիրը կը շահագրգռէ այն երկիրները, ուր անգրագէտներու թիւը մեծ տոկոս մը կը ներկայացնէ: Անգրագիտութեան հաշուեյարդարը պիտի նշանակէ արթնցնել անգրագէտ մարդուն մէջ անոր ինքնագիտակցութեան, մարդկային արժանապատուութեան զգացումը, որ կենսական նշանակութիւն ունի տնտեսական, ընկերային եւ քաղաքական տեսակէտով, մարդկային ընկերութեան համար: Կարելի չէ ժխտել, թէ ագիտութիւնը մեծ արգելք է այս ու այն ժողովուրդի տնտեսական զարգացման համար, ան կը դժուարացնէ ժողովուրդներու յառաջընթացը ընկերային եւ մշակութային ճամբուն վրայ:

Տարակոյս չկայ որ մարդկութիւնը անգրագիտութեան աղէտէն բոլորովին ազատելու համար կը պահանջուի մեծ ճիգ ու զոհողութիւն:

ԴԵՂԱԳԻՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

× Քիչ անգամ եկէք, շուտ մեկնեցէք:

× Օ՛ ձեռքերս իմ, ծնողքս իմ:

× Մեծ քարերը ամուր կը նստին իրենց տեղը:

× Բերանը պատի ծակ մը չէ որ ցեխով փակես:

× Մօր մը ձեռքը աստուածային է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Անմիջապէս պառկած է, մեծ քանակութեամբ վերոնալ ընդունելէ ետք: Այժմ կը հասկնաք անշուշտ, օրիորդ, թէ ինչու համար կարգ մը հարցումներ ուղղեցի ձեզի:

Ճէննի խոր հառաչ մը արձակեց:

— Այո: Այժմ կը հասկնամ եւ կարծեմ թէ իրաւունք ունիք, պարոն Փուարօ, ինչպէս Գարլոթան ըլլալու է Լորտ Էճվարի մօտ գացողը: Երէկ բոլորովին նոր գլխարկ մը գնեց:

— Ա՛ ...

— Այո, եւ կը փափաքէր որ գլխարկը փակէր իր դէմքի ձախ կողմը:

Այստեղ կը փորձեմ քանի մը բացատրութիւններ տալ, անգիտանալով թէ ե՞րբ պիտի կարդացուին այս տողերը: Ես տեսած եմ կնոջական գլխարկներու իրարու յաջորդող նորաձեւութիւններ, զանգակի ձեւը, որ կը ծածկէր դէմքը այնպէս, որ անկարելի կ'ըլլար գրեթէ ճանչնալու նոյնիսկ բարեկամուհիներ. «Թոք»ը կ'իջնէր մինչեւ ճակատին վրայ, «պիպի»ն կը դրուէր կողմնակի, «պէրէ»ն այլ ձեւով եւ ուրիշներ: Այս Յունիս ամսուն, ուր տեղի կ'ունենան խնդրոյ առարկայ դէպքերը, նորոյթ գլխարկը ունի ապուրի պնակի մը ձեւը, որ ծռած դիրքով կպած է ականջներէն միոյն վրայ, միւս կողմը եւ գլխուն գագաթը բաց թողած տեսողութեան առջեւ:

— Բայց կարծեմ թէ այժմու գլխարկները գլխուն աջ կողմին վրայ կը դրուին, նշմարեց Փուարօ:

Գլխարկավաճառուհին գլխու շարժումով մը համաձայն գտնուելով:

— Սակայն, ըսաւ, ունինք քանի մը բացառիկ ձեւեր մեր յաճախորդներէն իւրաքանչիւրին ճաշակին գոհացում տալու համար: Կան որ ձախ կողմին վրայ դնել կ'ուզեն: Գարլոթան արդեօք յատուկ պատճառ մը ունէ՞ր իր դէմքին ձախ կողմը ծածկելու:

Անմիջապէս ես յիշեցի, որ Րէճէնթ Գաթի մուտքի դուռը կը բացուէր ձախ կողմին վրայ, այնպէս որ այցելուին անկարելի էր որ դռնապանին ուշադրութենէն զերծ պահէր իր դէմքին ձախ կողմը. վերյիշեցի նաեւ որ նկատած էի անցեալ գիշեր, թէ Ժանն Վիլքենսոն մորթային շատ թեթեւ նշան մը կը կրէր իր ձախ աչքին անկիւնը:

Այս անդրադարձումներս յայտնեցի Փուարոյին:

— Ճիշդ է: Բացարձակապէս իրաւունք ունիք, Հասթինկ, ըսաւ: Այդպէս կը բացատրուի մինչեւ այն գլխարկին ընտրութիւնը:

Ճէննի ցնցուեցաւ յանկարծ:

— Պարոն Փուարօ, ըսաւ, միթէ Գարլոթա՞յէն կը կասկածիք թէ... որ գործած ըլլայ ոճիրը: Պատճառ մը չէն երբեք իր ինձ ըրած մէկ անգամուան աննպաստ խօսքերը, ենթադրել տալ ձեզ որ...

— Ոչ, ի հարկէ, ոչ, բայց եւ այնպէս տարօրինակ են իր ձեզի ըսած խօսքերը: Ես կ'ուզէի գիտնալ պատճառը իր ատելութեան Լորտ Էճվարի հանդէպ: Ի՞նչ գիտէր այդ մարդուն վրայ, որուն մասին այդքան խիստ վճիռ կ'արձակէր:

— Այդ մասին ոչինչ գիտեմ, բայց գըլուխս կուտամ, եթէ ինք սպաննած ըլլայ այդ մարդը: Գարլոթան շատ նուրբ աղջիկ է... նուրբ աղջիկ էր՝ կ'ուզէի ըսել:

— Կեցցես, բացականչեց Փուարօ: Դուք հրաշալի կերպով իմ մտածելակերպս կ'արտայայտէք: Ոճիրի մը մէջ՝ ոճրագործին հոգեբանութիւնը խնդրոյ առարկայ կը դառնայ: Եւ այստեղ մենք դէմ - յանդիման կը գտնուինք գիտական կերպով գործուած ոճիրի մը հետ:

— Գիտակա՞ն կերպով...

— Այո: Մարդասպանը ճշգրտութեամբ գիտէր այն տեղը, ուր պէտք էր հարուածել՝ հասնելու համար գանկին ներքեւ գտնուող կենսական կեդրոններուն:

— Մի գուցէ բժիշկ մը ըլլայ չարագործը... խորհրդածեց Ճէննի:

— Արդեօք Միս Ադամս բժիշկ մը կը հաշուէ՞ր իր բարեկամներու թիւին մէջ:

Ճէննի գլուխը օրորեց.

— Ամենայն դէպս ոչ Անգլիոյ մէջ, ըսաւ. որովհետեւ անպայման խօսած պիտի ըլլար ինծի անոր մասին:

— Հարցում մը եւս.— Միս Ադամս ակնոցներ կը գործածէ՞ր:

— Ակնոցնե՞ր... բնաւ երբեք:

— Զմոռնամ... Միս Ադամս կը ճանչնա՞ր Պրիան Մարթէնը, հարցուց Փուարօ:

— Այո, այո: Ճանչցած էր զայն շատ փոքր տարիքէն, սակայն շատ հազուադէպ կերպով զիրար կը տեսնէին: Գարլոթան կը նկատէր զայն քիչ մը չփացած իր յաջողութիւններէն:

Ճէննի ժամացոյցը նայելով ճիչ մը արձակեց.

— Ես կը մեկնիմ: Բանով մը օգտակար կրցա՞յ ըլլալ ձեզի, պարոն Փուարօ:

— Մի տարակուսիք, օրիորդ, եւ այժմէն գիտցէք թէ նոյնիսկ դարձեալ ձեր օժանդակութեան պիտի կարօտիմ:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Պ. Վահրամ Մինըլեան, Տիկին Անժէլ Մինըլեան, Պ. Յարութիւն Մինըլեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Մինըլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Մինըլեան, Օր. Ալիս Մինըլեան, Տիկին Նվըրիկ Մինըլեան եւ զաւակները, Տիկին Սերոբեան եւ Օր. Ալիս Սերոբեան (Պոլիս), Տիկին Սուրբիկ Սերոբեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Հայկազ Մինըլեան, ինչպէս նաեւ Սերոբեան (Պուլկարիա), Նագաշեան (Մարսէյլ), Ֆարաճեան, Գարաճեան, Զաթալեան, Սարգիսեան, Փլիւշէ, Մոնժօ, Նեւշէհիրլեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՄԻՆԸԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Սերոբեան, Իզմիր)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 28ին, 81 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Թաղումը տեղի կ'ունենայ Անկէնի նոր գերեզմանատան մէջ, ժամը 17.45ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ազգ. բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

յիշատակին, Հասմիկ Գարակէօզեան Հոմի Նախկին Սանուց Միութեան փափաքին համաձայն:

×

Պ. Միհրան Գավէզեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱՎԷԶԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Վահրամ Մինըլեան փոխան ծաղկեպսակի Սուրէն Սարգիսեանի մահուան առթիւ 25ական ֆրանք կը նուիրէ Ազգատախնամին եւ Հանգստեան տան:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր-ընկերուհիները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, տեղւոյս եկեղեցիին խորհրդարանը: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Լիոնի, Ս. Էթիէնի եւ Ս. Շամոնի մէջ

Հայ Երիտասարդաց Թատերախումբերու միացեալ կազմով:

Ղեկավարութեամբ եւ մասնակցութեամբ Թրագօշի, Ժիւաէքսի եւ Տիկին Ա. Աբրահամեանի:

Կը ներկայացուի՝

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

(4 արար, բազմաթիւ երգերով ու պարերով):

ԼԻՈՆ.— Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Հայ Ազգ. Տան թատերասրահին մէջ:

Ս. ԷԹԻԷՆ.— Այս Կիրակի ցերեկ, ժամը 4ին, Փիէր Բիւրիի թատերասրահին մէջ:

Ս. ՇԱՄՈՆ.— Այս Կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին, Ժան տ'Արք սրահին մէջ:

Մուտք 4 եւ 5 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարապետ Ղուկասեան Տէրէվէնկցի (Կեսարիոյ մօտերը), որ Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի: Փնտռողը իր զինուորական ընկեր Յակոբ Յարութիւնեանն է (Թաշպուլլըեան): Յիշեալին ուր ըլլալը գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին:

HAGOP HAROUTUNIAN
18743 Greenwald
SOUTHFIELD, MICH. (U. S. A.)

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապ. Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէնի դասընթացքը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 3ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Քոռւա-Ռուժի դպրոցի սրահին մէջ, դասատու Պ. Իշխան Մարտիրոսեան: Բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի անխտիր արձանագրել իրենց զաւակները, իսկ քաղաքի համար դիմել 31 Ռիւ տ'Ալամպէռ, ընկերուհի Միքայէլեանի բնակարանին մէջ:

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի դպրոցի 1965-66 տարեշրջանի արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն օր՝ դիմել Պ. Վ. Հիւսեանի Ռիւ Նանսէն: Դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտ. 2ին:

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 7ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին:

Նոյն օրը տեղի կ'ունենան արձանագրութիւններ, դասարանական բաժանում եւ դասատուութիւն:

Պօմոնի եւ շրջակայքի ծնողքներէն կը խնդրուի նկատի առնել վերոյիշեալ թուականն ու չզրկել իրենց զաւակները մայրենի լեզուի ուսումէն:

Վարժարանին ուսուցիչն է Պ. Վահրամ Կ. Մխիթիք:

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պուլ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ տեղւոյս Կապ. Խաչի մասնաճիւղի միասնաբար հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթիի դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 7ին, Հինգշաբթի: Անցեալ տարուան ուսուցչական կազմով:

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան դպրոցի հայերէնի դասաւանդութիւնները կը սկսին, Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 7ին:

Կը խնդրուի շրջանիս բոլոր ծնողքներէն որ իրենց փոքրիկները այժմէն արձանագրել տան եկեղեցւոյս խորհրդարանը քարտուղարութեան մօտ:

Այս տարուան ուսուցչուհին է Տիկին Աննիկ Թէքիրեան:

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ Հոկտեմբեր 7էն սկսեալ Հինգշաբթի եւ Կիրակի օրուան հայերէնի դասընթացքները կը սկըսին: Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն որ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը ամէն օր:

×

ԼԻԼԱՅԻ ՇՐՋԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի շրջ. վարչութեան հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի, Հոկտեմբեր 7ին, 32-34 Ավընիւ Փորթ տէ Լիլա, Բէս տ'Էփարնեի սրահը, ժամը 14-17: Կը խնդրուի ծնողքներէն շուտափոյթ արձանագրել իրենց զաւակները ու չզրկել զանոնք մայրենի լեզուէն:

Ա. Ջ. Դ.

Սեբաստիոյ Նահանգային Մարաթ Ուսումնասիրացի վարչութիւնը կը յայտնէ նահանգային բոլոր հայրենակիցներուն, եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ Միութիւններուն որ հաճին իրենց թղթակցութիւնները ուղղել Միութեան քարտուղար Միրիճան Շիրվանեանի,

JEAN CHIRVANIAN
65, Voie d'Issy, MALAKOFF (Seine)

Իսկ դրամական վճարումները ու նուիրատուութիւնները ղրկել հետեւեալ հասցէին.

L. KACHIKEMANIAN
125, Ave. Henri-Barbusse CLAMART (S.)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը ութին, Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն: «Յորդանանի Ս. Վայրերը»: Խօսակցութիւն ճարտարապետներ Է. Իւթիւճեանի եւ Տ. Ոսկերիչեանի հետ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ գիշեր, Ազգային Տան սրահը:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, Թաղապետարանի Թատրոնին մէջ, (Թէաթր Միւնիսիփալ): Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ (1 Հոկտ.) ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Գէորգ Զաւուշ խումբը (Նիս) այս Կիրակի, ժամը 16ին:

Այս ժողովին ներկայ կ'ըլլան Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին բոլոր խումբերու եւ ենթակոմիտէներու վարչութիւնները, այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Օհանջանեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Շարունակութիւն նախորդ ժողովի: Նկատի պիտի առնուին բացակաները:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — Մանրամասնութիւնները յետագային

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10-30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

Շ Ա Բ Ա Թ 2 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 2 OCTOBRE 1965

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10424

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — No 10.424

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ ԿՈՒՏԱՅ

ՊԻՏԻ ՅԱՐՁԱԿԻՆՔ ԵԹԷ...

Ազգաժողովին մէջ, Հնդկաստան բացարձակապէս մերժեց Փաքիստանի առաջարկը՝ խաղաղութեան ուժ մը ստեղծելու համար Քաշմիրի մէջ եւ հանրաքուէ մը կազմակերպելու :

Պատասխանելով Փաքիստանի Արտաքին նախարարին, Քաշմիրի կառավարութեան մէկ նախարարը յայտարարած է թէ Հնդկական կառավարութիւնը երբեք պիտի չքաշէ Քաշմիրի իր ուժերը եւ թէ բոլորովին դէմ է ՄԱԿի Ուժերու տեղաւորման այդ հողամասին վրայ .— «Երբեք պիտի չընդունինք որ օտար ուժեր մեր երկիրը մտնեն »․ աւելցուցած է նախարարը :

Միւս կողմէ, Փաքիստանի մնայուն ներկայացուցիչը նամակ մը յանձնած է Ու Թանի, որով կը տեղեկացնէ թէ Հնդկաստան վերջնագիր մը ղրկած է Փաքիստանի : Այդ վերջնագրով, Հնդկաստան կ'ըսէ Փաքիստանի թէ եթէ 24 ժամէն Փաքիստան իր զօրքը չքաշէ իր գրաւած շրջաններէն, Հնդկական յարձակման կ'ենթարկուի : Ստիպողաբար այս կէտը Ապահովութեան Խորհուրդին ուշադրութեան յանձնելով, Փաքիստանցի պատուիրակը աւելցուցած է .— « Եթէ Հնդիկները մեր ուժերուն վրայ յարձակին, պէտք է անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնենք, մեր դիրքերը պաշտպանելու համար եւ Հնդկաստան պատասխանատու կ'ըլլայ ծանր հետեւանքներուն որ պիտի ծագին, զինադուլի բռնաբարումէն » :

Փաքիստանցի պատուիրակը կը շեշտէ նաեւ թէ հնդիկ օդանաւեր ռմբակոծած են փաքիստանեան ուժերը :

Նոր Տելհի հասած լուրերու համաձայն, ՄԱԿի պատուիրակութեան պետը՝ Զօր. Մաք Տոնալտ մեծ դժուարութիւններ ունի արգիլելու համար հնդկական եւ փաքիստանեան ուժերու բախումները, սահմանային շրջաններուն մէջ :

×

Մինչ մէկ օր առաջ մարաջախտ Շէն Եի սպառնալիք կը կարդար բովանդակ աշխարհին, Չինաստանի վարչապետը՝ Շու Էն Լայ ճառ մը արտասանելով, Հանրապետութեան 16ամեակին առթիւ, աւելի համեստ լեզու գործածեց .— « Չինաստան տակաւին 20 – 30 տարի կ'ուզէ որպէսզի իրապէս զօրաւոր դառնայ » :

Շու Էն Լայ շեշտած է նաեւ թէ իր երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը հիմնուած է հետեւեալ «վճռական սկզբունքներուն» վրայ .—

Ա) Համաձայնութիւն խաղաղ համակեցութեան հինգ սկզբունքներուն եւ 1955ի Պանտունկի ժողովին տասը սկզբունքներուն :

Բ) Ընդդիմութիւն Միացեալ Նահանգներու աշխարհակալ եւ պատերազմաշունչ յարձակողական քաղաքականութեան :

Գ) Մեծ ու փոքր բոլոր երկիրներու հաւասարութիւն եւ իւրաքանչիւր երկրի ներքին հարցերու կարգադրութիւն իր իսկ կողմէ :

Դ) Ընդդիմութիւն մեծ պետութեանց բոլոր փորձերուն, աշխարհը տիրապետելու կամ Միացեալ Ազգերը խաղալիք դարձնելու քաղաքականութեան :

Ե) Ընկերվարական պլոքի երկիրներու միանականութեան պահպանում, հիմնուած մարքսլենինեան վրայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կառավարական պաշտօնաթերթը՝ «Իզվեստիա», դառնութեամբ կը գրէ թէ Խորհ. Միութիւնը կ'ուզէ Չինաստանի հետ միասնաբար ետ մղել աշխարհակալները : «Միշտ ալ տարակարծութիւններ կան չին – խորհրդային յարաբերութեանց մէջ, բայց ասոնք անխուսափելի են : Նոյնիսկ գոյութիւն ունեցող գաղափարական տարակարծութիւններով, անհրաժեշտ է դէպի միասնականութիւն քալել, գործնական հարցերու մէջ եւ զարգացնել բարեկամական յարաբերութիւնները : Խորհրդային ժողովուրդը համոզուած է որ քոյր երկիրներու տարակարծութիւնները անխուսափելի չեն եւ անոնց ջնջումը ուրախ լուծումներու կը տանի» կը շեշտէ թերթը :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ձայնասփիւռի էյ – Պի – Սի Նիուզ ընկերութեան թղթակիցը արտաքսուեցաւ Մոսկուայէն եւ գործակալութեան գրասենեակը փակուեցաւ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը նիստ գումարած է վաւերացնելու համար Կ. Կոմիտէի լիակատար նիստին տուած որոշումները տնտեսական բարեփոխմանց մարզին մէջ :

ԹՐՔԱԿԱՆ «Սոն Հաւատիս» թերթին համաձայն, իրաքեան բանակը «Մանրէական պատերազմ» մը սկսած է քիւրտ ապստամբներու դէմ : Նոյն աղբիւրին համաձայն արդէն հազար զինուորներ սպաննուած են թունաւորուած ջուր խմելով : Թրքական թերթը կը գրէ նաեւ թէ հարիւր հազարաւոր մուկեր որոնց ժանտախտի վիրուսը ներարկուած է, քրտական հողամաս նետուած են :

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Փոմփիտու շրջապտոյտ մը կը կատարէ Արտէններու մէջ : Այս առթիւ ըսած է թէ կառավարութիւնը ճիգ կը թափէ որպէսզի 1970ին, հաւասար զէնքերով պայքարի Հասարակաց Շուկայի մէջ եւ այլուր :

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ Ժողովը որոշած է վիճաբանութեան նիւթ չդարձնել ամուսնալուծման հարցը, այն ձեւով որ մէջտեղ դրած է Գերպ. Զողպի : Կարդինալ Ժուրնէ հարցը փակած է յայտարարելով . «Ինչ որ Աստուած միացուցած է, մարդը չի կրնար բաժնել » : Գալով արեւելեան օրթոտոքս եկեղեցիներու դիրքին, ան, կը բացատրէ Պետութեան բռնած դիրքով որ կ'ընդունի ամուսնալուծումը : Կաթոլիկէ Եկեղեցին որ այսքան անզիջող կը թուի ըլլալ այս հարցին մէջ, շատ աւելի ճկուն է ինչ կը վերաբերի Հրեաներուն : Նոր յայտարարութիւնը կը շեշտէ թէ Հրեաները չեն կրնար ներկայացուիլ իբր դատապարտուած կամ անիծուած Աստուծոյ կողմէ : Կը դատապարտէ նաեւ հակահրէութիւնը :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին .—

Ընկ. Հայկ Պալեան, հիմնադիր Պէյրութի «Ազդակ» օրաթերթին, որ քանի մը օր Փարիզ մնալէ ետք, Ամերիկա կը մեկնի :

Ընկ. Յովի. Ձալըքեան, Լոնտոնէն որ քանի մը օր Փարիզ մնալէ ետք, վերադարձաւ իր բնակավայրը :

Պ. Սուրէն Սարոյեան, ընդհ. քարտուղար Անչայի, որ Սան – Ֆրանսիսքօ վերադարձաւ :

Տէր եւ Տիկին Ակինեան, Աւստրալիայէն, որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Եւրոպա, կը վերադառնայ իր բնակավայրը :

ՎՐԻՊԱԿ .— Կիրակիի «Օրը Օրին»ին մէջ, վարէն 4րդ տողին վրայ կարդալ — « Ի պէտս բան» : Իսկ վարէն 27րդ տողին վրայ, «Թարգմանիչէ»ն, փոխել «Թարգմանելի»ի :

Օրը Օրին

ՃԱ՛Ր, Ո՛Չ ԹԷ ՃԱՌ

Աղբարիկը 16 տարեկան, քոյրիկը 14 տարեկան : Երկուքն ալ Ամերիկա ծներ ու ծաղկեր են : Երկուքն ալ կը բողոքեն :

— Օ՛րայթ, տէտի, օ՛րայթ, «հայերէն սորվեցէք, հայերէն խօսեցէ՛ք» կ'ըսես կ'երթաս... Աղէ՛կ, սորվինք, բայց, Փլի՛զ, մեզի ըսէ — ո՞ր հայերէնը, որո՞ւն հայերէնը... Մեծ մամային ու մեծպապայի՞ն հայերէնը, մամայի՞ն հայերէնը, քո՞ւ հայերէնդ, մօրաքրոջի՞ն հայերէնը, ներմակ Տէր պապայի՞ն հայերէնը, վարժապետի՞ն հայերէնը ... ո՞րը... Աս Հայերն ալ ի՛նչ ֆընի ժողովուրդ են — քընթրի չունին, տալեր չունին, տեսակ տեսակ լեզուներ ունին ...

— Աղջի՛, ի՛նչ յիմար յիմար կը խօսաս, սուս... էլի սըւոնք մութիվախ տար տէ քիչ խօսա՛...

— Տէտի՛, լիսըն, քոյրիս ըսածին մէջը սենս կայ... Դուք, էրկիրէն եկեր էք, մեզի քընէյդի տրայվ պիտի ընէք... Քամ ան, սիս ...

— Լիսը՛ն, տէտի... Մեծ մաման Մուշէն եկեր է, մեր «փլէյթ»ին կ'ըսէ թապախ, մեր «ֆորք»ին՝ չաթալ, մեր « թաուըլ»ին ալ՝ խավլու... Մեծ պապան, « Ինծի երկու չիֆթ չօրապ առէք» կը պոռայ... Մամաս, որ Պոլիսէն եկեր է, «ճա՛գս, աղուոր աղջիկս, առանց զուլ-պայի փողոց մի՛ ելլեր, չի վայլեր, հասած աղջիկ ես » կ'ըսէ ինծի... Մէկը չօրապ, միւսը՝ զուլպայ ... Դո՛ւն, տէտի, «սա թայլան պարպէ՛ » կ'ըսես, մօրաքոյրս ալ « քեռայրին սանտալէն բերէ՛ք, կը հրամայէ ... Է՞մ այ րայթ, աղբարիկ ...

— Եու՛ր րայթ, Սիս ... Կօ ահէտ ...

— Մօրաքոյրս քանի մը տարի Փարիզ ապրեր է... Անանկ որ մեզի Ֆրէնչին հայերէնը կը խօսայ — «Պոնժուր, մոն շու, քոմանթ՝ ալէ վու... Մերսի՛, փատը քուա ... Մ'է ժանթիլ... Ժը սի՛եզ անշանթէ... օ ռըվուար, քոմ սի, քոմ սա... Շան զ'էլիզէ, Ռիւ տը լա Փէ ... Պուլվար տէ զ'Իթալիէն ...

— Սի՛ս, տոնթ ֆըրկէթ Տէր պապան ..

— Եա՛... Ատ ներմակ մօրուքով Տէր պապային հայերէնն ալ էնտըր փրոպլըմ... Ներս մտաւ չմտաւ, «Ո՞նց էք, բալիկներս... եկեղեցում ձեզ չեմ տեսել, երեւի վաղուց էք դուրս գնացել ... էդ ի՛նչ լաւ շորեր էս հագնել, Սօնիկ ջան ...» Կարծեմ «հա՞ու ար եու» ըսել կ'ուզէ ...

— Րա՛յթ... Ըրթ մեր վարժապետը ; երբ նամբան դիմացնիս ելլէ, «Բարե՛ւ, տղաս, բարեւ աղջիկս, ի՞նչպէս էք, լա՞ւ էք» կ'ըսէ ...

— Ատի բան չի ... Անցած ճուլային վէքէյշընի գացինք... Ընտեղ Փըրժընին հայերէնը խօսած մամա մի կար ... «Ես, առաւօտեան, որ վեր եմ կենում, սոված եմ զգում... Նախաճաշին վերցնում եմ մի ձու, մի շերտ հաց, մի բաժակ էլ թէյ ... Դրանով բաւականանում եմ...» :

— Ըրթ, մեր մեծ մաման, առտուն ելլալ չելլալ, «Աղջի՛, խախուէյիս մէջ խայմախ չեմ ուզեր, չէքէր ա չեմ ուզեր » կը պոռայ մամային ...

— Մօրաքոյրս ալ, անդիէն — «Մուա ժը փրան լին թաս տը քաֆէ օ լէ, աւէք լին պոխօշ, սէ թու...» :

— Նաու՛, եկէք համրենք, նայինք քանի՛ տեսակ հայերէն կայ եղեր — Ամերիկայի հայերէնը՝ մէկ, Ֆրէնչին հայերէնը՝ երկու, Մշեցնակ հայերէնը՝ երեք, Խարբերդին հայերէնը՝ չորս, Պոլսին հայերէնը՝ հինգ, Ռաշընին հայերէնը՝ վեց, Փըրժընին հայերէնը՝ եօթը, դըպրոցէն ելած մարդուն հայերէնը՝ ութ, դպրոց չմտած մարդուն հայերէնը՝ ինը..

Մոռցայ Յոյնին, Արաբին, Սփենիշին քովէն եկող Հայերուն հայերէնները ...

— Նաու՛, ո՞ր հայերէնը խօսանք ... Մենք ալ կ'ուզինք օր սորվանք, բըթ ո՞ր երկիրին հայերէնը ...

– Մենք կ'ուզինք օր մեզի էքսփլէյն ընէք ... «էկ»ին հայերէնը ի՞նչ է — էօ՞ֆ է, ձո՞ւ է թէ հաւկիթ, քըփին հայերէնը կլա՞ս, գաւա՞թ, թէ բաժակ, քըխմին հայերէնը քրէ՞մ է, խայմա՞խ է թէ սեր, պըթըրին հայերէնը պէօ՞ռ է, թէրէ եաղը թէ կարագ ... փորքին ի՞նչ ըսինք — չաթա՞լ, փուշէ՞թ թէ պատառաքաղ ...

— Հէնքըրչիֆին ինչ ըսինք — մէնտի՞լ, թաշկինա՞կ, մուչուա՞ռ ...

— Որն է քոթին հայերէնը — փալթօ՞ն, վերարկո՞ւն թէ մանթօն ...

— Ձմեռը կլա՞վ տի հագնինք թէ ձեռնո՞ց թէ կան... Ձեռէ՞ էլտիվէն...

— Երբոր օր օդը քոլտ է, ինչո՞ւ մօրաքոյրը կ'ըսէ «իլ ֆէ փռուա», ներմակ Տէր պապան, «օդը սառել ա», մաման ալ «օդը ցրտեց ... Մենք ո՞րը տ'ըսինք, տէտի...

— Ինչո՞ւ մօրաքոյրը Մըրֆիին համար կ'ըսէ «սէ՛թ էօն ֆու», ներմակ Տէր պապան, «գժուել ա», մաման ալ «խենթեցեր է»...

— Ինչո՞ւ մեր փի՛չը, մամային լեզուով «դեղձ» է, մօրաքոյրին համար «փէշ » մեծ մամային համար շէֆթալի ...

— Ինչո՞ւ մեծ մաման մեր փըթէյթօյին կ'ըսէ փաթաթէս, ներմակ Տէր պապան՝ «կարդոֆիլ », մօրաքոյրը՝ « փոմ տը թէռ», մաման ալ՝ գետնախնձոր ...

— Ինչո՞ւ մեր Հափերէկըրսին համար մաման կ'ըսէ ծներեկ, մօրաքոյրը՝ ասփեռժ, դուն ալ, տէտի, քուշ քոնմազ ...

— Ինչո՞ւ մօրաքոյրին համար մեր « պըրըշ»ը պռոս է, մեծ մամային համար՝ Ֆըրչա, մամային համար՝ ալ խոզանակ :

— Ինչո՞ւ աս բակին համար դուն, տէտի, կ'ըսես խալի, մօրաքոյրը՝ թափի, մեծ պապան՝ կարպետ ...

— Ինչո՛ւ մենք կարտըն կ'երթանք պըրտելու, մեծ մաման կ'երթայ պաղչայ, մաման՝ պարտէզ, մօրաքոյրն ալ՝ ժարտէն ...

— Ինչո՞ւ... տէտի՛, տէտի... Սի՛ս, տէտին քնացեր է ...

— Մեծ մամա... Օ՛, մեծ մաման ալ քնացեր է ...

– Մեծ պապա... Ա՛ն ալ քնացեր է...

— Մամա՞ն, մօրաքո՞յրը ... Հուէ՞ր ար տէյ... Ո՞ւր են ...

— Քիչըն գացեր, աման կը վլան...

Մենք ալ ելեր՝ իրենց խելք կը հարցընենք ...

×

Երանի՛ թէ քնացողները միայն այս հայրիկը, այս մեծ մայրիկը եւ ա՛յս մեծ հայրիկը եղած ըլլային :

Ու խռհանգը «աման լուացողներն» ալ միայն ա՛յս մայրիկն ու ա՛յս մօրաքոյրը :

Դժբախտաբար, «հայերէն սորվեցէք, հայերէն խօսեցէ՛ք» բողոքները յիսուն տարիէ ի վեր քնացեր են :

Եթէ քնացած չըլլային, սա վերջին քառասուն տարուան մէջ, Ամերիկահայաստանի մէջ հասցուցած կ'ըլլայինք առնուազն, հազար նորահաս հայորդի ու հայուհի՝ հայերէնի վարժ՝ այնքան որքան վարժ են Պէյրութի կամ Թեհրանի իրենց տարեկիցները :

Մինչդեռ, սրտաճմլիկ իրականութիւնը կը պատմէ թէ եկեղեցի եկեղեցիի ետեւէ շինող այս գաղութը տուեր է միայն ութ, տասը — առաւելագոյն քսան — Ամերիկածին տղաք ու աղջիկներ, որոնք կրնան մեզի չափ հայերէն գրել :

Հոգեշահ բաղձանքներով հայերէն սորվեցնելու հրաշքին չեմ հաւատար :

Ճար մը պէտք է գտնել որ մեր ձագերը սորվին չաթալին ու չօրապին հայերէնները :

Այդ ճարին մականունը «ճառ» չէ :

ԽԻՐՈՊԱՅԻ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՀՍԿԱՆԵՐԸ

Աշխարհի ապագան կախում ունի, կարեւոր համեմատութիւններով, երկու ամէնէն բազմամարդ երկիրներու ընթացքէն. անոնք են Չինաստան եւ Հնդկաստան. առաջինը՝ շուրջ 730 միլիոն, իսկ երկրորդը՝ շուրջ հինգ հարիւր միլիոն: Բնակչութեան տեսակէտէն այս երկու «Հսկաները», կը բովանդակեն աշխարհի բնակչութեան երկու հինգերորդը:

Չինաստանը, 1949ին, շնորհիւ Արեւմտեան երկիրներու եւ յատկապէս Միացեալ Նահանգներու անհեռատես քաղաքականութեան, ինկաւ համայնավար լուծին տակ, եւ այսօր դարձած է Խորհրդային Միութեան հաւասարազօր Համայնավար «Հսկայ» մը, որ կը մտահոգէ ամբողջ աշխարհը, մէջն առնելով Խորհ. Միութիւնը:

ՄԱՕՅԻ ՌԱԶՄԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Չինաստան սկիզբէն ի վեր սկսած է հետապնդել ուժի քաղաքականութիւնը: Հանրածանօթ է Չինաստանի Կերտիչին եւ Տիրոջ՝ Մաօ Ցէ Թունկի սկզբունքը. «ուժը կը ծագի զէնքին բերնէն»:

Մաօ իսկական ռազմապաշտ մըն է, Հիթլէրէն աւելի: Ան ըսած է. «աշխարհ կրնայ կազմակերպուիլ մի միայն զէնքի ուժով». «պատերազմը՝ պայքարի ամէնէն ընտիր ձեւն է»:

Չինաստանի տիրոջ ռազմապաշտութիւնը իրապէս սարսափ կ'ազդէ: 1951ին, Մոսկուայի մէջ, Մաօ հետեւեալ խօսքերը արտասանեց. «Ո՞վ կրնայ նախատեսել՝ թէ որքան մարդ պիտի մեռնի յառաջիկայ համաշխարհային պատերազմին ընթացքին: Թերեւս աշխարհի բնակչութեան մէկ երրորդը, այսինքն՝ «միայն 900 միլիոն»: «Վիճաբանեցայ այս կէտին շուրջ, Նեհրուի հետ. ան ինձմէ աւելի յոռետես է. իրեն ըսի որ՝ նոյնիսկ եթէ մարդկութեան կէսը բնաջնջուի, կը մնայ միւս կէսը. բայց, միւս կողմէ, դրամատիրութիւնը կը ջնջուի եւ կը մնայ միայն ընկերվարութիւնը: Մէկ դարէն եւ նոյնիսկ կէս դարէն, մարդկութիւնը կը վերադառնէ իր նախկին համեմատութիւնը, եւ նոյնիսկ կէսով աւելի կ'ըլլայ»:

Այսպէս, Մաօյի համար, «միայն 900 միլիոն»ի եւ կամ «1.400 միլիոնի» բնաջնջումը կը նկատուի պաղ հաշիւի մը արդիւնքը, որ պիտի ապահովէ ընկերվարութեան «յաղթանակը»: Նման բռնապետի մը առջեւ կը տժգունին աշխարհի մեծագոյն անցեալ բռնապետները, մէջն առնելով Ստալինը:

Իր ռազմապաշտութիւնը գագաթնակէտին հասցնելով, Մաօ Ցէ Թունկ, անտեսելով իր երկրին տնտեսական անսահման կարիքները, միլիառներ յատկացուց հիւլէական խօլ արշաւի մը մէջ նետուելով, մինչ ամբողջ աշխարհ կը ջանայ արգիլել հիւլէական զէնքերու ծաւալումը: Ու յաջողեցաւ: Երկու չինական հիւլէական ռումբեր պայթեցան, եւ հեռու չէ այն օրը, երբ Դեղին Վիշապը տէր պիտի ըլլայ ջրածին ռումբին:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Չինական ռազմապաշտութեան թիրախներէն մէկն է իր հարաւի մեծ դրացին, Կանտիի եւ Նեհրուի Հնդկաստանը:

1950ին, Թիպեթը վերջնական կերպով ընկճելէ եւ զայն Չինացիներով լեցնելէ յետոյ, Չինաստան պատրաստուեցաւ իջնելու աւելի հարաւ: 1962ին, չինական բանակները չանթահարիչ յարձակում մը կատարեցին Հնդկաստանի վրայ: Հնդկական տկար բանակը շիւղի պէս աւլուեցաւ եւ միայն Միացեալ Նահանգներու եւ Անգլիոյ զինուորական սպառնալիքն է որ զսպեց Չինաստանի ախորժակը: Մինչ այդ, կամաւորապէս նահանջող չինական ուժերը պահեցին քառասուն հազար քառակուսի քիլոմեթրնոց հնդկական ընդարձակ հող մը, սահմանին վրայ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՂԵՏԱԼԻ ՁԱԽՈՂԱՆՔԸ

Հնդկաստան, սկիզբէն ի վեր, հետեւեցաւ խաղաղասիրական քաղաքականութեան: Ան ի վիճակի էր ռազմական մեծ ուժի մը տիրանալու, մէջն առնելով հիւլէական ռումբը: Սակայն, իր վիթխարի բնակչութեան յարուցած տնտեսական հսկայ հարցերը, զինք մղեցին արօրը նախընտրելու զէնքին:

Հնդկաստան, ինքզինքը կղզիացնելու գնով, հրաժարեցաւ Միացեալ Նահանգներու հետ զինակցելէ. ինչ որ զինք ինքնաբերաբար պիտի պատսպարէր հիւսիսային հզօր դրացիին բոլոր հարուածներէն: Ան նախընտրեց, «յանուն դրական չէզոքութեան», մնալ տկար, տնտեսական նուաճումներու ի խնդիր: Յաջողեցաւ կարեւոր գումարներ ստանալ ոչ միայն Արեւմտեան Երկիրներէն, այլ նոյնիսկ Խորհրդային Միութենէն, որ սկսած էր մտահոգուիլ չինական յարաճուն զօրութենէն:

Հոս տեղը չէ քննելու՝ թէ որքան յաջողեցան հնդկական հնգամեայ վիթխարի ծրագիրները: Անցողակի ըսենք, որ ոմանք անոնց մէջ հիմնական տկարութիւն մը կը տեսնեն, չափազանց կարեւորութիւն՝ ճարտարարուեստին, եւ անտեսում՝ երկրագործական բաւարար ճիգին, երկրի մը համար, որուն ուտող բերանները տարեկան 10 – 12 միլիոն կ'աւելնան:

Իրականութիւնն այդ է՝ որ Հնդկաստան ինքզինք յանկարծ գտաւ ուժեղ թշնամիի մը դիմաց, որ ակռաները սրած, կը պատրաստուէր զինք յօշոտելու: Եւ այն ատեն, Միացեալ Նահանգները, որուն զինակցութիւնը մերժած էր, եկաւ զինք փրկելու ամբողջական կործանումէ:

Նեհրուի քաղաքականութիւնը սարսափելի կերպով ձախողած էր եւ պէտք էր նոր քաղաքական դիրքորոշում մը, որ աւելի հաշտ ըլլար իրականութեան հետ:

ՕՐՈՒԱՆ ՆՈՐ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Հրէշային Չինաստան մը հիւսիսէն. հետզհետէ զօրացող եւ տնտեսապէս աւելի բարգաւաճ Փաքիստան մը արեւելքէն եւ արեւմուտքէն: Հնդկաստանի այսօրուան վարիչները կը տարուին աւելի իրատես ըլլալու: Ներկայ վարչապետ Շաստրի աւելի ուժեղ քաղաքականութեան կողմնակից է: Բանակը երթալով կը զօրանայ, դիմակալելու համար մօտալուտ վտանգները:

Բայց, Հնդկական Խորհրդարանի անդամներէն ոմանք տակաւին դժգոհ են: Անոնք կը նախատեսեն տկար Հնդկաստանի մը ամբողջական փլուզումը, եւ կը պահանջեն շատ աւելի զօրաւոր բանակ մը, եւ մանաւանդ հիւլէական ռումբը, զսպելու համար Չինաստանը: Անցողակի ըսենք, անգամ մըն ալ, որ Հնդկաստան նոյնքան յառաջ է, հիւլէական մարզին մէջ, որքան Չինաստան, եւ ի վիճակի է մի քանի ամիսէն հիւլէական ռումբ շինելու:

Ո՞ր տեսակէտը պիտի յաղթէ:

Ներկայ ծանր անցուդարձերը այնպէս կը ցուցնեն, որ կարծր քաղաքական ուղեգծի կողմնակիցները հաւանաբար պիտի յաղթեն: Ստուգիւ, յոյսը միայն վերջին վայրկեանի պատահական օգնութեան մը վրայ հաստատելը՝ ամենամեծ տխմարութիւն է, ներկայ դարուս մէջ, ուր, դժբախտաբար, աւելի քան երբեք յարգուած է տմարդի այս սկզբունքը. «Իրաւունքը զօրաւորին է»:

ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐՄԷՆ ԱՐՄԷՆԵԱՆ

Գ.

Տարի մը Թատրոնէն հեռու Համպուրկ ապրելէ ետք, Արմէնեան կը վերադառնայ Պոլիս եւ առաջին այցելութիւնը կ'ըլլայ Ադամեանի շիրիմին:

«Ինչո՞ւ գնացել էի այնտեղ, ես՝ անարժանս, ես՝ երդմնազրուժս, չգիտեմ...» կ'ողբայ Արմէնեան իր յուշերու տետրին մէջ:

Հայրը, չէ յուսահատած զաւակը բեմէն անջատելու իր պայքարին մէջ: Այս անգամ զայն կը ղրկէ Պրիւքսէլ:

Պրիւքսէլի մէջ, Արմէնեան թէեւ զբաղած իր հօր առեւտրական գործերով, սակայն, անդիմադրելի ուժէ մը մղուած, օր մը կը ներկայանայ Պրիւքսէլի Արքունական Թատրոնի տնօրէն – դերասան Փօլ Դարմանին եւ կը խնդրէ ունկնդրութիւն մը: Մեծ թատերագէտը, լսելով Արմէն Արմէնեանի արտասանութիւնը եւ տեսնելով անոր մէջ բեմական անստգիւտ յատկութիւններ, յանձն կ'առնէ ձրիաբար դասեր տալ անոր եւ պատրաստել զինքը:

Ատեն մը, Պրիւքսէլի մէջ Փօլ Դարմանի հետ պարապելէ ետք, ճակատագրական դէպք մը կուգայ խթանելու Արմէնեանի բեմ վերադառնալու ցանկութիւնը:

Աշխարհահռչակ Սառա Պեռնարը կը ժամանէ Պրիւքսէլ կարգ մը ներկայացումներ տալու համար:

Արմէնեանի վրայ մեծ տպաւորութիւն կը գործէ Ֆրանսացի աշխարհահռչակ դերասանուհիին խաղը: Երեք ներկայացումներու ներկայ ըլլալէ ետք, կ'որոշէ անձամբ ներկայանալ անոր մօտ, պատմել իր կեանքը եւ խնդրել անկէ որ թոյլ տայ իրեն աշակերտելու:

Շատ մը դժուարութիւններ դիմագրաւելէ ետք, վերջապէս կը յաջողի ներկայանալ Սառա Պեռնարի: Այս վերջինը, սիրալիր ընդունելութիւն ցոյց կուտայ հայ երիտասարդ դերասանին, եւ խորհուրդ կուտայ ամիսէ մը, երբ ինք արդէն Փարիզ վերադարձած պիտի ըլլար, ներկայանալ իրեն:

Արմէնեան որոշուած օրէն առաջ կը հասնի Փարիզ: Իր բոլոր երեկոները այլեւս կ'անցընէ թատրոնները: Թէաթրը Անթուան, Քոմէտի – Ֆրանսէզ, Օտէոն, Ժիմնազ, Վարիէթէ, Փորթ – Սէն-Մարթէն թատրոնները կ'ըլլան իրեն գիշերային ժամադրավայրերը: Իրեն հոգեկան սնունդ կը ջամբեն դերասաններ Անթուան, Լիւսիէն Կիթրի, Գոքլէն եղբայրները, Մունէ Սիւլլի, Պարթէ, Պրանտէս

ՍՐՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

— Ուր է, Օրթագիւղ, միտքդ չէ՞ գար, չամաշըրճի Հոռոփ մը կար, աղջիկ մըն ալ ունէր, հետը շատ կը տեսնուէր, ետքն ալ Փրէնկի մը հետ կարգուեցաւ:

Միտքս եկաւ. անմիջապէս յիշեցի տասներեօթը տարի առաջուան Ռընանի դէպքը եւ կրօնական խնդիրներու համար ունեցած վիճաբանութիւններս: Զարմացայ թէ ինչպէս այդ աղջիկը նորէն սկըսած է Հինգշաբթի օր Փրկչին երթալ, որուն չէր հաւատար մօրը ողջութեանը: Միտքս եկաւ թէ ինք պատմած էր ատենօք ինծի մօրը հետ ունեցած անհամաձայնութիւնը Հինգշաբթի օրերը Ղալաթիա Փրկչին չերթալուն համար:

— Ագուօրիկ ալ աղջիկ մը ունի, ըսաւ մայրս, հետը բերեր էր, եւ տարաւ Փըրկիչը համբուրել տուաւ: Խօսեցանք, օր մը իրենց պիտի երթամ. ինքն ալ հոս պիտի գայ. քեզ հարցուց:

Հոգեբանական ուսումնասիրութիւն մը կար ընելու. ճղենք թէ հին բարեկամի մըն ալ տարիներէ յետոյ հանդիպելը միշտ հրճուալի բան մըն է:

Մայրս այցելութիւնը տուաւ եւ ինծի ալ իմացուց թէ Ուրբաթ օր պիտի գայ մեզի: Ստիպուեցայ երէկ մինչեւ ուշ ատեն տունը մնալ:

Տիկին Հայկանոյշ տասնեւվեց տարուան մէջ շատ փոխուած էր. փառաւոր կին մըն էր եղած. երեսուն երկու տարուան էր եւ բոլոր թարմութիւնը պահած էր:

Զիրար շուտ ճանչցանք, խօսեցանք անցեալին վրայ, Օրթագիւղի վրայ, հարցուց իր ընկերուհիները, որոնցմէ բնաւ տեղեկութիւն չունի: Հին յիշատակները նորոգեցինք եւ քիչ մը ծաղկեցուցինք հիմակուան կեանքերնիս:

Նախկին ընտանութիւննիս վերսկսուած էր. ուստի համարձակեցայ խնդալով մը հարցնել Ֆրանսերէն.

— Այս Հինգշաբթի եկեղեցի՞ էք եղեր:

Քիչ մը շփոթեցաւ եւ խնդալով մը ըսաւ.

— Ի՞նչ ընեմ, սիրտս յաղթեց մտքիս:

Եւ ըրաւ այդ յաղթանակին պատմութիւնը զոր շատ համառօտ հոս կ'ամփոփեմ.

— Երկու ամիս առաջ, ըսաւ, իրիկուն մը մութին մէջ, աղջկանս, Ատէլին ձեռքէն բռնած Բէրա կը պտըտէի. Պօն Մարշէ մտայ, եւ կերպասներու բաժնին մէջ սկսայ բան նայիլ. քիչ մը երկարեցայ. երբ գործս լմնցուցի ու քովս նայեցայ, Ատէլը չկար. ետիս նայեցայ, չկար. դող ելայ, բայց ըսի թէ անշուշտ հոս է. մէկ ծայրէն միւս ծայրը փնտռեցի, չկար. որին հարցուցի, չէին տեսած: Ալ լմնցայ: Աշխարհիս վրայ որչափ փորձանք կայ, մտքիս առջեւ եկան: Ահ, մայր ըլլալու էք որ գիտնաք: Ո՞ր դռնէն դուրս ելլէի, ի՞նչ ընէի: Սրտէս ձայն մը եկաւ: Ախ, Սուրբ Փրկիչ, ըսի, աղջիկս գտնեմ, ոտքդ գամ, մեծութեամբդ մոմ մը վառեմ. ամէն Հինգշաբթի ալ ոտքդ բերեմ: Աս ըսի ու մէկ դուռնէն դուրս ելայ, եւ սկսայ դէպի վար Ղալաթիոյ կողմն երթալ. շուարած չորս կողմս կը նայէի, Ատէլ չկար. ետ պիտի դառնայի. Թերահաւատութիւնս նորէն բռնեց, բայց ձայն մը սրտէս գիս առաջ կը մղէր. Պազար Ալմանի առջեւ հազիւ կրցի ուրախութեան ճիչ մը բռնել. Ատէլ ապակիներուն առջեւ կայնած կը դիտէր: Ցափշտակեցի աղջիկս որ խնդալով կ'ըսէր. «Մամա, ես ալ մեծ եմ, ինքնիրենս եկայ, ինքնիրենս տուն կը դառնամ»:

Այդ րոպէին մեծ բան մը փոխուեցաւ իմ մէջս. կարծես թէ մարմնիս մորթը վէրքերով ծածկուած էր ու մէկէն ի մէկ ամբողջապէս վրայէս ինկաւ: Այն գիշերը բոլորովին մօրս վրայ մտածեցի, ըմբռնեցի թէ ինչ մեծ մխիթարանք կը գտնար խեղճը բռնած գլխ Փրկչին տանելով: Ինչո՞ւ համար ցաւցուցի խեղճին սիրտը, չհաւատալով իսկ պէտք չէ՞ր որ ամէն Հինգշաբթի հետը եկեղեցի երթայի այդ մխիթարանքն իրեն տալու համար: Հիմա խիղճս գիս չարաչար կը տանջէր:

Այն գիշերն ամբողջ հին կեանքս երազեցի: Մեր գպրոցը, ծառը որ ամառներն այնքան անուշ շուք մը կը տարածէր սրահին մէջ եւ իրիկուան դէմ զանգակի ձայնը, թռչուններուն ճռուողումը, այդ ամէնն անուշ մեղեդիի մը պէս կը հընչէին սրտիս մէջ. կը զգայի թէ հոն կար զատարկութիւն մը զոր մինչեւ այսօր բան մը չէ կրցած լեցնել, ու կը մտածէի թէ ի՞նչ մխիթարութիւն պիտի ունենան զաւակներս աշխարհիս վրայ եթէ զիրենք զրկեմ կրօնքէ: — Եթէ մայրերնին կրօնք չունենայ, ի՞նչ կ'ըլլան զաւակները: Մայրս խեղճ տգէտ մըն էր, եւ սակայն սրտիս մէջ այնպիսի տպաւորութիւն մը թողած է իր կրօնասիրութիւնը, որ երեսուն տարի յետոյ մէկէն ի մէկ կը հալածէ մտքիս մտածութիւնները, սկզբունքներս:

Եւ յետոյ, չիտակն ըսելով, հրաշքի ալ հաւատացի: Չէ՞ կրնար փոխանակ վարի դռնէն ելլելու՝ Թէփէ – Պաշիի դռնէն դուրս ելլել: Չէ՞ կրնար փոխանակ Ղալաթիոյ կողմէ վազելու հակառակ կողմը երթալ. ո՞վ էր որ գիս մղեց դէպի այդ դուռը, դէպի այդ կողմը:

Սիրտս շատ յուզուեցաւ. Հինգշաբթի օր երբ Ատէլիս հետ մտայ եկեղեցին ուր ճիշդ տասներինը տարի է չէի մտած, քիչ մը փոխուած էր դուռը, բայց Փրկչին պատկերն անփոփոխ էր, հին հին սիրելի մը կը գտնէի, ես ալ զայն համբուրեցի: Ու չարականներն, աղօթքները զորս չէի լսած այսքան տարիներէ ի վեր, անբացատրելի բանաստեղծութեամբ կը սարսռացնէին զիս: Աչքէս արցունքներ եկան: Աղջիկս, խեղճը չէր գիտեր ինչ է: Բայց հիմա ալ սորվեցաւ, միւսներն ալ վարժուեցան. կը տեսնես, ի՞նչ լաւ քրիստոնեաներ պիտի ընեմ:

— Ամուսինդ՞ը, հարցուցի:

— Ահ, շատ լաւ մարդ է, կարծեմ ան ալ քիչ մը խիղճ կ'ընէր որ թերահաւատ եմ. հիմա կը տեսնեմ որ գոհ է, եւ կ'ախորժի որ զաւակները Հայոց եկեղեցիին մէջ կրթեմ:

Կը տեսնես, բարեկամս, ըսաւ, ոտքի ելլելով որ երթայ. մենք կիներս միշտ նոյնն ենք, սրտերնիս փափուկ ու դիւրազգած է. ուսումը կեղծ մաշկի պէս երբեմն կը պատէ զայն ու կը ջանայ խեղդել. բայց մեծ բժիշկ մը կայ, որ կը պատռէ այդ մաշկն ու սրտերնիս կը փրկէ, այդ բժիշկը դժբախտութիւնն է:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

եւ թեժան ... « գլուխս կորցրել էի, չէի գիտնար ո՞ր մէկին հասցնեմ, ո՞ր մէկին գերադասութիւն տամ ...» :

Քաղաքական դժուարութիւններէ ետք կը յաջողի վերջապէս Փարիզի մէջ անգամ մը եւս ներկայանալ Սառա Պերնարի, որ իր կ'առնէ «Սառա Պերնար» թատրոնի իր խումբին մէջ : Արմէն Արմէնեան էտ — իր խումբին «Արծուիկ»ին մէջ աննշան դեր մը առաջին անգամ կ'երեւի ֆրան— սական հասարակութեան : Սակայն առ— ւան կ'ըլլայ հայ դերասանին ֆրանսական բեմին վրայ առաջին եւ վերջին դերը : Ինչո՞ւ թէ ինչո՞ւ :

«Արծուիկը» պիտի ներկայացուէր ամբողջ մէկ տարի : Արմէնեան կը խոր — հրդածէ ու կը տեսնէ թէ այդ չնչին դե— րը մէկ տարի խաղալով պիտի չկրնայ որեւէ բան սորվիլ, չէ որ ինք Փարիզ էր եկած թատերական հմտութիւն ձեռք բե — րելու միտումով : Ուստի, քանի մը ա — միս մնալէ ետք Սառա Պերնարի խում — բին մէջ, կը հեռանայ հոնկէ ու կը դիմէ պետական Քոնսերվաթուարը՝ ափսո՜ս , շատ ուշ էր. Քոնսերվաթուար չէին ըն — դունուէր 24 տարեկանէն վեր եղող երի — տասարդները :

Անգամ մը եւս Արմէն Արմէնեան կ'ա — ղաչէ. « Ես ի զուր կորցրել էի իմ պա — տանեկան վեց ամենալաւ տարիները ...» :

Արմէնեան շատ կը պաղատի Քոնսեր — վաթուարի տնօրէնութեան որպէսզի իր պարագային բացառութիւն մը ընելով զինք ընդունին : Եւ սակայն, օրէնքը մէջ բերելով, տնօրէնութիւնը անդրդուելի կը մնայ : Սակայն, խղճահարելով հայ երիտասարդ դերասանին, խորհուրդ կու տան ներկայանալ Մասէի թատերական դասընթացքին, ուր պետական Քոնսեր — վաթուարի հաւասար լրջութեամբ բեմա— կան դասաւանդութիւններ տեղի կ'ունե — նային :

Եւ Քոնսերվաթուարի բարերարը ծե — րուկ պաշտօնեան մասնաւոր յանձնարա — րականով մը կը ղրկէ Արմէնեանը Մասէի մօտ, որ սիրով կը ստանձնէ իրմով զբա— ղելու հոգը եւ նոյն իրիկունն իսկ, դասի ընթացքին, կը ներկայացնէ զինք Մունէ Սիւլլի եղբօր՝ համբաւաւոր Փօլ Մու — նէին :

Արմէնեանի նոր ուսուցիչը նախ կ'ուն — կնդրէ Արմէնեանի մէկ արտասանու — թիւնը, ապա կը յանձնարարէ յաջորդ դասին բերել որեւէ տեսարանէ մենախօ— սութիւն մը, իր նախընտրած մէկ թատե— րախաղէն :

Արմէնեան կ'ընտրէ Վիկտոր Հիւկոյի «Էռնանի» դրամին Տօն Կարլոսի երկար մենախօսութիւնը :

Արմէնեան չի բաւականանար միայն Մասէի դասընթացքով : Կ'ունենայ այլ ուսուցիչներ ալ, որոնց կարգին համբա — ւաւոր Սիլվէնը եւ Լոժիէն, երկուքն ալ Քոմէտի Ֆրանսէզի դերասաններ : Առա — ջինին հետ Արմէնեան կ'ուսումնասիրէ դասական ողբերգութիւնները (Ռասին, Քորնէյ եւայլն), իսկ երկրորդին հետ կ'անցնի դասական քոմէտիները (Մոլիէր, Պոմարշէ եւ եւայլն) : Եւ ատեն մը այս ուսուցիչներուն հետ պարապելէ ետք, մասնաւոր արտօնութեամբ կը սկսի իբրեւ ունկնդիր ներկայ գտնուիլ Քոնսերվաթուարի դասընթացքներուն :

Փարիզի մէջ Արմէն Արմէնեան երկար ատեն կ'աշխատի Պուֆ — Տիւ–Նոռ թատ— րոնը , իբրեւ ռեժիսէօրի օգնական :

Օր մը, յանկարծ, այդ շրջանին Փարիզ բնակող հայ անուանի թատերագէտ Սի — մոն Հախումեան Արմէնեանի մօտ գալով անոր կը յայտնէ թէ Թիֆլիզէն նամակ մը ստացած է ուր կը հաղորդեն թէ նոր դրամատիկական ընկերութիւն մը հիմ — ուած ըլլալով, վարչութիւնը կը հրաւի — րէ Արմէնեանը իբրեւ դերասան եւ ռէ — ժիսէօր :

Առաջին առթիւ, Արմէնեան կը մերժէ այդ առաջարկը, առարկելով թէ «տակա— ւին լրիւ պատրաստուած չեմ ոչ իբրեւ դերասան, ոչ ալ իբրեւ ռէժիսէօր» :

Այդ շրջանին Փարիզ ապրող Արմէնեա— նի նախկին դպրոցական ընկերները (ո — րոնց կարգին նաեւ անուանի նկարիչ Էտ— կար Շահինը) ամէն ջանք կը թափեն որ ընդունի Թիֆլիզէն եկած հրաւէրը :

Ի վերջոյ, Արմէնեան տեղի տալով իր ընկերներու խնդրանքին, եւ մանաւանդ անսալով իր ուսուցչին՝ Փօլ Մունէի խորհուրդներուն, հրաժեշտ կու տայ Փա— րիզին, անոր թատրոններուն, իր հայ եւ ֆրանսացի ընկերներուն եւ կը մեկնի Թիֆլիզ :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՐՏԱԳԻՆ ԿՈՉ

Հայ ժողովուրդը ունի շատ մը առա — քինութիւններ. անտարակոյս այդ առա — քինութիւններուն մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ հաւատարմութիւնը զոր ան միշտ եւ ամենուրէք ցոյց տուած է եւ կու տայ իր նախնեաց սերեդագործ արժէք — ներուն եւ քրիստոնէական հաւատքին հանդէպ , որուն շնորհիւ կրցած է ապ — րիլ ու յարատեւել հակառակ պատմու — թեան դժնդակ եւ յաճախ աննպաստ պայմաններուն :

Արդարեւ, ուր որ գացած է ան, իր ա— ռաջին մտահոգութիւնը եղած է հաւատ— քի եւ մշակոյթի վառարաններ հիմնել այնտեղ :

Ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ Աւետա— կան Ֆրանսայի ասպնջական հողին վրայ, անոր ազատամիտ եւ արդարասէր ժողո — վուրդին ծոցին մէջ :

Ու երբ տակաւին սահմանափակ թիւով միայն Հայեր կ'ապրէին Փարիզի մէջ, երբ դեռ սեփական աղօթատեղի մը չու — նէին, նոյնիսկ այդ օրերուն, պաշտա — մունք եւ կրօնական արարողութիւններ կը կատարուէին, այդ նպատակով վար — ձուած մասնաւոր սրահներու մէջ :

Այս անրաղձալի վիճակին վերջ մը դը— նելու ջանքերուն ընթացքին է, որ կը յայտնուի պատկառելի անձնաւորութիւն մը, գիտակից ու արժանաւոր հայ մը՝ Աղեքսանդր Մանթաշեանց : Անոր եկեղե— ցասիրութեան ու իշխանական առատա — ձեռնութեան շնորհիւ է, որ այսօր ու — նինք հայկական շքեղ եկեղեցի մը մայ — րաքաղաքի ամենագեղեցիկ թաղամասին մէջ, ու աւելի քան վաթսուն տարի ժան կուժօնի Հայաստանեայց Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին եղած է մեր համայնքի կրօնական եւ ազգային կեանքի կեդրոնը, հոգեւոր մխիթարութիւն եւ յոյս ներշըն— չելով հաւատացեալներուն :

Ժամանակը սակայն, իր ներկայութիւ— նը զգալի կը դարձնէ ամէն բանի վրայ. մեր եկեղեցին որ կառուցուած է 1904 թուականին, ներկայիս լուրջ եւստիպո— ղական նորոգութեան կը կարօտի, մասնա— ւորաբար անոր գմբէթը, որ այլեւս վը — տանգաւոր վիճակի մէջ կը գտնուի : Ընդհանուր նորոգութիւններու եւ մաք — րութեան համար ճարտարապետները նա— խատեսած են 350էն 400 հազար ֆրանքի ծախք մը :

Այսու սրտագին կոչ կ'ընենք հանրու — թեան, որպէսզի ամէն Հայ իր կարողու— թեան՝ մանաւանդ իր զգացումներուն հա— մաձայն իր սրտաբուխ մասնակցութիւնը բերէ այս նուիրական ձեռնարկին :

Մեր ժողովուրդը կ'ըսէ, « Մարդը կ'երթայ գործը կը մնայ » արդարեւ խե — լացի եւ իմաստալից խօսք մը, որ առաջ— նորդ հանդիսանալու է բոլորին :

Իսկապէս ի՞նչ մնաց նոյնիսկ մեծա — հարուստ եւ եկեղեցաշէն բարերէն :

Մնաց այն ինչ որ տուաւ Աստուծոյ եւ ժողովուրդին, մնաց իր ազնիւ ու բարի համբաւը, մնաց մանաւանդ իր կառուցած եկեղեցին, որ իր յիշատակին յաւերժու— թեան փառապանծ կոթողն է : Այդ եկեղե— ցին կանգուն պահելն ու պահպանելը ոչ միայն եկեղեցասիրութեան, արժանա — պատուութեան եւ պարտաճանաչութեան հարց մըն է, այլ նաեւ տեսակ մը մաս — նակցութիւն մեծ Բարերարին գործին ու փառքին :

Երէկ սակաւաթիւ էր Հայութիւնը Փա— րիզի մէջ, այսօր հոծ բազմութիւն մը դարձած է : Ապագան թող չըսէ թէ հոծ բազմութիւնը չկրցաւ արժանաւոր վերա— բերմունք ցոյց տալ իրեն ձգուած ժա — ռանգին : Ընդհակառակն, առաւել ճոխա— ցընենք զայն ու ճերմակ երես մնանք պատմութեան առջեւ :

Թող Աստուած անսասան եւ պայծառ պահէ մեր եկեղեցին եւ վարձահատոյց ըլլայ բոլոր նուիրատուներուն :

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

Յ. Գ.— Դրամական առաքումները կա— տարել եկեղեցւոյ հասցէին.—
Eglise Arménienne, 15 Rue Jean-Goujon Paris (8e).
Կամ Շէք Փօսթալի Փարիզի 676125 թիւին, մանտային եաեւ նշանակելով «եկեղեցւոյ նորոգութեան համար» :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԻ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հայ ճարտարապետութեան կոթողները անձամբ տեսնելու փափաքով Երեւան գացած է ռումանացի արուեստաբան Սո— րին Ուլեայի : Մէկ ամսուան ընթացքին արդէն այցելած ու ծանօթացած է Հա — յաստանի պատմական յուշարձաններուն մեծ մասին : Գացած է Էջմիածին, Զը — ւարթնոց , Գառնի, Գեղարդ, Սեւան եւ Ապարան :

Օտար արուեստաբանը քանի մը տարիէ ի վեր կը զբաղի հայ ճարտարապետու — թեան ուսումնասիրութեամբ : Ահա թէ ինչ ըսած է այդ մասին .— « Հայ ճար — տարապետութիւնը բազմաթիւ երկրպա — գուներ ունեցած է Եւրոպայի մէջ : Ներ— կայիս աշխատանքներ կը կատարուին Ռումանիոյ ճարտարապետութիւնը փո — խադրեցութիւններու լայն ֆոնի մը վրայ ուսումնասիրելու ուղղութեամբ : Այդ նը— պատակով խիստ շահեկան է հայկ. ճար — տարապետութեան ուսումնասիրութիւ — նը» :

ՀԱՅ ԱԽՈՅԵԱՆ

Զրացատկի մէջ Խորհ. Միութեան ա — խոյեան հռչակուեցաւ Ս. Քոչարեան :

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԸ ԱՅՍՕՐ

Յովհաննէս Թումանեանի «Գաբօ Բիձու չերմապահութիւնը» պատմուածքին յողնատանջ գիւղացին արիւն քրտինք կը թափէր քանի մը փութ չերամի բոժոժ ստանալու համար : Կրնա՞ր գուշակել հանճարեղ բանաստեղծը, որ տարիներ ետք իր ծննդավայր Լոռիին մէջ կը շին — ուի հսկայ գործարան մը եւ օրական կ'արտադրէ տասնեակ մը թոն մետաքսա— թել, որմէ կարելի է այր մարդու 60–70 հազար շապիկ պատրաստել :

Շատեր Կիրովականը կ'անուանեն ծա — ոի ու ծաղիկի քաղաք, երգի ու երաժըշ— տութեան քաղաք, Լոռիի գեղեցկուհին, Գուգարքի զարդը եւն. : Այսուհանդերձ, այսօր, ամէնէն առաջ քիմիագիտական քաղաք մըն է շնորհիւ բազմաթիւ մեծ ու փոքր քիմիական գործարաններուն :

ՆՈՐ ՀԱՆՔ

Երկրաբանները Արտաշատի շրջանին մէջ յայտնաբերեցին դիատոմիտի մեծ հանք մը, որուն պաշարները կը հաշուը— ուին աւելի քան մէկ միլիոն թոն : Քի — միական ստուգումը ցոյց տուած է, որ այս դիատոմիտը բարձրորակ է՝ թեթեւ, մաքուր եւ համասեռ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Երբ որ պահանջքը զգաք, պատրաստ եմ, պարոն Փուարօ :

Կինը կորովի սեղմեց մեր ձեռքերը : Իր սպիտակ ատամները կը փայլէին ժպի— տի մը մէջ, երբ հեռացաւ մեզմէ :

— Իրաւ որ հետաքրքրական երիտա — սարդուհի մըն է, ըսաւ Փուարօ, հաշիւը մաքրած միջոցին :

— Շատ համակրելի թուեցաւ ինծի, աւելցուցի ես :

— Միշտ հաճելի է խօսակցիլ արթնա — միտ կնոջ մը հետ ...

— Թէեւ քիչ մը չար կին, աւելցուցի : Յուսացածիս պէս չեղաւ : Իր բարեկամու— հիին մահուան լուրը այնքան ալ մեծ յու— զում չպատճառեց իրեն :

— Անշուշտ, որովհետեւ այս կինը չի նմանիր այն կիներուն, որոնք անդադար կը լողան արցունքներու մէջ ...

— Գէթ կրցա՞ք քաշել այս տեսակցու — թենէն այն, ինչ որ կը յուսայիք :

Փուարօ գլուխը շարժեց :

— Ոչ : Ես աւելին կը յուսայի ... Կը յուսայի հասկնալ «Տ.»ին ով ըլլալը ... Այդ խորհրդաւոր «Տ.»ին՝ որ նուիրած է Գարլոթա Ատամսի այն փոքրիկ ոսկի տուփը : Դժբախտաբար Գարլոթան կ'ե — րեւի շատ գաղտնապահ կին էր եւ չէր խօսեր երբեք իր սրտի պատմութիւննե — րէն : Ուրիշ պարագայ մը եւս. այն օր մի գուցէ խորհրդաւոր պաշտօնը յանձ — նուած է իրեն պատահաբար ծանօթացած մէկուն կողմէ, դրամական կարեւոր գու— մարի մը խոստումով , կրնայ ըլլայ որ այդ պատահական անձը նշմարած ըլլայ Գարլոթայի պայուսակին մէջ գտնուող փոքրիկ ոսկի տուփը եւ յաջողած ստու — գել անոր պարունակութիւնը :

— Բայց ի՞նչպէս կրնայ յաջողած ըլլալ անոր այդ մեծ քանակութեամբ վերոնալ խմցնել ... եւ ե՞րբ :

— Զէ՞ք յիշեր թէ յարկաբաժինին դու— ռը չէր կղպած սպասուհին, նամակատուն երթալու համար բացակայած պահուն : Թէեւ, կը խոստովանիմ, որ այս ենթա — դրութիւնը հեռու է գիս գոհացնելէ, եւ կրնայ մեզ առաջնորդել աներեւակայելի բաներու : Ուստի գործնականին վերա — դառնանք, մեզի կը մնան ճշդելու երկու երեւոյթներու բնոյթը :

— Ո՞ր երեւոյթները :

— Առաջինը՝ հեռաձայնելու փափաքը « Վիքթորիա» կեդրոնի թիւերէն միոյն : Հաւանական է որ ատով Գարլոթա ուզած ըլլայ իր յաջողութեան մասին խօսելու, բնակարան վերադարձին : Թերեւս այդ հեռաձայնով յայտնած պիտի ըլլար, թէ ուր կը գտնուէր ժամը տասը հինգ ան — ցածէն մինչեւ կէս գիշեր : Գուցէ գինքը խաղին մէջ նետող անձին հետ ժամադըր— ուած ըլլար : Այս պարագային, ուրեմն , անպայման ուրիշ մէկուն հետ խօսիլ կը փափաքէր :

— Իսկ երկրո՞րդը ...

— Երկրորդը կապակցութիւն ունի Գարլոթայի իր քրոջ գրկած նամակին հետ : Հաւանական է, — կ'ըսեմ միայն՝ հաւանական է,— որ այս նամակին մէջ Գարլոթա խօսած ըլլայ բոլոր ման — րամասնութիւններու մասին, առանց գաղտնապահութեան իր խոստումը դըր — ժելու, քանի որ այդ նամակը պիտի հասնի իր քրոջ ձեռքը միայն շաբաթ մը յետոյ :

— Եթէ այդպէս ըլլար՝ խնդիրը ինքնին կը լուսաբանուի :

— Բայց այս պարագան շատ յուսալի չէ, Հասթինկ : Աւելի լաւ է որ առայժմ ոճիրը քննենք միւս կողմէն :

— Ի՞նչ կը հասկնաք «միւս կողմ» ը — սելով :

— Ամբողջական կազմը այն անձերուն, որոնք շահ մը կ'ակնկալեն Լորտ Էճվարի մահով :

Ես ուսերս թօթուելով, ըսի .

— Ի բաց առեալ իր եղբօրորդին եւ կի— նը :

— Իսկ ա՞յն, որ կ'ուզէր ամուսնանալ անոր կնոջ, աւելցուց Փուարօ :

— Դո՞ւքսը : Ան Փարիզ կը գտնուի :

— Այո : Սակայն չէք կրնար ժխտել , որ ան կարեւոր շահեր կրնայ յուսալ ա — մուսնոյն անհետացումովը : Ապէ դատ կան տան միւս մարդիկը՝ արարողապե — տը, միւս սպասաւորները : Ով գիտէ ինչ դժգոհանք կը սնուցէին անոնք իրենց տիրոջ հանդէպ : Ինծ կը թուի, որ լաւ կ'ընենք կրկին տեսնելով միս Ժանն Վիլ— քենսոնը : Թերեւս կարենայ մեզի ներ — շընչել օգտակար միտքեր :

Ուստի, անգամ մը եւս ուղղուեցանք դէպի Սավոյա : Կինը գտանք շրջապատ — ուած խաւաքարտեայ տուփերով եւ մե — տաքսեայ թուղթերով. բազմաթիւ սեւ շղարշներ բեռնաւորած էին աթոռներու յենարանները : Լուրջ դէմքով՝ Ժանն դարձեալ գլխարկներ կը փորձէր հայե — լիին առջեւ :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Պ. Վահրամ Մինըլեան, Տիկին Անժէլ Մինըլեան, Պ. Յարութիւն Մինըլեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Մինըլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Մինըլեան, Օր. Ալիս Մինըլեան, Տիկին Նեվրիկ Մինըլեան եւ զաւակները, Տիկին Սերոբեան եւ Օր. Ալիս Սերոբեան (Պոլիս), Տիկին Սուրբիկ Սերոբեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Հայկազ Մինըլեան, ինչպէս նաեւ Սերոբեան (Պուլկարիա), Նազաչեան (Մարսէյլ), Ֆարաճեան, Գարաճեան, Զաթալեան, Սարգիսեան, Փլիւչէ, Մոնժօ, Նեւշէհիրլեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՀՌԻՓՍԻՄԷԻ ՄԻՆԸԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Սերոբեան, Իզմիր)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 28ին, 81 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Թաղումը տեղի կ'ունենայ Անկէնի նոր գերեզմանատան մէջ, ժամը 17.45ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Գարաճեան Հռիփսիմէ Մինըլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, քսան ֆրանք կը նուիրեն Տէսինի դպրոցին, տասը ֆր. Տէսինի Առաքելական, եւ տասը ֆրանք Աւետարանական եկեղեցիին (վճարուած) եւ տասը ֆրանք «Յառաջ»ին:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրեն անդամները ներկայ գտնուելու Շաբաթ (9 Հոկտ.), ժամը 21ին, տեղի ունենալիք անդամական ընդհ. ժողովին: Օրակարգ՝ Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Վազգէն Փիլիպպոսեան, հօրը անունը՝ Սմբատ, ծնած Բամպակաչատ: 1941ին զինուոր մեկնած է եւ անկէ ի վեր լուր չկայ: Տեղեկացնել Մարտիրոսեան,

185, Bd. Pasteur
PAVILLONS s/Bois (Seine)

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Լիոնի, Ս. Էթիէնի եւ Ս. Շամոնի մէջ

Հայ Երիտասարդաց Թատերախումբերու միացեալ կազմով:

Ղեկավարութեամբ եւ մասնակցութեամբ Թրագօշի, Ժիւռէքսի եւ Տիկին Ա. Արրահամեանի:

Կը ներկայացուի՝

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

(4 արար, բազմաթիւ երգերով ու պարերով):

ԼԻՈՆ.— Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Հայ Ազգ. Տան Թատերասրահին մէջ:

Ս. ԷԹԻԷՆ.— Այս Կիրակի ցերեկ, ժամը 4ին, Փիէր Բիւրիի Թատերասրահին մէջ:

Ս. ՇԱՄՈՆ.— Այս Կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին, Ժան տ'Արք սրահին մէջ:

Մուտք 4 եւ 5 ֆրանք:

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9-12 եւ 14-18
բացի շաբաթէն,

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Կապ. Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէնի դասընթացքը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 3ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Քոռւա — Ռուժի դպրոցի սրահին մէջ, դասատու Պ. Իշխան Մարտիրոսեան: Բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի անխտիր արձանագրել իրենց զաւակները, իսկ քաղաքի համար դիմել 31 Ռիւ տ'Ալամպէռ, ընկերուհի Միքայէլեանի բնակարանին մէջ:

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի դպրոցի 1965-66 տարեշրջանի արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն օր՝ դիմել Պ. Վ. Հիւսեանի Ռիւ Նանսէն: Դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտ. 2ին:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 7ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին:

Նոյն օրը տեղի կ'ունենան արձանագրութիւններ, դասարանական բաժանում եւ դասատուութիւն:

Պօմոնի եւ շրջակայքի ծնողքներէն կը խնդրուի նկատի առնել վերոյիշեալ թուականն ու չզրկել իրենց զաւակները մայրենի լեզուի ուսումէն:

Վարժարանին ուսուցիչն է Պ. Վահրամ Կ. Մխիթեք:

×

Պուլ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ տեղւոյս Կապ. Խաչի մասնաճիւղի միասնաբար հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթիի դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 7ին, Հինգշաբթի: Անցեալ տարուան ուսուցչական կազմով:

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան դպրոցի հայերէնի դասաւանդութիւնները կը սկսին, Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 7ին:

Կը խնդրուի շրջանիս բոլոր ծնողքներէն որ իրենց փոքրիկները այժմէն արձանագրել տան եկեղեցւոյս խորհրդարանը քարտուղարութեան մօտ:

Այս տարուան ուսուցչուհին է Տիկին Աննիկ Թէքիրեան:

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ Հոկտեմբեր 7էն սկսեալ Հինգշաբթի եւ Կիրակի օրուան հայերէնի դասընթացքները կը սկըսին: Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն որ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը ամէն օր:

×

ԼԻԼԱՅԻ ՇՐՋԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի շրջ. վարչութեան հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի, Հոկտեմբեր 7ին, 32 — 34 Ավընիւ Փորթ տէ Լիլա, Քէս տ'Էփարնեի սրահը, ժամը 14 — 17: Կը խնդրուի ծնողքներէն շուտափոյթ արձանագրել իրենց զաւակները ու չզրկել զանոնք մայրենի լեզուէն:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, կը սկսին 65 — 66 տարեշրջանի հայերէնի դասընթացքները, 26 Ռիւ Պուֆիէ, 6 տարեկանէն վեր տղոց համար:

×

Վ Ի Է Ն

Վիէնի Կապ. Խաչի դպրոցներու վերաբացումը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Հոկտեմբեր վեցէն սկսեալ: Չորեքշաբթի իրիկունները «Հայեւոր եղբայրներու» սրահին մէջ Ռիւ Տոլիժ եւ Հինգշաբթի օրերը կէսօրէն ետք՝ Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ:

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը կոչ կ'ուղղէ գիտակից եւ արթուն ծնողքներուն, որպէսզի իրենց զաւակները չզրկեն հայերէն դասընթացքներուն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Գոհար Մելիքեան (Յունաստանէն) կը փնտռէ իր եղբայրը Մինաս Քեռքինեան կամ Քուչքերեան, 1923ին Քորֆուի մէջ կորսնցուցած են զիրար: Կը կարծուի Մարսէյլ ըլլալ: Որեւէ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Պ. Սարեանի,

18, RUE MADAME CURIE
BAGNEUX (S.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը ութին, Ֆրանս — Քիւլթիւռ կայանէն: «Յորդանանի Ս. Վայրերը»: Խօսակցութիւն ճարտարապետներ Է. Իւթիւճեանի եւ Տ. Ոսկերիչեանի հետ:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶԻ

Ծննդեան յիսնամեակի առթիւ

Այս Հինգշաբթի ժամը 20.30ին, Օթէլ Մոտերնի սրահը, Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք, մեթրօ Ռեփիւպլիք:

Կը նախագահէ՝ ՋԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ

Կը խօսին՝ ՄԱՐԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Կ'արտասանեն՝ Տիկին Զ. Անտոնեան, Զ. Մեծպահքեան, Օր. Ժ. Զէյթէքեան, եւ ԱՐՏԱՇԷՍ ԴՄԲԷԹԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարապետ Ղուկասեան Տէրէվէնկցի (Կեսարիոյ մօտերը), որ Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի: Փնտռողը իր զինուորական ընկեր Յակոբ Յարութիւնեանն է (Թաշգարըլեան): Յիշեալին ուր ըլլալը գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին:

HAGOP HAROUTUNIAN
18743 Greenwald
SOUTHFIELD, MICH. (U. S. A.)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբը (Նոր) այս Կիրակի, ժամը 16ին:

Այս ժողովին ներկայ կ'ըլլան Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին բոլոր խումբերու եւ ենթակոմիտէներու վարչութիւնները, այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Օհանջանեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Շարունակութիւն նախորդ ժողովի: Նկատի պիտի առնուին բացակաները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր — ընկերուհիները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, տեղւոյս եկեղեցիին խորհրդարանը: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԻՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph.: BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 3 OCTOBRE
1965
Le Numéro : 0,30 Fr.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10425 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — No 10.425

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔ

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին տարին կը մօտենայ իր վախճանին: Վերջին եռամսեան թեւակոխած ենք արդէն :

Մեր մէկուկէս միլիոն անմահ նահատակներու ոգեկոչման տօնակատարութիւնները առիթ ընծայեցին Հայութեան բոլոր հատուածներուն մոռնալու իրենց տարակարծութիւններն ու ներքին վէճերը եւ ձեռք ձեռքի տուած սրտառուչ երկիւղածութեամբ խոնարհելու անոնց պաշտելի ու խնկելի յիշատակին առջեւ :

Արձանագրուելու արժանի շնորհաւորելի երեւոյթ էր այս, ապացոյց մը՝ հայ ժողովուրդի քաղաքական հասունութեան: Անցեալի դառն փորձառութիւնները իրենց պտուղը կուտային վերջապէս :

Ջարդերու եւ տարագրութեանց սեւ ու արիւնոտ յիշատակներէն ետք տեղ տեղ ոգեկոչեցինք նաեւ մեր փառապանծ հերոսամարտներու յիսնամեակը :

Ապրիլեան տօնակատարութեանց շարքին ամէնէն յիշատակելիները պիտի մնան Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ տեղի ունեցած հրապարակային հաւաքոյթն ու ժողովրդական ցոյցերը : Քաջալերական ու յուսադրիչ երեւոյթ: Դրական՝ ժողովուրդի հայրենասիրութեան :

Երեւանի բնակչութեան , մանաւանդ երիտասարդութեան սրտաբուխ գեղումները, ջարդարարներուն դէմ ընդվզումն ու արդարութիւն եւ հատուցում պահանջելու վճռակամութիւնը եկան ապացուցանելու թէ ազգային գիտակցութիւնը ո՛րքան վառ է մնացած հայրենիքին մէջ, հակառակ բոլոր դժնդակ պայմաններուն :

Համահայկական շահերու մասին նոյնանման մտածումը Սփիւռքի եւ հայրենիքի Հայութեան միջեւ կոչուած է ամրապնդելու հոգեկան կապը :

Վերջերս հայրենիքէն Ֆրանսա եկած բանբերներու արտայայտութիւնները խանդավառեցին հայրենասէր ունկնդիրները: Կը սիրենք հաւատալ թէ անկեղծ էին իրենց խօսքերը ժողովուրդի մտայնութեան եւ տրամադրութեանց մասին :

Գոհունակութեամբ արձանագրեցինք , որ մեր ազգային, քաղաքական, հողային պահանջներուն մասին հայրենիքի ժողովուրդին սիրտը կը բաբախէ ա՛յնքան ուժգին, որքան Սփիւռքի ազգային, քաղաքական կազմակերպութեանց շարքերուն մէջ Հայութեան բարօրութեան եւ ազգային ապագայ համար զոհաբերող հայրենակիցներունը :

Միւս կողմէ ցաւով գիտել կուտանք, որ «հոգեկան կամուրջ» ստեղծելու առաջադրութեամբ ճամբայ ելած ծիծեռնակները չյաջողեցան իրենց առաքելութեան մէջ : Ջանացին չփման մէջ մտնել սփիւռքահայութեան » բոլոր հոսանքներուն» հետ , ինչպէս յայտարարեց հրապարակաւ իրենցմէ մէկը :

Փափաքելի էր անշուշտ որ փարատէին նախապաշարումները, մանաւանդ փոքրոգի մարդիկ պատուար չկանգնէին «հոգեկան կամուրջ»ի կառուցման դէմ եւ իրենց եսն ու անձնական շահը գերադասէին համազգային համահայկական շահերուն : Յիսնամեակը հայրենիքը որոշ չափով մօտեցուց Սփիւռքին: Մերձեցումը կատարեալ չէ սակայն : Տակաւին շատ թերիներ կան: Պէտք է դարմանուին անոնք: Որպէսզի ազգային նայինք աւելի լաւատեսութեամբ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Ց. Գ.— Մոնթի Սեպտեմբեր 28ի թիւին մէջ զարմանքով կարդացինք որ Սուլէն Պէկ Զադեան անունով մէկը, ինքզինք կոչելով « Ազատ Հայաստանի վարչապետ», կը պահանջէ հանրաքուէ կատարել Թուրքիոյ կողմէ գրաւուած արեւմտեան Հայաստանի մէջ, ինչպէս Հնդկաստանի կողմէ գրաւուած Քաշմիրի մէջ, եւայլն: Ամէն թիւրիմացութիւն փարատելու համար՝ հարկ կը համարինք յայտնել թէ յիշեալ անձը ոչ մէկ հանգամանք ունի խօսելու Հայաստանի անունով, ու մանաւանդ ներկայացնելու պահանջ մը որ աւելի քան ծիծաղելի կը դարձնէ ինքզինք միայն :

Հ. Ս.

ՃԱՌ ՈՂՋԵՐԹԻ

Մօտ երեք շաբաթ՝ «Հայաստանեան երեք հիւրեր» շրջեցան Ֆրանսայի մէջ , մեր Սփիւռքին հաղորդելու համար մայր-հայրենիքին ողջոյնը եւ հաւատքը :

Հիւրերէն առաջինը « Մշակութային Կապ » կոչուած կազմակերպութեան նախագահն էր: Երկրորդը՝ Գրողներու Միութեան քարտուղարը: Երրորդը՝ շատերէն մէկը Հայաստանի սիրուած գրողներէն :

Զանոնք հիւրընկալողը՝ Մշակութային Միութիւն մը :

« Մշակութային Կապը» կազմակերպութիւն մը ըլլալէ առաջ՝ տարազ մըն է , որ այս թերթին մէջ ծանօթ է «ոսկի կամուրջ » անունով : Քանիցս բացատրուած է, այստեղ, իր դերը, իր անհրաժեշտութիւնը ,— գրողները շրջագայութեան հանել գաղութէ գաղութ , խանդավառելու համար հայ ցրուած բազմութիւնները եւ այդ բազմութիւններով եւս ներշնչելու համար գրողները : Թարմացնել հայ գաղութները խօսքի եւ դէմքերու նորութեամբ : Ցոյց տալ հաւատքը պահած , հետաքրքրութիւնը նուաղած , օտարութեան մէջ հայկական աւիշը ցամքած մերանէից թէ դեռ կը բանի՛ Հայութեան ջաղացքը, դեռ ո՛ղջ է Հայութիւնը, ներկայացնելով ուժեր որ հասեր են՝ ոչինչով պակաս անդարձ մեկնողներէն :

Հայաստա՛նն է հիմա, որ կը նետէ այդ կամուրջը , — չխօսինք անցեալի սխալներուն մասին, որոշ տենդի մը հետեւանք , յիշեցնելով ոմանց մեղքերը եւ « Ամենայն Հայոց » հողը չբաժնող մարզոց խօսքերը :

Կը հրճուի՛նք հիմա, երբ կը տեսնենք թէ , այս անգամ, Հայաստա՛նն է որ կը նետէ կամուրջը, ստանձնելով «Ամենայն Հայոց » հոգերն ու ցաւերը :

Դժբախտաբար սխա՛լ դեր տրուած է կամուրջին :

Հայաստանեան հիւրերը կուգան կարծես «Հայաստան սիրցնելու» մեզի , մոռնելով մեզը անոնց որ, դեռ մինչեւ երէկ, «Հայաստանասիրութիւն» ապտակ բառով ժողովուրդին կէսը կը հանէին միւս կէսին դէմ ,— «Հայաստանասէրներ եւ ոչ - Հայաստանասէրներ » անուանելով հատուածները : Մեզի համար , սակայն, մանաւանդ ա՛յս թերթով սնանողներուն համար, չկա՛ն ոչ - Հայաստանասէրներ : Մենք, ամբողջական Հայաստանի խտէալով ամբողջական Հայութեան հաւատացեալներ, մենք կը դաւանինք թէ ով որ Հայ է՝ կը սիրէ մայր - հայրենիքը, պատմութեամբ եւ մշակոյթով պաշտելի եւ պանծալի մեր երկիրը: Մենք կը սիրենք ոչ թէ զօտին, զոր Հայաստան կապած է իր մէջքին, այլ ինքը՝ Հայաստանը, ամբողջութեա՛մբ: Ու կ'ըսենք .— Անկե՛ ոչ - Հայաստանասէրը, եւ ով որ այս բառը կ'ընդունի իբրեւ իրեն պիտակ:

Հայաստանեան հիւրերը կուգան կարծես « Հայաստան ճանչցնելու» մեզի, մոռնելով մեզը անոնց , որ, դեռ մինչեւ երէկ, «Լեւանտացի» ապտակ բառով՝ կը վիրաւորէին տարագրուած ազնուական բազմութիւն մը: Մեզի համար, մանաւանդ ա՛յս թերթով սնանողներուն համար, չկան «լեւանտացի» Հայեր: Մենք , ամբողջական Հայաստանի խտէալով ամբողջական Հայութեան հաւատացեալներ, մենք կը դաւանինք թէ «լեւանտացի» չի կրնար ըլլալ Հայը, — Հայութեան մետաղը ազնիւ մետաղ է, քանի Հայաստանեան հողը կը պահէ կը պաշտպանէ զայն :

Ո՞ւր է սխալը :

Արհամարհուած , անարգուած , իր ցաւերուն ու հոգերուն մէջ մինակ ձգուած, իր ազգային պահանջներուն ու կարօտութեան մէջ անտեսուած այս բազմութիւնները շա՛տ լաւ կը ճանչնան Հայաստանը, իրա՛ւ կը սիրեն Հայաստանը, ու գիտել կուտան թէ Հայաստա՛նն է որ չի ճանչնար զիրենք :

Այո՛, Հայաստանն է որ չի ճանչնար Սփիւռքի Հայութիւնը :

Ով որ արդար է եւ ճշմարտութիւնը կը սիրէ թող մատ բարձրացնէ եւ ինծի ըսէ թէ սխալ է ըսածս :

Այո՛, կը կրկնեմ , Հայաստա՛նն է որ չի ճանչնար Սփիւռքի Հայութիւնը :

Սկսինք գրողներէն :

Հայաստանի մէջ քանի՞ հոգի կայ , որ ճանչնայ Սփիւռքի հայ գրականութիւնը, հայկական տաղանդին վկաները, վերջապէս անոնք որ հայ լեզուին ճրագին իւղ դարձուցած են իրենց կեանքը, քամած են իրենց արիւնը, սպառած են իրենց աչքերուն լոյսը, տքնած, ճգնած՝ առանց պետական օժանդակութեան, պարզ այն ցանկութեամբ , որ լսուի՛ երգը լեռներէն անդին, ծովերէն անդին.

Իմ մայրենի քաղցր լեզու ,
Կեա՛ց անսասան, կեաց յաւէտ ,
Կեա՛ց միշտ լեզուդ հայկարժան,
Կեա՛ց ծաղկալից, ծաղկաւէտ :

Բայց դուք գիտէ՞ք թէ Հայաստանի գրողներուն գործերով կը լեցնենք Սփիւռքի մամուլին էջերը, Հայաստանի քերթողներուն ստեղծագործութիւնը կը պանծացնենք Սփիւռքի հանդիսութեանց մէջ: Մեզի մի՛ ըսէք թէ Հայաստանի ժողովուրդին ծանօթ են մէկ - երկու արտասահմանեան անուններ, որոնք քամոցէ անցած են: Մենք քամոց չենք գործածեր, մենք կշիռք միայն կը գործածենք, ու կը յայտարարենք թէ գրականութիւն չէ ամէն գրուած բան, ինչպէս... պախալին հաշուեցոյցը :

Բայց Հայաստանի ժողովուրդը չի ճանչնար դեռ շա՛տ ուրիշ լոյսեր, որոնք կը շողան դուրսը, Սփիւռքի մէջ :

Ընդհակառակն, Սփիւռքը գիտէ թէ քանի՞ տուն շինուած է, քանի՞ գործարան հիմնուած է, քանի՞ գիրք լոյս տեսած է, քանի՞ ջրանցք բացուած է, քանի՞ ծառ տնկուած է, այնտեղ, հեռաւոր հայրենիքին մէջ, մեր կարօտցած հայրենիքին մէջ :

Ահա թէ ինչո՛ւ, կ'ըսեմ, Մշակոյթի Կապը կը կարօտի վերանահաստատութեան :

Պատերազմի ընթացքին, կրակէն այսպէս կամ այնպէս ազատած երիտասարդներ, բոլորն ալ Հայաստանի բանակին կոտորակները, զորս մեր գաղութը սրտին վրայ սեղմած գուրգուրանքով պահեց պահպանեց, — ի՛նչ փոյթ թէ ոմանք օձի պէս խայթեցին եւ զիրենք պահպանողները,— ահաւո՛ր, ահաւո՛ր տպաւորութիւն մը թողուցին մեր վրայ՝ երբ տեսանք թէ ծանօթ չէին մեր նահատակ գրողներո՛ւն անգամ: Տեսանք թէ գիտէին ուտել հաւ ու փլաւ, ինչպէս ցոյց տուին, տեսանք թէ գիտէին էնգէլի պարել կամ քոչարի, բայց ոչ մէկը գիտէր արտասանել Վարուժան մը , Թէքէեան մը :

Բարեմիտ մարդիկ ուզեցին կազմակերպել ծանօթացման հաւաքոյթ մը, ուր գրասէր ճառերով պիտի ներկայացուէին արեւմտահայ արձակը 1914էն ի վեր, արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը 1914էն ի վեր, եւ այսպէս թատրոնը, երաժշտութիւնը, նկարչութիւնը եւայլն: Բայց առաջին իսկ պահուն՝ ունկնդիրները արտայայտեցին իրենց ձանձրոյթը եւ հաւաքոյթը վերածեցին ... պարահանդէսի՝ դափով ու զուռնայով :

Բայց մտէք Սփիւռքի դպրոցներէն ներս, ու տեսէք թէ նախակրթարաններէն մինչեւ բարձրագոյն վարժարանները՝ ի՛նչպէս կ'արտասանեն Զարենցը, Շիրազը, Կապուտիկեանը: Ի՛նչպէս կ'երգեն Հայաստանի երաժիշտներուն գործերը, բայց Երեւանի մէջ կ'արտասանե՞ն Մեծարենցը, Սիամանթօն: Ալէմշահ կ'երգե՞ն :

Ո՛չ, Հայաստան չի ճանչնար Սփիւռքը: Իմ նպատակս չէ, ոչ ալ միտք ունիմ մեր - ձեր խաղալ: Այս փաստերով կ'ուզեմ կատարել միայն Մշակութային Կապին քննադատութիւնը :

Մտաւորականներու հաղորդակցութեանց եւ յարաբերութեանց մասին գոյութիւն ունին աւանդութիւններ եւ ձեւեր, որոնց թերացման մէջ հիւրերը չեն մեղաւորը, այլ հիւրընկալողները :

Հիւրընկալողներուն ապիկարութեան , թերացումներուն եւ... անձի վրիպակներուն մասին՝ միշտ ժամանակ ունինք խօսելու, քանի անոնք կ'ապրին այստեղ:

Իսկ այսօր հրաժեշտի օր է: Մեզի կը մնայ ըսել Հայաստանի ծիծեռնակներուն :

— Կար ժամանակ մը՝ երբ դժուար էր ծիծեռնակ տեսնել, ու դժուար էր նոյնպէս երթալ «բոյն շինել հայրենի կտուրի տակ»: Հիմա, կ'ըսեն, փոխուած են ժամանակները: Լաւ որ փոխուած են: Կը մաղթենք որ ժամանակը աւելի եւս ներէ, աւելի եւս նպաստէ, որպէսզի Հայութիւնը, այստեղ , «խապրիկներ» չսպասէ կտուրներէն ու կարօտ չմնայ եկողը գացողին, գացողը եկողին : Վերնա՛յ սա տխուր տպաւորութիւնը, որ կը գործէ՝ երբ Հայաստան կը ներկայացուի Հայութեան, կարծես էլտորատօ մը, եւ Հայութեան կը բացատրուի թէ Հայաստա՛ն մը ունի հեռուն :

Ասով մէկտեղ՝ բարի եկաք , բարի երթաք :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ կացութիւնը շատ անորոշ է: Պետական հարուածները իրարու կը յաջորդեն, բայց կարելի չըլլար հասկնալ անոնց բնոյթը: Քսան տարի է Սուքարնօ կ'իշխէր այս երկրին վրայ: Ներկայիս ծանօթ չէ նաեւ Սուքարնոյի վիճակը: Դժուար է նաեւ գաղափար մը տալ դէպքերու մասին, ամէն ժամ նոր պետական հարուած մը կը ջնջէ նախորդը: Կը թուի թէ բանակի երկու խմբակցութիւններ, մին համայնավարամէտ, միւսը չափաւորական, իրարու ձեռքէ կը խլեն իշխանութիւնը :

Ինտոնեզիա մէկ միլիոն 900 քառակուսի քիլմ. տարածութիւն ունի եւ 100 միլիոն բնակիչ, ցրուած 3000 կղզի եւ կղզեակներու մէջ: Գլխաւոր կեդրոնն է Ճաւա 65 միլիոն բնակիչով եւ մայրաքաղաքը՝ Ճաքարթա , որ 2 միլիոն բնակիչ ունի : Գլխաւոր արտադրութիւններն են Քաուչու, քարիւղ, թէյ, շաքար եւն.:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ աղբիւրներու համաձայն Խորհ. Միութիւնը նոր մարմին մը ստեղծած է որու միակ պարտականութիւնն է դէմ դնել Սէնթրըլ Ինթելիճընս էճընսիի (ամերիկեան հակալրտեսական կազմակերպութիւն) գործունէութեան : Այս մարմինը ստեղծած է Խրուշչեւ եւ ներկայիս ղեկավարուած է Զօր. Իվան Ագայեանցի կողմէ, գաղտնի սպասարկութեանց բարձրաստիճան սպայ, որ բազմաթիւ չփումներ ունի արեւմտեան Եւրոպա :

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԻՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

ԺԳ.

Նիկիոյ ժողովին կազմութեան պատմութիւնը յարեւնման է Աոլի ժողովին կազմութեան պատմութեան :

Կոստանդիանոս, յաղթական էջք մը կատարելով Ալպեան լեռներն ի վար՝ Գաղղիաստանէն դէպի Հռոմ, խորտակել է եաք Մաքսենտիոսի բանակը Բողինկոմաղոսի չուրջ (այժմ Թորինօ), յետոյ Բրիքսիա քաղաքին մօտ՝ Մելլա գետին ձախ ափերուն վրայ, կանգ կ'առնէ Հռոմի առջեւ:

Մաքսենտիոսի նոր բանակը, այս անգամ աւելի քան երբեք սպառազէն, կանգնած է Հռոմէն մէկ մղոն հեռու, Ֆլամինեան ճանապարհին վրայ, Տիբերիս գետին եզերքը, Միլվիուսի կամուրջին գլուխը :

Կայսերական երկու բանակներն ալ ամէն պատրաստութիւն տեսած են՝ խլելու համար վերջնական յաղթութեան պսակը, աւելի ճիշդ՝ տնօրինելու համար կայսրութեան ճակատագիրը :

Պիտի ապրի կա՛մ Կոստանդիանոս, կա՛մ Մաքսենտիոս :

Մէ՛կ կայսրութիւն՝ մէ՛կ կայսրով,— ահա մտածումը զոր կ'որոճան երկու եբիտասարդ կայսրերը :

Այդ իմաստն ունէր, անշուշտ, Մաքսենտիոսի կարգադրութիւնը, երբ կը հրամայէր քանդել ու վերցնել Կոստանդիանոսի արձանները Հռոմի հրապարակէն, ծնունդ տալով զինական այս բախումներուն :

Մաքսենտիոս շարժման մէջ դրած է նոյնիսկ հեթանոս աստուածները, քրմապետները, գուշակները : Օրեր առաջ՝ զոհեր մատուցած, լեարդի եւ ընդերքի զննութեամբ՝ աստուածային պատգամները արձանագրած : Ու բոլոր քրիստոնեաները բանակէն արտաքսած, զանոնք պատասխանատու համարելով իր պարտութեանց :

Պատմիչները քրիստոնեայ են եւ Մաքսենտիոսի թշնամի, ընդունելով հանդերձ որ Մաքսենտիոս վերջ դրած էր Դիոկղետիանոսի հալածանքներուն եւ«քրիստոնեայ ձեւացած՝ հաճելի դառնալու համար իր քրիստոնեայ հպատակներուն»: Այսպէս, Եւսեբիոս կը սեւցնէ զայն՝ ամբաստանելով «ի չնութիւնս եւ ի բռնաբարութիւնս, որոշէր եւ քակէր զկանայս յօրինաւոր լծակցաց իւրեանց, ի զեւթութիւնս կախարդութեանց յեցեալ՝ երբեմն զկանայս յղիս հեղձոյր եւ զմատաղածին տղայոց զընդերսն պատառէր, զի յորդորեսցէ եւ կոչեսցէ զդեւս զի կարիցեն դարձուցանել ի նմանէ զմարտ պատերազմի » (Պատմ. Եկեղ. Ը. 14) :

Ընդհակառակն, համակրութիւն ցոյց կուտան Կոստանդիանոսի, եւ հրաշահիւս գրոյցներով կը զարդարեն Միլվիուսի կամուրջին ճակատամարտի պատմութիւնը :

Քրիստոնեայ մատենագիրները երբեք չեն գիտեր պատմութիւն գրել : Իրենց գրածը մեկնողական գրականութիւն է (էռմենէօթիք), ատոր համար՝ գերբնական կամ երեւակայական նշաններու յաւելումը, որոնց բացատրութիւնը հեշտանք կը պատճառէ իրենց, յաճախ ծռելով եւ ոլորելով պատմութեան մետաղը : Ուստի, մի զարմանաք՝ եթէ Եւսեբիոս կը վկայէ թէ Միլվիուսի կամուրջին ճակատամարտը տեղի չունեցած դեռ, Կոստանդիանոսի խնդրանքով (քրիստոնեայ չէ Կոստանդիանոս), հրաշքով մը Աստուած կը յայտնէ իր կամքը եւ յանկարծ երկինքին վրայ կը տեսնուի (բանա՛կն ալ կը տեսնէ) լուսաւոր հսկայ խաչ մը, խաչին վրան ալ գրուած. «Ասով պիտի յաղթես»: Իսկ գիշերը Յիսուսն է որ կ'այցելէ կայսեր ... երազին մէջ, ի ձեռին՝ նոյն խաչը, հրամայելով որ նման խաչեր շինէ, որպէսզի յաղթէ : Ու բանակը իր դրօշին վրայ կը դծէ «փրկական նշանակը», եւ այնուհետեւ բանակին «փրկական նշանակով » դրօշը կը կոչուի լաբարոմ, (բառ մը, որու ծագումը կը մնայ անյայտ) :

312 Թուականին էր, Հոկտեմբեր 28ին: Առաւօտուն կը սկսի ճակատամարտը :

Կոստանդիանոս, իր յաղթանակին վրայ վստահ, որովհետեւ կը վայելէ «քրիստոնեաներու Աստուծոյն պաշտպանութիւնը», կը սպասէ յանկոյս Տիբերիս գետին, Մաքսենտիոս, չզոհանալով Միլվիուսի քարէ կամուրջով, նաւակներէ կազմուած նոր կամուրջներ կը շինէ ու բանակը կը լեցնէ նաւակներուն մէջ: Ու տեսէք թէ ի՛նչ կը պատահի,— Աստուած, կը գրէ պատմիչը, ինչպէս «յաւուրսն Մովսիսի, զկառս եւ զերիվարս Փարաւոնի ընկէց ի ծով, եւ ընտիր ընտիր սպառազէնք նորա ընկղմեցան ի ծովն Կարմիր, եւ անդունդք ծածկեցին զնոսա, սոյնպէս եւ Մաքսենտիոս եւ սպառազէնք՝ որ ընդ նմա՝ ընկղմեցան ի խորս իբրեւ զվէմս»: Զինուորներուն հետ՝ նաեւ Մաքսենտիոս :

Եւսեբիոսի կը մնայ, այս վկայութենէն ետք, բանալ Աստուածաշունչ Մատեանը եւ երգել. «Օրհնեսցուք զՏէր, զի փառօք է փառաւորեալ, զերիվարս եւ զհեծեալս նոցա ընկէց ի ծով» (Ել. ԺԵ. 1) :

Պատմիչ մը Մաքսենտիոսի բանակը կը հաշուէ 170.000 հետեւակ, 18.000 ձիաւոր: Գետը լեցնելու չափ, յորդելու աստիճան :

Կոստանդիանոս, յաղթական, կը մտնէ Հռոմ «ծափահար գովութեանց» մէջ : Ի նշան այս յաղթանակին, Հռոմի գլխաւոր հրապարակին վրայ արձան կը կանգնեն, կը վկայէ Եւսեբիոս, «զանդապատկեր ինքնակալին, տալով յաջ ձեռն նորա զնշան փրկչական խաչին, դրոշմելով ի նմա ի բարբառ հռովմէական.—

Նշանաւս փրկական, որ ճշմարիտ զօրութեան է նշանակ, ազատեալ զքաղաքդ ձեր ի լծոյ բռնակալին ապրեցուցի, եւ զծերակոյտն եւ զհռոմէական ժողովուրդըն յառաջին պայծառ փառաւորութիւն անդր դարձուցի :

Իրողութեանց քրիստոնէական այս ոսկեզօծութեան տակ՝ կարեւոր է ի յայտ բերել իրապէս պատմական դէպք մը.— Կոստանդիանոս, յաղթութենէն ետք, իր մօտ (Միլան) կը հրաւիրէ Լիկինիոսը, որու կնութեան կուտայ իր քոյրը, եւ միասնաբար, Լ. Տիւշէն կ'ըսէ՝ Լիկինիոսի նախաձեռնութեամբ, 313 Թուականին՝ Յունուար ամսուն կը խմբագրեն հռչակաւոր հրովարտակը, ծանօթ՝ Միլանի հրովարտակ անունով, ազատութիւն տալու համար քրիստոնեաներուն : (Ոմանք կը կարծեն թէ այս հրովարտակով պետական կրօնք հռչակուած է քրիստոնէութիւնը,— հրովարտակները որ կան՝ տարբեր բան կ'ըսեն սակայն) :

Հռոմի մէջ չփոթութիւն կը ծագի այս առաջին հրովարտակին հետեւանքով,— քուրմերը եւ հին կրօնքին հետեւորդները կ'ընդվզին եւ Կոստանդիանոս նոր հրովարտակով մը կը բացատրէ թէ ազատութիւնը հաւասարապէս տրուած է քրիստոնեաներուն եւ հեթանոսներուն, այսինքն թէ պաշտօնական կրօնք չէ քրիստոնէութիւնը: Ամէն քաղաքացի ազատ է պաշտելու իր ճանչցած Աստուածը :

Այդ Թուականէն առաջ՝ քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք դարձած է արդէն Հայաստանի մէջ :

Իրերու այս ընթացքը լուսաբանելու համար՝ կարեւոր է արձանագրել նոյնպէս.—

Հիւանդ էր Գաղերիոս կայսրը : Դեղ ու դարման չէր մնացած որ չփորձէր: Յուսահատ, կը խորհի դիմել քրիստոնեաներու Աստուծոյն օգնութեան: Սարդիկէի մէջ (այժմ Սոֆիա), ուր ծնած է Գաղերիոս, երկու կայսրերը, խորհրդակցաբար եւ միասնաբար, կը խմբագրեն հրովարտակ մը, որ ազատութիւն կուտայ քրիստոնեաներուն՝ թելադրելով որ «աղօթեն պետութեան համար, կայսեր համար եւ իրենց համար »:

Այս հրովարտակը տրուած է 310 Թուականին :

Մեզի տրուած բնագրին եւ Թարգմանութեանց մէջ՝ ուշադրութիւնս կը գրաւէ հետեւեալ տարբերութիւնը ...

Հայերէնը.— « Ինքնակալ կայսր Գաղերիոս Վաղերիոս Մաքսիմիանոս մշտայաղթ, Աւգոստոս, Քրմապետ մեծ, Գերմանիկոս, Եգիպտիակոս, Թերայիկոս, Սարմատիկոս, Մաքսիմոս, հնգիցս յաղթութեամբ ի վերայ Պարսից՝ Պերսիկոս Մաքսիմոս, երկիցս Կարպիկոս Մաքսիմոս, վեցիցս Արմենիակոս Մաքսիմոս...»

Հայերը երկու Թարգմանութիւն ունին, երկրորդին մէջ չկայ այս յիշատակութիւնը :

Յունարէն բնագրին մէջ «վեցիցս» Թըւական մակբայը (էկզաքիս) տրուած է Կարպեան երկրին: Ուրեմն Գաղերիոս « վեց անգամ յաղթական հռչակուած է » ոչ թէ Հայաստանի, այլ Կարպեան ժողովուրդին վրայ :

Այստեղ անհրաժեշտ է արձանագրել յոյժ կարեւոր իրողութիւն մը: Լիկինիոսն է որ տուն կուտայ նախ 310ին Սարդիկէի հրովարտակը, յետոյ 313ին՝ Միլանի հրովարտակը, ազատութիւն տալու համար քրիստոնեաներուն: Պատմութեան գիրքերուն մէջ գրուած չէ այս կէտը :

Կէտ մը եւս, Լիկինիոս եւս իր պատերազմներուն մէջ դիմած է քրիստոնեաներուն «աստուածային օգնութեան»: Նոյնիսկ հրէշը, Մաքսիմինոս Դայա, իր պարտութեան հուսկ վերջին պահերուն, յուսահատ, նոյն օգնութիւնը խնդրած է քրիստոնեաներէն: Պատմութիւնը կ'անգիտանայ ասոնք :

Վերադառնանք ... մեր ոչխարներուն :

Կոստանդիանոս, իր յաղթական մուտքը կատարելէ ետք Հռոմի մէջ, ճիշդ ինչպէս տասը տարի ետք պիտի կատարէր Նիկոմիդիոյ մէջ, կը տեսնէ որ վրան կը Թափին քրիստոնեաները :

Կռիւ կայ Ափրիկէի մէջ,— դոնատականներն են, որ արիւն կը հոսեցնեն : Պատմութիւնը, այստեղ, անզօր է բացատրելու կռիւին պատճառը: Ահա պատմութեան գիտցածը .—

Դոնատ կռիւ յայտարարած է բոլոր այն եկեղեցականներուն դէմ, որոնք տկարութիւն ցոյց տուած են քրիստոնեաներու դէմ բացուած հալածանքներու ընթացքին, ուրացած իրենց հաւատքը, յանձնած նուիրական գիրքերը եւ եկեղեցական առարկաները : Եւ հաստ գաւազաններով զինուած, կը շարունակեն յարձակիլ «կրկնակ» քրիստոնեաներուն վրայ, կը սպաննէին, եկեղեցիները կը գրաւէին կամ կ'այրէին: Ոչ բանակէն կը վախնային, ոչ ալ մահէն,— երանութիւն կը համարէին նահատակուիլ, կարծես կը մրցէին մեռնելու համար, նոյնիսկ կ'ըսեն թէ դրամ կուտային հեթանոսներուն, մեռնելու նպատակաւ հեթանոսներու ձեռքով: Ի վերջոյ այս աղանդը դարձաւ բանակ մը, որ կ'արշաւէր քաղաքէ քաղաք: Բնակարան չունէին ասոնք, սեփականութիւն չունէին, ունէին միայն գաւազան մը՝ գործածելու համար, իբրեւ Քրիստոսի զինուորներ, ուրացողներուն, կրկին մկրտուողներուն ու կաթողիկներու գլխուն :

Հազարաւորներ, հազարաւորներ սպաննուեցան այս գաւազաններով, ու նոյնքան գաւազանակիրներ սպաննուեցան բանակին կողմէ :

Կոստանդիանոս կը վախնար որ կրօնական պատերազմ մը կը ծագի : Ափրիկէի կէսը կ'ապրէր բանդագուշանքի մէջ: Եւ «յիմար պատճառաբանութեան մը զոհ», ինչպէս պիտի ըսէր կայսրը ետքէն: Բայց շարժումը ծաւալեցաւ եւ ստացաւ բուն իմաստը,— Ափրիկէ իր անկախութեան տենչն ունէր, չէր ուզեր ճանչնալ ոչ միայն կայսր, այլեւ Հռոմի եկեղեցի :

Կոստանդիանոս շարժեցաւ շատ խոհեմ, հրաւիրեց աղանդին առաջնորդները եւ փորձեց կրակը մարել Հռոմի մէջ: Ձախողեցաւ: Հրաւիրեց Աոլի ժողովը: Ոմանք կ'ըսեն թէ նիստը բացուեցաւ իր նախագահութեան տակ : Ուրիշներ պնդելով հանդերձ թէ բացակայ էր՝ կ'ամբաստանեն զինք որ Եկեղեցին առած է իր Թեւարկութեան տակ, ինքզինք դնելով Եկեղեցւոյն գլուխը :

Ձեռքի տակ ունիմ Աոլի ժողովին կանոնները, հետաքրքրական՝ իրենց տարօրութեամբ, այդ իսկ պատճառով՝ Աոլի ժողովը կոչուած է «մեծ ժողով», գերադասուած նոյնիսկ Նիկիոյ ժողովէն :

Այսուհանդերձ ձախողեցաւ Կոստանդիանոս եւ երբ դէպքերը զինք առաջնորդեցին Նիկոմիդիա, ինքզինք գտաւ նոյն դժուարութեանց դէմ յանդիման,— այս անգամ Նիկիոյ մէջ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԻԱԿ ԵՐԳԸ

Այդ տանը մի աղջիկ էր ապրում : Նա գեղեցիկ չէր, բայց գրաւիչ էր՝ տարօրինակ, բացառիկ գրաւչութեամբ: Մարդիկ կախարդւում էին նրա լոկ մի հայեացքից, նրա թէկուզ միայն քայլուածքից : Ի՞նչ կար նրա մէջ այդպէս թովիչ՝ ոչ ոք չէր կարող ասել :

Ամէն երեկոյ աղջկայ հայրը դուրս էր գալիս փողոց, լուսամուտների փեղկերը ծածկում : Կեռերի ծայրը նա տալիս էր ներս, որտեղ նրա կինն ամրացնում էր դրանք: Յետոյ ընտանիքը պառկում էր քնելու : Երբ կէս գիշեր էր լինում, երբ խաղաղ շնչում էին ծնողքները, փոքր քոյրերն ու եղբայրը, յանկարծ դրսում լսւում էր սիրով հիւանդ ուեւէ մէկի խոր մխացող երգը : Աղջիկը խաղաղ կիսարթնանում էր եւ փակ աչքերով, կարծես երազի մէջ, լսում ցանկացող սրտի կարօտը: Ով էր երգողը՝ աղջիկը չգիտէր : Լսում էր եւ մտածում : Մի պահ նրան հիպնոսում էր այդ սէրը, կարծես դըրսից անտեսանելի մի ուժ թափանցում էր ներս եւ շրջապատում նրան : Նա ցանկանում էր դուրս ելնել, փարուել անծանօթ տղայի պարանոցով՝ լոկ միայն նրա համար, որ նա այդպէս խոր սիրում էր նրան: Սակայն մի կարճ վայրկեան էր տեւում այդ զգացմունքը, ապա աղջիկը բարկանում էր.— Ի՞նչ են ուզում իրենից այդ բոլոր երիտասարդները : Չէ՞ որ նա չունի ոչ մի գեղեցկութիւն, մինչդեռ բազմաթիւ ուրիշ աղջիկներ կարող էին երջանիկ լինել այդ տղաներից իւրաքանչիւրի սիրով ... եւ նա, փոխանակ դուրս ելնելու, կարծես երգողին վշտացնելու համար, աւելի էր փաթաթւում վերմակի մէջ եւ գլուխը ծածկում, որ չլսի ...

Լինում էին գիշերներ, երբ երգի փոխարէն լսւում էր սրնգի վճիտ ու զիլ նըւագը : Սիրահարուածն իր հետ բերած էր լինում որեւէ սրնգահար երիտասարդի, որպէսզի նա գիշերուան ու աղջկան յայտնէր սիրահարի սէրը, նրա կարօտը : Եւ տարօրինակ էր այն, որ իրօք, նուագի միջից լսւում էին ոչ թէ նուագողի, այլ սիրահարուածի սրտի հառաչանքները: Սրնգահարի թոքախտաւոր, գունատ դէմքն անտարբեր էր լինում ու հանդարտ, թւում էր, թէ նա նուագարանի մի մասնիկն էր լոկ, իսկ իսկական նուագողը նա էր, ում աչքից փախել էր քունն այդ ոչ մի գեղեցկութիւն չունեցող, բայց թովչանքով լեցուն աղջկայ համար ...

Աղջիկը նուագը լսում էր նոյն յուզումով, ապա եւ նոյն անտարբերութեամբ, եւ դարձեալ փաթաթւում էր վերմակի մէջ, եւ դարձեալ դուրս չէր գալիս :

Լինում էին ամիսներ, երբ մի յամառ երիտասարդ, կանոնաւոր կերպով, ամէն գիշեր, ճիշդ նոյն ժամին, գալիս երգում էր եւ գնում : Նա շարունակ երգում էր նոր ու նոր երգեր՝ մէկը միւսից աւելի սրտառուչ, աւելի յուզիչ : Այդ ամիսներին ուրիշ ոչ մէկը չէր համարձակւում մօտենալ աղջկայ լուսամուտներին : Անցնում էին օրերն ու շաբաթները բայց աղջիկը դուրս չէր ելնում : Յետոյ, մի գիշեր, տղան այլեւս չէր գալիս, նա կամ հրաժարուած էր լինում անյոյս սիրահետումից, կամ նրան գտնում էին քաղաքի մերձակայ որեւէ վայրում՝ իր յուսահատ ձեռքով, թէ ուրիշի վրէժխնդիր ձեռքով սպաննուած ... Հէնց նոյն գիշեր, աղջկայ լուսամուտների մօտ նրան փոխարինում էր մի ուրիշը :

Մի գիշեր սակայն, ոչ ոք չերգեց կամ նուագեց : Աղջիկն արթնացաւ անսովոր հանգստութիւնից, զգաց ժամանակը, հասկացաւ, որ կէս-գիշերն անց է, յիշեց, որ քնի մէջ եւս, հակառակ միւս օրերի, նա ոչինչ չէր լսել : Սպասեց մի քիչ, յետոյ աւելի շատ, աւելի շատ ... եւ առաջին անգամ իր ողջ կեանքում՝ նա իրեն զգաց բոլորովին մոռացուած ու լքուած : Թեթեւ, բարակ սպիտակ շալն ուսերին գցելով, նա ելաւ սրահ, ապա փողոց: Զով էր: Նա սրսփաց: Անկեան փաթաթուեց շալի մէջ, նայեց : Անկեան մօտ ոչ ոք չկար : Աղջիկը բարկութիւնից բոլորովին սթափուեց : Նայեց աւելի ուշադիր, կարծես չհաւատալով, ապա երբ ուզում էր նորից ներս մտնել, յանկարծ տեսաւ մի տղայի՝ դիմացի անկեան աղբիւրի մօտ, աղբիւրի գլխաքարին յենուած : Մօտեցաւ նրան :

ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

(Շար.)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐՄԷՆ ԱՐՄԷՆԵԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Թիֆլիզ հասնելով Արմէնեան կը լծուի աշխատանքի եւ կը վերականգնէ թատերական գործը։ Անմիջական ծանօթութիւններ կը հաստատէ Գաբրիէլ Սունդուկեանի, Շիրվանզատէի, Մ. Թումանեանի, եւ թատերական շրջանին մօտիկ այլ անուանի անձնաւորութեանց հետ։

Թատերաշրջան մը այսպէս անցնելէ ետք Թիֆլիզի մէջ, նոր կազմի մը գլուխը անցած, 1912ին Արմէն Արմէնեան կը մեկնի Բաքու։ Այդ նոր խումբին մաս կը կազմէին հետեւեալ անուանի դերասան-դերասանուհիները.— Սաթենիկ Ադամեան, Քնարիկ, Փառանձեմ, սկսնակ օրիորդներ՝ Կատարինէ Դանդուրեան եւ Պոլսահայ օրիորդ Նուարդ, դերասաններ՝ Արմէն Արմէնեան (ռէժիսէօր), Գր. Աւետեան, Իսահակ Ալիխանեան, Ա. Բերոյեան, Յովհաննէս Զարիֆեան, Հ. Ստեփանեան, Մելիք-Յովսէփեան, Ա. Վրոյր, Վչտունի եւ Խաժակ։

Այս սեզոնի ընթացքին է որ Արմէն Արմէնեան, մեծանուն դերասանուհի Ազնիւ Հրաչեայի յորդորներով եւ խրախուսանքներով կ'ամուսնանայ իր աշակերտուհին եղող Օր. Կատարինէ Դանտուրեանի հետ, որ յետագային դարձաւ իր ամուսնոյն արժանի խաղընկեր եւ հայ բեմերու անզուգական դերասանուհին՝ Տիկին Դուրեան-Արմէնեանը, Փարիզահայերուն կողմէն ալ այնքան սիրուած ու գնահատուած արուեստագիտուհին։

Արմէն Արմէնեան շրջած է Կովկասի բոլոր քաղաքները, ամենուրեք խանդավառութեան ալիքներ յառաջացնելով իր այնքան լաւ կազմակերպած ու կառավարած ներկայացումներով, Երեւանի, Ալեքսանտրապոլի, Ղարսի եւ այլ քաղաքներու մէջ, ինչպէս նաեւ մինչեւ Նոր-Նախիջեւան։

Նախիջեւանի մէջ ամբողջ թատերաշրջան մը անցընելէ ետք, Արմէն Արմէնեան իր գործունէութիւնը տարած հասցուցած է մինչեւ Ռուսաստանի հեռաւոր քաղաքները՝ Աստրախան եւ Եկատերինոտար, հայ հասարակութեան ըմբռնել տալու համար հայ թատերական արուեստի ճաշակը։

Արմէնեան իր խումբով շրջած է Աշխարհի զանազան երկիրները, հայ գաղութներուն մէջ ներկայացումներ տալու համար։ 1906 թուականին եղած է Եգիպտոս, ուր Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ տուած է բազմաթիւ փայլուն ներկայացումներ։

Եգիպտոսի թատերական շրջապտոյտին մասին Աղեքսանդրիոյ մէջ Երուանդ Օտեանի կողմէ հրատարակուող «Ազատ Խօսք» թերթը հետեւեալը գրած է իր 1906 Նոյեմբեր 17ի թիւին մէջ.—

«Մենք, որ վարժուած էինք հայ բեմին վրայ տեսնել թրքական շատ անգամ անիմաստ եւ միշտ անարուեստ խաղերը, տեսանք ներկայացում մը, որ կը համապատասխանէր թատրոնի իսկական դերին։ Իսկական թատրոնը իր կրթիչ դերը կը կատարէ այն ժամանակ միայն, երբ ներկայացուած խաղերը սոցիալական կամ հոգեբանական հարցեր կը նետեն մէջտեղ, կը ստիպեն մեզի կանգ առնել անոնց առջեւ, մտածել եւ աշխատիլ լուծում մը տալ»։

1908ի Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումին, Արմէն Արմէնեան կ'ըլլայ առաջին հայ դերասանը, որ ընկերակցութեամբ Յովհաննէս Աբելեանի, շրջապտոյտ մը կ'ընէ դէպի Թուրքիոյ զանազան քաղաքները, մինչեւ Պոլիս։

Այս շրջապտոյտին համար կը պատրաստուի հետեւեալ խաղացանկը՝ «Պատուի համար», «Աւազակներ», «Օթէլլօ», Իբսէնի «Ժողովուրդի թշնամին», «Եւգինէ», «Պէպօ», «Պաղտասար Աղբար», «Դալիլա», «Տրիլբի» եւն.։

Խումբին մաս կը կազմեն, բացի Տէր եւ Տիկին Արմէնեաններէն եւ Յովհաննէս Աբելեանէն, Բերոյեան, Ադեան, Յովսէփ Ոսկանեան, Լ. Ալավերտեան, Ղազարեան, Տիկին Զապէլ, Օր. Բուրջալեան, Անահիտ, Սոֆիկ Սարգսեան եւայլ կարող ուժեր։

Էրզրումէն սկսած մինչեւ Պոլիս, այս խումբը բոլոր քաղաքներուն մէջ կուտայ բազմաթիւ ներկայացումներ։ Այս ներկայացումները մեծ խանդավառութիւն կը ստեղծեն, տրուած ըլլալով այն հանգամանքը, որ հայերէն լեզուով ներկայացումները վաղուց արգիլուած ըլլալով, Սահմանադրութեան շնորհիւ հայ բարբառին բեմերէն հնչուիլը կը հրճուեցնէր բռնակալութեան տակ հիւծած կարօտ հոգիները։

Տրապիզոնէն Արմէն Արմէնեան կը հեռագրէ Սամսոն, հաղորդելու համար իր գալուստը, այս անգամ իր հօր հարսին ընկերակցութեամբ։ Իր ծնողքին, մանաւանդ իր հօր հետ Արմէնեանի այս հանդիպումը կ'ըլլայ սրտայոյզ։ Որդեսէր հայրը, մոռցած ամէն քէն ու ոխ, մոռցած իր զաւկին դերասան դառնալու «սխալ»ը եւ ողջագուրելով դերասան ամոլը, կը գոչէ խանդավառած, խօսքը ուղղելով իր կնոջ.

«— Սոֆի, հոս նայէ՛, ի՜նչ հարս է բերեր տղադ ...»։

Հայր եւ զաւկի խզուած յարաբերութիւնները կը վերականգնին։

Պոլսոյ մէջ «Աբելեան-Արմէնեան» թատերախումբի ներկայացումները կը ստանան ճշմարիտ փառատօնի մը բնոյթը։

Առաջին անգամ կը ներկայացնեն Շիրվանզատէի հռչակաւոր «Պատուի համար»ը։ Այս ներկայացումը խոր տպաւորութիւն կը թողու Պոլսահայ բոլոր խաւերուն պատկանող մարդոց վրայ։ Հետաքրքիր է այստեղ մէջ բերել նահատակ գրագէտ Գրիգոր Զօհրապի այդ ներկայացման մասին գրած հետեւեալ տողերը, տեղական մամուլին մէջ.—

«... Հատոր մը պէտք է ամբողջ այս գլուխ-գործոցը վերլուծելու համար...։

«... Կովկասահայ այս տրամաթիկ խումբը յայտնութիւն մը եղաւ ամէնուն համար, ապշեցուցիչ, հիացուցիչ յայտնութիւն մը ...»։

Երկրորդ ներկայացումը կ'ըլլայ Շիլլերի «Աւազակները», նոյնքան մեծ յաջողութեամբ, որքան առաջինը, եւ այսպէս յաջորդաբար բոլոր ներկայացումները կ'անցնին փառքի եւ յաղթանակի մթնոլորտի մը մէջ։

Պոլսոյ ներկայացումներէն ետք, Արմէնեան իր գործունէութիւնը կը տանի մինչեւ Իզմիդ, Պարտիզակ, Ատափազար, ապա Զմիւռնիա։

Թուրքիոյ շրջապտոյտը ոչ միայն մեծ խանդավառութիւն կը ստեղծէ թրքական բոլոր հայաշատ քաղաքներուն մէջ, այլ եւ, անկախ այս հանգամանքէն, հայ բեմը կը հարստանայ նոր գանձով մը։

Արդարեւ, Արմէնեանի խումբին Պոլսոյ մէջ բնակութեան ընթացքին, Պոլսեցի գեղատի Հայուհի մը, Արուսեակ Դարպասեան, անհունօրէն խանդավառուած բեմով, կ'որոշէ նետուիլ հոն, ու հակառակ իր ծնողքներուն արգելքին, կը դառնայ դերասանուհի, կ'ամուսնանայ խումբին դերասաններէն Յովսէփ Ոսկանեանի հետ եւ յետագային կը դառնայ հայ բեմերու անզուգական դերասանուհին՝ Արուս Ոսկանեան։ Հայ բեմը Արուսի յայտնութիւնը կը պարտի Արմէն Արմէնեանին։

Պոլսէն, մէկ տարի ետք, խումբը կը վերադառնայ Թիֆլիզ, ուր Արմէն Արմէնեան կը վերսկսի իր խանդավառ գործունէութիւնը, անընդհատ կ'աշխատի յօգուտ հայ թատրոնին, եւ երբ 1917ին խառնակ վիճակ մը կը ստեղծուի բովանդակ Անդրկովկասի մէջ, իր կնոջ հետ կը թողու երկիրը ու կը մեկնի Իրան, ուր մինչեւ 1921 թուականը կը ղեկավարէ իրանահայերու թատերական կեանքը։

1921ին, Իրանի մէջ, Արմէն Արմէնեան դիմում կատարելով խորհրդային դեսպանատան մօտ, կը վերադառնայ հայրենիք։

Հայրենիքի մէջ Արմէն Արմէնեան շարունակեց իր անխոնջ աշխատանքը մինչեւ խոր ծերութիւն, հասցնելով բազմաթիւ աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ, որոնց մէջ անուանի դարձան յետագային դերասան Լեւոն Երամեան եւ Արուս Ոսկանեան։

×

Արմէն Արմէնեան հայ բեմի իւրայատուկ մէկ դէմքը հանդիսացաւ։

Իր արուեստը ձերբազատուած էր թանձր դասականութեան դրոշմէն եւ ինք միշտ աշխատեցաւ այդ թանձրութիւնը վերցնել հայ թատերական արուեստին վրայէն եւ անոր զգեցնել ժամանակակից իրապաշտութեան պատմուճանը։

Այս պատճառով ալ, Արմէն Արմէնեան իր դէմ գտաւ հակառակորդներ, որոնք թշնամի եղան իր նորաձոյն գաղափարներուն, այն է՝ ֆրանսական իրապաշտ թատրոնի ըմբռնումները ներմուծել հայ թատրոնին մէջ։

Արմէնեանի ներկայացուցած թատերակներու քանակը կ'անցնի հարիւրը, նոյնպէս իր կատարած դերերը՝ այդ թատերակներուն մէջ։

Սակայն, Արմէն Արմէնեան, անմրցելի է մնացած երեք կոթողային դերերու մէջ.— Շէյլոք «Վենետիկի վաճառականը», Եակօ «Օթէլլօ» եւ Ֆրանց «Աւազակներ»։ Այս երեք դերերը բաւական եղած են հիւսելու համար Արմէն Արմէնեանի փառքը։

Մինչեւ խոր ծերութիւն, Արմէն Արմէնեան, ապրեցաւ Լենինականի մէջ, իր կեանքին վերջին օրերը անցընելով խաղաղութեան եւ անդորրութեան մէջ։

Հայաստանի կառավարութիւնը զինքը պարգեւատրած էր բազմաթիւ մետալներով եւ տուած էր անոր «Հանրապետութեան Ժող. Դերասան»ի կոչում։

Արմէն Արմէնեանով հայ թատրոնի անդաստանէն կ'անհետանայ հաստաբուն կաղնի մը, որ իր սփոփարար շուքը տարիներ շարունակ տարածելէ ետք իր ժողովուրդի բեմին վրայ, կեանքի անողոք դատավճիռով, այսօր կը տապալի, իր վիզը կքելով անողոք կեանքի ցրտաշունչ քամիներուն դիմաց։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

× Աստուծմէ չէ ամէն աղքատութիւն, ոչ ալ ամէն հիւանդութիւն։

× Աստուած կը կամենայ միայն, բայց մեղրը մեղուն է որ կը շինէ։

× Աստուած է որ թէ կը թրջէ, թէ կը չորցնէ։

× Աստուած թէ կը ծեծէ, թէ կ'օծէ։

× Աստուած ուղիղ կը գրէ, տողերն են միայն ծուռ։

× Մեծ ծառերը տեղ չեն փոխեր։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Ինչպէս... գո՞ւք էք, պարոն Փուարօ։ Հաճեցէք նստիլ, կ'աղաչեմ, եթէ կրնաք ազատ աթոռ մը գտնել։ Էլիզ, կը խնդրեմ, վերցուցէք այդ շղարշները աթոռներուն վրայէն։

— Իրաւ որ շատ հմայիչ էք, տիկին, ըսաւ Փուարօ։

Ժանն չփոխեց իր լուրջ կերպարանքը։

— Պարոն Փուարօ, ես երբեք չեմ ջանար երեւիլ անմխիթար այրի մը, բայց եւ այնպէս հարկ է յարմարիլ պարագաներուն... լաւ միտքս եկաւ. Մերթոնի դուքսէն շատ յուզիչ հեռագիր մը ստացայ։

— Փարիզէ՞ն ուղարկուած։

— Այո, Փարիզէն։ Նրբօրէն յայտնուած գոհունակութիւն մըն էր ցաւակցութեան ձեւով, այնպէս մը շարադրուած, որ բառերուն մէջ կարողացայ թափանցել բուն մտածումին։

— Կը շնորհաւորեմ ձեզի, Տիկին։

Ժանն Վիլքենսոն ձեռքերը միացուց իրարու, ձայնը մեղմացաւ եւ ես տպաւորուեցայ իր դէմքի հրեշտակային պայծառութեամբ։

— Պարոն Փուարօ, ըսաւ ան, եթէ գիտնայիք թէ որքան երջանիկ եմ։ Պարուրուած եմ երանութեամբ։ Բոլոր արգելքները ինքնին կը տապալին։ Իմ առջեւս կը բացուի նոր եւ սքանչելի ճամբայ մը։ Շնորհակալ եմ նախախնամութեան։

Ապշահար մնացի։ Փուարօն, գլուխը մէկ կողմ հակած, կը դիտէր Ժանն Վիլքենսոնը։

— Ուրեմն, Տիկին, ձեր դատողութեամբ կը կարծէք թէ ամէն ինչ լա՞ւ կ'ընթանայ։

— Այո, ամէն ինչ իմ ուզած ձեւովս կը կարգադրուի։ Այս վերջին օրերս, բազմաթիւ անգամներ, կ'ըսէի ինքս ինծի.— գոնէ Լորտ Էճվարը անհետանար։ Եւ ահաւասիկ մեռած է ան։ Հրաշալի է այս։

Փուարօ, յստակ ձայնով, գոչեց.

— Տիկին, ես չեմ կրնար ձեր ամուսնոյն մահը — այդքան լաւատեսութեամբ ընդունիլ։ Մէկը սպաննած է Լորտ Էճվարը։

— Բնա՛ւ չէ՞ք հարցուցած դուք ձեզի, թէ ով կրնայ ըլլալ յանցապարտը։

— Անշուշտ, Տիկին։

Կինը սուր աչքերով դիտեց Փուարօն։

— Ինծի ի՞նչ, ըսաւ։ Վերջապէս այդ բոլորը զիս չեն հետաքրքրեր։ Էականը՝ դուքսը եւ ես կրնանք քանի մը ամիսէն ամուսնանալ...

Փուարօ հազիւ կրցաւ ինքզինքը զսպել.

— Այդպէս է, Տիկին։ Բայց այդ ամէնքէն զատ, երբեք չէ՞ք մտածեր թէ ո՞վ սպաննած է ձեր ամուսինը։

— Մասնաւորաբար՝ ոչ։

Փուարոյի այս հարցումը զարմանալի թուեցաւ դերասանուհիին։

— Եւ չէ՞ք հետաքրքրուիր գիտնալու։

— Կը խոստովանիմ մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը չեմ զգար։ Կ'ենթադրեմ որ ոստիկանութիւնը պիտի գտնէ չարագործը։ Սքոթլանտ Եարտի ոստիկանները փորձառու վարպետներ են, չէ՞։

— Այնպէս կը կարծուի։ Գիտէ՞ք, թէ ես եւս ոճրագործը գտնելու պաշտօնը ունիմ։

— Իրա՞ւ։ Շատ զուարճալի է։

— Ինչո՞ւ համար՝ զուարճալի։

— Չեմ գիտեր։

Կնոջ նայուածքը ինկաւ սուգի հանդերձներուն վրայ։ Սեւ վերարկու մը վերցուց անոնց մէջէն եւ սկսաւ ինքզինքը քննել հայելիին առջեւ։

— Միթէ որեւէ անպատեհութիւն կը գտնէ՞ք իմ մասնակցութեանս մէջ, հարցուց Փուարօ։

— Ոչ մէկ։ Ընդհակառակն, յաջողութիւն կը մաղթեմ ձեզի։

— Տիկին, ձեր մաղթանքները բաւական չեն ինծի։ Ես կը փափաքիմ ունենալ ձեր կարծիքը։

— Ի՞մ կարծիքս։ Ի՞նչ բանի առընչութեամբ։

— Ըստ ձեզի, ո՞վ կրնայ սպաննած ըլլալ Լորտ Էճվարը։

— Ոչ մէկ գաղափար ունիմ այդ մասին։

Ուզեց տեսնել ինքզինքը հայելիին մէջ իր կռնակի կողմէն, չյաջողեցաւ, եւ ձեռքի հայելին վերցուց։

— Տիկին, ըսաւ Փուարօ իր բառերը հեգելով, ըստ ձեզի՝ ո՞վ սպաննած է ձեր ամուսինը։

Այս անգամ բարեկամս հասաւ իր նպատակին։ Ժանն ցցուն դարձաւ դէպի անոր եւ՝

— Անկասկած Ժերալտինը, պատասխանեց։

— Ժերալտի՞նը...

Կրկին Ժաննի ուշադրութիւնը այլ կողմ յառեցաւ։

— Էլիզ, ըսաւ ան, քիչ մը վեր առէք այս հագուստին աջ ուսը... Այո, այսպէս։ Ժերալտինը Լորտ Էճվարի աղջիկն է։ Ոչ, Էլիզ, միմիայն աջ կողմը... ճիշդ այդպէս... լաւ է հիմա։

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ԾՆՈՒՆԴ

Զաւէն Բաբախեան ուրախութեամբ կը հաղորդէ իր փոքրիկ եղբօր Վազգէն Բաբախեանի ծնունդը, 8 Սեպտեմբեր 1965, Կրընոպլը :

× Այս ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկին Բաբախեան յիսունական ֆրանք կը նուիրեն Յառաջ եւ Հայ–Բոյժ թերթերու բարգաւաճման :

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ
(Այցելութեան առթիւ)
Նոր Սերնդականներէ 50 ֆրանք :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Նուարդ Փապուճեան եւ զաւակները՝ Սոնիա եւ Քլօտին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝
ՍԱՄՈՒԷԼ ՓԱՊՈՒՃԵԱՆԻ
մահուան առթիւ քսանական ֆրանք կը նուիրեն Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու Օգնութեան կայաններուն եւ Մոնմօրանսիի Հանգստեան Տան :
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Կը վերսկսի Հոկտեմբեր 5, Երեքշաբթի երեկոյ :

Այս տարի դասաւանդութիւնները տեղի պիտի ունենան Երեքշաբթի երեկոները՝ ժամը 19–20 :

Նոր արձանագրուիլ փափաքողները պէտք է դիմեն Կապոյտ Խաչի դրասենեակը (Ռիւ Պլէօ) ամէն օր կէսօրէ ետք, կամ Լիսէ Քոնտորսէ՝ Երեքշաբթի երեկոները :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ.
Շրջանակով 300 Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԵՐ, ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7ԻՆ
ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԻ ՄԵԾ ՑՈՅՑԻՆ
Հովանաւորութեամբ ԿԱԹ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Le Centre d'Etudes Arméniennes
PRÉSENTE
"ARMÉNIE 1915"
GRANDE CONFERENCE AVEC PROJECTIONS SONORISÉES
Salle PLEYEL DIMANCHE 7 NOVEMBRE A 20 H. 30

La Vedette qui monte

ROSY ARMEN

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ՌՈԶԻ
ԱՐՄԷՆԻ
ՎԵՐՋԻՆ ՍԱԼԸ
POLYDOR
ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԳՆԵՑԷՔ

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՓՆՏՌԵՑԷՔ, ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԱՊՍՊՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍԱԼԱՎԱՃԱՌԻՆ (DISQUAIRE)
ԵԹԷ ՑԱՐԴ ՉԷ ՍՏԱՑԱԾ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Վազգէն Փիլիպպոսեան, հօրը անունը՝ Սմբատ, ծնած Բամպակաչատ : 1941ին զինուոր մեկնած է եւ անկէ ի վեր լուր չկայ : Տեղեկացնել Մարտիրոսեան,

185, Bd. Pasteur
PAVILLONS s/Bois (Seine)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՐՆՈՒՎԻԼ–ՍԱՐՍԷԼ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահը, (Սալ տէ Ֆէթ), Փլաս տիւ 11 Նովամպր
ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏ. 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 23.30

Կը մասնակցին.—
ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ իր երկու նուագախումբերով.— Ա) Արեւմտեան պարեր եւ ժազ, Բ) Շան գ'էլիզէի Ցիկան նուագախումբը իր ժողովրդական երգանակներով (հայկական, ռուսական, յունական, ցիկան եւայլն) :
ՕՐ. ԱՃԷՄԵԱՆ (հայկ. պար)
եւ վերջապէս
ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ
Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷՋԵԱՆԻ
Անակնկալներ.— Պառ, պիւֆէ, թոմպոլա :
Ճոխ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ
ՅՈՅՍԻ ԵՒ ԼՈՅՍԻ ԱՇԽԱՐՀ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ ՄԵԿՆՈՒՄ 1965 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ ՎԵՐՋ

Երթուդարձ Փարիզ – Մոսկուա – Երեւան օդանաւով, 15 օր
Հայրենակիցներու փափաքին գոհացում տալու համար՝
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ
ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ

Փարիզէն Երեւան երթուդարձ խումբով : Այժմէն դիմել պատրաստելու համար ձեւակերպութիւնները :

Ինչպէս ամէն տարի, նոյնպէս մեկնում օդանաւով, Օգոստոսը անցընելու համար Երեւան :

Բոլորը կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. կողմէ
ԴԻՄԵԼ ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ
17, Ave. des Acacias CLAMART (Seine) — Tel. : MIChelet 58-39
Հարաւի համար դիմել՝ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ, հեռաձայն 20.63–43 :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶԻ
Ծննդեան յիսնամեակի առթիւ
Այս Հինգշաբթի ժամը 20.30ին, Օթէլ Մոտերնի սրահը, Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք, մեթրօ Ռեփիւպլիք :
Կը նախագահէ՝ ԶԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ
Կը խօսին՝ ՄԱՐԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ
եւ ՀՐԱՆԴ ՊԱԼՈՒԵԱՆ
Կ'արտասանեն՝ Տիկին Զ. Անտոնեան, Զ. Մեծպահեան, Օր. Ժ. Զէյթէքեան, եւ
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ
Մուտքը ազատ է

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Շաւիլլի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրեն անդամները ներկայ գտնուելու Շաբաթ (9 Հոկտ.), ժամը 21ին, տեղի ունենալիք անդամական ընդհ. ժողովին : Օրակարգ՝ Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 5 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10426 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — Nº 10.426

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԻՆՏՈՆԵԶԻԱ

ՍՈՒՔԱՐՆՈ ՈՂՋ - ԱՌՈՂՋ Է

Կացութիւնը աւելի յստակ է Ինտոնեզիոյ մէջ: «Թաս» գործակալութեան մէկ հեռագրին համաձայն, Ճաքարթա բոլորովին հանդարտած է: Զօր. Սամուտրօ առժամապէս զինեալ ուժերու հրամանատար նշանակուած է: Գալով Սուքարնոյի, կը թուի թէ կացութիւնը ձեռքն է, 48 ժամ անորոշութենէ ետք:

Երեք դէպքեր իրարու յաջորդած են վերջին 24 ժամուան ընթացքին: Առաջին ձայնասփիւռ ճառով մը, Սուքարնօ կոչ մը ըրած է ժողովուրդին հաստատելով թէ ոչ միայն պետութեան ղեկավարը կը մընայ այլեւ «յեղափոխութեան մեծ պարագլուխը» եւ զինեալ ուժերու գերագոյն պետը: Երկրորդ ճառով մը, նախագահ Սուքարնօ խօսքը կ'ուղղէր մասնաւորաբար բանակին, որու կը հրահանգէր միացած մնալ «փրկելու համար ազգը եւ յեղափոխութիւնը»:

Հաղորդուեցաւ նաեւ թէ Երեքշաբթի օր, զինեալ ուժերու «օրը» պիտի տօնուի ինչպէս նախատեսուած էր:

Ծավայի կեդրոնը գտնուող զօրաբաժնին պետը՝ հաւատարմութեան յայտարարութիւն մը ըրած է նախագահ Սուքարնոյի, մինչ կարգ մը աղբիւրներու համաձայն կ'ըսուէր թէ այդ զօրաբաժինը գօրավիգ կեցած էր պետական հարուածին:

Սուքարնօ Երկուշաբթի առաւօտ երրորդ կոչ մը ըրած է եւ յայտնած թէ համայնավար պետական հարուածին փորձը ձախողած է եւ գնդ. Ունթանկ, որ պետական հարուածին ղեկավարն էր եւ մահէշալ Տանի փախած են: Բանակը հրահանգած է որ մինչեւ երեք օր ժողովուրդը վերադարձնէ բոլոր զէնքերը զորս ըստացած է, այդ պայմանաժամէն ետք, ով որ զէնք ունենայ մահուան պիտի դատապարտուի:

Փաքիստանի նախագահը Այուպ Խան շնորհաւորական հեռագիր մը գրկած է Սուքարնոյի, յայտնելով թէ շատ գոհ մընացած է լսելով թէ զինուորական պետական հարուածը ձախողած է: Իր հեռագրին մէջ, Այուպ Խան կը յայտնէ թէ Փաքիստանի ժողովուրդը կը բաժնէ Ինտոնեզիոյ ժողովուրդին մեծ հրճուանքը, տեղեկանալով թէ միասնականութեան դէմ պատրաստուած դաւը ձախողած է:

ԱԹԷՆՔ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ ՄԸ

Հակառակ ստացած վստահութեան, Սթեֆանոփուլոս շատ հաստատ չէ իր աթոռին վրայ: Փափանտրէու կը շարունակէ իր գործունէութիւնը: Հաւանական կը նկատուի որ իրաց այս կացութեան մէջ, Սթեֆանուփուլոս յետաձգէ իր պետական ծրագիրը:

Փափանտրէու իբրեւ նոր զէնք, որոշած է գործադուլներու նոր շարք մը հըրահանգել, հետեւեալ ձեւով.—

Ա) Ցոյն թղթատարները գործադուլ պիտի ըլլան Հինգշաբթի օր: Տասնըհինգ օրուան մէջ, աշխատանքի չորրորդ դադարն է, այդ ճիւղին մէջ:

Բ) Հարիւրաւոր բեռնատար կառքեր համախմբուած են Աթէնքի օդակայանը եւ հրահանգի կը սպասեն անմիջապէս դէպի մայրաքաղաք փութալու եւ խճողում ստեղծելու փողոցներուն մէջ:

Գ) Հնագիտական վայրերու պահակներն ալ, որոնք պահանջները ունին, իրենց պաշտօնին գլուխը չեն գտնուիր:

ՄՈՍԿՈՒԱ

ԲՐԵԺՆԵՒԻ ԴԻՐՔԸ ԿԸ ԶՕՐԱՆԱՅ

Գերագոյն Խորհուրդը կարգ մը կարեւոր փոփոխութիւններ մտցուցած է խորհրդային ղեկավարութեան մէջ: Փոփոխութիւնները սահմանափակուած չեն միայն ճարտարարուեստական ճիւղերուն այլեւ կառավարութեան: Այսպէս 28 նոր նախարարութիւններ ստեղծուած են:

Լէոնիտ Բրեժնեւ, որ կուսակցութեան Ա. քարտուղարն է Խրուշչեւի անկումէն ի վեր, Գերագոյն Խորհուրդի Պրեզիտիոմի անդամ ընտրուեցաւ: Այս ձեւով կը զօրանայ իր դիրքը, տրուած ըլլալով որ ցարդ պաշտօնական ոչ մէկ հանգամանք ունէր Պետութեան մէջ, բացի երեսփոխան ըլլալէ: Ուրեմն չէր կրնար մասնակցիլ պետական ղեկավարներու միջեւ տեղի ունեցող խօսակցութեանց: Կարծողներ կան թէ Բրեժնեւի մուտքը Պրէզիտիոմի մէջ, սկիզբն է ուրիշ փոփոխութեանց որոնք պիտի կատարուին Փետրուարի վերջ, կուսակցութեան ԻԳ. համագումարին: Շատ կը խօսուի Միկոյեանի քաշուելուն մասին եւ այս առընչութեամբ հաւանական կը նկատուի որ իր տեղը Բրեժնեւին ձգէ: Այդ պարագային ուրիշ մը պիտի ստանձնէ Բրեժնեւի պաշտօնը կուսակցութեան գլուխը:

Գալով նախարարական փոփոխութեանց, առաջին առթիւ երեք հոգի կը նպաստաւորուին:

Պոլեանսկի, անդամ Կ. Կոմիտէի Պրեզիտիոմին փոխ - վարչապետէն կը դառնայ Ա. փոխ -վարչապետը: Բայբակով կը դառնայ Կոսպլանի նախագահ:

Շելեփին կը պահէ չորս կարեւոր պաշտօններ.— Կ. Կոմիտէի Պրեզիտիոմի եւ Քարտուղարութեան անդամ, կառավարութեան եւ կուսակցութեան պետական կոմիտէի նախագահ, եւ փոխ - վարչապետ:

Դիրք կորսնցնողներուն մէջ, կը յիշուի Լոմակօ եւ Ռուտնեւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, յաղթական կամար մը պիտի կառուցուի, նմանողութեամբ Փարիզի յաղթական կամարին:

ՀՌՈՄԷՆ Նիւ Եորք մեկնելէն առաջ, Պապը եօթը պատգամներ ուղղած է աշխարհի ժողովուրդներուն, Ֆիումիչինոյի օդակայանը: Յայտարարութիւն մըն ալ ըրած է Քոռիէռէ Տէլլա Սեռայի, ուր կը շեշտէ թէ չէր կրնար այդ ճամբորդութիւնը չընել:

ԿԻ ՄՈԼԷ կը շարունակէ յայտարարութիւններ ընել նախագահական ընտրութեան մասին: Կը շեշտէ թէ համայնավար կուսակցութեան հետ հասարակաց գործունէութիւն պիտի չըլլայ այդ ուղղութեամբ: Ընկերվարական պարագլուխը յոյսը չէ կտրած Փինէի թեկնածութենէն:

ԿԱՍԹՈՆ ՄՈՆԵՐՎԻԼ 250ի վրայ 127 ձայնով վերընտրուեցաւ Ծերակոյտի նախագահ: Փօրթման 81 ձայն ստացաւ եւ զանազաններ՝ 42:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ յաղթեց Ֆրանսայի մարմնամարզական մրցումներու մէջ 92ի դէմ 120 կէտով: Տէր - Յովհաննիսեան, առաջին հանդիսացաւ 8 մեթր 07 ցատկելով:

ՀԱՒԱՆԱՅԻ մէջ, յայտարարուեցաւ թէ «Չէ» Կեվառա արտաքսուած է կուսակցութենէն: Մարտ 13էն ի վեր, անհետացած էր հրապարակէն եւ հակասական լուրեր շրջան կ'ընէին: Նոր յայտարարութեամբ միշտ ողջ է բայց ոմանք կը նկատեն թէ կինը սուգ հագած է: Ճարտարարուեստի նախկին նախարարը, որ աջ բազուկը կը նկատուէր Քասթրոյի, ծնած է 1928ին: 1965 Յունուարէն Մարտ Չինաստան կ'այցելէր եւ վերադարձին կ'անհետանար:

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

ՍՐՏԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Կիրակի ամբողջ օրը, Փարիզի ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը կը հաղորդէին թէ մեծանուն երաժիշտ Արամ Խաչատուրեան հիւանդանոց փոխադրուած է, Ժընեւի մէջ, սրտի սուր տագնապի մը հետեւանքով:

Փարիզի «Քոմպա»ն Երկուշաբթի առաւօտ, կը գրէր թէ Արամ Խաչատուրեան մեռած է, առանց ճշդելու լուրին աղբիւրը եւ մանրամասնութիւնները: Անմիջապէս փորձեցինք ստուգել եւ հաստատեցինք «Թաս» գործակալութենէն եւ մամուլի այլ գործակալութիւններէ թէ նըման որեւէ լուր չկայ:

Աւելի զատ, Երկուշաբթի առաւօտ ժամը ութին, հեռաձայնելով Ժընեւի հիւանդանոցը, Փարիզի իր բարեկամներէն մէկը խօսած է երաժիշտին կնոջ հետ, որ հաստատած է թէ Արամ Խաչատուրեան լաւ է եւ վտանգը անցած կը համարուի:

Ուրախութեամբ հաղորդելով այս վերջին լուրը, ստորեւ կուտանք մեր ստացած թղթակցութիւնը Ժընեւի մէջ իրեն ի պատիւ տրուած երեկոյթին, Ուրբաթ օր:

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

Ի ՊԱՏԻՒ ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

ԺԸՆԵՒ, (Յառաջ).— Հոկտեմբեր 1, ժամը 19ին, Աթէնէի սրահներուն մէջ, Զուիցերիոյ եւ Անըրմասի հայ գաղութը գեղեցիկ պատեհութիւնը ունեցաւ, յարգանքի երեկոյթով մը պատուելու Հայ ազգի մեծանուն զաւակներէն Արամ Խաչատուրեանը, որ շաբաթէ մը վեր իր կնոջ եւ զաւկին հետ կը գտնուէր Ժընեւ, իբրեւ երաժշտական կատարման մրցումի քննիչ:

Երեք հարիւրի չափ երկսեռ հայ բազմութիւն մը, շրջանի Հայութեան գրեթէ ամբողջութիւնը, երկու լման ժամ ազգային մթնոլորտի ջերմ պահ մը ապրեցաւ, շրջապատած Հայաստանի հանճարեղ մէկ զաւակը, տաք խօսքեր փոխանակելով անոր հետ: Աշխարհահռչակ մեր երգահանը, յայտնօրէն յուզուած իրեն ի պատիւ եղած այս ընդունելութենէն, կ'ուզէր իւրաքանչիւր ծանօթացողի հետ անպայման սրտէ եկած քանի մը տաք խօսք փոխանակել, ժպտուն ըլլալ, գըւարթ եւ անուշ կատակ մը ընել: Զմերժել ապա իր ստորագրութիւնը: Հարիւրաւոր անգամ ստորագրել եւ ձանձրոյթի կամ չկամութեան արտայայտութիւն չունենալ:

Երեկոյթը կազմակերպելու պատիւը կ'իյնար Զուիցերիոյ Հայ Միութեան կոմիտէին, որուն նախագահը՝ պարոն Կարապետ Փիլիպպոսեան յայտնեց, թէ իրենց միութիւնը 14 - 15 տարուան կեանք մը ունի, մշակութային եւ բարեսիրական միութիւն մըն է եւ քաղաքական որեւէ նախասիրութիւն չունի: Անըրմասի փոքրաթիւ Հայութեան «դեսպան» պարոն Ժան Պալեանն ալ, որ ոեւէ Հայու գործ կարգադրելու համար իր սեփական գործը յաճախ երեսի վրայ կը ձգէ եւ մագողի պէս Անըրմասէն Ժընեւ կը բանի, շեշտեց, որ Հայ Միութիւնը, բարեսիրական օգտակար գործ կը տանի, Զուիցերիոյ մէջ:

ԱՆՑՈՐԴ ՄԸ

ՎԱՍՆ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Նոր սահմաններ ...

Այս ընդարձակ խօսքով սկսաւ իր քաղաքական ասպարէզը գաղափարականօրէն յանդուգն Ամերիկացի մը, եղերաբախտ նախագահ Ճոն Ֆիթճերլտ Քենետին: Ամերիկացիի մը մտաւորական տրամադրութեան արժանավայել յանդգնութիւն մըն էր ասիկա: Եւ երկիր մը կ'ապրի եւ կը հզօրանայ համաշխարհային բեմին վրայ նման յանդուգն արտայայտութիւններով, այլ մանաւանդ այդ արտայայտութեանց կենսագործումով:

Մենք ալ փոքր ազգ չենք: Մեծ ենք: Մե՛ծ մանաւանդ՝ մեր մեծ խտէալներով, մեծ հորիզոններով, մեծ յոյսերով: Փոքր չենք երբեք, քանի որ մեծ խօսքեր ըսած ենք եւ մեծ գործեր կատարած: Պէտք է մեծ երազի ու մեծ նուիրումներու մեր աւանդութիւնը շարունակենք: Պէտք է զայն շարունակեն մանաւանդ գիրի ու գրականութեան մեր մշակները, իրական ու գաղափարական ինչ կայքի վրայ ալ որ ըլլան:

Բացառիկ տարեթիւի մը մէջ ենք. ատենն է հիմա, Հայաստանի թէ արտաՀայաստանի գրողներուն համար, մտածելու գրական ու արուեստի նոր սահմաններու մասին: Մեր մեծագոյն եղեռնի յիսնամեակը եւ այդ առիթով կատարուած չտեսնուած տօնախմբութիւնները, երկրին մէջ թէ երկրէն դուրս, հայ գրողը պէտք է մղեն ինքզինք նկատելու մեր պատմութեան ու գոյութեան համար բացառիկ անկիւնադարձի մը առջեւ:

Հայ միտքը, գրական եւ արուեստի կալուածին մէջ, պէտք է լրջօրէն պատրաստէ ինքզինք նոր հորիզոնի, նոր սահմաններու, նոր յանդգնութեանց: Տեղ մը, գոնէ տեղ մը՝ հարկ է որ լեւեայն համաձայնութիւն մը գոյանայ, միասնական ապրում մը ունենալու, միասնակա՛ն խումբ մը, կա՛մք մը:

Այդ կամքը պէտք է որ գրականութեան համար թարմութեան եւ նոր որոնումներու կամք մը ըլլայ: Նոր փայլի, նոր խորութեան եւ նոր բովանդակութիւններու խումբ մը: Արդիական արտայայտութեան կերպերու եղակի ճիգ մը:

Հիւլէական քաղաքակրթութեան մը առջեւ անընդունելի հնութիւն մը եւ գըրականօրէն ապուշութիւն պիտի ըլլար Հայաստանի թէ արտասահմանի գրողին համար, մնալ անգլայ, թեթեւ, ծոյլ:

« Բագին » ամսագիրը, որ այսօր արդարօրէն համահայկական գրական բարձըր վարկի մը տիրացած է, անհրաժեշտ է որ կեդրոնը դառնայ, գրական նոր սահմաններու որոնումին: Պէտք է անոր շուրջ համախմբուին Սփիւռքի գրականութեան բոլոր ուժերը, հին թէ նոր: Անիմաստ է ցրուիլը. մանաւանդ՝ մտաւորականօրէն մեկուսանալը, հին դափնիներու վրայ հիւծիլ - մեռնիլը: Հայ գրողը, եղեռնի յիսնամեակէն ետք, պէտք է մտածէ ամբողջ Հայութեան ուղղել իր խօսքը եւ ոչ թէ ֆրանսահայ թեմի մը կամ Ենթա - թեմի մը, արժանթինահայ թեմի մը կամ Ենթաթեմի մը, Պարսկահայ թեմի մը եւ Ենթա - թեմի մը: Ամօթ, այսինչ թաղը կամ այսինչ կուսակցութիւնն ու յարանուանութիւնը ունենալ միայն իրեն ունկնդիր: Որչափ փոքրութիւն կայ նման ապրումի մը մէջ, որչա՛փ չքաւորութիւն, որչափ սնանկութիւն:

Գալով գրական Հայաստանին, ան եւս պէտք է շարժի: Բաւ ու բարձր չհամարէ շարունակ հայ ժողովուրդին համար գըրական միօրինակ սիրունութիւններն ու գիւղին աշուղականութիւնը:

Փարիզ

ԵԴ. ՓՕՅԱՃԵԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին քանի մը տարիներուն, աննախընթաց ծաւալ ստացաւ «Հայապահպանման» մտահոգութիւնը Սփիւռքի մէջ:

Դժուար է տալ համայրուած ու ստոյգ բանաձեւումը՝ հայապահպանում կոչուած ըմբռնումին, սակայն, բացորոշ է, որ անոր նպատակը կը հանդիսանայ տարագիր Հայը՝ հայ պահել. լեզուով, ազգային բարքերով, զգացումով եւն.:

Գուցէ բաւէ, թէ Հայապահպանման բուն միտք բանին է տարագիր Հայը այնպէս ու այնքան մը «հայ պահել», որ օրին մէկը կամ ինք, կամ զաւակները՝ Հայաստա՛ն վերադառնան:

Նման զատելակերպ շատ է տարրական ու պարզունակ:

Բոլոր աշխատանքներու «նշաւակ»ը՝ ՀԱՅ ՄԱՐԴԸ՝ այնքան խոր ու բարդ երեւոյթ է, որ կարելի չէ յուսալ, թէ այսպիսի նախնական գնահատութեամբ հնարաւոր է ստուգել ու լուծել, թէ ի՛նչ «կերպ»ով կ'իրականացուի անոր «պահպանումը»:

Ներկայիս, մեր բոլոր մտահոգութեանց առանցքը կը հանդիսանայ Սփիւռքի հայ երիտասարդութիւնը:

Առաւելաբար հայ երիտասարդի՛ մասին մտածելով է, որ կը փորձուինք ստուգել ու գտնել այն ձեւերը, որոնց շնորհիւ հնարաւոր պիտի ըլլար զայն «հայ պահել»:

Միայն մակերեսային դատողութիւն մը կ'եզրակացնէ, որ եթէ տարագիր հայ երիտասարդը լաւ գիտնայ իր ազգային լեզուն ու պատմութիւնը՝ ՀԱՅ կը մնայ:

Մեր իրականութեան մեծագոյն առեղծուածը, ինքը՝ Հայաստանը, հազարամեակներ շարունակ ՀԱՅ մնաց, սակայն ո՛չ անով, որ հայերէն խօսեցաւ ու Հայոց պատմութիւն սերտեց:

Փոքրաքանակ հայ ազգն ու ֆիզիքապէս վտիտ անոր հայրենիքը վաղուց, շա՛տ վաղուց քայքայուած ու անհետացած կ'ըլլային, եթէ ունեցած չըլլային իտէալ ու ոգի:

Հազարամեակներու ընթացքին յղկեցինք ու կատարելագործեցինք ազգային դաւանանք մը, որ արհամարհեց մարմնեղէն տարանցիկ յարմարութիւններն ու հաճոյքները, եւ միշտ ոլացքի մէջ մնաց, որպէսզի միշտ ա՛լ աւելի մօտենայ գերազանցօրէն բարոյական արժէքներու եւ առաքինութեանց:

Ոչինչ զմեզ այնպէս ու այնքան չհմայեց, որքան Իտէալը:

Եւ հոս, ու բացառաբար հոս կը գտնուի բանալին ու բացատրութիւնը այն առեղծուածի, որ ըլլալով «փոքր ածու», հայ ժողովուրդն ու Հայաստանը այնուամենայնիւ, տոկացին ու ամրացան, յարատեւեցին ու հաստատցան, երբ անոնցմէ անհամեմատ աւելի հզօրները կործանեցան ու պարտուեցան, քայքայուեցան ու անհետացան:

Իսկ եթէ ա՛յս է բանալին ու բացատրութիւնը մեր ազգային «պահպանման» հայ հողի՛ վրայ, տարբեր չի կրնար ըլլալ այլուր:

Նաեւ տարագրութեան մէջ, հզօրագոյն զէնքը, զոր կրնանք դնել հայ երիտասարդի ձեռքը՝ գաղափարն է:

Եթէ կ'ուզենք, որ նաեւ նոր սերունդը ըլլայ հզօր, ըլլայ տոկուն, բայց մանաւանդ՝ ըլլայ ու մնայ ՀԱՅ՝ պայմանադրական է, որ զայն գաղափարապաշտ ձեռակերտենք:

Արտակարգօրէն դժուար գործ է ասիկա, եւ արտակարգօրէն դժուար գործեր գլուխ հանող ժողովուրդ ենք մենք:

Եթէ «հայապահպանման» նպատակակէտը այն յոյսն է, որ անոր շնորհիւ նոր սերունդի անդամները Հայաստա՛ն պիտի դառնան, ապա ասիկա կարելի է ապահովել միայն այն պարագային, երբ իտէալիստներ են այդ նորերը:

Որովհետեւ միա՛յն իտէալիստները Հայաստան պիտի երթան՝ այնտեղ իրենց ժողովուրդին ու հայրենիքին ծառայելու մտադրութեամբ:

Միա՛յն իտէալիստները սրտով ու հոգիով կապուած պիտի մնան այն երազին, որ Յաւերժական Հայաստան կը կոչուի:

Միայն իտէալիստներու համար անխորտակելի նպատակ է օրին մէկը հայ հողի վրայ գտնուիլ զայն ծաղկեցնելու եւ ի հարկին՝ անոր համար մեռնելու հեռանկարով:

Իսկ մեր հայրենիքի՛ տեսանկիւնէն, մեր ազգային արժէքներու ու առաքինութեանց պահպանման ի խնդիր՝ միայն իտէալիստներն են, որ պէ՛տք է երթան Հայաստան: Ո՛չ անոնք, որոնք կը դառնան, որովհետեւ փոխուա՛ծ են պայմանները ու վերջապէս կարելի է նաեւ Հայաստանի մէջ լաւ ուտել, հաճելի ապրիլ, նիւթեղէն գանձեր դիզել եւ օգտուելով՝ երջանիկ ըլլալ:

Սերտեցէք Հայոց հազարամեայ պատմութիւնը եւ պիտի համոզուիք, թէ ԳԱՂԱՓԱՐԱՊԱՇՏ մարդն է անոր ճարտարապետն ու հեղինակը, դարբինն ու արարչագործող տէրը:

Անտարակուսելի կերպով կարեւոր է, որ հայ երիտասարդը գիտնայ իր մայրենի լեզուն ու իր ժողովուրդի ազգային պատմութիւնը: Ասիկա այնքան է բացորոշ ու ակնրախ, որ է՝ ինքն ըստ ինքեան հասկնալի:

Սակայն, իսկակա՛ն երաշխիքը, որ Սփիւռքի մէջ մղած մեր անօրինակ պայքարը յաղթանակով պիտի պսակուի՝ նոր սերունդի գաղափարապաշտութիւնն է:

Անպարտելի հզօրներ եղան Հայ Յեղափոխութեան մարտիկներն ու մտաւորականները, շարքայիններն ու ֆետայիները, խոնարհ անդամներն ու առաջնորդները, որովհետեւ իտէալիստներ եղան:

Անխորտակելի տիտաններ եղան իրերայաջորդ հայ սերունդները հայ յարատեւութեան հրաշքին, որովհետեւ իտէալով հմայուեցան:

Աննուաճելի է Հայաստանի Հայութիւնը այսօր, որովհետեւ դարձեալ ու կրկին՝ իտէալով է համակուած ու դէպի իտէալը կը սլանայ:

Նոյնն է նաեւ արտահայաստանի՛ մէջ:

Իտէալիզմն է միակ առհաւատչեան, որ մեր նորերն ալ ԱՆՆՈՒԱՃԵԼԻ՛ ՀԱՅ պիտի մնան:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ

Խորհրդային Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն կը ջնջէ Խրուշչեւի հաստատած կարեւորագոյն բարենորոգումներէն մին, որ սովնարխոզներու կը յանձնէր նախապէս ճարտարարուեստական նախարարութեանց վստահուած մատակարարութեան իրաւունքները: Նախկին առաջին քարտուղարին անկումէն քանի մը շաբաթ ետք, արդէն մամուլը կասկածի կ'ենթարկէր այս սովնարխոզներու օգտակարութիւնը: Մասնագէտները կը հաստատէին թէ արտեսութեան շրջանային այս խորհուրդները շատ յաճախ կ'անտեսէին ազգային շահն ու նեղ կացութեան կը մատնէին ձեռնարկութիւններուն տնօրէնութիւնները:

Ներկայիս կը քննադատուի Խրուշչեւեան ուրիշ բարենորոգում մըն ալ: 1958ի վերջաւորութեան, վարչապետը կ'որոշէր «մօտեցնել դպրոցը կեանքին»: Սեպտեմբերին, իր տեսակէտները կը ներկայացնէր կեդրոնական կոմիտէին, եւ, հակառակ բազմաթիւ մանկավարժներու առարկութիւններուն, Սեպտեմբեր 24ին քուէարկել կու տար ուսումնական դրութիւնը յեղաշրջող օրէնք մը: Երկրորդական ուսման վերջաւորութեան եւ բարձրագոյնի սկզբնաւորութեան, ամբողջ երիտասարդութիւնը կը ստիպուէր աշխատելով երկրի արտադրականութեան իր բաժինը բերել: Երկրորդական վարժարաններէն ուսանողութեան առաւելագոյն քսան առ հարիւրը միայն կ'անցնէր ուղղակի բարձրագոյն ուսման:

Այս բարենորոգումը հետեւանքն էր պարտադիր երկրորդական ուսման: Անհրաժեշտ էր «սահմանափակել» համալսարաններու դրասեղանները նախընտրութիւն տալով անոնց՝ որոնք արդէն իսկ տիրացած էին «կեանքի փորձառութեան»: Աւելին, Խրուշչեւ կը մտադրէր պարտադրել դպրոցին որ արհեստավարժական կրթութիւն մը տայ աշակերտութեան: Ի վերջոյ, կը նկատէր թէ մարքս-լենինեան վարչակարգ մը հարկ է ջնջէր ձեռային եւ մտային աշխատանքներու հակասութիւնները:

Նախկին առաջին քարտուղարին տեսակէտները քննադատող բոլոր ակադեմականները, ուսուցիչներն ու ծնողքները այսօր դառն գոհունակութեամբ կը մատնանշեն իրենց մտավախութեան փորձով հաստատումը: 1964 Օգոստոս 13էն սկսեալ, կառավարական յատուկ հրովարտակով մը միջնակարգ վարժարաններու ուսման տեւողութիւնը կ'իջնէր տասնէ-տասնըմէկ տարիի: Տակաւին իշխանութեան գլուխն էր Խրուշչեւ, այնպէս որ, բարենորոգումը կը յաջողէր կարելի գաղտնապահութեամբ, առանց երբեք դրդապատճառները պարզելու:

Հիմա, մանաւանդ 1965ի Սեպտեմբերի վերամուտին առիթով, թերթերը լայնօրէն բացած են իրենց էջերը կրթական մարմիններուն եւ ուսուցչութեան առջեւ: Վիճաբանութեան մասնակցողներուն մեծ մասը ցաւով կը հաստատէ 1958ի բարենորոգումին ձախողութիւնը: Բարձրագոյն ուսման առաջին փոխ-նախարարը՝ Փրոքոֆիէւ, կը ցաւի (Պրաւդա, Մարտ 31), որ շատ մը որոշումներ աճապարանքով ընդունուած են: Կը նշէ «նորութիւնները՝ որոնք չեն արժանացած փորձառութեան հաստատումին», կը մատնանշէ թէ համալսարաններն ու բարձրագոյն հաստատութիւնները կը վխտան տակաւին հիմնական ծանօթութիւններէ զուրկ աշակերտներով: Նմանօրինակ հաստատում մը կ'ընէ նաեւ Չէլիապինսքի Օպքոմին քարտուղարը՝ Թիմժէլնիքով, «Պրաւդա»ի Սեպտեմբեր 24ի թիւով. «Շատ յաճախ բարձրագոյն ուսման մշակները կը գանգատին աշակերտներու չափազանց անբաւարար արդիւնքէն»:

Իրապէս ալ մասնագիտական պարբերաթերթերը սեւ վհատեցուցիչ արդիւնքներ կը հրատարակեն: Այսպէս, օրինակ «Բարձրագոյն Դպրոցի Լրատու»ին մէջ, ուսուցիչ մը կը գրէ թէ Սվերտլովսքի համալսարաններուն եւ բարձրագոյն հաստատութիւններուն մէջ աշակերտութեան 5·3 առ հարիւրը ամէն տարի կը ստիպուի հրաժարիլ ուսումէն, չգտնելով անհրաժեշտ յաջողութիւնը: Համեմատութիւնը յատկանշական կերպով բարձր է ուղղակի գործատուներէն եկող ամբողջ աշակերտութեան ութսուն առ հարիւր թիւին մէջ: Գիտենք արդէն թէ բարձրագոյն ուսման նախարարութիւնը այս տարեսկիզբէն համալսարան ընդունուելու նոր օրէնքներ հաստատած է:

Իսկ ինչ կը վերաբերի երկրորդական վարժարաններուն մէջ «բազմարուեստ» ուսուցման, մասամբ ջնջուած է արդէն: 1958ի բարենորոգումը կը նախատեսէր, որ երկրորդական վերջին երեք դասարաններուն մէջ, աշակերտները իրենց ժամանակին մէկ երրորդը յատկացնեն ձեռային աշխատանքներու՝ նախընտրաբար գործատան կամ կոլխոզին մէջ: Ռուսական Հանրապետութեան մէջ ուսումնական ծրագրին այս բաժինը շաբաթական 12էն չորս ժամի վերածուած է արդէն:

«Պրաւդա» Սեպտեմբեր 11ի թիւով հրատարակած է իր ընթերցողներուն նամակները, որոնցմէ կը յայտնուի թէ «արհեստավարժական» ուսուցումը երբեք չէ տուած սպասուած արդիւնքները: Բազմաթիւ երիտասարդներու կը պարտադրուի մասնագիտական կրթութիւն մը, առանց երբեք նկատի առնելու անոնց ճաշակը, կոչումը, կամ արդիւնաբերութեան շուկային վիճակը: Թաշկենդի մէջ, օրինակ, միջնակարգ 76 դպրոցներէն շատերը «արտադրական աշխատանքը» լաւ կազմակերպելու անհրաժեշտ միջոցներէն զրկուած են: Կացութիւնը շատ աւելի ծանր է համեմատաբար փոքր քաղաքներուն մէջ, ուր ճարտարարուեստ չկայ: «Պրաւդա» կը նշէ որ իր ընթերցողներէն շատեր կը համարին թէ այս պայմաններուն մէջ մասնագիտական կրթութիւնը օգտակար չէ, շատ աւելի կը ծախսուի աշակերտի մը ճարտարարուեստական կրթութեան, քան թէ երիտասարդ գործաւորի մը արհեստին կատարելագործման:

Անհաւանական է սակայն որ միանգամ ընդ միշտ ջնջեն 1958ի դպրոցական բարենորոգումը: Շատ հաւանաբար աւելի կարեւոր բաժին մը յատկացնեն հիմնական գիտութիւններու ուսուցման: Դպրոցը սակայն պիտի շարունակէ իր աշակերտները կրթել ձեռային աշխա-

ՄԻԱԿ ԵՐԳԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Ինչո՞ւ ես կանգնել, — հարցրեց աղջիկը:

— Նայում եմ:

— Ինչի՞ն ես նայում:

— Աղբիւրի ջրին:

— Ինչո՞ւ, զարմացաւ աղջիկը:

— Նայում եմ, թէ ինչպէս ջուրը գընում է, գնում, ու չի վերջանում:

Տղան լռեց: Աղջիկը նոյնպէս: Միայն ջուրն էր իջնում անձայն, եւ թեթեւ խըշշում գուռի մէջ:

— Ինչո՞ւ չես երգում, հարցրեց աղջիկը:

— Աշակերտը վարպետի մօտ համեստ պիտի լինի: Աղբիւրը երգում է իմ փոխարէն: Նա է վարպետը:

Աղջիկը քմծիծաղ տուեց.

— Ես չեմ հասկանում, աղբիւրն ի՞նչ է երգում որ...

— Ամենամաքուր, ամէնէն անկեղծ երգը նա է երգում:

Աղջիկը զարմացած նայեց տղային: Բացի այդ տղայից բոլորը երգում էին կամ նուագում, նա առաջինն էր, որ լըռում էր, նա տարօրինակօրէն տարբերւում էր միւսներից...

— Որ պիտի չերգես՝ գնա՛, — ասաց աղջիկը բարկացած:

Տղան գնաց:

Աղջիկը մտաւ ներս, պառկեց, բայց քունը չտարաւ:

Հետեւեալ գիշեր նորից լսեց մի սովորական երգ: Աղջիկն արթնացաւ անախորժութեան զգացումով: Նա հասկացաւ, որ աւելի գոհ կը լինէր, եթէ երգի փոխարէն լսէր նախորդ գիշերուայ լռութիւնը: Սակայն հակառակ իր ցանկութեան՝ եղանակը ներս էր թափանցում յամառ եւ անկոչ:

Երկրորդ գիշերը սրինգ նուագեցին: Աղջիկն արթնացաւ բարկացած: Ձեռքերով ականջները փակեց, գլուխը կոխեց բարձի տակ եւ մինչեւ լոյս մնաց այդպէս պառկած:

Երրորդ գիշերը նա արթնացաւ լռութեան մէջ:

Մի քանի րոպէ սրտատրոփ սպասելուց յետոյ վերկացաւ, շալն առաւ ուսերին: Բայց հազիւ դրանը մօտեցած, ուսերից վար առաւ շալը, որի ծայրը խփուեց փոքրիկ սեղանի վրայ դրուած ջրի բաժակին ու ցած նետեց:

Բաժակի ձայնի վրայ հայրն արթնացաւ:

— Ձեն թողնում, որ քնեմ, — բողոքեց աղջիկը:

— Ուզում ես՝ գնամ – վռնտեմ, առաջարկեց հայրը:

— Հարկաւոր չէ, հայրիկ: Ես շուտով դրանց ձայնը կը կտրեմ, հանգստացրեց աղջիկը:

Մի ամիս յետոյ նա ամուսնացաւ մէկի հետ, առանց ընտրելու: Հայրն իրենց սենեակներից երկուսն առանձնացրեց, տուեց աղջկան: Լուսամուտի տակ ընդմիշտ ու վերջնական լռեցին գիշերային երգերը:

Մի տարի յետոյ, աղջիկը հեռացաւ ամուսնուց: Սէր չկար, իսկ ապրել առանց սիրոյ՝ անտանելի էր: Իր մանկութեան եւ աղջկութեան այդ սենեակներում նա մնաց մենակ:

Ամէն անգամ, երբ կէս գիշեր էր լինում, աղջիկը հին սովորութեան համեմատ արթնանում էր: Արթնանում էր, բայց ոչ ոքի չէր սպասում: Գիտէր, որ այլեւս երգ չէր լինելու եւ գոհ էր դրա համար: Բայց գիտէր նաեւ, որ լռութեան մէջ չէր վերադառնալու աղբիւրի երգին ունկնդրող այն տղան: Մի գիշեր — միայն մի գիշեր — նա ինքը վեր կացաւ ու գնաց դուրս՝ ջրի երգը լսելու: Լսեց, ոչինչ չհասկացաւ ու վերադարձաւ:

Եւ մինչեւ հիմա աղջիկն ապրում է այնտեղ իսկ որտե՞ղ է այն տղան:

Ոչ ոք չգիտէ...

ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՆՈԹԵՐԷՆ

Մ. Սարեանը խոշոր նկարիչ է, մեծ նկարիչ, իսկատիպ: Եւ ոճ ունեցող: Նրա վրձինը միակ՝ ի վիճակի է ներկայացնել Հայաստանի հողին, այն անզուգական վեհ ու վսեմ աստուածաչըն–չական երկիրը:

Նրա շնորհիւ միայն զգում ես մեր աստուածաշնչային երկիրը, աստուածային լեռները, դաշտօրայք, բոյսերը, ազբիւրները, եղները եւ զոմէշները, ոչխարները, մարդիկ եւ հովիւները:

×

Մեր սրբազան մագաղաթների պահպանման համար ինչքան կեանքեր են զոհուել, նահատակութիւններ կատարուել: Պահել են անձաւների մէջ, պահել են փաթթած մեռաքների եւ զառերի մէջ աչքի լոյսի պէս, տարել են իրենց հետ գաղթավայրերը: Նրանցից հայրենիքի բոյրն են առել, հայրենիքի կարօտը, պաշտել են, երկրպագել, աղօթել եւ նրանց վրայ, հիւանդներ բուժել...

Նուիրական աւանդներ տուել են սերունդէ սերունդ...

×

Հայոց լեզուի մէջ մարմնացած է Հայ ժողովրդի հոգին: Ամէն մի բառը նրա հոգու մի կտորն է: Այդ բառերի մէջ են նիւթացած, առարկայացած մեր վիշտը, զրկանքները, դառն ու զուարճալի ապրումները, մեր երազները, յոյսերը, խղճերը, սէրը՝ մեր ողջ ժողովուրդը:

... Նրա համար ծով արիւն են թափել մեր նախնիքները:

×

Բնութիւնը ինչ խելագար շատութեամբ է նետել անհամար սաղմեր ու սերմեր ամենուրէք, հողմերի բերանը տուած:

Ինչքան են ոչնչանում, բայց ինչքան կայ նորից՝ անսպառ, անքանակ, անհուն:

Կեանքը յաղթանակում է ամենուրէք մահի վրայ: Անհատն է, որ մեռնում է, ցեղը կայ, ազգութիւնը կայ:

Հայութիւն կայ, հակառակ այս հեղեղներին, փոթորիկներին, կոտորածներին ու մահերին:

Հայութիւնը կայ այս լեռների լանջերին, քարերի մէջ, ձորերում, կիրճերում, դաշտերում:

×

Սեւանը լիալուսնի ժամանակ ուղղակի հրաշք է, կախարդանք, հէքեաթ հարբում է մարդ նայելով:

×

Սեւանը այնքան գեղեցիկ է, որ մարդ ուզում է խեղդուել մէջը:

×

Գիւմրի, հին Գիւմրին՝ ինչքան հարազատ է սրտիս: Այնտեղ կան հարազատ հին ձայներ: Այնտեղ կայ ժողովուրդ, առասպելներ, աւանդներ, մայրենի խօսք, հնութիւններ, աւերակներ, այնտեղ՝ պատմութիւն, ապրումներ — ահա թէ ինչ է ազգութիւնը:

×

Արփաչայի եզածը ինչ է,— բայց ինչքան մեծ բան է գիւմրեցիների համար:

Արփաչայը շատ փոքր է, խեղճ գետ է, մերկ ափերով, հազիւ մի – երկու խըղճուկ ուռիներ: Բայց արի գիւմրեցուց հարցրու.— աշխարհի ամենալաւ գետն է, չքնաղ ափերով:

Գիւմրեցին նայում է Արփաչային եւ տեսնում մի ուրիշ Արփաչայ, որ չկայ, տեսնում է իր ցանկացածը, փափաքած Արփաչայը, իր երազն է տեսնում:

Գիւմրեցին ֆանտազէօր է. տեսնում է այն, ինչ չկայ իրականում: Ստեղծագործ է հին Գիւմրեցին. նա վերակառուցում է իրերը, երեւոյթները: Նա տեսնում է աշխարհն իր գեղեցկացնող կամ տգեղացնող, մեծացնող կամ փոքրացնող երեւակայութեան մէջ: Նա բանաստեղծ է: Իր երազը, իր տենչը՝ իր ճշմարտութիւնն է եւ իրականութիւնը:

×

Հայաստանի լեռները թէեւ օտարների համար դեղին են, մեռած, մեռելի գոյնի, բայց մեզ համար կեանքով լի են, խօսուն, պատմարան, բանաստեղծող:

×

Անին.— Ահա Հայոց պատմութիւնը, մեր պատմութիւնը այս հողի հետ շաղախուած է արիւնով, սարսափներով: լո՞ւռ է,— ոչ. ես լսում եմ նրա ահաւոր ձայնը, դարերի սարսափելի ձայնը:

×

Հայոց ճարտարապետութիւնը՝ հաւասարակշիռ ներդաշնակութիւն. պարզութեամբ վսեմ, սլացիկ, երկնասլաց: Մեր մարմնի տարրերայինը ճնշող եւ զարթեցնող, վեհացնող մեր հոգեղէնը:

...անքները մէջ ալ, որովհետեւ, իր ընթերցողներէն մէկուն համաձայն, ո–րուն խօսքը «Պրաւդա» իբր եզրակացութիւն կը մէջբերէ. «չի բաւեր աղոց աշխատանքի մասին խօսիլ. անհրաժեշտ է աշխատանքի լծել զիրենք գործատան, արհեստանոցին թէ դաշտերուն մէջ»: Պետի հրաժարին ուրեմն «արհեստավարժական» անմիջական ուսուցումէն, բայց ոչ «բազմարուեստից» կրթութենէն: Այս է որ կը մաղթէ կուսակցութեան օրկանը, խնդրելով որ իր ընթերցողներուն թելադրութիւնները նկատի առնըւին ուսումնական դրութիւնը «կատարելագործելու» կոչուած իշխանութիւններէն:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐԸ

Տարուէ տարի կ՚աւելնայ Հայաստանի թանգարաններուն նկատմամբ ժողովուրդին հետաքրքրութիւնը, անընդհատ կ՚աւելնայ այցելուներուն թիւը:

Լայն ընդունելութիւն գտած են, օրինակ, Հայաստանի պատմութեան, ինչպէս նաեւ Հայաստանի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանները: Պատմական հազուագիւտ, արժէքաւոր ցուցանմոյշներով հարուստ մշակոյթի այդ օճախները իրաւամբ կը նկատուին աշխարհի լաւագոյններէն:

Պատմութեան թանգարանը արդէն այսօր ունի աւելի քան 140.000 արժէքաւոր յուշարձաններ: Պատմական Դուինի, Կարմիր Բլուրի, Անիի, Սեւանայ լիճի եւ այլ վայրերու պեղումներէն յայտնաբերուած կաւէ, ապակիէ, ճենապակիէ առարկաները եւ զարդերը, ինչպէս նաեւ մեր թուարկութենէն քանի մը հարիւրամեակներ առաջ գործածուած փայտեայ երկու կառքերը, որոնք զարմանալի կերպով լաւ վիճակի մէջ մնացած են, բոլոր այցելուներուն հիացում կը պատճառեն: Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ նոյնպէս պատմական Հայաստանի ուռուցիկ քարտէսը, ուր պայմանական նըշաններով ներկայացուած են պատմական դէպքերն ու հերոսական սխրագործութիւնները:

Գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին ցուցանմոյշները կէս միլիոնի կը հասնին: Հոս ներկայացուած են մեր թատերական մշակոյթին երկու հազարամեայ պատմութիւնը, հայ գրականութիւնն ու արուեստը: Յատուկ արկղներու եւ անկիզելի պահարաններու մէջ կը պահուին մատուորական դէմքերու ձեռագիր նամակները: Հոս կը գտնուին նաեւ Սայաթ-Նովայի աւելի քան երկու հարիւր տարի առաջ հայերէն, վրացերէն եւ ատրպէջաներէն գրուած ձեռագիրները, խատոնիայէն վերջերս բերուած Աբովեանի վերաբերեալ արժէքաւոր նիւթերը:

Հայ ժողովուրդի նիւթական եւ հոգեւոր մշակոյթին գանձարանը հանդիսացող այս երկու թանգարանները միշտ կը հարստանան նոր հազուագիւտ նիւթերով, որոնք կը ստացուին պեղումներէն, Հայաստանէն եւ դուրսէն ղրկուած նուէրներէն:

Երեք տարի առաջ հիմնովին վերափոխուեցաւ նախկին բնագիտական թանգարանը, որ, ներկայիս, կը կոչուի Հայաստանի բնութեան պետական թանգարան: Անոր կողքին հիմնուած է մոլորակացոյց մը: Բնութեան թանգարանը մեծ դեր կը խաղայ երկրին բուսական եւ կենդանական աշխարհը ծանօթացնելու գործին մէջ: Հոն կարելի է տեսնել ցուցանմոյշներ, որոնք կը պատկերացնեն Հայաստանի բնութեան հարստութիւնները՝ հնագոյն շրջանէն մինչեւ մեր օրերը:

Մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Երեւան քաղաքի պատմութեան թանգարանը: Երեւան, ինչպէս յայտնի է, աշխարհի հնագոյն քաղաքներէն է: Շուտով կը լրանայ անոր հիմնադրութեան 2750ամեակը: Թանգարանի ցուցասրահներուն մէջ ներկայացուած նիւթերը, ճարտարապետական կոթողները, քարերու վրայ կատարուած փորագրութիւնները, ինչպէս նաեւ նոր Երեւանի շինարարութեան պատմութիւնը արտացոլող նիւթերը այցելուներուն համար մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն:

Կան նաեւ բաւական թիւով տուն-թանգարաններ — Պերճ Պռօշեանի տուն-թանգարանը Աշտարակի, Յովհ. Թումանեանինը Երեւանի եւ Դսեղի, Յովհ. Յովհաննիսեանինը Էջմիածնի, Աւ. Իսահակեանինը Երեւանի մէջ:

Հիմնովին վերանորոգուած է Խ. Աբովեանի տուն-թանգարանը: Բակին մէջ զետեղուած է Ա. Տէր-Մարուքեանի Փարիզի մէջ պատրաստած Աբովեանի գեղեցիկ արձանը:

Ծրագրուած է հիմնել երկու տուն-թանգարաններ, առաջինը Եղիշէ Չարենցի, երկրորդը երգահան Ալ. Սպենդիարեանի նուիրուած:

Ա. Կ.

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ

Հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութիւնը վերջին չորս-հինգ տարիներու ընթացքին ժողովրդական բանահիւսութեան հարուստ նիւթեր հաւաքած է Ստեփանաւանի, Իջեւանի, Նոյեմբերեանի, Ապարանի, Ղուկասեանի, Թալինի, Գորիսի եւ կարգ մը ուրիշ շրջաններու մէջ: Գրի առնուած են բազմաթիւ զրոյցներ, աւանդութիւններ, հէքեաթներ, առած-ասացուածքներ, ժողովրդական գուսանական երգեր եւ այլն:

Այս ուղղութեամբ բաւական լուրջ աշխատանքներ կը կատարուին նաեւ Վրաստանի եւ Ադրբեջանի հայաշատ շրջաններուն եւ, մանաւանդ, լեռնային Ղարաբաղի մէջ:

Այսուհանդերձ, ինչպէս «Սով. Հայաստան»ի մէջ կը գրէ բանահաւաք Մ. Առաքելեան, դեռ հարուստ նիւթեր կան, որ չեն հաւաքուած:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Կը մեկնի՞ք արդէն, պարոն Փուարօ: Ես խորապէս երախտապարտ եմ ձեզի ատեանալուծմանս առթիւ ձեր առած քայլերուն համար, հակառակ որ վերջի վերջոյ աւելորդ եղան անոնք: Չեմ գիտեր ինչ բառերով ջատագովել ձեր դիւանագիտութիւնը:

Ես Ժանն Վիլքենսոնը տեսայ երկու անգամ միայն. երեկոյ մը՝ բեմին վրայ եւ ճաշի մը պահուն, ուր պատահականութիւնը դրած էր զիս ճիշդ իր դիմացը: Բայց երբ կ՚արծարծեմ յիշատակը այդ ձեն արուեստագիտուհիին, զայն կը տեսնեմ միշտ անպէս, ինչպէս երեւցաւ մեզի ձեր այցելութեան պահուն, նոր հաւատներ փորձելու վրայ եւ նետելով անտարբերութեամբ ըսուած բառեր, որոնք իրենց ազդեցութիւնը պիտի ունենային Փուարոյի գործունէութեան եւ շարժումներուն վրայ՝ հետազօտութեանց ընթացքին: Խիղճը հանգիստ, դերասանուհին, գոհունակութիւն կը դնէր իր գեղեցիկ անձին վրայ զմայլելով:

— Սքանչելի՛, գոչեց անմիջապէս Փուարօ, երբ փողոցը գտնուեցանք:

ԳԼՈՒԽ 12

ԼՈՐՏ ԷՃՎԱՐԻ ԱՂՋԻԿԸ

Մեր պանդոկ վերադարձին, մեզի կը սպասէր Փուարոյի ուղղուած նամակ մը, անձնապէս բերուած:

— Այս ի՞նչ է, Հասթինկ: Անդենականէն եկած նամա՞կ մը...

Եւ ինձ երկարեց պահարանէն դուրս քաշած թուղթ մը:

Թուղթին վերի անկիւնը ուռուցիկ տառերով տպագրուած էր՝ 17 Րէճէնթ Գաթ: Երկարաձիգ գիրը առաջին ակնարկով կը թուէր շատ յստակ ըլլալ, բայց ընթերցումը չափազանց դժուարին էր: Սակայն ես կարողացայ կարդալ հետեւեալը.

Սիրելի Պարոն,

Տեղեկացայ որ այս առաւօտ դուք եկած էք մեր տունը, ոստիկանական պաշտօնեայի մը ընկերակցութեամբ: Ներողութիւն կը խնդրեմ որ չկարողացայ ձեզի ընդունիլ: Եթէ յարմար է ձեզի, պիտի խնդրէի որ, ձեր ուզած պահուն, քանի մը վայրկեաններ յատկացնէիք ինծի:

Հաճեցէք ընդունիլ, պարոն, յարգալիր բարեւներս:

ԺԵՐԱԼՏԻՆ ՄԱՐՇ

— Այս երկտողը զարմանալի կը թուի ինծի, յայտնեցի ես: Ինչո՞ւ համար արդեօք կը ցանկայ ձեզի տեսնել:

— Ինծի՞ կը հարցնէք: Կենցաղագիտութիւն չունիք բնաւ, բարեկամս...

Փուարօն ամենափափուկ վայրկեաններուն կատակելու անհանդուրժելի սովորութիւնը ունէր:

— ... Այս թափով պէտք է երթանք ուղղակի օրիորդին մօտ, Հասթինկ:

Ժանն Վիլքենսոնի անխորհուրդ ամբաստանութիւնը հետզհետէ աւելի անիմաստ կը դառնար: Իրապէս, պէտք էր բոլորովին զուրկ ըլլալ դատողութենէ, կասկածելու համար որ Ժերալտին Մարշ սպաննած էր իր հայրը:

Իմ խորհրդածութիւններս յայտնեցի Փուարոյին:

— Ուղե՛ղը, ուղե՛ղը, բարեկամս... Ո՞ւր կը դնէք զայն: Ըստ ձեզի, Ժանն Վիլքենսոն թօշունի մը ուղեղը ունի: Սակայն պահ մը ուշադրութեամբ դիտեցէք յատկութիւնները թռչունին, որ կատարելութեամբ կը կիրարկէ իր գործունէութիւնը ստեղծագործութեան մէջ: Մինչդեռ դեղուհի Տիկին Էճվարը կ՚անգիտանայ պատմութիւնը, աշխարհագրութիւնը եւ, ապահովաբար, դասականները: Լաօ-Ցէօի անունը պիտի յիշեցնէ իրեն ցուցահանդէսի մը մէջ առաջնութիւն շահած փեքենական փոքրիկ շնիկ մը իսկ Մոլիէրը՝ կարուձեւի հաստատութիւն շահած փեքինական փոքրիկ շնիկ խնդիրը իր արդուզարդին վերաբերի եւ կամ իր անձնական գոհունակութեան, ան կը ներկայանայ իբր բարձրորակ կին մը: Լորտ Էճվարի մարդասպանը ստուգելու համար, ես նոյնիսկ փիլիսոփայի մը կարծիքին կարեւորութիւն չեմ տար, մինչդեռ Լէյտի Էճվարի անմիտ ամբաստանութիւնը կրնայ օգտակար ըլլալ մեզի, որովհետեւ ան արդիւնքն է նիւթական տեսակէտի մը՝ հիմնուած մարդկային բնութեան զազրելի բնազդներուն վրայ:

— Թերեւս իրաւունք ունենաք...

— Ինչ որ է, մօտեցանք, ըսաւ Փուարօ: Շատ հետաքրքիր եմ պահ մը առաջ գիտնալու համար, թէ ի՛նչ կ՚ուզէ ինձմէ Միս Ժերալտինը:

Ուզեցի քիչ մը քաշքշել զինքը.

— Միս Ժերալտինը անկասկած կը փափաքի մօտէն տեսնել աշխարհի մէջ մէկ հատիկ եզական տիպար մը:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ
(Այցելութեան առթիւ)
Պ. Զօհրապ Տէմիրճեանէ 10 ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիրոֆլէէն Տէր եւ Տիկին Աղէկ Շմաւոնեան ողբ. Այրի Տիկին Թագուհի Շաբարխանեանի մահուան քառասունքին առթիւ կը նուիրեն Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին քսան ֆր., Շաւիլի դպրոցին տասը եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման տասը ֆրանք :

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է բարեպաշտ տիկինէ մը երեսուն ֆրանք :

ՀՐԱՒԷՐ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան աշխատանքի իր գործունէութեան ժամանակաշրջանը լրացած ըլլալով ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր, Ուրբաթ (Հոկտ. 15), երեկոյեան ժամը 8·30ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ, նոր Ազգ. Միութիւնը ընտրելու համար :

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը հայերէնի դասընթացքները տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի ժամը 2էն 5 Ահարոնեան ակումբը 26 Րիւ Տէ Քոնվալէսան: Դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտ. 7ին: Դասատու Օր. Սեդա Թիւթէլեան :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ Հոկտեմբեր 7էն սկսեալ Հինգշաբթի եւ Կիրակի օրուան հայերէնի դասընթացքները կը սկըսին : Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն որ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը ամէր օր :

×

ԼԻԼԱՅԻ ՇՐՋԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի շրջ. վարչութեան հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի, Հոկտեմբեր 7ին, 32 – 34 Ավընիւ Փորթ տէ Լիլա, Քէս տ'Էփարնեի սրահը, ժամը 14 – 17 : Կը խնդրուի ծնողքներէն չուտափոյթ արձանագրել իրենց զաւակները ու չզրկել զանոնք մայրենի լեզուէն :

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, կը սկսին 65 – 66 տարեշրջանի հայերէնի դասընթացքները, 26 Րիւ Պուֆիէ, 6 տարեկանէն վեր տղոց համար :

×

Վ Ի Է Ն

Վիէնի Կապ. Խաչի դպրոցներու վերաբացումը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Հոկտեմբեր վեցէն սկսեալ : Չորեքշաբթի իրիկունները «Հողեւոր եղբայրներու» սրահին մէջ Րիւ Տոլոժ եւ Հինգշաբթի օրերը կէս օրէն ետք՝ Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը կոչ կ'ուղղէ գիտակից եւ սրտցաւ ծնողքներուն, որպէսզի իրենց զաւակները չզրկեն հայերէն դասընթացքներուն :

La Vedette qui monte

ROSY ARMEN

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՌՈԶԻ
ԱՐՄԷՆԻ
ՎԵՐՋԻՆ ՍԱԼԸ

POLYDOR

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԳՆԵՑԷՔ

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՓՆՏՌԵՑԷՔ, ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԱՊՍՊՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍԱԼԱՎԱՃԱՌԻՆ (DISQUAIRE)
ԵԹԷ ՑԱՐԴ ՉԷ ՍՏԱՑԱԾ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿԻՑ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կիրակնօրեայ վարժարան, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, Կիրակի ժամը 10–12:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի պարահանդէսը Մարսէյլի Ալհամպրա սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 4ին :

×

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Սփլանտիտի սրահը, Դեկտեմբեր 11ին, Շաբաթ գիշեր :

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷԻ
ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Կը վերսկսի Հոկտեմբեր 5, Երեքշաբթի երեկոյ :

Այս տարի դասաւանդութիւնները տեղի պիտի ունենան Երեքշաբթի երեկոները՝ ժամը 19–20 :

Նոր արձանագրուիլ փափաքողները պէտք է դիմեն Կապոյտ Խաչի գրասենեակը (Րիւ Պլէօ) ամէն օր կէսօրէ ետք, կամ Լիսէ Քոնտորսէ՝ Երեքշաբթի երեկոները :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶԻ

Ծննդեան յիսնամեակի առթիւ

Այս Հինգշաբթի ժամը 20·30ին, Օթէլ Մոտերնի սրահը, Փլաս տը լա Րէփիւպլիք, մեթրօ Րեփիւպլիք :

Կը նախագահէ՝ ԶԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ
Կը խօսին՝ ՄԱՐԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ
եւ ՀՐԱՆԴ ՊԱԼՈՒԵԱՆ
Կ'արտասանեն՝ Տիկին Զ. Անտոնեան, Զ. Մեծպահեան, Օր. Ժ. Չէյքէճեան, եւ
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ
Մուտքը ազատ է

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէն անդամները ներկայ գտնուելու Շաբաթ (9 Հոկտ.), ժամը 21ին, տեղի ունենալիք անդամական ընդհ. ժողովին: Օրակարգ՝ Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառներ : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՐՆՈՒՎԻԼ–ՍԱՐՍԷԼ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահը, (Սալ տէ Ֆէթ), Փլաս տիւ 11 Նովամպր

ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏ. 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 23·30

Կը մասնակցին.—

ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ իր երկու նուագախումբերով.— Ա) Արդիական պարեր եւ ճազ, Բ) Շան զ'էլիզէի Ցիկան նուագախումբը իր ժողովրդական եղանակներով (հայկական, ռուսական, յունական, ցիկան եւայլն):

ՕՐ. ԱՃԷՄԵԱՆ (հայկ. պար)

եւ վերջապէս

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷԶԵԱՆԻ

Անակնկալներ.— Պառ, պիւֆէ, թոմպոլա :

Ճոխ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 6 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԽԱ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10427

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — No 10.427

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Յառաջիկայ Կիրակի (10 Հոկտ.), Թուրքիոյ մէջ տեղի կ'ունենան խորհրդարանական ընտրութիւններ՝ նորոգելու համար Ազգային Մեծ Ժողովի կազմը:

Վեց կուսակցութիւններ ընտրական պայքարի ձեռնարկած են ամխներէ ի վեր, ալա թուրքա եղանակով: Ժողովուրդին քուէն որսալու եւ համակրութիւն շահելու համար իրար կը վարկաբեկեն ու կը զրպարտեն:

Կուսակցապետները անձամբ կը պտըտին գաւառները եւ քարոզչական ճառեր կը խօսին:

Պաշտօնապէս թեկնածու ներկայացնելու արտօնուած կուսակցութիւններն են՝ Ժողովրդային, Ատալէթ, Հանրապետական Գիւղացիական կուսակցութիւն, Միլլէթ, Եէնի Թիւրքիյէ եւ Թիւրքիյէ Իշճի Փարթիսի (բանուորական կուսակցութիւն):

Այս վերջինը առաջին անգամ է, որ հրապարակ կուգայ իբրեւ արտօնուած կուսակցութիւն, որ իրաւունք ունի մասնակցելու ընտրութեանց:

Այս կազմակերպութիւնը, ինչպէս իր անունն ալ ցոյց կուտայ, կը ներկայանայ իբրեւ պաշտպան գործաւոր դասակարգին: Ընկերվարականի հովեր կ'առնէ եւ ազգայնական կուսակցութեանց կողմէ համայնավար կը նկատուի:

Քանի մը ամիս առաջ Պրուսայի իրենց համագումարին ատեն ազգայնական երիտասարդներ յարձակեցան ժողովասրահին վրայ դուռ ու պատուհան կոտրեցին եւ պատգամաւորներուն փառաւոր տփոց տուին:

«Համայնավարութեան դէմ պայքարող կազմակերպութեան» անդամներն էին հեղինակները այդ «հերոսական» ցոյցերուն, որուն ընթացքին արիւն ալ թափեցաւ: Հանրապետութեան նախագահ Զօր. Կիւրսէլ, որ անգամ մը արձանագրուեր էր հակահամայնավար այդ կազմակերպութեան, Պրուսայի դէպքէն ետք հրաժարեցաւ անկէ, պահելու համար իր անկողմնակալութիւնը:

Վերջերս Ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց Իշճի կուսակցութեան կեդրոնին մէջ, տեղի տալով բուռն բողոքներու:

Գլխաւոր պայքարը կը մղուի Հալքի եւ Ատալէթի միջեւ:

Իսմէթ Ինէօնիւի կառավարութեան հրաժարումէն վերջ Հալքը դարձաւ ընդդիմադիր: Իսկ Ատալէթն ու միւս կուսակցութիւնները կազմեցին խառն դահլիճ մը՝ անկուսակցական Սուատ Հայրի Իւրկիւպլիւի վարչապետութեամբ:

Անիկա փոխանցման դահլիճ մըն էր, որուն գլխաւոր պարտականութիւնն էր կազմակերպել ընտրութիւնները եւ երկիրը օժտել նոր երեսփոխանական ժողովով մը:

Փոխ-վարչապետն է Սիւլէյման Տէմիրէլ, նախագահ Ատալէթ կուսակցութեան, որ ամէնէն շատ երեսփոխաններն ունէր լուծուած խորհրդարանին մէջ:

Իսմէթ Ինէօնիւ Մալաթիոյ, Սիւլէյման Տէմիրէլ ալ Էրզրումի մէջ խօսեցան իրենց գլխաւոր ճառերը:

Հանրապետական գիւղացիականի նոր կուսակցապետ Ալփասլան Թիւրքէշ, ծանօթ 14 շնորհազուրկներու պետը, Անգարայի, Սամսոնի եւ Սեւ Ծովի շրջանի քաղաքներուն մէջ քարոզչութեան ելած է: Ատալէթի «մաքուր հայրենակիցները» հրաւիրած է միանալու իրենց:

Միւս կուսակցութիւններն ալ իրենց գլխաւոր վարիչները ղրկած են Անատոլուի զանազան շրջանները:

Հէքքեարիի շրջանին մէջ Եէնի Թիւրքիյէի թեկնածու Ալի Քարախան ընտրական ճառը քրտերէնով արտասանած ըլլալուն ձերբակալուած է: Օրէնքով թեկնածուներուն արգիլուած է Թուրքերէնէ տարբեր լեզու գործածել:

Հակառակ «Թրքացման» խիստ քաղաքականութեան, կառավարութիւնը չէ յաջողած Թուրքերէնը պարտադրել արեւելեան նահանգներուն, ուր բնակիչները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ քիւրտ են եւ իրենց մայրենի լեզուէն զատ ուրիշ լեզու չեն գիտեր:

Ատալէթի ճառախօսները Հալքը կ'ամբաստանեն իբրև «ձախակողմեան», խմա՛ «համայնավար»: Ու կը զգուշակեն անոր ջախջախումը Կիրակի օրուան ընտրութեանց մէջ:

Ատալէքը բողոքած է Իշճի Փարթիսիին թեկնածու ներկայացնելուն դէմ, իբրեւ ոչ-օրինաւոր եւ անկազմակերպ կուսակցութիւն, սակայն ներքին նախարարը արտօնած է անոր մասնակցութիւնը:

Բանակի եւ համալսարանական երիտասարդութեան փառաբանումն ընելով Ատալէթականները կը յուսան տապալել Հալքը — ինչպէս ըրին Մէնտէրէսի դեմոկրատները 1950ին — եւ տիրանալ իշխանութեան:

Մէնտէրէսեան մտայնութիւնը լայն ծաւալ գտած է երկրին մէջ:

Միլլէթի կուսակցապետ Օսման Պէօլիւքպաշը Գոնիայի մէջ ճառ խօսելով յարձակած է միանգամայն Հալքի եւ Ատալէթի վրայ:

Մինչ ընտրական պայքարը բուռն թափով կը շարունակուի, երկիրը մատնուած է տնտեսական եւ ելմտական ծանր տագնապի: Դրամը կորսնցուցած է իր գնման արժէքը: Ապրուստը կը սղէ օրէ օր: Գիները կը բարձրանան: Տուրքերը բաւական չեն ելեւմուտքը հաւասարակշռելու: Ներքին եւ արտաքին փոխառութիւնը ստիպողական դարձած է: Ներածումները պէտք է սահմանափակուին: Մէկ խօսքով, Թուրքիա հասած է սնանկութեան դուռը:

Ի՞նչ դարման պիտի կրնան բերել նոր երեսփոխանները երկրի անբուժելի ցաւերուն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊԱՊԸ ՄԱԿ-Ի ԱՌՋԵՒ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

ՊԱՏԳԱՄ՝ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

Նիւ Եորքի համար պատմական օր մը պիտի մնայ Հոկտեմբեր 4ը, երբ ընդհանրական եկեղեցւոյ պետը կուգար իրենց քաղաքը խաղաղութիւն քարոզելու աշխարհի բոլոր մարդոց:

Օդակայանը Պապը դիմաւորած են Ու Թան, Նիւ Եորքի կառավարիչ՝ Ռոքֆելլըր, Կարդինալ Սփելման եւն.: Առաջին անգամ կարճ ուղերձ մը կը կարդայ, անգլերէն.— Առաջին Պապը որ քու հողիդ վրայ կոխեց, քեզ կ'ողջունէ ի բոլոր սրտէ, Ամերիկա: Կը վերանորոգէ քեզ գտնողին, Քրիստափոր Գոլոմպոսի ժեստը, երբ քու օրհնուած հողիդ վրայ Քրիստոսի Խաչը տնկեց: Թող, խաչի այս նշանը զոր կը գծենք երկինքներուդ եւ հողիդ վրայ, պահէ այն բարիքները զորս Քրիստոս քեզի տուած է եւ երաշխաւորէ խաղաղութիւնը, համերաշխութիւնը, ազատութիւնը, արդարութիւնը եւ ամէն բանէ վեր, անմահութեան յոյսին հաւատքը»:

Օդակայանէն Նիւ Եորք, Թափօրը քառասուն քիլոմեթր ունի ընելիք: Աւելի քան չորս միլիոն կը հաշուեն Նիւ Եորքցիներու թիւը, որ ողջունած կամ տեսած է Պապը:

Մանհաթանէն անցնելով, Պօղոս Զ. կը հասնի Ս. Պատրիկ եկեղեցին, որ ծայրէ ծայր լեցուն է: Կ'աղօթէ ապա երգ մը կը բարձրանայ .— «Թու էս Փեթրուս»:

Ապա Պապը յիսուն վայրկեան տեւող տեսակցութիւն մը կ'ունենայ նախագահ Ճոնսընի հետ, Ուալտորֆ Աստորիա պանդոկին 35րդ յարկը:

Պապը ճաշելէ եւ քիչ մը հանգստանալէ ետք Կարդինալ Սփելմանի մօտ, կը հասնի ՄԱԿի շէնքը ուր կ'արժանանայ բացառիկ ընդունելութեան: Բացակայ է միայն ալպանական պատուիրակութիւնը, բայց ամէն մարդ կը ծափահարէ, մէջն ըլլալով Ռուսերը:

Բարի գալուստի ճառը կ'արտասանէ Ազգաժողովին նախագահը՝ Ամինթոռէ Ֆանֆանի, ապա Պապը, Ֆրանսերէն, կը կարդայ իր պատգամը:

«Ամէն բանէ առաջ, մեր պատգամը կ'ուզէ, բարոյական եւ հանդիսաւոր վաւերացումն ըլլալ այս հաստատութեան: Այս պատգամը արդիւնք է մեր պատմական փորձառութեան: «Մարդկութեան իբրեւ փորձագէտ» է որ այս կազմակերպութեան կը բերենք, մեր վերջին նախորդներուն, Կաթողիկէ ամբողջ եպիսկոպոսութեան եւ մեր քուէն, համոզուած որ այս կազմակերպութիւնը արդի քաղաքակրթութեան եւ համաշխարհային խաղաղութեան պարտադիր ճամբան կը ներկայացնէ»:

Պապը կը շեշտէ որ իր խօսքը առաքելին կը նայի: Շէնքը, զոր ՄԱԿի անդամները կառուցած են պէտք չէ աւերակի վերածուի: Պէտք է կատարելագործուի եւ յարմարի այն պարտադրանքներուն զոր աշխարհի պատմութիւնը պիտի ներկայացնէ: ՄԱԿը հանգրուան մըն է մարդկութեան զարգացման մէջ: Անկարելի է ետ երթալ, պէտք է յառաջանալ:

Ապա Պօղոս Զ. կը ծանրանայ ՄԱԿի առաքելութեան վրայ.— «Կ'աշխատիք միացնելու համար ազգերը: Սա ձեւաւորումը ընդունինք .— Պետութիւնները միասին դնելու: Ընկերութիւն մըն էք: Կամուրջ մըն էք ժողովուրդներու միջեւ: Պետութեանց յարաբերութիւններուն համար ցանց մըն էք: Կը փորձուինք ըսելու որ ձեր յատկանիշն է, ձեւով մը, ըլլալ անցողական աշխարհի մէջ ինչ որ կաթողիկէ Եկեղեցին կ'ուզէ ըլլալ հոգեկանին մէջ՝ միակ եւ ընդհանրական: Ոչ մէկ բան կարելի է աւելի բարձր նկատել, բնական դետնի վրայ, մարդկութեան գաղափարաբանական կառուցման մէջ: Ձեր կոչումն է եղբայրացնել, ոչ թէ քանի մը ժողովուրդներ, այլ բոլոր ժողովուրդները: Դժուա՞ր գործ: Անշուշտ: Բայց այս է գործը, այս է ձեր ազնիւ գործը: Հոս կը կրկնենք մեր փափաքը՝ յառաջ երթալ: Աւելին կ'ըսենք .— այնպէս ըրէք որ ձեր մէջ առնէք անոնք որոնք հեռացած են ձեզմէ: Գտէք միջոցը եղբայրութեան ձեր դաշինքի ուխտին կանչելու, պատուի մէջ եւ պարկեշտութեամբ, անոնք որոնք դեռ չեն բաժներ այդ դաշինքը»:

Բացայայտ է որ այս յայտարարութեամբ Պապը կ'ակնարկէ Չինաստանի ՄԱԿի անդամակցութեան:

Եւ Պապը կը շարունակէ .— «Հոս, մեր պատգամը կը հասնի իր գագաթնակէտին: Նախ բացասական կերպով: Խօսքն է որուն կը սպասէք մեզմէ եւ զոր չենք կըրնար արտասանել առանց գիտակցելու անոր ծանրակշիռ բնոյթին եւ հանդիսաւորութեան.— Այլեւս երբեք մէկը միւսին դէմ, երբե՛ք, երբե՛ք: Այդ նպատակով չէ՞ արդէն որ ծնաւ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը .— Պատերազմի դէմ եւ խաղաղութեան ի նպաստ: Լսեցէ՛ք մեծ անհետացողի մը՝ Ճոն Քենըտիի, սա պայծառատես խօսքերը, աւելի չորս տարի առաջ.— «Մարդկութիւնը պէտք է վերջ տայ պատերազմին թէ ոչ պատերազմն է որ վերջ պիտի տայ մարդկութեան»: ... Եթէ կ'ուզէք եղբայր ըլլալ, նետեցէք զէնքերը: Կարելի չէ սիրել, զէնք ունենալով ձեռքին մէջ: Զէնքերը, մանաւանդ այն սարսափելի զէնքերը զորս արդիական գիտութիւնը տուաւ ձեզի եւ որոնք զոհ ու աւերակ պատճառելէ առաջ իսկ, դէշ երազներ կը սերմանեն, դէշ զգացումներ կը սնուցանեն, մղձաւանջներ կը ստեղծեն: Ահաւոր ծախքեր կը պահանջեն: Կը կասեցնեն օգտակար աշխատանքի եւ համախոհութեան ծրագիրները: Կ'աւրեն ժողովուրդներու հոգեբանութիւնը: Ցորչափ մարդը մնայ այն տկար, փոփոխական եւ նոյնիսկ չար էակը որ յաճախ կ'երեւայ, դժբախտաբար պաշտպանողական զէնքերը անհրաժեշտ կ'ըլլան»:

«Խօսք մը եւս, պարոններ, վերջին խօսք մը.— Այս հաստատութիւնը զոր կը կառուցանէք միայն նիւթական եւ երկրաւոր հիմերու վրայ չի կռթնիր, վասնզի այդ պարագային, աւազի վրայ շինուած կ'ըլլայ: Կը կռթնի ամէն բանէ առաջ մեր խիղճերուն վրայ: Այո, ժամանակը եկած է, անձնական բարեփոխման, ներքին վերանորոգման: Պէտք է վարժուինք մարդը նոր ձեւով վերլուծելու: Նոր ձեւով նաեւ մարդոց հաւաքական կեանքը, նոր ձեւով վերջապէս, պատմութեան ճամբաները եւ աշխարհի ճակատագիրները, ըստ Պօղոսի խօսքին»:

Պապին պատգամին յատկանշական երկու կէտերը կը նկատուին իր փափաքը որ Չինաստան ՄԱԿի անդամակցի, ապա իր ընդդիմութիւնը ծնունդներու արուեստական հակակշռին:

Գիշերը, մեկնելէն առաջ, Պապը այցելած է Եանքի Սթատիոմը, ուր 90 հազար հաւատացեալներ զինքը ողջունած են:

Պօղոս Զ. Հռոմ վերադարձաւ նոյն գիշերը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՏՈՆԵԶԻԱՅԷՆ հասած լուրերը շատ նպաստաւոր չեն: Վախ կայ որ երկիրը քաղաքացիական պատերազմին դուռը գտնուի: Կ'ըսուի թէ ապստամբները Ճավայի կեդրոնը ապաստանած են:

ՔԱՍԹՐՕ յայտարարեց թէ Չէ Կուեվառա հրաժարած, քուպական հպատակութիւնը ձգած ու երկրէ հեռացած է «այլուր տանելու համար յեղափոխութիւնը»:

ՖՐԱՆՔԵՒԵԳԻՊՏԱԿԱՆ յարաբերութիւնները շատ լաւ են, մանաւանդ Ամէրի Փարիզ այցելութեան նախօրեակին:

ՓԱՐԻԶԻ «Քոմպա» Երեքշաբթի օր կը հերքէր Խաչատուրեանի մահուան լուրը զոր տուած էր «ապաւինելով գործակալութեան հեռագիրներու»: «Քոմպա»յի լուրը տալու ձեւը արդէն որոշ կասկած կը պատճառէր տրուած ըլլալով որ ոչ գործակալութեան անունը կար, ոչ իսկ Խաչատուրեան «մահուան» վայրն ու ժամը: Չէր յիշուէր նոյնիսկ թէ սրտի տագնապ ունեցած է: Վերջին լուրերու համաձայն, Արամ Խաչատուրեանի վիճակը գոհացուցիչ է:

ՅՈՅՆ կառավարութիւնը բանի աշխատանքի լծած է այն 4600 ուղեւորները, որոնք 48 ժամուան համար, գործադուլ որոշած էին: Խոստում տրուած է թէ իրենց պահանջները նկատի պիտի առնուին:

ԴԱՐԱՒՈՐ ԽԱԲԿԱՆՔ

Ա.

Ազգ. Սահմանադրութեան հիմնադիր, Ազգ. Ժողովի երկարամեայ ատենապետ, Ալի փաշայի մտերիմ, Ներսէս Պատրիարքի խորհրդական Սերովբէ Վիչէնեան, ծանօթ բժիշկ Սերվիչէն անունով, Պերլինի Վեհաժողովէն ետք տեսնելով բարենորոգումներու գործադրութեան յետաձգումը, պատրիարքական իրաւասութեանց սահմանափակումը, կ'ըսէր բարեկամներուն՝ «խաբուեցանք» :

Վերջին խաբկանքը պիտի չըլլար դարերէ ի վեր խաբուող ժողովուրդի մը վստահութեան, որպէս վարձատրութիւն: Հայերը ներքին, բնազդային եւ ցեղական մղումով եւ դաւանանքով հինէն ի վեր արեւմտեան քաղաքակրթութեան համակիրներ եղած են եւ ամէնէն աւելի քրիստոնեայ պետութիւններէն խաբուած են, միամտօրէն ծառայած են օտարներուն, որոնք իրենց հաշիւները կարգադրելէ ետք, լքած են բարեկամները :

Յովիանոս 363ին դաշնագիր կնքեց Շապուհ Երկրորդի հետ, առանց նկատի առնելու Արշակի օժանդակութիւնը Յուլիանոս կայսեր եւ Հայաստանի ապահովութիւնը, հայ թագաւորը յանձնեց Շապուհի վրիժառութեան: Արշակ խաբէութեամբ ձերբակալուեցաւ 368ին եւ մահացաւ :

Հայերը խանդավառութեամբ ընդունեցան Խաչակիրները, ռազմանիւթ եւ պարէն տուին: Հայերու կողմէ խաչակիր բանակներու պարենաւորումը փրկեց եւրոպական գունդերը : Ռիքարտոս դաշինք կնքեց Սալահետտին սուլթանին հետ եւ Հայերը լքեց անոր վրիժառութեան :

Կրուսէ Արեւելքի եւ Խաչակրութեան յատկացուած գործերուն մէջ կը կրկնէ · «Արեւմուտքը ծանր պատասխանատուութիւն ունի Խաչակիրներէն մինչեւ մեր օրերը, որ պարբերաբար մղեց արկածներու եւ յետոյ լքեց վտանգի ժամուն »:

Կաթողիկոսներ օսմանեան հարստահարութիւններէն ընկճուած՝ կը դիմեն Շահ Աբբասի, խանդավառութեամբ կ'ընդունին «ազատարար բանակը» : Շահը օսման. իրաւունքներուն ժառանգորդ ներկայանալով՝ տուրքեր կը պահանջէ : Օսմանցիներ կուգան, Շահը կը փախի՝ բռնի տարագրելով հարիւր հազար Հայեր : Կը խաբուին եկեղեցականները, կը խաբէ պարսիկը, տառապանքը կը հետեւի նոր յոյսերու եւ նոր խաբկանքներու տեղի տալու համար :

Դաւրիժեցի կը դատապարտէ եկեղեցականներու միամտութիւնը, ազգակործան գործը, յուսահատ մարդը կը մխիթարուի համակրանքով, կը քաջալերուի խոստումներով եւ զարմանքով կը տեսնէ խաբուած ըլլալը :

Լքուած Արեւմուտքէն՝ կը դառնան հիւսիսին :

Պետրոս Մեծ կը քաջալերէ Հայերը, 1722ին ալ կուգայ Կովկաս, յանկարծ ետ կը դառնայ, Հայերը կը ձգէ Պարսիկներու վրիժառութեան : Յաջորդը գրաւած տեղերը կը վերադարձնէ Պարսիկներու :

Կատարինէ եւ Փոթեմքին խոստումներ կուտան Արղութեան եպիսկոպոսի հայ թագաւորութեան մը ստեղծումին : 1787ին Փուրնալովի ղեկավարութեան տակ բանակ մը կը հասնի Կովկաս : Արղութեան Հայերը կը հրաւիրէ օժանդակելու ռուս բանակին, որովհետեւ փրկութեան ժամը հասած է : Ռուս բանակը կը մօտենայ Գանձակի, Հայերը կ ըքաջալերուին, մելիքներ Աբով եւ Մեհրում ռուս բանակ կուգան, բայց յուսախաբ կ'ըլլան, բանակը ետ կը դառնայ: Արղութեան կը յուսադրէ միշտ :

1796 Փետրուար 19ին Կատարինէ կայսրուհին հանդիսաւոր յայտարարութեամբ «զէնք կը վերցնէ ճնշուած ազգերու ազատութեան համար»: Կոմս Զուբով Կովկաս կուգայ երազատես սրբազանն ալ հետը: Կրկին խանդավառութիւն Հայերու : Տերպէնտի Հայերը խանը կը ձերբակալեն եւ Ռուսերուն կը յանձնեն, քաղաքին դռները կը բանան Ռուսերուն առջեւ : Հայերը Ռուսին կը յանձնեն Պարսիկները, կը խնդրեն որ խանը պատժուի, բայց ասիկա հպատակութիւն կը յայտնէ եւ Զուբով ընծաներ կուտայ: Մելիքներ կը գանգատին, Արղութեան կը յուսադրէ, կը յայտնէ թէ վստահութիւն ունենալու են:

1806ին Շուշիի երդմնազանց եւ անողոք Իպրահիմ խանը դաւաճանաբար Աբբաս Միրզան կը հրաւիրէ գրաւելու քաղաքը : Աբբաս կը հասնի, ռուս զինուորներ դժուարին կացութեան մը առջեւ կը գտնուին: Մելիք Ջումշուտ իր քաջերով կ'օգնէ Ռուսերուն, Իպրահիմ կը փախի, Հայերը կը հալածեն եւ կը սպաննեն զայն, Ռուսերը Իպրահիմին որդին Խան կը կարգեն, կը վարձատրեն :

Մելիք Աբով կ'ըմբռնէ որ խաբուած է, դառնօրէն կը գանգատի Ռուսերէն, որոնք փոխանակ գնահատելու իր ծառայութիւնները, զոհողութիւնները, կը նեղեն զինք, որովհետեւ «Հայ եմ»:

Աղա Մահմուտ Խան, երեք օր երեք գիշեր խրախճանք կը սարքէ, բնակիչներէն տարիքոտները կը կոտորէ եւ տասներկու հազար հայ երախաներ կը ղրկէ Պարսկաստան :

Հայերը դարձեալ կ'օժանդակեն Ռուսերուն 1826ին, որովհետեւ «ցարը փրկութեան դաւաղան կը վերցնէր ճնշուած քրիստոնեաներու անունով »: Կը պաշտպանեն Շուշին, կիներ, տղաք պատնէշներուն վրայ կանգնած փամփուշտ կը բաժնեն զինուորներուն: Պարսիկ հրամանատարը կ'աշխատի համոզել Հայերը՝ բաժնուելու Ռուսերէն, բայց մերժումի կը հանդիպի, որովհետեւ փրկարար բանակը կը պատերազմէր քրիստոնեաներու համար: Հայազգի զօրավար Մատաթեան կը ջախջախէ պարսիկ բանակը, բայց ցարը հրամանատարութիւնը կը յանձնէ Պասկեվիչի, փառքը վերապահելու համար ռուսի մը:

Եկեղեցական հրամանատար Ներսէս Աշտարակեցի, Իզմիրի մէջ աբեղայ ձեռնադրուած եւ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ երբեմն, աշխարհագրական դիրքը փոխելով քաղաքականութիւնն ալ կը փոխէ, մինչդեռ Իզմիր գտնուած ատեն կը քննադատէր Արղութեանը: Կը դիմէ ամէն կողմ, ռազմադաշտ հաւաքելով Արարատեան Հայութիւնը : « Յիշեցէք ձեր հայրերու սխրագործութիւնները, անոնց արիւնը կ'եռայ ձեր երակներուն մէջ, հասած է ժամը ԱրարատեանԱշխարհի ազատութեան, ոտքի կանգնեցէք Հայոց քաջեր, ուրախացրէք ալեզարդ Մասիսը, անգամ մըն ալ ձեր արիւնով ներկեցէք հայրենի հողը »:

Պարսիկ բանակը կը թալլէ հայկական գիւղերը, կը ջարդէ բնակիչները: Ռուսը կը գրաւէ Երեւանն ու Էջմիածինը: Քառասուն հազար Հայեր կը դիմեն աւետեաց երկիրը, «նախընտրելով Ռուսին խոտը՝ Պարսիկին հացէն» :

Պասկեւիչ Պեսարապիա կը ղրկէ Աշտարակեցին, որպէս վարձատրութիւն ծառայութեան, կը ջնջէ մելիքութիւնները : Րաֆֆի պիտի գրէ·— « Ռուս պաշտօնակալները ի՞նչ կը գտնէին այդ նենգաւոր խաներու մէջ, որոնք կը գերադասուէին Ռուսերուն ամէն զոհողութիւն ընող մելիքներէն »:

Աշտարակեցի եւ մելիքներ կը յուսային ռուս հովանաւորութեան տակ Արարատեան ինքնավար նահանգի մը կազմութիւնը, յուսախաբ կ'ըլլան, կը հասկնան թէ խաբուած են :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար·)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ — ԾԱԳՈՒՄԸ —

Ե՞րբ ծագում առած է հայ ժողովուրդը, անոր կազմութեան պատմութիւնը, տարիքը, օրրանը:

Հայաստանի մէջ վերջին տարիներուն կատարուած պեղումներէն յայտնաբերուած հնագիտական նիւթերը որոշ պատասխաններ կուտան այս հարցերուն :

Մեր ձեռքին տակ գտնուած հնագոյն մշակոյթի մնացորդները կը հաստատեն, որ հայկական լեռնաշխարհին մէջ կեանքը սկսած է շուրջ մէկ միլիոն տարի առաջ, մարդկային հասարակութեան ծնունդի արշալոյսին: Հայաստանը մարդկային հասարակութեան առաջին օրրաններէն է, որ ապրած է հին քարէ դարու մշակոյթին բոլոր աստիճանները, որոնք տեւած են հարիւր հազարաւոր տարիներ :

Նիւթական մշակոյթին եւ մարդկային ոսկորներուն աւելոր մնացորդները կը հաստատեն, որ այսօրուան հայ ժողովուրդին նախահայրերը եղած են հայկական լեռնաշխարհին մէջ մէկ միլիոն տարի առաջ ծնունդ առած առաջին նախաբնիկները, որոնք անցած են ցեղային կազմաւորման բազմաթիւ փուլեր :

Հայկական լեռնաշխարհին մէջ կեանքը յարատեւած է շարունակաբար: Հայաստանի մէջ գտնուած հին քարէ դարուն ստորին, միջին, վերին աստիճաններուն, ինչպէս նաեւ միջին քարէ դարուն բազմաթիւ գործիքները Հայկական լեռնաշխարհի մէջ մարդուն ծագումին եւ անընդհատ զարգացումին աստիճանականութիւնը հաստատող փաստեր են :

Ժողովուրդներու մարդաբանական տիպը մեծ կարեւորութիւն ունի անոնց ցեղային ծագումին խնդիրը լուծելու համար : Մարդուն գանկը շատ քիչ փոփոխութիւններ կը կրէ նոյնիսկ հազարամեակներու ընթացքին : Այդ կը վկայեն Շէնգաւիթի մէջ մեր կողմէ յայտնաբերուած գանկերուն մնացորդները: Ութ հազար տարուան հնութիւն ունեցող այդ գանկերուն եւ այսօրուան Հայերու գանկերուն միջեւ գրեթէ տարբերութիւն չկայ :

Արարատեան դաշտավայրի, Շէնգաւիթի եւ միւս վայրերուն մէջ նոր քարէ դարու եւ պղնձի դարու բնակավայրերուն դամբարաններուն ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, որ անոնց տէրերը կը պատկանին կարճագանկ մարդաբանական տիպին: Այդ բնակչութեան բնորոշ գիծերէն մէկը կարճագլխութիւնն է, որ յատուկ է նախահայկականին :

Հայերու մարդաբանական տիպը որոշելու խնդրին մեծ կարեւորութիւն տուած են Ֆրանսացի գիտնական Ե. Շանթր եւ գերմանացի գիտնական Ֆ. Լուշան, որոնք հայ ցեղին մարդաբանական խնդրին լուծումին հետ կը կապեն Փոքր Ասիոյ եւ Մերձաւոր Արեւելքի նախաբնիկներուն մարդաբանական հարցը : Փրոֆ. Լուշան Հայերը կը կապէ Խեթերուն հետ, պատմաբան Գ. Դերեց արմենոյիտեան նշաններ կը տեսնէ հին Ասորեստանցիներուն մօտ, իսկ Գ. Կոնդենօ արմենոյիտեան տիպին կը մօտեցնէ սումերեան եւ սուբարեան հնագոյն կարճագանկ տիպը (Ք. Ա. Յրդ հազարամեակին սկիզբը): Այդ տիպին խոր հնութիւնը, անոր գոյութիւնը Միջագետքի մէջ շատ հին ժամանակներուն, այժմէական կը դարձնէ հարցին քննութիւնը : Վերականգնել այդ տիպը կը նշանակէ գտնել Եւրոպայի նոր քարէ դարու մարդուն, անոր մշակոյթին եւ Մերձաւոր Արեւելքի հնագոյն պատմութեան բազմաթիւ առեղծուածներուն բանալին :

Արդարեւ ընդունուած է, որ արմենոյիտներէ, եւրոպոյիտներէ, սեմիտներէ կազմուած են ցեղային այն մեծ խմբա-

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՇԸ

Ես անոր ներկայութիւնը նշմարեցի ներկայացման մը ընթացքին եւ ան ինծի նշան ըրած ըլլալով, դադարի միջոցին գացի ու տեղ գրաւեցի անոր կողքին : Երկար ատենէ ի վեր չէի տեսած զինքը եւ եթէ պատահմամբ մէկը արտասանած չըլլար անոր անունը, չեմ կարծեր որ կարենայի վերյիշել, թէ ով էր: Ան, զուարթ շեշտով մը ըսաւ ·

— Վայ, քանի տարի անցած է այն օրէն, երբ զիրար ճանչցանք : Ի՞նչպէս կ'անցնին տարիները : Եւ մեզմէ ոչ մէկը կ'երիտասարդանայ : Կը յիշէ՞ս մեր առաջին հանդիպման պարագաները : Ձիս ճաշի մը հրաւիրած էիր :

Ինչպէս չյիշել ···

Այդ թուականէն անցած էր քսան տարի եւ այդ ժամանակաշրջանին կ'ապրէի Փարիզ, կը բնակէի լատինական թաղի փոքրիկ յարկաբաժնի մը մէջ, որ կը նայէր գերեզմանոցի մը վրայ եւ հազիւ կը շահէի օրապահիկս: Տիկինը կարդացեր էր իմ գիրքերէս մէկը եւ ինծի քանի մը տող գրեր էր իր կարդացած այս էջերուն մասին: Պատասխանեցի շնորհակալութիւն յայտնելով ու շատ չանցած ստացայ անոր մէկ ուրիշ նամակը, ուր կ'ըսէր, թէ մտադիր է Փարիզ այցելել եւ այս առթիւ իրեն հաճոյք պիտի պատճառէր տեսակցութիւն մը ինծի հետ, բայց շատ զբաղած ըլլալով հազիւ յաջորդ Հինգշաբթի օր պիտի կարենար քանի մը վայրկեան յատկացնել այս հանդիպման : Առաւօտեան ժամերը պիտի անցընէր Լիւքսէմպուրկի պարտէզին մէջ եւ կը հարցնէր, թէ այս ժամերէն ետք տրամադիր չէի՞ ճաշի մը հրաւիրել զինքը «Ֆոյօ» ճաշարանին մէջ: « Ֆոյօ» ճաշարան մըն էր, ուր կը յաճախէին Ֆրանսացի ծերակուտականները եւ ունէր այնպիսի գիներ, որոնք կը գլէին կ'անցնէին իմ կարելիութիւններս եւ հետեւաբար միտքէս իսկ չէր անցներ մտնել այդ ճաշարանէն ներս : Բայց հանդիպման առաջարկը կը շոյէր իմ անձնասիրութիւնս եւ շատ երիտասարդ էի սորված ըլլալու համար «ոչ» ըսել կնոջ մը: Այլապէս, փոքր է թիւը այն մարդոց, որոնք ծերանալէ առաջ կը սորվին ըսել այդ բառը :

Այդ վայրկեանին ունեցած ամբողջ գումարս ութսուն ֆրանք էր (ոսկեդրամ), որով պէտք էր բաւարարուիլ մինչեւ ամսուս վերջաւորութիւնը, իսկ համեստ ճաշ մը 15 ֆրանքէն աւելի չէր արժեր: Եթէ յառաջիկայ երկու շաբաթներուն հրաժարէի օրական սուրճերէս, կարելի պիտի ըլլար ըստ բաւականի փրկել կացութիւնը :

Հետեւաբար բարեկամուհիս (թղթակցութեամբ բարեկամուհիս) պատասխանեցի, թէ Հինգշաբթի օր, ժամը 12·30ին պատրաստ պիտի ըլլամ իրեն հանդիպելու «Ֆոյօ» ճաշարանին մէջ :

Ակնկալածիս չափ երիտասարդ չէր իր երեւոյթը, աւելի տպաւորիչ էր, քան աւինքնոդ: Իրականին մէջ քառասուն տարեկան կին մըն էր (հրապուրիչ տարիք, բայց ոչ այն տարիքներէն, որոնք առաջին իսկ տեսութենէն կ'արթնցնեն վայրկենական եւ անվերջ կիրքեր) եւ ըրաւ այն տպաւորութիւնը, թէ կրնայ աւելի շատ, մեծ ու կանոնաւոր ակռաներ ցոյց տալ, քան ինչ որ անհրաժեշտ էր գործնական նպատակի մը համար : Տեսայ թէ լեզուանի էր, բայց նկատելով որ տրամադիր կ'երեւար աւելի շատ խօսելու իմ մասիս, պատրաստուեցայ ըլլալու շատ ուշադիր ունկնդիր: Երբ ինծի ներկայացուեցաւ ճաշացուցակը, յանկարծ սթափեցայ տեսնելով որ գիները կարծածէս աւելի բարձր էին: Բայց տիկինը հանգստացուց զիս՝ ըսելով ·

— Կէս օրուան ճաշերուն, ես կը գոհանամ գրեթէ ոչինչով :

— Ինչո՞ւ կ'ըսէք այսպիսի խօսքեր, ըսի վեհանձնաբար:

— Մէկ տեսակէն աւելի երբեք չեմ ուտեր: Ես կը կարծեմ թէ ներկայիս, մարդիկ չափազանց շատ կը լափեն : Ես, գուցէ քիչ մը ձուկ միայն : Չեմ գիտեր, թէ արդեօք ունին լոդ ձուկէն :

Տարուան այդ եղանակին, շատ կանուխ էր լոդ ձուկի համար, հետեւաբար չկար ճաշացուցակին վրայ, բայց եւ այնպէս սպասարկողին հարցուցի, թէ ունի՞ն թէ ոչ լոդ ձուկ: Այո, ճիշդ այդ ժամուն այնտեղ բերեր էին հիանալի լոդ մը, եղանակին առաջինը : Հետեւաբար ապսպրեցի հիւրիս փափաքած ուտելիքը : Սպասարկողը հարցուց, թէ մինչեւ ձուկին պատրաստ ըլլալը հետս չի՞ փափաքիր ուրիշ բան մը :

—Ոչ, պատասխանեց տիկինը, մէկ տեսակէ աւելի երբեք չեմ ուտեր, բայց այն պարագային, եթէ քիչ մը սեւ խաւեար ունիք: Ինծի համար սեւ խաւեարը բնաւ նշանակութիւն չունի :

Սիրտս սկսաւ բաբախել: Ես գիտէի, թէ չէի կրնար ինքզինքիս թոյլատրել սեւ խաւեար ուտելը, բայց յարմար ալ չէր այս բանը ըսել հիւրիս : Ցամենայն դէպս սպասարկողին ըսի, որ սեւ խաւեար բերէ : Ինծի համար ընտրեցի ճաշացուցակին ամէնէն աժան կերակուրը՝ ոչխարի կող մը :

Վ · ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈԸՄ

(1 Շար·)

ւորումները, որոնց կը հանդիպինք այսօր Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, բացի Թրքական տարրէն, որոնք ունին ուրալ – պայքալեան ծագում: Ցեղային այդ խմբաւորումներուն մէջ համեմատաբար ամէնէն քիչ խառնուրդը կը ներկայացնեն միայն Հայերը, որոնք գրեթէ համասեռ են եւ հազարաւոր տարիներու ընթացքին զարմանալի կերպով պահած ու մինչեւ մեր օրերը հասցուցած են իրենց մարդաբանական արմենոյիտ տիպը:

Այս տիպին մարդաբանական յատկանիշները յայտնի դարձան յուշարձաններու եւ ուսումնասիրութիւններու շնորհիւ: Հին Եգիպտացիներէն մնացած են բաւականաչափ որմաքանդակ նկարներ, որոնք կը ներկայացնեն Եգիպտոսի կողմէ գերեվարուած ժողովուրդներու պատկերները: Այդպիսի քանդակներէն են Կադեշի կռուին ընթացքին գերի ինկած Խեթացիներուն որմնանկարները: Այդպիսի բնորոշ դիմագիծեր ունին Պողազքէօյի եւ Ճենճիրլինի պեղումներէն երեւան հանուած Խեթացիներու որմանկարները, ինչպէս նաեւ Ասորեստանցիներու ձգած սումերեան եւ սուբարեան (խուրիտեան) խորաքանդակները, որոնք կը վերաբերին Ք. Ա. 3–2րդ հազարամեակներուն: Ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, որ ատոնց մարտաբանական յատկանիշները կը համապատասխանեն այսօրուան Հայերուն առանձնայատկութիւններուն:

Կարգ մը լուրջ ուսումնասիրութիւններու համաձայն Հայերը կը նկատուին Մերձ. Արեւելքի նախաբնիկ ժողովուրդի մը հազիւ փոխուած սերունդը: Հայերը թխադէմ են, ունին կարճ ու կլոր գլուխ: Այսօրուան Հայերը, պահպանելով Մերձաւոր Արեւելքի հնագոյն կարճագանկ ժողովուրդներուն մարդաբանական գիծերը, իրենց ֆիզիքական բնորոշ յատկանիշներով, կը կազմեն բաւական առանձնայատուկ մարդաբանական խումբ մը, որ կը համարուի խեթերու ցեղակից կամ անոնցմէ սերած:

Ցեռաստոնամանիքի ժամանակաշրջանին ամբողջ հայկական լեռնաշխարհին մէջ նպաստաւոր պայմաններ գոյութիւն ունեցած են արմենոյիտ ցեղերու տարածումին համար: Անոնք գացած են դէպի հարաւ՝ (Սումերներ) եւ հիւսիս՝ Կովկաս: Ուրիշ արմենոյիտ ցեղեր գացած են դէպի արեւմուտք՝ Արեւմտեան Եւրոպա:

Հաստատեցինք, թէ Հայաստան հնագոյն ժամանակներուն իսկ մարդաբնակ էր: Հնագէտներ Գ. Կոնտենօ եւ Ժաք տը Մորկան կ'ընդունին նոյնիսկ, որ հայկական լեռնաշխարհը մարդաբնակ եղած է դեռ այն ժամանակ, երբ Միջագետքի դաշտավայրը ծովին յատակն էր:

Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներուն դամբարանական ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, թէ հոն հաստատուած ժողովուրդները կը բաժնուէին մարդաբանական երկու տիպերու: Առաջինը՝ կարճագանկն է, արմենոյիտը, որ բնորոշ է 4 – 2րդ հազարամեակին, միւսը երկարագանկը, որ հրապարակ կ'ելլէ շատ աւելի ուշ:

Բնիկ ցեղերէ կազմուած առաջին ժողովուրդները՝ Սումերները, Սուբարինները եւ Խեթերը, որոնք Միջագետքի, Փոքր Ասիոյ եւ հայկական լեռնաշխարհի մէջ բարձր մշակոյթներ ստեղծած են, իրենց մարդաբանական յատկանիշներով՝ կլոր դէմքով ու գանկով, ամենայն հաւանականութեամբ, նոյնպէս պատկանած են արմենոյիտ մարդաբանական տիպին:

Առանց անտեսելու արմենոյիտ մարդաբանական տիպին կապը խեթականին հետ, աւելի հաւանական պէտք է համարել, որ արմենոյիտ տիպը ոչ թէ խեթականէն սերած է, այլ ուղղակի հայկական է: Այս պարագային պէտք է նկատի ունենալ նաեւ նախնադարեան մարդաբանական տիպերուն պատկերը, որով կարելի չէ համաձայն գտնուիլ այն հին կարծիքին հետ, ըստ որուն եւրոպական – ալպեան մարդաբանական տիպը ինքնուրոյն, տեղական ծագում ունի տինարեան տարբերակով, որ աւելի մօտ է Պոնտո – զագրոսեան տիպին: Ընդհակառակն, պէտք է ընդունիլ կեդրոնական Եւրոպայի կարճագանկ բնակչութեան Մերձ. Արեւելեան ծագումը: Հայկական լեռնաշխարհը եւ Փոքր Ասիան եղած են կամուրջ այդ ցեղերուն տեղաշարժերուն համար:

Հայկական լեռնաշխարհի ցեղային կազմը կը համապատասխանէ հին բնակչութեան ձգած նիւթական մշակոյթին: Ժամանակակից գիտութեան տուեալներուն ուսումնասիրութիւնը կը պարզէ թէ հայկական լեռնաշխարհին մշակութային ու ցեղային շաղկապը կամ Հայկական լեռնաշխարհի ցեղերուն Մերձ. Արեւելեան մարդաբանական ու լեզուական ընտանիքը ձեւաւորուած են շատ հինէն՝ նոր քարէդարեան շրջանին, նախքան հին աշխարհի պատմական թատերաբեմին վրայ սեմական, հնդեւրոպական, արիական լեզուական խումբերու ցեղերուն եւ ժողովուրդներուն երեւան գալը:

Այսպիսով, Զագրոսի եւ Տաւրոսի լեռնաշղթաներու Հայկական Լեռնապարին միջեւ՝ Տիգրիս, Եփրատ, Արածանի, Արաքս, Կուր գետերու հովիտներուն, Ուրմիա, Վան, Սեւան լիճերու աւազանին մէջ բազմաթիւ ցեղերէ կազմաւորուած է արմենոյիտ մարդաբանական տիպը, թերեւս ալ աւելի շուտ՝ միջին քարէ դարուն: Բոլոր պարագաներուն պղինձի դարին յայտնագործութիւնները ցոյց կուտան արմենոյիտեան տիպերուն գերիշխանութիւնը:

Հայերու մարդաբանական տիպին մէջ դեռ յայտնաբերուած չէ որեւէ տարր, որուն մէջտեղ գալը կարելի ըլլայ վերագրել Մերձ. Արեւելք թափանցած հնդեւրոպական լեզուներու տարածման ժամանակաշրջանին:

Փոքր Ասիոյ եւ Մերձ. Արեւելքի մէջ կատարուած պեղումները երեւան հանեցին նաեւ երկար գանկեր: Կը նշանակէ, ուրեմն, թէ եղած են նաեւ երկարագանկ ժողովուրդներ, որոնց Ֆոն Լուշան, Ռ. Վիրխով եւ ուրիշները կը համարին եկւորներ, դրսեցիներ: Այս վերջինները էական ներգործութիւն չեն ունեցած տեղացիներուն մարդաբանական փոփոխութեան վրայ, այլ ընդհակառակն, իրենք է որ ձուլուած են:

Գանկերու եւ պատմական յուշարձաններու վկայութեան հիման վրայ կուգանք այն եզրակացութեան, թէ սեմ. եւ հնդեւրոպական ժողովուրդներու կողքին եղած է նաեւ ուրիշ ժողովրդախումբ մը, որ մինչեւ Ք. Ա. երկրորդ հազարամեակին կէսը կը բնակէր Հայկ. լեռնաշխարհին, Փոքր Ասիոյ, Միջագետքի մէջ եւ կը կազմէր այդ երկիրներուն բնակչութեան նախասկզբնական եւ գլխաւոր տարրը եւ ծանօթ է արմենոյիտ մարդաբանական տիպ անունով: Ասոր մէկ ճիւղը յետագային կեդրոնացաւ Տիգրիսի վերին աւազանին, Եփրատի միջեւ, հայկական լեռնաշխարհին մէջ, որ կոչուեցաւ Արմենիա: Այս ժողովուրդը իր մարդաբանական տիպով, քաղաքակրթութեան եւ լեզուական մնացորդներով ապրած է բոլոր դարերուն՝ հասնելով մինչեւ մեր օրերը:

Ուրեմն, հայկական լեռնաշխարհի մէջ Ք. Ա. 6 – 2րդ հազարամեակին կար բնիկ, բազմաթիւ ցեղերէ կազմուած հնագոյն ժողովրդախումբ մը: Հայկական լեռնաշխարհին նախասկզբնական հիմնական խաւը ըլլալով, հազարաւոր տարիներու ընթացքին պահպանեց իր մարդաբանական մշակութային առանձնայատկութիւնները եւ դարերու ընթացքին իրարու յաջորդող այլացեղ ժողովուրդներուն փոխանցեց իր մարդաբանական ուրոյն կերպարը: Ան իր մարդաբանական տիպով եւ մշակոյթով այսօր կը վերապրի Հայերուն մէջ:

Ք. Ա. 8րդ դարուն սկիզբները պատմական Հայաստանին մեծ մասը կ'անցնի ուրարտական տիրապետութեան տակ:

Վեցերորդ դարերու կէսերուն (Ք. Ա.) Ուրարտուն գրաւուեցաւ հայկական լեռնաշխարհին մէջ ապրող ցեղերու նոր խումբի մը կողմէ՝ գլխաւորութեամբ Հայերու: Ուրարտուն սկսաւ կոչուիլ նոր քաղաքական միութեան անունով՝ Արմենիա – Հայաստան: Հայերը թէ քաղաքականօրէն, թէ արեան գիծով, թէ մշակոյթով եղան Սուբարիներու (Խուրիտներու), Նախախեթերու, Հայասացիներու, Նայիրցիներու եւ Ուրարտացիներու ժառանգորդները:

Ս. ՍԱՐԴԱՐԵԱՆ

ԴԵՂԱԳԻՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Համբերութեամբ եւ ժամանակով՝ թթենիին տերեւը ի վերջոյ կը դառնայ մետաքս:

ՉԻՆԱԿԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԷՆ

ԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ — Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ, Վալանսի եւ շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութեան համայնական ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ, 1965 Յունիս 3, Հինգշաբթի Սալ Տէ Ֆէթի վերնայարկը:

Նախօրօք եղած յայտարարութեանց համաձայն, եւ ներկաներուն ալ հաւանութեամբ, ժողովականներուն թիւը օրինաւոր մեծամասնութիւն նկատուեցաւ: Հողաբարձութեան նախագահը Պ. Մ. Ճերանեան, ժողովը բացուած յայտարարեց, որմէ ետք ամփոփ կերպով ներկայացուց յիշեալ կազմին 38 ամսուան ընդհանուր գործունէութիւնը, որ արժանացաւ ժողովականներու ջերմ գնահատանքին:

Ապա քարտուղար Պ. Գապաքճեան, մանրակրկիտ ներկայացուց հողաբարձութեան բարոյական գործունէութիւնը, որ նոյնպէս արժանացաւ ժողովականներու գնահատանքին:

Իր կարգին Պ. Լ. Տէր – Սարգիսեան ներկայացուց հողաբարձութեան — նիւթական գործունէութիւնը: Հողաբարձութիւնը ոչ միայն կրցած է հաւասարակշռել իր ելեւմուտքը, այլեւ 35736 նոր ֆրանքի գումար մը յաջողած է պահ դնել տեղւոյս խնայողական սնտուկին մէջ:

Այս զեկուցումներէն ետք ժողովը միաձայնութեամբ տուաւ գնահատանքի բանաձեւ մը:

Հողաբարձութեան հասցէին եղած համակրալից արտայայտութիւններէն ազդուած, անխոնջ նախագահը Պ. Մ. Ճերանեան յայտարարեց թէ պիտի ջանան օգտակար հանդիսանալ մեր եկեղեցիին եւ մշակոյթին, առանց շեղելու ժողովրդական սկզբունքները կիրարկելէ: Ընտրական յանձնախումբին կողմէ Պ. Գ. Քիրէճեան քանի մը թելադրութիւններ ըրաւ, ըսելով թէ կը ցանկայ որ հողաբարձութիւնը մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձնէ մեր դպրոցին մակարդակը բարձրացնելու աշխատանքը:

Յետոյ վերընտրուեցան ընտրական եւ հաշուեքննիչ յանձնախումբը, եւ հողաբարձութիւնը, իր նոյն եւ լրիւ կազմով նոր տարեշրջանին համար:

Այժմ, Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հողաբարձութեան ներկայ կազմն է — Պ. Պ. Մ. Ճերանեան՝ (ատենապետ), Լ. Տէր-Սարգիսեան (փոխ ատենապետ եւ տոմարապահ), Մ. Մաքսուտեան (գանձապահ), Վ. Գրիգորեան՝ (ատենադպիր), խորհրդական անդամներ՝ Մ. Սէմէրճեան, Դ. Կէվէկեան, Գ. Ժամագործեան, Հ. Օհանեան, Պըրնազեան, Տօքթ. Մ. Գոհարեան:

ԿՆԻՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Շատ հաւանական է, պատասխանեց Փուարօ պաղարիւնութեամբ եւ հնչեցնելով դրան զանգակը:

Մեզի առաջնորդեցին առաջին յարկին վրայ մեծ դահլիճ մը. մէկ – երկու վայրկեանէն Ժերալտին մտաւ:

Այդ երիտասարդ աղջիկը, իր երկարաձիգ հասակով, մութ ու սեւ աչքերով, այդ պահուն, պատճառեց ինծի աւելի խոր տպաւորութիւն մը, քան զինք առաջին անգամ տեսնելուս:

Հակառակ իր երիտասարդութեան, այդ աղջիկը ունէր խոժոռ եւ լրջախոհ կերպարանք:

— Խիստ հաճոյակատար էք, պարոն Փուարօ, այսքան շուտ պատասխանելով խնդրանքիս: Որքան կը ցաւիմ որ չկարողացայ ձեզ տեսնել այս առաւօտ:

— Կը քնանայի՞ք:

— Այո: Հօրս դրագրուհին՝ Միս Գարրոլ պնդեց որ հանգստանամ: Շատ բարի կին մըն է:

Ինծի թուեցաւ, որ իր ձայնին եղանակը բառերուն իմաստը կը հերքէր:

— Ինչպէ՞ս կրնամ օգտակար ըլլալ ձեզի, օրիորդ, հարցուց Փուարօ:

Աղջիկը պահ մը վարանեցաւ:

— Դուք եկած էիք հայրս տեսնելու, դժբախտութեան նախորդ օրը, չէ՞:

— Այո, օրիորդ, շատ ճիշդ է:

— Ինչո՞ւ համար: Ի՞նչ հրաւիրած էր ձեզի:

Փուարօ լռութիւն պահեց: Կարծես թէ կը հարցնէր ինքզինքին որ պէ՞տք էր պատասխանել: Այժմ կը հետեւցնեմ, որ իր այդ անորոշ կացութիւնը ուշիմ հաշիւ մըն էր, երիտասարդուհին խօսելու մղող: Փուարօն թափանցած էր աղջկան անհամբեր նկարագրին:

— Ըսէք, կը խնդրեմ, պարոն Փուարօ, հայրս որեւէ կասկած մը ունէ՞ր: Որմէ՞ կը զգուշանար: Ի՞նչ ըսաւ ձեզի: Կ'աղաչեմ խօսեցէք:

Օրիորդին առաջին պաղ եւ չոր դիրքը յանկարծ անհետացած էր: Հակած դէպի առաջ, երիտասարդուհին, ջղայնօրէն, ձեռքերը կը սեղմրտէր իր ծունկերուն վրայ:

— Լորտ Էճվարի եւ իմ միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութիւնը գաղտնիք մըն էր, ըսաւ վերջապէս Փուարօ:

Իր հայեացքը չէր հեռանար բնաւ Ժերալտինի դէմքէն:

— Ուրեմն ... խնդիրը կը կայանար բանի մը վրայ, որ կապ ունէր ... ընտանիքին հետ: Օհ, ձեր լռութիւնը կը չարչարէ զիս, խօսեցէք: Անհրաժեշտ է ինծի գիտնալ թէ ուր պէտք է դիմեմ: Կ'աղաչեմ ...

Երեւութապէս նեղ դրութեան մը մէջ մնացած՝ Փուարօ գլուխը շարժեց:

— Սակայն... պարոն Փուարօ, ես աղջիկն եմ իրեն: Ես իրաւունք ունիմ գիտնալու թէ ինչ բանի կը կասկածէր:

— Ուրեմն դուք այդքան շա՞տ կը սիրէիք ձեր հայրը, օրիորդ, հարցուց Փուարօ քաղցրութեամբ:

Աղջիկը, կարծես թէ հարուած մը ստացած ըլլար, ետ քաշուեցաւ.

— Թէ՞ կը սիրէի՛... ես... ես...

Յանկարծ կորսնցնելով իր անձին վրայ ունեցած իշխանութիւնը, արձակեց ջղային խնդուք մը, գրեթէ խելագարուած:

Դուռը բացուեցաւ եւ յայտնուեցաւ Միս Գարրոլ:

— Տեսնենք, տեսնենք, Ժերալտին, զաւակս, ինչ կ'ընէք: Ես թոյլ չեմ տար ձեզի այդպէս խնդալու: Վերջացուցէք, վերջացուցէք անմիջապէս:

Այս խիստ եղանակը ունեցաւ իր ազդեցութիւնը: Ժերալտին հանդարտեցաւ: Սրբեց իր աչքերը եւ ուղղուեցաւ:

— Ներեցէք ինծի, ըսաւ ան ցած ձայնով մը, երբեք պատահած չէր որ այսպէս խնդայի, Միս Գարրոլ: Իմ կամքէս անկախ էր այդ:

Ուղիղ նստած իր բազկաթոռին մէջ, ոչ ոքի կը նայէր աղջիկը:

— Ինծի կը հարցնէ թէ կը սիրէ՞ի իմ հայրս, բացատրեց ան զառն ծիծաղով մը:

Եւ կարճ լռութենէ մը յետոյ, շարունակեց:

— Չեմ գիտեր, թէ լաւագո՞յն է ստել կամ ճշմարտութիւնը ըսել: Անկասկած աւելի նախընտրելի է անկեղծ ըլլալ: Ես չէի սիրեր իմ հայրս: Ես կ'ատէի զայն:

— Օ՜հ, Ժերալտին:

— Ինչո՞ւ համար հակառակը ըսել: Դուք ոչ մէկ պատճառ ունէիք զինքը ատելու, որովհետեւ ան ձեզի չէր կրնար վնասակար ըլլալ: Դուք այն հազուադէպ անձերէն էիք, որոնք դուրս կը մնային իր ազդեցութենէն: Դուք ձեզի կը համարէիք լայնօրէն ձեզի վճարող մարդու մը ծառայութեան մէջ: Իր տարօրինակութիւններն ու բարկութիւնները չէին սարսափեցնէր ձեզի երբեք ... ուշադրութիւն չէիք դարձներ: Ես լաւ գիտեմ, թէ ինչ կը խորհէիք — «Ամէն մարդ իր մտահոգութիւնները ունի կեանքի մէջ»:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

('Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլի Ֆրանս. Բանակի կամաւորներու եւ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, երկու պատերազմներու զոհերուն ի յիշատակ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Սարոյեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝
ԳԵՂԱՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ
կսկծալի մահուան առթիւ :

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Տէր եւ Տիկին ընկ. Կօշկակարեան, Պ. Երուանդ Պետրոսեան, Այրի Տիկին Պերճուհի Սարճեան (ծնեալ Կօշկակարեան) իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք հեռագրով, ծաղկեպսակով, նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին Արմենակ Սարճեանի մահուան առթիւ: Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Յ. Կօշկակարեան կը նուիրէ երեսուն ֆրանք «Յառաջ»ի, երեսուն «Հայ-Բոյժ»ի, երեսուն «Հայաստան» թերթին, երեսուն Կ. Խաչին (Վալանս), երեսուն Ազգ. Միութեան (Վալանս), երեսուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Պ. Երուանդ Պետրոսեան երեսուն ֆր. Կ. Խաչին (Վալանս), Այրի Տիկին Պերճուհի Սարճեան 25 ֆր. Կ. Խաչին (Վալանս):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այր. Տիկին Սիրանուշ Քէչիչեանի մահուան առթիւ, Այրի Տիկին Սիրարփի Եալընըզեան եւ զաւակները 50ական ֆրանք կը նուիրեն Աղքատախնամին, Կապ. Խաչին եւ Կարմիր Խաչին :

Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Եալընըզեան եւ զաւակները Աղքատախնամին 40 ֆր., Կապ. Խաչի 30, Կարմիր Խաչին 30 :

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Պալեան եւ զաւակները Աղքատախնամին 40, Կապ. Խաչին 30 Կարմիր Խաչին 30 :

Տիկին Ժօժէնի Խըրլաղեան տասը Աղքատախնամին: Քրիստին եւ Սիլվի Եալընըզեան Կապ. Խաչին յիսուն: Կարմիր Խաչին յիսուն : Արմենակ Քէչիչեան Աղքատախնամին 40, Կարմիր Խաչին 30, Կապոյտ Խաչին 30 ֆրանք :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Խընամակալութիւնը պարտականութիւն կը նկատէ հրապարակաւ իր սրտագին շնորհակալութիւնները յայտնել Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան (Լիզպոն) որ բարեհաճեցաւ այս անգամ ալ իր դրական համակրանքը արտայայտել կրթական այս հաստատութեան հանդէպ, անոր տրամադրելով 42.500 ֆրանքի կարեւոր գումար մը, ներքնապէս եւ արտաքնապէս նորոգելու եւ ներկելու համար շէնքը, որ այս կերպով ալ աւելի գեղեցիկ եւ ներկայանալի դարձաւ :

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷԻ
ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Կսկսին Հոկտեմբեր 5, Երեքշաբթի երեկոյ :

Այս տարի դասաւանդութիւնները տեղի կ՚ունենան Երեքշաբթի երեկոները՝ ժամը 19-20 :

Նոր արձանագրուիլ փափաքողները պէտք է դիմեն Կապոյտ Խաչի դրասենեակը (Ռիւ Պլէօ) ամէն օր կէսօրէ ետք, կամ Լիսէ Քոնտորսէ՝ Երեքշաբթի երեկոները :

ՀՐԱՒԷՐ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան աշխատանքի գործունէութեան ժամանակաշրջանը լրացած ըլլալով ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր, Ուրբաթ (Հոկտ. 15), երեկոյեան ժամը 8.30ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ, նոր Ազգ. Միութիւնը ընտրելու համար :

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի :

La Vedette qui monte

ROSY ARMEN

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՍԱԼԸ

POLYDOR

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԳՆԵՑԷՔ

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՓՆՏՌԵՑԷՔ, ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԱՊՍՊՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍԱԼԱՎԱՃԱՌԻՆ (DISQUAIRE)

ԵԹԷ ՑԱՐԴ ՉԷ ՍՏԱՑԱԾ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ Հոկտեմբեր 7էն սկսեալ Հինգշաբթի եւ Կիրակի օրուան հայերէնի դասընթացքները կը սկսին : Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն որ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը ամէն օր :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը հայերէնի դասընթացքները տեղի կ՚ունենան ամէն Հինգշաբթի ժամը 2էն 5 Ահարոնեան ակումբը 26 Րիւ Տէ Քոնվալէսան: Դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտ. 7ին: Դասատու Օր. Սեդա Թիւթէլեան :

×

ԼԻԼԱՅԻ ՇՐՋԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի շրջ. վարչութեան հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի, Հոկտեմբեր 7ին, 32-34 Ավընիւ Փորթ տէ Լիլա, Քէս տ'Էփարնեի սրահը, ժամը 14-17 : Կը խնդրուի ծնողքներէն չուտափոյթ արձանագրել իրենց զաւակները ու չզրկել զանոնք մայրենի լեզուէն :

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, կը սկսին 65-66 տարեշրջանի հայերէնի դասընթացքները, 26 Ռիւ Պուփիէ, 6 տարեկանէն վեր տղոց համար :

×

Վ Ի Է Ն

Վիէնի Կապ. Խաչի դպրոցներու վերաբացումը տեղի կ՚ունենայ յառաջիկայ Հոկտեմբեր վեցէն սկսեալ : Չորեքշաբթի իրիկունները «Հողեւոր եղբայրներու» սրահին մէջ Ռիւ Տոֆէ եւ Հինգշաբթի օրերը կէս օրէն ետք՝ Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը կոչ կ՚ուղղէ գիտակից եւ սրտցաւ ծնողքներուն, որպէսզի իրենց զաւակները չզրկեն հայերէն դասընթացքներուն :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԿԻՑ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կիրակնօրեայ վարժարան, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, Կիրակի ժամը 10-12 :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՐՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահը, (Սալ տէ Ֆէթ), Փլաս տիւ 11 Նովամպր

ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏ. 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 23.30

Կը մասնակցին.—

ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ իր երկու նուագախումբերով.— Ա) Արեւելեան պարեր եւ ժազ, Բ) Շան զ'էլիզէի Ցիկան նուագախումբը իր ժողովրդական եղանակներով (հայկական, ռուսական, յունական, ցիկան եւայլն) :

ՕՐ. ԱՃԷՄԵԱՆ (հայկ. պար)

եւ վերջապէս

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷԶԵԱՆԻ

Անակնկալներ.— Պառ, պիւֆէ, թոմպոլա :

Ճոխ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՍ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS. RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք

Սէն Ժերոմ, ժամը 9.30ին

MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes

ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝

ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգ. Մուրատ Ռուսումնասիրացի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, ոչ-անդամները ընդհ. ժողովի այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2.30ին Խրիմեան սրահին մէջ : Օրակարգ.— Ա) Ամերիկայի Նոր Սերաստիա ամսաթերթին համար նկարի հարց : Բ) Մասնաճիւղերու եկած նամակներու ընթերցում : Գ) Զանազան հարցերու լուծում : Դ) Մասնաւորապէս կը հրաւիրուի Շապին Գարահիսարի Արծիւ Հայր. միութեան մէկ ներկայացուցիչը :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրեն անդամները ներկայ գտնուելու Շաբաթ (9 Հոկտ.), ժամը 21ին, տեղի ունենալիք անդամական ընդհ. ժողովին : Օրակարգ՝ Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶԻ

Ծննդեան յիսնամեակի առթիւ

Այս Հինգշաբթի ժամը 20.30ին, Օթէլ Մոտեռնի սրահը, փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, մեթրօ Ռեփիւպլիք :

Կը նախագահէ՝ ԶԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ

Կը խօսին՝ ՄԱՐԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ եւ ՀՐԱՆԴ ՊԱԼՈՒԵԱՆ

Կ՚արտասանեն՝ Տիկին Զ. Անտոնեան, Զ. Մեծպահէեան, Օր. Ժ. Չէյրէքեան, եւ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 7 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10428

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — No 10.428

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի ԽՆԴԻՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

Աշխարհի ստեղծագործութենէն ի վեր մարդիկ խաղաղութիւն փնտռած են, սակայն երբեք չեն կրցած արգիլել պատերազմը :

Նոյն Նախամեծի խաղաղութեան պէտքը այսօր առաւել քան երբեք օրակարգի վրայ է եւ իբրեւ խորհրդանշան կը շահագործուի մասնաւորաբար անոնց կողմէ, որոնք անդադար կը սպառազինուին վաղուան պատերազմին համար :

«Խաղաղութիւն» կը հոլովեն աշխարհի մէկ վեցերորդ մասին մէջ եւ ամէն տարի «խաղաղութեան խորհրդաժողով»ներ կը գումարուին միջազգային չափանիշով, բարեմիտ մարդոց աչքին փոշի փչելու համար :

1870 - 71ի Ֆրանքեւգերման պատերազմէն վերջ աշխարհ աւելի քան քառասուն տարի ապրեցաւ «զինեալ խաղաղութեան» շրջան մը, մինչեւ որ 1912ի Պալքանեան պատերազմէն վերջ 1914ին պայթեցաւ աշխարհ փոթորիկը, իր աննախընթաց գործուրանքներով :

Զինադադարէն վերջ քսան տարի միայն տեւեց խաղաղութիւնը : 1939ին կրկին բռնկեցաւ աշխարհ, մէկ ծայրէն միւսը : Նոր զէնքերը աւելի մեծ աւերներ գործեցին :

Մարդկութիւնը կ'ապրի երրորդ աշխարհամարտի մղձաւանջին տակ : Ու թէեւ քսան տարիէ ի վեր -- բացի տեղական հանգամանք ունեցող պատերազմներէ — կ'ապրինք համեմատաբար խաղաղ շրջան մը, սակայն մեծ ու փոքր բոլոր ազգերը մրցումի են ելած սպառազինուելու համար :

Զինաթափութեան, ապազինման, սպառազինութիւններու կրճատման, հիւլէական զէնքերու հակակշիռին, վերջապէս պատերազմներու առաջքն առնելու սահմանուած միջազգային ժողովները բաղձանքներ յայտնող բանաձեւերու քուէարկութենէն անդին չեն անցած ցարդ :

Թնդանօթը կ'որոտայ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ :

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, որ խաղաղութեան պահապանի յատկութեամբ էր կեանքի կոչուած, քսան տարիէ ի վեր չյաջողեցաւ իր առաքելութեան մէջ :

Նոյն ձախողութեան էր մատնուած իր անդրանիկը՝ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որ իր անանկութիւնն էր յայտարարած ծնած օրերէն իսկ, 1920ին՝ երբ Թուրքերը դաւադրօրէն յարձակեցան մանուկ Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ : Ժընեւի արիսպագոսը այն ատեն ո'չ մէկ օգնութիւն հասցուց մեր նորագատ երկրին, որ Սեւրի դաշնագրին հետ ստորագրած էր Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտը եւ անդամ դարձած միջազգային այդ կազմակերպութեան : Նոյն անտարբերութիւնը՝ երբ Իտալիա յարձակեցաւ Եթովպիոյ վրայ 1935ին :

Նիւ Եորքի ՄԱԿին մէջ նստած են 116 երկիրներու պատգամաւորները : Սակայն խաղաղութիւնը կը խաչուի անդադար՝ իրենց անզօր աչքերուն առջեւ :

Այս կացութեան վերջ տալու յոյսով է, որ Պօղոս Զ. Պապը հանդիսաւոր մուտք գործեց ՄԱԿի ընդհանուր ժողովէն ներս եւ ճերմը դնելով խաղաղութեան, ազգերու հաւասարութեան, արդարութեան եւ այլ վեհ սկզբունքներու վրայ, կարդաց իր պատգամը :

Իր նախորդը՝ Յովհաննէս ԻԳ. Պապը խաղաղութեան ջատագովն էր եղած իր պատմական կոնդակով, որ կը սկսէր «Յերկիր խաղաղութիւն ...» բառերով : Վատիկան կը ձգտի այսուհետեւ գործօն դեր կատարելու աշխարհի մէջ, վերադառնալով հին օրերուն :

Պօղոս Զ. Հայլէ պահ բարձրացած (1963), այցելեց Սուրբ Վայրերը 1964 Յունուարին, Ձիթենեաց Լերան վրայ Յունաց տիեզերական պատրիարքին հետ միասին աղօթելով, քրիստոնէական եկեղեցիներու միութեան համար : Անցած տարուան Դեկտեմբերին գնաց Պոմպէյ (Հնդկաստան) շփման մէջ մտնելով տեղացիներուն հետ :

Վատիկանի Տիեզերական Ժողովը եւ Պօղոս Զ.ի ճամբորդութիւնները պատմական դառնալու կոչուած դէպքեր են :

Գնահատելի են ի խնդիր խաղաղութեան կատարուած փորձերը, վեհեցիկ ճառերով եւ վսեմ սկզբունքներու յիշատակութեամբ :

Սակայն ի՞նչպէս իրականութիւն պիտի դառնայ իսկական խաղաղութիւնը կեանքի մէջ :

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՏՈՆԷԶԻՈՅ ՄԷՋ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

Բախումները կը շարունակուին Ճաւայի մէջ համայնավար ըմբոստներուն եւ բանակին միջեւ, եւ վախ կայ որ քաղաքացիական պատերազմ մը ծայր տայ ու ծաւալի ամբողջ Ինտոնեզիոյ մէջ : Ճաքարթայի ձայնասփիւռին համաձայն համայնավար կուսակցութեան եւ համակիր բոլոր կազմակերպութիւններուն լուծումը պահանջած են Իսլամ Բանուորական Կազմակերպութիւնը, Իսլամ Երիտասարդական Շարժումը, Ազգայնական Երիտասարդական շարժումն ու այլ բազմաթիւ բանուորական ու ազգայնական կուսակցութիւններ : Քաղաքական դէտերը կ'ենթադրեն թէ Ինտոնեզիոյ մէջ Համայնավար Կուսակցութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակուած է արդէն : Արդէն իսկ, Մալէզիոյ ձայնասփիւռին համաձայն — որ սակայն չի նշեր լուրին աղբիւրը — երկու հարիւր շարքային համայնավարներ ձերբակալուած են միայն Ճաքարթայի մէջ :

Ճաքարթայի մէջ, ուր բանակը կացութեան տէրը կը մնայ, թաղմանական շքեղ արարողութիւն մը կազմակերպուած էր աւելի առաւօտ, Ուրբաթ գիշեր համայնավարամէտ տարրերէ սպաննուած վեց զօրավարներուն ի պատիւ :

Նախագահ Սուքարնօ կը բացակայէր, թէեւ «ազգային հերոս» կոչած էր առաջին ըմբոստութեան վեց զոհերը : Արարողութիւններուն կը նախագահէր պաշտպանութեան նախարարը՝ Զօր. Աբտուլ Հարիս Նազասիոն : Խռովութիւններէն ետք առաջին անգամ հանրութեան կը ներկայանար Ինտոնեզիոյ զինեալ ուժերուն գերագոյն հրամանատարը, որ հրաշքով ազատած էր համայնավարներու դաւադրութենէն, որոնք սակայն իրենց վրէժը լուծած էին ... սպաննելով իր վեց տարեկան աղջնակը :

Հարց է թէ այսօր, այս կացութեան մէջ, նախագահ Սուքարնօ պիտի կարենա՞յ արդեօք փրկել երեւոյթները՝ երկդիմի իր քաղաքականութեամբ : Ճիշդ է որ ժողովի կանչած է իր կառավարութեան անդամները, բայց համայնավար կուսակցութեան պարագլուխը, Այտիթ, որուն ուր գտնուիլը անորոշ է, չատ հաւանաբար ներկայ չըլլայ : Պաշտօնապէս փէքին կը գտնուի, ժողովրդային հանրապետութեան հաստատման 16րդ տարեդարձի հանդիսութիւններուն ներկայ ըլլալու : Բայց չէ տեսնուած նախագահ Լիու Շաօ - Շիի հիւրերուն մէջ : Մալէզեան աղբիւրներու համաձայն Այտիթ, համայնավար այլ ղեկավարներու հետ, պահուըտած կը մնայ Ճաւայի մէջ, ուր արիւնալի բախումներ տեղի կ'ունենան : Եթէ երբեք ճիշդ են այս տեղեկութիւնները, կը հաստատեն ուրեմն թէ Ինտոնեզիոյ համայնավարներուն պարագլուխը երբեք Փէքին չէ մեկնած : Այդ պարագային, տեղեա՞կ էր արդեօք թէ Սեպտ. 30ի գիշերը Սուքարնոյի պահակագունդէն պարզ գնդապետ մը պիտի փձոէր գործի անցնիլ՝ «հայրենիքը փրկելու համար..» :

ՊԱՊԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԷՆ ԵՏՔ

Աշխարհի գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ, օրաթերթերը իրենց առաջին էջը յատկացուցած էին Պապի Նիւ Եորք այցելութեան : Լատին Ամերիկայի մէջ, Պապին ճամբորդութիւնը նկատուած էր «ժողովուրդներուն միջեւ հասկացողութեան քայլ մը» : Միացեալ Նահանգներուն մէջ, ուր գործադուլի մէջ է մամուլը, լոյս տեսնող միակ օրաթերթը՝ «Նիւ Եորք Հէրալտ Թրիպիւն», Պապին այցելութիւնը կը կոչէր «Մարդկութեան համար դիւցազնական օր մը» : Մեծն Բրիտանիոյ մէջ, «Թայմզ» կը գրէ թէ Պապը Միացեալ ազգերը դրաւ դէմ առ դէմ իրենց սահմանադրութեան ու խղճին : «Տէյլի Սքէչ» կը նշէ, թէ «Ասկէ ետք Պապը խաղաղութեան խորհրդանշանն է» : Արեւմտեան Գերմանիոյ մամուլին համաձայն Պօղոս Զ. գծեց ճամբան, որուն պէտք է հետեւին աշխարհի բոլոր ղեկավարները՝ բարձրացնելու համար ՄԱԿի վարկը : Մոսկուայի մէջ, երկար լռութենէ մը ետք, Երեքշաբթի գիշեր «Թաս» գործակալութիւնը խանդավառութեամբ մեկնեց Պապին ՄԱԿի մէջ արտասանած ճառը : «Այս ճառը, կը յայտարարէ խորհրդային գործակալութիւնը, անկասկած որ դրական մասնակցութիւն մըն է համաշխարհային խաղաղութեան ամրապնդման» : Աշխարհի գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ, բացի Զինաստանէն ու Ալպանիայէն, ըլլայ Հունգարիա, Եուկոսլաւիա, Լեհաստան թէ Ռումանիա տրուած բոլոր մեկնութիւններն ալ յատկանշականօրէն նպաստաւոր են :

×

Պօղոս Զ. Հռոմ կը վերադառնար Երեքշաբթի ճիշդ կէսօրին. 25.000 հաւատացեալներ խանդավառ ծափողջյուններով եւ կանչերով կ'ընդունէին զայն Ս. Պետրոսի հրապարակին մէջ : Պապը Ս. Պետրոս կը մտնէր եւ ժողովական հայրերուն կ'ուղղէր համառօտ ճառ մը. «Յանուն Քրիստոսի, խաղաղութիւն քարոզեցինք մարդոց : Ճիշդ է որ մեր գործը չէ, եւ չի կրնար ըլլալ նաեւ մեր մտադրութիւնը՝ մտնել քաղաքական կամ տնտեսական սահմաններուն մէջ, բայց կրնանք եւ պարտաւոր ենք օժանդակելու քաղաքական խաղաղութեան հաստատման» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ .— Նախագահ Ճոնսըն ինքն իսկ յայտարարեց մամուլին թէ իր բժիշկներուն թելադրութեամբ, Հինգշաբթի գիշեր Պէթէսթայի նաւային հիւանդանոցը պիտի մտնէ, ենթարկուելու համար, Ուրբաթ օր, մաղձապարկի վիրաբուժական գործողութեան մը : Նախագահին բժիշկները գործողութիւնը կը համարին պարզ եւ անվտանգ, բայց Նախագահը 17 օր հիւանդանոց պիտի մնայ եւ այդ ժամանակաշրջանին Սպիտակ Տան մէջ զինքը պիտի փոխարինէ փոխ-Նախագահ Համֆրի :

ՌԱՎԱԼՓԻՆՏԻ .— Փաքիստանի արտաքին նախարարը՝ Պութթօ, առջի օր մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ Փաքիստան կը խզէր Մալէզիոյ հետ իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները : Այս խզումը առաջինը կը կազմէ Անգլիոյ Հասարակապետութեան անդամ երկու երկիրներու միջեւ : Պութթօ նշեց թէ Փաքիստան այս որոշումը առաւ, որովհետեւ Մալէզիա «զանազանութիւն չըրաւ նախայարձակին եւ զոհին միջեւ», Քաշմիրի տագնապին մէջ :

ՆՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ իր այցելութեան առիթով ամենուրեք ջերմ ընդունելութիւններու արժանացած, Հնդկաստանի նախագահը՝ Ռատհաքրիշնան, Պրիոնիի մէջ Թիթոյի հետ տեսակցելէ ետք մեկնեցաւ Փրակա : Այս առիթով հրատարակուած հաղորդագրութեամբ մը Եուկոսլաւիա պաշտօնապէս կ'ընդունի թէ Քաշմիրի տագնապը հրահրուած էր «արտաքին միջամտութիւններէ» . այլ խօսքով, Եուկոսլաւիա կը պաշտպանէ Հնդկաստանի տեսակէտը, այն, թէ Քաշմիրի մէջ փաքիստանեան ուժերու թափանցումն էր որ ծայր տուաւ տագնապին, եւ թէ Հնդկաստան, յարձակումի ենթարկուած, իրաւունք ունէր զէնքով ինքզինքը պաշտպանելու :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պետական քարտուղարը՝ Տին Ռըսք, ուժգնօրէն քննադատելով ժողովրդային Զինաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը, յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգները պատրաստ են բանակցելու Վիէթնամի շուրջ, բայց Փէքին խաղաղութիւն չի ցանկար եւ գլխաւոր արգելքը կը հանդիսանայ հարաւ - արեւելեան Ասիոյ մէջ որեւէ խաղաղարար լուծումի :

ՄԱԿ-ի բանբեր մը յայտարարեց թէ Քաշմիրի մէջ փաքիստանեան եւ հնդկական ուժերուն միջեւ հրետանիի «պատահական» բախումներէն դուրս, զինադադարը «ամբողջութեանը մէջ» յարգուած էր : Զինադադարի մեծ բռնաբարումներ տեղի չունեցան, աւելցուցած է բանբերը :

ՓԷՔԻՆԻ ձայնասփիւռին համաձայն համայնավար Զինաստանի օդուժը զգետնած է, օդային բախումի մը ընթացքին, ամերիկեան հալածիչ մը, չինական հողի վրայ :

ՊՐԻՒՔՍԷԼԻ ֆրանսական առեւտրական գրասենեակին մէջ տրուած ընդունելութեան մը ընթացքին արտասանած ճառի մը մէջ Սփաաք յայտարարած է. «Փրկել Հասարակաց Շուկան եւ թոյլ տալ որ վերստին զարգանայ այնքան կարեւոր է, որ այս հեռանկարին առջեւ պէտք է տեղի տան բոլոր դիւրագրգռութիւններն ու ինքնասիրութիւնները» : «Անձնապէս», շեշտած է Պելճիոյ արտաքին նախարարը, անհրաժեշտ չեմ նկատեր վերատեսութեան ենթարկել Հռոմի համաձայնութիւնը, բայց պատրաստ եմ զայն լսելու, եթէ գործակից մը հակառակ գաղափարներ ունի» :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄԻ վարչապետը՝ Զօր. Քի, որ ներկայիս Մալէզիա կը գտնուի, յայտարարեց թէ կառավարական ուժերը Վիէթնամի պատերազմը շահելու վրայ են :«Կը շահինք ժողովուրդին վստահութիւնը : Մինչ նախապէս կարելի կը նկատէր մեր պարտութիւնը, այսօր մեր վստահ յաղթանակին կը հաւատայ», նշած է զօրավարը :

ԹՈՒՆՈՒԶԷՆ կը հաղորդեն թէ նախագահ Պուրկիպա, յառաջիկայ Հոկտեմբեր 18ին պաշտօնական այցելութեամբ Մարոք պիտի մեկնի, ընդառաջելով Հասան Բ.ի հրաւէրին :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Այուպ Խան, որոշեց տասը օրով յետաձգել յառաջիկայ Հոկտեմբեր 19ին Անգլիա իր ճամբորդութիւնը :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

ՂԱԼԱԹԻԱ ԵՒ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Ա.

Ղալաթիոյ շրջանը, Բիւզանդացիներու ժամանակ, ճենովացի վաճառականներու կեդրոնատեղին եղած է: Այս պատճառով այս շրջանը, ապահովութեան նպատակներով, հսկայ կառուցումներով, պարսպով ու անառիկ դիրքի մը վերածուած էր:

Սեւ Ծովու ափերէն, Կաֆայի հայ վաճառականներն ալ այս շրջանին մէջ կեդրոնատեղի մը ունէին, ուր իրենց Արեւելքէն բերած ապրանքները Արեւմուտքցիներուն կը վաճառէին եւ անոնց ապրանքներն ալ Արեւելք կը տանէին: Հայ վաճառականները Արեւելքի ու Արեւմուտքի հաղորդակցութեան օղիկ էին ... եւ Ղալաթիոյ Հայոց կեդրոնն ալ միջազգային վաճառականութեան եւ հին ու նոր մշակոյթի ծանօթացման կայանը եղած էր: Այսօր այդ հինաւուրց կայանին վերջամասին վրայ կը բարձրանայ նորակերտ կաթողիկէն, որ հինին ժառանգորդն է:

Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքութեան 500ամեակին առթիւ գրի առած յօդուածիս մէջ, ի մէջ այլոց Ղալաթիայէն մինչեւ մեծ աշտարակը երկարող փապուղիի մը գոյութեան մասին արտայայտուած եւ իմ կողմէ պատրաստուած քարտէս մըն ալ հրատարակեր էի, բայց այդ թուականին ոչ ոք հետաքրքրուեցաւ այս հարցով եւ գրեթէ կարեւորութիւն չտրուեցաւ:

Այսօր, Ղալաթիոյ աշտարակին բարեփոխութեան առիթով կատարուած պեղումներու ընթացքին մէջտեղ ելած գետնափոր ճամբաները կը փաստեն իմ գուշակութեանս ճիշդ ըլլալը... Ուստի, այս պատճառով՝ այդ մասին վերստին գրելը յարմար կը նկատեմ:

Իմ տեսակէտս պարզ ենթադրութեան մը արդիւնքը չէր, այլ Ղալաթիոյ շրջանը հինէն մնացած շինութիւնները տեսնելով է որ յանգեր էի այս եզրակացութեան:

Ղալաթիոյ մեր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին երբ կը փլցուէր, ամէն օր կ'երթայի եւ կատարուած աշխատութեանց ականատես կ'ըլլայի, այն մտածումով, թէ արդեօք այս եկեղեցիին հիմնարկութեան մասին պատմուածները ճի՞շդ էին. եւ թէ այս ըսուածները ապացուցանող որեւէ յիշատակարան մէջտեղ պիտի ելլէ՞ր:

Արդարեւ, իմ նախատեսութիւններս ճիշդ ելան: Ինչպէս ծանօթ է բոլորին, նախ եկեղեցիին կողմի մասէն սկսան փլցնել: Երբ «Զարխափան«ի ուխտատեղիին մատրան հիմերը կը փորուէին, ջրամբար մը եւ կրածեփէ սենեակ մը երեւան ելաւ: Ջրամբարը ջուրով լեցուն էր կիսով, իսկ պարապ սենեակին դուռը Զարխափանի սեմին տակէն կը սկսէր եւ 10 – 1ը աստիճան սանդուխով վար կ'իջնէր:

Այս սենեակին մօտ եւ դէպի Գարագիւղի կողմը երկարող հազիւ մէկ մարդ հասակ բարձրութեամբ երկար նկուղ մըն ալ կար:

Հոս որոշապէս յայտնի կ'ըլլար որ Հայերը իրենց հարստութեան եւ անձնական ապահովութեան համար պաշտպանողական միջոցներ խորհած էին եւ պատրաստութիւններ տեսած:

Մեր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին Արեւմտեան կողմը՝ Ֆրանսացիներուն « Սէն Պընուա» դպրոցին մէջ եւ քովընտի մէկ պատին ծայրը երկու հին աշտարակներու մնացորդներ կան, որոնք մեծ աշտարակին եզերքը շրջապատող մեծ պարիսպին մնացորդները պէտք է ըլլան:

Իսկ Թոփհանէի մէջ նոր ճամբուն եզերքը եւ «Իշճի գուրումու»ին (գործաւորներու օժանդակ միութիւն) շէնքին դիմացի անկիւնը կիսով փլած ուրիշ աշտարակ մըն ալ կայ, որ հաւանաբար աշտարակին շուրջի երկրորդ եւ արտաքին պարիսպին ծովեզերքը վերջացող աշտարակներէն մին պէտք է ըլլայ:

Այս տուեալներուն վրայ հիմնուելով՝ կ'ենթադրեմ թէ Թոփհանէէն մինչեւ Գասըմփաշա մեծ աշտարակին շուրջը երկու կարգ շրջանակաձեւ պարիսպներ եղած են ի հնումն, որոնք պէտք է շարունակուած ըլլան Գասըմփաշայէն մինչեւ Թոփհանէ երկարող ծովեզերքը:

Ղալաթիոյ շրջանին մօտ, կամարակապ սիւնաշարքերով գետնափոր ընդարձակ շէնք մըն ալ կայ, որ ներկայիս իբր մզկիթ կը գործածուի (Երալթը Ճամիի): Ասոր դէպի մեծ աշտարակ նայող կողմի պատերէն մէկուն վրայ ալ փապուղիի մը սկզբնաւորութիւնը կը տեսնուի: Հաւանաբար, այս ճամբան մինչեւ աշտարակ երկարած պէտք է ըլլայ:

Ծովեզերքին մօտ այս կեդրոնը, շատ հաւանական է, որ կը ծառայէր ծովէն եկած ապրանքները հոս մթերելու: Այս մթերանոցն ալ գաղտնի ճամբայով մը կեդրոնի մեծ աշտարակին հետ հաղորդակցութեան կապ մը ունէր, կամ թէ արժէքաւոր ապրանքները այս ճամբով աւելի ապահով տեղեր կը փոխադրուէին: Նոյնպէս, ճամբայ մըն ալ դէպի Գասըմփաշայի ուղղութեամբ եղած պէտք է ըլլայ:

Շիշհանէէն դէպի Գարագիւղ դացող զառիվերին վրայ մեծ ափարթման մը կայ: Այս շէնքին առջեւ կենալով հանրակառքերու անցքը տեսնողները պէտք է զգացած ըլլան գետնի տակէն եկող դղրդիւնի ձայներ: Այս ստորերկրեայ պարապութիւնը գետնափոր նկուղներ պէտք է ըլլայ:

Հայոց եկեղեցին՝ առաջին եւ երկրորդ պարիսպներուն մէջտեղը կը մնայ: Այս երեւոյթը պարտէզին մէջ ցոյց տրուած է մանաւոր կերպով:

Հայերը շատ հին ժամանակներէ ի վեր Յոյներու եւ Լատիններու հետ յարաբերութիւններ մշակած են եւ Աթէնքի ու Հռոմի ոստաններուն մէջ փիլիսոփայութեան, գեղարուեստի, վաճառականութեան, մարմնամարզի եւ այլ ընկերային ու գիտական մարզերու մէջ կը մրցէին անոնց հետ: Շատ անգամներ Հայուն հանճարը Արեւմուտքի մտածողները կը պապանձեցնէր:

Հռովմէական կայսրութեան մայրաքաղաքը երբ դէպի Արեւելք փոխադրուեցաւ, նոր մայրաքաղաքը Յաւիտենական Քաղաքին հին Հռովմի փառքին հասցնելու համար, Բիւզանդիոնի մէջ գեղարուեստի բոլոր մարզերուն վրայ տենդագին աշխատանք մը սկսաւ, ուր հայ մտքի ստեղծագործութիւնը հոս ալ իր գերազանցութիւնը ի յայտ բերաւ: Հայերը իրենց մասնակցութիւնը բերին նոր մայրաքաղաքին կառուցման եւ բիւզանդական պետութեան ընկերային ու քաղաքական նուաճումներուն:

Անոնք իրենց բնածին ուշիմութեան ու ձեռներէցութեան շնորհիւ, վերակազմուող երիտասարդ կայսրութեան վերելքին բոլոր մարզերուն մէջ մեծ դեր կատարեցին:

Նրբաճաշակ հայ արուեստագէտներ՝ նոր Հռովմը գեղեցիկ շինութիւններով զարդարեցին: Խորագէտ հրամանատարներ բիւզանդական բանակին վարկը գերազանց ուժի փառքին տիրացուցին: Արդարադատ, իմաստուն Թագաւորներ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի հաւասարակշռութեան առանցք կազմող նոր պետութեան փառապսակը կազմեցին: Այսպէս, հայ միտքը իր հայրենիքէն դուրս, օտար հորիզոններուն երկնակամարին լուսաշող աստղերը դարձած էր:

Եւ ահա Պոլսահայ գաղութին պատմութիւնը մինչեւ Բիւզանդիոնի հիմնարկութեան թուականը կ'երկարի: Թէեւ սկզբնական թուականի մասին գրաւոր յիշատակութիւններ կը պակսին, բայց կարգ մը ձեռագրերու եւ յիշատակարաններուն մէջ արձանագրուած մանրամասնութիւններ եւ պատմական անցքեր կը փաստեն մեր վերոյիշեալ տեսութիւնները:

Հայերը Բիւզանդիոնի մէջ թէեւ քաղաքական ամէն իրաւասութիւն ունէին, սակայն եւ այնպէս՝ Յոյները անոնց հանդէպ միշտ անբարեացակամ վերաբերում ցոյց կուտային: Անոնք մանաւանդ մարդկային ամէնէն նուիրական իրաւունքը՝ խղճի ազատութիւնը բռնաբարելու կը ջիջանէին:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ· ՊԱԼԸՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԴԱՐԱՒՈՐ ԽԱԲԿԱՆՔ

Բ.

Յակոբոս պատրիարք կը դիմէ անգլիական դեսպան Սըր Սթրետֆըրտ տը Րետքլիֆի՝ Հայերու պաշտպանութեան համար. «Դուք չէք ուզեր երեսի վրայ թողուլ խեղճ Հայոց ազգը այսպիսի դարու մը մէջ, ուր ամէն մարդ ազգաց մէկ մէկու երաշխաւորութիւնը բարձրաձայն կը քարոզէ եւ կը խնդրէ: Հայոց ազգը ամենեւին վստահութիւն չունի Ռուսիոյ վրայ, վասնզի 1828ին զինքը չարաչար խաբեց, Գաղղիոյ վրայ ալ վստահութիւն չունի, որ միշտ փոփոխութեան մէջ ըլլալով՝ չի կրնար խեղճ ազգի մը ապաւէն ըլլալ, միայն Անգլիոյ վրայ վստահութիւն ունի եւ առանց անոր պաշտպանութեանը չի կրնար իրօք ապրիլ եւ մանաւանդ ծաղկիլ: Մենք չենք բռնուիր եւ բռնուելիք ալ չունինք Ռուսիայէն, մենք անոր յետախաղաց քաղաքականութեանը գործիք բնաւ չենք ըլլար, մենք աւելի լաւ կը համարինք հպատակ մնալ Անգլիոյ պաշտպան ձեռքին տակը եւ անոր ազնիւ դրօշակին ետեւը, քան թէ Ռուսէն կլլուիլ:

«Վսեմափայլ դեսպան, դուք շատ աղէկութիւն ըրիք իմ հօտիս, բայց կրնաք անկից աւելին ընել, անոր ապահովութեան եւ նիւթական բարօրութեան համար»:

Սթրետֆըրտ կը գրէ Պատրիարքին, թէ դիմած է արտաքին Նախարարութեան եւ Րէշիտ փաշա կրկին ապահովութիւն տուած է, թէ հրահանգներ ղրկած է իշխանութեանց, որպէսզի Նիկոմիդիոյ կողմը գործուած ծայրայեղութիւնները դադրին: (1853 Յունիս 30):

Պատրիարքը դեսպանին այցելած էր 1853 Յունիս 11ին («Մասիս», 1853, Յունիս 17, թ. 73):

Ալպոյաճեան հրատարակելէ ետք պատրիարքին դիմումը, կ'աւելցնէ. «Դեսպանը այցելած էր պատրիարքին յորդորելու որ մերժեն Ռուսիոյ քրիստոնեաներուն խոստացած պաշտպանութիւնը եւ վստահին Թուրք կառավարութեան հանդիսաւոր խոստումներուն»: («Հ. Կոչնակ», 1921, էջ 698 – 700):

Պատրիարքին ուղղութիւնը օրուան վարիչներուն համոզումին արտայայտութիւնն էր: Մինչեւ ռուս – Թուրք պատերազմը Հայերը հակառուս ուղղութիւն որդեգրած էին, կը պայքարէին Պալաճեանի դէմ: Պատերազմէն ետք դարձան ռուսասէր, կարծելով թէ Ռուսը պիտի փրկէ զիրենք: Յուսախաբ պիտի ըլլային թէ Անգլիայէն եւ թէ Ռուսիայէն:

Ալպոյաճեան կը գրէ. «Անգլիա 1878էն շատ առաջ կը խոստանար բարուոքել Հայերու վիճակը: Անգլիա գլխաւոր պատասխանատուներէն մէկն է այն բոլոր ա-

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՇԸ

— Չեմ կարծեր, որ լաւ կ'ընես միս ուտելով, ըսաւ Տիկինը: Ի՞նչպէս կարելի է մտածել ուտելէ ետք այնքան ծանր կերակուր մը, ինչպէս է ոչխարի կողը: Ես միշտ կը զգուշանամ ծանրաբեռնել ստամոքսս:

Յետոյ հարցը եկաւ ըմպելիին:

— Կէս օրուան ճաշին որեւէ բան չեմ խմեր, ըսաւ Տիկինը:

— Ոչ ալ ես, պատասխանեցի անմիջապէս:

— ... Բացի ճերմակ գինիէն, շարունակեց տիկինը, այնպէս, ինչպէս պիտի ընէր, եթէ ես բառ մը արտասանած չըլլայի: Այս Ֆրանսական ճերմակ գինիները շատ թեթեւ են, հրաշալի՝ մարսողութեան համար:

— Ո՞ր տեսակը պիտի նախընտրէիք, ըսի հիւրասէր տանտիրոջ մը նման, բայց առանց խանդավառութեան:

Տիկինը բարեկամական ժպիտով մը ինծի ցոյց տուաւ իր սպիտակ ակռաներու ճառագայթումը եւ պատասխանեց.

— Բժիշկը ինծի կը թոյլատրէ միայն շամփանեա խմել:

Զգացի, , թէ գունաթափ եղայ: Ապսպրեցի կէս շիշ շամփանիա եւ անցողակի ըսի, թէ բժիշկը ինծի խստորէն արգիլած է շամփանիա խմելը:

— Ուրեմն ի՞նչ պիտի խմես:

— Ջուր:

Տիկինը կերաւ սեւ խաւեարը եւ ... ձուկը: Սկսաւ զուարթօրէն խօսիլ արուեստի, գրականութեան, երաժշտութեան մասին, մինչ ես ուրիշ մտածում չունէի, եթէ ոչ այն գումարը, ուր պիտի բարձրանար այս ճաշին հաշիւը: Երբ սպասեակը բերաւ ոչխարի կողը, տիկինը անմիջապէս առարկեց.

— Ինչպէս կը տեսնեմ, սովորութիւն ունիս չափազանց շատ ուտելու կէս-օրուան ճաշին: Վստահ եմ որ սխալ մըն է քու այս ըրածդ: Ինչո՞ւ չես ուզեր հետեւիլ իմ օրինակիս եւ ուտել միայն մէկ տեսակ: Կասկած չունիմ որ այսպիսով աւելի լաւ պիտի զգաս ինքզինքդ:

— Ճիշդ այդպէս ալ պիտի ընեմ. պիտի ուտեմ միայն մէկ տեսակ, պատասխանեցի այն վայրկեանին, երբ սպասեակը կը մօտենար դարձեալ ճաշացուցակը ձեռքին:

Բայց Տիկինը զայն մէկդի դրաւ անտարբեր շարժումով մը:

— Ոչ, ոչ, կէս օրին երբեք չեմ ուտեր: Կը նայիմ միայն բանի մը համը, աւելի՝ ոչինչ եւ այս մանաւանդ իբրեւ խօսակցութեան պատրուակ, ոչ թէ ուրիշ նպատակով: Ոչ մէկ պարագայի կ'ուտեմ ուրիշ բան ... բացի այն պարագային, եթէ պատահմամբ գտնեմ խոշոր ծնեբեկներ (ասփերժ): Ցաւ պիտի զգամ, եթէ Փարիզէն մեկնիմ առանց ծնեբեկներ ճաշակելու:

Սիրտս կանգ առաւ: Բանջարեղէնի խանութներուն մէջ տեսած էի ծնեբեկ եւ գիտէի, թէ սարսափելի գին ունէին անոնք: Յաճախ, նայելով անոնց, վազեր էին բերանիս ջուրիկները:

— Տիկինը կը փափաքի գիտնալ, թէ ունի՞ք խոշոր ծնեբեկներ, ըսի սպասեակին:

Միաժամանակ, ամբողջ կամքս ու ջիղերս լարած էի գերագոյն աստիճանի մը վրայ՝ սպասեակին ըսել տալու համար, որ ժխտական պատասխան տայ. բայց երջանիկ ժպիտ մը գծուեցաւ անոր քահանայական լայն դէմքին վրայ եւ հաւաստեց, թէ ունին խոշոր ու մատղաշ ծնեբեկներ, ճշմարիտ հրաշալիք մը:

— Բնաւ անօթի չեմ, հառաչեց հիւրս, բայց քանի որ կը պնդես, պիտի ճաշակեմ այդ ծնեբեկէն ալ:

Եւ ծնեբեկ ապսպրեցի:

— Չե՞ս ուզեր ճաշակել դուն ալ, հարցուց տիկինը:

— Ոչ, ես երբեք ծնեբեկ չեմ ուտեր:

— Գիտեմ, թէ կան ուրիշ մարդիկ ալ, որոնք չեն սիրեր ծնեբեկը: Բայց ճշմարտութիւնը այն է, որ այդքան միս ուտելով կը խորտակես բերանդ եւ կը կորսընցնես համի նրբազգացութիւնը:

Սպասեցի մինչեւ որ պատրաստուեցաւ ծնեբեկի կերակուրը: Սարսափահար եղած էի: Այժմ, այլեւս չէի խորհեր, թէ գրպանս որքան դրամ պիտի մնայ բաւարարելու համար մինչեւ ամսուան վերջը, այլ կը մտածէի, թէ բաւական դրամ ունի՞մ վճարելու համար այս ճաշագինը ... Սարսափելի կացութիւն պիտի ստեղծուէր, եթէ պակսէր քանի մը ֆրանք եւ ստիպուած ըլլայի փոխ ուզել հիւրէս: Անկարելի էր որ կարենայի ընել այսպիսի բան: Ճշգրիտ կերպով գիտէի, թէ որքան դրամ ունիմ գրպանս, եւ եթէ ճաշագինը արժէր ունեցած գումարէս աւելի, որոշած էի ձեռքս գրպանս դնել եւ թատերական շեշտով աղաղակել եւ ոտքի ցատկել՝ ըսելով թէ դրամապանակս գողցուած է: Բնականաբար սարսափելի կացութիւն պիտի ստեղծուէր, եթէ հիւրս ալ չունենար ճաշագինը վճարելու չափ գումար: Այս պարագային, միակ լուծումը պիտի ըլլար ժամացոյցս պատանդ ձգել եւ ըսել, թէ աւելի վերջ կ'երթամ զայն ետ առնելու համար:

Վ. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈԸՄ

(2 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ջէտներուն, որոնց ենթարկուած է աղը վերջին 70 տարիներուն ընթացքին »:

Նոյն հանդէսին մէջ Բիւզանդ Քէչեան, փաստու Բիւզանդացի ծածկանունով, պիտի գրէ անուղղակի պատասխան մը Ալպոյաճեանին. « Կովկասի կառավարութիւնը դիւրացուց յեղափոխականներու գործը, մինչեւ որ Թուրքերը թշնամացան Հայերու դէմ: Ցարը արտօնեց Համիտին՝ ջարդելու Հայերը, ապացոյցներ կան Կապոյտ Գիրքերուն մէջ եւ Թուրք արտաքին նախարարութեան թուղթերուն մէջ: Համիտ ծածկագիր հեռագիրներով Պերլինի դաշնագիրը ստորագրող պետութեանց հարցուց, թէ ինչ պիտի ընէին՝ եթէ իրենց հպատակները անձեր կոտորէին, պետական պաշտօնատարներու վրայ յարձակէին: Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա պատասխանեցին. « Բարեխնամ ոստիկանութիւն ունենալու է, յանցաւորները պատժել, անմեղ ժողովուրդը պաշտպանել եւ զոհացում տալ օրինաւոր դանգատներու »:

Ռուսիոյ արտաքին նախարար Իշխան Լոպանով դրկեց հետեւեալ հեռագիրը. «Ջարդեցէք ամէնը»: Քէչեան կ'աւելցնէ. «Անգլիացիները հայասէր էին, բայց չէին քաջալերեր ցոյցեր ընելը: Լոնտոն Թրքասէր էր, որովհետեւ մահմետական հպատակներ ունէր: Սալիզպըրի Պրեսֆորտի քաղաքապետարանին մէջ ըսաւ. «Հայերը քաջալերելու չէ, որպէսզի աւելի չար վիճակ մը չունենան»: Դրայս խորհրդարանին մէջ. « Հայերը իրաւունք ունին չհանդուրժելու Թուրք լուծը, բայց ահիր է ապստամբութիւն քարոզել, որովհետեւ յաջողութեան հաւանականութիւն չկայ »:

Աւանդական է Հայուն երկդիմի քաղաքականութիւնը, երբեմն մէկուն, յետոյ հակառակորդին պիտի դիմեն եւ երկուքէն ալ պիտի խաբուին:

Հայերը ականջ կը սպասէին բարենորոգումներու գործադրութեան: Նար Պէյ եւ ուրիշներ չեն համոզուած, թէ խաբուած են, թէ կրնան խաբուիլ սուտ խոստումներէ: 1874ին Ստուերք Հայկականքի մէջ կը հրաւիրէր հայրենակիցները չխաբուելու: «Ոչ, եղբարք, ոչ, օտարներէն չկայ յոյս» կը գրէր եւ կը հարցնէր. «Ի՞նչ կը խաբուիք անդադար, օտարը ձեր վիշտը կը գիտէ անգորով, ով որ Հայ չէ, Հայուն ցաւերը չի զգար», ուստի «ձեր խոր վէրքերը ցոյց մի տաք անգութին, որովհետեւ կը ծաղրեն ձեր մերկութիւնը»:

Հայուն պատմութիւնը նահատակներու ցանկ մըն է, միշտ ախոյեան հաւատքի, ունեցած է ցաւալից կեանք մը: Կը հաստատէ դարաւոր տառապանքը, օտարին անտարբերութիւնը Հայուն ցաւին առջեւ, միանգամայն յուսախաբութիւնը: Բանաստեղծը կը յորդորէ թողուլ օտարը, «Ցաւ եղբայր եղբօր թեւ եւ զօրանալ անդէպ»: Այդ պարագային Հայը կ'ունենայ «Նոր երջանկութեան ապագայ մը»: Այս ալ խաբկանք է:

Դուրսէն պիտի գան լաւատեսներ բարենորոգումներու գործադրութիւնը պարտադրելու համար: Սալզպըրի նախատեսած էր արդէն 1878 Մայիս 30ի շրջաբերականով. « Կովկասէն մեկնող գործակալներ (էմիսերներ) պիտի խռովեն արեւելեան նահանգները՝ միջամտութիւն մը հրաւիրելու համար »: Այդ կանխամտածութեամբ Անգլիա կը ստանձնէ արեւելեան սահմաններու պաշտպանութիւնը:

1887ին կը կազմուի « Օսմ. կայսրութեան պաշտպանման զինակցութիւնը » Բէրբէրեանի բառերով, «ճակատագրականօրէն առաջին կուսակցութեան հիմնարկութեան օրերուն »:

Ակնունի գիտել կուտայ ռուս կառավարութեան բարեացակամութիւնը առաջին յեղափոխականներուն հանդէպ, սակայն յանկարծ կը փոխէ ուղղութիւնը, կը ձերբակալէ, կ'աքսորէ: Թուրք կառավարութիւնը կը հաղորդէ կառավարութեան, թէ արեւելեան նահանգներուն մէջ տեղի ունեցած շարժումները փոխանցիկ են Կովկասի մէջ, ուստի երկու կառավարութիւնները գործակցելու են արգիլելու ամէն շարժում:

Քամպոն, Պոլսոյ Ֆրանսական դեսպանը, կը գրէ արտաքին նախարարութեան. «Երկու տարի առաջ — ուրեմն 1893ին — Թուրք բարձրաստիճան պաշտօնեայ մը կ'ըսէր թէ Հայկական հարց գոյութիւն չունի, բայց մենք պիտի ստեղծենք զայն »:

Գերմանիա երկաթուղիներ շինելու մենաշնորհներ կը ստանայ, Ռուսիա կ'ընդդիմանայ գիծերուն դէպի արեւելեան նահանգները երկարելուն, կը յաջողի համաձայնութեան գալ Թուրք կառավարութեան հետ՝ «Ռուսիա Կովկաս պիտի պահէ 1895ին հոն ապաստանող Հայերը: Ռուսիա պիտի արգիլէ հայ գործիչներու մուտքը արեւելեան նահանգներու մէջ: Թուրքիա Ռուսիոյ պիտի վերապահէ Կովկասի մօտ երկաթուղիներու շինութեան մենաշնորհը »:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ՎԱՂՈՒԱՆ ԵՐԵՒԱՆԸ

Դժուար է մէկ կամ քանի մը յօդուածներով ներկայացնել Երեւանի բարեզարդման համար կատարուած աշխատանքները՝ վերջին 15 – 20 տարիներու ընթացքին: Աւելի դժուար է սակայն պատկերացնել վաղուան Երեւանը:

Օրէ օր կը մեծնայ եւ բազմամարդ կը դառնայ Հայաստանի մայրաքաղաքը. կը կառուցուին նոր շէնքեր, գործարաններ, կրթական օճախներ եւայլն: Խարխուլ, կաւաշէն տուները, որոնք կը գտնուէին քաղաքին կեդրոնը, այսօր փոխարինուած են նոր, քարակերտ շէնքերով: Առաջուան Երեւանէն շատ աւելի բնակիչ ունին այսօրուան թաղերէն ոմանք՝ Հրազդանի Աջափնեակը, Շէնգաւիթը, Զէյթունը եւ Նորքը, որ իր չափերով, աշխարհագրական դիրքով եւ կլիմայական պայմաններով յառաջիկայ հինգ – վեց տարիներուն կը դառնայ Երեւանի ամենամեծ, բարեկարգ եւ յարմարաւէտ թաղերէն մէկը:

Այս նոր թաղամասը յաջորդական տարիներուն պիտի ունենայ 65 – 70 հազար բնակիչ:

Քաղաքի տնտեսութեան ամէնէն կարեւոր ճիւղերէն մէկը, ինչպէս յայտնի է, ընդյատակեայ տնտեսութիւնն է:

Երկար տարիներ այս ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքը շատ ետ մնացած էր: Վերջին քանի մը տարիներուն մեծ աշխատանք կատարուեցաւ նոր ջրատարներուն եւ կոյուղիի մայր գիծերուն կառուցման ուղղութեամբ: Գրեթէ կրկնապատկուած է քաղաքին խմելու ջուրին քանակը: Այս մարզին մէջ ամէնէն մեծ ձեռնարկութիւնը պէտք է նկատել Մաքրման մեծ կայանին շինութիւնը, որուն աշխատանքները սկսան անցեալ տարի եւ աւարտելու պարագային պիտի գրաւէ 25 հեկտար տարածութիւն:

Վերջին տարիներուն բաւականաչափ ընդարձակուած են կանաչ տարածութիւնները:

Հրազդանի գեղատեսիլ կիրճը պիտի ունենայ բազմաստիճան 25 ջրաւազաններ: Երկրաբանները փոխեցին Հրազդանի հունը: 1 կամ մէկուկէս տարիէն պատրաստ պիտի ըլլայ նոր լիճը՝ 65 հեկտար ջրային մակերեսով:

Ծառատնկումի եւ կանաչապատումի աշխատանքներուն մեծ խթան հանդիսացաւ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ մէկուկէս միլիոն ծառ տնկելու կոչը: Այս գարնան քաղաքին եւ շրջականներուն մէջ տնկուեցան կէս միլիոնէ աւելի ծառեր, իսկ աշնան եւ եկող գարնան այդ ծառերուն թիւը կը հասնի մինչեւ մէկուկէս միլիոնի:

Երեւան այսօր շրջապատուած է տասը հազար հեկտարէ աւելի անտառով:

Զբօսաշրջութեան զարկ տալու համար կը շարունակուին նոր պանդոկներու շինութիւնը: «Արմենիա» պանդոկը պիտի ընդարձակուի, «Անի» պանդոկը պիտի կարենայ հիւրընկալել մօտ հազար հոգի: Շէնքը պիտի ունենայ 16 յարկ եւ ամէն յարմարութիւն:

Նոր պանդոկներու շարքին են «Դուին»ը, «Սեւան»ը եւայլն:

Գործնական եւ հետաքրքրական է նոր կառուցուելիք ճոպանուղին, որ օդի ճամբով քաղաքին մէկ մասը պիտի կապէ Նորքին:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԴԳԱԼ ՄԸ ՇԱՔԱՐ, պատմուածքներ, գրեց Սուրէն Մանուէլեան, տպարան Սրբոց Յակոբեանց, Երուսաղէմ, 1965:

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԳԻՐՔԵՐ

«ԱՐՄԵՆՈՒՇ»

Պարգեւուհի Օրֆայի «Արմենուշ»ին պէս բանաստեղծութիւն մը կը վերահաստատէ վաղեմի Հայաստանը եւ այն տեւականութիւնը, որուն կը ձգտի փոթորկալի կեդրոնը Սփիւռքին: Ժողովուրդի մը խորունկ բնութեան եւ հերոսական մարտնչման ոգեկոչումն է այդ, փոխն ի փոխ տրամաթիք ու եղերերգական, անձնաւորուած հայրենիքի կանացի մէկ պատկերով: Վայրագօրէն դիմագերծուած՝ այլ միշտ յաղթական, բարձրացած իր վէրքերով, գորովիկ ու ծանրախոհ Արմենուշը կ'արձակէ իր երգը, այս կերպով բանաստեղծութեան ընծայելով այն ինչ որ եղած է միշտ ամենավսեմ պահերուն՝ Հայոց պատմութեան մէջ, մտքի կալուածը ուր ամէն տարագիր կը վերագտնէ ինքզինքը եւ կը մխիթարուի: Ամէն գովեստէ վեր է Պարգեւուհի Օրֆան, որ այնքան ջերմօրէն նախզգացած է այն ինչ որ պաշտպանելու է ընդդէմ ամէն փոթորիկի ու այնքան ինքնաբուխ կերպով վերագտած ըլլալուն այն թաքուն երակները, որոնք կը սնուցանեն Հայկական բանաստեղծութեան մեծ բնաբանները: Արուեստ, որ իր չքեղութեան մէջ իսկ, պերճանքի մը տարրկան չէ երբեք, եւ միշտ ի մտի ունի բոլորէն հասկցուելու եւ բոլորին կողմէ ճաշակուելու կարելիութիւնը: Պարգեւուհի Օրֆան չէ մոռցած հին աշուղներուն մեծ դասը: Իր պատկերներուն թարմութիւնը, մերթ հընամենի անոնց գծանկարը, ինչպէս նաեւ անոնց ուժը, էջ առ էջ մեր առջեւ կը պարզեն այդ վաղնջական երկիրը ու կը վերայայտնեն: Ոճը, յոյժ հակադրական, տրտունջէն դիւրութեամբ կ'անցնի ուժականութեան, դիւցազնական շեշտէն երազանքին, ինքնալքումէն ընդվզման, թոյլ չտալով որ երգը տուժէ խզումէ մը կամ աններդաշնակութենէն: Այնպէս ինչպէս որ կ'երեւի ան, առաւելութիւն մը կը ներկայացնէ արեւելեան զգացողութեան ներդաշնակել արեւմուտքի լկտուն եւ կարգապահութիւնները: Միշտ վտանգաւոր դաշնակցութիւն մըն է ասիկա, բայց թէ որ յաջողի երկուքն ալ կը շահին ամբողջովին: Արմենուշը յաջող դուրս եկած է այս դժուարին դրաւադրութենէն: Շիտակն ըսելով, նախափորձ մը չէ որ կը կատարէ հեղինակը: Առաջին գիրքը՝ «Ցոլքեր», արդէն ցոյց տուած էր իր քնարական շնորհներուն վաւերականութիւնը: Բայց, Արմենուշին գալով, կը թուի թէ շեշտը աւելի ամրապնդուած է, Պարգեւուհի Օրֆային կը մնայ ուրեմն երգել արձակ–համարձակ:

ԼԻՒՔ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈՑՐԱԿԻՆ

Դուք ուժով կին մըն էք: Եւ յետոյ դուք կրնայիք հեռանալ այս տունէն երբ որ ուզէիք, մինչդեռ ինծի կը պակսէր այդ միջոցը:

— Հաւատացէք, Ժերալտին, որ անհրաժեշտութիւնը չեմ տեսներ այդ մանրամասնութիւններուն: Հօր մը եւ աղջըկան մը միջեւ եղած անհասկացողութիւնները յաճախադէպ են. եւ որքան քիչ խօսուի անոնց մասին, այնքան նախընտրելի է:

Ժերալտին կոնակը դարձուց Գարրոլի եւ խօսքը ուղղեց Փուարոյին:

— Պարոն Փուարո, ես կ'ատէի իմ հայրս: Իր մահը ինծի կ'ընծայէ ազատութիւն եւ անկախութիւն: Թէ իր ոճրագործը կը փնտռէք՝ այդ զիս չի հետաքրքրեր: Անպայման առողջ եւ արդարացուցիչ պատճառները կան այդ արարքին...

— Օրիորդ, ինծի այնպէս կը թուի, որ ձեր դիրքը... վտանգաւոր է, ըսաւ Փուարո:

— Մարդ մը դատապարտելը կրնա՞յ հայրս կեանքի վերակոչել...

— Ո՛չ, բայց կրնայ փրկել ուրիշ անմեղ կեանքեր:

— Լաւ չեմ ըմբռներ:

— Մէկ ոճիրով ամբաստանուած մարդ մը՝ չի վարանիր գործելու նաեւ երկրորդ մը եւ յաճախ բազմաթիւներ:

— Ես չեմ յուսար... գոնէ բնականոն անձէ մը...

— Կ'ուզէք ըսել՝ չէ՞ք յուսար մարդէ մը, որ մարդասպանութեան մոլութիւնը չունի: Կը սխալիք, օրիորդ. մարդ մը կը սպաննէ առաջին անգամ... յաճախ ներքին երկար պայքարներէ վերջը: Յետոյ, մատնուելու երկիւղը կը մղէ զինքը երկրորդ եւ աւելի դիւրին ոճիրի մը: Ապա՝ ամենայետին կասկած մը տեղի կուտայ երրորդի մը: Եւ շուտով մարդասպանութիւնը կը դառնայ տեսակ մը սովորութիւն, որուն կը յանձնուի մարդը իբր իր միակ փրկութիւնը... եւ մասամբ ալ հաճոյք մը զգալով:

Երիտասարդ աղջիկը իր դէմքը ծածկած էր ձեռքերուն մէջ:

— Սարսափելի է... Սխալ է այդ...

— Իսկ եթէ յայտնե՞մ ձեզի թէ այս է ճիշդը, թէ մարդասպանը փրկելու համար իր գլուխը գործած է արդէն երկրորդ ոճիր մը...

— Ի՞նչպէս, պարոն Փուարո, աղաղակեց Միս Գարրոլ: Երկրո՞րդ ոճիր մը: Ո՞ւր: Ո՞վ...

Փուարո շարժեց գլուխը:

— Ներեցէք ինծի: Պարզապէս ես կ'ուզէի մեր խօսակցութիւնը պատկերաւորել:

— Օհ, կը հասկնամ: Վայրկեան մը ես կարծեցի... Ժերալտին, կը յուսամ որ այլեւս վերջացուցիք յիմարութիւններ դուրս տալ:

— Կը տեսնեմ, որ դուք իմ կարծիքէս էք, ըսաւ Փուարո Միս Գարրոլի:

— Ես համաձայն չեմ մահուան պատիժի, յայտարարեց լրջախոհ կինը: Իսկ մնացեալին համար բոլորովին համակարծիք եմ ձեզի: Ընկերութիւնը պէտք է պաշտպանուի:

Ժերալտին կանգնեցաւ եւ գլխու շարժումով մը մազերը ետեւ նետեց:

— Ներեցէք ինծի, ըսաւ ան, քիչ մնաց որ խելագար կարծէիք զիս: Պարոն Փուարո, դեռ միշտ կը մերժէք ինծի յայտնել թէ ինչո՞ւ համար հայրս իր մօտ հրաւիրած էր ձեզի:

— Հրաւիրա՞ծ էր... կրկնեց Միս Գարրոլ շատ զարմացած:

— Դուք իմ խօսքերս շատ քիչ կը մեկնաբանէք, օրիորդ Մարշ: Ես չմերժեցի ձեզի պատասխանել, ըսաւ Փուարո, ըստիպուած ըլլալով բացայայտօրէն խօսելու: Ես միմիայն կ'ուզէի ձեր եւ իմ միջեւ այս տեսակցութենէն կարգ մը լուսաբանութիւններ ձեռք բերել: Օրիորդ, ձեր հայրը ինծ չէր հրաւիրած: Ես ինքս խնդրած էի իրմէ ժամադրութիւն մը, ընդառաջ երթալով յաճախորդներէս միայն... Լէյտի Էճվարի փափաքին:

— Ա՛, կը հասկնա՛մ:

Տարօրինակ արտայայտութիւն մը նըկատուեցաւ երիտասարդուհիին դէմքին վրայ: Նախ՝ ես այդ արտայայտութիւնը նկատեցի տեսակ մը յուսախաբութեան նշան, ապա ստուգեցի որ մեծ հանդըստութիւն մը զգալու յատկանիշն էր:

— Ծիծաղելի եղայ, կմկմաց դանդաղօրէն: Կ'երեւակայէի որ հայրս ինքզինքը որեւէ վտանգի մը սպառնալիքին տակ զգացած էր...

— Գիտէ՞ք, պարոն Փուարո, թէ որքան մեծ յուզում պատճառեցիք ինծի, երբ ուզեցիք այդ կնոջ երկրորդ սպանութիւն մը վերագրել, ըսաւ Միս Գարրոլ:

Փուարո չպատասխանեց անոր, սակայն դարձաւ դէպի երիտասարդ աղջիկը.

— Դուք կը կարծէ՞ք թէ Լէյտի Էճվարը գործած ըլլայ ոճիրը:

— Ոչ, ես չեմ կարծեր: Ինծի կը թուի որ ընդունակ չէ անիկա այդպիսի արարքի: Ան շատ... (ի՞նչպէս բացատրեմ), շատ մակերեսային է:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլի Ֆրանս․ Բանակի կամաւորներու եւ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, երկու պատերազմներու զոհերուն ի յիշատակ ։

×

Պ․ Պաղտասար Գըլըճեան, զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Ալֆորվիլի Ս․ Պօղոս — Պետրոս եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին՝

ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԳԸԼԸՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Թօփալեան, Ամասիացի)

մահուան քառասունքին առթիւ ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

×

Այրի Տիկին Ներսէս Գչիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս․ Յովհ․ Մկըրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ԳՉԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն ։

×

Վիրօֆլէէն Այրի Տիկին Արաքսի Սարեան եւ իր ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի Շավիլի Ս․ Գր․ Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի կ'ունենայ իրենց սիրելիին

ԳՐԻԳՈՐ ՍԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ ։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

×

Վիրօֆլէէն Տէր եւ Տիկին Աղէկ Շմաւոնեան զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ Շավիլի Ս․ Գր․ Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի կ'ունենայ իրենց մօր եւ մեծմօր՝

ՄԻԼԷՔ ՇՄԱՒՈՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները ։

ՇԱՎԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի Շավիլի Ս․ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։ Կը պատարագէ Տարօն Վրդ․ Ճէրէճեան ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տարարախտ Տիկին Սիրանուշ Քէչիչեանի մահուան առթիւ, Արմենակ Քէչիչեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Եալընըզեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք՝ ներկայ եղան յուղարկաւորութեան կամ իրենց ցաւակցական գիրերով, եւ փոխան ծաղիկի նուէրներով, ազգային բարեսիրական կազմակերպութիւններու, մասնակցեցան իրենց սուգին ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս․Յովհ․ Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները․— Գմբէթի նորոգութեան յատկացուելու համար, Տէր եւ Տիկին Տօքթէօռ Մ․ Ցարութիւնեան, Անտրէ Գավանողեանի մահուան առթիւ 200 ֆրանք։ Տիկին Ազնիւ Գազազեան եւ զաւակները, Սամուէլ Փապուճեանի մահուան առթիւ յիսուն ֆրանք։ Պարոնեան Բագրատ ընտանիք յիսուն ֆրանք ։ Տէր եւ Տիկին Ալեքսանտր Օհանեան, Հայկ Պապեանի հոգեհանգստեան առթիւ 50 ։ Պ․ Գառնիկ Իւսթատ, Անտրէ Գավանողեանի մահուան առթիւ յիսուն ։ Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Հ․ Կիւրճեան 30։ Դարձեալ Տէր եւ Տիկին Հ․ Կիւրճեան 25, Հայկ Պապեանի հոգեհանգստեան առթիւ։ Տիկին Մարի եւ Պ․ Ս․ Տէր Յովսէփեան, Տիկին Արմենուհի Տարօնեանի մահուան առթիւ յիսուն։ Ոմն, Հայկ Պապեանի հոգեհանգստեան առթիւ յիսուն ։ Տէր եւ Տիկին Մաքսիմ Աւետիսեան հարիւր, Տիկին Պալապանեան քսան, Տիկին Նիփօլֆ քսան, Պ․ Սէտէֆճեան երեսուն ։ Կրթական ձեռնարկներու համար, Տէր եւ Տիկ․ Ցարութիւն եւ Աննիկ Փափազեան 50 ֆր։ Տիկին Ազապի Արէլեան եւ Պ․ Հ․ Արէլեան 40 ֆրանք ։

La Vedette qui monte

ROSY ARMEN

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՍԱԼԸ

POLYDOR

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԳՆԵՑԷՔ

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՓՆՏՌԵՑԷՔ, ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԱՊՍՊՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍԱԼԱՎԱՃԱՌԻՆ (DISQUAIRE)

ԵԹԷ ՑԱՐԴ ՉԷ ՍՏԱՑԱԾ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ․ ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք

Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին

MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes

ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝

ՎԵՐ․ ՅԱՐԹ․ ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգ․ Մուրատ Ռւսումնասիրացի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, ոչ-անդամները ընդհ․ ժողովի այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2·30ին Խրիմեան սրահին մէջ ։ Օրակարգ․— Ա) Ամերիկայի Նոր Սերաստիա ամսաթերթին համար նկարի հարց ։ Բ) Մասնաճիւղերու եկած նամակներու ընթերցում։ Գ) Զանազան հարցերու լուծում ։ Դ) Մասնաւորապէս կը հրաւիրուի Շապին Գարահիսարի Արծիւ Հայր․ միութեան մէկ ներկայացուցիչը ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ․ Հայր․ Միութեան Կարտանի տասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2·30ին, Կարտանի Հ․ Բ․ Ընդհ․ Միութեան սրահին մէջ ։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ԸՆԴՀ․ ԺՈՂՈՎ

Շավիլի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրեն անդամները ներկայ գտնուելու Շարաթ (9 Հոկտ․), ժամը 21ին, տեղի ունենալիք անդամական ընդհ․ ժողովին։ Օրակարգ՝ Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն ։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՐՆՈՒՎԻԼ–ՍԱՐՍԷԼ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահը, (Սալ տէ Ֆէթ), Փլաս տիւ 11 Նովամպր

ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏ․ 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 15էն 23·30

Կը մասնակցին․—

ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ իր երկու նուագախումբերով․— Ա) Արդիական պարեր եւ ժազ, Բ) Շան զ'էլիզէի Ցիկան նուագախումբը իր ժողովրդական եղանակներով (հայկական, ռուսական, յունական, ցիկան եւայլն)։

ՕՐ․ ԱՃԷՄԵԱՆ (հայկ․ պար)

եւ վերջապէս

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷԶԵԱՆԻ

Անակնկալներ․— Պառ, պիւֆէ, թոմպոլա ։

Ճոխ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է․․․․ ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք․․․․ ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԵՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր ։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլաստիք — ծածկոցներ․—

Tapiflex — Tapisom — Carpette

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը ։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 8 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10429

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — No 10.429

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՊԻՆ ՃԱՌԸ

Պօղոս Զ. Պապի Նիւ Եորք այցելութիւնը զանազան մեկնաբանութեանց դուռ բացած է միջազգային մամուլին մէջ : Ոչ միայն Եւրոպայի և Ամերիկայի թերթերը լայն տեղ յատկացուցին այս պատմական ճամբորդութեան մանրամասնութեանց եւ լրիւ հրատարակեցին Պապին ճառը, այլեւ երկաթէ վարագոյրին միւս կողմի երկիրներն ալ մեծ կարեւորութիւն ընծայեցին այս ճամբորդութեան :

Պօղոս Զ. ի այցելութիւնը տեղի ունեցաւ հրաւէրով ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Ու Թանի, որ կ'ուզէր աշխարհի ուշադրութիւնը հրաւիրել խաղաղասէր ազգերու այս արխապաղոսին վրայ : Մարդիկ սկսեր էին անտեսել դայն եւ անտարբեր աչքով կը դիտէին անոր գործունէութիւնը ,— աւելի ճիշդ՝ անգործութիւնը :

Իր գոյութեան քսան տարիներու ընթացքին, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը չկրցաւ վճռական դեր խաղալ միջազգային քաղաքականութեան մէջ : Չկրցաւ անկողմնակալօրէն եւ արդարութեամբ լուծել կարեւոր որեւէ վէճ կամ անհամաձայնութիւն :

Մեծերու «վէթօ»յի իրաւունքը վըլխաւոր արգելքն էր օրակարգի հարցերու միաձայնութեամբ լուծուելուն : Այս տեղ ալ հաստատուեցաւ յաւիտենական այն ճշմարտութիւնը թէ «իրաւունքը զօրաւորինն է» : Այսպէս է եղած աշխարհի սկիզբէն ի վեր եւ այսպէս ալ պիտի շարունակուի :

Պապը ի զուր իր ճառին մէջ կը խօսէր հաւասարութեան մասին, որ ՄԱԿի «հիմնական օրէնք»ին գլխաւոր կէտերէն մէկն է : « Ձեր կազմակերպութեան անդամներէն ո՛չ մէկը միւսէն աւելի գերակայ է» :

Իբրեւ քրիստոնեայ, Յիսուսի օրինակին հետեւելով, Պապը ինքն ալ խոնարհութեամբ կը ծառայէ մարդկութեան : Եղբայրներ ըլլալու համար նախ պէտք է խոնարհ ըլլալ : Մեծամտութիւնը անխուսափելիօրէն կը յանգի վէճերու, գաղթատիրութեան եւ եսասիրութեան ու կը խորտակէ եղբայրութիւնը :

Եղբայրակցութիւն : «Եթէ կ'ուզէք իրարու եղբայրներ ըլլալ, վար դրէք զէնքերը ձեր ձեռքերէն» : Սակայն մարդիկ տկար են, փոփոխամիտ, երբեմն նոյնիսկ չար, ուստի պաշտպանողական զէնքերը անհրաժեշտ պիտի ըլլան, աւա՜ղ : Բայց եւ այնպէս պէտք է միջազգային կեանքի ապահովութիւնը երաշխաւորել առանց զէնքի դիմելու : Խաղաղութեամբ, բանակցութիւններով, փոխադարձ զիջումներով լուծել վէճերը :

Ահա՛ այս է, որ մարդկութիւնը կը սպասէ ՄԱԿէն :

Եւ որովհետեւ այս վերջինը ցարդ չէ կրցած արդարացնել իր հիմնական նպատակը, այսինքն չէ կրցած արգիլել պատերազմները պետութեանց միջեւ, Պօղոս Զ. եկած է իր ներկայութեամբ եւ իր պատգամ - ճառով բարձրացնելու վարկը ՄԱԿին :

Կը յիշեցնէ անոր, որ իր գլխաւոր նպատակներէն մէկն ալ իրերօգնութիւնն է, ժողովուրդներու գործակցութիւնն ու խաղաղ համակեցութիւնը : Հարուստ երկիրները պէտք է օգնեն աղքատ եւ թերաճ երկիրներուն՝ եղբայրօրէն, մարդասիրաբար :

Պապը հակառակ է ծնունդները արուեստականօրէն պակսեցնելու սկզբունքին : Մարդկային կեանքը, նուիրական է : ՄԱԿի անդամ երկիրները այնպէս պէտք է ընեն, որ ամէն էակ ուտելիք հաց ունենայ :

Արդարութեան, եղբայրութեան, մար-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԱՌՆԱԿ ՎԻՃԱԿ ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ՄԷՋ

ՁԱՐԴԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Պաշտպանողական ուժերով շրջապատուած է որ Սուքարնօ եւ իր նախարարները ճաքարթայէն քառասուն քիլոմեթր հեռու, Պոկոր գացած են առաջին ժողովը գումարելու համար պետական հարուածի փորձէն ետք :

Սուքարնօ, նիստէն առաջ ընդունած է լուսանկարիչներն ու լրագրողները, բայց խուսափած է պատասխանել հարցումներուն : Ճաքարթայի ձայնասփիւռին համաձայն, նախարարաց խորհուրդին մասնակցած են նաեւ քանի մը համայնավար նախարարներ, որոնց մասին կ'ըսուէր թէ հեղինակներն էին պետական հարուածին :

Նիստէն ետք, կառավարութեան բանբերը Սուքարնոյի մէկ յայտարարութիւնը կարդացած է որ կը «դատապարտէ վեց զօրավարներու ջարդը ապստամբներու կողմէ» եւ ցաւ կը յայտնէ այդ վեց սպաներուն կորուստին համար : Օրէնքէ դուրս հռչակած է «յեղափոխական խորհուրդը» կազմուած 45 անդամներէ եւ զոր ըմբոստները ստեղծած էին պետական հարուածին վաղորդայնին : Սուքարնօ կը խոստանայ նաեւ պատժական միջոցներ ձեռք առնել բոլոր անոնց դէմ որոնք մաս ունին Սեպտեմբեր 30ի շարժումին մէջ :

Կոչ կ'ընէ որպէսզի ճիդ չխնայուի քաղաքական լուծում մը գտնելու համար ներկայ կացութեան եւ կ'ուզէ որ ժողովուրդը պահէ իր պաղարիւնը : Սուքարնօ կը զգուշացնէ չհաւատարմութիւնները այն ամբաստանութեանց դէմ որոնք կրնան թիւրիմացութիւններ ստեղծել քաղաքական կուսակցութեանց եւ այլ խմբակցութեանց միջեւ : Իր եղրակացութեան մէջ, Սուքարնօ կը շեշտէ .— «Փրկել Ինտոնեզիական յեղափոխութիւնը աւելի կարեւոր է քան վրէժի մասին խորհիլ » :

Կացութիւնը չէ հանդարտած սակայն Ճաքարթայի մէջ, մանաւանդ բանակէն ներս : Նասիւթիոն եւ Սուհարթօ զօրավարները վճռած են խիստ կերպով պատժել ապստամբները : Սուհարթօ հեռատեսիլէն ներկայացուցած է այն տեսարանները որոնք կը պատկերացնեն ըսպաննուած վեց զօրավարներու ջարդը : Բարկացած շեշտով խօսած է այդ մասին : Սպաննուած վեց զինուորականներու դիակները սարսափելի պատկեր մը կը ներկայացնեն : Չարչարուած սպաննուելէ առաջ, անդամահատուած մարմիններ, կտոր կտոր եղած կամ գլխատուած դիակներ : Սուհարթօ համաձայն չէ Սուքարնոյի հետ, որ կ'ըսէ թէ օդային բանակը չէ մասնակցած պետական հարուածին :

Վեց զօրավարները ազգային յուղարկաւորութեան արժանացած են, բայց Սուքարնօ ներկայ չէ եղած արարողութեան : Զօր. Նասիւթիոնն է, որ երկու օրուան մէջ իր երկու թոռնիկները կորսնցուցած էր, որ չատ ազդուած դամբանականը արտասանած է, շեշտելով «այսօր, զինեալ ուժեր նախատուեցան դաւաճանութեամբ եւ չարչարանքով : Յանուն Աստուծոյ, կը խոստանանք շարունակել ճշմարտութեան, պարկեշտութեան եւ արդարութեան ճամբուն վրայ :

ԴԵՌ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ ՊԱՊԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Պօղոս Զ.ի ճամբորդութիւնը կը շարունակէ զբաղեցնել միջազգային մամուլը : Համայնավար աշխարհն ալ չատ նպաստաւոր դիրք բռնած է եւ Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան պարագլուխը՝ Լոնկօ, կը գրէ, ի մէջ այլոց .— «Իտալացի ժողովուրդին մեծ զանգուածը, որու մէկ կարեւոր մասը կը կազմեն համայնավարները, կրնան միայն ողջունել այս ճառը իբրեւ քաջալերանք մը նոր ճամբաներ փնտռելու, որոնք թոյլ տան խաղաղութեան եւ յառաջդիմութեան դրական արտայայտութիւն մը » :

Ալժերիոյ Էլ Մուճահիտը որ պաշտօնաթերթն է կառավարութեան, կը շեշտէ իր խմբագրականին մէջ թէ Պապին ճառը մեծ տարողութիւն մը ունի : Նասրական մահմետական Պէյրութ - Մասաա օրաթերթը կ'առաջարկէ որ 1965ի Նոպելի խաղաղութեան մրցանակը Պօղոս Զ.ի տրուի : Նոյն թերթը Պապին ճառը կը նկատէ իբրեւ «մեծագոյն ճառերէն մէկը որ արտասանուած է միջազգային կազմակերպութեան առջեւ » :

Չինացիք ցարդ ոչ մէկ անդրադարձում ունեցած են, իսկ Փեչտայի ձայնասփիւռը յայտարարած է .— «Ծանօթ չենք այն պատճառներուն որոնք մղած են Պապը այս կարեւոր գործը տեսնելու բայց որոշէ որ այն ուժերը որոնք մղած են Յովհաննէս ԻԳ.ը նախաձեռնարկ ըլլալու եկեղեցւոյ վերանորոգման նոյնքան զործունեայ են այսօր ցորչափ երէկ : Այդ ուժերը կը սպասեն Քահանայապետէն որ կշիռքին մէջ նետէ իր ազդեցութիւնը խաղաղութիւնը պահպանելու համար» : Բայց Հունգար Մակիար Նէմզէթ թերթը կը գտնէ թէ Պապին ճառը միայն խորհրդանշական արժէք ունէր եւ լեցուած էր հասարակաց գիտելիքներով :

Այս ճամբորդութեան վաղորդայնին, կը թուի թէ Պապը համաշխարհային շրջապտոյտի մը ձեռնարկէ : Կը խօսուի Լեհաստան, Ափրիկէ, Ճափոն կատարելիք այցելութիւններու մասին : Հրաւիրուած է նաեւ Իրլանտա :

դասիրութեան եւ այլ վեհ ու վսեմ սկըզբունքներու մասին գեղեցիկ խօսքերու կարգին Պօղոս Զ. զգուշացաւ խօսելու անիրաւուած եւ օտարի լուծին ենթարկուած ազգերու ազատագրութեան եւ անկախութեան մասին :

ՄԱԿի պալատին առջեւ տեսաւ 116 խայտաբղէտ ազգերու գոյնզգոյն դրօշակները : Սակայն չնկատեց բացակաները :

Հանդիսաւորապէս յայտարարեց, որ մեծ եւ պզտիկի հարց չկայ եւ թէ բոլոր ազգերը իրարու հաւասար են : Սակայն իբրեւ պաշտպան աղքատներու եւ խոնարհներու, տաք ու սրտաբուխ խօսք մը չըրաւ զարաւոր մշակոյթի եւ փառաւոր անցեալի տէր այն ազգերուն համար, որոնց դրօշակները չեն ծածանիր ՄԱԿի պալատին առջեւ եւ որոնց ներկայացուցիչները աթոռ չունին ազգերու արիսպագոսին մէջ :

Սփոփարար խօսք մըն ալ հայ լքեալ եւ անիրաւուած ազգը կը սպասէր Հռոմի Քահանայապետէն, որ լռելեայն ակնարկեց Չինաստանին, որ տակաւին ՄԱԿէն դուրս կը մնայ, Ինտոնեզիայէն, որ քէն ըրած է : Սակայն մոռցաւ փոքրերը, ընդ որս եւ մեր մինուճարը :

Հայաստանը չկայ միջազգային դիւանագիտութեան օրակարգին վրայ : Բոլորն ալ մոռցած են մեզ :

Սակայն մենք չենք մոռնար մեր իրաւունքները եւ կը հետապնդենք Հայկական Դատը մինչեւ յաղթանակ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ԽՈՐՀ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻԱ ՀԱՍԱՒ

Խորհ. պատուիրակութիւնը, որ կը բաղկանայ քաններկու փորձագէտներէ եւ արհեստագէտներէ, Պուլկարիոյ ճամբով Պոլիս հասաւ եւ գիշեր մեկնեցաւ Անգարա : Պատուիրակութեան նախագահը յայտարարեց թէ վարչապետ Իւրկիւպլիւի Մոսկուա այցելութեան ընթացքին, 150 միլիոն տոլարի համաձայնութիւն մը կընքուած էր երկու երկիրներու միջեւ : Անգարայի մէջ, Թուրք եւ խորհ. մարմինները մանրամասն ծրագիր մը պիտի պատրաստեն, այս համաձայնագիրը սատիճանաբար գործադրելու համար : Ըստ սխա Թուրքիոյ մէջ զարկ պիտի տայ ալիւմինիումի ճարտարարուեստին, պիտի շինէ զտարաններ, երկաթ - պողպատեղէնի գործատուներ, ասիտ սիւլֆիւրիքի, թրաքթէօրի գործարաններ, ապակիի, ատաղձի, ելեկտրական կազմածներու հաստատութիւններ, եւայլն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇՐԷՕՏԵՐ պարզած է Գերմանիոյ դաշնակցային հանրապետութեան քաղաքականութիւնը եւ շեշտած թէ ոչ մէկ բան կարելի է ընել առանց Միացեալ Նահանգներուն :

ԱՇԽԱՐՀԻ բոլոր կողմերէն հեռագիրներ կը հասնին նախագահ Ճոնսընի լաւագոյն մաղթանքներ ընելով վիրաբուժական գործողութեան համար : Հեռագիր մը ղրկած է նաեւ նախագահ տը Կոլ : Հիւանդանոց մտնելէ առաջ, Ճոնսըն արտակարգ գործունէութիւն մը ցոյց տուած է : Վիրաբուժական գործողութիւնը վըտանգաւոր չի նկատուիր, բայց Ճոնսընի սրտի տկարութիւնը որոշ մտահոգութիւն կը պատճառէ : Նախագահը 57 տարեկան է :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ Պրաւդա կը գրէ թէ Չինաստան չի հետաքրքրուիր Խորհ. Միութեան հետ իր յարաբերութիւններու բարելաւման :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ համաձայնութիւն մը կնքած է Պարսկաստանի հետ ըստ որուն կազէօտիւէ մը եւ պողպատի գործատուն մը պիտի շինէ Սպահանի շրջանը :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ արքայական ամոլը անձնական բնոյթ ունեցող ճամբորդութիւն մը կը կատարէ Սպանիա :

ՀԻՒՍԷՅՆ թագաւորը յայտարարեց թէ տը Կոլ յաջողած է սիրաշահիլ Արաբները :

ՓԵՔԻՆԻ «Ժողովուրդին Օրաթերթին» մէջ, փոխ - վարչապետ՝ Լին Փիաօ կը գրէ .— « Եթէ Ամերիկացիք պատերազմ կ'ուզեն, բարի եկաք կ'ըսենք » :

ՍՈՒՐԻՈՅ քաղիւղային հաստատութեանց բանուորները գործադուլի մէջ են, 24 ժամուան համար :

ՓՈՐԹ ՏԸ ՎԵՐՍԱՅԼԻ մէջ, այսօր կը բացուի կառքերու 52րդ ցուցահանդէսը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բողոքական դաշնակցութեան նախագահը՝ պաստըրը Վիսթֆալ յայտարարեց թէ կը բաժնէ օրթոտոքս քրիստոնեաներու մտահոգութիւնն ու ցաւը ի տես Պոլսոյ Տիեզերական պատրիարքութեան կրած հարուածներուն : Արդարեւ Թուրքերը երկու եկեղեցի եւս գրաւած են :

ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ տաքը, եղանակին համար, կը շարունակուի Փարիզի մէջ : Հոկտեմբեր վեցին ջերմաչափը 26 աստիճան էր, բայց փոթորիկներ կը նախատեսուին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կարգ մը շրջանակներու համաձայն Մոլոթովի չնորհազրկման շրջանը վերջացած է :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

ՂԱԼԱԹԻԱ ԵՒ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յոյներու այս վարուելակերպին դէմ՝ Հայերը մէկ կողմէ ֆիզիքական ուժով իրենց անկախութիւնը պաշտպանելու կ'աշխատէին, իսկ միւս կողմէ ալ իրենց մտքի հասունութեան չափանիշով իրենց բարքերն ու սրբութիւնները համարձակօրէն կը պահպանէին: Շատ անգամ ալ, իրենց սուղի ապրանք կ'ըլլար այս յանդըգնութիւնը :

Բիւզանդիոնի վարկն ու շահերը պաշտպանող քաջեր ու մտքի տիտաններ Յոյներու կողմէ կը խոշտանգուէին, նենգամիտ հնարքներով եւ անգթօրէն մարտիրոսական փառքով կը վարձատրուէին :

1197ին, երբ Ծռազատիկ պատահեցաւ եւ Հայերը Յոյներէն շաբաթ մը ետքը Զատիկ տօնեցին, Յոյները ալ աւելի սաստկացուցին հալածանքը : Գրիգոր Ապիրատ կաթողիկոսը այս հալածանքներուն վերջ տալու համար, Ներսէս Լամբրոնացին Պոլիս ղրկած է, բայց բանակցութիւնները արդիւնք մը չեն ունեցած: Հայերը տեւականապէս յունական ծէսերն ու տօները ընդունելու բռնադատուած են: Հայերէն ոմանք քաղկեդոնական ծէսերը ընդունած են (Հայ Հոռոմները), ոմանք ալ իրենց սովորութիւններուն ներհակ ձեւերը մերժելով հեռացած են Պոլիսէն եւ իրենց հայրենի երկիրը վերադառնալու պարտաւորուած :

1261ին, երբ Փալէոլոկները Բիւզանդիոնը Լատիններէն ետ առին, անոնց թշնամական վերաբերումէն վնասուած մայրաքաղաքին վերականգնումին համար՝ Հայերուն դէմ քաղաքական ու կրօնական հալածանքը միջոց մը դադրեցուցին, որովհետեւ վերականգնումի աշխատանքներու ընթացքին Հայերու օժանդակութեան պէտք ունէին: Եւ ահա Հայերու համար ազատութեան շրջան մը բացուած եղաւ Բիւզանդիոնի մէջ :

ԺԴ. դարուն սկիզբները, արդէն Հայերը Պոլսոյ մէջ կազմակերպուած կարեւոր գաղութ մը կը կազմէին :

1307 Մարտ 19ին, Սիսի Ս. Սոֆիա եկեղեցւոյ մէջ գումարուած ժողովին մասնակցող 26 հայ եպիսկոպոսներէն Յուսիկ եպիսկոպոս իբր «Պոլսահայ Հայոց» կը յիշուի :

Եպիսկոպոսական թեմի դիրքին հասնող հաւաքականութիւն մը, շատ հաւանական է որ յատուկ եկեղեցի ալ ունեցած ըլլայ :

Թուրքերու կողմէ Պոլսոյ գրաւման ականատես պատմիչներ Լէոնարդոս Լատին եպիսկոպոսը, Յոյն Փրանձաս, Դուկաս, եւ ասոնց կարգին Աբրահամ անուն հայ երէց մըն ալ իր ականատեսի վկայութիւնները տաղաչափեալ ձեւով գրած է :

Այս Աբրահամ երէցին բնակավայր ցոյց կը տրուի «Ի Կոստանդնուպոլիս էր ի Բերա, այսինքն ի տեղին Պէյօղլու կոչեցեալ» (Զամ. Գ. էջ 499):

Հայոց Պոլսոյ մէջ ունեցած ամենահին եկեղեցին Ս. Սարգիս անունով կը յիշուի: 1360ին գրուած, Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան ձեռագրերու հաւաքածոյին մէջ պահուած ձեռագրի մը յիշատակարանին մէջ գրուած է, «Արդ եղեւ գրաւ գրութեան սորա ի քաղաքս Կոստանդնուպոլիս, ընդ հովանեաւ Ս. Սարգսի, ձեռամբ Աստուածատուր Աբեղայի Թուականիս ՊԹ. (1360):

Լատինները թէեւ Հայոց հետ դաւանական խոր տարակարծութիւններ ունէին, սակայն եւ այնպէս իրենց առեւտրական հասունութիւնը իրենց մոլեռանդութիւնը կը քօղարկէր :

Այս տեսակէտով ալ գոնէ Ղալաթիոյ մէջ անոնք Հայոց խղճի ազատութիւնը յարգելու կը պարտաւորուէին եւ այս պատճառով ալ Ղալաթիոյ շրջանին մէջ Հայոց եկեղեցի շինելու հնարաւորութիւնը պէտք է տուած ըլլան :

Այսպէս, պատմական եւ շօշափելի փաստերով ապացուցուած կ'ըլլայ որ Ղալաթիոյ մէջ հին շրջաններէն ի վեր հայ գաղութ մը եւ եկեղեցի մը ունեցած ենք :

1433ին Կաթողիկոսին կողմէ Յովհաննէս Եպիսկ. անուն եկեղեցական մը Պոլսոյ Առաջնորդ կը նշանակուի: Իսկ 1449ին Տիգրանակերտի Առաջնորդ Մկրտիչ Նաղաշ Եպիսկոպոսը, որ նկարիչ ու քերթող ալ էր, միջոց մը Պոլիս մնալէ ետք Խրիմ գացած է:

Նոյն թուականներուն Պոլսոյ մէջ Աբրահամ Անկիւրացի անուն Եպիսկոպոս մըն ալ կը յիշուի, որ Օսմանեան բանակի յաղթական մուտքը տաղաչափեալ յիշատակարանով մը նկարագրած է :

Յովակիմ Եպիսկոպոս Պրուսացի (1461-1478) կանուխէն Պրուսայի մէջ Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ Բ.ի հետ մտերմացած էր: Ան իր ուշիմութեամբ եւ վարչական բացառիկ կարողութեան շնորհիւ պետական վարիչներուն, մանաւանդ վեհապետին վստահութիւնը շահած էր :

Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ Բ. երբ 1453ին Պոլիսը գրաւեց, բազմաթիւ Յոյներ քաղաքէն հեռացուց: Անոնց տեղը Հայեր բերաւ եւ հայ գաղութին առաջնորդութիւնն ալ Յովակիմ Եպիսկոպոսին վստահեցաւ :

Ֆաթիհ, երբ 1461ին Պրուսա գնաց, ֆէրմանով մը Յովակիմ Եպիսկոպոսը ամբողջ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք հռչակեց :

Սուլթանին այս բարձրագոյն հրովարտակով Հայոց Պատրիարքին կը տրուէին այն բոլոր իրաւասութիւնները, որոնք տրուած էին Յունաց Տիեզերական Պատրիարքին : Այս պարագան ապացոյց մըն է, թէ Ֆաթիհ Հայերուն որքան մեծ կարեւորութիւն մը կու տար :

Հայոց տրուած այս նախապատուութիւնը, Օսմանեան բոլոր վեհապետներուն կողմէ ճանչցուած եւ մեծ Ֆաթիհի ֆէրմանով, Յովակիմ Պատրիարքի տրըուած իրաւասութիւնները իր յաջորդներուն կողմէ ալ ընդունուած են :

Յովակիմ Պատրիարք վաճառականներէ ու արհեստաւորներէ բաղկացած կարաւանով մը եկած է իր Պատրիարքական Աթոռը, եւ Օսմանեան նոր մայրաքաղաքին մէջ հաստատուած է :

Այժմու Սամաթիոյ Ս. Գէորգ եկեղեցին, որ Դ. դարուն Մեծն Կոստանդիանոսի մօր՝ Հեղինէի կողմէ շինուած «Ղասդիբիս» անուն մենաստանն էր, Հայոց տրամադրուած է եւ Պրուսայէն եկող գաղթականութիւնը այս մենաստանին շուրջը գտնուող անտառներուն մէջ վրաններու տակ բնակած է եւ ապա բնակարաններ շինելով՝ հոն հաստատուած :

1493ին գրուած ձեռագրի մը յիշատակարանին մէջ ըսուած է. «Ի Սուլու Մանաստէրս ընդ հովանեաւ Գէորգայ զաւրավարին »:

1475ին, երբ Օսմանեան բանակը Խրիմը գրաւեց, Կաֆա քաղաքէն հայ գաղթականութիւն մը Պոլիս բերուեցաւ : Այդ Հայերն ալ Էտիրնէգափուի մօտ տեղաւորուած են :

1466ին անգլիացի ազնուականի մը կողմէ Էտիրնէգափուի կողմերը Ս. Նիկողայոս անունով եկեղեցի մը կառուցուած է: Կաֆացի գաղթականները երբ եկան, այս կողմերը բնակութիւն հաստատեցին եւ միջոց մը վերոյիշեալ եկեղեցիին մէջ կրօնական պաշտամունք կատարեցին:

Երուսաղէմի Պատրիարք Գրիգոր Տէր Պարոն յիշատակարանի մը մէջ այս դէպքին մասին կը վկայէ. «Սուրբ Նիկողայոս եկեղեցւոյն կէսը Ֆրանկաց էր եւ կէսն ալ մեր Հայոց ազգին ի Յունաց հետէ ...» :

ԺԷ. դարուն Էտիրնէգափուի Հայերը այնքան յառաջդիմած էին եւ կազմակերպուած, որ մինչեւ իսկ տպարան մըն ալ հաստատած են: Այս տպարանին մէջ շատ մը ձեռագիրներ տպուած են: Երուսաղէմի Միաբանութեան ներկայացուցիչն ալ հոս կը բնակէր :

Մինչեւ ԺԹ. դարուն սկիզբները, Էտիրնէգափուի հայ բնակիչներուն թաղին՝ « Քաղաքացւոց Թաղ» կ'ըսուէր :

Պրուսայէ, Կաֆայէ զատ, Գարամանէն, Վանէն, Անիէն ու Երեւանէն ալ հայ գաղթականութիւններ եկած եւ Պոլիս հաստատուած են :

Օսմանեան տէրութեան ղեկավարները ընդհանրապէս՝ յարմար դատած են Հայերը բնակեցնել Պոլիսը շրջապատող պարիսպներուն դռներուն մօտ: Այս կարգադրութիւնը որեւէ խափանարարութեան դէմ իբր ապահովութեան միջոց խորհած են :

1480 թուականին Պոլսահայ գաղութը կազմակերպուած Մշակոյթի կեդրոն մը եղած էր: Ներքին գաւառներէն հոս ուսանողներ կուգային: Մարտիրոս անուն գրիչ մը Սաղմոսարանի մը յիշատակարանին մէջ կ'ըսէ թէ ինք Պոլսոյ մէջ Մատթէոս վարդապետ Սեբաստացւոյ եւ Աբրահամ վարդապետ Տրապիզոնցւոյ աշակերտած է :

Ս. Սարգիսէ ու Ս. Նիկողայոսէ ետք, 1480 թուականին Հայոց յատուկ Ջարխափան Ս. Աստուածածին անուն եկեղեցի մըն ալ կը յիշուի :

Քաղաքին գրաւումէն ետք, Հայ Պատրիարքներու տրուած ֆէրմաններուն մէջ « Ալթը Ճըմաաթ»ասութիւնը կը գործածուէր :

ԺԸ. դարուն վերջերը Հայոց բնակած թաղերը իբր «Ալթը Օտալար» կը յիշուէին: Հայր Ինճիճեան այդ վեց թաղերը սապէս կը դասաւորէր.— Ա.— Քարակիւմրիւք Օտալարը. Բ.— Մալթա Օտալարը. Գ.— Զարշամպա Օտալարը. Դ.— Թէքքէէ Օտալարը. Ե.— Քէօմիւրճիւ Օտալարը. Զ.— Ախըրգափու Օտալարը: Ինճիճեան իր կողմէ եօթներորդ մըն ալ կ'աւելցնէ .— Ղալաթիա Օտալարը :

Հայերը քաղաքին մէջ Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ Բ.ի հրովարտակով Բիւզանդական հալածանքներէ եւ դաւանական քաշքշուքներէ ազատուած, Յոյներու հաւասար իրաւունքներով կրօնական ու մշակութային մարզերու մէջ խաղաղ աշխատանքի մը սկսած են :

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՆՏՈՆԵԶԻԱ ԵՒ ԻՐ ԲԱՆԱԿԸ

Կը թուի թէ ճաքարթայի վերջին դէպքերը շարունակութիւնն են իր անկախութենէն ի վեր Ինտոնեզիան յուզող ներքին պայքարներու շարքի մը: Բացորոշ է որ զինուորական եւ քաղաքական զանազան խմբակներ կը ձգտին իշխանութեան եւ շարժումները կը ղեկավարէ բանակը, խառնուած՝ ինչպէս իր պատմութիւնն ու երկիրը, բաժնուած՝ ինչպէս երկրին աշխարհագրութիւնը :

1958ին Զօր. Նասութիոն կը յայտարարէր. «Ինտոնեզիոյ բանակը ոչ հարաւամերիկեան եւ ոչ ալ եւրոպական բանակ մըն է, այսինքն իշխանութեան կրաւորական մէկ գործիքը », այս երկու ծայրայեղութիւններուն մէջ, կ'աւելցնէր զօրավարը, հարկ է գտնել իրեն համար « միջին ճամբայ մը »:

Ինտոնեզիոյ զինուորականները իրենք զիրենք կը համարեն երկրին ազատարարները եւ կը սիրեն իբր այդ նկատուիլ : Իրենց պատմութիւնը կը սկսի վերջին աշխարհամարտէն, պայքարով թրծուած, ճափոնական տիրապետութեան խառնակ շրջան, երբ Ճափոնցիք աջակցեցան Ինտոնեզիոյ բանակին առաջին գունդերու կազմութեան, յետոյ երկար միջնարար մը, 1945 – 1949, երբ Լա Հէյ փորձեց վերաշահիլ կորսնցուցած գետինը :

Բանակը երբեք չէ մտածած հլու հպատակը դառնալ քաղաքային իշխանութեան մը: Կը մնայ ջատագով զօրաւոր կառավարութեան մը, ուր նաեւ մեծ դեր մը վերապահուի իրեն : Դժբախտաբար սակայն բանակը երբեք միացեալ ուժ մը չէ կրցած կազմել : 1945էն ի վեր սպայակոյտը քանիցս խմբուած է եւ փորձած իր «ձայնը լսեցնել», բայց միշտ ալ կեդրոնախոյս ուժեր արգելք հանդիսացած են : Այս դժուարութիւնները կը սկսին ազատագրումի յեղափոխական շրջանէն : Ջանացին միաձուլել ճափոնական տիրապետութեան շրջանէն կազմուած կիսազինուորական ուժերն ու ինքնաբերաբար ստեղծուած գունդերը : Հոլանտացիներուն դէմ մղուած պայքարն ու 1948ի համայնավար ըմբոստութեան ջախջախու-

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՇԸ

Եկաւ ծնեբեկն ալ, ահագին, հիւթեղ, ախորժաբեր ծնեբեկ մը: Հալած կարագի բուրմունքը կը խտխտացնէր հոտառութեան զգայարանքս ինչպէս ժամանակին սեմական հաւատացեալներու խորանին վրայ գրուած ընծաներու բուրմունքը խտխտացուցեր էր Եհովայի հոտառութեան զգայարանքը : Երկար կը նայէի, թէ ինչպէս դիմացս նստած տիկինը, հաճոյքէն խելայեղ կոկորդէն վար կը թըխէր ծնեբեկը, հեշտագին կուլ տալով հսկայ քանակութիւններ, մինչ ես, շատ քաղաքավար շեշտով եւ մանրամասնօրէն կը խօսէի Պալքաններու թատրոնի կացութեան մասին: Վերջապէս սպառեց ծնեբեկի քանակութիւնն ալ :

— Սո՞ւրճ մը, հարցուցի :

— Այո, միայն պաղպաղակ եւ գաւաթ մը սուրճ, պատասխանեց տիկինը :

Այլեւս հոգս չէր, հետեւաբար ինծի համար ապսպրեցի սուրճ եւ տիկնոջ համար թէ պաղպաղակ եւ թէ սուրճ :

— Գիտես՝ ըսաւ տիկինը մինչ կը ճաշակէր պաղպաղակը, կայ բան մը, որուն ես կը հաւատամ ամբողջ հոգիովս: Մարդ արարածը ճաշասեղանէ մը միշտ պէտք է ելլէ այն զգացողութեամբ, թէ տակաւին բան մը ուտելու ախորժակ ունի :

— Դեռ անօթի՞ էք, տիկին, հարցուցի նուաղուն ձայնով մը:

— Օ, ոչ, անօթի չեմ: Ինչպէս ըսի, ես սովորութիւն չունիմ ուտելու կէսօրուան ճաշին : Առաւօտները կը խմեմ միայն գաւաթ մը սուրճ եւ անկէ ետք, կը ճաշեմ միայն երեկոյեան, իսկ կէսօրերուն չեմ ուտեր մէկ տեսակ կերակուրէն աւելի: Կ'ակնարկեմ քեզի ...

— Օ, այո, հասկնալի է ...

Քիչ յետոյ տեղի ունեցաւ սարսափելի իրողութիւն մը: Մինչ կը սպասէի սուրճիս, սրահին վարիչը մեզի մօտեցաւ իր կեղծաւոր դէմքին վրայ շողոքորթ ժպիտով մը եւ մեզի բերաւ խոշոր դեղձերով լեցուն սակառիկ մը : Անմեղ կոյսերու կայսրութիւնը եւ իտալական բնանկարի մը երանգաւորումը ունէին: Բայց միթէ կրնայի՞ վստահ ըլլալ, թէ այդ օրերուն դեղձերու եղանակը չէր: Միայն Աստուած գիտէ, թէ որքան պիտի արժէին այդ պտուղները: Ես ալ... գիտցայ քիչ ետք, քանի որ հիւրս, առանց ընդհատելու իր խօսքը, մտացիր, ձեռքը դրաւ դեղձերէն մէկուն վրայ :

— Էյ, տեսար, ըսաւ ան, դուն ստամոքսդ լեցուցիր մսի ահագին քանակութեամբ (ոչխարի խեղճ կողը...) եւ հիմա անկարող ես ուրիշ բան ուտելու, մինչ ես, որ միայն թեթեւ բաներ կերայ, կրնամ դեղձ ալ աւելցնել վրան :

Հաշիւը ներկայացուցին եւ վճարելէ ետք տեսայ թէ գրպանս հազիւ մնաց աւելի քան ծիծաղելի նուէր մը տալու չափ դրամ : Տիկնոջ նայուածքը քանի մը երկվայրկեան կանգ առաւ սպասեակին համար սեղանին վրայ դրած երեք ֆրանքիս վրայ եւ դժուար չէր կռահել, թէ ան զիս հասարակ կծծիի մը տեղ կը դնէր : Բայց երբ ճաշարանէն դուրս ելանք, իմ առջեւս ունէի ամբողջ ամիս մը եւ ոչ մէկ դրամ գրպանիս մէջ :

Երբ հրաժեշտ կ'առնէի տիկինէն, ան ըսաւ.

— Պէտք է հետեւիս իմ օրինակիս եւ կէս - օրին երբեք չուտես մէկ տեսակէ աւելի :

— Ձեր ըսածէն աւելի պիտի ընեմ, տիկին, պատասխանեցի. այս իրիկուն բնաւ պիտի չճաշեմ :

— Յայտնի է, թէ երգիծաբան ես, գոչեց տիկինը զուարթօրէն, ցատկելով կառքէ մը վեր, հեռուէն իսկ յայտնի է, թէ երգիծաբան ես :

Եւ այժմ, երբ իրեն հանդիպեր էի քըսան տարի ետք, տեսայ թէ վրէժս լուծեր էի իրմէ : Ես քինախնդիր մարդ չեմ, բայց երբ անմահ չաստուածներէն մէկը ինծի օգնութեան ձեռք կը կարկառէ այսպիսի գործի մը մէջ, ներելի է, երբ որոշ գոհունակութեամբ կը նայիս այդ օգնութեան արդիւնքին: Տիկինը այսօր կը կշռէ հարիւր երեսուն քիլօ ...

(3 եւ վերջ) Վ. ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈԸՄ

մը որոշ չափով յաջողցուց այդ ծրագի – րը : Որոշ չափով միայն, որովհետեւ կը պակսէր կարգապահութիւնը, համա – ...ետաւոր յեղափոխականները չէին ...ուեր քաղաքային կեանքին հետ :
Անկախութեան առաջին տարիներուն ...ոք, Սումաթրափանկ եւ Նազուսիոն կը ...ան կազմել բանակ մը որ ըլլայ զօ – ...աւոր, կեդրոնացած, կարգապահ, յար– ...ող իշխանութիւնը իր ղեկավարներուն՝ ...թէ ոչ կառավարութեան : Եթէ երբեք ...փոխ – նախագահ Հաթթա եւ վարչապետ ...ցիր կը յաջողին գործակցիլ սպայա – ...ութեան հետ, 1950ին եւ 1951ին, պար – ...զաւ որովհետեւ տակաւ բարձրացող Սուքարնոյի աստղին դէմ հաւասարակաց ...ներ զիրենք կը միացնեն : Զինուորա – կանները չէն հանդուրժեր որ քաղաքա – գէտները Խորհրդարանը ժողովի նիւթ ...րձնէ բանակը : 1952 Հոկտեմբեր 17 – ին, Սուքարնոյի դրան առջեւ կը ցուցին ...նեալ զունդեր : Նազուսիոն եւ իր հա – մախոհները կը պահանջեն խորհրդարա – նին լուծումը եւ կ'առաջարկեն Սուքարնո – յի, որուն ժողովրդականութիւնը լաւ կը ճանչնան, որ ինքը ստանձնէ միահեծան իշխանութիւնը : Համաձայնութիւնը չի գոյանար, Սուքարնո կը խաղայ երկդիմի քաղաքականութիւն մը եւ կը յաջողի բա– նակը բաժնել « Հոկտեմբերեաններու » եւ « հակա–հոկտեմբերեաններու» միջեւ : 1953ին, բանակը Սուքարնոյի իշ – խանութեան դէմ հակակշիռ մը չէ այլ – եւս :

1954ը կ'անցնի անորոշ, բայց 1955ի առաջին ամիսները կը համախմբեն բա – նակը : Զինուորականները դժգոհ են, ...ատ դէչ վարձատրուած ու զինուած : Ընտրութիւնները կատարուած են եւ հա– մայնավարները յաջողած մեծ համեմա – տութիւններով · 1948ին արձանագրուած համայնավարներուն թիւը հինգ հազար էր, 1952ին՝ հարիւր հազար, իսկ հիմա՝ հինգ հարիւր հազար : Մատիումի յեղա – փոխութիւնը զպզողներուն համար իրա– զէս մտահոգիչ է այս արդիւնքը :
1955ի Նոյեմբերին Նազուսիոն սպայա – կոյտին պետն է կրկին, բայց նոր երկ – պառակութիւններ պիտի չուշանան : Պատճառները բազմազան են, նախապա – տուում զօրավարին հանդէպ, տեղական կապեր ընդդիմադիր տարրերու հետ (Սումաթրացի Նազասիոնը կ'ամբաստանուի Ճաւացիներուն հետ գործակցու– թեամբ ...) : Շուտով կեդրոնական հրա– մանատարութիւնը ստիպուած է քաղա – քային իշխանութեան հետ գործակցիլ : Համագործակցութենէ աւելի մեղսակցու– թիւն մըն է որ ծայր կուտայ Սուքարնոյի (1956ի Յուլիսին Հաթթա կը թողու իշ – խանութիւնը) եւ զօրավարներուն միջեւ : Անիշխանութիւնը սակայն կը շարունակ– ուի տակաւին, եւ պիտի ծառայէ իբրեւ պատճառ ու պատրուակ սպայակոյտին որ մղէ Սուքարնոն պատերազմական վի – ճակ յայտարարելու 1957 Մարտ 14ին : Այս յայտարարութիւնը «կ'օրինականա – ցընէ» եւ կը զօրացնէ կեդրոնական իշ – խանութիւնը՝ երբ կուսակցութիւնները վարկաբեկուած, տկարացած են (բացի համայնավար կուսակցութենէն) : Կարելի է հաշուել գլխաւոր չորս ուժեր ·— Սո – քարնօն, բանակը, Համայնավար կու – սակցութիւնը եւ Գաւառացիները :
Այս վերջիններուն «հաշիւը պիտի մաք– րեն» Նազասիոն ու իր համախոհները : 1958ին, իրապէս, ըմբոստութիւններ պի– տի ծագին զանազան շրջաններու եւ յատկապէս Սումաթրայի մէջ · Նազասիոն կը տիրէ Սումաթրայի եւ երկրին « վե– րագրաւումը» կը վերջացնէ 1962ին : Կը մնան դէմ առ դէմ զինուորականները, Սուքարնօն ու Համայնավարները : Զօրա– վարները ուրախ են · կարգ մը կուսակ – ցութիւններ վարկաբեկուած են՝ պաշտ – պանելով կամ չդատապարտելով ըմբոս – տութիւնները, ինչ որ յարմար առիթ մըն է իրենց արգիլուելուն : Սուքարնոյին հետ իրենց յարաբերութիւնները սակայն այն– քան ալ սերտ չեն, որովհետեւ համայ – նավարներու պարագլուխը՝ Այտիթ, օր ըստ օրէ աւելի ազդեցիկ կը դառնայ եւ նախագահը կը սկսի իրեն հետ «սիրաբա– նութեան» մը՝ որ մեծապէս կը նպաստէ համայնավար շարքերու խտացումին, հաշուելով ներկայիս 2ուկէս միլիո – նէ աւելի շարքայիններ, առանց նկատի առնելու «համակիր» կազմակերպութիւն– ները : Սուքարնօ, իր արտաքին քաղաքա – կան նկատումներէն դուրս, գլխաւոր եր– կու պատճառներով կ'աջակցի համայ – նավարներուն : Զունենալով ուրիշ կազմակերպութիւն մը, համայնավարու– թիւնը միակ կուսակցութիւնն է որուն վրայ կրնայ կռթնիլ : Կռթնելով համայ – նավարութեան եւ անուղղակի կերպով զայն զօրացնելով՝ ատով ստեղծած կ'ըլ– լայ նաեւ տակաւ զօրացող զինուորակա – նութեան հակակշիռ մը : 1959ին զինուո – րականները փորձեցին արգիլել համայ – նավար կուսակցութեան վեցերորդ հա – մագումարը : Յատկանշական է այս հա – մագումարին յիշատակումը : Տակաւին անցեալ Մայիսին Այտիթ ակնարկելով այդ մասին, կը յիշեցնէր Սուքարնոյի իր արտասանած խօսքերը · « Ինտոնեզիոյ համայնավար կուսակցութիւնը հարազատ մըն է, եղբայր մը, եթէ երբեք մեռնի՝ կորսուած եմ ես» : Այտիթ կ'աւելցնէր · « Համայնավարութիւնը համոզուած է որ միայն զինուած ժողովուրդը, յատկապէս բանուորներն ու գիւղացիները, կարող են կասեցնել աշխարհակալներուն նախա– յարձակումը եւ յաղթել անոնց : Աշ – խարհակալները վախ չունին նոյնիսկ լաւ մարզուած բանակներէն, որովհետեւ այդ բանակները իրենք եւս ունին եւ մերին – ներէն լաւագոյնս զինուած » : 1965ի Մայիսին այս յարձակումը քիչ մը չատ զօրաւոր էր ինքնիրմով այդքան հզօր Ինտոնեզիոյ բանակին դէմ :
Նազուսիոն, ի մասնաւորի, շնորհիւ ա– մերիկեան եւ ապա ռուսական օժանդա – կութիւններուն, կրցաւ ստեղծել իր երա– գած արդիական բանակը, չյաջողելով սակայն կասեցնել 1948ին իր իսկ ջըս – պած համայնավարներուն տակաւ զօրա – նալն ու ծաւալումը : Սուքարնօ կը յանձ– նէր իրեն պաշտպանութեան նախարարու– թիւնը, բայց «իր» մարդերէն մին, Ճա – նին, կը կարգէր ցամաքային ուժերու հը– րամանատար : Պատերազմական վիճակին բարձումը, 1963ին, սպաներու հաշւոյն չեկաւ, Սուքարնօ յաջողեցաւ սակայն, երկդիմի իր քաղաքականութեամբ, եր – կիրը կառավարել տակաւին երկու տարի :
Դեռ վերջերս, Օգոստոս 30ին, Սուքար– նօ կը յանդգնէր այլեւս յայտարարելու, « Շնորհիւ մարքսիզմին, պիտի կարենանք վերլուծել մեր հայրենիքին ընկերու – թիւնը» : Ահաւասիկ յայտարարութիւն մը, որ, չատ հաւանաբար, միշտ աջա – կողմեան սպայակոյտին հաճելի չթուե – ցաւ ... Բայց կանխահաս է տակաւին հաստատել թէ Սուքարնօ այդ յայտարա – րութեամբ ընտրութիւն մը կը կատա – րէր :
Շարունակութիւնը ծանօթ է մեզի : Ին– տոնեզիոյ մէջ պետական հարուածներու յաջորդական փորձերէն ետք ծայր տուած է տեսակ մը քաղաքական պատերազմ : Բանակը, որ գլխաւորողը կը մնայ այս շարժումներուն ու բախումներուն, որոշ չափով, քան տարուան մէջ, զօրադրած է իր ծրագիրը : Եթէ երբեք ամբողջապէս չէ զօրացած, զօրաւոր է սակայն, ձեր– բազատուած՝ Արեւմտեան ձեւի ժողո – վրդավարութենէն եւ չէ վերածուած «իշ– խանութեան ձեռքին մէջ կրաւորական գործիքի մը» : Այնքան ալ վստահ չենք սակայն, թէ անգամ մը որ «գերագոյն պետը» անհետանայ, պիտի չնմանի հա – րաւ · ամերիկեան ձեւի բանակներուն :

Թ · Ա · Թ ·

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԱԱՒԱՐՏԸ

— * —

Համալսարանէն նոր շրջանաւարտ քի – միագէտը կը յոխորտայ թէ գտած է դեղ մը, որ ճանճ կը սպաննէ :
— Ի՞նչպէս կը գործածուի այս դեղը, կը հարցնեն իրեն :
— Ճանճ մը կը բռնէք ...
— Բռնեցինք ...
— Կռնակին վրայ կը պառկեցնէք...
— Պառկեցուցինք ...
— Աջ թեւը կը փրցնէք ...
— Փրցուցինք ...
— Ձախ թեւը կը փրցնէք ...
— Ան ալ փրցուցինք ...
— Վեց ոտիկները հատիկ հատիկ կը քաշէք ...
— Քաշեցինք ...
— Լմնցա՞ւ ... Լաւ, հիմա կը բանաք այս շիշը, որուն պարունակութենէն կա – թիլ մը կը լեցնէք ճանճին աչուկներուն մէջ ... : Ճանճը կը մեռնի, անմիջապէս :

ՆԵՐՍԷՍ ԳՇԻԿԵԱՆ

(Մահուան քառասունքին առթիւ)

—o—

Օգոստոս 25ին, Լա Սիոթայի մէջ իր մահկանացուն կնքեց Ներսէս Գշիկեան :
Թաղումը կատարուեցաւ Օգոստոս 30 – ին Քլամարի նորաշէն գերեզմանատան մէջ, ուր ընկերներու եւ բարեկամներու անունով դամբանական մը խօսեցաւ Զա – տիկ Զատիկեան, դրուատելով ողբացեալ ընկերոջ կուսակցական եւ ազգային աշ – խատանքները :

Ողբացեալ ընկերը ծնած էր Կոլտուն 1897ին : Նախնական կրթութիւնը ստա – ցած էր իր ծննդավայրին մէջ : 1913ին շատերու նման ինք եւս կը ստիպուի հե – ռանալ հայրենի գիւղէն, հրաժարիլ իր սիրած արհեստէն եւ մեկնիլ Ամերիկա : Փոքր տարիքէն մտած էր Հ · Յ · Դաշ – նակցութեան շարքերը, ուր անմահ Մու– րատին շունչին տակ ստացած էր յեղա – փոխական դաստիարակութիւն :
1915ի գարնան Թուրք կառավարութիւ – նը կը ծրագրէ Թրքահայութեան բնաջըն– ջումը : Մարդկային երեւակայութիւնն իսկ ցնցող ահաւոր լուրեր կը հասնին Ա– մերիկա : Գտնուեցան երիտասարդներ, ո– րոնք նախընտրեցին մահը՝ հանգիստ կեանքին ու դրամին փոխարէն : Անոնց մէջ էր նաեւ ընկեր Ներսէս Գշիկեան : Կ'արձանագրուի կամաւոր, կը մեկնի Կովկաս, ուր կը մտնէ Անդրանիկի զօրա– գունդին մէջ : Կը մասնակցի Պիթլիսի կռիւներուն եւ քաղաքի գրաւումին :

1916ին ռուս կառավարութիւնը կը լու– ծէ հայ կամաւորական գունդերը : Կա – մաւոր ընկերը կը վերադառնայ Ամերի – կա : Իր ջանքերուն շնորհիւ գաղութին մէջ կը տարածուին բազմաթիւ յեղափո – խական երգեր :

Այս մաքուր եւ նուիրեալ կուսակցակա– նը տասնեւմէկ տարի առաջ կ'ենթարկուի ինքնաշարժի արկածի : Այսուհանդերձ միշտ կը շարունակէ կատարել իր կու – սակցական պարտականութիւնը :

Սիրելի ընկեր, այս քանի մը տողերը նկատէ ընկերներուդ եւ սիրելիներուդ կողմէ ընծայուած փունջ մը ծաղիկ :
Հողը թեթեւ գայ վրադ :

ՆՇԱՆ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

Բարեկամները, շուարած, երեսը կը նային ու կ'ըսեն ·
— Բարեկամ, եթէ մենք ճանճը բըռ – նենք, մեր ոտքին տակ կ'առնենք, կը սատկեցնենք, այս դեղի՞ն ինչ պէտք ու– նինք ...
— Ատ ալ դէշ միտք մը չէ, կը պատաս– խանէ խելքէ պակաս քիմիագէտը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Իմ հաշւոյս, միջամտեց Միս Գար – րոլ, ես ուրիշ մէկը չեմ տեսներ որ գոր– ծած ըլլայ այդ ոճիրը, եթէ գործադրողը այդ կինը չէ :
— Անպայմանօրէն ինքն է՝ կարելի չէ ըսել, պատասխանեց Ժերալտին : Կրնայ թերեւս մտած ըլլալ այս տունը որեւէ բան մը ըսելու համար հօրս, եւ մեկնած անմիջապէս : Մարդասպանը, որ անկաս– կած խենթ մը ըլլալու է, կրնար ներս սպրդած ըլլալ անոր մեկնումէն յետոյ :
— Բոլոր ոճրագործները մտային հի – ւանդներ են, աւելցուց միս Գարրոլ : Ա – նոնց ուղեղային կազմին մէջ տեսակ մը անկարգութիւն կը տիրէ :
Այս պահուն դուռը բացուեցաւ եւ մարդ մը ներս մտաւ ... Մնաց կանգնած, ա – նակնկալի առջեւ :

— Ներեցէք, բայց կ'անդրադառնամ որ մարդ կար այստեղ :
Ժերալտին, մեքենայաբար, ներկայացուց զայն :
— Զարմիկս՝ Լորտ Էճվար, պարոն Փուարօ : Կ'ապրի մօտիկ, Ռոնալտ · Դուք մեզ չէք խանգարեր :
— Ճի՞շդ է բնաւ, Տիկին : Բարեւ, պա– րոն Փուարօ : Ձեր ուղեկցողը ըսեց՝ արդեօք կը յաջողի՞ն լուսաբանել այն խորհրդաւոր վիճակը, որուն մէջ կը գըտ– նուի մեր ընտանիքը :
Կը փորձէք վերյիշել թէ ո՞ւր տեսած էի այդ կլոր եւ կարմրաւուն դէմքը, այդ աչքերը, որոնց ներքեւ սկսած էին գոյա – նալ արդէն խոռոչներ եւ այդ փոքրիկ պեխերը՝ շրթունքներուն ծայրերը վար կախուած բերանի մը վրայ :
Բայց ... այո, ինքն էր : Այն մարդը որ ընկերացած էր Գարլոթա Ատամսին՝ Ժան Վիլքենսոնի յարկաբաժնին մէջ տեղի ու– նեցող ընթրիքին գիշերը :
Գնդապետ Մարշը ... այժմ՝ Լորտ Էճ– վար :

ԳԼՈՒԽ 13

ԵՂԲՕՐՈՐԴԻՆ

Լորտ Էճվարի եղբօրորդին սուր տեսո– ղութիւն ունէր · անմիջապէս նշմարեց իմ զարմանքս :
— Ահ, այժմ կը հասկնաք, ըսաւ սիրա– լիր կերպով : Պզտիկ հացկերոյթը Ժանն հօրաքրոջն մօտ ... Կարծեմ թէ քիչ մը երբերուն էի այդ գիշեր, այնպէս չէ՞ : Կը յուսամ որ նկատի չէ առնուած ...
Փուարօ հրաժեշտ առաւ Ժերալտինէն եւ Միս Գարրոլէն :
— Ձեզ հետ ես ալ կ'իջնեմ, ըսաւ Ռո – նալտ : Եւ սանդուխներուն վրայ մեզ կանխելով, շարունակեց խօսիլ :
— Ինչ տարօրինակ բան է կեանքը : Նախորդ օրը դռնէն դուրս նետուած եւ յաջորդ օրը՝ տէր ու տիրական ապարան– քին : Հօրեղբայրս երեք տարի կայ, որ վտարած էր զիս այստեղէն, ինչպէս որ գիտէք անշուշտ, պարոն Փուարօ :
— Ըսած են ինծի, պատասխանեց բա – րեկամս հանդարտութեամբ :
Ռոնալտ քրքջաց, յետոյ ճաշասրահին դուռը բանալով՝
— Խնդրեմ, յօժարեցէք բաժակ մը ըն– դունիլ, մեկնելէ առաջ, ըսաւ :
Փուարօ մերժեց : Ես ալ նոյնը ըրի : Այդ միջոցին երիտասարդը ըմպելի մը պատ – րաստեց արդէն իրեն համար եւ ստացաւ քնարերգական վիճակ մը :
— Հօրեղբայրս սպաննողին կենացը կը խմեմ այս բաժակը : Մէկ գիշերուան ժա– մանակամիջոցին մէջ, ահա, անել կացու– թենէ մը փոխադրուած եմ այնքան ցան – կացուած փառքերու գիրկը : Երէկ՝ սնան– կութեան սպառնալիքին տակ, այսօր՝ ու– ժեղ եւ երջանիկ : Կը խմեմ հօրաքրոյր Ժաննի կենացը :
Պարպեց իր գաւաթը : Յետոյ, դիրքը փոխելով, դարձաւ Փուարոյին ·
— Վերջացնենք կատակը : Տեսնենք, պարոն Փուարօ, թէ ի՞նչ գործ ունիք այստեղ : Հազիւ չորս օր կայ, որ հօրա – քոյր Ժաննը թատերական եղանակով մը կ'արտասանէր, « ո՞վ պիտի ազատէ զիս այդ զազանին ձեռքէն» : Եւ, առանց յա – պաղումի, ահաւասիկ ազատած է : Չեմ խորհիր թէ դուք դեր մը ունեցած էք այս գործին մէջ : Ինչ սարսափազդեցիկ պիտի ըլլար մեծ տառերով կարդալ թերթերու վրայ ·— « Պարոն Փուարօ, նախկին զաղտնի ոստիկան եւ այժմ կատարելա – գործուած ոճրագործ» :
Փուարօ ժպտաց :
— Ես եկած եմ այսօր այստեղ, պա – տասխանելով Միս Ժերալտին Մարշի ցանկութեան :
— Կը շնորհաւորեմ ձեզ ձեր գաղտնա– պահութեան համար, պարոն Փուարօ : Դուք չէք պատասխաներ իմ հարցումիս : Իրապէս ի՞նչ գործ ունիք այստեղ : Ին– ծի անծանօթ պատճառով մը, դուք կը հե– տաքրքրուիք հօրեղբօրս մահուամբ :
— Ես միշտ կը հետաքրքրուիմ ոճիր – ներով, Լորտ Էճվար :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար ·)

Այրի Տիկին Իմաստուհի Խայինեան եւ զաւակը՝ Քլօտ, Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Խայինեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Համբար — ձումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օֆոֆեան եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝

ԶԱՏԻԿ ԽԱՅԻՆԵԱՆԻ
(Մեծ Նոր Գիւղացի)

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 5ին, 59 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իվրի — Փարիզէնի գերեզմանատունը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արշակ Ծառուկեան (Արժանթինէն եկած) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց եղբօր զաւակներուն՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԵՒ ԳԱՌՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆԻ

յիշատակին եւ Ծառուկեան գերդաստանի բոլոր ննջեցելոց :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

Այս տխուր առթիւ տասը ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

×

Մարսէյլի Ֆրանս. Բանակի Կամաւոր — ներու եւ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, երկու պատերազմներու զոհերուն ի յիշատակ :

×

Այրի Տիկին Ներսէս Գշիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան — գստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ԳՇԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

ԼԻՈՆ.— Տէր Վաչամշապուհ Աւագ քհնյ. Գարիպեան կը յայտարարէ ազգականներու եւ բարեկամներու թէ իր կողակցին՝ հանգուցեալ

ԵՐԷՑԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ԳԱՐԻՊԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, տեղւոյն Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն մատուցանել կու տայ այս Կիրակի:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգող ազգայիններ եւ բարեկամները:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Ագնիւ Գոնտուրաճեան եւ աղջիկները՝ Խօժէնի եւ Ագանի կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ՄԵԼՔՈՆ ԳՈՆՏՈՒՐԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Զինագործեան Զարզարի եւ Յարութիւն Գոնտուրաճեանի յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

Այս առթիւ Գոնտուրաճեան ընտանիքը 15ական ֆրանք կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն, (տտանալ Յառաջէն) եւ տասը ֆր. Յառաջի :

×

Այրի Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Պէպազեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի Սէն — Ժերմէի Ս. Սահակ — Մեսրոպ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր ողբացեալ

ԳԱԳԻԿ ՇԱԼՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցի առթիւ :

ՇԱՒԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին: Կը պատարագէ Տարօն Վրդ. Ճէրէճեան :

La Vedette qui monte

ROSY ARMEN

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՍԱԼԸ

POLYDOR

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԳՆԵՑԷՔ

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՓՆՏՌԵՑԷՔ, ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԱՊՍՊՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍԱԼԱՎԱՃԱՌԻՆ (DISQUAIRE)

ԵԹԷ ՑԱՐԴ ՉԷ ՍՏԱՑԱԾ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Երէցկին Հայրապետեան, զաւակները եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներ շնորհակալութիւն կը յայտնեն, Մարսէյլի Ազգ. Առաջնորդարանին, Կրօն. դասուն, եկեղեցական ազգ. Թաղ. խորհուրդներուն, նաեւ բոլոր մարմիններուն եւ ամէն անոնց՝ որոնք գրաւոր, անձամբ եւ փոխանծագկեպակի նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին Պոլ. Օտտոյի հանգուցեալ հոգեւոր հովիւ՝ ՊՍԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ, որու յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սեպտ. 28ին, Պոլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին :

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.45ին, ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ պիտի կատարէ՝

ՎԵՐ. Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

(«Հայաստանի Կոչնակ»ին խմբագիրը)

28, Ավընիւ Պուրկէն, Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Աւետարանական եկեղեցարահին մէջ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը իր խորունկ շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեանի, որ բարեհաճեցան գեղեցիկ եւ արժէքաւոր պիւֆէ մը նուիրել հաստատութեան ի յարգանս իրենց ողբացեալ մօր, Տիկին Մուրատեանի յիշատակին :

×

Փարիզի Ազք.ի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ողբ. Գառնիկ Գապազեանի մահուան առթիւ՝ Պ. Պ. Անանիկ Անանեան քսան ֆր., Գրիգոր Խաչերեան 50 ֆր. :

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Եսայեան, Ստեփան Պայպուրթլեանի մահուան տարելիցին առթիւ յիսուն, Պ. Արմէն Տապաղեան 85, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Պապեան, ողբ. Հայկ Պապեանի հոգեհանգստեան առթիւ յիսուն, Տիկին Բարեան յիսուն, Պ. Գասպար Ապունայեան քսան ֆրանք :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՐՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԵԼ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահը, (Սալ տէ Ֆէթ), Փլաս տիւ 11 Նովամպր

ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏ. 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 23.30

Կը մասնակցին.—

ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ իր երկու նուագախումբերով.— Ա) Արեւմտեան պարեր եւ ժազ, Բ) Շան զ'էլիզէի Ցիկան նուագախումբը իր ժողովրդական եղանակներով (հայկական, ռուսական, յունական, ցիկան եւայլն):

ՕՐ. ԱՃԷՄԵԱՆ (հայկ. պար)

եւ վերջապէս

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷՋԵԱՆԻ

Անակնկալներ.— Պառ, պիւֆէ, թոմպոլա :

Ձոխ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 13 – 16, 27, Ավընիւ Պուրկէն, Իսի-լէ-Մուլինոյի

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԵՐ. Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ

եւ մասնակցութեամբ նուիրակներու Որոնք կը ներկայացնեն Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Ընկերակցութիւնը, Քալիֆորնիոյ, Մ. Ն. Արեւելեան Նահանգներու, Քանատայի, Մերձաւոր Արեւելքի, Հարաւային Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի հայ Աւետարանական Միութիւնները :

ԾԱԽՈՒ Է

Ցարկաբաժին մը (պատերով), գետնայարկ, երեք սենեակ, խոհանոց, 40 քառակուսի մեթր: Կազ, ելեկտրականութիւն եւ կեդրոնական ջեռուցում: Առեւտրական թաղամասի մէջ: Կարելի է աշխատանոցի վերածել: Այցելութեան օր՝ միայն Երեքշաբթի ժամը 9.30էն 16 31 Ռիւ Սէն – Սովէօռ, Փարիզ (2):

Մեթրօ Ռէօմիւռ – Սեպաստոփոլ: Պայմանները հասկնալու համար գրել.— Ներսիսեան Գ. ՊԱՋԷՆՎԻԼ, (Սէն է Ուազ):

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրեն անդամները ներկայ գտնուելու Շաբաթ (9 Հոկտ.), ժամը 21ին, տեղի ունենալիք անդամական ընդհ. ժողովին: Օրակարգ՝ Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Նահանգ. Միութեան Ուսումնասիրաց վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, ոչ-անդամները ընդհ. ժողովի այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2.30ին Խրիմեան սրահին մէջ: Օրակարգ.— Ա) Ամերիկայի Նոր Սեբաստիա ամսաթերթին համար նկարի հարցը: Բ) Մասնաճիւղերու եկած նամակներու ընթերցում: Գ) Ջանազան հարցերու լուծում: Դ) Մասնաւորապէս կը հրաւիրուի Շապին Գարահիսարի Արծիւ Հայրենակցական Միութեան մէկ ներկայացուցիչը :

ՀԱՄԱԽՄԲ. Հայր. Միութեան կարտանի տասնաճիւղի անդամական ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2.30ին, Կարտանի Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան սրահին մէջ : Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9°)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 9 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 9 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10430

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.430

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԹՈՌԱՄԱՐՏ

Ընտրութեանց թուականին մօտենալովը պայքարը աւելի բուռն հանգամանք ըստացած է Թուրքիոյ մէջ :

Տենդոտ գործունէութեան լծուած են կուսակցութիւնները : Անգարայի , Պոլսոյ, Մալաթիոյ, Տիարպէքիրի, Թրապիզոնի, Էսկիշէհիրի, Էրզրումի եւ Անատոլուի գլխաւոր բոլոր քաղաքներուն եւ գաւառակներուն մէջ ճառախօսները իրարու կը յաջորդեն, երբեմն զիրար կը խաչաձեւեն , զիրար կը գրպարտեն ու կ'ամբաստանեն եւ իրարու միսը կ'ուտեն :

1960 Մայիս 27ի զինուորական յեղափոխութիւնը ապարդիւն քշած էր դեմոկրատները եւ չատ չանցած բանակը վարչութեան մնալով իշխանութեան գլուխ բերած էր Աթաթիւրքի եւ Իսմէթի կուսակցութիւնը, Ճիւմհուրիյէթ Հալք Փարթիսին, որուն դէմ ակռայ կը կճրետէին ընդդիմադիրները :

Աւելի քան քառասուն տարիէ ի վեր հանրապետական վարչաձեւի տակ կ'ապրի Թուրքիա : Սակայն ազէտ, ռամիկ, կրօնամոլ ժողովուրդը ցարդ չէ կրցած մարսել Մուսթաֆա Քեմալի յեղափոխական յախուռն բարենորոգումները :

Կրօնքը բաժնուած է պետութենէն, սակայն իսլամական մոլեռանդութիւնը աւելի քան երբեք խոր անդրադարձումներ ունի երկրին մէջ, Պոլսէն մինչեւ գաւառի խոր անկիւնները :

Աթաթիւրքի աշխարհական – ժողովըրդավարական յեղաշրջումներուն դէմ դիրք բռնող Մէնտերէս՝ Թուրքիոյ յետամնաց ու անուս գիւղացիներուն կրօնական ըղձանքները փայփայելով : Իր իշխանութեան տասը տարիներու ընթացքին աւելի քան հինգ հարիւր նոր մզկիթներ չինել տուաւ Անատոլուի մէջ :

Պոլսոյ երեք հարիւր վաթսունհինգ մզկիթները ապացոյց մըն են, որ Թուրքը կրօնամէտ է ամէն բանէ առաջ :

Ատալէթը, որ դեմոկրատներու ժառանգորդը կը նկատուի, ընտրական պայքարին առթիւ կը գրգռէ ժողովուրդին կրօնական մոլեռանդութիւնը : Կուսակցապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ իր ճառին մէջ ընտրողներուն կը թելադրէ քուէատուփին մօտենալէ առաջ 2 անգամ լըւացուիլ (ապտէսթ առնել) եւ աղօթել (նամազ) :

Ընտրական պայքարի առաջին օրը Ատալէթ իր պաշտօնաթերթի առաջին էջին վրայ հրատարակած էր դեմոկրատ կուսակցութեան երեք «նահատակ»ներու ,— Ատնան Մէնտերէսի , Ֆաթին Զօրլուի եւ Փոլաթքանի մեծադիր նկարները, բայց իր բաց ապարէզ կարդալով Մայիս 27ի յեղափոխութեան հեղինակներուն, մասնաւորապէս Հալք կուսակցութեան :

Գաղափարական մեծ տարակարծութիւններ չկան կուսակցութեանց միջեւ : Տարբեր աթոռի կռիւ է պարզապէս՝ անձնաւորութիւններու միջեւ : Շահաւոր ասպարէզ է Թուրքիոյ մեծ ժողովի անդամակցութիւնը : Մանաւանդ երբ մարդ նախարար է , որոշ ժամանակի մէջ կը լեցնէ գրպանները :

Մալաթիոյ մէջ Սիւլէյման Տէմիրէլի խօսած պահուն Հալքեանները յարձակած են բեմին վրայ : Կռիւ, ծեծկուըք, վիրաւորներ՝ մեծ թիւով : Նոյն քաշքշորտուքները՝ ամէն տեղ :

Ամէնէն բուռն պայքարը կը մղէ բանւորական կուսակցութիւնը (Իշճի փարթիսի), որու թեկնածուներու ցանկին վրայ է հայ ձախակողմեան գրող մը՝ Զաքէն Պիւլբիւլեան, որ տարիներ առաջ իր գրիչին խօսելէն արգիլուած էր : Հիմա իբրեւ ճառեր խօսած է՝ պարզելով կուսակցութեան ծրագիրը եւ ջատագովելով Մոսկուայի հետ մերձեցումը :

Իշճիի կուսակցապետ Ալի Այպար, որ ինքզինք ընկերվարական կը յայտարարէ , խիստ քննադատութիւններ բրած էՄիացեալ Նահանգներուն դէմ : «Թուրքիա կորսնցուցած է իր անկախութիւնը, օտար զրամագլուխը վերստին աշխարհակալ պետութեանց տիրապետութեան ենթարկած է երկիրը, կէս գաղթավայրի վերածելով զայն : Մեր ազգային փրկութենէն 43 տարի ետք պարտաւոր ենք կրկին չահիլ մեր անկախութիւնն ու անկաշկանդ ազատութիւնը : Պէտք է թօթափենք ամերիկեան լուծը » :

Ըստ իրեն, Թուրքիոյ 3.200.000 քառակուսի մեթրին վրայ կը տիրապետէ Ամերիկա : Խ. Միութեան հետ բարեկամութիւնը աւելի օգտակար կը նկատէ՝ իբրեւ դրացի :

Միւս կուսակցութիւնները միացեալ ճակատ կազմած են կարծես Իշճիին դէմ, վախնալով որ համայնավարութիւնը կը տարածուի ազէտ, թշուառ ու անօթի բանուորներուն մէջ եւ երկիրը կ'իյնայ Մոսկուայի ազդեցութեան տակ :

Էրզրումի մէջ Տէմիրէլ ողջունուած է իբրեւ «ապագայ վարչապետ» : Ատալէթը իբրեւ խորհրդանշան ընտրած է սպիտակ ձին, քըր աթը , որ հնչումի մօտիկութեամբ կը յիշեցնէ տէմռ – քրաթը , այսինքն կախեալ « նահատակ » Մէնտէրէսի կուսակցութիւնը եւ կը յուսայ վաղուան ընտրութեանց մէջ վրէժ լուծել Մայիս 27ի դաւադիրներէն եւ Եասը Ատայի դատաւորներէն :

Մինչ այդ, ընտրական պայքարի առթիւ աթոռամարտի հերոսները իրարու միսը կ'ուտեն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՏԷՐ ՉԵՆ ԸԼԼԱՐ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԻՆ

Ինտոնեզիոյ օդուժը վերջնագիր մը տուաւ ըմբոստներուն, որոնք Սեպտեմբեր 30ի ձախողած պետական հարուածէն ի վեր կը շարունակեն տակաւին կռուիլ կառավարական ուժերուն դէմ : Առջի առաւօտ արդէն օդային ուժերու ընդհ. հրամանատարը՝ մարէշալ Տանի, որուն դերը Սեպտեմբեր 30ի պետական հարուածի փորձին մէջ անորոշ կը մնայ, կը խոստանար «օրինակելի պատիժ » մը օդուժի այն տարրերուն՝ որոնք մասնակցած էին դաւին : Կը խօսուի նաեւ թէ արդէն իսկ ձերբակալել տուած է որոշ տարրեր : Օդային բանակի այս վերջնագիրը լաւատեսիս կը նշէ ներկայիս կառավարութեան վերախմբումին ի շահ չարժումը :

Անսպասելին սակայն Ինտոնեզիոյ համայնավար կուսակցութեան հրատարակած հաղորդագրութիւնն է : Հակառակ բոլոր փաստերուն, այս հաղորդագրութեամբ համայնավար կուսակցութիւնը կը ժխտէ մասնակցած ըլլալ պետական ձախողած հարուածին : «Սեպտեմբեր 30ի շարժումը բանակի ներքին խնդիր մըն է եւ Ինտոնեզիոյ Համայնավար Կուսակցութիւնը ոչ մէկ գիտաւորութիւն ունի այդ խնդրին միջամուխ ըլլալու, կ'աւելցնէ Համայնավար Կուսակցութեան յայտարարութիւնը, նշելով թէ ապստամբներուն մէջ ներկայացուած էին համայնավար չարքայիններ՝ առանց անոնց գիտակցութեան :

Դիրքերու այս երկու փոփոխութենէն ետք, հարց կուտան դէտերը թէ արդեօք ի՞նչ պիտի ըլլայ ապագային իրենց վերաբերումը Սուքարնոյի կառավարութեան հանդէպ : Օդուժի պարագային կարելի է նշել թէ Ինտոնեզիոյ բանակը, իր պատմութեան ընթացքին , յաճախ բաժնուած, բայց միշտ ալ միացած է՝ ընդդէմ քաղաքային իշխանութեան ու զօրացող կուսակցութիւններուն : Իսկ ինչ կը վերաբերի համայնավար կուսակցութեան, խզել իրեն հետ , եւ հետեւաբար՝ Փեքինի հետ , կառավարութեան համար պիտի նշանակէր հրաժարիլ յեղափոխութեան բոլոր սկզբունքներէն եւ երկիրը դնել քաղաքացիական պատերազմի մը սպառնալիքին տակ : Այս մտահոգութիւնը կը մատնէ նախագահ Սուքարնոյի մեղմ քաղաքականութիւնը , որ Սեպտեմբեր 30ի շարժումը կը նկատէ պարզ «պատահար»մը :Հարց է սակայն թէ ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ բանակը, որ ծանր կորուստներ կրեց եւ պատասխանատու կը նկատէ համայնավար կուսակցութիւնը : Բանակը կը յայտարարէ, թէ Ճաւայի կեդրոնէն բռնագրաւուած զէնքերը փաստացի կերպով Չինաստանէն կուգային եւ թէ Փեքին Սեպտեմբեր 30ի շարժումին գլխաւոր ղեկավարը կը հանդիսանար : Բանակի կողքին , աջակողմեան բազմաթիւ կազմակերպութիւններ ու կուսակցութիւններ կը պահանջեն որ օրէնքէ դուրս հռչակուի համայնավարութիւնը, որ, երկուքուկէս միլիոնէ աւելի չարքայիններ կը հաշուէ Ինտոնեզիոյ մէջ :

Կը թուի թէ առայժմ բանակը կը բաժնէ Սուքարնոյի դիրքը, բայց կարելի չէ ապագան գուշակել , որովհետեւ ըմբոստութիւնը վերջ չէ գտած տակաւին , ի մասնաւորի Ճաւայի մէջ : Բախումները կը շարունակուին տակաւին կղզիին կեդրոնին մէջ, ուր ցարդ կառավարական ուժերը կը հաշուեն 70 սպաննեալ եւ 60 անհետացած : Ընդհակառակն խաղաղ վիճակ մը կը ներկայացնէ Ճաքարթա, ուր սակայն վերջալոյսէն մինչեւ արշալոյս ի զօրու կը մնայ լուսարգելը : Հրասայլեր եւ զինեալ գունդեր արթուն եւ պատրաստ՝ կը հսկեն ռազմագիտական անհրաժեշտ կէտերուն վրայ :

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Կրկին լարուած վիճակ մը կը տիրէ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ, ի հետեւանք Պոլսոյ Տիեզերական Պատրիարքութեան հանդէպ Անգարայի նոր ոտընձգութիւններուն : Քանի մը օրէ ի վեր Պատրիարքարանը ենթարկուած է թրք. իշխանութեան քննութեան :Այս քննութիւնը կը կատարեն զինեալ ուժեր , որոնք կը հսկեն պատրիարքարանի մուտքին : Յունաստանի համաձայն Անգարա կը միտի կզզիացնելու պատրիարքարանը եւ վախցնելու տեղացի յոյն հաւատացեալները : Նոր որոշումով, պատրիարքարան մտնող իւրաքանչիւր յոյն պարտաւոր է իր ինքնաթուղթը ցոյց տալ եւ ենթարկուիլ թուրք ոստիկանութեան քննութեան : Շատեր, այս պայմաններուն մէջ, կը նախընտրեն պատրիարքարան չերթալ : Այս առնչութեամբ Յունաստան բողոքագիր մը ներկայացուցած է Թուրքիոյ , որ տակաւին չէ պատասխանած :

Դադրած են նաեւ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ բանակցութիւնները Կիպրոսի շուրջ : Աթէնքի մէջ կը սպասուի Ցիբիմիքոսի վերադարձին, որ պիտի ընկուցանէ Նիւ Եորքի մէջ ամերիկեան իշխանութիւններուն եւ ՄԱԿի մօտ խորհըրդային ներկայացուցիչ Կրոմիքոյի հետ ունեցած իր խօսակցութիւններուն մասին : Տակաւին Նիւ Եորք չմեկնած, Ցիբիմիքոս մէկ ժամէ աւելի խօսակցութիւն մը ունեցած էր Աթէնքի խորհրդային դեսպան Կորիւկինի հետ (Խորհրդային Միութիւն, Թուրքիոյ վարչապետ Իւրկիւպլիւի Մոսկուա այցելութենէն ի վեր դէմ է Կիպրոսի Յունաստանի կցումին) :

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ՇԱՏ ԼԱՒ Է

Ինչպէս գրած էինք Երեքշաբթի օրուան մեր թիւով, Արամ Խաչատուրեանի առողջական վիճակը լաւ է եւ ամէն վըտանգ հեռացած կը նկատուի :

Նոր մանրամասնութիւններ ունենալու համար, հեռաձայնեցինք Ժընեւի հիւանդանոցը Հինգշաբթի օր եւ ուրախութեամբ իմացանք որ Արամ Խաչատուրեան «շատ, շատ լաւ է » :

Հաղորդեցինք նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրութեան ալաքինման բարեմաղթութիւնները մեծանուն վարպետին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԼՈՒՆԻՔ 7» , որ առջի գիշեր ժամը 23.15ին Լուսնին վրայ հանդարտ էջք մը պիտի կատարէր, ժամը 22.8էն ի վեր արդէն «լռած» էր եւ յայտնի չէ թէ ինչ վախճան ունեցաւ : Բրիտանական աստղադիտարանին համաձայն, որ երկվայրկեան առ երկվայրկեան հետեւած էր խորհրդային հրթիռի ճամբորդութեան , «Լունիք 7» ջախջախուած է լուսնին վըրայ :

ՏԸ ԿՈԼ թեկնածու պիտի ըլլայ Դեկտ. 5ին, ըստ կարգ մը աղբիւրներու : Թէեւ պաշտօնական բնոյթ չունի, սակայն այս լուրը բաւական արձագանգ գտած է քաղաքական շրջանակներու մէջ : Ոմանց կարծիքով միայն մէկ տարի պիտի ուզէ շարունակել իր պաշտօնը, յաջորդը պատրաստելու համար : Ուրիշներու կարծիքով, նոր եօթնամեակ մը կ'ուզէ, այն համոզումով որ գործը չէ վերջացուցած : Իր թեկնածութեան պաշտօնական յայտարարութիւնը ինք իսկ պիտի ընէ, հեռատեսիլէն :

ՄԱՌԵՇԱԼ ՓԷԹԷՆԻ եղբօր թոռնուհին, որ միակ ազգականն է մառեչալին , դատարան դիմած է ջնջել տալու համար մառեչալին կտակը : Ի՞նչ պատճառաբանութեամբ : Տիկինը կը յենու օրէնքի այն յօդուածին վրայ որու համաձայն ի զօրու չէ այն կտակը զոր դատապարտեալ մը կ'ընէ իր դատապարտումէն առաջ : Արդ, Մառեչալը 1945ին կինը նշանակած է իբրեւ կտակակատար, որու մահէն ետք, ժառանգորդը եղած է տր Հէրէն , Տիկին Փէթէնի զաւակը, առաջին ամուսնութենէն : Ի՞նչ է Փէթէնի ազգականին նպատակը : Կ'ուզէ ընդդիմանալ Փէթէնի աճիւններու Վերտէօն փոխադրութեան , առարկելով թէ մառեչալին փափաքը եղած է Տուօմոն, մինչ Տր Հէրէն, մեթր Իզորնի եւ «մառեչալ Փէթէնի յիշատակի պաշտպանութեան ընկերութիւնը » համաձայնած են որ առժամապէս Վերտէօն փոխադրուի , յետագային Տուօմոն : Մառեչալին ազգականուհին կ'առարկէ թէ նման փոխադրութիւն մը պիտի ծառայէ ընտրապայքարի եւ նոյնիսկ Իզորնիի «Թաքուն» նպատակներուն : Այս վերջինը վրդոված է ինչպէս նաեւ Փէթէնի յիշատակը պաշտպանողները որոնք տարբեր նպատակներ կը վերագրեն մառեչալին թոռնուհիին : Ամէն պարագայի մէջ, երեւոյթը գեղեցիկ չէ :

ՊՕՂՈՍ Զ. պաշտօնապէս Անգլիա հրաւիրուեցաւ, 1967ին Լիվըրփուլի Կաթողիկէ Նորակառոյց եկեղեցիին օծումը կատարելու համար :

Ցիրիմիքոս տեսակցութիւն մը ունեցած էր նաեւ Նիկոսիոյ յունական դեսպան Ալեքսանտրաքիսի հետ, որ յատկապէս Աթէնք կանչուած էր : Ցիրիմոքոս – Կարիուկին խօսակցութեան արդիւնքը կը մնայ գաղտնի եւ Ալէքսանտրաքիս Նիկոսիա վերադարձաւ առանց որեւէ յայտարարութեան :

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՀԻԱՑՔԱՆՉ ԵՐԳԻՉԸ

(Վ. Անանեանի ծննդեան 60ամեակին առթիւ)

« Իմ մանկութիւնս անցել է բնութեան մէջ, իսկ տասներեք տարեկան հասակից սկսած, ահա շուրջ քառասուն տարի է, որ հրացանն ուսիս ես շրջում եմ մեր ռեսպուբլիկայի լեռներն ու ձորերը », — գրած է Անանեան իր «Հայաստանի կենդանական աշխարհը» բազմահատոր գիրքին յառաջաբանին մէջ : Շուրջ քառասուն տարի, բայց ինչ հարուստ փորձառութիւն, գրական բեղնաւոր վաստակ եւ մեծ հռչակ : Անանեանի որսորդական պատմուածքներն ու վէպերը կտրած – անցած են հազարաւոր քիլոմեթրներ, Երեւանէն մինչեւ Մոսկուա, Փրակա, Պերլին, Վարշաւա, Թոքիոյ, Փեքին, ուրիշ քաղաքներ եւ ամէն տեղ արժանացած են գնահատանքի :

Դիլիջանի մօտակայ Շամախեան գիւղն է Անանեանի ծննդավայրը : Հայրը՝ հողագործ Ստեփանը պատմուածքներու անսպառ շտեմարան մը եղած է եւ անվերջ պատմութիւններ պատմած է Վախթանգին, բորբոքած է անոր երեւակայութիւնը : Հիացքանչ բնութեան գաւակ, դեռ պատանի տարիքին ապագայ գրագէտը հրապուրուած է անտառներով, գետերով, սարերով, որսորդութեամբ եւ հովուերգական կեանքով : Լաւ կը ճանչնայ Հայաստանի կենդանական եւ բուսական աշխարհը, իւրաքանչիւր կածան եւ ձորը : Գիտէ ոչ միայն գիրքերէն, հովիւներու եւ մեծերու պատմուածքներէն, այլեւ ոտքով չափած է ամբողջ հայկական լեռնաշխարհը, մտած է մթին քարանձաւները, բարձրացած է ծառեր, որսացած է վայրի կենդանիներ եւ թռչուններ, հանդիպած հազար ու մէկ արկածներու : Եւ, ամէնէն կարեւորը, ուսումնասիրած է մարդոց նկարագիրները :

Դժնդակ պայմաններու պատճառով կանոնաւոր կրթութիւն ստացած չէ : Սակայն ուսումի ծարաւ պատանին այդ բացը լրացուցած է կեանքի մեծ դպրոցին մէջ, մեծ հետաքրքրութեամբ կը կարդայ գիրքեր : Թուրկենեւի «Որսորդին յիշատակարանը » եւ այս բնոյթի ուրիշ գիրքեր ուղղութիւն կուտան անոր :

Գրագէտը իր գրական գործունէութիւնը կը սկսի լրագրութեամբ, իր առաջին ակնարկները, յօդուածներն ու գիւղական փոքրիկ պատկերները կը տպագրուին « Աւանգարդ », «Մաճկալ », « Խորհրդային Հայաստան » թերթերուն մէջ, իսկ յետագային կ'աշխատի իբրեւ խմբագիր այդ թերթերուն մէջ : 1930ին լոյս կը տեսնէ անոր « Կրակէ օղակի մէջ» վիպակը : Ապա մէկը միւսին ետեւէն լոյս կը տեսնեն անոր համով հոտով գրուած որսորդական պատմուածքները, որոնց շնորհիւ կը սկսի տեղ գրաւել գրական անդաստանին մէջ :

Որն է այդ պատմուածքներուն չափախը : Հայրենի բնաշխարհին հանդէպ ունեցած անսահման սէրն ու ներշնչումը :

« Ա՜խ, չգիտէք ի՛նչ հմայք ունի մեր բնութիւնը, չգիտէք, ամէն անգամ սրտի ինչ թրթռոցով եմ ես նրա գիրկը նետուել՝ հալածուած քաղաքի ժխորից, փոշուց, տապից », — կը խոստովանի հեղինակը : Ինչպէս ռուս գրականութեան մէջ Պրիշվին, այնպէս ալ Անանեան մեր գրականութեան տուաւ Հայաստանի բնութեան եւ կենդանական աշխարհի գեղարուեստական ցունեղ նկարագիրը, թարմաշունչ եւ սքանչելի պատկերները, լեռնցի պարզ մարդոց տիպարները : Որսորդութիւնը առաջ դարձնելով, երբեմն կենդանի պատկերներով կը նկարագրէ իր մանկութիւնը («Անձրեւ»), երբեմն կը կերտէ իր բարի մօրը դիմագիծը («Այց մանկութեանս»), կամ կը վերապրի առաջին սիրոյ քաղցր զգացումը («Ուշացած խոստովանութիւն») :

Իր բոլոր գործերուն մէջ հեղինակին համակրութիւնը բարիին կողմն է. անոր հերոսները բարի են, ամէն առիթով կը պաշտպանեն տկարները, անմեղները : « Տիգրիսի ձորում» պատմուածքին մէջ վագրը կը յօշոտէ արջին երկու քոթոթները, եւ որսորդ հերոսը միջամտելով զօրավիգ կը կանգնի մայր արջին, կը պատժէ չարը, ինչպէս ժողովրդական հէքեաթին մէջ : Ուշագրաւ է «Արագիլը» պատմուածքը. բնութեան համակրելի էակին միջոցով սերտ բարեկամութիւն մը կը հաստատուի Հրազդանի ափին ապրող գիւղացի Կարապետ Այվազեանի եւ կալկաթացի բժիշկ Ճոն Սթենլի միջեւ :

Անանեան ժողովրդական բառն ու բանը օգտագործելու համար վարպետ մըն է : « Մեր գիւղի հին մարդիկ» խորագրին տակ կը պատկերացնէ հին սերունդը իր բարքերով, սովորութիւններով, նահապետական պարզութեամբ : Ինչպէս Նար-Դոսի « Մեր թաղում » կամ Յովհաննէս Թումանեանի «Մերոնք» շարքը, Անանեանի հերոսներն ալ ունին իրենց բնորոշ նկարագիրը, զրոյցը, հոգերը, վէճերը : Ահա թէ ինչպէս ժամանակուան հայ գիւղացիին վիճակը ներկայացուած է քանի մը ցայտուն եւ պարզ խօսակցութեան մը միջոցաւ («Մաղոնց Խեչանը») :

— Ո՞նց էք ապրում, — հարցնում են Խեչանին :

— Լաւ ենք, ինչի՛ լաւ չենք որ, խանութից երկու կտոր շաքար եմ առնում, տանում եմ տուն, դնում սեղանի վրայ, հայելին էլ բերում եմ դնում առաջը՝ դառնում է չորս կտոր : Երեխանցն էլ ասում եմ՝ էս երկուսը ինձ, էն երկուսը՝ ձեզ :

Սրամտութեան մէջ կայ տխուր ծիծաղ եւ դաժան ճշմարտութիւն :

Որսորդական պատմուածքներուն բնորոշ մէկ կողմն ալ ուրախ, ինքնատիպ պատմելու ձեւն է, մեղմ հիւմորը, երբեմն նոյնիսկ անհաւանականը այնպէս վարպետութեամբ ներկայացնելը, որ ընթերցողը չի կասկածիր անոր անհաւանականութեանը մասին : Թումանեանական ոճի, յատկապէս «Սուտլիկ որսկանի » բարեբեր ազդեցութիւնը նկատելի է «Որսորդական փչոցներ» շարքին վրայ :

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմին իբրեւ ռազմաճակատի թղթակից կը նկարագրէ 409 եւ Թամանեան զօրաբաժնին հերոսական խոյանքները, որոնք յետագային լոյս տեսան առանձին հատորով մը :

Անանեանի գրականութեան մէջ առաջնակարգ տեղ կը գրաւէ արկածային սեռը :

1951ին լոյս տեսաւ « Սեւանի ափին » արկածային վէպը եւ անմիջապէս մեծ ժողովրդականութիւն գտաւ : Կը նայիս հեղինակին հարուստ գրադարանին եւ կը մտածես. «ինչքան երջանիկ գիրք է այդ վէպը» : Կողք – կողքի շարուած են վէպին հայերէն, ռուսերէն, գերմաներէն (5 անգամ), լեհերէն, չինարէն, չեխերէն, ուկրայներէն (չորս անգամ), 18 լեզուներով հրատարակուած վէպին օրինակները : Եւ կ'ուրախանաս սրտանց, որ Հայաստանի բնաշխարհին գեղեցկութիւններով եւ պատանի հերոսներուն գործերով կ'ոգեւորուին ոչ միայն հայ ընթերցողները, այլեւ օտարները :

1955ին լոյս տեսաւ հեղինակին երկրորդ արկածային վէպը՝ «Յովազաձորի գերիները » : Հոս ալ հեղինակը հիւթեղ պատմող է, կը յաջողի այնպիսի վիճակներ եւ տեսարաններ ստեղծել, իր պատանի հերոսները շրջապատել այնպիսի արկածներով եւ դժուարութիւններով, որոնք կը պահանջեն անսասան կամք, հնարամտութիւն եւ քաջութիւն :

Ներկայիս Անանեան կ'աշխատի « Հայաստանի կենդանական աշխարհը» հինգ հատորեակին վրայ, որոնց երեքը արդէն հրապարակի վրայ են : Այս գիրքը երկար տարիներու յամառ աշխատանքի արդասիք է, հեղինակը իր փորձառութեան հետ կ'ուսումնասիրէ կենդանաբանութիւն, հնագիտութիւն, պատմութ՛ւն, Տարուէնի սկզբունքը և վարպետ ձեւով կը ներկայացնէ Հայաստանի կենդանական աշխարհը :

Հարուստ եւ բազմազան, յաւերժ երիտասարդ եւ հմայիչ է Հայաստանի բնութիւնը : Այդ բնութեան պէս միշտ երիտասարդ եւ հմայիչ է Վախթանգ Անանեանի ստեղծագործութիւնը :

Ս. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

ԴԵՂԱԳԻՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Ցեխը կը պահէ ադամանդը, բայց բիծ չի ձգեր վրան :

ՉԻՆԱԿԱՆ

× Ձիուն սանձը չ'երթար իշուն :

ՉԻՆԱԿԱՆ

ԴԱՐԱՒՈՐ ԽԱԲԿԱՆՔ

Գ.

Պաղ Ալլի ցոյցէն ետք Համիտ կը կանչէ Աշըրեան պատրիարքը եւ սպառնագին կ'ըսէ .

« Հայերը գուցէ այս միջոցով եւրոպական միջամտութիւն մը հրաւիրեն : Գիտցէք ուրեմն որ օտար նաւատորմները կրնան նեղուցէն անցնիլ եւ եւրոպական բանակները կրնան մայրաքաղաք գալ, բայց դեռ անոնք այս հողին վրայ ոտք չդրած, Վոսփորի ջուրերը Հայերու արիւնով կաս – կարմիր պիտի ըլլան » :

« Ծերունին սարսափահար ծունկի եկաւ եւ գթութիւն հայցեց Սուլթանէն, որ ալ շուրելով անոր խօսքերը մտիկ ընել յանկարծ հրամայեց որ մեկնի : Իսկ 1896ին Աշըրեան պատրիարքն ընդունելով կ'ըսէր, թէ Ջարդերուն պատասխանատու չէր, կը պարսաւէր եւ կ'ամբաստանէր, թէ գինքը բռնադատած էին» : (Ժորժ Տօրիս, Աբտիւլ Համիտ Էնթիմ, Փարիզ, 1901) :

Լոնտոնի մամուլը կը սպառնար, Անյմուր ծովակալին նաւերը Եգէական էին, Համիտ փախիլ մտածեց, Իլդըզին շոգեմակոյկը պալատին առջեւ էր : Գերման դեսպանը վստահեցուց որ կայսրը պատրաստ է զինք պաշտպանելու : (Նոյն գործ) :

Համիտ եւրոպական լրագիրներուն յատկացուցած է երկու հարիւր երեսունհինգ հազար ոսկի, որպէսզի լուռ մնան կոտորածներու մասին :

Սասունի կոտորածէն ետք Անգլիոյ առաջարկութեամբ « Հայկական երեւակը» կը մշակէ բարենորոգումներու ծրագիր մը «Մայիսեան» կոչուած : Հայերը նախապէս կը խանդավառուին, չստորագրել յուսախաբ ըլլալու եւ ցոյցերով գործադրութիւնը պահանջելու համար, որովհետեւ Բ. Դուռը կը պատասխանէ մերժումով :

Ծրագիրը մշակողները անգլիական, ռուս, ֆրանսական, դեսպանատուներն էին, Պերլինի դաշնագիրը ստորագրող միւս երեք պետութեանց դեսպանները վերապահ կը մնային, ուստի քաջալերանք մըն էր Թուրք կառավարութեան մերժելու ծրագիրը : Արդէն իտալական, գերմանական, աւստրիական դեսպանները պահանջած էին ծրագրին պատճէնը եւ յայտնած էին անընդունելի ըլլալը :

Ծրագիրը ընդլայնումն էր վիլայէթներու օրէնքին տրամադրութիւններուն եւ «Օսմանեան Օրէնսդրութիւն » հատորաւոր գործէն, հրատարակուած Արիստարքի փաշայէն 1880ին :

Պատկառելի թերթ մը կը գրէր լիազօր դեսպանի մը ստորագրութեան տակ, «Օժտուած բարձր իմացականութեամբ եւ բարեացակամ սրտով, Համիտ, Ապտիւլ Մեճիտներու եւ Սելիմ Գ.երու արժանի յաջորդը, գիտակից է իր առաքելութեան

ՄԻՐՀԱՒ

Աշուն էր, պայծառ աշուն ...

Օդը մաքուր էր, արցունքի պէս ջինջ : Կապտաւուն սարերն այնքան մօտ, այնքան պարզ էին երեւում, որ հեռուից կարելի էր համարել նրանց մաքուր լանջերի բոլոր ձորակները, կարմրըրին տուող մասրենու թփերը :

Աշուն էր, տերեւաթափով, արեւի նուազ ջերմութեամբ, դառնաշունչ քամիով, որ ծառերի ճղներից պոկում էր դեղնած տերեւները, խմբերով քշում, տանում հեռու ձորերը : Նոյնիսկ քարափի հաստաբուն կաղնին խոնարհւում էր քամու առաջ : Ամայի ձորերում, դեղնակարմիր անտառի եւ հնձած արտերի վրայ իջել էր մի պայծառ տխրութիւն : Ջինջ օդի սառնութեան մէջ զգացւում էր առաջին ձիւնի շունչը :

Այգում երիտասարդ կեռասենիները մրսում էին, քամուց խշշում : Սիմինդրի երկար տերեւները թրերի նման քսւում էին իրար, պողպատի ձայն հանում : Կարծես ձիաւորներ էին արշաւում իրար դէմ եւ սիմինդրի տերեւը, որպէս բեկուած սուսեր, ընկնում էր քամու առաջ :

Արեւի տակ ժպտում էր վերջին արեւածաղիկը եւ օրօրում դեղին գլուխը :

Դիլան դային նստել էր հնձանի պատի տակ, ընկուզենու չոր կոճղին : Նա սովորութիւն ունէր ուշ աշնանը վերջին անգամ այգին մտնելու, դուռ ու ցանկապատ ամրացնելու եւ հնձանը փակելու, որպէսզի ձմրան ցուրտ գիշերներին գայլ ու գազան չպատսպարուին ներսը :

Զորացած ոստերի եւ ցօղունների մի կապ ժողովել էր, դրել մօտը : Եւ յոգնութիւնից հանգստանում էր, աչքը հեռու սարերին : Նստել էր ու միտք էր անում ականջը սիմինդրի տերեւների խըշշոցին :

Աշնան արեւը ջերմացնում էր նրան. ձորի խաղաղութիւնը դուրեկան էր : Ծառերին փաթաթուած վազերն օրօրւում էին քամուց, Դիլան դայու միտքն էլ տարուբեր էր լինում, ինչպէս քամիների բերանն ընկած չոր տերեւ : Բամուց հընձանի դռնակը մեղմ ճռնչում էր, եւ մաշուած դուռը դողդոջ երգում էր մի հին երգ :

Եթէ արեւը չխոնարհուէր դէպի մայրամուտ, նա առանց յոգնութեան երկար կը մնար այդ դիրքով եւ չէր յագենայ մրգերը քաղած եւ արդէն դեղնող ծառերի սօսափից : Շուտով կ'իջնի ձմեռ, եւ ո՞վ գիտի, բացուող գարնանը նորից պիտի ի՞նքը բանայ այդու դուռը, թէ՞ մի ուրիշ ձեռք :

Աշնան խաղաղ օրին նրան հաճելի էր եւ սիմինդրի տերեւների խշշոցը, եւ վազերի օրօրը, եւ հնձանի դռնակի երգը :

Այդպէս մի անգամ էլ, շատ տարիներ առաջ, ճռնչաց այդու դուռը : Խլի արեւոտ օր էր : Հնձանի սուսերում ուռենու կոզովների մէջ, սեւ խաղողը շողշողում էր :

Ներսը՝ քարէ տաշտի մէջ, Դիլան դային մինչեւ ծնկները բաց ոտներով, ճըմլում էր խաղողը եւ արնագոյն շիրան քարէ տաշտից ծորում էր կաւէ կարասը :

Հնձանը զով էր : Ճմլում էր խաղողը, ինքն իրեն ընդնում կայտառ մի երգ եւ քրտինքի կաթիլները գլորւում էին, ընկնում շիրայի մէջ : Երիտասարդ էր այն ժամանակ, երակներում արիւնը եռում էր իբրեւ թունդ գինի :

Դրան ձայնին Դիլան գլուխը դուրս հանեց : Այգում ոչ ոք չկար : Ու յանկարծ, երբ սիմինդրի մարգերում երեւաց գըլխի վառ կապոյտ մանդիլը, ինքը պահուեց դրան յետեւը :

Կարծես հաւք էր թաքնուել անտառի մթին խորշում : Ապա վիզը երկարեց, ինչպէս կաքաւը դեղնած արտերում ճշշիւն լսելուց, եւ մի կին դուրս եկաւ սիմինդրի խիտ արտից : Դուրս եկաւ, ճօճեց բարակ մարմինը, որպէս եղէգ եւ կաքաւի մանր քայլերով սուրաց դէպի հնձանը :

Սոնան էր, ղառ մանդիլով նորահարսը, լոյս ատամներով այն աղջիկը որ այնպէս զրնգան ծիծաղում էր, երբ առուակի մէջ կախում էր սպիտակ սրունքները, իսկ դրացու տղան Դիլանը, ջուր էր ցնցղում նրա ողկոյզի պէս պանդուր մազերին :

Հարսը փափուկ քայլերով, ինչպէս այծեամը ձիւնի վրայ, մօտեցաւ հնձանին : Դրան մօտ զրնգացին Սոնայի չալէ չապիկի արծաթ սուրմաները եւ ներս մըտաւ, ինչպէս միամիտ հաւքը վանդակի բաց դռնով :

Յանկարծ տեսաւ նրան, ցնցուեց, ոտոյն արեց դէպի ետ, բայց մի կրակուած ձեռք փակեց հնձանի դռնակը :

— Բաղը մարդ կը գայ, Դիլան, — սողալով խնդրեց նա :

Ու չիմացաւ գինուցն էր, թէ հնձանն էր տաք, Դիլան դային չիմացաւ : Սոնայի ականջին շշնջաց .

— Կաց. անխիղճ ...

Շշնջաց ու պինդ – պինդ փաթաթուեց նրան : Այնքան դուրեկան էր նրա շոյլը վեր չառած, լաջուարդ հալաւի հոտը, այնքան տաք էր հնձանը :

Սոնան օձի պէս կեռումեռ արեց, փորձեց ազատուել նրա բազուկների օղակից, կարօտով խնդրեց, խոստացաւ :

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

(1 Շար.)

...պատասխանատուութեան, որովհետեւ մէկ կը կարենայ տարակուսիլ իր յառաջատուութեան եւ վեհանձն գիտակցութեանց մասին, բայց ստիպուած է պայքարելու յամառնաց եւ մոլեռանդ ժողովուրդի մը գիրգրգռութեանց դէմ»: («Ռըվիւ Ժէնէրալ տիւ Տրուա Էնթերնասիոնալ», Բ. 1895, էջ 297–98):

Անգլիոյ համակրանքը այդ Թուականին, Ռուսիոյ խոստումներն ալ անցեալին՝ պլատոնական էին եւ խաբէական: Հայերուն ալ համակրանքը մէկուն կամ միւսին հանդէպ պիտի վրդովէր հակառակորդը: Իւրաքանչիւրը կը ջանար Հայերը հեռու պահել հակառակորդին ազդեցութենէն: Անգլիա կը փափաքէր որ Հայերը գոհ մնային Թուրք պետութենէն եւ Ռուսին չզառնային: Ռուսիա պիտի աշխատէր որ դժգոհ մնային եւ իրեն դառնային, պիտի ուզէր որ Թուրքն ու Հայը հակամարտ ըլլան եւ տկարանան: Ռուսիա պէտք ունէր Հայաստանին դէպի հարաւ արշաւելու համար, բայց բարենորոգուած Հայաստան մը, ազգայնական ձգտումներով, պիտի ըլլար խոչընդոտ մը իր ծրագրին իրագործման: Պերլինի վեհաժողովին ատեն Լորտ Սէլիզպրի անկնկալ այցելութեան կուգայ Պերլին եւ հայ պատուիրակութեան կ՚ըսէ. «Վերջ մերձ է, մի' ճայիք, վարը ճայեցէք, մենք ձեզի կ'օգնենք»: Պատուիրակութիւնը սակայն նախատեսութենէն ոչինչ կը հասկնայ, կը պնդէ Պոլսոյ ծրագրին վրայ, հակառակ Նուպար Փաշայի դիտողութեան:

Սահմանադրութեան հռչակումն ալ եղաւ իր կարգին խաբկանք մը, արգիլել պետութեանց միջամտութիւնը բարենորոգումներու համար, քաղաքացիներու հաւասարութիւն յայտարարելով՝ չարունակել հարստահարութիւնները: Հայերն ալ յուսացին լաւագոյն օրեր, Թուրքերու հետ պիտի բաժնէին կայսրութեանց իշխանութիւնը: Յուսախաբ չեղան նոյն իսկ Ատանայի կոտորածով, միջադէպ մը նկատեցին եւ մոռացութեան տուին:

«Երիտասարդ Թուրքերը կը խոստանային հայաշատ վիլայէթներու մէջ բարենորոգումներ կատարել, հողային հարցը լուծել եւ կը չատախօսէին նոյն իսկ ինքնավարութեան մասին: Ատանայի կոտորածն անգամ, որ առաջին մահասարսուռ կասկածը ձգեց Հայութեան սիրտին մէջ Երիտ. Թուրքերու քաղաքական էութեան վերաբերմամբ, անկարող եղաւ զգաստացնելու հայ քաղաքական ղեկավարող տարրերը եւ ետ պահելու նրանց Երիտ. Թուրքերուն գործակցելուց» (Թուրէն Դարբինեան, «Գործ», Թ. 1, Բ. տարի, 1917, էջ 92):

Բարենորոգումներու հարցը հեռացուց Հայութիւնը Թուրք վարիչներէն: Պօղոս Նուպարի համաձայն Հայերու պահանջը 61րդ յօդուածին գործադրութիւնն էր, մինչեւ Կովկասի մէջ կը վերադառնային Ներսէս պատրիարքի ծրագրին. «Օսմանեան վեհապետութեան տակ ինքնավար Հայաստանի մը կազմութիւնը» («Հորիզոն», Յունիս 8, Թիւ 125):

Ռուս կիսապաշտօն «Նովոյէ Վրեմեա» հայկական ինքնավարութիւնը վտանգ մը կը նկատէր Կովկասի համար, որովհետեւ եթէ Հայերը ինքնավարութիւն ունենան, Վրացիներն ալ պիտի չուշանան ինքնավարութիւն պահանջելու:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵԶԱԿԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ՄԸ

Հայագէտ ծովակալ Ի. Իսակով Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիային նուիրեց աշխարհացոյց քարտէսներու հաւաքածոյ մը, որ եզակի է իր տեսակին մէջ: Տասնեւինը քարտէսներ, որոնք հրատարակուած են վերջին 300 տարիներու ընթացքին զանազան քաղաքներու մէջ, կը պատկերացնեն բազմաթիւ երկրամասեր՝ չահեկան մանրամասնութիւններով:

Այս հաւաքածոյին մէջ կը գտնուի, օրինակ, 1692ին Փարիզի մէջ աշխարհագրագէտ Սանսոնի հրատարակած «Աշխարհի ատլասը»:

Անդրկովկասի պատմութեան ուսումնասիրութեան համար մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ «Ռուսիա Փոքր Ասիոյ մէջ» ատլասը, որ լոյս տեսած է 1840ին, Փարիզ: Արդարեւ, այս քարտէսը կը ներկայացնէ մանրամասնութիւններ Պասկեւիչի կովկասեան արշաւանքներէն, ինչպէս նաեւ յատակագիծերն ու նկարագրութիւնները Կարսի, Էրզրումի, Պայազէտի եւ Պայպուրտի բերդերուն:

ԵՐԿՈՒ ՍԻՐՏ

ՄԻ ԿՐԾՔԻ ՏԱԿ

Ա.

Իրիկնադէմին, երբ իջանք գնացքից սահմանամերձ «Վերի-դաղ» կիսակայարանում, ես այրւում էի, միայն մի ցանկութեամբ՝ սար բարձրանալ եւ մինչեւ արեւը մայր մտնելը քարայծ որսալ:

Գնացքը կորաւ մառախլապատ տափաստանում: Ժամապահը նորից կուչ եկաւ կիսամուշտակի մէջ, ալաքավարը ձեռքերին փչելով տաք սենեակը վազեց, իսկ բուքը շարունակում էր ոռնալ:

Մենք շտապեցինք դէպի լեռները:

Կիսակայարանից ոչ հեռու ժայռոտ մի բարձունք կար, որի տակով անցնում է Նախիջեւան տանող խճուղին: Հէնց ոտք դրեցին այդ խճուղու վրայ, լերան քարքարոտ լանջը լցուեց նօսր մառախուղի միջով վազող կենդանիներով: Վայրի այծերի հօտը, որ հանդարտ դիտելիս է եղել փնչացող գնացքը, մեր հրացանները տեսնելով, լեղապատառ դէպի լեռներն էր շտապում: Նրանց համար կա՞յ աւելի սարսափելի արարած, քան որսորդն է...

Զոքեցինք: Ընկերս շտապ-շտապ կրակում է հօտի մէջ, իսկ ես նշան եմ բռնում, ձգանը քաշում, բայց չի կրակում...

Հօտն անհետացաւ, իսկ ես մտածում եմ. «Ի՞նչ է պատահել հրացանիս»:

Մենք քարայծների թարմ հետքով ըշտապեցինք դէպի հեռաւոր ժայռերը, ուր յոյս ունէինք, որ թաքնուած կը լինեն նրանք:

Իրիկնային աղջամուղջն իջնում էր երկրի վրայ, երբ վերեւից որոտներ լսուեցին: Քիչ անց մի փոքրիկ քարայծ՝ կրակայներից չչկլուած՝ ուղղակի վազեց դէպի ինձ: Ապա նկատելով ինձ, կանգ առաւ եւ չաղուած հայեացքով մինչեւ ուզեց որոշել իր անելիքը, ես նշան բռնեցի կրծքին ու ձգանը քաշեցի: Թուհ, նորից չկրակեց: Նոյն վայրկեանին ինձանից քիչ ներքեւ չան հաչոց լսուեց եւ մէկը ռուսերէն խռխռ ձայնեց.

— Կանգնիր:

Նայեցի, երկու սահմանապահ դէպի ինձ էին շտապում:

Քարայծը խրտնած դէպի վեր վազեց, կանգնեց մի քարի վրայ եւ ետ նայեց:

Նորից նշան բռնեցի, նորից չկրակեց: Վրդովմունքից քիչ մնաց հրացանը ժայռին խփեմ: Որսորդի համար կա՞յ աւելի մեծ ձախորդութիւն, քան յաջող որսը ձեռքից բաց թողնելը:

Վրայ հասան սահմանապահները: Բարեւեցին, կարծես չեմ լսում: Փաստաթղթեր են հարցնում՝ կարկամել եմ, չաղուած հայեացքով մէկ հրացանիս եմ նայում, մէկ չան առաջ փախչող վայրի այծին: Ի՞նչպէս ձեռքիցս թռաւ բախտըս: Դէ եկ ու զատարկաձեռն վերադարձիր քաղաք:

Ուշքի գալուց յետոյ, մինչ ես ցոյց էի տալիս փաստաթղթերս եւ քարայծ որսալու թոյլտուութիւնը, ընկերս ժայռերից իջաւ ներքեւ:

— Ա, սա էն ուժի՞ն է... Սրա դնդակը գետին չի ընկնում,— բացականչեց երկնագոյն աչքերով սահմանապահը՝ ճանաչելով ընկերոջս:

Իջանք կիսակայարան: Հաւաքուեցին ուղեկալի մարտիկները, եկաւ եւ նրանց պետը: Լեռներից իջնելիս նապաստակ էինք խփել, խորոված արինք եւ այդ երեկոն ուրախ անցկացրինք:

Բայց սիրտս նեղւում էր այն մտքից, որ այնքան յաջող որսը ձեռքիցս փախցրի:

Բ.

Լուսադէմին սահմանապահները հրացանս կարգի բերին, եւ չնայած բուք էր, մենք նորից սար բարձրացանք:

Ես ձորերով վեր եմ բարձրանում եւ հայեացքով զննում ամէն խոռոչ, ամէն ծերպ: Գիտեմ, որ քարայծները բքից պաշտպանուելու համար պատսպարւում են այրերում եւ ծերպերում:

Նստել եմ մի քարի տակ ու նայում եմ դիմացի ժայռերը մագլցող ընկերոջս:

Յանկարծ դիմացի խոռոչից դուրս ոստնեցին երկու փոքրիկ, սիրունիկ այծիկներ, երկուսն էլ իրար նման: Նրանցից մէկը փախաւ դէպի ընկերս, իսկ միւսը, որ ինձ չէր նկատել, վազեց դէպի հրացանիս բերանը: Նա մի վայրկեան կեանք առաւ ինձնից քիչ հեռու, մի ակընթարթ ես նրա անմեղ, տագնապով ու երկիւղով լի աչքերում աղերս ու չփոթմունք կարդացի: Եւ մինչ խիղճս ներսումս գլուխ էր բարձրացնում, որսորդը ձգանը քաշեց: Այծեամիկը թաւալուեց ձեան մէջ, ապա վեր ցատկեց եւ ձիւնն ալ՝ կարմիր ներկելով, փախաւ դէպի վեր ու ժայռն անց կացաւ:

Արեան հետքերով դէպի վեր վազեցի: Նա տեղ տեղ կանգ էր առել, տաք արիւնը հալեցրել էր ձիւնը: Այդ ցաւ չէր, ես դեռ ապրում էի վիրաւոր որսին հետապնդողի տենդը:

Մի տեղ ցած էր թռել բարձր քարից: Իջայ ներքեւ: Ահա նա գլուխը տնկել է ձեան մէջ, հաւանաբար ինձ չտեսնելու համար: Ես կանգնած նայում եմ փոքրիկ եղջիւրներին: Փայլուն գորշագոյն մազեր ու գողտրիկ մարմին ունէր:

Բուքը դադարեց, պայծառ, շողշողուն օր սկսուեց:

Ընկերս վերեւից քարշ տալով ինչ որ բան է բերում, զարձեալ քարայծ է: Ինչ փառաւոր որս ունենք, եղանակն էլ ինչ լաւ է ժպտում մեզ: Մեր առաջ Արաքսի արծաթափայլ ջրերն են, դիմացը գոյգ Մասիսները, իսկ կրակի մօտ որսն է ընկած: Խարոյկի մօտ նստած՝ խորոված ենք ուտում ու սպասում գնացքին: Բայց սիրտս տնքում է, այն փոքրիկին նայել չեմ կարող...

Գ.

Ուշ գիշեր էր, երբ հասանք քաղաք: Կինս բացեց դուռն ու դէմքիս նայելով հարցրեց.

— Ի՞նչ է պատահել...

Երեւի տանջուած դէմք ունէի:

Ապա այծիկին նայելով, վրայ բերեց.

— Խե՜ղճ, ինչ էլ փո՜քրն է...

Այդ գիշեր խանգարուած էր իմ հոգեկան անդորրը ու մարդն իմ մէջ աղաղակում էր.

— Անխիղճ, թողնէիր իր կեանքում գոնէ մի անգամ գարուն տեսնէր...

Իսկ որսորդը: Ո՞ւր մնաց նա: Հա՜, որսորդը երէկուանն էր, որ դադարել էր հրացանի խափանուելուց: Յիմար, դադարել էր, թէ ինչու չի յաջողւում արիւն թափել...

Եւ ես ապշում եմ այս աչաւոր հակասութիւնից, ապշում եմ, թէ ի՞նչպէս են տեղաւորւում այս ծայրայեղօրէն տարբեր սրտերը մի կրծքի տակ...

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Սակայն ամենեւին դուք չէք գործադրեր: Գործին ծանօթ մարդ մը ըլլալով, կրնայիք զգուշութեան քանի մը դասեր տալ հօրաքոյր Ժաննին: Ներեցէք ինձ, որ այսպէս գոչեմ զինքը: Այս ածականը կը զուարճացնէ զիս: Միթէ նշմարեցի՞ք իր զարհուրած կերպարանքը, երբ անցեալ գիշեր արտասանեցի այդ երկու բառերը: Հազար մղոն հեռու էր կասկածելու համար թէ ով էի:

— Կը կարծէ՞ք:

— Հաւատացէք ինչ որ կ՚ըսեմ: Ես իր այստեղ գալէն երեք ամիս առաջ վտարուած էի արդէն այս տունէն:

Ու իր զուարթ արտայայտութիւնը անհետացաւ պահ մը, սակայն շարունակեց թեթեւ եղանակով մը:

— Գեղեցիկ կին մըն է, բայց միջին ուշիմութիւն մը ունի միայն եւ կը գործէ միամտօրէն: Համակարծիք չէ՞ք ինծի:

Փուարօ ուսերը թօթուեց եւ՝

— Կրնայ ըլլալ ըսաւ:

Բոնալտ զարմացումով դիտեց զայն:

— Միթէ անմե՞ղ կը նկատէք զինքը: Ուրեմն յաջողած է իր հմայքներուն ծուղակը նետելու ձեզի:

— Ես անսահման հիացում մը ունիմ իր գեղեցկութեան համար, յայտնեց Փուարօ, պաղարեամբ ... միեւնոյն ատեն կը սիրեմ իրողութիւններու պայծառութիւնը:

— Իրողութիւններու պայծառութի՞ւնը, կրկնեց միւսը աշխուժիւ:

— Մի գուցէ դուք կ՚անգիտանաք, Լորտ Էճվար, որ Լէյտի Էճվար մասնակցած է երէկ երեկոյեան Չիսուիքի հաչկերոյթին, ճիշդ այն պահուն, ուր, կը վկայուի թէ ան ներկայ գտնուած է այստեղ:

Բոնալտ յիշոց մը արձակեց:

— Ուրեմն վերջ ի վերջոյ գացած է այնտեղ: Ահա թէ ինչպէս են կիները: Ժամը վեցին կը զանգատէր թէ ոտքի կենալու իսկ կարողութիւն չունի եւ մեծ-մեծ երդումներ կ՚ընէր որ անխախտ է իր որոշումը հացկերոյթին ներկայ չգտնուելու, եւ տասը վայրկեան յետոյ կը փոխէ իր մտադրութիւնը: Ոճիրի մը պատրաստութեան աշխատանքներուն մէջ բնաւ հաշուի պէտք չէ առնել այն, ինչ որ կին մը կը յաւակնի ընել: Կնոջ խօսքով՝ ամէնէն ամուր հիմերու վրայ դըրուած ծրագիրներն անգամ կը ձախողին: Սակայն, կը խնդրեմ, պարոն Փուարօ, որ չկարծէք թէ այս խօսքերովս կը փորձուիմ ինքզինքս մատնել որպէս յանցապարտ ... այո՛, այո՛, կը կարդամ ձեր մտքին մէջէն անցածները:

— Ուրկէ՞ կասկածիլ նախ եւ առաջ, եթէ ոչ սա անարժան եղբօրորդիէն:

Խնդալով թաղուեցաւ բազկաթոռին խորը:

— Պարոն Փուարօ, այս պահուս ահա ես կը զրադեցնեմ ձեր ուղեղային պզտիկ բջիջները: Աւելորդ է, սակայն, որ չարչարուիք գիտնալու համար, թէ արդեօք ուեւէ մէկը տեսա՞ծ է զիս չըջակայքին մէջ, ուր հօրաքոյր Ժաննը բարձրաձայն կը հաստատէր, թէ քթին ծայրն անգամ իր տունէն դուրս պիտի չհանէր այդ երեկոյ... Այնտեղ էի, այո, պարոն Փուարօ: Ուստի կրնաք հարցնել դուք ձեզի, թէ արդեօք չար հօրեղբօրորդին հոգւով ու մարմնով չէ՞ եկած այստեղ երէկ գիշեր, ծպտուած կնոջ կերպարանքով, գեղնորակ կեղծամով մը եւ Փարիզեան գլխարկով:

Դրութենէն զուարճացող մէկու մը երեւոյթով, ան կը դիտէր մեզ: Փուարօ, գլուխը հակած մէկ կողմ, կ՚ուսումնասիրէր զինքը մեծ ուշադրութեամբ: Ես ինքզինքս նեղ կացութեան մէջ կը զգայի:

— Ի վերայ ամենայնի, զիս այս բոլորը ընելու մղող պատճառներ ալ կան, եւ ահա ծայր աստիճանի կարեւոր յայտնութիւն մը պիտի ընեմ ձեզի: Երէկ առաւօտ ես եկած էի այստեղ հօրեղբայրս տեսնելու: Կը հարցնէ՞ք՝ ինչու: Իրմէ դրամ ուզելու համար: Այո, կրնաք ձեր լորձունքները կլլել: Եկած էի իրմէ դրամ ուզելու եւ կը մեկնէի ձեռնունայն: Եւ նոյն գիշերն իսկ... Լորտ Էճվար մեռած կը գտնուէր:

Վայրկեան մը լռութիւն պահեց: Փուարօ միշտ կը մնար հանդարտ:

— Պարոն Փուարօ, հպարտ կը զգամ ինքզինքս ձեր ուշադրութեան առարկան դառնալով: Կը տեսնեմ որ դնդապետ Հասթինկը ուրուականի մը առջեւ գտնուելու վիճակը ունի: Բայց մի աճապարէք: Դեռ բոլորովին անակնկալ մեծ յայտնութեան առջեւ չենք հասած: Կ՚ըսէինք ուրեմն, որ խորամանկ եղբօրորդին միջոցներ կ՚որոնէ յանցանքը՝ իր խնամիական կապով՝ անիծեալ հօրաքրոջ վրայ նետելու: Անցեալին մէջ, բեմի վրայ, կանացի դերեր կատարող նշանաւոր եղբօրորդին, դերմարդկային ճիգով մը կը վերադառնէ իր դերասանական տաղանդը: Կնոջական ձայնով մը, ինքզինքը կը ներկայացնէ իբր Լէյտի Էճվարը, փոքրիկ քայլերով կ՚անցնի արարողապետին առջեւէն, առանց արթնցնելու անոր մէջ գոյզն կասկած մը:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պորտոյէն Պ. Կ. Վարդանեանէ յիսուն Փր. Ս. Թէհլիրեան սրահին համար :

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ
(Այցելութեան առթիւ)

Պ. Արշակ Ծառուկեանէ 15 փրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Շ. Համբարձումեան եւ ընտանեկան պարագաները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ցաւակից եղան՝ իրենց զաւկին Ռոպէր Համբարձումեանի (33 տարեկան) արկածային մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արշակ Ծառուկեան (Արժանթինէն եկած) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց եղբօր զաւակներուն՝
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԵՒ ԳԱՌՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆԻ
յիշատակին եւ Ծառուկեան գերդաստանի բոլոր ննջեցելոց :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Պէզազեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի Սէն - Ժերոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր ողբացեալ

ԳԱԳԻԿ ՇԱԼՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցի առթիւ :

ՇԱՒԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին: Կը պատարագէ Տարօն Վրդ. Ճէրէճեան :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին, ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ պիտի կատարէ՝

ՎԵՐ. Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

(«Հայաստանի կոչնակ»ին խմբագիրը)
28, Ավրնիւ Պուրկէն, Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Աւետարանական եկեղեցասրահին մէջ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

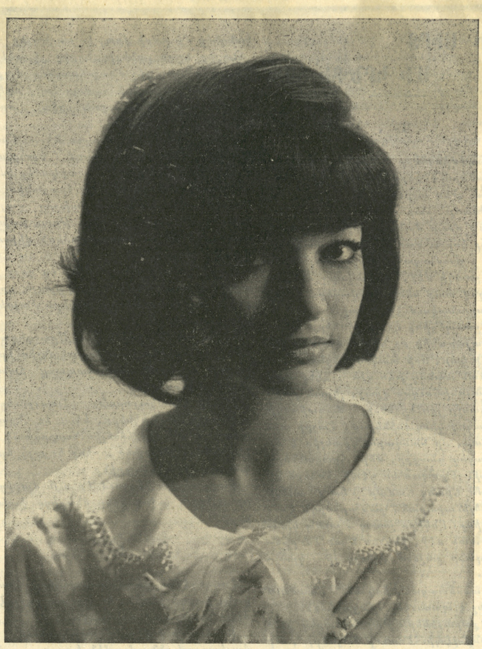
ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգ. Մուրատ Ռուսումնասիրացի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, ոչ-անդամները ընդհ. ժողովի այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2·30ին Խրիմեան սրահին մէջ : Օրակարգ.— Ա) Ամերիկայի Նոր Սեբաստիա ամսաթերթին համար նկարի հարց: Բ) Մասնաճիւղերու եկած նամակներու զեկուցում: Գ) Զանազան հարցերու լուծում : Դ) Մասնաւորապէս կը հրաւիրուի Շապին Գարահիսարի Արծիւ Հայր. միութեան մէկ ներկայացուցիչը :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Կարտանի տասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2·30ին, Կարտանի Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան սրահին մէջ : Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԾԱԽՈՒ Է

Յարկաբաժին մը (պատերով), գետնայարկ, երեք սենեակ, խոհանոց, 40 քառակուսի մեթր: Կազ, ելեկտրականութիւն եւ կեդրոնական ջեռուցում: Առեւտրական թաղամասի մէջ: Կարելի է աշխատանոցի վերածել : Այցելութեան օր՝ միայն Երեքշաբթի ժամը 9·30էն 16 31 Ռիւ Սէն - Սովէօռ, Փարիզ (2):

Մեթրօ Ռէօմիւռ - Սեպաստոփոլ: Պայմանները հասկնալու համար գրել.— Նորսիքեան Գ. ՊԱՋԷՆՎԻԼ, (Սէն Է Ուազ):

ՓԱՐԻԶԷՆ...

«ROSY ARMEN a tout pour réussir : un aimable physique, une voix agréable et bien placée».

ԵՐԵՒԱՆ...

« Cette jeune femme qui répond au doux nom de ROSY, chante l'amour...»

...ԵՐԵՒԱՆԷՆ

«Que ROSY ARMEN fasse le plein là où des vedettes chevronnées ont tout juste réussi à attirer des demi-salles, elle le doit tant à son éclatante jeunesse qu'à son talent déja mûr, et pourquoi ne pas l'avouer, un peu à ses origines araratiennes».

ՓԱՐԻԶ

ՀԱՅԱԶԳԻ ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ԱՍՏՂԸ ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ՄԵԿՆԻ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ
ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ROSY ARMEN *vous présente son dernier disque Polydor*

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի բոլոր անդամները, Կիրակի (Հոկտեմբեր 17) ժամը 16ին : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ իր շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներու ու խումբերու, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալամպրայի սրահին մէջ :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԸՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9-12 եւ 14-18
բացի շաբաթէն,

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ :
Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սուրբիկ Զէնչէյեան, Հայաստանէն (Շահումեան փողոց 15, տուն թիւ 16), կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին՝ Մարտիրոս Հայոտարեանը, որդի Սարգիսի, որ 1920ին Պրուսայէն մեկնած է Ֆրանսա եւ ներկայիս հոն կը գտնուի: Գրել ուղղակի Հայաստան, վերոյիշեալ հասցէին :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 10 OCTOBRE
1965
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10431
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
41e ANNÉE — No 10.431

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

(Գահակալութեան տասնամեակին առթիւ)

Ա.

1954 Մայիս 9ին Գէորգ Զ. Չէօրէքճեան կաթողիկոսի մահով թափուր կը մնար Մայր Աթոռը : Սուգի քօղը կը ծածկէր Լուսաւորչի գահը :

Իր յաջորդին ընտրութեան համար 1955 Սեպտեմբեր 25ին Էջմիածնի մէջ գումարուեցաւ ազգային – եկեղեցական ժողովը, որուն կը մասնակցէին 98 պատգամաւորներ Խորհրդային Միութեան թեմերէն եւ 39՝ արտասահմանի էջմիածնական թեմերէն :

Ժողովը Սեպտեմբեր 30ին Մայր Տաճարի մէջ գումարուած իր երրորդ նիստին 137 քուէարկողներու 126 ձայնով կաթողիկոս ընտրեց Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ թեմերուն առաջնորդ Վազգէն եպիսկ. Պալճեանը : Երկու օր վերջ, Հոկտեմբեր 2ին տեղի ունեցաւ հայրապետական օծումը :

Ուրեմն տասը տարիէ ի վեր Էջմիածնի աթոռին վրայ բազմած է Վազգէն Ա. :

Իր գահակալութեան տասնամեակը պիտի տօնուի յառաջիկայ Հոկտեմբեր 31ին Էջմիածնի մէջ, մեծ հանդիսաւորութեամբ :

1955 Դեկտեմբեր 1 թուակիր իր անդրանիկ կոնդակին մէջ նորընտիր կաթողիկոսը կը պարզէր իր առաջադրութիւնները :

Կ'ըսէր թէ իր «առաջին գործերէն մին պիտի ըլլար վերակազմակերպել Մայր Աթոռը, միաբանական հոգեւոր նոր կեանք ստեղծել Հայրենապետահաստատ կանոններու համաձայն, կեանքի կոչել մեր սուրբ աւանդութիւնները, հոգեպէս նորոգել ու ոգենչել, եւ շինարար ու կարգապահ գործի լծել բոլորը, որպէսզի Ս. Էջմիածինը իրաւ եւ լրիւ կերպով իր պատմական առաքելութիւնը չարունակէ կատարել» :

Կը խոստանար նաեւ վերանորոգել եւ վերապարզել Հայրենի սրբավայրերը՝ վանքեր ու եկեղեցիներ, ինչպիսին են Ս. Հռիփսիմէն, Ս. Գայիանէն, Խոր Վիրապը, Օշականը, Գեղարդը եւ ուրիշներ :

« Հայրական հոգածութեամբ » պիտի հետեւէր Հոգեւոր Ճեմարանի մակարդակի բարձրացման : Պիտի չարունակէր Մայր Աթոռի պաշտօնաթերթ Էջմիածինի հրատարակութիւնը եւ «խոստացուած նըւիրատուութեամբ» հիմնէր նոր տպարան մը : Նոյնպէս կը ծրագրէր հրատարակել այլ պարբերականներ ու հոգեւոր եկեղեցական գրականութիւն :

Վերջապէս, « ի լրումն Մայր Աթոռի դաստիարակչական եւ լուսաւորութեան գործ»ին, կ'ըսէր, ծրագիր ունի հիմը դնելու հոգեւոր կաճառի մը՝ կազմուած ձեռնհաս եւ գիտուն հոգեւորականներէ եւ աշխարհականներէ, նպատակ ունենալով բնական կերպով ուսումնասիրել եւ լոյս սփռել Հայ Եկեղեցւոյ պատմութեան, աստուածաբանութեան, իրաւունքի, մատենագրութեան ու արուեստներու հետ կապուած հարցերու վրայ :

Կը խոստանար նաեւ «մօտ ապագայի մէջ» Մայր Աթոռը եւ Հայաստան. եկեղեցին օժտել Սահմանադրութեամբ եւ կանոնադրով մը, համաձայն հայրապետահաստատ կանոններու եւ մեր սուրբ աւանդութեանց :

Ու կոչ կ'ուղղէր հայ ժողովուրդին՝ մնալ հաւատարիմ մեր պապերու լոյս հաւատքին, երկիւղածութեամբ պահպանել մեր նուիրական աւանդութիւնները, մեր մեծաքանչ մայրենի լեզուն եւ հայ մշակոյթի արժէքները, զարկ տալ հայ գրականութեան ու ազգային մամուլին, հաստատուն ու ծաղկեալ պահել հայ ազգային վարժարանները, զօրավիգ ըլլալ հայ մշակոյթին, հայրենասիրական, բարեգործական, եկեղեցասիրական, մարմնակրթական, երիտասարդաց, տիկնանց ու օրիորդաց կազմակերպութիւններուն, իբրեւ գերագոյն նպատակ ունենալով Սփիւռքի մէջ կենդանի պահել մեր ժողովրդի ինքնագիտակցութիւնը, հայկական շունչը, հայրենապաշտութիւնը եւ մեր ազգային արդար իղձերու իրականացման սրբազան ուխտը :

Եւ դեռ ուրիշ հայրենաշունչ թելադրութիւններ կ'ընէր նոր սերունդի ազգապահպանման, միասնականութեան ու միաբանութեան, ազգային ոգիի զարգացման եւայլնի մասին :

Շատ գեղեցիկ ու հոգեշահ խօսքերով ճամբայ ելաւ երիտասարդ կաթողիկոսը, այն յոյսով, որ կեանքի մէջ դիւրութեամբ պիտի կրնայ իրագործել իր հայրենասիրական առաջադրութիւնները :

Հոգեւորական ասպարէզը մտած էր առանց դպրեվանքի մը սեմէն անցնելու, վերջին աշխարհամարտի ծանր օրերուն եւ անմիջապէս առաջնորդական պաշտօնի էր կոչուած Ռումանիոյ մէջ, ուր կ'ապրէր :

Իր գահակալութեան առաջին ամիսներէն սկսեալ զանազան փորձութիւններու առջեւ պիտի գտնէր ինքզինքը :

Փորձութիւնները զինքը պիտի առաջնորդէին փորձառութեան, տարիներ վերջ :

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրը Օրին

ԱՂՕԹՔ, ԱՂՕԹՔ, ԱՂՕԹՔ

Միացեալ Նահանգներու խորհրդարանին անդամներէն մէկը, որուն պաշտօն յանձնուած էր — տեղէ մը — որ քանի մը բաներ ըսէր Եղեռնի տարեդարձին առթիւ, յայտարարեց թէ «մենք մեղաւոր ենք », որովհետեւ « Հայերուն չօգնեցինք, երբ անոնք մեր օգնութեան պէտք ունէին » :

Ցետոյ, կոչ ըրաւ իր ժողովուրդին որ աղօթէր հայ ազգին բարօրութեան համար :

Եթէ մեր ժողովուրդը իր մամիկներուն սրտաբուխ աղօթքը մէկ կողմ պիտի նետէ եւ պիտի սպասէին մեծ ազգերու աղօթքներուն՝ իր բարօրութիւնը ձեռք բերելու համար, վա՜յն է եկեր իրեն :

Աւելի լաւ եւ իմաստուն քայլ մը առած կ'ըլլանք, եթէ մեծով, պզտիկով, Սեւանը նետուինք ու խեղդուինք : Առնուազն, գերեզմանէ մը ունեցած կ'ըլլանք մեր հայրենիքին մէկ անկիւնը :

Գերեզմանէ մը, զոր մեր բազմահազար նահատակները չունեցան : Մեզի համար աղօթողները չտուին որ ունենային :

×

Եթէ տիեզերքի Արարիչը չլսեց մեր մամիկներուն ջերմեռանդ աղօթքը, աքսորի ճամբաներուն վրայ, ուր փրփրերախ վիշապը կը յօշոտէր անոնց հոգեհատորները, ալ ո՛չ մէկ յոյս կայ որ Ան լսէ մեզի համար, փոխանորդաբար, արտասանուած աղօթքները :

Պատմութեան մէջ որեւէ փաստ չկայ որ անզօր ժողովուրդ մը փրկուած ըլլայ մեծազօր ժողովուրդի մը առ Աստուած արձակած յանձնարարականներով եւ բարեխօսութիւններով :

Դժբախտաբար, սա վերջին հարիւրամեակին, չկրցանք այս ճշմարտութիւնը հասկցնել մեր բարեկամներուն, որք ի սփիւռս աշխարհի :

Եւ, հակառակ մեր յոգնավաստակ նիգերուն, որոնց տուած ենք շռնդալից տիտղոս մը — քաղաքական – դիւանագիտական աշխատանք :

×

Ազգին ցաւերով քիչ – շատ հետաքրք – րուողներուն կը յանձնարարեմ որ երբեմն փախցուկ տան մեր «անձնախընդրաց»ներէն ու «շքեղ»ներէն, մեր «խըլյմա փաշա»ներէն եւ մեր «գեղարուեստակա՛ն յայտագիր»ներէն կամ իրենց պըոթէն, փոքէրէն ու թավլուէն եւ տունը նստած, աչքէ անցընեն՝ գոնէ սա՛նկ մը, Հայոց ազգին նորագոյն պատմութեան հատորը : Վաւերականը, ո՛չ թէ հէքեաթը :

Որպէսզի տեսնեն թէ ամէն անգամ որ մենք, վեղարով ու ասայով կամ սիլինտր գլխարկով ու ռըտէնկոթով — եւ աղերսագիր ի ձեռին — բարեկամ ժողովուրդներու դուռը ափ առեր ենք, «մեր արցունքը անտես մի՛ առնէք» ըսելու համար, մեր բարեկամներուն առաջին գործը եղեր է ... Մեզի համար աղօթել :

Աղօթեր են 1878էն մինչեւ 1923 : Աղօթեր են իրենց եկեղեցիներուն մէջ : Աղօթեր են իրենց թերթերուն մէջ :

Եկեր աղօթեր են մեր խորանին առջեւն՝ ալ՝ մեր տէրտէրներուն ու վեղարաւորներուն հետ : Աղօթեր են մեր հաւաքոյթներուն մէջ :

Աղօթեր են իրենց բարձրաստիճան եկեղեցականներով : Աղօթեր են իրենց սարկաւագներով ու տիրացուներով :

Արծիւի աչք ու աղուէսի հոտառութիւն ունեցողը կրնայ անոնց հայանպաստ գիրքերուն ու յօդուածներուն մէջ անգամ աղօթք ու Ալէլուիա փնտռել : Ու գտնել :

×

Կար ատեն մը, երբ կ'աղաչէինք, կը պաղատէինք որ նար մը, ձու մը զրտնէին քիչ – շատ տանելի գոյավիճակ մը հաստատելու համար մեր հայրենիքին մէջ :

— Շատ բան չէ ուզածնիս, քրիստոնեայ եղբայրներ ... Այնպէս մը ըրէք որ գոնէ մեր հարսները ու աղջիկները, մեր ցորենն ու մեր ոչխարը, մեր խաչն ու Աւետարանը մեզմէ չառնեն, չտանին ...

Ի պատասխան այս աղաչանքին, նախ, մեզի տուին Սան Ստեֆանոյի կէս . բերան խոստումը, որ կաղամարէն հազիւ դուրս ելած, անյայտացաւ թուղթին վըրայ :

— Մի՛ լար, հայ ժողովուրդ ... Սպասէ՛, նայէ ինչե՛ր պիտի ընենք քեզի համար ... Մենք կ'աղօթենք, դուն մի՛ վախնար ...

Ցետոյ, եկաւ յուշագիրներու շրջանը :

— Հոգդ մի՛ ըներ, հայ ժողովուրդ ... Մենք բարենորոգումներու անա՛նկ ծրագիրներ մշակած ենք որ՝ լսես բերնիդ ջուրերը կը վազեն ... Կեցի՛ր, մենք այդ Կարմիր Ձիւաղին ակռաները պիտի քաշենք, մէկիկ մէկիկ ... Ուզէ չուզէ կարգի պիտի հրաւիրէ իր գայթիլէները ... Դու միամիտ կաց, էլի՛, մենք քեզի համար ի՞նչ աղօթքներ գրեր ենք ...

×

1908 : Եւ Սահմանադրութիւն :

Գնաց աշուն, եկաւ գարուն :

Նոր լոյս, նոր յոյս :

— Ա՛լ ազատեցանք ... Անգլիոյ թագաւորը մեր խնդիրը օրակարգի վրայ դրեր է ... Արքեպիսկոպոսն ալ մեզի համար աղօթեր է ...

1909 : Եւ Կիլիկիան կոտորած :

— Դեսպանները բողոքեր են Պապը Ալիին ... Եւրոպան մեր զոհերուն համար պիտի աղօթէ եղեր, իմացա՞ք ...

1914 : Նոր յուշագիր, նոր ծրագիր, նոր բողոք, նոր սպառնալիք՝ Ձիւաղին լակոտներուն :

— Հայ ժողովուրդ, այս անգամ ուղածդ պիտի ըլլայ ... Նայէ՛, մարգպաններ պայուսակ կը կապեն ... Ակռադ քիչ մըն ալ սեղմէ ... Մենք քեզի համար կ'աղօթենք ...

1915 : Արիւն է որ կը հոսի Եւրոպայի պորտին վրայ :

Եւ հայկական բարձրաւանդակին վրայ : Հայու կաս – կարմիր արիւն :

Ո՞ւր են սա մեզի համար աղօթողները : Քրիստոնեաները :

Հրէշաստանի չորս ծագերէն, Արարիչը աղօթք մըն է որ կը լսէ հիմա .

— Եա՛ Ալլա՛հ, զօրութիւն տուր դաստակիս որ մաքրեմ սա կեավուր ժողովուրդը, յանուն Մարգարէին ... Ալլա՛հ էքպէր ...

1918 : Արշալոյս :

Մեզի համար աղօթողները գործի վրայ են : Մինուճար ազգերը պիտի ազատին : Ի միջի այլոց «պզտիկ դաշնակիցը», որուն շալակը բեռցուցեր էին տոպրակ մը խոստում չորս տարի : Որուն համար աղօթեր էին չորս անգամ տասը տարի :

1923 : Վերջալոյս :

Մեզի համար աղօթողները Լօզան գացեր են՝ հինգ տարի առաջ շահուած յաղթութիւնը թաղելու, ձեռամբ Քըրզըն եւ Ինէօնիւ ... քահանաներուն :

Մնացածը պատմելու սի՞րտ կայ :

×

Աղօթք, Սաղմոս, Ալէլուիա : Կամ, հոգեհանգստեան պաշտօն եւ Հսկումի արարողութիւն Մայր եկեղեցիներու եւ մատուռներուն մէջ՝ վասն հանգուցելոց ազգին Հայոց :

Եւ այս սրտառուչ մարդասիրութեան— հայասիրութեան — զուգընթաց՝ խոստովանանք .

— Մենք մեղաւոր ենք ... Օգնութեան կը կարօտէին ու չօգնեցինք ...

×

Եթէ մեր բարեպաշտ ու աստուածակիրօն մամիկներուն հոգեբուխ աղօթքներն անգամ չկրցան շանթ ու կայծակ տեղացնել արիւնկզակ գազանին գլխուն, ալ ո՞վ կրնայ յանդգնիլ սրբապղծութեամբ մեղադրելու մեզ, երբ համարձակաձայն բարբառով յուր տանք մեր բարեկամներուն թէ չենք հաւատար՝ աղօթքներով քաղաքական դատ շահելու հրաշքին :

Եւ բացատրենք իրենց որ եթէ իրենց ամէն մէկ աղօթքին հետ, մէկ քառակուսի մղոն եր առած ըլլային մեր հողերէն մեզի համար, այսօր պէտք ունեցած չէինք ըլլար, ո՛չ իրենց աղօթքներուն, ո՛չ ալ իրենց խոստովանանքներուն :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն Հունգարիոյ արտաքին նախարարը՝ Փէթէր, տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարար Տին Ռըսքի հետ : Փէթէր, առջի օր ՄԱԿի մէջ արտասանած իր ճառին մէջ հասկըցուցած էր թէ Հանոյ կրնար Վիէթնամի շուրջ բանակցութիւններու առընչութեամբ իր դիրքը փոխած ըլլալ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆի վիրաբուժական գործողութիւնը շատ լաւ անցած է եւ 5 ժամ ետք արդէն նախագահը քանի մը քայլ ըրած է սենեակին մէջ : Գործողութեան ընթացքին, սրտի ոչ մէկ անկանոնութիւն արձանագրուած է : Պետական ղեկավարները ապաքինման մաղթանքներ ու հեռագիրներ ղրկած են Ճոնսընի, որ արդէն կը վերսկսի իր պատասխանատուութիւնները ստանձնել : Շատ կարճ տեւած է փոխ – նախագահ Հըմֆրէի փոխարինումը :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նոր վարչապետը՝ Սթեֆանօփուլոս կարգ մը փոփոխութիւններ մտցուց բարձր հրամանատարութեան մէջ : Զօր. Ցոլակաս սպայակոյտի պետ նշանակուած է :

«ԱՍՏՈՒԱԾ ԻՋԵՐ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ»

Սրբունձտեանց Գարեգին վարդապետին երգէն առնուած է այս տողը : Վանեցի վաստակաշատ վարդապետը հաւատացե՛ր է որ կարելի է, եւ երգեր է.

Մասեաց գագաթն թող գան բազմին
Երկնից գունդ գունդ հրեշտակներ···

Այս անգամ, սակայն, Փրանսացի գրող մըն է, Ռոպէր Շառռու, որ կը ջանայ հաւատացնել թէ հրեշտակներ են իջեր երկինքէն, ամուսնացեր Հայաստանի դեղուհիներուն հետ, եւ այսպէս կազմուեր է Հայոց ցեղը, — հաստակազեղ, բարեկազմ, խելացի եւ քաջ :

Le Livre des Secrets Trahis.

Շառռու այս խորագիրը կուտայ իր հետաքրքրական գրքին, զոր կը նուիրէ Ժան Քոքթոյի յիշատակին, առանց մոռնալու շնորհակալութիւն յայտնել Քաթըրին Գրիգորեանի, որ իրեն ներկայացուցեր է Հայաստանի նախադարեան պատմութիւնը :

Շառռու հեղինակն է նաեւ այլ գրքի մը, «Մարդոց անծանօթ պատմութիւնը՝ 100·000 տարիներէ ի վեր» :

Այն գիրքով, որու խորագիրը տուի վերը, կը հաւատայ թէ կ'ապրինք մարդկային երկրորդ քաղաքակրթութեան շրջան մը : Առաջին քաղաքակրթութիւնը կործանած է հիմնայատակ, — ահաւոր եւ աներեւակայելի աղէտ մը թաղած է ամէն հետք եւ նիւթական ժառանգութիւն : Ատոր ապացոյցն այն է թէ ամէնէն հին վկայարանը, որ ծանօթ է Աստուածաշունչ Մատեան անունով, առաջին քաղաքակրթութեան կործանումէն ետք գրուած, կը յայտնէ թէ գոյութիւն ունեցած են աւելի հին վկայարաններ, որոնց կը դիմէ երբեմն, նոյնիսկ յիշատակութիւն կ'ընէ : Օրինակ, Յեսուի գրքին մէջ (Գլ· Ժ· 13) կը յիշուի Գիրք Եաշարի (*ըստ Թարգմանութեան Զատիկ Քահնի*), Գիրք արդարոյն (*ըստ Թարգմանութեան Օսթերվալտի*), Գիրք ուղղութեան (*ըստ մեր գրաբար Թարգմանութեան*) : *Այս անյայտ գրքին մասին յիշատակութիւն մը կայ նաեւ Թուոց գրքին մէջ (Գլ·* ԻԱ· *14), — բայց այս անգամ* Պատերազմիկներու գիրք *կամ* Պատերազմ Տեառն *խորագրով :*

Բուն ի՛նչ խորագիր ալ տրուած ըլլայ, կորսուած վկայարան մըն է այդ գիրքը, ըստ եբրայագէտներու՝ օտար աղբիւր մը, խորհրդաւոր վկայարան մը, որու յիշատակութիւնները կը մնան մութ եւ անհասկնալի :

Շառռու կ'ըսէ թէ Ենովքի գիրքն է ատիկա :

1772 թուականներուն, Սկովտիացի մը դայն Եւրոպա բերեր է Եթովպիայէն : Բնագիրը՝ եբրայերէն, քաղդէերէն եւ արամայերէն : Ապա թարգմանուած՝ նոր լեզուներու : Ես ունիմ Փրանսերէն օրինակ մը, զոր Ֆրանսուա Մարթէն թարգմանած է եթովպերէն բնագրէն() :*

Շառռու կ'ըսէ թէ Ենովքի գիրքը ··· Հայու հեղինակութիւն է եւ Հայ է, Ենովք :

Այս երանելին այն Ենովքն է, որ «եկեաց ամս հարիւր վաթսուն եւ հինգ, եւ ծնաւ զՄաթուսաղա : Եւ (Ենովք) հաճոյ եղեւ Աստուծոյ, եւ ծնաւ ուստերս եւ դստերս : Եւ եղեն ամենայն աւուրք Ենովքայ ամի երեք հարիւր վաթսուն եւ հինգ : Եւ Ենովք հաճոյ եղեւ Աստուծոյ, եւ ոչ ուրեք գտանէր, զի փոխեաց զնա Աստուած» (Ծննդ· Ե· 21) :

Ոմանք այս վկայութենէն, — աղուոր ապացոյց մը Հնդամատեանի կրկնակ խմբագրութեան, — կը հետեւցնեն թէ Ենովք երկինք համբարձաւ կամօքն Աստուծոյ : Ընդհակառակն, Ենովքի գրքին մէջ (Գլ· ԺԲ·) գրուած է թէ Ենովք պահուըտած էր :

Այս վկայութեան կարեւորութիւնն այն է թէ Երկրագունտի բնակիչները միշտ մըտածեր են մասնաւոր մատեանով մը կամ գրաւոր յիշատակարանով մը յետնորդներուն ժառանգ թողուլ իրենց ծանօթութիւնները, իրենց քաղաքակրթութեան նուաճումները : Եւ ատոր համար, միշտ գուշակելով տիեզերական կործանումները՝ որոնք տեղի կ'ունենան պարբերաբար, փորձեր են ձեւով մը փրկել այդ յիշատակարանները :

Այսպէս, Հերմէս Տրիսմեգիստոս կամ Հերմէս Եռամեծ մասնաւոր կոթողներու վրայ արձանագրեր է ժամանակի ծանօթութիւնները, փրկելու համար Ջրհեղեղէն :

Իսկ եբրայական աւանդութեան մը համաձայն, Սէթ նահապետը երկու սիւներու վրայ, մէկը կղմինտրէ, միւսը քարէ, արձանագրած է մարդկային ծանօթութեանց քաղը՝ փրկելու համար Ջուրի եւ Հուրի հեղեղէն, որու վտանգը յայտներ է Ադամ :

Շառռու կը կարծէ թէ բուրգերը եւս դամբարաններ չեն միայն, այլեւ ապաստաններ, ուր կը պահուէին մարդկային քաղաքակրթութեանց դիւանները փարաւոններու զմռսուած մարմիններուն հետ, փրկելու համար տիեզերական աղէտներէ, ինչպէս Ջրհեղեղէն, որ մասնաւորաբար կը խռովէր մարդոց միտքը :

Պղատոն կը պատմէ թէ Եգիպտացի քուրմերը «երախայ» անուաներ են Յոյները՝ այն պատճառաբանութեամբ որ գաղափար չունէին հնութեան մասին, վասնզի չեն գիտցած պաշտպանուիլ Ջրհեղեղէն, որ քանիցս կործանած է քաղաքակրթութիւնները (Տիմ· 22) :

Բայց յունական դիցաբանութիւնը անծանօթ չէ Ջրհեղեղի աւանդութեան, — վկայ Դեւկալիոսի տապանը, որ կը յիշեցնէ Նոյի նաւատոմը :

Եւ ահա վերջապէս Աստուածաշունչ Մատեանի աւանդութիւնը, որ Ջրհեղեղին կուտայ տիեզերական մեծագոյն պատուհասին դերը, իբրեւ նշան Աստուծոյ անօրինակ բարկութեան, ջնջելու համար «զամենայն մարմին, ի մարդոյ մինչեւ յանասուն», — ի՛նչ էր խեղճ անասուններուն մեղքը՝ չէ ճշդուած, — կամ «զամենայն մարմին յորում է շունչ կենդանի», — պէտք է սակայն ընդունիլ թէ Ջրհեղեղը չէր կրնար ոչնչացնել ծովային կենդանիները (Ծննդ· Զ· 7, 17), *ինչպէս Օհաննէսը, որ ձուկ էր եւ մարդ :*

Ու բազմաթիւ այլ աւանդութիւններ նման տիեզերական աղէտներու մասին, ջուրով կամ կրակով : Այդ աւանդութիւններէն կը մնայ «աշխարհավերջ»ի անդոհը, որ ժամանակ մը կապուած էր հազարամեակին :

Ահա այս օրինակ աղէտներէ փրկուելու, մահուան յաղթելու, յաւիտեան ապրելու տենչն է որ ծնունդ տուած է աշտարակաշինութեան, յիշատակարանային ճարտարապետութեան կամ վկայարաններու :

Արդ, նման աղէտներէ խոյս տալո՞ւ համար է արդեօք, որ բնակչութեանց տեղափոխութիւն կատարուեր է մէկ մոլորակէն միւսը եւ, ինչպէս Շառռու կը կարծէ, Արուսեակէն մարդ եկեր հաստատուեր է Երկրագունտին վրայ :

Ապացո՞յց, դարձեալ ··· Աստուածաշունչ Մատեանին վկայութիւնը : Օ՜, այս մատեանը, տիեզերական ովկիանոս մըն է, ուր կը թափին ծանօթութեանց բոլոր գետերը : Այս մատեանն է դարձեալ, որ կը վկայէ թէ, ինչպէս երգեր է Սրբունձտեանց վարդապետ,

Երկնից թող գան անմահ ոգիք ···

այո, երկնի իջեր են Որդիք Աստուծոյ, — ի՞նչ ընելու, «Հայոց քաջե՞րը պասկելու» : Սպասեցէք, կ'ըսեմ քիչ ետքը :

Ո՞վ են այս «Որդիք Աստուծոյ» կոչուած «անմահ ոգիները» : Ենովքի գիրքը զանոնք կ'անուանէ «հրեշտակ», «Որդիք երկնից», «զուարթուն» (հսկող իմաստով, այլ թարգմանութեանց մէջ՝ պահապան), «երկնային ոգի» եւ կուտայ 154 հրեշտակներու անուն, (այս հրեշտակներուն անուններուն ցանկին մէջ, երրորդը՝ Արմէն) :

Արդ, ինչպէս Ծննդոց Գիրքը կը հաստատէ, երբ մարդիկ սկսան աղջիկ ծնիլ, Որդիք Աստուծոյ տեսան թէ շատ գեղեցիկ էին այդ աղջիկները : Եւ հրեշտակներուն սրտին մէջ կը խօսի «կէս աւուրց դեւը», որ կ'արթննայ ամէն մարդու մէջ՝ երբ քսան տարեկան կ'ըլլայ, այնպէս որ «առին իւրեանց կանայս յամենեցունց զոր ընտրեցին» (Ծննդ· Զ· 2) : *Եւ ահա թէ ի՛նչ պատահեցաւ, —*

«Իբրեւ մտանէին Որդիքն Աստուծոյ առ դստերսն մարդկան, ծնան իւրեանց որդիս, նոքա էին սկայքն որ ի յաւիտենից արք անուանիք» :

Ենովքի գիրքը եւս կ'ըսէ· «Եւ բոլորը իրենց կին առին գեղուհիները···», ծընունդ տալով «հսկաներու, որոնց հասակը 300 արմուկ էր» : (**)

Ճիշդ է, միշտ ըստ Շառռուի, թէ հսկաներ էին նախամարդիկ, — Ադամ 123 ոտք հասակ ունէր (մօտաւորապէս 49 մեթր) Նոյի հասակն էր 103 ոտք, Աբրահամի հասակը 27 ոտք, Մովսէսի հասակը 13, Աղեքսանդրի հասակը 6, Կեսարի հասակը 5 :

Արուսեակ մոլորակէն եկած մարդիկ եւս, կ'ըսէ Շառռու, ունէին 2 մեթր 30 երկար հասակ, — հսկաներ էին, եւ տեսնելով հայ աղջիկներու գեղեցկութիւնը՝ «առին իւրեանց կանայս յամենեցունց զոր ընտրեցին» :

Այսպէս Արուսեակ մոլորակին բնակիչներուն, — այսինքն իրենց մոլորակէն Երկրագունտ գաղթած հսկաներուն, — եւ Հայաստան աշխարհի գեղանի աղջիկներուն բախտաւոր ամուսնութենէն կը ծնի նոր ցեղ մը, բարձրահասակ, գերազանցօրէն գեղեցիկ, ըստ ամենայնի խելացի եւ մանաւանդ քաջ :

Ու Շառռու կը հետեւցնէ թէ հին պատմութեան հերոսները եւ կիսաստուածները ծնունդ են Արուսեակ մոլորակէն գաղթած հսկաներու եւ հայ գեղանի աղջիկներու ամուսնութեան :

Հրճուի՛նք, մտածելով որ, եթէ քաղաքակիրթ Եւրոպան կ'ուրանայ մեր ազգային դատը, եւրոպացի գրագէտներ կան որ հայ աղջիկներուն կուտան հերոսներ ու կիսաստուածներ ծնելու պատիւը :

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Շատ հետաքրքրական է «Ենովքի գիրքը» : Հոս պիտի չզբաղիմ այս գիրքով, զոր Շառռու կ'աշխատի պատշաճեցնել իր տեսութեանց : «Ենովքի գիրքին» բնագիրը կորսուած է, կան թարգմանութիւններ, մեծ մասամբ անկատար, եթովպերէն, յունարէն եւ լատիներէն լեզուներով, — փրանսերէն թարգմանութիւնը՝ Ֆրանսուա Մարթէնի եւ իր աշխատակիցներուն կողմէ կատարուած, ընդարձակ եւ սպառիչ ներածականով մը, ուր կը փորձուի վերահաստատել բնագիրը :

Քրիստոնէական գաղափարներու ծագման քննութեան համար շատ հետաքրքրական է այս գիրքը՝ Ֆրանսուա Մարթէնի ներածականով, մանաւանդ եթովպերէն եւ յունարէն բառերու ստուգաբանական պրպտումներով :

(**) Ենովքի գիրքը կ'ըսէ թէ երկնիր իջնող հրեշտակները նախ կը խորհրդակցին եւ երդում կ'ընեն որ բոլորը միաբանաբար պիտի մտնեն մեղքի մէջ, ու «կ'իջնեն Արդիս» (Արարատեան աշխա՞րհ), «Հերմոն լերան գագաթը», — ու «լեռը այսպէս կոչեցին, որովհետեւ այս լերան վրայ երդում բրին եւ բանադրանքով դաշնակցեցան» : Պէտք է գիտնալ թէ Հերմոն կը ծագի եբրայերէն *հէրէմ* բառէն, որ կը նշանակէ բանադրանք : Կը կարծեմ թէ եբրայերէն այս բառէն մեկնած՝ Հերմոն լերան անունը ոմանց թելադրած է Արմենի տեղանունը, «երկնէջ» հսկաները ամուսնացնելու համար հայ աղջիկներու հետ :

ՄԻՐՀԱՒ

---o---

Որպէս եղէգ ճօճուեց նրա զալար մարմինը եւ մէջքը խոնարհուեց ··· Անիմաստ մաքառումից յողնած, հարսը սրտաբուխ նրան ընծայեց իր մարմինը, որպէս անարատ զոհ : Եւ նա ագահ համբուրեց հարսի կարմիր լար շրթունքը, անյագուրդ հիացաւ ոսկեդեղձան հիւսերով, որ ծփում եւ խշշում էին լուսեղէն լանջի վրայ :

Յետոյ թեւը ջարդուած հաւքի պէս Սոնան ամաչկոտ դուրս թռաւ հնձանից, մի անգամ էլ շրջրրաց այգու շաղոտ խոտերի վրայ եւ ներսը թողեց լաղուարդ չալիկի բոյրը :

Իսկ զրնդան սուրմաները կայտառ կոճակների նման ծափ էին զարկում :

×

Նրանք մանկութեան ընկերներ էին եւ նրանց սէրը ծնուել էր նոյնքան աննկատ, ինչպէս մի գիշերում բացւում է մուգ մանիշակը : Առուների ափին, այգիներում, դաշտերից խուրձ կրելիս, ամառուայ լուսնեակ գիշերներին խոտի դէզի մօտ, ամէն տեղ այդ սէրը ծիծեռնակի պէս ճռուողում էր, մինչեւ հասունացան նրանք, եւ մի օր էլ մեծատուն հարեւանի չէմքով ներս մտաւ Սոնան, հարսի քօղը երեսին, արցունքից կարմրած աչքերը՝ պայծառ, որպէս լեռնային ծովակ :

Հարսանիքից չորս ամիս յետոյ, պատահմամբ հանդիպել էին իրար այգիների ճանապարհին : Դիլանը նրան կանգնեցրել, հարցրել էր հալը, Սոնան թախծով թօթուել էր ուսը և արագ հեռացել :

Հանդիպումը բորբոքել էր նրան, բայց առաջուայ նման մօտիկ լինելու ցանկութիւնը, իբրեւ խոր երկնքում նաղօվ ճախրող թռչուն, երբեք չէր իջնում նրա չէմքին :

Ու յանկարծ այդ հաւքը թառեց նրա ուսին ···

Ինչո՞ւ եկաւ այգին, արդեօք Սոնան մանկութեան առաջի ջրե՞րն էր կարօտել, թէ պատահմամբ մօտեցաւ հնձանի դռնակին՝ մտածելով, որ ներսն էլ ամայի է, ինչպէս այգում : Դիլան դային մինչեւ վերջը չիմացաւ այդ :

Մի քանի անգամ մօտեցաւ, կամեցաւ նրա հետ խօսել, բայց Սոնան խոյս տըւեց :

— Թող, Դիլան, գնա քեզ համար···

Եւ էլ իրար չտեսան :

×

Դիլան դային միայն գիշերը տուն դընաց : Ամբողջ օրը թափառել էր ձորում, եղել էր հարեւանի այգու շրջակայքում, աղբիւր էր գնացել, փողոցի անկիւնում կանգնել էր, բայց ոչ մի տեղ Սոնային չէր տեսել :

Լուսնեակ գիշեր էր, երկինքն անամպ, փչում էր գիշերուայ հովը : Դիլան դային պառկեց դէզի գլխին, նոր հարած խոտի վրայ ու քունը չտարաւ :

Հազարաւոր չորացած ծաղիկներ բուրում էին խոտի խուրձերի միջից եւ լուսնեակ գիշերով նրան այնպէս էր թւում, աւես այդ նոյն դէզի վրայ պառկել է Սոնան եւ խուրձերի մէջ թողել լաղուարդի բոյրը :

Լուսաբացին հալուեցին աստղերը, գիշերուայ լազուրը գունատուեց : Երբ ծաղիկներն արթնացան գիշերուայ նիրհից, եւ ցօղը շողշողուն կաթիլներ շարեց նաբընջագոյն քարերի վրայ, արեւի առաջին շողերի հետ, գիւղի դիմաց, դեղնած արտերում, զարթնեց կաքաւը ·

— Կա՛խ - կղա, չա՛խ - կղա ···

Լսում էր կաքաւի թաւ երգը : Աւելի վերեւ, անտառի խորքից, կանչում էր միրհաւը :

Սիրտ չունէր իջնելու այգին, տեսնելու հնձանը :

Քայլում էր Դիլան դային շաղոտ խոտերի միջով, հնձած արտերն էր կոխ տալիս, ոսկեգոյն ծղօտները, եւ դլուխը կախ բարձրանում դէպի անտառը՝ արահետի կեռմաններով եւ թփերի միջով :

Ահա ճամբի եզրին՝ մասրենու պատաւթուփը, նրա մօտ տափակ քարը, որի վըրայ հովիւներն այժմ էլ աղ են ցանում ոչխարի համար··· խուրձ էին կրում միասին՝ ինքը, Սոնան : Արեւը խանձել էր աղջկայ երեսը, ոսկեդեղձան հիւսերի ծայրը : Դեղին ծղնոտի փշրանքներ կային մազերի արանքում :

Կալից ձիերը քշում էին, հասնում այդ քարին, եւ ձիերը կանգնեցնում : Ինքը բարձրացնում էր Սոնային ձիու վրայ, յետոյ իր ձին նստում եւ գնում արտերը խուրձի :

Մի անգամ էլ Սոնան խնդրեց, որ միասին նստին : Ու մի ձին յետքից քշեցին : Առջեւը Սոնան էր նստել, յետեւում ինքը : Մի ձեռքով սանձն էր պահում, միւսով գրկել էր նրա բարակ մարմինը : Աղջկայ ծամերը քսւում էին նրա երեսին :

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

(2 Շար·)

ԴԱՐԱՒՈՐ ԽԱՐԿԱՆՔ

Դ.

Ռուսիա կ'աշխատէր իրեն վերապահել րենորոգումներու գործադրութեան անձնումը, հեռացնել Հայերը Գերմանիայէն : Գերման – Հայ կոմիտէ մը կը կազմուի, որուն կը մասնակցին 110 անդամներ : Կոմիտէն կը հրատարակէ «Մեսրոպ» պարբերագիրը՝ արտաքին նախարարութեան թելադրութեամբ (Պալաքեան, Հայ Գողգոթան, Ա. էջ 32 : «Հայրենիք», Թ. 5, 1959, էջ 20) :

Սպառնալ գերմանեւհայ բարեկամութիւնը ռուս շահերուն դէմ կը նկատէ, կը վրդովի գերմանեւհայ գործակցութենէն, Պերլին կը ղրկէ մէկէ աւելի Հայեր, որպէսզի համոզեն հայ անդամները՝ հեռանալու գերման բարեկամութենէն» : («Հայրենիք», 1959, Թ. 7, էջ 15 – 16) :

Օսմանեան Հայութիւնը տաղնապալի օրեր կ'անցընէ, գաւառներէն մտահոգիչ լուրեր կը փոխանցուին պատրիարքարան : Պատրիարքը բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ ականաւոր անձեր Ապրիլ 23ին : Կը ելեն նախարարներուն հաւաստելու Հայերու հաւատարմութիւնը օսմանեան հայրենիքի հանդէպ : « Ի յարգանս յիշատակին հազարաւոր հայ զինուորներու, որոնք օսմանեան հայրենիքին պաշտպանութեան համար արիւն թափած են » : Մեծ Վեզիրը կը յայտնէ թէ իրենց վըստահութիւնը կը մնայ անխախտ : (Զաւէն Պատրիարք, Յուշեր, էջեր 96, 98, 99) :

Հայերը ցոյց տալու համար իրենց հաւատարմութիւնը կը հրաւիրեն երիտասարդութիւնը դասալիք չըլլալ, զինուորական պարտականութիւնը կատարել :

Կամաւորական գունդեր կը պատրաստուին Թուրք բանակին դէմ : Նախապէս Թրքահայութեան կողմէ պատուիրակներ ղրկուեցան Կովկաս, առաջքն առնելու համար հակաթուրք քարոզչութեան՝ ներկայացնելով զայն գերազանցապէս աղետաբեր մէկուկէս միլիոն Թրքահայութեան համար : Դէմ էին Կովկասում ըսկսուած շարժման, նա մի ձեռնարկ էր որ չափազանց վտանգաւոր է Թուրքիոյ Հայերի համար» : (Լէօ, Անցեալից, 1925, Թիֆլիս, էջ 286) :

« Հայ երեւելիները չէին նախատեսել պատահող արհաւիրքի չափը, գլխաւորապէս մեղ մղել էին մեծ գազաններին կռիւը, ուր հայկական դատուկը անպայման պիտի ճխլուէր ոտքի տակ » : (Բ. Անանուն, Ռուսահայերի Հարցին Զարգացումը, հատոր Գ., էջ 596) :

Հարիւրաւոր երիտասարդներ ռազմաճակատ փութացած էին հայ ժողովուրդի ազատութեան համար, համոզուած էին թէ քրիստոնեաններու պաշտպանութեան համար ռազմադաշտ իջնող Ռուսիա ինքնավարութիւն պիտի տար Հայութեան, Ներսես պատրիարքի ծրագիրը պիտի իրականանար, Թուրքիան պիտի տապալէր, հարստահարեալներու վրէժը լուծելի պիտի ըլլար, երկու Ներսէսներու աճիւնները պիտի խայտային : Ռուս կառավարութիւնը կը քաջալերէր հայկական անսահման եռանդը, մէկ քանի հազար կամաւորներու ռազմադաշտ նետուիլը կարեւոր կը նկատէր, թէեւ Ռուսիոյ Հայերը երկու հարիւր յիսուն հազար զինուոր տուած էին :

Երկու խողութիւններ փարատեցին վարդագոյն երազները՝ օսմանեան Հայութեան չարաչար նահատակութիւնը, կամաւորական գունդերու ցրուումը, ռուս հրամանատարութեան բացասական դիրքը Հայութեան հանդէպ : Հայ միտքը, որ միշտ ծոյլ չէ, սկսաւ հետապօտել սպանդին պատճառները, ջանալ ճշդելու պատասխանատուութիւնները : « Անհամեմատ աւելի յոռի էր հայ կամաւորական շարժման թողած ազդեցութիւնը սահմանի այն կողմը, Թուրքիայում, օսմանեան կառավարութեան եւ առհասարակ Թուրք իշխող տարրերի վրայ, Զգալի չափով չ'դրդեց Թուրքերին չտապելու իրագործել հայ ժողովուրդի բնաջնջման կանխամտածուած հրէշային ծրագիրը » : («Գործ», Թ. 1, Բ. մաս, 1917, էջեր 98, 100, 109) :

Տարիներ վերջ Դարբինեան կը կրկնէ նոյն գաղափարը դառն փորձառութենէն յետոյ. «Աղետալի էր հայ կամաւորական շարժումը, որովհետեւ ան անտեղի կերպով պիտի գրգռէր Թուրքերն ու Գերմանները հայ ժողովուրդի դէմ : Կամաւորական շարժման ձեռնարկները հակառակ էին իմ ամբողջ մտածումներուս» : («Հայրենիք» ամսագիր, 1959, Թ. 8, էջ 33) :

Պօղոս Նուպար ալ համաձայն չէր նախապէս կամաւորական շարժումին, յետոյ տեղի տուաւ եւ ցաւեցաւ, որ տեղի տուաւ : Պօղոս Նուպար հեղինակութիւն եւ բաւական կորով ցոյց չէ տուած համոզումը պարտադրելու շարժումը կազմակերպողներուն, ինչպէս նաեւ կաթողիկոսը, որ ինքնավար կազմակերպութեան մը սեւեռուն գաղափարն ունէր վստահելով ռուս կառավարութեան խաբուսիկ խոստումներուն վրայ :

Երիտ. Թուրքերու սպառնալիքը կ'իրականանար, Հայերը կը թուի թէ հեգնանքով լսած են հարիւր անգամ Ահմէտ Ռիզաներու կողմէ արտայայտուած խօսքերը : Պատրիարքը կը վկայէ. «1914 Ապրիլին Իթթիհատը ձեռնարկած էր հակահայկական միջոցներու : Հայոց դէմ կառավարական շրջանակներու մէջ կը պատրաստուէր դաւ մը» : Կարնոյ Առաջնորդ Սմբատ Սրբազան 1914 Հոկտեմբեր 14ին կը գրէ, թէ քաղաքական հալածանքի նոր շրջան մը սկսած է Հայոց համար, բանտարկութիւն եւ խոշտանգում կը կատարուին : Նոյնը կը հաղորդէ Մուշի Առաջնորդ Ներսէս Սրբազան : («Յուշեր», էջեր 68, 71) :

Պատրիարքը կը ստանայ աղեխարշ նամակներ, որոնց մանրամասնութիւնները « ժայռերն անգամ կը լացնեն » :

Թուրքեւռուս համաձայնութիւնը բարենորոգումներու մասին «նոր դարաշրջան մը կը բանայ հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ», կը գրէր Պոլսոյ ռուս դեսպանատան գործակատարը : Ընդհանուր քննիչի Վան ժամանումը կ'ողջունուէր մեծ խանդավառութեամբ, փրկութեան ժամը կը հնչէր : Ծառախօս մը, դարադլուխը ողջունելու հպարտութեամբ գլխուած, կը գոչէր քննիչին. «Դուք 5–6 տարիէ ի վեր մեր սպասած մեսիան էք, այս տառապող ժողովուրդը ահա կը տեսնէ արշալոյսը » : («Հայրենիք », 1955, Թ. 1, էջ 76) :

Դաւը պատրաստուեր էր արդէն, կամաւորական գունդերու կազմութենէն առաջ, գերման – Թուրք զինակցութենէն անմիջապէս ետք. «1914 Օգոստոսին յատուկ նամակ ղրկուած է տեղական իշխանութեանց խստիւ պատուիրելով բանալ ժամանակին, ուրեմն կառավարութիւնը ամէն ինչ պատրաստած էր եւ կիրարկելու համար վայրկեանին կը սպասէր » : (Ալպօյաճեան, Պատմ. Մալաթիոյ, Պէյրութ, 1961, էջ 927) :

Գերման պաշտօնական Թուղթերէն քաղելով վիէննական Հ. Տաշեան կը գրէ .— « Զուտ մահմետական, համաթուրանական հիման վրայ ամէն ոչ – մահմետական եւ ոչ – Թուրք բնակիչները բռնի պիտի մահմետականացուէին եւ Թրքացուէին եւ եթէ կարելի չէ սակայն՝ ջնջուէին» : «1914 Նոյեմբերին Կարինի նահանգին շարք մը գիւղերուն բնակիչները տեղահան ըրին, թէեւ ամբողջ նահանգի մէջ ըմբոստութեան ոչ մի նշան չէ եղած : Գերման հիւպատոսը կը գրէ . «Հայոց վարմունքը քննադատելի չէ, իսկ դասալքումները հետեւանքն են իրենց հանդէպ ցոյց տրուած վատ վերաբերումի » : (Հայ Ազգի Տարագրութիւնը, Ա. 1921, էջեր 10, 52, 125, 215) :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(4 Շար.)

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, (Յատուկ) — Գրիգոր Մելիքեան Պերլինի մէջ բեմադրեց առաջին անգամ ըլլալով Ճոն Օսպոռնի « Յասկու– թեամբ ետեւ նայէ» կտորը : Ներկայացումը տրուեցաւ Սեպտեմբեր 19էն մինչեւ 26, ամէն օր, Վաղանտըն Թատրոնին մէջ :

Ամուսնական համերաշխութեան թընճուկին վերլուծումի մէկ փորձն է, որ կը ներկայացուի բեմին վրայ, ցասկութեամբ լեցուած երիտասարդ ամուսնին արտայայտութիւններով : Ամուսնացած այրը չունի այլեւս այն փափկանկատ վերաբերմունքը, զոր առաջ կը յայտնաբերէր : Հիմա առօրեայ ապրուստի հոգը եւ կեանքի փիլիսոփայութիւնը ջղայնոտ կ'ընեն զինքը, որ իր երիտասարդ կնոջ ամէն մէկ շարժումին դէմ բան մը կը գտնէ ըսելիք, կը դժգոհի ամէն առթիւ, չի նայիր իր կնոջ վրայ, ոչ ալ ուրիշ կնոջ վըրայ, այլ կ'ուզէ վիճիլ իր վաղեմի ընկերոջ հետ, որ պաղարիւն եւ անտարբեր է բոլոր այդ յուզումներուն : Ան է որ աւելի սիրով եւ հասկացողութեամբ կը վարուի իր ընկերոջ կնոջը հետ, բայց ասիկա հետեւելով իր ընկերուհիին խորհուրդներուն կը հեռանայ ամուսնէն եւ կ'երթայ իր ծնողքին մօտ : Ամուսնին մայրը յանկարծ կը մեռնի : Ամուսինը նոյնպէս կ'երթայ դաւառ վերջին պահուն մօրը քով հասնելու համար : Մինչդեռ երիտասարդ կնոջ ընկերուհին կուգայ այս տան մէջ եւ կը փորձէ բարեկամանալ մարդուն ընկերոջ հետ եւ չյաջողելով կը կառչի իր ընկերուհիին ամուսնին, որ վերադառնալով տուն՝ կ'ուզէ առանձին ապրիլ : Մինչդեռ ընկերուհին տան դէկը ձեռք առնելու վրայ է, երիտասարդ կինը դղջալով կուգայ տուն, ուրկէ կը հեռանայ այլեւս ընկերուհին եւ երկու ամոլները կը միանան վերստին :

Այսպէս ոժղունած սէրը կը վերափայլի եւ կեանքը կ'առնէ իր ընթացքը : Իսկ հանդիսականները ամբողջ ամուսնական հանելուկը, անփորձութիւններն ու տատանումները մօտէն կը տեսնեն եւ կը վայելեն՝ իբր նիւթ խորհրդածութեան .. :

Կը շնորհաւորենք մեր գերմանախօս հայրենակիցը Գր. Մելիքեան, որ անխոնջ ջանքերով կ'արտաբերէ իր կարողութիւնը գերմանական շրջանակի մէջ՝ նաեւ իբր բեմադրիչ :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

Յ. Գ.— Նոյն Թատրոնին առաջին ներկայացման օրուան առաւօտուն, Սեպտեմբեր 19ին, Պերլինի Հայերը առաջին անգամ ըլլալով հայկական շարժապատկեր վայելեցին : Դարձեալ Պ. Գ. Մելիքեան իր գործակցութիւնը բերած էր այս կազմակերպութեան : Ներկայացուեցան Հայաստանէն եկած երեք շարժապատկերներ :

1) Մեսրոպ Մաշտոցի 1600 ամեակին հանդիսութիւնները : 2) Դրժուրժիկը : 3) Հրաչեայ Ներսէսեանի յոբելեանին առթիւ քաշուած շարժապատկերը : Ասկէ զատ Զուիցերիոյ մէջ գործող «Հայոց բարեկամներ » ընկերութեան մէկ շարժանկարը, որ մօտ մէկ ժամ տեւող ներկայացում մըն է Հայոց անցեալէն մինչեւ ներկայ իրականութիւնը :

ՆոյՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«Յառաջ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

«Ժանն», կը դոչէ հօրեղբայրս վերադարձող սիրոյ մը յուղումով : «Ժօրժ» ... Ես մեղմօրէն թեւերուս մէջ կ'առնեմ իր գլուխը եւ դանակը ուղղակի կը մխրճեմ ծոծրակին մէջ : Ցետոյ կեղծ կինը կը ձգեմ ու կ'երթայ հանդստանալ բեղնաւոր գործունէութիւն մը ունենալէ ետքը : Անդալէն պայթելով՝ ուխքի մը լեցուց դասաթի մը մէջ :

— Այսպէս ամէն ինչ հրաշալի կերպով կարգադրուած էր չէ՞ : Բայց ահա կը հասնինք կէտի մը, որ կը բարձրացնէ խնդիրը : Մեծ յուսախաբութիւն մը կը պատէ մեզ, որովհետեւ ահա մեր դիմաց կը ցցուի անմեղութիւնը հաստատող փաստ մը :

Ու պարպեց բաժակը :

— Ոստիկանական վէպի մը մէջ ամէնէն մեծ գլխ գլուխը, անմեղութիւնը հաստատող ապացոյցներն են : Ես իմ անմեղութիւնս փաստելու համար երեք անձերու վկայութիւնը ունիմ, երեքն ալ Հրեաներ, այսինքն՝ Տէր եւ Տիկին Տօրթհէմէր եւ իրենց աղջիկը, շատ հարուստ եւ երաժշտասէր մարդիկ : Ասոնք օթեակ մը ունին Գովենթ Կարտէն Թատրոնին մէջ եւ միշտ կը հրաւիրեն խոստմնալից երիտասարդներ : Ես այս եղբայրակցութեան կը պատկանիմ, պարոն Փուարօ ... : Իսկ թէ կը սիրե՞մ օփերաները, անկեղծօրէն ըսելով՝ ոչ : Սակայն մեծապէս կը գնահատեմ, ներկայացումէն առաջ ճաշել Կրոսվենոր Սքուարի վրայ, եւ ընտրել որեւէ ճաշարանի մը մէջ թատրոնի վերջաւորութեան, եթէ առոր համար անհրաժեշտ ըլլայ նոյնիսկ պարել Րաշէլ Տօրթհէմէրի հետ : Ահաւասիկ, պարոն Փուարօ, երբ կը սպաննէին հօրեղբայրս, ես յիմարութիւններ կը պատմէի թուխ Րաշէլի ադամանդներով խճողուած ականջին ի վար, Գովենթ Կարտէնի օթեակին մէջ : Այժմ կը հասկնաք հարկաւ թէ ինչու այսքան ազատօրէն կը խօսիմ :

Եւ ինքն իր վրայ դառնալով բազկաթոռին մէջ աւելի խորը ընկողմանեցաւ ու շարունակեց .

— Ձեզ յուսամ որ շատ ձանձրացուցի ձեզի : Մի՞թէ չէ՞ք ուզեր հարցաքննել զիս կարգ մը կէտերու վրայ :

— Վստահ եղէք, որ բնաւ չձանձրացուցիք զիս, պատասխանեց Փուարօ : Եւ քանի որ այդքան հաճոյակատարութիւն ցոյց կուտաք ինծի, թոյլ տուէք ուրեմն կարճ հարցում մը ուղղել ձեզի :

— Ուրախութեամբ :

— Որքա՞ն ատենէ ի վեր դուք կը ճանչնաք Գարլոթա Ատամսը :

Երիտասարդը ապահովաբար չէր սպասեր այս հարցումին : Ուղղուելով իր տեղին վրայ, նոր արտայայտութիւն մը ըստացաւ :

— Զար սատանա, ի՞նչ պատճառաւ կ'ուզէք գիտնալ : Ի՞նչ յարաբերութիւն ունի ձեր այդ հարցումը մեզ զբաղեցնող նիւթին հետ :

— Իմ կողմէս պարզ հետաքրքրութիւն մը միայն :

Ռոնալտ արագ ակնարկ մը նետեց զինքը հարցափորձողին :

— Գարլոթա Ատամսը ... Սպասեցէք .. Մէկ տարի կայ որ ճանչցած եմ զինքը : Երբ Թատերաշրջանին համար եկած էր Լոնտոն :

— Մօտէ՞ն ճանչցած էք զայն :

— Բաւական մօտէն : Խիստ վերապահ աղջիկ մըն է եւ ընտելանալ չի գիտեր բնաւ :

— Դուք կը սիրէ՞ք զինքը :

Ռոնալտ սուր կերպով նայեցաւ Փուարոյին :

— Ես կը փափաքէի գիտնալ թէ ինչո՞ւ կը հարցաքննէք զիս այդ աղջկան մասին : Անցեալ գիշեր իրեն ընկերացա՞ծ ըլլալուս համար արդեօք : Լաւ ուրեմն, կը սիրեմ զինքը ... այո, շատ ... ընտիր աղջիկ մըն է, ազնիւ .. եւ գիտէ ունկնդրել երբ կը խօսուի իրեն եւ իր խօսակիցը արժէքաւոր մարդ մը նկատած ըլլալու տպաւորութիւնը կը թողու :

Փուարօ, գլխու նշանով մը, վաւերացուց Ռոնալտի կարծիքը :

— Կը հասկնամ : Ուրեմն այս պարագային մէջ՝ մեծ վիշտ մը պիտի պատճառեմ ձեզի :

— Մեծ վի՞շտ մը ... ի՞նչպէս :

— Որովհետեւ մեռած է այդ աղջիկը :

— Ի՞նչ ըսիք ... ըսաւ Ռոնալտ տեղէն վեր ցատկելով : Գարլոթան մեռա՞ծ է :

Շփոթած էր :

— Անպայման կը կատակէք, պարոն Փուարօ : Գարլոթան շատ առողջ կը դտար ինքզինքը մեր վերջին հանդիպումին :

— Ե՞րբ հանդիպեցաք իրեն, հարցուց Փուարօ անմիջապէս :

— Կարծեմ երէկ չէ առջի օր : Ցիշողութիւնս երբեմն կը դաւաճանէ ինծի :

— Գարլոթան մեռած է ... կրկնեց Փուարօ :

— Արկածո՞վ մը ... Զո՞հ ինքնաշարժի ...

— Ոչ : Միս Ատամս ընդունած է կարեւոր քանակութեամբ վերոնալ :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ե. եւ Գոհարիկ Գիւլ–բաստեանէ եւ զաւակներէն երեսուն ֆր., ողբացեալ Մանուկ Տէրտէրեանի *կսկծալի մահուան առթիւ (Քալիֆորնիա)* :

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի բոլոր անդամները, Կիրակի (Հոկտեմբեր 17) ժամը 16ին : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75-ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ գիշեր, Ազգային Տան սրահը :

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, Թաղապետարանի Թատրոնին մէջ, (Թէաթր Միւնիսիփալ) :

Կը խօսի Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի պարահանդէսը Մարսէյլի Ալհամպրա *սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 4ին :*

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

×

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Սփլանտիտի *սրահը, Դեկտեմբեր 11ին, Շաբաթ գիշեր :*

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԿԱՆՏ ԵՒ ՊՐԻՒՍԷԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, ժամը 7.15ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէնէն, Քաֆէ Թերմինիւսի *առջեւէն :*

Ճաշ Սէն Թ'Ամանլէ զ'Օ: *Ժամը 15ին ժամանում Կանտի համալսարանը ուր ծաղկեպսակ մը կը դրուի Դանիէլ Վարուժանի յուշարձանին առջեւ :*

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ: Ժամանում ժամը 16.30ին: Պանդոկ, այցելութիւն երեկոն ազատ :

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 7, ժամը 10ին հանդիսաւոր հայածէս պատարագ, Սէն–Ժաք եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի :

Կը պատարագէ.— ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց :

Ներկայ կ'ըլլայ ԿԱՐԱՊԵՏ եպիսկ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, առաքելական էկզարք *:*

Այցելութիւն եւ ծաղկեպսակ Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին ժամը 13ին : Ճաշէն ետք զանազան արարողութիւններ Ակադեմիաներու պալատը : Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 15.30ին :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 69 ՖՐ.

Ֆրանսացիներուն համար ազգային անձնագիր, Նանսէնեան հպատակներու համար՝ Թիքէ տը Վոյաժ :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Téléph. : 770-36-37
Délégué E. DJEZIRIAN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԱՐԻԶԸ...

«ROSY ARMEN a tout pour réussir : un aimable physique, une voix agréable et bien placée».

ԵՐԵՒԱՆ...

« Cette jeune femme qui répond au doux nom de ROSY, chante l'amour...»

...ԵՐԵՒԱՆԷՆ

«Que ROSY ARMEN fasse le plein là où des vedettes chevronnées ont tout juste réussi à attirer des demi-salles, elle le doit tant à son éclatante jeunesse qu'à son talent déja mûr, et pourquoi ne pas l'avouer, un peu à ses origines araratiennes».

ՓԱՐԻԶ

ՀԱՅԱԶԳԻ ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ԱՍՏՂԸ ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ՄԵԿՆԻ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ
ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ROSY ARMEN vous présente son dernier disque Polydor

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ :

Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝	Շրջանակով
200 Ֆ.	300 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette, PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ՅՈՅՍԻ ԵՒ ԼՈՅՍԻ ԱՇԽԱՐՀ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ — ՄԵԿՆՈՒՄ 1965 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ ՎԵՐՋ

Երթուդարձ Փարիզ – Մոսկուա – Երեւան օդանաւով, 15 օր

Հայրենակիցներու փափաքին գոհացում տալու համար՝

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ
ԱՆՋՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ

Փարիզէն Երեւան երթուդարձ խումբով: Այժմէն դիմել պատրաստելու համար ձեւակերպութիւնները :

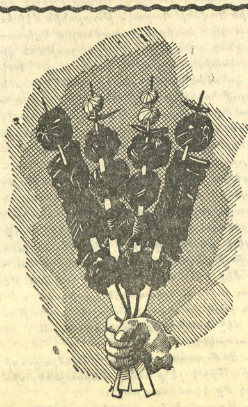
Ինչպէս ամէն տարի, նոյնպէս մեկնում օդանաւով, Օգոստոսը անցընելու համար Երեւան :

Բոլորը կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. կողմէ

ԴԻՄԵԼ ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

17, Ave. des Acacias CLAMART (Seine) — Tel. : MIChelet 58-39

Հարաւի համար դիմել՝ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ, հեռաձայն 20.63–43 :

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 12 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10432 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — Nº 10.432

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

(Գահակալութեան տասնամեակին առթիւ)

Բ.

Մեր եկեղեցական պատմութեան մէջ հազուադէպ երեւոյթ մըն է կաթողիկոսներու արտասահման ուղեւորութիւնը :

ԺԶ. եւ ԺԷ. դարերուն երկու կաթողիկոսներ ճամբայ ելած էին Էջմիածնէն Եւրոպա երթալու եւ Հայկական դատ հետապնդելու համար, սակայն կէս ճամբան մնացեր էին: Անոնք էին Ստեփանոս Ե. Սալմաստեցին (1545 – 1567) եւ Յակոբ Դ. Ջուղայեցին (1655 – 1680): Այս վերջինը վախճաներ էր Պոլսոյ մէջ եւ իր պատուիրակութեան կրտսեր անդամ Իսրայէլ Օրին շարունակած էր ճամբան դէպի Եւրոպա եւ զանազան ձեռնարկներ բրած այնտեղ :

Էջմիածնի Փիլիպպոս Աղբակեցի կաթողիկոս (1633 – 1655) Հալէպի մէջ, 1652 – ին հանդիպած էր Կիլիկիոյ Ներսէս Կաթողիկոսին եւ միասին Զատիկը տօնած էին Երուսաղէմ :

Բացառիկ դեր մը պիտի վիճակուէր Վազգէն կաթողիկոսին, իբրեւ ճանապարհորդ, իր ընտրութեան առաջին ամիսներէն սկսեալ :

Տասը տարուան ընթացքին երեք անգամ ուղեւորեցաւ արտասահման, 1956ին, 1960ին եւ 1964ին եւ այցելեց բոլոր գաղութները, — Լիբանան, Պաղեստին, Եգիպտոս, Յունաստան, Իտալիա, Ֆրանսա, Անգլիա, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկա, վերջին անգամ ալ՝ Եթովպիա :

Ընդհանուր զարմանք պատճառեց իր առաջին ուղեւորութիւնը դէպի Լիբանան՝ մասնակցելու համար Կիլիկիոյ կաթողիկոսի ընտրութեան :

Վազգէն Ա. Լուսաւորչի աթոռին վրայ բազմած էր 1955 Սեպտեմբեր 30ին եւ ծրագրած էր 1956ի գարնան Էջմիածնի մէջ գումարել եպիսկոպոսական ժողով մը, որուն հրաւիրած էր Պոլսոյ Գարեգին Պատրիարքը: Այս վերջինը 1955 Նոյեմբեր 22 Թուակիր նամակով մը կը տեղեկացնէր մեզի թէ կը պատրաստուի մեկնիլ Էջմիածին՝ մասնակցելու ծրագրուած եպիսկոպոսական ժողովին :

Իր ընտրութենէն ճիշդ չորս ամիս վերջ, 1956 Յունուար 31ին Վազգէն Ա. Էջմիածնէն ճամբայ ելաւ «երթալու եւ տեսնելու իր ժողովուրդը», Մոսկուայի ճամբով: Փետր. 10ին օդանաւով հասաւ Փարիզ, ուր մէկ օր մնալէ վերջ մեկնեցաւ Լիբանան: Փետր. 12ին Պէյրութի օդանաւակայանին մէջ 30.000 Հայեր արքայական ընդունելութիւն ըրին իրեն եւ երեք հազար ինքնաշարժերով զինքը առաջնորդեցին Անթիլիասի կաթողիկոսարանը :

Ժամանակին երկարօրէն գրած ենք իր այս այցելութեան եւ կաթողիկոսական ընտրութեան մէջ իր կատարած աննպաստ դերի մասին: Զենք ուզեր արծարծել հին վէրքերը : Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայաշատ գաղութներու «երկփեղկումը»: Հոգելոյս Զարեհ կաթողիկոսի դէմ տարիներով մղուած խաչակրութիւնը եւ յարակից դէպքերը :

Վազգէն կաթողիկոսի առաջին գործը պէտք է ըլլար այցելութիւն տալ Հայաստանի, Վրաստանի, Ատրպէջանի եւ Հիւսիսային Կովկասի Էջմիածնական թեմերուն եւ ծանօթանալ Խ. Միութեան սահմաններուն մէջ ապրող իր հօտի կրօնական ու եկեղեցական կարիքներուն, եկեղեցիներու եւ վանքերու վիճակին :

Ըրաւ այդ եւ առաջին առթիւ գնաց Լիբանան, որ իր թեմը չէր: Ի՞նչ պատահեցաւ Նոյեմբերէն Յունուար, որ սոփեց զինքը փոխել իր սկզբնական ծրագիրը եւ «եպիսկոպոսական ժողով»ը փոխանակ Էջմիածնի՝ գումարեց Գահիրէի մէջ (1956 Մարտ 5-8): Նորութիւն մըն էր այս «եպիսկոպոսական ժողով» ըսուածը, որուն հնարած «թերի եւ անընդունելի» չնաշխարհիկ բանաձեւը եկաւ իւղ լեցնելու կրակին վրայ :

Մինչ «Էջմիածնասէր» պիտակին ետեւ թաքնուած «համախմբական»ներ կը թունաւորէին Լիբանանի ու Սուրիոյ ազգային կեանքը, Զարեհ կաթողիկոս եւ իր շուրջ համախմբուած երիտասարդ ու հայրենասէր միաբանները շինարարական օգտակար աշխատանք կը կատարէին վանքն ու իր դպրեվանքը բարեկարգելով եւ ամուր հիմերու վրայ կը դնէին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դարաւոր Աթոռը :

Կիլիկեան թեմի քանի մը ըմբոստ եկեղեցիներու անջատման թողած բացը սուտերի մէջ կը մնար, երբ շատ չանցած Յունաստանի, Իրանի եւ Ամերիկայի ազգային թեմերը կը միանային Անթիլիասի աթոռին, շուրջ կէս միլիոնի բարձրացնելով անոր հովանիին տակ մտնող Հայրենակիցներու թիւը :

Ճիշդ եօթը տարի տեւեց մեր ազգային կեանքը փոթորկող արուեստական պայքարը, որ սկսած 1956 Փետրուար 20ին Զարեհ կաթողիկոսի ընտրութեան օրը՝ վերջ գտաւ 1963 Փետրուար 18ին՝ եր – ջանկայիշատակ հայրապետի յանկարծական վախճանումով :

Քաւութեան նոխազ դարձաւ երիտասարդ կաթողիկոսը, որ իր անբասիր կեանքով եւ արդիւնաւէտ աշխատանքով յաղթանք ու պատկառանք էր պարտադրած իր հակառակորդներուն :

Վազգէն կաթողիկոս ուժ տարուան փորձառութեամբ օժտուած՝ 1963 Հոկտեմբեր 26ին Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց պատրիարքարանի դահլիճին մէջ ողջագուրուեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Խորէն Ա.ի հետ : Մեղմացան կիրքերը : Վերջ գտաւ «երկփեղկում»ը : Որոշ չափով վերահաստատուեցաւ խաղաղութիւնը :

« Հոկտեմբեր 26»ը Վազգէն Ա.ի տասնամեայ գործունէութեան ամէնէն լուսաւոր թուականը կը կազմէ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՈՉ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՄԱՐԴՆ ԵՄ, ՈՉ ԱԼ ՀԱՄԱԽՄԲՄԱՆ ՄԸ Կ'ԸՍԷ ՄԻԹՐԱՆ

Երկու ամիս իսկ չէ մնացած նախագահական ընտրութեան եւ ցարդ, անկախ կարգ մը բացառութիւններէ, կացութիւնը անորոշ կը մնայ : Արդարեւ հակառակ իր բազմաթիւ յայտարարութիւններուն, բոլորը համոզուած չեն թէ Փինէ թեկնածու պիտի չըլլայ, իսկ տը Կոլի մասին, այն համոզումը կը տիրէ քանի մը օրէ, թէ մինչեւ Հոկտեմբեր 25 պիտի դնէ իր թեկնածութիւնը :

ՄԻԹՐԱՆ, առջի օր, պարզեց իր տեսակէտները: Շեշտեց թէ ոչ կուսակցութեան մը մարդն է, ոչ ալ համախմբման մը, այլ՝ պայքարի մը մարդն է : Ուրախ է որ առանց բացառութեան ձախի բոլոր կուսակցութեանց թեկնածուն է եւ իրմէ աւելի ազատ մարդ չկայ : Անդրադառնալով երկրին հիմնարկութեանց, ձախի թեկնածուն յայտարարեց թէ երկու ըմբռնում կայ նախագահական վարչաձեւի : Այն վարչակարգը զոր իրաւագէտները կը նախատեսեն «որոնց գիտութիւնը աւելի բացայայտ է քան տրամաբանութիւնը» եւ հանրաքուէի դրութեան վարչաձեւը որու ենթակայ է ներկայիս Ֆրանսա : Ժողովրդապետական հիմեր չգտնելով հանդերձ Ե. Հանրապետութեան մէջ, Միթրան չուզեր Դ. Հանրապետութեան վերադառնալ, «որու վնասները ծանօթ են»: Կ'ուզէ միջին ճամբայ մը գտնել, որու գաղտնիքը կը կայանայ քաղաքական մեծ ընտանիքներու վերակազմութեան մէջ :

« Ան որ պետութեան գլուխն է պէտք չէ խուսափի հասարակաց օրէնքէն» կը շեշտէ Միթրան որ խստօրէն կը քննադատէ կառավարութիւնը եւ իր մեծամասնութիւնը «կ'ընդդիմանամ բոլոր անոնց, որոնք ոչ օրէնք կը ճանչնան, ոչ Սահմանադրութիւն որովհետեւ տէր մը ունին : Հարկ է բացատրել Ֆրանսացիներուն որ այլեւս օրէնք չկայ քանի որ յարգուած չեն: Զօր. տը Կոլի իրական յաջողութիւնն այն է որ, ժամանակ մը, հիմնարկութիւններ հաստատեց աւելի համապատասխան մեր ժամանակին: Բայց շատ չտեւեց, վասնզի ծաղրելով Սահմանադրութիւնը, ինք քանդեց ինչ որ ստեղծած էր եւ ըսածիս լաւագոյն փաստն այն է, որ երբ դիմացը, առջեւս կը կանգնին կոլեան զօրավարներ, կը տեսնեմ որայդ հանրապետականներու գլուխն է՝ Քոնթ տը Փարին որ մեզի դաս կուտայ յանուն Հանրապետութեան » :

Միթրան կ'եզրակացնէ .— « Երեսփոխաններու Հանրապետութեան յաջորդեց մէկուն հանրապետութիւնը, կը մնայ հաստատել քաղաքացիներու Հանրապետութիւնը » :

Տեղեկատուութեան ժողովի մը ընթացքին, Ժողովրդական Շարժումի (ԷՄ – ԷՌ Փէ) խորհրդարանականները եւ ղեկավարները գրաղած են Դեկտեմբերի ընտրութիւնով : Ցարդ չեն որոշած իրենց վերջնական դիրքը: Ժողովին մասնակցողներուն առջեւ դրուած է հետեւեալ հարցը .— Կողմնակից է՞ք թէ ոչ կեդրոն թեկնածութեան մը: Այդ թեկնածուն պէտք է՞ քաղաքական անձնաւորութիւն մը ըլլայ թէ կուսակցութիւններէ դուրս մէկը »: Ժողովը այն տպաւորութիւնը ձգած է թէ նպաստաւոր հոսանք մը կայ կեդրոն թեկնածութեան մը: Այդ հոսանքը սակայն ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը չի կազմեր :

Իֆօփիէս շաբաթաթերթը այս Շաբաթ հրատարակած է վիճակագրութիւն մը, որ արդիւնք է հանրային կարծիքին մէջ կատարուած քննութեան մը :

Դեռ անորոշ են հողագործները, որոնց 46 առ հարիւրը ցարդ կարծիք չի յայտներ: Աւելի վճռական են փոքր արհեստաւորներն ու առեւտրականները որոնց 46 առ հարիւրը տրամադիր է տը Կոլի համար քուէարկելու :

Նկատի առնուած է նաեւ Փինէի թեկնածութիւնը, որ իր կողմնակիցները կը գտնէ բարձր քատրերու, ճարտարարուեստներու եւ ազատ արհեստներու մէջ:

Առանձին առանձին նկատի առնելով թեկնածուները, Իֆօփիէսի վիճակագրութիւնը հետեւեալ թիւերը կուտայ .— Միթրան համայնավարներու ձայներուն 63 առ հարիւրը կ'առնէ եւ միայն 34 առ հարիւրը ընկերվարական ձայներու : Տը Կոլ համայնավարներու ձայներուն 17 առ հարիւրը եւ ընկերվարականներու 34 առ հարիւրը: Փինէ ընկերվարական ձայներու 12 առ հարիւրը: Այս թիւերը որոշ չափով կը բացատրեն Կի Մոլէի հակառական յայտարարութիւնները: Կեդրոնի կուսակցութեանց պատկերը հետեւեալն է .— ԷՄ ԷՌ Փէ՝ 41 առ հարիւր տը Կոլ, 25 առ հարիւր Փինէ եւ 14 առ հարիւրը Միթրան :

Արմատական .— 14 առ հարիւր՝ տը Կոլ, 18 առ հարիւր Փինէ, եւ 32 առ հարիւր՝ Միթրան :

ԱՏԱԼԷԹԸ ԿԸ ՇԱՀԻ

Թուրքիոյ ընտրութեանց վերջնական արդիւնքները ծանօթ չէին Երկուշաբթի առաւօտ, բայց առաջին տեղեկութեանց համաձայն Արդարութեան կուսակցութիւնը (Ատալէթ) գլուխը կը գտնուի : Իրեն կը յաջորդէ Ինէօնիւի Հալքը եւ նորակազմ աշխատաւորական կուսակցութիւնը:

Անգարայի մէջ, քուէարկութիւնը հանդարտ անցած է բայց միջադէպեր պատահած են շրջաններու մէջ : Աֆիոնի մէջ երկու հոգի սպաննուած է: Վիրաւորներու թիւն է՝ 28 :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Ներքին նախարարութեան համաձայն «Բէ» Կուեվեա Արժանթին չի գտնուիր: Կը կարծուի թէ Փերու մեկնած է :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը Փարիզ կը գտնուի :

ՅՈՅՆԵՐԸ կը սպասեն Թուրքիոյ ընտրութեանց արդիւնքին եւ նոր կառավարութեան կազմութեան ,վերսկսելու համար բանակցութիւնները Կիպրոսի շուրջ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ բարձր հրամանատարութեան փոփոխութիւնները մեծ իրարանցում ստեղծած են կառավարութեան մէջ: Իրարանցումի գլխաւոր պատճառն է Զօր. Լուքաքիսի հանգստեան կոչուիլը : Կապի նախարարը կը սպառնայ հրաժարիլ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆԻ առողջական վիճակը գոհացուցիչ է: Նախագահը վերսկսած է իր աշխատանքները :

ԱՏՐՆԱՈՒԸՐ կ'ուզէ Արտաքին նախարարութեան ճամբան փակել Շրէօտէրի առջեւ : Նախկին վարչապետին կարծիքով, Շրէօտէր պատճառ դարձած է որ Ֆրանսա Ռուսիոյ դիրքն իյնայ եւ Գերմանիա ներկայիս պաշարուած ըլլայ Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ :

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը՝ Ֆաֆանի վար ինկած է Նիւ Եորքի մէջ եւ 15 օր անշարժութեան դատապարտուած հիւանդանոցը: Յոյս կայ որ առանց վիրաբուժական գործողութեան, կ'ապաքի :

ԱԼԴՕ ՄՈՐՕ, Իտալիոյ վարչապետը պաշտօնական այցելութեան պիտի երթայ Եուկոսլաւիա, Նոյեմբեր 8–12:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կառավարական պաշտօնաթերթ՝ «Իզվեստիա»յի խմբագրապետ նշանակուած է Տոլկոնով, որ կուսակցութեան ուրիշ երկիրներու հետ կուսակցութիւններու Կապի բաժնին փոխ-ղեկավարն է :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ մէջ բանակը տէր կը մնայ կացութեան եւ պայքարը կը սաստկացնէ համայնավարներուն դէմ : Հազարէ աւելի ձերբակալութիւններ կատարուած են :

ՌՈՏԵԶԻԱ վճռած է իր անկախութիւնը հռչակել, կ'ըսէ Իան Սմիթ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին: Անգլիական տեսակէտն այն է թէ բացի Կեդրոն Ափրիկեան Միութենէն (1910ին) բրիտանական ոչ մէկ գաղթավայր անկախութեան հասած է ցորչափ իշխանութեան գլուխը գտնուող մեծամասնութիւնը սեւ չէր : Ուրեմն ամուր երաշխիքներ պէտք է տրուէին որպէսզի 1961ի Ռոտեզիա Սահմանադրութեան սկզբունքները յարգուէին: Ռոտեզիոյ տեսակէտն այն է (Սմիթի բերնով) որ Սահմանադրութիւնը կը յարգուի, բայց սեւ մեծամասնութիւնը չի կրնար իշխանութեան գլուխ գալ երկար տարիներ, թէ ոչ ինչ որ Անգլիա չինած է կը քանդուի :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Վալտէք Ռոշէ յայտարարեց թէ համամիտ են տը Կոլի քաղաքականութեան արեւելեան երկիրներու հանդէպ :

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վենետիկ, 19 Ապրիլ: Մեռելոց է ...:

Հայկական մեռելոց... Յարութեան չողերուն մէջ սպիտակ հոգիներ կ'իջնեն երկիր՝ ողջերուն հետ համբուրուելու: Հոգիներու հաղորդութեան օրն է...: Զանգակներն հանդարտ կը բարձրանան՝ երկնային թափօր կազմելու համար: Գարնանային մեռելոց է ...:

Վենետիկի կապոյտին տակ ծաղկած է Ս. Ղազարը. պատարագի երգերը բուրումնաւէտ են. խորանին դիմաց ոսկեդիպակ հրեշտակներ կան, հոգիով երկինքի մէջ, երգելով Սերովբէներու հետ, աղօթքով եկեղեցիին կամարներուն տակ, հայ սուրբերուն, հայ հաւատացեալներուն մէջ: Առանց ողբի, առանց յուսալքման: Հայկական Մեռելոց է ...:

Մեզի համար ուրիշ Մեռելոց է. ամէն տարի այդ օրն ազգովին յարութիւն կ'առնենք, խաչակնքուած շիրիմները կը բացուին, անխաչ շիրիմները ծովերէն ու անապատներէն կը լսեն « Խաւար մերժի, տրտմեալ հոգիքն ուրախանան » : Գերագոյն խորհուրդներու սահմանուած օր մը, զոր հողեղէն մարդը չի հասկնար, ոչ մէկ ազգ կը զգայ այդ հոգեկան ուրախութիւնը. ոչ մէկ ազգ այդքան սրտագրաւ երգերով երկինքին հետ կը հաղորդուի. աղօթք, խունկ երգ եւ հաւատք մեր սրտին կը խօսին եւ մեր վէրքերը կարմիր վարդերու պէս կը բացուին: Գարնանային Մեռելոց է ...:

Ս. Ղազարի եկեղեցւոյ դաւիթին մէջ կրանիտէ հայկական խաչ մը դրուած է՝ որմին վրայ, վարդագոյն մարմարով շրջանակուած, Էջմիածնի Վեհափառ Կաթողիկոսին նուէրն է, նրբօրէն քանդակուած. ուրիշ ի՞նչ կարելի էր դնել Ս. Ղազարի մէջ ալ՝ միլիոնաւոր նահատակներու յիշատակը անմահացնելու համար: Խաչն է մեր պատմութեան խորհրդանիշը, մեր արքաներու թագին զարդը, մեր զինուորականներու կուրծքերուն չքանշանը, մեր եկեղեցիներուն գմբէթներէն երկինք թռչող սլաքը: Անով մենք ճեղքեցինք եւ անցանք բարբարոս ազգերու փրփրադէզ ալիքները: Անով կնքեցինք մեր ճակատները, մեր դռները, եւ անոր շուքին տակ հանգչեցանք՝ ամէն տարի յարութիւն առնելու: Հայկական մեռելոց է ...:

Մեր աչքերուն առջեւ կը փայլի Հայաստանէն եկած խաչը, որ կը խորհըրդանշէ մեզի անթարգմանելի հաւատք, անբեկանելի կամք, արիւնոտ ոտքերով մինչ քալելու, փուշերու, կայծքարերու վրայէն, մինչ դէպի մտաւոր բարձունքներ, դէպի հոն՝ ուր բիրտ ուժը չի հասնիր եւ ուր երբեք պարտութիւն չկայ:

Ի՞նչ գեղեցիկ կոչական. Մարտիրո՛ս ժողովուրդ. այո, եւ նահատակի գեղեցիկ պսակով զարդարուած: Գաղափարի ժողովուրդ, որ միայն հրաշակերտ կոթողներ բարձրացուց՝ լեռներուն վրայ գմբէթէ թագեր դնելով, հովիտներուն մարդկային կեանք տալու, ծաղիկներուն խառնեց քանդակուած խոյակներ. ո՛չ կործանարար բազուկ, ո՛չ ալ հողին սերտը բիրտ երկաթով վիրաւորող: Եւ այս խաչը կուգայ կրկին ու կրկին մեզի յիշեցնելու Վարդաններու դարերը, Աշոտ Երկաթի մը վրէժխնդիր հոգին, Հայութեան վերապրող կամքը: Ո՞վ կրնայ մեզ ոտքի կոխան ոչխարներ կոչել: Քիչ են այն ազգերը որ մեր պատմութեան հերոսական էջերն ունին: Գիտէ ասպետի պէս իր սուրը գործածել, գիտէ գրիչն ու տաղանդը գործածել գեղեցկութիւններ ըստեղծելու, գիտէ իր արդար քրտինքը թափել՝ հողին ծոցէն ոսկի ցորեն հանելու: Ծնած է պայքարով, մեռած է պայքարով, բռունցքներով պաշտպանած է իր հաւատքն ու ստեղծագործութիւնը, եւ ո՞ր անոպայ բազուկը կրնայ մեզմէ խլել այս սրբազան փառքը:

Յիսուն տարիներ առաջ, չեմ գիտեր ի՛նչ փոթորիկ էր, ի՛նչ տարտարոսի երկրաշարժ, ի՛նչ անմարդկային կատղած ալիք, եկան պատեցին մեր սրբազան հողը, մթնեց երկինքը, եւ խաւարին մէջ ահաւոր ոճիր մը գործուեցաւ. տուն տան վրայ փլաւ, աւերակ աւերակի վրայ շըրջեցաւ, ճարճատեցին հոյակապ գմբէթները, սարերը կարմրեցան, գետերը ծիրանի գոյն առին. մայրը որդիին փարած կոյսը ծերունին գրկած, մէկը միւսին դագաղ եղաւ: Ո՞վ կրնար վառ երեւակայութեամբ քալել Տրապիզոնէն Տիգրանակերտ, Կարսէն Կիլիկիա. մէկ հող, մէկ գերեզման: Գարուն էր, հայկակա՛ն մեռելոց. ամէն մանուշակ անմեղ մանկան մը արցունքն էր, ամէն շուշան՝ հեզ կոյսի մը ամօթխած պատկերը, ամէն վարդ՝ մօր մը կարմիր համբոյրը, եւ տակաւին, յիսուն տարի ետք, ծառերն ու հովերը կը կրկնեն անծայր բազմութեան մը աղեխարշ ողբերը:

Ոչ ոք իր անունը փոխեց, ոչ ոք իր հաւատքն ուրացաւ, ոչ մէկ կոյս կանանոցի զարդ եղաւ. Ներկեցին գետերու փրփրոտ ալիքները ծիրանի գոյնով, ինչպէս վերջալոյսը գիտէ գեղեցկութիւն տալ Եփրատի ջուրերուն:

Եւ դաւաճանները մնացին քարացած՝ գետերու ափերուն. ոճիրէն սարսափած՝ փնտռեցին աւերակներ իբր ապաստանարան. յափշտակեցին գացողներուն անբաւ հարստութիւններն ու աւելի աղքատցան. կործանեցին տուն ու տաճար եւ մնացին առանց տանիքի, դառնալով քարայրներու դարերուն:

Ողբ չէ որ կը հիւսենք, այլ ահաւոր ողբերգութիւնը մեր հոգիով կը լուսաւորենք: Եկած ենք Նահատակներու յիշատակը կատարելու քրիստոնէական գեղեցիկ սովորութեամբ, հաւատքի հերոսներուն գեղեցիկ լուսապսակները դիտելու, խօսելու իրենց հետ, հովիանալու, բարձրանալու հոն՝ ուր երբեք պարտութիւն չկայ: Ոչ մէկ ատելութիւն, ոչ մէկ ոխի կանչ. արդար իրաւունք մը, սիրելիներու քաղցր յիշատակ մը, մեզ խմբած է այս խաչին տակ:

Ինչո՞ւ այդ ահաւոր թուականը, Տէր Աստուած, ինչո՞ւ անմեղ ժողովուրդի մը ջարդը: Ի՞նչ մեղք ունէր, որո՞ւն մեղանչած էր, որո՞ւն հացը խլած էր, որո՞ւն իրաւունքը բռնաբարած: Իր քըրտնաջան աշխատանքով սուլթաններ կշտացուցած էր, Քիւրտն ու Թուրքը կերակրած էր. իր ձեռքերը լայն բացած էր աղքատին ու սովածին, իր ափերով քրտինքը ջուր տուած էր ծարաւիներուն: Հազարաւոր կիսակործան կոթողներ ջարդուած բազուկներով երկինք կը նային այսօր, եւ աղօթական կը սպասեն իրենց տէրերուն, կ'ուզեն վերստին կեանք առնել, արեւ տեսնել, թագն ըլլալ մեր լեռներուն, ողջունել խոնարհ աղօթող Հայը:

Եւ օր մը սարսափելի հրաման մը պիտի վրդովէր մեր խաղաղ աշխարհը: Զո՞վ կը ջնջեն, հայ կաղնի՞ն՝ թէ հայ պատմութիւնը. զո՞վ կը ջնջեն, հայ անո՞ւնը՝ թէ տաղանդը: Անապատները նեղ եկան հայ ոսկորներ ամփոփելու, ծովերը գըրկեցին ծաղկատի մանուկներ, ալիքները սրտակեղեք ողբերու փոխուեցան: Եւ մեզի կ'ըսեն՝ մոռցէ՛ք: Ի՞նչպէս մոռնանք, մեր մարդկային ուժերէն վեր է գործուած անարդարութիւնը, մեր սիրտն ու հոգին կը բողոքեն: Ո՞ր մայրն իր զաւակին գերեզմանը կը մոռնայ, ո՞ր զաւակն իր ծնողքը կը մոռնայ: Շատ դիւրին է ըսել. Հին պատմութիւն է, մոռցէ՛ք: Դեռ շատ յիսուն տարիներ պէտք են որ պարտուած արդարութիւնն իր լուսազարդ զէնքերը կրէ: Հայ ժողովուրդը համբերող է, իր վէրքերը լեղիլով կը բժշկէ: Իր աշխատանքը խուլ եւ անաղմուկ է. անոր արմատները կաղնիի պէս խոր թաղուած են՝ Կիլիկիայէն մինչեւ Արարատ: Փորեցէք այդ սրբազան հողը, Հայու անուն, Հայու խաչ, Հայու ձեռք պիտի գտնէք: Հոգ չէ թէ տակաւին հողազուրկ ենք, բայց ոչ հայազուրկ. ամէն հայ սրտի մէջ վահագնի հուրը կայ, ամէն հայ տան մէջ սրբազան դարիր մը կայ. բոց տալու մեր ապագային:

Ահաւասիկ մէկ ու կէս միլիոն նահատակներ, միացած հին շարքերուն, լուսաւոր կը պատկերանան մեր աչքերուն դիմաց: Ո՛վ գիտէ, քանինե՛ր մեզմէ իրենց սիրելիներն ունին այդ թափօրին մէջ: Քանինե՛ր հայր ու մայր, քոյր ու եղբայր կը համրեն անապատներու մէջ. իրենց միակ սուգն է որ չկրցան վերջին համբոյրը տալ, գթած ձեռքերով անոնց աչքերն երկինք դարձնել:

Երանի՛ այն ազգին՝ որ նահատակի անուն ունի. մեր սեփականութիւնն է այդ փառաւոր տիտղոսը: Մեր տաղանդին, մեր աշխատանքին, մեր մշակոյթին, մեր անպարտելի խաչին ու գոյութեան անջնջելի տիտղոսը: Ոչ մէկ տեղ դահիճներու յուշարձաններ կանգնած են. ոչ մէկ պատմութիւն ոսկեղէն շրջանակով էջեր յատկացուցած է անոնց. եկան բըռնութեամբ, գացին անարգութեամբ, բայց մեր նահատակ պատմութիւնն աւելի եւս գեղեցկացաւ ու ճոխացաւ, յիսուն տարի կայ:

Երանի՛ այն ազգին որ մարտիրոսի անուն ունի. անոր աթոռն երկինք է, պատուանդանը՝ երկիրս: Եթէ արդարութիւնը պարտուած կը լռէ՝ քարերը կ'աղաղակեն, նոր սերունդներ կուգան նահատակներու արիւնէն ծնած; շարքերով կուգան. պատիւով կուգան ...:

Մե՛ր վրայ կը սաւառնի մտաւորական լոյսը, ո՛չ դահիճներու զաւակներուն վըրայ. ամէն կողմը դպրոցներ լայնափեղկ բացած են իրենց դռները. Խորենացին, Եղիշէն կը կարդան. Սասունցի Դաւիթի թռիչքը կ'առնեն. եւ ազգ մը որ պիտի ջնջուէր՝ հրաշալի եղեւնի մը պէս դէպի երկինք հասակ կ'առնէ:

Այնտեղ Արարատի քղանցքին տակ փոքրիկ երկիր մը ունինք, այսօր խնամակալի ձեռքին տակ, բայց վաղն այդ ափ մը հողը պիտի ուռճանայ, պիտի մեծնայ, առիւծի կորիւն պիտի դառնայ ...: Հոն կը ճոնչեն մեքենաները, արուեստ արուեստի կը հետեւի. չեմ գիտեր երկինքի՞ մէջ աւելի աստղ կայ, թէ այդ երկրին վրայ լոյս:

Մարտիրոսներու արիւնը Հայութեան սերմ է. եւ ի՛նչ ազնիւ սերմ ի՛նչ արգաւանդ սերմ:

Մեզի համար արիւն ու միս է մեր ազգութիւնը, հաւատքն ու մշակոյթը: Վարուժաններ, Սիամանթօներ, Սեւակներ ու Զօհրապներ եւ դեռ հարիւրաւոր մտաւորականներ անարգ ձեռքերով նահատակուեցան. բայց արդէն շարքերը կազմուած են նոր տաղանդներու, անշիջանելի ջահ է Հայութիւնը որ աւելի կ'արծարծի եւ հրդեհ կը դառնայ կատաղի փոթորիկներու դիմաց:

Մեր զօրութիւնը ներքին է, բնազդ է, կամք է, եւ պայքարի սէր: Թող այսօր արդարութիւնը զինաթափ ըլլայ, պարտուած մնայ միջազգային սեղաններու առջեւ. Թող խաղաղութիւն եւ ազատութիւն քարոզեն կեղծ առաքեալներ. մենք կը հաւատանք եւ կը հետեւինք Ե. Զարենցի խօսքին — ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ, ՔՈՒ ՓՐԿՈՒԹԻՒՆԴ՝ ՍԵՓԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒԴ ՄԷՋՆ Է: Ոչ ծախու ապրանք ենք, ոչ փողոցներու մէջ կեանք մուրացող: Մենք կանք աշխարհի վրայ ամենասուրբ իրաւունքով, պիտի ապրինք աւելի փառաւոր էջերով: Պատմութիւնը Նահատակներուն փառքը կը հիւսէ, իսկ դահիճներու երեսին խոշոր ափ մը ցեխ կը նետէ: Թերեւս անցնին շատ ժամանակներ. պատմութիւնը տարիներու հոլովում չէ, այլ վերելքի ճանապարհ է:

Յիսուն տարիներ առաջ մէկուկէս միլիոն խաչեալներ ճամբայ ինկան արիւնոտ Գողգոթայէ մը եւ կը քալեն դէպի յարութեան լեռը. իրենց առջեւէն կ'երթայ լուսաւոր Խաչը, մեր դարաւոր փառքի զինանշանը, որուն մէկ փոքրիկ ցոլքըն ինկաւ այստեղ, Մխիթարի յարկին տակ, աստղի պէս ճառագայթող, յոյսի պէս կենդանի: Չեմ գիտեր ո՞ր հրեշտակը բերաւ Արարատի կողէն փրթած այս խաչը, որ հոս Ս. Ղազարի մէջ մինչ փայլի եւ խօսի անցորդ օտարականին՝ թէ այս հրաշատեսիլ կղզին ստեղծող ժողովուրդը, ասկէ յիսուն տարիներ առաջ արիւնոտ խաչին վրայ դրին, տարին եւ անապատներու մէջ թաղեցին, նետեցին ծովերու ալիքներուն մէջ, եղունգներով քերթեցին կոթողներու վրայէն անոր անունը եւ ուզեցին մոռնալ. բայց ան յիսուն տարիներ վերջ յարութիւն առաւ եւ Նահատակի սպիտակ պատմուճանով կը այսօր արդարութիւն եւ հատուցում պահանջէ անարդար աշխարհէն:

Ո՛վ օտարական, որ զմայլած կը շըրջիս այս գեղարուեստի վայրին մէջ, գընա՛, պատմէ՛ քու ժողովուրդիդ՝ թէ հոն հրաշք մը տեսար. արեւելքցի փոքրիկ ժողովուրդ մը, Հայ ազգը, որ իր մահով կը ստեղծէ անմահական գեղեցկութիւններ, եւ ամէն օր կը վերածնի արշալոյսին պէս Արարատի գագաթին: Տեսար հին հաւատք մը խորհրդանշող խաչ մը, որ է ճանապարհ. ճշմարտութիւն եւ կեանք:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՄԻՐՀԱՒ

Իսկ միւս առաւօտը, երբ այդ քարին հասան, եւ ինքն առաջարկեց նորից միասին մի ձիու նստել, Սոնան յայտնեց, որ մայրը յանդիմանել է իրեն եւ խստիւ պատուիրել առանձին նստելու:

— Ինչո՞ւ:

— Ամօթ է, — ասաց աղջիկը արդար ժպիտով:

Դիլան դային մօտեցաւ մի դէզի, ձեռքը կոխեց խուրձերի մէջ եւ տաքութիւն զգաց: Կեծացել էին խուրձերը, գիշերուայ խոնաւութիւնից հասկերը տոկել էին:

Երբ ծանօթ արտին հասաւ, յենուեց կայծքարով հրացանին, միտք արեց: Սոնան այստեղ մի ամառ քաղհան էր անում, կռանում էր ցորենների վրայ, մատները փուշ էին մտնում: Սոնան հնձուորի համար հաց էր բերում, քրտնում էր արեւի տակ եւ քրտինքից շապիկը փակչում էր լանջին:

Լինէ՛ր, այնպէս լինէր, որ ինքը հնձւոր լինէր, նրանց արտը հնձէր, Սոնան հաց բերէր իրեն, շապիկը քրտնէր եւ քրտնած նստէր կողքին:

Ետ նայեց Դիլան դային, եկած ճանապարհին նայեց: Մարդ չկար, աշնան մերկ դաշտերն էին: Ու միայն մասրենու կարմիր թփերն էին, եւ փայլուն մասուրները դեղնած տերեւների արանքում:

Յանկարծ մի թփի յետեւը լսուեց կաքաւի ձայնը.

— Կախ -կղա, չաթ – կղա ...

Դիլան դային զգոյշ քայլերով, կուզէկուզ մօտեցաւ թփերին: Հնձած արտում կաքաւները հաւաքում էին հատիկները, կտցահարում թափուած հասկերը: Մէկը չէր, շատ էին: Ցատկոտում էին, օրօրում գէր մարմինները: Գարնան երկու ճուտեր մի հասկի համար կռւում էին՝ կտուց կըտուցի:

Դիլան դային չոքեց, նշան բռնեց: Մի գէր կաքաւ սպիտակ վիզը ձգեց, սկսեց չորս կողմը նայել: Միւսները լռեցին, տապ արին ծղոտների մէջ:

Քամին խշխշացրեց թփերը, ինչպէս Սոնան՝ սիմինդրի երկար ցօղունները ...

Ու խշշոցը կաքաւներին հասաւ թէ չէ, իսկոյն փառալով մի քանի հանդոյց արին օդում, իջան արեւ առած արտերի վրայ:

Ճանապարհը շարունակեց: Քանի գընում թփերն աւելի էին շատանում, արտերի մէջ երեւում էին հատուկենտ կաղնիներ՝ ծռուած, կռացած, կայծակից խանձուած: Ասես պահապաններ էին կանգնել անտառի եւ արտերի սահմանում:

Արահետը բարակում էր: Վերջին արտերն էր կոխ տալիս: Անտառից հովը փչեց նրա դէմքին, ռունգներն ագահօրէն ծծեցին անտառի խոնաւ ու զով օդը:

×

Անտառը ծանօթ էր նրան, գիտէր, թէ որտեղ է սիրում բոյն դնել ու կանչել միրհաւը, մթին անտառների ոսկեփետուր թռչունը:

Անտառի մէջ մամռոտ ժայռեր կային, արջարներ, քամուց ընկած դարաւոր կաղնիներ, որոնց վրայ սունկերը շատ էին ընկել: Ծառերի կիսաչոր ճղները մամռոտել էին եւ կիսախաւարի մէջ կարծես յետին ոտքերի վրայ բրդոտ արջեր էին կանգնած:

Ժայռերին չհասած՝ դիմացից լսուեց հրացանի պայթիւն:

Աղմուկից դրնդաց անտառը, դեղին տերեւներից ցօղի խոշոր կաթիլները մետաղի ծանրութեամբ ընկան խաղալի վըրայ: Մթնկայ խորշում թպրտաց գիշերահաւը:

Ո՞վ պիտի լինէր: Կայծքարով հրացանի ձայն չէր: Իսկ գիւղում ուրիշ բերդան չկար:

— Տեսնեմ ո՞վ է որս անում, — մտածեց նա:

ԱԿՍԷԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

(3 Շար.)

ԴԱՐԱՒՈՐ ԽԱՐԿԱՆՔ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Մեր մեծ պատմաբանը, Ն. Ադոնց, կը հաստատէ դարերու տառապանքը. «Մեզ վհճակուել են նոյն սարսափները, տեղա-հանութիւն, կոտորած, փախուստ հարե-ւան երկիրները»: Կը հաստատէ նաեւ դարերու խարկանքը, մոռնալով անցեա-լը, նոր խարկանքներու զոհ դառնալը: Պատմաբանը կը հարցնէ պատճառը եւ կը ...ռնէ հայ մտայնութեան մէջ: «Աւանդու-թիւն չենք սիրում, իւրաչանչիւր սերունդ ...առաջել. աւանդութեամբ ապարէզ է ել-նում նոր հորիզոններ գտնելու: Փարում ենք Եւրոպայի, փոխանակ խորհելու բա-...ի հարեւանութեան, խաղաղ կենակցու-թեան մեր աշխարհագրական միջավայ-րում, աչք ածում ենք հեռուները, օրօր-ւում ենք խաբուսիկ յոյսերով»:

Որովհետեւ կան Ռուսահայեր, Թրքա-հայեր, գաղթահայեր: Այսպէս Հայերը տարբեր են, հպատակութեամբ, մշակոյ-թով, ըմբռնումներով, հոլովոյթով:

Պատմաբանին համաձայն, «ողբերգու-թիւնը սկսում է՝ երբ դրսեցի Հայերը ...ակում են քաղաքական ծրագիրներ հայ ...կայէթների համար: Եթէ ազատագրու-թեան ծառը ներածոյ չըլլար, տեղական ...ունկ ըլլար, Հայաստանը սպանդանոց ...չը ըլլար տկարութեամբ: Ժողովուրդը ...չունէր պատրաստութիւն, խեղճ քահա-նայ, խեղճ վարժապետ: Խրճիթ չինելու ...նկարող մէկը չէր կրնար քաղաքական ...ծ չէնք կառուցանել»:

Պատմաբանը կը յիշէ շարժումին համա-...հայկական բնոյթը՝ անկախ հպատակու-թենէ, անծանօթ տիրող պետութեանց քաղաքականութեան: Միանգամայն կը ...յտնէ շարժումներու ղեկավարներուն ...ծրագիրներուն ծայրայեղութիւնները, ...միջավայրին անհամապատասխան: «Բա-...ցինք առաջատները մեր թեթեւ նաւա-...կին, այնպիսի ժամանակ, երբ ոռնում է-...ին չարաչուք հողմեր»:

...ղծի քննութիւն մը կատարելով՝ պատ-...մաբանը կ'եզրակացնէ. «Մեղապարտ ենք ...բոլորս, որը՝ անգործութեամբ, որը՝ ...գործով»: Ուստի «լռենք, կայ վսեմ լը-...ութիւն, ուր աղաղակները լսելի են ա-...ննուրբեք եւ կան աղաղակներ, որ կորըն-...չում են ընդհանուր լռութեան մէջ»:

...նախահաս կը գտնէ շարժումները, կը ...հաստատէ Սիմէոն կաթողիկոսի ընթաց-...քը. «Ցանդիմանեց ըմբոստութեան կոչ ...հեղինակին: Մարգարէական շունչ ...կայ նրա մէջ, իր խրատները սուր փշե-...րի նման ծակում են այսօր մեր մերկա-...ցած հոգիները»: («Հայրենիք» ամսա-...գիր, 1928, Յունիս, էջ 68–76):

...Առաջ չկար մեծ չէնք մը չինելու,

արդէն դէմ էին ճարտարապետները դրա-մատէրներուն:

Կովկասի ճակատին վրայ ռուս հրա-մանատարութեան կողմէ կամաւորական խումբերու ցրուումէն տարի մը ետք, Ֆրանսական կառավարութիւնը կը ձեռ-նարկէ հայ կամաւորական գունդի մը կազմութեան «Արեւելեան Լէգէոն» ա-նունով: Պօղոս Նուպար կը յայտնէ կա-մաւորական գունդին կազմութեան ան-հրաժեշտութիւնը, ինչպէս նաեւ խիստ գաղտնի ըլլալու պէտքը, որովհետեւ Թուր-քիոյ մէջ դեռ Հայեր կան որպէս պա-տանդ եւ Թուրքերը կրնան վրէժառու-թեան դիմել, եթէ տեղեկանան գունդի մը կազմութեան՝ պատերազմելու համար ի-րենց դէմ: Կը խնդրէ որ ձեռնարկի մա-սին ոչ մէկ ակնարկութիւն ըլլայ ռուսա-հայ թերթերու մէջ: Պօղոս Նուպար կա-րեւոր կը գտնէ ձեռնարկը, հաւատացած է որ Հայաստանի ապագան կախում ունի դաշնակից պետութիւններէն: Ֆրանսան հաւատացած է որ յաղթանակէն ետք հայ ազգային ձգտումները պիտի ստանան լիակատար բաւարարութիւն:

Կովկասի մէջ, Արարայի մէջ կատար-ուած դիւցազնական կռիւները, գերման ճակատին վրայ հայ լեգէոններու դիմա-դրութիւնը, նահատակներու զոհաբերու-թիւնը կը մոռցուին դաշնակիցներու յաղ-թանակէն ետք, Ֆրանսա պիտի պարպէ Կիլիկիան, Դաշնակիցները Կովկասի մէջ պիտի երեւնան եւ անհետանան ասուպի նման: Համեմատաբար իր թիւին եւ մի-ջոցներուն հայ ժողովուրդը ամէնէն ա-ւելի զոհողութիւն կը բերէ Դաշնակից-ներու կողքին եւ կը լքուի ամէնէն:

Անկեղծ է Սազոնով՝ երբ կը գրէ. «Հայերու քաղաքական նշանակութիւնը զերօ է ռուս շահերու տեսակէտով»: Ռուս հրամանատարութիւնն ալ փոխա-նակ քաջալերելու կամաւորական գունդե-րու կազմութիւնը, ըսելու էր Հայերու բերելիք զինուորական օժանդակութիւ-նը զերօ է ռուս հսկայական բանակին քով, մանաւանդ որ արդէն պարտաւորիչ զինուորական հայ բանակներ կան բոլոր ճակատներուն վրայ: Դարձեալ «ռուս կառավարութիւնը հայկական հարցով կը հետապնդէ ռուս պետական շահերը եւ ոչ թէ Հայերու երազանքները, որոնք կը հա-կասեն Ռուսիոյ կենսական շահերուն»: Հայերն ալ օժանդակեցին ռուս շահերու պաշտպանութեան, ի վնաս իրենց շահե-րուն: Այսքան զոհողութիւն չի պահան-ջուիր ոչ մէկ ժողովուրդէն: Եթէ իր շա-հերուն գիտակցութիւնն ունենար՝ խար-կանքներէ զերծ կը մնար:

Պիտի սպասեն Հայերը հեռաւոր բարե-րարի գալուստին, ինչպէս կոտորածի ա-տեն ակնդէտ կը սպասէին անգլիական նաւատորմի գալուստին, մինչդեռ Կով-կասի քաղաքները լեցուած են երախանե-րու եւ կիներու լաց ու կոծով եւ աղխ-ղորմ վայնասունով: Թիֆլիզի փողոցնե-րուն մէջ անտէր, անտիրական երախա-ներ կը մեռնին անօթութենէ:

Ուիլսըն, բարեհամբաւ նախագահը ամերիկեան հանրապետութեան, շնոր-հաւորական հեռագիր կը յղէ Լենինի, ո-րովհետեւ ազգերու ինքնորոշման սկըզ-բունքը յայտարարած է, թէեւ Կարմիր Բանակը կը մտնէ Լեհաստան եւ Ուիլսըն կը պնդէ իտալական Ֆիումէ քաղաքը թո-ղուլ Սերպիոյ:

Հայերը ռուս քայքայումին ատեն պաշտպանեցին Պաքուի շրջանակը, ար-գիլելով քարիւղի շահագործումը եւ մահ-մետական ժողովուրդներու միութիւնը: Զօր. Լուտենտորֆ կ'ընդունի որ քարիւղի պակասը խիստ զգալի էր գերման բանա-կին համար: Գերմանները ջանացին Պա-քուն գրաւել, բայց հանդիպեցան հայ գունդերու ընդդիմութեան: Հայերը մեծ ծառայութիւն մատուցին Դաշնակիցնե-րուն եւ փութացուցին գերման պարտու-թիւնը: Պաքուն գրաւելով գերմանեւ-թուրք բանակը կրնար յառաջանալ Թիւր-քիստան եւ մտնելով Պարսկաստան՝ կըր-նար հարուած մը տալ Անգլիոյ: Գերմա-նիա կ'ուզէր հաստատել Պերլին – Պաթում Պաքու – Պուխարա գիծը:

Ռուսներու հեռացումէն ետք Կովկասի պաշտպանութիւնը կը մնայ Հայերուն վրայ, որոնք ստիպուած էին անհաւասար կռիւ մղել ճիւներու մէջ, հովին եւ անձ-րեւին տակ: Թաթարներն ալ կը յար-ձակէին ռազմանիւթի փոխադրութեանց վրայ: Թուրքերը կը յարձակին Հայե-րուն վրայ, կը գրաւեն պարէն եւ ռազ-մամթերք: Գարաքիլիսէ — Սարդարա-պատի ճակատամարտը խիզախ եղաւ: Հրամանատար Զօր. Նազարբէկով կըցաւ ուժգին դիմադրութիւն մը կազմակերպել, Մայիս 29ին կը հեռագրէր. «Յաղթու-թիւնը կը խուսափի, այրեցի վերջին փամփուշտը»:

Հայկական գունդերը դիմադրութեան եւ յարձակումի մէջ քաջութիւն, անվե-հերութիւն ցոյց տուած են: Ռուս հրա-մանատարները գնահատական վկայագրեր տուած են գունդերու հրամանատարնե-րուն: «Լեգէոնները կազմակերպութեան թերիներ ունեցած են, բայց իրենց ռազ-միկ յատկութիւնները, դիմադրութեան կարողութիւնը, յաղթելու կամքը, հա-կառակ կրած կորուստներուն, գնահատ-ուած են»: (Ժեներալ Ղորկանով, Լա Փարթիսիփասիոն տէ զ'Արմէնիէն ա լա կեռ Մոնտիալ 1914 – 18, Փարիզ, 1927, էջ 20):

Հայր Փուատըպար, որ Կովկաս կը գտնուէր զինուորական առաքելութեամբ, կը ներկայացնէ Հայաստանի անձկալից վիճակը: «Տաղնապալի վայրկեանի մը մէջ, միայնակ մնացած, զրկուած ամէն հաղորդակցութենէ, խճողուած երեք հա-րիւր հազար գաղթականներով, զուրկ ու-տեստեղէնէ, Հայաստան ընդունեցաւ Թուրք վերջնագիրը: Հայերը կը մնային կզղիացած, կը վստահէին Դաշնակիցներու յաղթանակին վրայ եւ կը սպասէին Անգ-լիացիներու գալուստին»: (Ռոլ Միլիթէր տէ զ'Արմէնիէն, Փարիզ, 1920):

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբեր 21ին Երեւան ժամանեց Ա-րեւելեան Գերմանիոյ վարչապետ Վալթէր Ուլպրիխթ, ընկերակցութեամբ պետա-կան – կուսակցական դէմքերու:

Օդակայան ընդունելութեան գացին Հայաստանի պետական դէմքերէն շատե-րը՝ Ե. Զարոբեան, Ա. Քոչինեան, Յ. Բաղդասարեան եւ ուրիշներ:

Հայերը հեռաւոր Անգլիայէն օգնու-թիւն կը սպասեն, դրացիներուն հետ ալ հաշտ չեն, մինչդեռ անգլիական փոքրիկ բանակը կը հետաքրքրուի Պաքուի նաւ-թահորերով եւ Վրացիներով: Հեղինակը կը վկայէ միանգամայն, թէ Մոսկուա եւ Անգարա 1919ի վերջերը համաձայն էին սահմանակից ըլլալու Կովկասի մէջ:

Արշակէն մինչեւ ողբերգութեան վարա-գոյրին փակուիլը Հայերն անտեսելով ի-րենց պետական շահերը՝ օժանդակած են հեռաւոր օտարներուն՝ ընդդէմ դրացի-ներու, առանց նկատի առնելու, թէ հե-ռաւորը կրնայ մեկնիլ եւ իրենք պիտի մնան դրացիին հետ կողք – կողքի, բա-րի դրացնութիւնը նախընտրելի պիտի ըլ-լար հեռաւորին խաբուսիկ բարեկամու-թենէն, որ իրապէս կեղծիք մը պիտի ըլ-լար:

Ցրուած մարդկային գանգուածներու մէջ, զանազան հորիզոններու տակ, վը-տարանդի Հայեր հետզհետէ հրաժեշտ կուտան այս աշխարհին՝ աչքերնին յա-ռած Արարատի բարձունքին: Հեռաւոր Մալաքքայի մէջ մուսոններու տարափին տակ եւ ովկիանի ալիքներուն բախում-ներուն մօտ՝ յաւիտենապէս կը ննջէ Հայ մը, որուն դամբանին վրայ գրուած է սա տապանագիրը:

«Ողջո՜յն, ո՛վ դու որ կը կարդաս այս տապանագիրը, ըսէ՛ ինծի լուրեր, ըսէ՛ ազատութիւնը մարդոց երկրիս, որուն համար այնքան լացի: Ըսէ՛, թէ ելած է մեր մէջէն պահակ մը բարի, որ զանոնք վարէ եւ պաշտպանէ, զի ես ընդունայն սպասեցի կեանքիս մէջ, որ բարի հովիւ մը գայ հսկելու ցրուած հօտին վրայ: Ե՛ս, Յակո՛բ, թոռը Շամիրի, հայ ազ-նուական ընտանիքէն, ծնած Իրան, օ-տար քաղաքի մը մէջ, Նոր Ջուղա, ուր ծնողքս կը քնանան յաւիտենապէս, ճա-կատագիրը զիս առաջնորդեց այս հեռա-ւոր Մալաքքան, որ պիտի պահէ մահկա-նացու մնացորդներս»: (Ժուրնալ Ազիա-թիք, 1919, Ա. էջ 560):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Օ՛... խեղճ աղջիկ: Սարսափելի է: ...ողիւ սկսած էր համբաւ մը չինել իրեն ...եւ շատ ծրագիրներ կառուցել՝ բերել տա-...լու համար իր քոյրը Ամերիկայէն, եւ ա-...հա... հաւատացէք, որ սահմռկեցուցիչ ...է լուրը:

— Այո, տխուր բան է մեռնիլը այդքան ...երիտասարդ, երբ կեանքը հազիւ կը սկսի ...ժպտիլ եւ երբ հազար պատճառներ սի-...րելի կը դարձնեն զայն...

Ռոնալտ կը նայէր ապշահար Փուա-...րոյին:

— Պարոն Փուարօ, լաւ չեմ թափան-...ցեր ձեր խօսքերուն իմաստին:

— Իրապէ՞ս... երբեմն, թերեւս, ...կ'արտայայտուիմ քիչ մը կոպտութեամբ ...որովհետեւ կ'ըմբոստանամ երբ կը ...տեսնեմ որ երիտասարդութենէն կը խըլ-...ուի ապրելու իրաւունքը: Այս մահը մեծ

վիշտ պատճառած է ինծի: Ցտեսութիւն, Լորտ Էճվար:

— Այո... Այո... ցտեսութիւն...

Կը պատասխանէր Ռոնալտ զարմացած: Մեկնումի պահուն ես դուռը բանալով, գրեթէ ընդհարեցայ Միս Գարրոլի:

— Ախ, պարոն Փուարօ, հիմա յայտ-նեցին ինծի որ դեռ հոս կը գտնուէիք: Արդեօք կրնա՞մ երկու խօսք ընել ձեզի: Եթէ ցանկութիւնս չի նեղեր ձեզ, հաճե-ցէք գրասենեակս բարձրանալ: Ես կ'ու-զեմ խօսիլ ձեզի Ժերալտինի մասին, ա-ւելցուց օրիորդը, երբ իր գրասենեակէն ներս մտանք եւ դուռը փակուեցաւ մեր վրայ:

— Կ'ունկնդրեմ ձեզի, օրիորդ:

— Քիչ առաջ ծուռ – չիտակ շատա-խօսեց Ժերալտինը: Իր առեղծուած խօս-քերով՝ եղելութիւնները կը կերպարա-փոխուէին յաճախ...

— Ես շատ լաւ զգացի, որ օրիորդը ջղային տագնապի մը մէջ կը գտնուէր:

— Ճիշդն ըսելու համար ձեզի... այդ աղջիկը տխուր կեանք մը կը վարէր: Լորտ Էճվար երբեք չէր փորձեր թափան-ձել երիտասարդ աղջիկներու ապրումնե-րուն: Իրականութեան մէջ կ'ահաբեկէր Ժերալտինը:

— Նախազգացած էի արդէն գրեթէ այդ բոլորը:

— Լորտ Էճվար ըլլալով խիստ նկարա-գրի տէր մարդ մը, կը սիրէր... (չեմ գիտեր ինչպէս բացատրել...) կը սիրէր երկիւղ պատճառել իր շուրջը եւ կարծես վայրագ հաճոյք մը կ'ըմբոշխնէր տեսնե-լով որ բոլորը կը դողային իր դիմաց:

— Ա՞հ...

— Շատ ուշիմ եւ մեծ զարգացումի տէր անձ մըն էր: Բայց ընտանեկան կեան-քին մէջ՝ անտանելի: Բնականաբար ես չէի ենթարկուած իր դաժան քմայքին, բայց վկան էի անոր: Երբ իր կինը գինքը թողուց, ես բնաւ չզարմացայ: Առանց որեւէ վճիռ արձակելու այդ կնոջ մասին, կը հաստատեմ թէ ամուսնանալով Լորտ Էճվարի հետ, ան ունեցաւ իր տարօրու-թենէն վեր՝ դառն դժբախտութիւններ: Բայց անիկա հեռացաւ... մինչդեռ Ժե-րալտին չէր կրնար ընել այդ բանը: Հայ-րը յաճախ երկար ատեն չէր մտահոգուէր իր աղջկան մասին... յետոյ, յանկարծ, կը վերյիշէր անոր գոյութիւնը: Ես յա-ճախ կը խորհէի թէ... բայց թերեւս հարկ չկայ որ ըսեմ այս ամէնքը ձեզի:

— Ըսէք, օրիորդ, ըսէք, կ'աղաչեմ...

— Կը խորհէի թէ այդ ընթացքով վրէ-ժը կը լուծէր իր կնոջ մեկնումին... Իր առաջին կնոջ, որ շատ բարի եւ քաղցր էակ մըն էր: Այս բոլորին մասին երբեք պիտի չխօսէի ես, եթէ Ժերալտինի ար-տայայտութիւնները չստիպէին: Երիտա-սարդ աղջիկի մը ըսել, որ կ'ատէ իր հայրը, զզուանքարոյ կրնայ թուիլ ա-նոնց, որոնք ծանօթ չեն եղած Լորտ Էճ-վարի նկարագրին:

— Խորապէս շնորհակալ եմ, օրիորդ: Կարծեմ թէ Լորտ Էճվար շատ աւելի լաւ-ցած պիտի ըլլար, եթէ բնաւ ամուսնա-ցած չըլլար:

— Անշուշտ:

— Արդեօք կը մտածէ՞ր երրորդ ամուս-նութեան մը մասին:

— Ի՞նչպէս կրնար: Իր կինը կ'ապրէր տակաւին:

— Բայց ազատութիւն տալով անոր, ինք եւս կ'ըլլար ազատ:

— Կը խորհիմ թէ արդէն բաւական դժուարութիւններ ունեցած էր երկու ամուսնութիւններով... դիտել տուաւ Միս Գարրոլ կէս մը ժպտելով:

— Ուստի ըստ ձեզի, երրորդ ամուս-նութեան մը հարց գոյութիւն չունէր եր-բեք: Լաւ մտածեցէք, օրիորդ: Ճի՞շդ է, որ ամուսնութեան ձեզի ծանօթ որեւէ նոր ծրագիր գոյութիւն չունէր բնաւ:

Միս Գարրոլ թեթեւ մը կարմրեցաւ:

— Չեմ հասկնար թէ ինչո՞ւ կը պնդէք այս կէտին վրայ: Բնականաբար, ոչ մէկ ծրագիր գոյութիւն ունէր:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ հերոսամարտի 45րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Յետ պատարագի մատաղի օրհնութիւն եւ յուշահանդէս Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9)։

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատակը յարգողները։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Եղուարդ Պապեան կը նուիրեն յիսուն ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանին, իրենց զաւկին ողբ. Հայկ Պապեանի հոգեհանգստեան առթիւ։

Պ. Կ. Թուլումճեան կը նուիրէ յիսուն ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանին։

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի բոլոր անդամները, Կիրակի (Հոկտեմբեր 17) ժամը 16ին։ Ներկայ կ՚ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Կապ. Խաչի միջ–մասնաճիւղային վարչութիւնը ընդհ. վարչական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր մասնաճիւղերը այս Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ։

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ գիշեր, Ազգային Տան սրահը։

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ իր շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներու ու խումբերու, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալամպրայի սրահին մէջ։

×

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ։

Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ։

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Վերսկսան Հոկտեմբեր 5, Երեքշաբթի երեկոյ։

Այս տարի դասաւանդութիւնները տեղի կ՚ունենան Երեքշաբթի երեկոները՝ ժամը 19–20։

Նոր արձանագրուիլ փափաքողները պէտք է դիմեն Կապոյտ Խաչի գրասենեակը (Րիւ Պլէօ) ամէն օր կէսօրէ ետք, կամ Լիսէ Քոնտորսէ՝ Երեքշաբթի երեկոները։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԵՐ, ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7ԻՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԻ ՄԵԾ ՑՈՅՑԻՆ

Հովանաւորութեամբ ԿԱԹ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Le Centre d'Etudes Arméniennes

PRÉSENTE

"ARMÉNIE 1915"

GRANDE CONFERENCE AVEC PROJECTIONS SONORISÉES

Salle PLEYEL DIMANCHE 7 NOVEMBRE A 20 H. 30

La Vedette qui monte

ROSY ARMEN

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՍԱԼԸ

POLYDOR

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԳՆԵՑԷՔ

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՓՆՏՌԵՑԷՔ, ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԱՊՍՊՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍԱԼԱՎԱՃԱՌԻՆ (DISQUAIRE)

ԵԹԷ ՅԱՐԴ ՉԷ ՍՏԱՑԱԾ

Ա. Զ. Դ.

Սերաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի վարչութիւնը կը յայտնէ նահանգային բոլոր հայրենակիցներուն, եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ Միութիւններուն որ հաճին իրենց թղթակցութիւնները ուղղել Միութեան քարտուղար Միրիճան Շիրվանեանի,

JEAN CHIRVANIAN
65, Voie d'Issy, MALAKOFF (Seine)

Իսկ դրամական վճարումները ու նուիրատուութիւնները ղրկել հետեւեալ հասցէին.

L. KACHIKEMANIAN
125, Ave. Henri-Barbusse CLAMART (S.)

ՀՐԱՒԷՐ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան աշխատանքի գործունէութեան ժամանակաշրջանը լրացած ըլլալով ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր, Ուրբաթ (Հոկտ. 15), երեկոյեան ժամը 8·30ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ, նոր Ազգ. Միութիւնը ընտրելու համար։

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՐՆՈՒՎԻԼ–ՍԱՐՍԷԼ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահը, (Սալ տէ Ֆէթ), Փլաս տիւ 11 Նովամպր

ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏ. 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 15էՆ 23·30

Կը մասնակցին.—

ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ իր երկու նուագախումբերով.— Ա) Արդիական պարեր եւ ժազ, Բ) Շան զ՚էլիզէի Ցիկան նուագախումբը իր ժողովրդական եղանակներով (հայկական, ռուսական, յունական, ցիկան եւայլն)։

ՕՐ. ԱՃԷՄԵԱՆ (հայկ. պար)

եւ վերջապէս

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷՋԵԱՆԻ

Անակնկալներ.— Պառ, պիւֆէ, թոմպոլա։

Ճոխ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Տեղի կ՚ունենայ Հոկտեմբեր 13 – 16, 27, Ավընիւ Պուրկէն, Իսի–լէ–Մուլինոյի

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԵՐ. Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ

եւ մասնակցութեամբ նուիրակներու Որոնք կը ներկայացնեն Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Ընկերակցութիւնը, Քալիֆոռնիոյ, Մ. Ն. Արեւելեան Նահանգներու, Քանատայի, Միջին Արեւելքի, Հարաւային Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի հայ Աւետարանական Միութիւնները։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 13 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10433

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — No 10.433

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

(Գահակալութեան տասնամեակին առթիւ)

—o—

Գ.

Տասը տարի առաջ Ռումանիոյ երիտասարդ առաջնորդը Վազգէն Եպիսկ. Պալճեան անակնկալի էր եկած, երբ պըղպջուն — եկեղեցական ժողովը թեկնածուներու եռապատիկ ցանկին վրայ դնելէ վերջ իր անունը՝ գրեթէ միաձայնութեամբ կաթողիկոս էր ընտրած զինքը :

Աւելի տարեց եւ անցեալ ունեցող փորձառու հոգեւորականներ պակաս չէին : Իր կարծիքով էջմիածնի գահին վրայ բազմելու կարգը անոնցմէ մէկունն էր :

Նուաստ համակերպեցաւ իր ուսերուն վրայ դրուած ծանր ու պատասխանատու պաշտօնին եւ հետզհետէ փորձառութիւն ձեռք բերաւ : Երբեմն վստահելի կարծուած մարդոց խորհուրդները սխալ ճամբու մղեցին զինքը :

Բարեմտութիւնն ու անփորձութիւնը եւ երկց բարձրաստիճան հոգեւորականներու հանդէպ իր տածած յարգանքը պատճառ դարձան առնելու այնպիսի քայլեր, խրացնելու եւ վաւերացնելու այնպիսի բանաձեւեր, որոնք ճակատագրական դեր պիտի խաղային իր գահակալութեան առաջին օրերէն սկսեալ եւ նուիրապետական մեր զոյգ բարձր աթոռներու փոխյարաբերութիւնները պիտի թունաւորէին տարիներով :

Իր անդրանիկ կոնդակը գրի առած էր հայրենասիրական ոգիով : Ծամբայ ելած էր շատ ընդարձակ ծրագիրներով : Կարելի չէր անշուշտ իր բոլոր առաջադրութիւնները իրագործել մէկ օրէն միւսը :

Սակայն տասը տարուան ընթացքին կրցաւ անոնցմէ մաս մը յաջողութեամբ գլուխ հանել : Մայր աթոռը օժտեց չքեղ վեհարանով մը : Դպրեվանքի մակարդակը բարձրացնելու ճիգեր րրաւ : Ամերիկայէն ստացաւ արդիական տպարանի մը կազմածները, — թէեւ պետութիւնը կօգտուի անոնցմէ, որքան կը խենք : Գրուած քանի մը բարերարներ — ինչպէս Միլանահայ Պ. Երուանդ Հիւսիսեանը — որոնք յանձն առին կարգ մը պատմական վանքերու նորոգութեան ծախքերը : Գալուստ Կիւլպէնկեանի կտակած գումարով նորոգել տուաւ էջմիածնի տաճարը :

Արտասահմանէն որոշ թիւով մատուռաքաններ ու ազգային դէմքեր հրաւիրեց էջմիածին՝ առիթ ընծայելով անոնց որ մօտէն ճանչնան հայրենիքը :

Սակայն իր կոնդակին մէջ յիշուած ծրագիրներէն շատեր չեն գործադրուած յարդ :

Գաղտնիք մը յայտնած չենք ըլլար, երբ ըսենք որ կաթողիկոսը ընտրուած է Սփիւռքի Հայութեան համար : էջմիածինը «հոգեւոր կամուրջ» մըն է արտասահմանի եւ հայրենիքի միջեւ : Խորհրդային Միութեան մէջ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ո՛չ մէկ հեղինակութիւն ունի :

Մայրաքաղաք Երեւանի 650.000 բնակիչները երեք փոքր եկեղեցիներ եւ քանի մը քահանաներ միայն ունին : Որոշ է կացութիւնը Հայաստանի միւս քաղաքներուն, ինչպէս նաեւ Վրաստանի, Ատրպէյճանի, Հիւսիսային Կովկասի թեմերուն մէջ : Տեղը չէ այստեղ թուանշաններ յիշելու :

Վազգէն Կաթողիկոս կը կարծէր, որ Բոլշեւիկեան պէս Ազգային Սահմանադրութիւնն ալ ժամանակավրէպ է ու կը խորհէր էջմիածնական թեմերը օժտել նոր Սահմանադրութեամբ եւ եկեղեցական կանոնադրով մը :

Քանի մը տարի առաջ, իր մէկ տարեդարձի տօնակատարութեան առթիւ, էջմիածնի մէջ գումարուած «արքայումար ժողով»ը փորձեց գրագել նոր Սահմանադրութեան ծրագրով, սակայն անպայման ժամանակով յետաձգեց անոր քննութիւնը, տրուած ըլլալով որ սփիւռքի Հայերը կ՚ապրին զանազան երկիրներու մէջ, որոնք տարբեր օրէնքներ ունին փոքրամասնութեանց համայնքներուն համար :

էջմիածնի գահակալը կը սիրէ ճամբորդել, ինչպէս Հռոմի Պօղոս Զ. Պապը, որուն կարծես օրինակ դարձաւ :

Իր ուղեւորութեանց ընթացքին մօտէն ճանչցաւ սփիւռքի Հայութիւնը, ծանօթացաւ բոլոր հոսանքներու գործունէութեան՝ ազգապահպանման մարզին մէջ : Հրեայի եւ հեթանոսի խորութիւն չըրաւ : Իբրեւ հոգեւորական ջանաց անկողմնակալ ըլլալ, հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ :

Հոկտեմբեր 26ի ոգեկոչումը ապասուած փարդապոյն փարորդայնը չունեցաւ : Սակայն բազմաթիւ թիւրիմացութիւններ հարթուած են : Քիչ մը բարի կամեցողութեամբ կարելի է բոլորովին բիւրեղացնել կացութիւնը եւ ստեղծել բաղձացուած խաղաղ ու համերաշխ մթնոլորտը ազգային կեանքին մէջ :

Ցինամեակի ողին պէտք է առաջնորդողանոյ նաեւ մեր հոգեւորական իշխանութեանց, ի փառս եւ ի պայծառութիւն Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԱԼԷԹԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

—o—

ԻՆԷՕՆԻԻ ԾԱՆՐ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿՐԵՑ

Եթէ նոյնիսկ կը սպասուէր Թուրքիոյ Ատալէթ կուսակցութեան յաղթանակին, կարելի չէր երեւակայել որ Մենտերէսի ժառանգորդները այսքան մեծ յաղթանակ մը տանին, երեսփոխանական ընտրութեանց մէջ : Ձեռք ձգած մեծամասնութիւնը այնքան կարեւոր է (ձայներու 54,5 առ հարիւրը) որ մինակը կրնայ ըստանձնել կառավարութեան կազմութիւնը : Անդին Ինէօնիի Հալքը ծանր պարտութիւն մը կրած է ապահովելով միայն ձայներու 28 առ հարիւրը : Այս արդիւնքներով Թուրքիոյ երեսփոխանական ժողովը հետեւեալ կազմը կրնայ ունենալ : Արդարութեան կուսակցութիւնը (Ատալէթ) կ՚առնէ 450ի վրայ 258 աթոռ (նախապէս ունէին 172), Հանրապետականները (Հալք) 137 (ունէին 191), ազգին կուսակցութիւնը քսան (նախապէս 13), բանուորականը 15 (նախապէս չունէր), նոր Թուրքիա՝ 11 (22) եւ գիւղացիները 9 :

Ընտրական պայքարը տեսակ մը մենամարտ էր Ատալէթի եւ Հալքի միջեւ : Արդիւնքները կը վաւերացնեն նաեւ Ինէօնիի կրած ձախողութիւնը անցեալ փետրուարին երեսփոխանական ժողովին մէջ : Այս ընտրութիւններով, Մենտերէսի ժառանգորդները լուծեցին նաեւ այն վրէժը զոր ունէին նախկին վարչապետին կախուելէն ի վեր (1961) : Երբ անցեալ փետրուարին, Ինէօնիւ փոքրամասնութեան մէջ մնաց, կառավարութեան կազմութիւնը յանձնուեցաւ անկախ ծերակուտական Իւրկիւպլիի որ համախմբման դահլիճ մը ստեղծեց, փոխ–վարչապետութիւնն ալ յանձնեց Ատալէթի երիտասարդ պարագլուխ՝ Սիւլէյման Տէմիրէլի :

Տէմիրէլ, 41 տարեկան, հաւանաբար կազմէ վաղուան դահլիճը : Ինք ծանօթ էր արդէն Մենտերէսի վարչապետութեան օրով, ճամբաներու շինութեան իր ծրագիրներով : Ճարտարապետ իր ուսումը կատարած է Ամերիկա եւ յաճախ յարձակումներու ենթարկուած է իր հակառակորդներուն կողմէ, իբրեւ ամերիկասէր : Իր ընտրապայքարը տարաւ գլխաւորաբար պայքարելով համայնավարներուն դէմ եւ մեղադրելով Հալքը, որ հանդուրժողական եղած է անոնց հանդէպ : Ըստ նաեւ բանուորական կուսակցութիւնը անոնց ձեռքն է :

Անդրադառնալով իր պարտութեան, Իսմէթ Ինէօնիւ յայտարարած է.— «Այլեւս բացայայտ է որ Ատալէթը կրնայ առանձին ստանձնել իշխանութիւնը : Հալքի պարտականութիւնն է օգնել յաղթական կուսակցութեան որ իշխանութեան գլուխ անցնի եւ հանդարտութեան մէջ կազմէ նոր կառավարութիւն մը» :

Իր կողմէ, Սիւլէյման Տէմիրէլ յայտարարած է.— «Խաղաղութեան եւ հանդարտութեան դարաշրջան մը պիտի բացուի Թուրքիոյ համար : Աստուծմէ կը խնդրեմ որ երեսփոխանական ընտրութեանց արդիւնքները օգտակար ըլլան մեր ազգին եւ մեր հայրենիքին : Այս յաղթանակը ազգին յաղթանակն է : Հակառակ ընտրական շատ բարդ դրութեան մը, մեծ եւ ազնիւ Թուրք ժողովուրդը անգամ մը եւս ցոյց տուաւ այն անսահման վստահութիւնը զոր ունինք իրեն հանդէպ» :

Ինչպէս գրած էինք (տես «Յառաջ», Հոկտեմբեր 9ի Օրուան Խօսքը) Ատալէթը իբրեւ խորհրդանշան առած էր ճերմակ ձի մը (բոզ աթը), մինչ նախապէս դեմոկրատներու խորհրդանշանն էր՝ կշիռքը եւ արդարութիւնը : Նոր խորհրդանշանը հրաշքներ կատարած է մանաւանդ Անատոլուի աւելորդապաշտ գիւղացիներուն մօտ, ըստ որոնց 1961ին կախաղան բարձրացած Ատնան Մենտերէսը, յաղթական վերադարձ մը պիտի կատարէ, երկինքէն իջնելով ճերմակ ձիու մը վրայ :

Իւրկիւպլիւ ալ անդրադառնալով ընտրութեանց յայտարարած է.— «Ծանր հարցեր կան նոր կազմուելիք կառավարութեան առջեւ : Եթէ կառավարութիւն մը բրածով չհպարտանայ եւ չմտածէ նախորդ կառավարութեան վրայ, եթէ մաղթէ իրեն յաջորդող կառավարութեան յաջողութիւնը, դատծ կ՚ըլլայ ճամբան որ զինքը պիտի դարձնէ երեսուն միլիոն քաղաքացիներու անկեղծ ծառան» :

×

Գրած էինք թէ Փարիզի օրթոտոքս կրօնապետը բողոքած էր Պոլսոյ Տիեզերական պատրիարքութեան երկու նոր եկեղեցիներու գրաւման դէմ : Այս առթիւ, Փարիզի Թուրք դեսպանը Լը Մոնտի խմբագրութեան գրկած է Իւրկիւպլիի մէկ յայտարարութիւնը, որ ա յա բուրքա, հիանալի՛ լուսաբանութիւն մըն է ... : «Անտեղի կը գտնեմ եւ մեր ներքին գործերուն մէջ միջամտում ըլլալ է ՄԱԿի առջեւ տանիլ բողոք մը, Թուրք օրթոտոքս եկեղեցւոյ կողմէ երկու եկեղեցիներու ետ առնուելու հարցը : Ասոնք իրեն կը պատկանէին եւ գրաւուած էին Ֆէնէրի Պատրիարքութեան կողմէ : Նախարարին եւ ընդհ. տնօրէնին հետ քննեցի առկախ հարցը որ կայ Թուրք օրթոտոքս պատրիարքութեան եւ Ֆէնէրի պատրիարքութեան միջեւ : Նկատեցինք որ կառավարութիւնը բան մը չէր կրնար ընել, տրուած ըլլալով որ հարցը սեփականութեան ցարց է եւ տարուած է ձեռնհաս դատարանին առջեւ : Սակայն, այն պարագային ուր յոյն օրթոտոքս եկեղեցւոյ Ս. Սինոդի այս անտեղի բողոքը վնասաբեր է քաղաքական եւ իրաւական կարգին, զոր բծախնդրութեամբ կը պահպանենք, պատասխանատուութիւնը կ՚իյնայ Եկեղեցւոյ մարդոց, որոնց արգիլուած է զբաղիլ քաղաքական հարցերով» :

Թրքաբարոյ այս բացատրութիւնը որեւէ մեկնութեան չի կարօտիր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութեան տնօրէն կոմիտէին առջեւ ծանր բախումներ ունեցած են Ատընաուըր – Շթրաուս մէկ կողմէ եւ Էրհարտ Շրէօտէր միւս կողմէ : Վէճին նիւթը ծանօթ է : Ծերունի նախկին վարչապետը կը մեղադրէ արտաքին նախարար Շրէօտէրը որ վատթարացուցած է ֆրանքօ-գերման յարաբերութիւնները : Ներկայ վարչապետը եւ Արտաքին նախարարը հաստ թղթածրարներով ներկայացած են պատասխանելու համար եւ ցոյց տալու որ յարաբերութեանց վատթարացման մեղաւորները իրենք չեն : Վէճը բուռն բնոյթ ստացած է եւ Ատընաուըր, վիրաւորուած, ներկայ չէ եղած յաջորդ նիստին : Կ՚ըսուի թէ կրնայ կորսնցնել կուսակցութեան նախագահութիւնը :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ համայնավարները կը պատրաստուին աշաբեկչական գործունէութեան անցնիլ, դէմ դնելու համար հակահամայնավար պայքարին զոր կը տանին բանակը եւ մահմետականները :

ՎԻԵԹՆԱՄԻ մէջ, ամերիկեան եւ հարաւային – Վիեթնամի զօրքը կը յառաջանայ չորս շրջաններու մէջ : Սայկոնէն հասած լուրերու համաձայն ֆրանսացի մը առեւանգուած է Վիեթքոնկի կողմէ :

ՄԵԹՐՈՅԻ ԵՒ ՕԹՕՊԻՒՍԻ տակսերուն – ըը պիտի բարձրանան տարւոյն սկիզբը, ինչ որ, ըստ նախարարին յաւելում մը չէ ոչ ալ ապրուստի սղութիւն այլ՝ կը նշանակէ «կարգի դնել սակերը» :

ԱՐԱԲՆԵՐԸ նոր ցոյցեր կատարած են Հրեաներու վերաբերեալ Վատիկան Բ.ի յայտարարութեան առթիւ : Պաղեստինեան ազատագրման կազմակերպութիւնը կոչ կ՚ընէ արաբական երկիրներու բոլոր քրիստոնեայ համայնքներուն, որ բողոքեն Տիեզերական Ժողովին եւ ցոյցեր կազմակերպեն դատապարտելու համար յայտարարութիւնը որ կը ձգտի «անմեղ համարել Հրեաները Քրիստոսի Խաչելութեան մէջ» :

ՔԱՇՄԻՐԻ մէջ կրկին լռութեան հաստատուած է, վերջին օրերու խառնակութեանց իբրեւ հետեւանք : Ուսանողական ցոյցեր տեղի ունեցած են բողոքելու համար «Քաշմիրի ինքնորոշման շարժումի» հինդ ղեկավարներու ձերբակալութեան դէմ :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ մէջ տեղի ունեցած են թաղապետական ընտրութիւններ որոնք կը մտահոգեն ղեկավարները : Թէեւ միակ ցանկը անցած է անշուշտ, բայց «հակակուսակցական» ձայները 0,04 առ հարիւրէն բարձրացած են 0,14 առ հարիւրի :

ՊԱՊԸ անպատեհ նկատեց երկար վիճիլ քահանաներու ամուսնութեան մասին ժողովին մէջ : Նամակով մը, Պօղոս Զ. կը յայտնէ թէ ժամանակը չէ հրապարակաւ այդ մասին խօսելու, ընդհակառակն, կ՚ուզէ ամրապնդել կուսակրօնութեան հարցը :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ խնձորները «կռուախնձոր»ի նիւթ դարձած են Լիբանանի մէջ : Անցեալ օր երկու մեծ հանրաժողովներ գումարուած են, մէկը Պթէքնէի մէջ որու թաղապետականները մեծ մասով յառաջդիմական են : Ժողովը վարած է Քամալ Ճումպլաթ որու կը վերագրուի պատմութեններուն եւ համայնավարներու հետ տեսակ մը «ժողովրդական ճակատ» կազմելու նպատակը : Պթէքնէի ցոյցին մասնակցողները կ՚առաջարկեն որ Պետութիւնը ինք գնէ խնձորի արտադրութեան մէկ մասը թէնը 150 տոլարի, նոյնիսկ եթէ ստիպուած է ծախել 130 տոլարի : Այս պարագային Պետական Գանձը մօտ հինգ միլիոն տոլարի տարեկան բաց մը կ՚ունենայ : Լիբանանի մէջ կարգ մը պատուղներու արտադրութիւնը վնաս կը բերէ սկիզբէն իսկ եւ շուկայ չկայ ծախելու :

ԽՐԻՄԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԸ

Հայաստանի մէջ լուրջ աշխատանքներ կը կատարուին հայկական գաղութներու պատմութեան ուսումնասիրութեան ուղ-ղութեամբ: Կարեւոր այդ աշխատանքնե-րուն առաջին նշանակելի արդիւնքը պէտք է նկատել վերջերս լոյս տեսած Վ. Մի-քայէլեանի «Ղրիմի հայկական գաղութի պատմութիւնը»: Հեղինակը կը ներկա-յացնէ 700 տարուան ժամանակաշրջանի մը (11 – 18րդ դարեր) պատմութիւնը:

Առաջին գլուխը, որ կը կրէ «Ղրիմա-հայ գաղութի սկզբնաւորումը» խորագի-րը, կը ներկայացնէ նախ զանազան հե-ղինակներու կարծիքները գաղութին կազ-մութեան մասին, ապա՝ հեղինակին եզ-րակացութիւնը: Համաձայն հեղինակին Խրիմի հայկական գաղութը կազմուած է ԺԱ. դարուն:

Հայկական գաղութին քաղաքական եւ տնտեսական պայմանները ամբողջական կերպով ներկայացնելու նպատակով հե-ղինակը սեղմ գիծերով կ'անդրադառնայ Խրիմի ուլուսի, ապա խանութեան պատ-մութեան, ցոյց տալով 1475ին Խրիմի մէջ հաստատուած թրքական լուծին ծանր հետեւանքները ենթակայ ժողովուրդնե-րուն համար: Խանութեան պատմութեան հետ լուսաբանուած են նաեւ թերակղզիի Հայերուն ներքին կեանքին քանի մը ե-րեսները՝ Հայերու ընդհանուր թիւը եւ-այլն: Ցոյց տրուած է, որ Հայերը մաս-նաւորապէս Կաֆայի մէջ մեծ թիւ կը կազմէին եւ կարեւոր դեր խաղացած են երկրին տնտեսական եւ քաղաքական կեանքին մէջ:

Աշխատութեան մէջ փաստերով կը հաս-տատուի, որ տեղւոյն Հայերը առեւտրա-կան կապեր ունեցած են Լեհաստանի, Հունգարիոյ, Վենետիկի, Ճենովայի, Կիլիկիայի, Փոքր Ասիոյ եւ ուրիշ եր-կիրներու հետ: Խրիմի հայ բնակչու-թեան հոծ զանգուածները զբաղած են արհեստներով եւ գիւղատնտեսութեամբ (առաւելաբար այգեգործութեամբ):

Հայերը օգտուելով ներքին – քաղա-քական հակամարտութիւններէն (Թուրք, Թաթար եւ Ճենովացի) յաջողած են ձեռք ձգել որոշ արտօնութիւններ՝ համայնքա-յին հիմունքներով: Հեղինակը կը հաս-տատէ, որ Հայերը ունեցած են զօրք, գործօն մասնակցութիւն ունեցած են Խը-րիմի, մասնաւորապէս Կաֆա (Թէոդո-սիա) քաղաքին պաշտպանութեան: Հա-յերու ներքին կեանքը իրաւական տեսա-կէտէն կը ղեկավարուէր Մխիթար Գօշի դատաստանագիրքով, որ խանին կողմէ վաւերացուելու համար թարգմանուած է թաթարերէնի:

Ցարդ այն կարծիքը կը տիրէր, որ Խը-րիմի մէջ Թուրք – Թաթարական տիրա-պետութեան հաստատման (1475) եւ Ճե-նովական առեւտուրին անկման պատճառը Հայերուն դաւաճանութիւնը եղած է: Մինչդեռ հեղինակը պատմական փաստե-րով ցոյց կու տայ, որ Հայերը եղած են Կաֆայի եւ միւս կեդրոններուն իսկական պաշտպանները, իսկ Ճենովական առեւ-տուրին անկման պատճառը ոչ թէ Հա-յերն էին, այլ Թուրք – Թաթարական նենգ քաղաքականութիւնը: Աշխատու-թեան մէջ ցոյց տրուած է, որ 1475ի Թուրք – Թաթարական միացեալ ուժերու յարձակումին առեն Ճենովացիները լքած են քաղաքը (Կաֆան) եւ վերջինին պաշտ-պանութիւնը ամբողջութեամբ ստանձնած են Հայերը, որ հինգ օր չարունակ դի-մադրած են իրենցմէ դերազանց հրո-սակներուն դէմ:

Աշխատութեան ամէնէն ուշագրաւ գը-լուխներէն մէկը կը վերաբերի Խրիմի հայ մշակոյթին: Հոս քննարկուած են դա-ղութի դպրոցներուն, գրչութեան եւ գը-րիչներուն, մանրանկարչութեան, գրա-կանութեան, մայրենի լեզուին, եւ ճար-տարապետութեան վերաբերող հարցերը, բացայայտուած է Խրիմի հայ մշակոյթին տեղն ու դերը միջնադարեան հայ մշա-կութային ժառանգութեան մէջ:

Վանքերու եւ եկեղեցիներու կողքին գոյութիւն ունեցած են դպրոցներ եւ ու-սումնարաններ, ուր դասաւանդուած են կրօնագիտութիւն, քերականութիւն, հռե-տորութիւն, գրչութիւն, նկարչական արուեստ եւայլն:

Հարուստ է Խրիմի հայ գրիչներու ժա-ռանգութիւնը: Վ. Միքայէլեան կը գրէ այս մասին. «Ինչպէս ամբողջ թերա-կղզին, այնպէս էլ նրա հայկական բը-նակավայրերը, սկսած 13րդ դարի 30 – 40 ական թուականներից մինչեւ 18րդ դարի վերջին քառորդը պարբերաբար ենթար-կուել են թաթարական ասպատակու-թիւններին եւ դրանց առաջացրած աւե-րածութիւններին, այնուամենայնիւ, պահպանուել են եւ մեզ են հասել մի քա-նի հարիւր ձեռագիր՝ գրուած Ղրիմի հա-յաշատ վայրերում»: Խրիմի մէջ գրուած ձեռագիրներու թիւը կը հասնի 238ի: Ա-սոնք այժմ, գրեթէ ամբողջութեամբ կը գտնուին Երեւանի Մատենադարանը: Գրչութեան կարեւոր կեդրոններ եղած են Կաֆա, Սուրխաթ, Ղարասու, Բախչի – սարայ, Սուդակ, Կէօզլեւ քաղաքները եւ Օրալանք ու Շահնշահ գիւղերը:

Գաղութը իր պատկառելի աւանդը մու-ծած է հայ գրականութեան ընդհանուր գանձարանին մէջ: Հեղինակին կարծիքը ճիշդ է երբ կը գրէ, թէ գրական հիմ-նական սեռը եղած է տաղը, որ Խրիմի «տաղասացները... հայրենի ափերից հեռու, զարկ են տուել բառ ու բանի ծաղկմանը եւ իրենց արուեստով ուժերի ներածին չափերով ծառայել գաղութահայ բնակչութեան հո-գեւոր պահանջմունքներին»:

Վ. Միքայէլեան մէկ առ մէկ կը ներ-կայացնէ Խրիմի ականաւոր տաղասաց-ները (Սիմէոն Կաֆայեցի, Խաչէկ Ե-րէց, Վարդան Կաֆայեցի, Վրթանէս Կաֆայեցի, Ստեփանոս Թոխատեցի, Խեւ Կաֆայեցի, Մարտիրոս Խրիմեցի եւ ու-րիշներ) եւ գրիչները (Նատեր եւ զա-ւակները Աւետիս, Ստեփանոս, Յովհան-նէս, Գրիգոր: Անտոն, Գրիգոր, Քրիս-տոսատուր, Թադէոս Աւրամենց, Օգ-սենտ):

Վերջին գլուխը կը նկարագրէ Խրիմի Հայերուն զանգուածային գաղթը դէպի Հիւսիսային Կովկաս 1778ին:

Վ. Միքայէլեան ներկայացուցած է միջնադարեան մեծ գաղութի մը ամբող-ջական պատմութիւնը՝ անոր տնտեսա-կան, ընկերային, քաղաքական եւ մշա-կութային բազմադարեան կեանքը:

Ահա թէ ինչու այս աշխատութիւնը լուրջ ներդրում մըն է հայագիտութեան մէջ:

Թ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԴԵՂԱԳԻՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Ոչինչ կարելի է ընդդէմ ծովին եւ Աս-տուծոյ:

ՖՐԸԹՈՆԱԿԱՆ

× Կայծոռիկը կրակ չէ:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԻ

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐԷՆ

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԽԱԲԵՑԻՆ ՀԻԹԼԵՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երկրորդ Աշխարհամարտի ընթացքին, Դաշնակիցներու տեղեկատուութեանց ու հակալրտեսական սպասարկութեանց թե-րեւս ամէնէն մեծ յաջողութիւնը այն ե-ղաւ, որ կարդ մը մոլորեցուցիչ խաղե-րով՝ Գերմանացիներուն թոյլ չտուին ի-մանալ դաշնակից ուժերու Նորմանտի ցամաքահանումի իրական թուականը, 1944 Յունիս 6ը: Եւ սակայն մահացու հարուածը եղաւ հիթլերական Գերմանիոյ համար:

Այսպէս, մինչեւ վերջին վայրկեանը, գերմանական տեղեկատուութեանց սպա-սարկութիւնները ոչինչ գիտէին Դաշնա-կիցներուն ծրագիրներու մասին եւ երբ այն առեն, ամէնուն կողմէ անհամբերու-թեամբ սպասուած Երկրորդ Ճակատը ստեղծելու համար օդանաւային զօրաւոր պաշտպանութեան տակ, Մանշի նեղուցը ճեղքող եւ դէպի Ֆրանսական ափերը ուղղուող ցամաքահանումի նաւերու եւ մարտանաւերու հսկայական կարաւանը տեսան՝ իրենց աչքերը չփել սկսան, ո-րովհետեւ, իրենց տեսածին չէին հաւա-տար: Սակայն, իրաւ էր:

Հիմա ձեզի պիտի պատմենք միայն մէ-կը Դաշնակիցներու այն խաղերէն, ո-րոնցմով դաշնակից հակալրտեսական ըս-պասարկութիւնները յաջողեցան մոլո-րեցնել Առանցքի սպասարկութիւնները:

Այն առեն ամէնուն ծանօթ էր թէ ան-կախ ու չէզոք Իրլանտայի մայրաքաղաք Տըպլին՝ գերմանական լրտեսական սպա-սարկութեանց կողմէ ամէնէն շատ գոր-ծածուող տեղեկատուութեանց կեդրոն-ներէն մէկն էր:

Որովհետեւ, այդ քաղաքը, չէզոք երկ-րի մը մայրաքաղաքը ըլլալու առաւելու-թենէն զատ, ունէր ուրիշ առաւելութիւն մըն ալ: Շատ մօտ էր Հիւսիսային Իր-լանտա գտնուող ամերիկեան ուժերուն ու Դաշնակիցներու ներխուժումի գլխաւոր խարիսխ՝ Անգլիոյ:

×

Ցամաքահանումէն մօտաւորապէս մէկ ամիս առաջ, Մայիսի սկիզբները, երի-կուն մը, պարենաւորման ամերիկացի ե-րիտասարդ սպայ մը, քաղաքային զգես-տով Հիւսիսային Իրլանտայի եւ Էյրէի (իրլանտական անկախ պետութեան պաշ-տօնական անունը) մինչեւ սահմանը անցաւ եւ ուղղուեցաւ դէպի Տըպլին, իր արձա-կուրդը կարելի եղածին չափ հաճելի կերպով անցընելու համար:

Մտաւ գարեջրատուն մը, ապա՝ երկ-րորդ մը եւ ի վերջոյ, գլուխը բաւական տաքցնելէ ետք, ժամը տասնի առենները մտաւ երրորդ ըմպելարան մը, որուն տի-րոջ մասին դաշնակից սպասարկութիւն-ները տեղեկութիւններ ունէին՝ թէ Տըպ-լինի գերմանական դեսպանատան գործա-կալն էր:

— Մեծ գաւաթով ուիսկի մը հեռաւոր Պոսթընէն եկող ու ծարաւ մեռնող Թէմի Օ'Պրայէնի համար, — ուրախ չեշտով ը-սաւ Ամերիկացին:

Ըմպելարանի լրտես – տէրը յաճախոր-դին ամերիկեան առոգանութիւնը լսելով հասկցաւ թէ քաղաքային զգեստով ամե-րիկացին սպայ է ու սիրալիր բառ ա-նոր.

— Եանքի, եթէ իսկապէս Պոսթընէն Օ'Պրայէն մըն ես, մեր երկրին մէջ, ա-ռաջին ուիսկին ես պիտի հրամցնեմ քե-զի...

Եւ՝ սանելով՝ աւելցուց.

— Գիտե՞ս, երեք զարմիկ ունիմ Պոս-թընի մէջ:

Ամերիկացին մատուցարանին առջեւ կեցաւ եւ հոն, իրարու ետեւէ կուլ տը-ւաւ երկրորդ, երրորդ ու չորրորդ ուիս-կին ալ, միաժամանակ շատախօսելով ըմ-պելարանի հաճոյակատար տիրոջ հետ:

Բան մը պատրուակելով՝ քիչ ետք, ըմ-պելարանի տէրը գնաց խանութին ետե-ւը, յայտնապէս հեռախօսելու համար:

Քառորդ ժամ չանցած՝ գարեջրատուն հասաւ հազիւ 29 տարեկան շատ գեղեցիկ ու դեղձան մազերով աղջիկ մը: Գարե-ջրատան տէրը թէեւ զայն զանիացի գաղ-թականուհի ներկայացուց, բայց, կաս-կած չկար, թէ գերման լրտեսուհի էր:

Առանց դժուարութեան՝ խօսակցու-թեան սկսաւ ամերիկացի յաճախորդին հետ, որ հետզհետէ աւելի գինով կը թը-ւէր:

Բաւական խօսելէ ետք, դեղձան մազե-րով լրտեսուհին ամերիկացի յաճախորդը առաջնորդեց իր յարկաբաժինը:

×

Յաջորդ օրը, կէսօրուան մօտ, ամերի-կացին մեկնեցաւ «զանիացի գաղթակա-նուհի»ի հիւրընկալ յարկաբաժինէն:

Լրտեսուհին, անմիջապէս հեռաձայնեց իր պետին եւ ըսաւ անոր.

— Թէեւ գինով էր, սակայն, հազիւ ժամը չորսի առենները կրցայ քնացնել զայն: Ինծի խոստովանեցաւ՝ թէ ամե-րիկեան բանակի գնդապետ էր, ու կը ծառայէր պարենաւորման ճիւղին մէջ: Խոստացաւ յառաջիկայ ամիս աղուոր նը-ւէր մը դրկել ինծի: Զոյգ մը հոլանտա-կան փայտէ կօշիկ:

Կէս ժամ չանցած՝ այս տեղեկութիւնը

ՄԻՐՀԱՒ

Տերեւները խշշացին: Դիլան դային տապ արաւ, պահուեց քարի յետեւը: Միրհաւն էր. հանդիստ քուջուջ անելով փոխում էր արնագոյն տոտիկները եւ կը-տուցով քրքրում լորենու փափուկ տե-րեւները:

Դիլան դային թաքստոցից գլուխը հա-նեց նշանի, հրացանի փողը երկարեց քարի վրայ: Բայց յանկարծ թռաւ մի-հաւը, յետքից մի ուրիշը, ապա երրոր-դը, չորրորդը...

Զգոյշ է միրհաւը, դժուար է նրան խը-փել: Երբեմն այնքան մօտ է գալիս, ահա ուզում ես կրակել, բայց մի թեթեւ խըշ-շոցից, նոյնիսկ որսորդի խոր շնչառու-թիւնից, բացում է թեւերը, թռչում է գնդակից արագ, ծղրտում, պտոյտներ ա-նում թանձր սաղարթի վրայ եւ անձայն իջնում մի ուրիշ տեղ: Զգոյշ է միրհա-ւը. քուջուջ անելիս ձգում է վիզը, աջ ու ձախ կռանում եւ ապա նորից երկարում վիզը, չորս կողմը նայում:

Դիլան դային թաքստոցից դուրս եկաւ, ճանապարհը շարունակեց: Արդէն անտա-ռի խորքն էր. տեղ տեղ ծառերն անանց պատնէշ էին կազմել: Տերեւները հարիւ-րաւոր տարիներ թափուել էին իրար վը-րայ, արեւերես չէին տեսել ու չէին փը-տել: Ծառերի բները թաղուել էին տերեւ-ների կոյտի մէջ եւ ճիւղերը թխամօր թեւերի նման փռել տտուերում կապոյտ սունկերի վրայ:

Դիլան դային կոխ էր տալիս չորացած տերեւները, թաղւում, ինչպէս յարդի շեղջի մէջ, սայթաքում եւ ճղներից բռ-նելով ճանապարհը շարունակում:

Հասաւ աղբիւրը, կռացաւ կուշտ ջուր խմեց: Քիչ յետոյ իջաւ լորենիների ձո-րը:

Ներքեւ, քարերի վրայ, այնքան շատ միրհաւ կար... Արեւը տաքացրել էր մամռոտ քարերը, ոսկեփետուր միրհաւը, թեւերին սեւ պուտեր, թռչում էր քարից քար, կանչում, կտցահարում հարեւա-նին, էգի շուրջը պտոյտներ անում:

Նշանը բռնեց: Երբ քարը կայծ տուաւ եւ կայծից բռնկուեց վառօդը, հրացանի փողից բոց ու մուխ ելաւ, ձորերը որո-տացին ահաւոր արձագանքով, ձորից թռան միրհաւերը՝ թեւերը լայն, փա-փուկ բմբուլով, թեւերը փռած աշնան ա-րեւի ոսկէ շողերի տակ:

Միայն մէկը թպրտաց, մամռոտ քարից վայր ընկաւ թփուտների մէջ:

Դիլան դային վրայ վազեց եւ վազելիս նկատեց, որ մի սպիտակ շուն, լեզուն հանած, ցատկեց թփուտների կողմը: Որսկան շան շունչն ու Դիլան դայու ձեռ-քերը միասին ձգուեցին դէպի արնոտ միրհաւը:

Նրա մատները դիպան դեղին բմբուլնե-րին, բայց վիրաւոր միրհաւը յանկարծ թեւերն տուեց, թռաւ վեր: Երկու փե-տուր օրօրուելով վայր ընկան, աշնան դեղին տերեւների նման:

Դիլան դային ափսոսանքով նայում էր արնոտ միրհաւի յետեւից, երբ յան-կարծ, շատ մօտիկ, լսուեց ոտնաձայն: Ետ նայեց, աչքերը զարմանքից լայնա-ցան եւ հրացանը բնազդմամբ ձեռքից վայր սահեց ծառի յետեւը:

Անտառապահն էր, աչքերը՝ կաս-կարմիր ածուխ...

Մօտեցաւ, բղաւեց, եւ մինչեւ ուշքի կը գար, նրա մտրակը օդը ճեղքելով չափեց Դիլան դայու ուսը, մինչեւ դի-ակների ոսկորը, մրմուռը ծակեց, ինչ-պէս եղինջի հարուածը բաց մսերի վրայ:

Անտառապահը հարուածում էր նրան եւ գայրանում, որ Դիլան դային փախ-ցրել էր նրա զարկած միրհաւը:

Անտառապահի որսկան շունը մէկ նա-յում էր տիրոջը, մէկ՝ Դիլան դայուն, մէկ մռռում էր, պոչը գետնով տալիս, բերանը բաց՝ յուզմունքից յօրանջում, մէկ էլ անհանգիստ հոտոտում թփերը, որտեղ քիչ առաջ թպրտում էր արնոտ միրհաւը:

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

(4 Շար.)

ԵՐԵՒԱՆԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Մատենադարանին մէջ պահուող բազմաթիւ մագաղաթեայ բժշկարանները կը վկայեն, որ բժշկական գիտութիւնը Հայաստանի մէջ հնադարեան ծագում ունի: Մխիթար Հերացի, Ամիրդովլաթ եւ շատ ուրիշներ եղած են իրենց ժամանակաշրջանի յայտնի բժիշկներ եւ մեծ հռչակ վայելած են ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ ամբողջ Փոքր Ասիոյ եւ Միջին Արեւելքի մէջ: Հայ բժշկութիւնը շատ հարուստ աւանդներ ստեղծած է եւ, անշուշտ, իր լուման մուծած է բժշկութեան համամարդկային գանձարանը: Սակայն դժնդակ տարիներուն, երբ Հայաստանի վրայ ծանրացաւ օտար բռնակալներուն լուծը, բժշկութեան զարգացումը եւս խափանուեցաւ: Թ. դարուն, Ի. դարուն սկիզբները հատ ու կենտ Հայեր միայն կը յաջողին Եւրոպայի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններուն մէջ բժշկական կրթութիւն ստանալ եւ նուիրուիլ այդ ասպարէզին:

1922ին կը հաստատուի բժշկական ճիւղ մը: Այդ օրերուն դասագիրքեր, ուսումնական անհրաժեշտ պիտոյքներ չկային: Այսուհանդերձ բժշկական ճիւղը գոյատեւեց եւ յարատեւեց: Յաջորդաբար բացուեցան նոր ամպիոններ՝ դեղագիտութեան – դեղագործութեան, ախտաբանական կազմախօսութեան եւ մանրէաբանութեան: 1925ին հաստատուեցան նաեւ վիրաբուժական, ներքին հիւանդութիւններու, մանկաբարձութեան ամպիոնները:

1930էն մինչեւ համաշխարհային Բ. պատերազմը շրջանաւարտներուն թիւը կը հասնի 1019ի: Իսկ պատերազմի հինգ տարիներու ընթացքին՝ 800ի:

Հիմնադրութենէն մինչեւ այսօր բժշկական համալսարանէն շրջանաւարտ եղած են աւելի քան վեց հազար բժիշկներ: Այժմ համալսարանը ունի 49 ամպիոններ, 37 բժիշկ- փրոֆէսօրներ: Դոցենտներուն թիւն է 65, աւագ դասախօսներունը՝ 27: Համալսարանին դասախօսական կազմը կը բաղկանայ 240 անձերէ, իսկ տարրալուծարաններու մէջ կ'աշխատին աւելի քան 40 անձեր:

Հայ բժիշկներէն շատերը միջազգային համբաւ կը վայելեն: Յիշատակութեան արժանի են Մատրիտի մէջ գումարուած բժշկական պատմութեան հարցերուն նուիրուած խորհրդաժողովին Լեւոն Յովհաննիսեանի, Աւստրիայի եւ Նիւ Եորքի մէջ տեղի ունեցած քիմիագէտներու համաշխարհային 4րդ եւ 6րդ համագումարներուն՝ Հրաչեայ Բունիաթեանի, Գաբրիէլ Խաչատրեանի եւ զանազան միջազգային հաւաքոյթներուն փրոֆէսօրներ Արտօ Ալեքսանեանի, Անդրանիկ Մեհրաբեանի, Աշոտ Ահարոնեանի, Յովհ. Գէորգեանի, Սիմոն Միրզաքեանի կարդացած զեկուցումները:

Գիտահետազօտական աշխատանքները տարուէ տարի աւելի լայն ծաւալ կը ստանան: Այժմ աշխատանքներ կը տարուին բարձրագոյն ջիղերու, սիրտանօթային եւ մարսողական համակարգութիւններուն, կնոջ, մօր եւ երախայի առողջութեան պաշտպանութեան, վարակիչ հիւանդութիւններու վերացման, հիւանդութեան ժամանակը կրճատելու ուղղութեամբ:

Համալսարանը հրատարակած է գիտական աշխատանքներու հաւաքածոյ մը (14 հատոր), 42 գիտական համագումարներու ընթացքին կարդացուած զեկուցումները, երեսունէ աւելի մենագրութիւններ, որոնցմէ յիշատակութեան արժանի են ակադեմականներ Լեւոն Յովհաննիսեանի հինգ – հատորեակը, որ նուիրուած է Հայաստանի բժշկութեան պատմութեան, Արտօ Ալեքսանեանի «Դիֆթերիա» աշխատութիւնը, ռենտկէն ախտորոշման մասին Բ. Ֆանարջեանի 12է աւելի բաղուարածաւալ աշխատանքները, Ռուբէն Եոլեանի վիրաբուժութեան եւ արեան փոխներարկման մասին, Անդրանիկ Մեհրաբեանի «Գիտակցութեան խանգարումների մասին», Անդրանիկ Ճաղարեանի սրտի եւ արեան անօթներու հիւանդութիւններուն առլասը, Յովհ. Գէորգեանի «դեղամիջոցների ներդարկերակային կիրառումը վիրաբուժութիւնում» եւ շատ ուրիշ գործեր:

Հրատարակուած են նաեւ հայերէն լեզուով դասագիրքեր՝ Լեւոն Յովհաննիսեանի «Ներքին հիւանդութիւնների մասնաւոր ախտաբանութիւնը», Յակոբ Յակոբեանի «Մարդու բնական կազմախօսութիւնը», Սեդրակ Շարիմեանի «Ընդհանուր վիրաբուժութիւն»ը, Վերգինէ Մելիքեանի «Բժշկական մանրէաբանութեան գործնական պարապմունքների ձեռնարկը», «Աշխէն Յարութիւնեանի «Որակական եւ քանակական քննութիւն» գործնական պարապմունքներուն ձեռնարկը եւայլն:

Այժմ համալսարանի ուսանողներու թիւն է 2058, որոնցմէ 550ը՝ գիշերօթիկ:

1957էն սկսեալ հոս կը յաճախեն նաեւ օտար երկիրներէ եկած հայ ուսանողներ, որոնց թիւը ներկայիս կը հասնի 50ի:

Այս տարուան շրջանաւարտներու թիւն է 235:

Երեւանի բժշկական համալսարանը դարձած է Հայաստանի ուսումնական եւ գիտական մեծ օճախներէն մէկը, որ ունի զարգացման փայլուն հեռանկարներ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ութսունամեակն է Ալֆորվիլ քաղաքին: Նոր քաղաքապետութիւնը ուզած է, որ տօնակատարութիւնը երկու շաբաթ տեւէ:

Ու մեծ եռուզեռ մը սկսած է մեր շրջանին մէջ: Փողոցներն ու խանութներու ցուցափեղկերը, գեղեցկօրէն զարդարուած են: Հրապարակներուն վրայ եւ ճամբաներու խաչանկիւններուն՝ բարձրախօսը, օրն ի բուն, երգեր կը սփռէ: Քաղաքապետական սրահին մէջ, ամէն օր, գեղարուեստական, թատերական երեկոյթներ եւ պարահանդէս: Իսկ դուրսը, մարզական, ֆութպոլի կամ փէթանքի մրցումներ:

Հայ գաղութն ալ իր մասնակցութիւնը պիտի բերէր անշուշտ այդ տարեդարձին, ֆրանքեւհայկական գեղարուեստական երեկոյթով մը՝ որ տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի, 27 Սեպտ.:

Մօտ 1500 հոգի, հայ եւ օտար: Երբ քաղաքապետ Ֆրանչեսքի, իր Խորհուրդի կազմով, մուտք կը գործէր հանդիսասրահ, ընկերակցութեամբ նաեւ Հայաստանէն եկած հիւրերուն (Պ. Պ. Եդուարդ Թոփչեան, Վարդգէս Համազասպեան եւ Սերօ Ծանգատեան), բոլորը ոտքընդոտ ծափերով ողջունեցան:

Պէռնար Տէտէճեանի նուագախումբը, եւ երկսեռ հայ պարմանիներէ կազմուած, Կովկաս, պարախումբը հիացում պատճառեցին:

Իր ինքնատեղծ ֆրանսերէն երգերով երիտասարդ Պետեան մեծ յաջողութիւն գտաւ: Սերժ Պէռնար, արմոնիքայի աշխարհի ախոյեանը դասական, մեծ ու դժուարին կտորներ նուագեց:

Ֆրանսացի պարմանուհի մը ընտրուեցաւ Ալֆորվիլի թագուհի եւ որուն արժէքաւոր նուէրներ ընծայուեցան:

Ապա ընկերակցութեամբ Փօլ Սէզեանի նուագախումբին, բեմ եկաւ Լիզ Սարեան, որ իր գեղեցիկ երգերով եւ ապրումներով արդարացուց անգամ մը եւս իր վայելած ժողովրդականութիւնը:

Օրուան խօսնակը, Վահէ Քիզիրեան (Փարիզէն) բեմը կը վարէր սրամիտ ու զուարթ խօսքերով:

× Կէս գիշերէն ետք քաղաքապետ Ֆրանչեսքի, քաղաքապետութեան պատուոյ դահլիճին մէջ կ'ընդունէր պաշտօնապէս Պ. Պ. Եդուարդ Թոփչեանը, Վարդգէս Համազասպեանը եւ Սէրօ Խանզատեանը:

Այս առթիւ մասնաւոր հրաւիրագիրներով երկու հարիւրէ աւելի Հայեր ներկայ եղան այդ հիւրասիրութեան:

Պ. Ֆրանչեսքի ողջունեց Պ. Թոփչեանը, որ բախտաւոր զուգադիպութեամբ ներկայ է իր քաղաքին տարեդարձին եւ ուր Հայերը իրենց գործօն մասնակցութեամբ սատարած են անոր վերելքին իրենց աշխատունակութեամբ:

Մենք եղբայրօրէն կ'ապրինք. Թող աշխարհի բոլոր երկիրները օրինակ առնեն Ալֆորվիլէն: Սէմպոլիք է այս պահը եւ ձեր ներկայութիւնը:

Իբր յիշատակ այս այցելութեան, Պ. Թոփչեանին նուիրեց Մետայլ վէրմէյ տ'Ալֆորվիլ:

Իր կարգին Պ. Թոփչեան ըսաւ: Այս ութսունամեակին առթիւ եւ այս հողին վրայ, իմ անվերապահ զգացումներս ու սրտագին շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ Ֆրանսայի ազնիւ ժողովուրդին ու գեղեցիկ երկրին: Շատ հինէն կը սկսի մեր երկու ժողովուրդներուն բարեկամութիւնը: Միշտ հիացած ենք Ֆրանս. մշակոյթին վրայ: Ֆրանսական ազնիւ ժողովուրդը, որ ապաստան տուաւ իր հողին վրայ, սեւ ու դաժան օրեր ճանչցած Հայերուն: Թող Ֆրանսայի երկինքն ու ժողովուրդը միշտ ու միշտ խաղաղութիւն ճանչնայ»:

Այս ընդունելութեան բոլոր ներկաները սպասարկուեցան շամփանեայով ու կարկանդակներով:

× Հինգշաբթի 30 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 21ին, Փաթրոնաժի սրահին մէջ, մօտ երկու հարիւր հայրենակիցներու առջեւ, նախ խօսեցաւ Հայաստանի Գրողներու ընկերակցութեան քարտուղար Եդուարդ Թոփչեան: Նախ փառաբանեց Ֆրանսան եւ իր վեհոգի ժողովուրդը: Ծանրացաւ մեր հայրենիքի անառարկելի եւ հսկայական վերելքին վրայ: Մասնաւոր շեշտ դրաւ համայն Հայութեան հետապնդած դատին վրայ:

Պ. Վարդգէս Համազասպեան, Սփիւռքահայ մշակութային կապի նախագահը նոյնպէս պատկերացուց մեր հայրենիքի նուաճումները ու մանրամասնեց «Ոսկի կամուրջ»ին դերը:

Իսկ «Մխիթար Սպարապետի» պատմական վէպին հեղինակը, դրադէտ Պ. Սերօ Խանզատեան պերճախօսութեամբ եւ բանաստեղծական թռիչքով գովքը հիւսեց մեր հայրենիքին, թէ ինչպէս Հայաստանէն ափ մը հող բերին սփռելու Զօր. Անդրանիկի շիրիմին վրայ:

Յիշեց մեր ազատագրական հերոսամարտներէն մինչեւ Սարտարապատ՝ հայ ժողովուրդին գոյատեւման պայքարը

Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

...հաղորդուեցաւ Տրպլէնի գերմանական դեսպանատան եւ անկէ՝ անթելով՝ ուղղակի Պերլին:

Գերմանական սպասարկութեանց եզրակացութիւնը այն էր, թէ օրէ օր սպասուած Դաշնակիցներու ներխուժումը անհնայն հաւանականութեամբ պիտի կատարուէր Հոլանտայէն: Եւ անմիջապէս, Գերմանացիք սկսան ամրացնել իրենց ամրութիւնները:

Խաղը՝ յաջողած էր: Եւ ասիկա միակը չէր, այլ՝ մէկը շատերէն, որոնցմով դաշնակից սպասարկութիւնները կրցան խաբել Գերմանացիները:

Թարգմ. ՎԷՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

ԳԼՈՒԽ 14
ՀԻՆԳ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

— Ինչո՞ւ համար հարցաքննեցիք Միս Գարոլը Լորտ Էճվարի երրորդ ամուսնութեան մը հաւանականութեան մասին, հարցուցի հետաքրքրութեամբ՝ երբ կը վերադառնայինք մեր պանդոկը:

— Որովհետեւ, խորհեցայ թէ, կրնար այնպիսի նպատակ մը ունեցած ըլլալ:

— Ի՞նչ առիթով այդ միտքը ծագեցաւ ձեր մէջ:

— Կը փնտռէի բացատրութիւնը այն անակնկալ յետ – դարձին որ ունեցած էր Լորտ Էճվարի ամուսնալուծման խնդրոյն առընչութեամբ: Այդտեղ տարօրինակ երեւոյթ մը կայ, բարեկամս:

— Իսկապէս, ես այդ ընթացքը ես ալ տարօրինակ կը գտնեմ:

— Ինչպէս որ տեսաք, Հաստինկ, Լորտ Էճվար վաւերացուց Ժանն Վիլքենսոնի բոլոր յայտարարութիւնները: Նախ եւ առաջ այդ կինը օրինական ճամբով ուզած է իր նպատակին հասնիլ, բայց լորտը անդրդուելի մնացած է... Եւ յետոյ, յանկարծ, համաձայնութիւն կը յայտնէ ամուսնալուծման:

— Առնուազն այդ համաձայնութիւնը տուած ըլլալ կը յաւակնի:

— Իրաւունք ունիք, Հաստինկ: Մենք որեւէ ապացոյց չունինք այդ նամակին գրուած ըլլալը հաստատող: Եթէ իրապէս գրած է այդ նամակը, անպայման պատճառ մը ունէր լորտը: Եւ այդ պատճառը, ըստ իմ դատողութեանս, ուրիշ բան չի կրնար ըլլալ, եթէ ոչ երրորդ ամուսնութեան մը ծրագիրը, որ փոփոխութեան կ'ենթարկէ իր որոշումը:

— Միս Գարրոլը, սակայն, վճռականօրէն ժխտեց այդ ենթադրութիւնը:

— Այո... Միս Գարրոլը..., ըսաւ Փուարօ մտածկոտ երեւոյթով մը:

— Ի՞նչ բանի կ'ուզէք յանգիլ այժմ, հարցուցի ճարահատ:

Փուարօ գիտէ մարդոց մօտ կասկածներ արթնցնել, լոկ իր ձայնին եղանակովը:

— Ի՞նչ պատճառաւ Միս Գարրոլ ստած կրնայ ըլլալ մեզի, աւելցուցի:

— Ոչ մէկ պատճառաւ... Այսուհանդերձ, Հաստինկ, կարելի չէ հաւատք ընծայել իր խօսքերուն:

— Կ'ենթադրէ՞ք, որ կը ստէ: Ինչո՞ւ: Ինձ կը թուի թէ պարկեշտ կին մըն է:

— Ճիշդ է: Բայց մտածուած սուտի մը եւ ակամայ սխալի մը մէջ, երբեմն լաւ է տարբերութիւն մը գտնել:

— Յստակ բացատրեցէք:

— Գիտակցաբար ստել՝ մէկ ձեւն է: Միւս կողմէ՝ կարծուածը համարել բացարձակ ճշմարտութիւն, եւ ոչ մէկ կարեւորութիւն տալ մանրամասնութիւններու՝ այս ալ, բարեկամս, ուրիշ ձեւ մըն է՝ յատուկ պարկեշտ մարդոց: Նկատեցէք որ Միս Գարրոլ անգամ մը ստեց արդէն մեզի, հաստատելով տեսած ըլլալ Ժանն Վիլքենսոնի դէմքը, մինչդեռ անկարելի էր նշմարել զայն իր գտնուած տեղէն: Գիտէ՞ք թէ ինչ է բուն եղելութիւնը, ահաւասիկ — Միս Գարոլ սանդուխներուն վերի գլուխը կանգնած՝ կը դիտէ վարը, երբ Ժանն Վիլքենսոն ներս կը մտնէ եւ, կը յաւակնի ըսել, թէ՝ ըստ այդ կերպով տեսած է արուեստագիտուհիին դէմքը: Եւ Միս Գարոլ այնքան վստահ է իր ըրած յայտարարութեան, որ նոյնիսկ չանդրադառնար մանրամասնութիւններուն վրայ: Կ'ըսենք իրեն, թէ դրական կերպով չի կրնար տեսած ըլլալ Ժանն Վիլքենսոնի դէմքը, բայց անդրդուելի կը մնայ: Չէ՞ որ վստահ է իր ըսածին: Նախապէս գիտէ արդէն եւ իր պատասխանները արդիւնքն են յամառ տպաւորութեան մը եւ ոչ թէ եղելութիւններու ճշգրիտ յիշողութեան: Վկայ մը որ անմիջապէս կ'արտայայտուի վստահութեամբ՝ տպաւորութիւններու ենթակայ կրնայ նկատուիլ, իսկ այն որ նախ կը խորհի, ապա վարանելով՝ կ'ըսէ.— «Ախ, այո, այդպէս տեղի ունեցաւ կարծեմ..», աւելի մեծ վստահութեան արժանի է:

— Այդ խօսքերով, Փուարօ, դուք կը յեղաշրջէք վկայութիւններու մասին իմ ունեցած հասկացողութիւնս:

— Իբր պատասխան Լորտ Էճվարի ամուսնութեան մասին ըրած հարցումիս, Միս Գարոլ ծիծաղելի կը գտնէ իմ հետաքրքրութիւնս, որովհետեւ այդ մասին ինք երբեք չէ մտածած: Նոյնիսկ դոյզն ինչ չի չարչարեր իր յիշողութիւնը, այդ ուղղութեամբ հետք մը գտնելու համար, հետք մը չնչին, որ թերեւս պիտի կրնար ուղղութեան մը մէջ դնել մեզի: Ես չեմ կրնար ըմբռնել պատճառը, որ զինք մղած է ստելու, առնուազն... եթէ ... բայց, ահա նոր գաղափար մը:

— Ի՞նչ գաղափար, կը հարցնեմ ես մեծ հետաքրքրութեամբ:

— Գաղափար մը, որ յանկարծ ժայթքեցաւ ուղեղէս, թէեւ քիչ մը շատ հեղինակ:

Եւ չուզեց աւելի մանրամասնել:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սիրարփի Ալակէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահան Աղաճանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ալակէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Ալակէօզեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մաննիկ Մովսէսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պէտիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մովսէսեան եւ զաւակները, Պ. Հայկասէր Մովսէսեան, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, փեսային, մօրեղբօր եւ քեռայրին՝

ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԱԿԷՕԶԵԱՆԻ
(Էսկիշէհիրցի)

մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի, Հոկտ. 10ին, 69 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այսօր Չորեքշաբթի։ Հաւաքուիլ առաւօտեան ժամը 10ին, 10 Էնփաս Բօմփան, Փարիզ (19)։ Յուղարկաւորութիւնը ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. եւ Տիկին Զրուանդեանի, ընկ. եւ տիկին Կարպիս Յակոբեանի, իրենց սիրեցեալ քեռորդւոյն եղերական մահուան առթիւ (կառքի արկածով) Պարսկաստան։

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ հերոսամարտի 45րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար զինցաղ նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Յետ պատարագի մատաղի օրհնութիւն եւ յուշահանդէս Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9)։

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատակը յարգողները։

×

ՇԱՄԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շամ, այս Կիրակի գիւղօցի սրահը։ Լիոնի հոգեւոր հովիւ Տ. Դաւիթ վրդ. Սահակեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն կը մատուցանէ 8000 անթաղ նահատակներուն խնկելի յիշատակին եւ կը քարոզէ։ Կը բանախօսէ Հայր Սարգիս Ալթունեան (Մարսէյլէն) հոգեճաշ աւանդական մատաղով։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Վերսկսած են Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները։

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2–5, Րիւ Պլէօ 17։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16ին, Միութեան գրասենեակին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը (որ յետաձգուած էր) այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին եկեղեցւոյ խորհրդարանը։ Բոլոր անդամ–անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Կապ. Խաչի միջ–մասնաճիւղային վարչութիւնը ընդհ. վարչական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր մասնաճիւղերը այս Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Արմենուհի Յակոբեանի եւ պարագաներուն, իր քրոջ որդւոյն Սիմոն Սարեանի արկածալի մահուան առթիւ (Պարսկաստան)։

ՓԱՐԻԶԷՆ...

«ROSY ARMEN a tout pour réussir : un aimable physique, une voix agréable et bien placée».

ԵՐԵՒԱՆ...

« Cette jeune femme qui répond au doux nom de ROSY, chante l'amour...»

...ԵՐԵՒԱՆԷՆ

«Que ROSY ARMEN fasse le plein là où des vedettes chevronnées ont tout juste réussi à attirer des demi-salles, elle le doit tant à son éclatante jeunesse qu'à son talent déja mûr, et pourquoi ne pas l'avouer, un peu à ses origines araratiennes».

ՓԱՐԻԶ

ՀԱՅԱԶԳԻ ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ԱՍՏՂԸ ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ՄԵԿՆԻ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ
ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ROSY ARMEN vous présente son dernier disque Polydor

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Թաթուլեան տասը փր. կը նուիրէ Ս. Թէհլիրեան սրահին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ կեդր. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի բոլոր անդամները, Կիրակի (Հոկտեմբեր 17) ժամը 16ին։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։ Ժողովը տեղի կունենայ սովորական հաւաքատեղին։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, սովորական տեղը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4ին «Խրիմեան» գպրոցը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Surprise - Party

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ։ Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 19էն սկսեալ։

CONSERVATOIRE RACHMANINOV
26, Quai de New-York, Métro : Alma-Marceau

BAR — *AMBIANCE* — *BUFFET*

SURPRISE APRES 23 HEURES

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՐՆՈՒՎԻԼ–ՍԱՐՍԷԼ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահը, (Սալ տէ Ֆէթ), Փլաս տիւ 11 Նովամպր

ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏ. 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 23.30

Կը մասնակցին.—

ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ իր երկու նուագախումբերով.— Ա) Արդիական պարեր եւ ճազ, Բ) Շան զ'Էլիզէի Ցիկան նուագախումբը իր ժողովրդական եղանակներով (հայկական, ռուսական, յունական, ցիկան եւայլն)։

ՕՐ. ԱՃԷՄԵԱՆ (հայկ. պար)

եւ վերջապէս

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷԶԵԱՆԻ

Անակնկալներ.— Պառ, պիւֆէ, թոմպոլա։

Ձոխ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
վերապատուելի Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ
ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9.30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 14 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10434

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — No 10.434

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՆՏԵՐԷՍԻ ՓՈԽ-ՎՐԷԺԸ

Ցեա մահու ջախջախիչ յաղթանակ մը կը տանի Ատնան Մենտերէս, Թուրք Դեմոկրատ կուսակցութեան վարչապետը, որ 1950էն մինչեւ 1960 ձեռքին մէջ էր պահած իշխանութիւնը իբրեւ մենատէր: 1960 Մայիս 27ին խումբ մը երիտասարդ զինուորականներ անակնկալ եւ անարիւն յեղափոխութեամբ մը վերջ տուած էին իր վարչաձեւին, ձերբակալած ու բանտարկած էին Հանրապետութեան նախագահ Ճէլալ Պայարէն սկսեալ բոլոր նախարարներն ու դեմոկրատ երեսփոխանները:

Ասոնք բոլորն ալ դատուեցան Եասը Ատայի մէջ եւ դատապարտուեցան զանազան պատիժներու: Ճէլալ Պայարի մահապատիժը ցկեանս բանտարկութեան վերածուեցաւ տարիքին պատճառաւ եւ յարտ բանտը կը մնայ: Դատապարտեալներէն շատեր ընդհանուր ներումի արժանացան կամ իրենց պատիժի շրջանը կրելէ վերջ ազատ արձակուեցան, ինչպէս հայ երեսփոխան Մկրտիչ Շէլլէֆեան:

Վարչապետ Մենտերէս 1961 Սեպտ· 17ին կախաղան հանուեցաւ, իր երկու գլխաւոր մեղսակիցներուն արտաքին նախարար Ֆաթին Զօրլուի եւ ելմտական նախարար Փոլաթքանի հետ:

Դեմոկրատ կուսակցութիւնը լուծուեցաւ: Սակայն 1961ին կազմուեցաւ նոր կուսակցութիւն մը՝ Ատալէթ (Արդարութիւն) նախագահութեամբ զօրավար Ռագըպ Կիւմիւշփալայի — որ անցած տարի յանկարծամահ եղաւ եւ իրեն յաջորդեց 42ամեայ Սիւլէյման Տէմիրէլ, Իսկիւպդիւփ դահլիճին մէջ փոխ-վարչապետ:

Ատալէթ կը նկատուի դեմոկրատ կուսակցութեան երկրորդ տպագրութիւնը: 172 երեսփոխան ունէր լուծեալ Ազգ· Մեծ Ժողովին մէջ եւ գլխաւոր հակառակորդն էր Ինէօնիւի Հալք կուսակցութեան:

Արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ շատ տարբերութիւն չկայ երկու կուսակցութեանց միջեւ: Ներքին քաղաքականութեան մէջ Ատալէթ շարունակ պահանջած է Եասը Ատայի դատապարտեալներուն ազատ արձակումը: Ու մինչ Հալք կառչած կը մնայ Աթաթիւրքի բարենորոգումներուն եւ աշխարհականացման սկզբունքներուն, Ատալէթ յետաշրջական ձգտումներ ունի եւ կը փայփայէ ազէտ ժողովուրդին կրօնական զգացումները:

Կիրակի օրուան ընտրութեանց մէջ 450ի վրայ Ատալէթ շահած է 258 աթոռ, ինչ որ թոյլ պիտի տայ իրեն առանձինն կազմելու նոր կառավարութիւնը եւ չորս տարի միահեծան կառավարելու երկիրը, ինչպէս ժամանակին ըրեր էին Հալքը 1923-1950՝ ամբողջ 27 տարի եւ Դեմոկրատները՝ տասը տարի:

Ըսմէթի կուսակցութիւնը (հիմնադիր՝ Մուսթաֆա Քէմալ), ծանր հարուած մը կրած է: 191ի փոխարէն 137 երեսփոխան միայն ունի նոր Խորհրդարանին մէջ: կը մնայ ընդդիմադիրի դիրքին վրայ եւ յոյս չունի մաս կազմելու կառավարութեան: 1950էն վերջ երկրորդ անգամ դարձեալ կը խաղայ իր դերը:

Ատալէթը ճանչցուած էր իբրեւ «կախուածներու կուսակցութիւն»: Երեք կաբանները շատ դէշ տպաւորած էին ամբոխները, մանաւանդ գիւղացիները, որոնց տնտեսական վիճակի բարւոքման համար աշխատած էր Մենտերէս իր իշխանութեան վերջին տարիներուն:

Հոկտեմբեր 10ի ընտրութիւններով վերջ կը տրուի կարկտան խառն դահլիճներու դրութեան:

Լուծեալ խառն դահլիճին մաս կազմող փոքր կուսակցութիւնները, բացի Միլլէթին, — որ 13ի փոխարէն 20 աթոռ շահած է, — միւսները կորուստով դուրս

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԵԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ

Աւշի օր Ճաքարթայի ձայնասփիւռը ընդհատելով երաժշտական իր յայտագիրը, զօր· Իպնու Սութոթոյի բերնով յայտարարեց թէ ձերբակալուած են Սեպտեմբեր 30ի ձախողած պետական հարուածին հեղինակները՝ գնդապետ Ունթունկ եւ իր մեղսակիցը՝ գնդապետ Լաթիֆ: Նախորդ գիշեր, մինչ կը փորձէր խոյս տալ Սեմարանկ, գնդ· Ունթունկ ձերբակալուած է Ճաւայի կեդրոնին մէջ: Ձայնասփիւռը նշեց նաեւ թէ ըմբոստներուն պետը ձեռք բերելու համար վայրաչուներու գունդին օգնած էր նաեւ քաղաքացի ժողովուրդը: Գնդ· Լաթիֆ, որ փորձած էր ընդդիմանալ, վիրաւորուած է: Բանակը յայտարարեց թէ գնդ· Ունթունկի համախոհ ըմբոստներուն 90 առ հարիւրը, որոնք Ճաւայի կեդրոնին մէջ տակաւին կը շարունակէին իրենց ընդդիմութիւնը, արդէն իսկ չէզոքացուած են: Գնդ· Ունթունկի համախոհները կը հաշուէին մօտաւորապէս 4000 հոգի:

Ունթունկ եւ Լաթիֆ գնդապետներուն ձերբակալումով, բանակը կը վերստանայ իր ամբողջական գերազանցութիւնը, եւ կարելի է վստահօրէն ըսել թէ պիտի պահանջէ աւելի լայն մասնակցութիւն մը երկրին ղեկավարութեան մէջ: Բանակին

վարկը ներկայիս հասած է իր գագաթնակէտին եւ, ըստ երեւոյթին, պիտի ջանայ պահել իր յաղթանակին հմայքը: Արդէն իսկ զինուորական իշխանութիւնները հակողութեան ենթարկած են ձայնասփիւռը, մամուլն ու «Անթարա» գործակալութիւնը: Աւելին, վերջին օրերուն բոլոր մեծ կուսակցութիւնները, բացառութեամբ Համայնավար կուսակցութեան, թիկունք կը մնան բանակին: Անկասկած յառաջիկայ օրերուն պիտի յստականան զինուորական իշխանութիւններուն դիտաւորութիւնները: Ինչ ալ պատահի, գնդապետ Ունթունկ եւ իր գլխաւոր գործակիցները ներկայիս ենթարկուած են խիստ եւ անընդհատ հարցաքննութիւններու՝ որոնց արդիւնքը հաւանաբար շատ կարեւոր կէտեր լուսաբանէ:

Մինչ այդ, տակաւ կը սաստկանայ հակահամայնավար շարժումը: Մէտանի (Սումաթրայի հիւսիս-արեւելքը) ձայնասփիւռին համաձայն, նոյն քաղաքին մէջ տեղի ունեցած է հակահամայնավար զանգուածային եւ աննախընթաց ցոյց մը: Նոյն կարգի ցոյց մը նախատեսուած էր նաեւ Փատանկի մէջ:

Ճաքարթայի ձայնասփիւռը յայտարարեց նաեւ, թէ Ինտոնեզիոյ զինեալ ուժերը, Ճաքարթայի շրջաններուն մէջ բռնագրաւեցին մեծ քանակութեամբ չինական զէնքեր:

կուղան: Ենի Թիւրքիյէն կէս առ կէս կորսնցուցած է: 22ի տեղ 11 երեսփոխան միայն ունի: Հանրապետական – Գիւղացիական – Ազգայնական (Միլլիյէթ) կուսակցութիւնը կը կորսնցնէ տասը աթոռ, 19ի տեղ 9 միայն շահած է: Իր նոր նախագահը գնդապետ Ալփասլան Թիւրքէշ՝ ամբարտաւան ու յոխորտ՝ կ'ուզէր դիրք ստեղծել իրեն համար եւ մենատէր դառնալ: Զարաչար պարտուած է:

Փոքր կուսակցութեանց կորսնցուցած աթոռները շահած է Բանուորական կուսակցութիւնը (Թիւրքիյէ Իշճի Փարթիսի), որ առաջին անգամ ըլլալով Խորհրդարանէն ներս կը մտնէ 15 երեսփոխաններով:

Բանուորական – Արհեստակցական շարժումը տակաւին սաղմնային վիճակի մէջ է Թուրքիոյ մէջ, ուր բնակչութեան հարիւրին 90ը տակաւին գրել-կարդալ չի գիտեր: Իբրեւ «Ընկերվարական» հրապարակ իջնող այս կազմակերպութիւնը բաւական աղմուկ պիտի յարուցանէ Խորհրդարանին մէջ: Գործաւորներու եւ գիւղացիներու համակրանքը շահելու համար նոր օրինագիծներ պիտի ներկայացնէ:

Բացի Իշճիէն, միւս փոքր կուսակցութիւնները դատապարտուած են անհետանալու եւ ձուլուելու: Ամէնէն աւելի շահողը պիտի ըլլայ Ատալէթը:

Նոր կառավարութեան առաջին գործը պիտի ըլլայ բանալ բանտին դուռները եւ ազատ արձակել Եասը Ատայի դատապարտեալները: Հաւանական չէ սակայն, որ ասոնք վերստանան իրենց նախկին դիրքերը:

Ի՞նչ պիտի ընէ նոր կառավարութիւնը՝ երկիրը տնտեսական – ելմտական անելէն դուրս հանելու համար: Ամերիկա դրամ չի տար այլեւս: Իսկիւպլիւի կառավարութիւնը Մոսկուայի օճիքին փակած էր վերջին անգամ:

Նոր Վարչապետը՝ Սիւլէյման Տէմիրէլ հրա՞շք պիտի գործէ:

Սպասե՛նք եւ տեսնենք:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԻՇՏ ԿԻՊՐՈՍ

Մինչ Կիպրոսի ժողովուրդը կ'սպասէր Թուրքիոյ ընտրութիւններուն առաջին արդիւնքները, որոնք կը վերահաստատէին Ատալէթի յաղթանակը, անդին, Երկուշաբթի իրիկուն Մակարիոս Արք· կը հրատարակէր «Փոքրամասնութեան իրաւունքներուն ուխտ»ը, որ ամիսներէ ի վեր կիպրական յոյն մամուլին մէջ մեծ աղմուկ յարուցած էր: Այս Ուխտը ամփոփուած է անցեալ շաբթու ՄԱԿի քարտուղարին ղրկուած երկար յուշագրի մը մէջ եւ Միացեալ Ազգերու Ընդհ· Ժողովին մէջ Կիպրոսի յատկացուած օրակարգի նախօրեակին, կը կազմէ Մակարիոսի ամէնէն կարեւոր զէնքը:

Համաձայն այս յուշագրին, Նիկոսիոյ կառավարութիւնը պատրաստ է ընդունելու փոքրամասնութիւններուն ինքնավարութեան սկզբունքները որոշ մարզերու մէջ (կրօնք եւ ուսուցում), «անձնական կանոնագիրը» (ամուսնութիւն, ապահարզան, եւայլն) եւ անոնց ներկայացումը կառավարական մարմիններուն թէ Խորհրդարանին մէջ՝ ըստ Կիպրոսի մէջ ՄԱԿի միջնորդին թելադրութիւններուն: Աւելին, Մակարիոս կը յայտարարէ թէ իր կառավարութիւնը պատրաստ է ընդունելու, փոխանցման շրջանի մը ընթացքին, Կիպրոսի մէջ ներկայութիւնը ՄԱԿի քննիչի մը, որ բաւարար անձնակազմով մը հսկէ Ուխտին նախատեսած իրաւասութեանց:

Դժուար է նախատեսել թէ Միացեալ Ազգերը ի՞նչպէս պիտի ընդունին այս նոր նախաձեռնութիւնը: Յստակ է սակայն թէ Կիպրոսի մէջ պիտի բախի Թուրքերու ընդդիմութեան, որոնք վարչական ինքնավարութիւն կը պահանջեն. իրենց համար այս Ուխտը «Մակարիոսի սադրանքն» է միայն եւ կը միտի զրկելու զիրենք Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի համաձայնութիւններուն ձեռք բերած իրաւունքներէն ու Թուրք «հաւաքականութիւնը» վերածելու փոքրամասնութեան մը:

Յայտնի չէ տակաւին թէ Թուրքիոյ ընտրութիւններուն Ատալէթի յաղթանակէն ետք ի՞նչ պիտի ըլլայ Կիպրոսի Թուրքերուն դիրքը: Վախ կայ որ Մակարիոսի հանդէպ աւելի չեզոքացած ժխտական քաղաքականութիւն մը որդեգրեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ-ի ընդհ· քարտուղարը՝ Ու Թան, աշքի օր նոր կոչ մը ըրաւ Միացեալ Ազգերու անդամ երկիրներուն, որպէսզի նոր նուիրատուութիւններով աջակցին ՄԱԿին՝ վճարելու համար հարիւր միլիոն տոլարի պարտք մը: Այս պարտքին պատճառ եղած են Քոնկոյի եւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ խաղաղութեան ի խնդիր ՄԱԿի նախաձեռնութիւնները:

ՍՈՒՐԻՈՅ բանուորները կը սպառնան դադրեցնել Իրաք Փեթրոլիըմ Քըմփընիի հոսումը դէպի Միջերկրական, ուրկէ Անգլիա կը փոխադրուի: Բանուորական սենտիքաներու նախագահը յայտարարած է թէ այս ձեւով Սուրիա կ'ուզէ զօրավիգ կենալ Ատէնի ժողովուրդին, Մեծն Բրիտանիոյ դէմ իրենց պայքարին մէջ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ սպայակոյտի նախկին պետը՝ զօր· Մոշէ Տայեան, աշքի օր արտասանած ճառի մը ընթացքին յայտնեց թէ 1949ին գաղտնի համաձայնագիր մը ստորագրած էր Յորդանանի Աբտալլահ Թագաւորին հետ, որպէսզի «Իսրայէլ քշէ Եգիպտացիները» որոնք Կազայի շրջանը կը գրաւէին: Ըստ Տայեանի, այն ատեն, ինք յանձն առած է Յորդանանի յանձնել այդ մասը իր 3000 Պաղեստինցի գաղթականներով: Այս ծրագիրը սակայն կարելի չէ եղած գործադրել բրիտանական ընդդիմութեան պատճառաւ:

ՍԱՅԿՈՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Վիէթքոնկը ազատ արձակած է այն Ֆրանսացին զոր առեւանգած էր առջի օր:

ՄԱԿ-ը կը պահանջէ Անգլիայէն որ վերջ դնէ «Հարաւային Ռոտեզիայի» ըմբոստութեան: Ֆրանսա ձեռնպահ մնաց այս հարցին մէջ: Միւս կողմէ, Անգլիոյ վարչապետը՝ Ուիլսըն, նոր կոչ մը ըրաւ Սմիթի, որպէսզի չապստամբի Մեծն Բրիտանիոյ դէմ:

ՅՈՒՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը սկսած է մտահոգուիլ Կիպրոսի խնդրով: Աթէնք այն վախն ունի թէ Ատալէթը իշխանութեան գլուխ գալով, Թուրքիա պիտի կարծրացնէ իր դիրքը այդ հարցին մէջ: «Պատրաստ ենք բանակցելու, բայց մեզ տկարի տեղ թող չառնեն» յայտարարած էր Տէմիրէլ, իր յաղթանակի վաղորդայնին: Պաշտական դէպք կը նկատուի նաեւ 15 համայնավար երեսփոխաններու (բանուորական) ներկայութիւնը Թուրք երեսփոխանական ժողովին մէջ:

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ զինուորական շրջանին մէջ գեղծումի մը հեղինակները կը դատուին: Իրենց կատարած գեղծումը 700 հազար ռուբլիի կը հասնի:

ԹԵԼ-ԱՎԻՎԻ Ետիօթ Ահարոնօթ թերթին համաձայն Գերմանիա 40էն 50 միլիոն փոխ պիտի տայ Իսրայէլի, շատ փոքր տոկոսով:

ԹՈՔԻՈՅԻ մէջ, 100 հազար հոգի ցոյց մը կատարած են բողոքելու համար Ճափոնի եւ Քորէայի միջեւ ստորագրուած հաշտութեան դաշնագրին: 8 ուսանողներ, որոնց մէջ երեք աղջիկ, վիրաւորուած են եւ 23 հոգի ալ ձերբակալուած:

ՃՈՆՍԸՆԻ առողջական վիճակը կը շարունակէ գոհացուցիչ ըլլալ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԷՆ ետք վախ կայ որ թերթերու գործադուլ մը ծայր տայ Պոսթընի մէջ:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ նախապատրաստութիւններ կը տեսնուին մառեշալ Ապտէլ Հաքիմ Արէֆի Փարիզ այցելութեան առթիւ: Արէֆի պիտի ընկերանան Արտաքին Նախարարը՝ Մահմուտ Հաուզի, Եգիպտոսի Ազգ· Ժողովի Արտաքին յանձնախումբի նախագահ Օքաշա եւ Արտաքին փոխ-նախարար Հասան Էլ Ֆիքքի: Պատրաստուած է արդէն Փարիզ այցելութեան յայտագիրը:

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Եօթանասուն օր տագնապալի շրջանէ մը ետք, Սթեֆանոփուլոս կազմեց բազմանդամ դահլիճ մը եւ խորհրդարանէն վստահութեան քուէն ստացաւ երկու ձայնի առաւելութեամբ :

Կիպրոսի տագնապին կը միանար վարչաձեւի տագնապ մը, որովհետեւ Թագաւորը Կեդրոնի կուսակցութեան ղեկավարին վարչապետութեան պաշտօնին հետ անհաշտ կը գտնէր պատերազմական Նախարարութեան պաշտօնը : Կուսակցութեան ղեկավարը կը յայտարարէր, թէ «Թագաւորը կը թագաւորէ, բայց ժողովուրդին ներկայացուցիչները կը կառավարեն» : Վարչապետը կ'ընդունէր միապետական սկզբունքը, որ ապահովաբար ժողովուրդին մեծամասնութեան ընդունածն էր, բայց կը փափաքէր որ խորհրդարանի մէջ մեծամասնութիւն կազմող կուսակցութիւնը կառավարէ, միապետութեան կողքին հանրապետութիւն մը կազմուի :

Նոյն կուսակցութեան կը պատկանին երկու վարչապետները, մէկը աջակողմեան, միւսը ձախակողմեան, մէկը Արմատականէն անցած է Կեդրոնի կուսակցութեան, միւսը Համայնավարութենէն եկած Ընկերվարութեան : Կեդրոնի կուսակցութիւնը բաղադրեալ մարմին մը կազմելով շահած է մեծամասնութիւն՝ վերջին ընտրութեան :

Նոր դահլիճը խորհրդարանին կուտայ «լայն ապահովութիւն՝ բարուոքելու տնտեսական եւ քաղաքական կացութիւնը, հեռու կուսակցական ամէն շահերէ, յարգելով քաղաքացիներու ազատութեան իրաւունքները, պահելով արդար վերաբերում բոլոր կուսակցութեանց հանդէպ՝ օրէնքներու շրջանակին մէջ» :

Դահլիճը կը խոստանայ լուծել խորհրդարանը, նոր ընտրութիւն կատարել՝ ընտրական օրէնքը փոփոխութեան ենթարկելով : Նոր օրէնքը պիտի ընդունի համեմատական ներկայացուցչութիւնը, այսպէս կեդրոնի կուսակցութիւնը կը կազմալուծուի, բաղկացնող խառնուրդին անդամները կը գտնեն իրենց ազատութիւնը, բայց ապագային նոր դահլիճի մը կազմութիւնը կը դժուարանայ : Շահողը կրնայ ըլլալ ձախակողմը, որովհետեւ ամէնէն աւելի կարգապահ է եւ խիտ :

Կուսակցական ղեկավարը դառնացած՝ յայտարարեց. «Զիս լքող երեսփոխաններ նախարարական աթոռներու համար լքեցին զիս, կաշառուածներ են, ամօթ մըն է որ կը ծանրանայ աթոռներ տուողին եւ ստացողներուն վրայ, դահլիճը պիտի ունենայ վաղանցուկ շրջան մը, որովհետեւ ոչ խորհրդարանին մէջ թուական առաւելութիւն ունի, ոչ ալ ժողովրդային օժանդակութիւն» :

Նախորդ վարչապետը Թագաւորին առաջարկեց լուծել խորհրդարանը, նոր ընտրութիւններ կատարել, ժողովուրդին դիմել տագնապին լուծում մը գտնելու համար, կը թուի թէ վստահ էր Կեդրոնի Կուսակցութեան յաղթանակին : Թագաւորը մերժեց, վարչաձեւի տագնապ մը խնայելու համար արքայական ընտանիքին եւ արքայականներուն : Փորձառութիւնը խոհեմութիւն յանձնարարելու էր ղեկավարին : Տարիներ առաջ Կրետացին՝ Վենիզելոս, անսահման ժողովրդականութիւն շահեցաւ պատերազմի մտնելով, յաղթանակ մը տանելով Կոստանդին Թագաւորին դէմ, որ չէզոք մնալու կողմնակից էր :

Մեծ Ցունաստանի երազով տարուած մասնակցեցաւ խաղաղութեան ժողովին, հաւանութիւն ստացաւ մեծերէն՝ Իզմիր ցամաքահանում կատարելու : Երբ վերադարձաւ Աթէնք, խանդավառ ընդունելութիւն գտաւ, ամէն կողմէ կ'աղաղակէին «Կեցցէ՛ Վենիզելոս, կեցցէ՛ փրկիչը, Հայրենիքի հայրը» : Մեծաշուք հանդէսի մը մէջ երիտասարդ Աղեքսանդր Թագաւոր դափնեպսակ մը դրաւ գլխուն :

Կապիկի մը խայթոցը պատճառեց Թագաւորին մահը : Վենիզելոս Թագն առաջարկեց իշխան Պօղոսի, որ մերժեց՝ ըսելով թէ օրինական Թագաւորը կը մնայ իր հայրը : Վենիզելոս ընտրութեան ձեռնարկեց, ժողովուրդ – վեհապետը պիտի կատարէր ընտրութիւն մը Կոստանդինի եւ Վենիզելոսի միջեւ :

1920 Նոյեմբեր 14ին արքայականներ ջախջախիչ յաղթանակ մը շահեցան, Վենիզելոս պարտուեցաւ նոյն իսկ իր ընտրական շրջանակին մէջ : Դառնացած ժողովուրդին ապերախտութենէն՝ հեռացաւ երկրէն : Արքայականներ Կոստանդինը հրաւիրեցին Աթէնք : Զարմանք եւ յուզում համաձայնական պետութեանց մէջ : Դեկտեմբեր 3ին բողոք Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ կողմէ : Ֆրանսա փոխեց քաղաքականութիւնը, սկսաւ մերձենալ Թուրքիոյ, Անգլիա զբաղեցաւ արաբական աշխարհով, զէնքի եղբայրութիւնը վերջ գտաւ :

Մեծերը սկսան բանակցիլ Սեւրի դաշնագիրը վերատեսութեան ենթարկելու համար, յոյն խորհրդարանը միաձայնութեամբ քուէարկեց թէ անկարելի էր դաշնագրին վերատեսութիւնը, Փոքր Ասիոյ բարձրաւանդակէն տառապանքի եւ ցաւի երկար ճիչ մը կը հասնէր Եգէականի ափերը : Նախարար Ցուքալաս կը գոչէր : «Լսեցէք ցաւագին ճիչը, որ մեզի կը հասնի Անատոլուի խորերէն, ամայացած են դարաւոր քաղաքակրթութեան վայրերը, անապատ մըն է այսօր հելլենական բարգաւաճ կեդրոնը : Դեռ տասնեմէկերորդ դարուն Փոքր Ասիան քսանեւհինգ միլիոն բնակիչ ունէր, Թուրքիոյ բիրտ տիրապետութեան տակ հետզհետէ նուազեցաւ բնակչութիւնը, անշքացաւ փայլուն քաղաքակրթութիւնը» :

Նախարար Սթրաթոս պերճախօս ճառով մը վեր հանեց նոր Ցունաստանի առաքելութիւնը, պահպանել Եգէական ծովը՝ որպէս յունական լիճ մը, որովհետեւ ժառանգորդն է հելլենական պանծալի փառքին եւ բիւզանդական կայսրութեան :

«Հոն, Զաթալճայի մօտ, յոյն պահակ մը կայ, յոյն գիւղացի մը զինուորական համազգեստով, մարմնացումը հելլենական քաջութեան : Այդ պահակը հոն հասած է երկար ճամբորդութենէ մը ետք, ծածկուած տիղմով եւ շնչահատ յաղթութեան վազքով : Այդ պահակը հրաման ստացած է ըսելու անցորդին . «Ես կը պաշտպանեմ հելլենական հողը, կը պաշտպանեմ մուտքը քաղաքին, ուր կը սաւառնի կայսեր ստուերը : Ես կը մնամ հոս առօրեայ տեսիլքովը մեր զրոյցներու մարմարէ կայսեր, որուն մահը մարտիրոսութիւն մը եղաւ, միանգամայն խորհրդանշանը մեր ազգին վերածնունդին : Հոս պատգամաբերն եմ ոչ միայն յոյն յաղթութեան, այլ նաեւ յոյն հոգիին, որ ինծի տուաւ առաքելութիւնը մարմարէ կայսրը ոգեւորելու, ոստում մը կատարելու դէպի քաղաք, որ պիտի ըլլայ յոյն կայսրութեան մայրաքաղաքը» :

Դղրդալից ծափահարութիւններով համամտութիւն յայտնեցին երեսփոխաններ եւ ունկնդիր հասարակութիւն :

Խանդավառութիւնը կարճատեւ եղաւ, յոյն բանակը պարտուեցաւ, հազարաւոր Ցոյներ, լքելով տուն եւ հարստութիւն, գրեթէ մերկ, Ցունաստան փութացին : Խորհրդարանը պարտութեան պատասխանատու նկատեց դահլիճը, հեռացուց Թագաւորը, հրաւիրեց Վենիզելոսը վարչապետութեան եւ պերճախօս երեսփոխանը հրացանազարկ ըրաւ բիւզանդական երազով օրօրուած՝ Իզմիրը թշնամիին յանձնած ըլլալու ամբաստանութեամբ :

Լօզանի պարտութենէն ետք վարչապետ Վենիզելոս, «Հայր Հայրենիքի», Անգարա գնաց յաղթականին հետ բարեկամութեան դաշինք կնքելու համար :

Կ'ըսեն թէ «պատմութիւնը կը կրկնուի», աւելի ճիշդ՝ կրնայ կրկնուիլ երկու տագնապներն ալ լուծելու համար :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

«ՊԱՇՏՕՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ»

Ամէն տարի Յունուար 8ին, Մոնոֆլիսեա գիւղին (Յունաստան) մէջ «իշխանութիւնը» մէկ օրուան համար կ'անցնի կիներուն ձեռքը : Այդ օրը կիները սրճարաններուն մէջ նստած գինի կը խմեն, նարտ կը խաղան, իսկ այր մարդիկը՝ կ'աւլեն, կ'եփեն, երախաներուն շորերը կը փոխեն ...

«ԱԴԱՄԵԱՆԻ ՇԷՅՔՍՓԻՐԸ»

Թատերագէտ Ռուբէն Զարեան «Թատերական դիմանկարներ» գիրքէն եւ «Սիրանոյշ» մենագրութենէն ետք լոյս ընծայեց հայ ժողովուրդին հպարտութեան կեանքն ու արուեստը բնութագրող «Ադամեան» աշխատասիրութիւնը՝ երկու հատորով : Այժմ լոյս ընծայած է «Ադամեանի Շէյքսփիրը» ռուսերէն մենագրութիւնը :

Պետրոս Ադամեանի մասին շատ գրուած է մամուլին մէջ (հայ, ռուս, վրացերէն), հրատարակուած են նաեւ փոքրածաւալ գիրքեր : Վերջին տարիներուն Հայաստանի մէջ զգալի աշխատանք կատարուած է դերասանին մասին զանազան պարբերականներուն, յուշագրութիւններուն մէջ դրուած նիւթերը ի մի բերելու ուղղութեամբ, սակայն այսուհանդերձ, Ադամեանի արուեստին մանրազնին վերլուծումը դեռ չէր իրականացած :

Այս բացը կը լրացնէ Ռ. Զարեանի «Ադամեան» աշխատասիրութիւնը, որ ներկայացուած է երկու՝ «Ադամեանի կեանքը» եւ «Ադամեանի արուեստը» գիրքերով : Հեղինակին նպատակը եղած է «կեանքի կոչել իր ուսումնասիրած նիւթը, որքան հնարաւոր է յաճախ ձայն տալ Ադամեանին ու նրա ժամանակակիցներին, խօսեցնել նրանց, իրեն վերապահելով տարիների ընթացքում կուտակուած ու ցրուած նիւթը հաւաքելու, ի մի բերելու եւ այդ ամէնը համապատասխան մթնոլորտի մէջ դնելու պարտականութիւնը» :

Ռ. Զարեան կը խորհրդածէ, թէ ինչ կը մնայ դերասանի արուեստէն, մանաւանդ երբ գոյութիւն չունի շարժանկարը՝ «շատ – շատ մամուլի արձագանգներ, ժամանակակիցների կցկտուր վկայութիւններ, մի քանի լուսանկար ...» :

... «Վարագոյրի փակուելու հետ,— կը գրէ Ռ. Զարեան,— դերասանի խաղը չքանում է, մնում է միայն տպաւորութիւնը : Իսկ այդ տպաւորութիւնը, մանաւանդ այնպիսի դերասանի խաղից, ինչպիսին Ադամեանն է, մի կայծ է, որ ընկնելով մարդկանց սրտերը, մի դէպքում բոցավառւում եւ լոյս է տալիս, մի դէպքում էլ անհետանում է մինչեւ հոգու խորքերն ու թէեւ մոխիրների տակ, բայց այն կրակներից է, որ ջերմացնում է մարդուն, մնում նրա հետ մինչեւ կեանքի վերջը եւ նրանցից յետոյ անցնում եկողներին որպէս պատգամ, որպէս յոյս, որպէս ժողովրդի օրինական հպարտութիւն, որի առջեւ մարդիկ, անկախ ազգութիւնից, անկախ ժամանակներից, գլխարկները վար են առնում» :

Այս գիրքը բազմաթիւ նորութիւններ կը բերէ :

Հեղինակը նախ կ'ապացուցանէ, որ հայ հանճարեղ դերասանը բոլորովին տարբեր մեկնաբանութիւն տուած է բազմաթիւ դերերուն. «Նրա հերոսները,— կ'ընդգծէ Զարեան,— զօրեղ անհատականութիւններ են, հարուստ հոգիներ, մտքով կորովի, ձգտումների մէջ վեհ ու գեղեցկացած : Խոր ապրելով իր դարաշրջանը՝ գեղեցիկ ձգտումների ողբերգական կործանման ժամանակները, դերասանը հաս–

ՄԻՐՀԱՒ

Անակնկալ հանդիպումը նրան շշմեցրեց ... Նրանք արդէն հեռացել էին, երբ Դիլան դային ուշքի եկաւ, նայեց նրանց յետեւից, մտաբերեց չան կարմիր երախը ...

Դիլան դային նստեց քարի վրայ : Ցաւից նրա դէմքը կծկւում էր : Մէջքը կարծես շիկացած շամփուրներով խանձել էին, աչքի տակը հարուածից տաքացել էր : Երկար միտք արեց Դիլան դային, աչքը միրհաւի երկու փետուրներին : Մի անհուն դառնութիւն եւ կսկիծ աւերեց նրա չքնաղ օրը :

... Արեւը խաղում էր մայրամուտի ամպերի հետ : Անտառում լռութիւն էր : Միրհաւը թռել էր հեռու... մամռոտ քարի վրայ երկու փետուր էր ընկած, դեղնագոյն – սեւ պուտերով, իսկ թփի չոր ճիւղերին՝ արեան կաթիլներ :

Դիլան դային ձորով իջաւ ներքեւ :

Երբեմն երազ էր թւում միրհաւը, բայց մտրակի տեղերը մրմնջում էին, աչքի տակ ցաւ էր զգում, ոտքերը դողում էին :

Սեղմել էր հրացանի տաք փողը, ինչպէս միրհաւի մարմինը, որին միայն մի վայրկեան շօշափեց եւ մատների ծայրով զգաց, որ բմբուլը փափուկ է. միրհաւի մարմինը՝ տաք բմբուլ, ինչպէս Սոնայի մարմինը լաջուարդ շապիկի մէջ :

Տուն չգնաց : Քարքարոտ արահետով իջաւ այգին : Ծռնչաց հնձանի դռնակը, ներս մտաւ, մեկնուեց քարէ յատակին վրայ :

Երբ առաւօտեան արեւի շողքը հնձանի դռնակի ճեղքով փայլեց ներսում, Դիլան դային զարթնեց, տրորեց աչքերը եւ աչքի տակ ցաւ զգաց : Ուռուցքը չէր անցել :

Այդ օրը նա քարէ տաշտում աւելի զայրացած էր ճմլում սեւ խաղողը եւ չէր զգում, թէ ինչպէս քրտինքը գլորւում է ճակատից, կաթում պղտոր գինու մէջ...

×

Աշուն էր, պայծառ աշուն ...

Հնձանի առաջ նստել էր Դիլան դային, գլուխը խոնարհել կրծքին ու միտք էր անում արեւի տակ՝ անցած – գնացած օրերի մասին :

Այդ աշնան յաջորդ ամառը Սոնան մեռաւ երեխայի վրայ եւ լաց լացին նրա մայրը, ամուսինը, բարեկամները : Ուրիշ աղջիկ գնաց նրա տեղը, Դիլան դային էլ կին առաւ, բայց յիշողութեան մէջ յաւիտեան անջինջ մնաց Սոնան, հնձանը, լաջուարդ շապիկը, արծաթէ սուրմաները :

Դիմացի բլրակի լանջին գերեզմանատունն է : Սոնայի գերեզմանաքարի վրայ մամուռ կայ, գրերը վաղուց լցուել են հողով, քարը թեքուել է մի կողքի վրայ եւ թաղուել հողի մէջ :

Սոնային լաջուարդ շապիկով թաղեցին : Արդէն վաղուց փտել է լաջուարդն էլ, ոսկէ մամուռի նման մարմինն էլ...

Քանի աշուն էր անցել այն օրից, համարք չունի : Գիտի, որ ինքը զառամել է արդէն. քայլելիս յենւում է փայտին, աչքը չի տարբերում աշնան անտառի գոյները, ականջը սուր չէ մանրիկ ոտնաձայն լսելու :

Հնձանի առաջ խոխոջելով հոսում էր առուակը, գիշեր – ցերեկ ջուրն աղմկում էր, ջրի անվախճան եւ անքննելի զրոյցն անում մամուռներին, քարերին ...

Դիլան դային առուակի կողմը նայեց, ժպտաց : Նրա յիշողութեան խաւար անդնդում բոցկլտաց այն օրը, ինչպէս միայնակ աստղը մթին երկնքում : Այն օրը, երբ Սոնան սրունքները կախել էր առուակի վրայ եւ ծիծաղում էր ...

Ապա միտքը սահեց, արահետով անցաւ դէպի անտառը :

Միրհաւ կար անտառում, թռաւ արնակոլոլ, երկու փետուր թողեց փափուկ մամուռների վրայ : Միրհաւի պէս էր Սոնան, աչքերը խաղողի սեւ հատիկներ,— տարիներ առաջ, մի արեւոտ աշնան, երբ իր ջլուտ ոտները պղնձաքարի ծանրութեամբ ճմլում էին խաղողը, եւ անապակ գինին չիթ առ չիթ ծորում էր մատների արանքով ...

Միրհաւի պէս թռաւ Սոնան, յետքից թողեց տխրութիւն եւ դառնաթախիծ յուշեր :

... Դիլան դային վեր կացաւ, ետ քաշեց հնձանի դուռը, երկաթէ փակն ամրացրեց, մինչեւ միւս գարուն : Ապա կռացաւ, դժուարութեամբ շալակեց չորացած ոստերի եւ ցողունների կապը, եւ յոգնած ոտքերը ծերունու յուշիկ քայլերով փոխեց դէպի այգու դուռը :

Այգում էլ ոչ ոք չմնաց :

Միայն իրիկուայ հովից խշշում էին սիմինդրի կոշտացած ցողունները, չորացած տերեւներն անհանգիստ խլրտում էին այս ու այն անկիւնում, թպրտում յուսահատ եւ անմռունչ պառկում սեւ գուբերի մէջ :

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

(5 եւ վերջ)

...կացել է եւ իր հերոսների միջոցաւ պատ...կերել մարդու բախումը անմարդկայնու...թեան հետ : Նրա ստեղծագործութիւնը ...ձից մղուած մարտ է ճնշման ու բռնութեան դէմ, ընդդէմ այն ամէնի, որ ...մարդուն դարձնում է չղթայակապ, բռ...նացնում միտքը, կաշկանդում հո...գին» :

...Բեմական տիպարի վերլուծութենէն ա...ռաջ, հեղինակը կը մեկնաբանէ գրական ...տիպարը, որմէ ետք միայն կ'անցնի դե...րասանին տուեալ ստեղծագործութեան ...մեկնաբանութեան : Այս կապակցութեամբ ...ցոյց կուտայ այն գիծերը, որ կը պատ...կանին դերասանին, այսինքն Զարեան հա...մադրելով գրական եւ բեմական տիպար...ներուն տարբերութիւնը, կը վերստեղծէ ...դերասանին յօրինած տիպարը : Աւելցնենք ...նաեւ, որ ամէն դերակատարումներու ...մասին խօսած ատեն աշխատութեան հե...ղինակը անպայման կուտայ երկին բեմա...կան պատմութիւնը եւ միեւնոյն ատեն ...Ադամեանին խաղարկութիւնները կը հա...մեմատէ բազմաթիւ աշխարհահռչակ դե...րասաններու խաղին հետ : Օրինակ, խօ...սելով Ադամեան – Օթելլոյի մասին, Ռ. ...Զարեան կ'անդրադառնայ նաեւ Սալվի...նիի, Ռոսիի, Օլտրիջի, Պառնայի Օթել...լոներուն եւ ցոյց կուտայ հայ ողբերգա...կին ստեղծած Մաւրին առաւելութիւննե...րը՝ համեմատած վերոյիշեալներուն հետ : ...Թատերագէտը իրաւամբ դիտել կուտայ, ...որ Տեղտեմոնան Ադամեանի Օթելլոյին ...սէրը ըլլալով հանդերձ, միեւնոյն ատեն, ...եւ առաջին առթիւ, անոր երջանկութիւնն ...է եւ հաւատքը : Եւ այդ հաւատքին հան...դէպ յուսահատ ըլլալն է Օթելլոյի կոր...ծանումին պատճառը եւ ոչ թէ նախանձը :

Ադամեանի ստեղծագործութեան –գը...լուխ – գործոցները՝ Շէյքսփիրեան տի...պարներն են՝ Օթելլօ, Լիրը, իսկ գա...գաթնակէտը Համլէթն է : Ռ. Զարեան «Համլէթ»ի գլուխին մէջ կը յիշէ Յովհ. ...Թումանեանի հետեւեալ խօսքերը. «Ին...նսունական թուականների սկիզբն էր : ...Աշխարհահռչակ իտալացի դերասան Ռոս...սին եկաւ Թիֆլիս... «Համլէթի» ներկա...յացման գիշերն էր : Ամբողջ հասարակու...թիւնը անհամբեր սպասում էր վարագոյ...րի բացուելուն, որ Ռոսսու Համլէթը հա...մեմատի Ադամեանի Համլէթի հետ : ...Դուրս եկաւ Ռոսսին, հսկայ դերասանը, ...Դանիայի դժբախտ ու փիլիսոփայ արքա...յազունը : Հասարակութիւնը յափշտակ...ուած, շունչն իրեն պահած, հետեւում էր ...մեծ ողբերգուին : Գործողութիւնը վեր...ջացաւ : Թատրոնը դղրդաց միահամուռ ...եւ անընդհատ ծափահարութիւնից : Ռոս...սին ծափահարուած մի քանի անգամ բեմ դուրս ...եկաւ, մինչեւ որ հասարակութիւնը հան...դարտացաւ : Եւ հասարակութիւնը հան...դարտացաւ թէ չէ, նոյնիսկ Ռոսսու թարմ ...խաղի ազդեցին տպաւորութեան տակ գը...րեթէ միաձայն արձակեց իր վճիռը .

— Սքանչելի է ... Բայց Ադամեանին ...չի հասնի :

Ես իմ կեանքում, թերեւս երբեք ինձ էնքան հպարտ չեմ զգացել իբրեւ հայ, ինչպէս էն գիշեր » :

Ռ. Զարեան հանգամանօրէն ներկայացնելէ ետք Ադամեանի բեմական արուեստին յատկանիշերը, կ'եզրակացնէ. «Եւ այսպէս, Ադամեանը տուել է ամէն ինչ ... ոչինչ չի խնայել, իրեն ոչինչ չի թողել, միայն թէ նաւակը, որով մտել է ալեծուփ ծովը՝ հասցընի իրեն յաղթական ափ : Ոչ թէ ապրել, այլ այրուել է.. Իսկ այդպէս՝ երկար չի կարելի ապրել : Կարճ տարիների թւով, բայց երկար՝ իր յաւերժութեամբ : Նրա կեանքի տեւողութիւնը հակառակ համեմատական է այն ժամանակներին, որոնք պահպանել են նրա անունը, ու դեռ, քանի կայ հայ ժողովուրդը, պահելու եւ պահպանելու են, որպէս նուիրական մի յիշատակ » :

ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԵՂԵՌՆԻ ՕՐԵՐԷՆ

Ցխսուն տարի առաջ էր : Առաջին համաշխարհային պատերազմը կը մոլեգնէր՝ մարդկութեան պատճառելով նորանոր զոհեր : Ամէնէն մեծ զոհը տուաւ Հայութիւնը :

Համաձայն պատմական գիտութիւններու պտակաւոր Ա. Մնացականեանի, համաշխարհային առաջին պատերազմի նախօրեակին Պոլսոյ մէջ կ'ապրէին մեծ թիւով հայ մտաւորականներ, որոնցմէ 176ը ուսուցիչ, երեք հարիւրը բժիշկ եւ ատամնաբոյժ, 168ը նկարիչ, 196ը գրագէտ, եւայլն :

Այս առթիւ, Մնացականեան կը ներկայացնէ Մեծ Եղեռնի զոհ գացած անուանի հայ բժիշկներու ցանկը :

— Բժ. Թորոս Պէննէ անուանի էր ոչ միայն Թուրքիոյ, այլեւ արաբական աշխարհին մէջ : Մեծ բժշկապետը միեւնոյն ատեն յեղափոխական մըն էր : Մէկ տարի բանտը մնալէ ետք, Թուրքերը կը խոստանդեն զինքը, որպէսզի մտնէ իր ընկերները, ընդունի մահմետական կրօնքը եւ դառնայ օսմանեան փաշաներու կամակատարը : Բոլոր միջոցները կ'անցնին ապարդիւն : 1915 Յուլիսին Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ քսան կախաղաններ կը բարձրանան : Անուանի բըժշկապետը անոնց մէջ էր :

— Բժիշկ Լեւոն Ասլանեան, որ կը բընակէր Տրապիզոն, 1915 Յունիսին Կիւմիւշխանայի մէջ կը ձերբակալուի եւ կը գնդակահարուի Թուրք ոստիկանի հրամանով :

— Յակոբ Թուճիրեան Տիգրանակերտցի էր : Տեղացի Հայերուն հետ կը ձերբակալուի եւ կը բանտարկուի Տիգրանակերտի մէջ : Փախուստի փորձի մը ընթացքին կը սպաննուի :

— Պերճ Մինասեան 28 տարեկան էր եւ աւարտած էր Պոլսոյ բժշկական վարժարանը : Կ'աշխատէր Պիթլիսի մէջ, ուր կը ձերբակալուի : Երզնկայի ճամբուն վրայ կը սպաննեն :

— Ռուբէն Չիլինկիրեան (Սեւակ) աւարտած էր Լոզանի բժշկական համալսարանը եւ, վերադառնալով Թուրքիա, կ'աշխատի իբրեւ բժիշկ : 1915 Օգոստոս 13ին Վարուժանի հետ միասին կը սպաննուի Թուրք ոստիկանի մը եաթաղանով :

— Արմենակ Սարայտարեան աւարտած էր Պէյրութի ամերիկեան բժշկական հիմնարկութիւնը : Կը սպաննուի Եւդոկիայի մէջ 35 տարեկանին :

— Սարգիս Սերթլեան ծնած էր Կարին, ուսանած Փարիզի Բժշկ. համալսարանին մէջ : Երզնկայի մէջ կ'աշխատի իբրեւ ակնաբոյժ : Կը սպաննուի 1915 Յուլիս 5ին :

— Նշան Տէր Վահրամեան ծնած էր Խարբերդ եւ աւարտած Պէյրութի բըժշկական վարժարանը : Բանտին մէջ ողջ – ողջ կ'այրեն :

— Պօղոս Փալապըյըգեան ծնած էր Պոլիս եւ աւարտած տեղւոյն բժշկ. վարժարանը : Քանի մը տարի աշխատած է Վանի մէջ : Կը գնդակահարուի Պիթլիսի եւ Մուշի շրջակաները :

Համաձայն վիճակագրութեան մը, որ անշուշտ ամբողջական չէ, 1915 – 18 Թուրքիոյ մէջ սպաննուած են 103 բժիշկներ, 44 դեղագործներ, ութ ատամնաբոյժներ, բժշկական 13 հաստատութիւններու հայ ուսանողներ եւ աւելի քան 168 հիւանդապահներ :

Լ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԽՄԲԱՎԱՐ ՌԱՖՖԻ ՍԸՎԱՃԵԱՆ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Մարսէյլի «Արմենիա» երգչախումբի երիտասարդ վարիչը՝ Ռաֆֆի Սըվաճեան, անցեալ շաբթու վերջաւորութեան մեկնեցաւ Միացեալ Նահանգներ՝ համերգներու շարք մը տալու համար Ֆիլատելֆիոյ, Նիւ Եորքի, Պոսթընի, Ուոշինկթընի եւ այլ հայաշատ քաղաքներու մէջ :

Պէյրութի եւ Հալէպի մէջ տուած յաջող համերգներէն ետք, 1961ի Նոյեմբերին Ռաֆֆի Սըվաճեան կուգայ Մարսէյլ եւ շուտով կը ստանձնէ «Արմենիա» երգչախումբի ղեկավարութիւնը : Մարսէյլի, Լիոնի, Վալանսի եւ Վիէնի մէջ տուած համերգներով Ռաֆֆի Սըվաճեան ծանօթ անուն մը պիտի դառնար Ֆրանսահայութեան : Հայ թէ ֆրանսական մամուլը գնահատանքով պիտի արտայայտուէին երիտասարդ խմբավարին մասին, որ, նիւթապաշտ այս դարուն, քաջութիւնն ունեցած է տարածելու եւ օտարներուն ծանօթացնելու հայ երգն ու փօլքլորը :

Մարսէյլի Մերիտիոնալը եւ Փրովանսալը գովեստով կ'արտայայտուէին երիտասարդ խմբավարին մասին :

Վ. ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Օրեր առաջ հաղորդած էինք Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան տնօրէն Վահրիճ Ղարիպեանի մահը : Թաղումը տեղի ունեցաւ Կուլեոնի մէջ, Սեպտեմբեր 15ին : Ներկայ էր բարեկամներու բազմութիւն մը, որոնց մէջ նաեւ Կուլեոնի քաղաքապետը իր խորհրդականներով : Ազգքատախնամի ներկայացուցիչը՝ Հայթայեան, դամբանական մը խօսեցաւ, ներկայացնելով հանգուցեալին հեզաբարոյ ու ազնուական նկարագիրն ու հայ ծերունիներուն հանդէպ ցուցաբերած նուիրումը :

Այս առիթով տեղւոյն թերթը, «Սըմէօր», Ղարիպեանի կենսագրութիւնը տալէ ետք, կը գրէ. «Սրտի եղբայրութիւնը որ յատկութիւնն է Գուրկիյեոնի բնակչութեան եւ որուն կը պատկանինք մենք եւս, կըրցաւ լաւագոյնս արտայայտուիլ, Սեպտեմբեր 15ին, Մոնմորանսիի Հանգստեան տնօրէն Վահրիճ Ղարիպեանի թաղման արարողութեան ընթացքին » : Միշտ ժպտուներես, հաղորդական ու պարտաճանաչ Վահրիճ Ղարիպեան մեկնեցաւ՝ քաղցր յիշատակ մը ձգելով իր սիրելիներուն ու բարեկամներուն :

×

Առջի օր, յետ անողոք հիւանդութեան իր մահկանացուն կնքած է Պ. Ժիրայր Արթինեան : Ողբացեալը երկար տարիներ վարած է գաղթականաց դրասենեակը, (1942 – 1959) Օր. Աստղիկ Առաքելեանի հետ : 1959ին կը մեկնէր Սէն – Ռաֆայէլ իբրեւ տնօրէնը Հայ Հանգստեան Տան, երբ ան տակաւին չէր յանձնուած Ազգքատախնամի խնամակալութեան :

Ժիրայր Արթինեան, բնիկ Գատը – Գիւղցի էր, շուրջ 70 տարեկան :

Թաղումը կատարուած է Շաբաթ օր :

ՍՏԱՑԱՆՔ — LIVRES REÇUS

L'VII

Revue Trimestrielle de poésies et de proses originales. Direction Roland Busselen, Alain Bosquet, N° 22 POEMES D'ARMENIE, présentation de Vahé Godel avec des textes traduits de : Lazare de Pharbe, Moïse de Khorène, Elysée, Grégoire de Narek, Nersès Le Gracieux, Frik, Hovhannès Blouz, Arakel de Siounik, Grégoire de Khlath, Sargavak de Berdak, Ghazar de Sebaste, Ohannès, Sayat-Nova, Naghache Hovnathan, Hovhannès Toumanian, Vahan Tekeyan, Daniel Varoujan.

Dépositaire à Paris :

Librairie Julliard
229, Bd. St-Germain (Paris 7e)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Այնպէս կ'երեւի, որ Միս Գարոլ շատ կը սիրէ երիտասարդուհին, — նկատութեան յանձնել փորձեցի :

— Այո, եւ շատ կ'ուզէր ներկայ ըլլալ մեր տեսակցութեան : Հասատինք, դուք ի՞նչ կը մտածէք «մեծապատիւ Ժերալ – տին Մարշ»ի մասին :

— Կը ցաւիմ իր վրայ :

— Միշտ շատ զգայուն սիրտ մը ունիք, Հաստինք : Դժբախտութեան մէջ՝ դեղեցկութիւնը ձեզի կը յուզէ անսահմանօրէն :

— Ամէն պարագայի աւելցուցի ես հաստօրէն, Ժանն Վիլքենսոնի ամբաստանութիւնը բոլորովին անհիմն է : Ժերալտինը երբեք չէր կրնար մաս ունենալ այդ ոճիրին մէջ :

— Անկասկած անմեղութեան դոհացուցիչ փաստ մը ներկայացուցած է, բայց ժար դեռ տեղեկացուցած չէ ինծի :

— Սիրելիդ իմ Փուարօ, զինքը տեսնելէ եւ լսելէ ետք, միթէ դեռ կը տարակուսի՞ք այդ երիտասարդ աղջկան անմեղութեան վրայ :

— Ըսէք ինծի, բարեկամս, կ'աղաչեմ, թէ ի՞նչ եղաւ արդիւնքը այդ աղջկան հետ մեր ունեցած տեսակցութեան : Մենք հաստատեցինք, որ ան վարած էր տխուր կեանք մը, կ'ատէր իր հայրը եւ հրճուած էր անոր մահով : Եւ այսքանով կը գոհանա՞ք, աւելորդ համարելով անմեղութեան բացարձակ ապացոյց մը :

— Իր ակներեւ անկեղծութիւնը բաւական է արդէն կասկածները ցրուելու համար :

— Անկեղծութիւնը այս ընտանիքին առաւելութիւնն է կարծես : Տեսա՞ք թէ ինչ անկեղծութեամբ երիտասարդ Լորտ Էճվարը բացաւ իր սիրտը :

— Այո... եւ մենք ծիծաղելի վիճակի մէջ մնացինք իր առջեւ :

— Ինչ տարօրինակ մտայնութիւն : Ես իմ հաշւոյս, նոյնիսկ մէկ պահ, ինքզինքս չզգացի ծիծաղելի : Ընդհակառակն, բարեկամս, կարծեմ ես զինքը շփոթեցուցի :

— Ի՞նչ ըրիք որ... բացականչեցի, այդ կարգի բան մը նկատած չըլլալով :

— Ե՞ս : Հանդարտօրէն ունկնդրեցի զինքը, եւ երբ վերջացուց, բոլորովին տարբեր նիւթի մը շուրջ հարցում մը ուղղեցի : Հարկ է որ կարենայիք հաստատել իր վրդովումը այդ պահուն :

— Ես կը խորհէի թէ Գարլօթայի մահուան լուրին դիմաց իր զարմացումն ու սարսափը շոր ճշմարտութիւն էին : Իսկ դուք անկասկած կը հետեւցնէք թէ՝ դերասանութիւն կ'ընէր :

— Կարելի չէ ստուգել. այսուհանդերձ, կարելի է ենթադրել նաեւ, թէ իր խօսքերը դիւանագիտութեան մը արդիւնքն էին : Ընդհանրապէս գաղտնի պահուած դէպքերը կասկածելի կարեւորութիւն մը կը ստանան, մինչդեռ բացայայտօրէն խոստովանուած դէպքերը, շատերու համար, կը կորսնցնեն իրենց իրական կարեւորութիւնը :

— Ահ... իր հօրեղբօր հետ ունեցած վէճին կ'ակնարկէ՞ք :

— Այո : Գիտնալով, որ գաղտնիքը պիտի չուշանար պարզուելու, նախ եւ առաջ ինք կը սկսի զայն տարածել :

— Երեւցածին չափ ալ տխմար չէ, ուրեմն :

— Օհ, ոչ. առնուազն մէկ կողմ դրած է իր տխմարութիւնը : Իր կացութեան խորապէս ծանօթ ըլլալով, կը կանխէ զայն՝ իր թուղթերը բանալով սեղանին վրայ : Հաստինկ, դուք պրիճ խաղալ գիտէք : Ըսէք ուրեմն ինծի, թէ ո՞ր պարագային թուղթերը կը բանան :

— Դուք ալ գիտէք պրիճ խաղալ, պատասխանեցի իրեն խնդալով : Ինծի չափ դուք ալ գիտէք, որ երբ արժէքաւոր «խող»երը ձեր ձեռքը ըլլան, եւ ապահով զգաք թէ պիտի շահիք՝ կը թափէք ձեր թուղթերը :

— Ճիշդ է, բարեկամս : Բայց նոյն բանը կարելի է ընել նաեւ ուրիշ պարագայի մը մէջ, ինչ որ մէկ քանի անգամ նկատած եմ կիներու հետ խաղացած ժամանակս : Հակառակ անոր որ բացարձակապէս ստոյգ չէ յաղթական ըլլալս, կին մը չի վարանիր եւ կը բանայ իր թուղթերը սեղանին վրայ, յայտարարելով, թէ այլեւս բոլոր ձեռքերը իրեն կը պատկանին : Միւս խաղակիցները չեն բողոքեր, երբ, մանաւանդ, փորձառու խաղացողներ չեն :

— Կը կարծէ՞ք :

— Հաստինկ, այս կարգի երեւոյթ մը շատ շահեկան է ուսումնասիրել : Բայց հիմա ընթրելու ժամ է : Ցետոյ, ժամը ինըի ատենները, այցելութիւն մը եւս ունիմ կատարելիք :

— Ո՞ւր կը խորհիք երթալ :

— Նախ ճաշելու մասին խորհինք, Հաստինկ : Մնացեալին մասին կը խօսինք սուրճի պահուն :

Փուարօ առաջնորդեց զիս Սոհոյի վըրայ պզտիկ ճաշարան մը, ուր շատ ծանօթ էր ինք, եւ ուր մեզի սպասարկեցին տապկած ձուկ, խորոված հաւ եւ «ռոմ»ով պատրաստուած քաղցրեղէն մը, որ Փուարօն շատ կը սիրէր :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

5000 ՏՈԼԱՐԻ ՆՈՒԷՐ ՄԸ Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Թանգարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Ընկ. եւ Տիկին Գրիգոր Թոփալեանէ (Բրիւքսէլ) հինգ հազար տոլարի նուիրատուութիւն մը, Թանգարան իրենց այցելութեան առթիւ :

Այս գումարով առնուելիք ապակեղարաններ ապսպրուած են արդէն եւ ձեռնարկուած է բարեզարդման :

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ հերոսամարտի 45րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Յետ պատարագի մատաղի օրհնութիւն եւ յուշահանդէս Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9) :

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատակը յարգողները :

×

ՇԱՄԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շամ, այս Կիրակի դպրոցի սրահը : Լիոնի Հոգեւոր հովիւ Տ. Դաւիթ վրդ. Սահակեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն կը մատուցանէ 8000 անթաղ նահատակներուն խնկելի յիշատակին եւ կը քարոզէ : Կը բանախօսէ Հայր Սարգիս Ալթունեան (Մարսէյլէն) հոգեճաշ աւանդական մատաղով :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Թագուհի Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Բենիամին Փիլոյեան, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Փիլոյեան, ինչպէս նաեւ ազգականներ եւ բարեկամներ, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի (17 Հոկտ. 1965) առաւօտեան, Ս. պատարագէն ետք, նորոգ հանգուցեալ՝

ԱԼԷՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ
(զոհ կառքի արկածի)

ինչպէս նաեւ Գրիգորեան եւ Փիլոյեան ընտանիքներու համայն ննջեցեալներու հոգւոյն համար, Պուլվար Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ:

Հանգուցեալներուն յիշատակը յարգող ազգականներէ եւ բարեկամներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ Պուլվար Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցիի հայերէնի դասընթացքը, ինչպէս ամէն տարի՝ բացուած է Հոկտ. մէկին, Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ, 5 Րիւ Փափէռ, Տիկ. Պատուականեանի ուսուցչութեամբ :

Կը հրաւիրուին ծնողքները առաջնորդել իրենց զաւակները մայրենի լեզուի դասընթացքին որ տեղի կ'ունենայ ամէն Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ իրիկունները ժամը 18էն 21 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Գորգ նորոգող մը, տունի մը մէջ աշխատելու համար :

ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ 727 – 41 – 18 :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

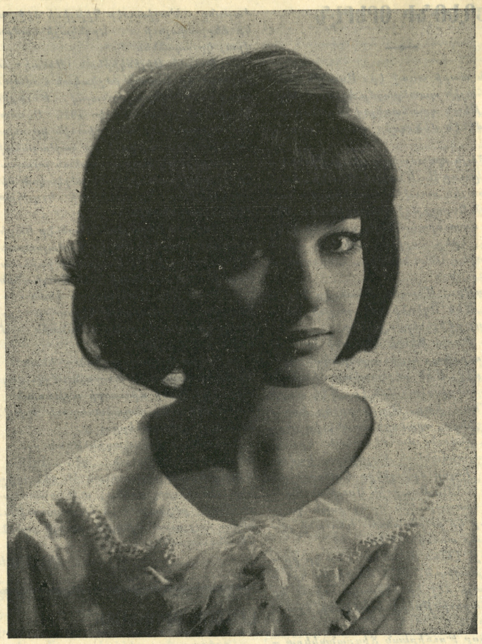
ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16ին, Միութեան գրասենեակին մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը (որ յետաձգուած էր) այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին եկեղեցւոյ խորհրդարանը: Բոլոր անդամ – անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Կապ. Խաչի միջ-մասնաճիւղային վարչութիւնը ընդհ. վարչական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր մասնաճիւղերը այս Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 21ին Պ. Սիմոնեանի սրճարանի սրահը : Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԱՐԻԶԷՆ...

«ROSY ARMEN a tout pour réussir : un aimable physique, une voix agréable et bien placée».

ԵՐԵՒԱՆ...

« Cette jeune femme qui répond au doux nom de ROSY, chante l'amour...»

...ԵՐԵՒԱՆԷՆ

«Que ROSY ARMEN fasse le plein là où des vedettes chevronnées ont tout juste réussi à attirer des demi-salles, elle le doit tant à son éclatante jeunesse qu'à son talent déja mûr, et pourquoi ne pas l'avouer, un peu à origines araratiennes».

ՓԱՐԻԶ

ՀԱՅԱԶԳԻ ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ԱՍՏՂԸ ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ՄԵԿՆԻ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ROSY ARMEN vous présente son dernier disque Polydor

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի բոլոր անդամները, Կիրակի (Հոկտեմբեր 17) ժամը 16ին : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին: Ժողովը տեղի կունենայ սովորական հաւաքատեղին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, սովորական տեղը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է: Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4ին «Խրիմեան» դպրոցը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Վերսկսած են Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2–5, Ռիւ Պլէօ 17 :

Surprise - Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ: Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 19էն սկսեալ :

CONSERVATOIRE RACHMANINOV
26, Quai de New-York, Métro : Alma-Marceau

B A R *AMBIANCE* *BUFFET*

SURPRISE APRES 23 HEURES

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼ–ՍԱՐՍԷԼ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահը, (Սալ տէ Ֆէթ), Փլաս տիւ 11 Նովամպր

ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏ. 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 23.30

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Կը մասնակցին.—

ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ իր երկու նուագախումբերով.— Ա) Արդիական պարեր եւ ճազ, Բ) Շան զ'Էլիզէի Ցիկան նուագախումբը իր ժողովրդական եղանակներով (հայկական, ռուսական, յունական, ցիկան եւայլն) :

ՕՐ. ԱՃԷՄԵԱՆ (հայկ. պար)

եւ վերջապէս

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷՋԵԱՆԻ.

Անակնկալներ.— Պառ, պիւֆէ, թոմպոլա :

Ձոխ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
վերապատուելի Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9.30ին

MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 15 OCTOBRE 1965
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10435
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
41e ANNÉE — No 10.435

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՄԸ՝ ԼԸՔԱՆԻՒԷ

Նախարարաց Հերթական Խորհուրդը գրաղած է գլխաւորաբար որդեգրութեան հարցով եւ որոշուած բարեփոխումը պի-տի ծառայէ պաշտպանելու որդեգրող ծը-նողքը բնական ծնողքին յապաղած պա-հանջներուն դէմ : Բարեփոխման հեղի-նակներուն գլխաւոր մտահոգութիւնը ե-ղած է վերջ դնել այն անհամ վէճերուն եւ կռիւներուն որոնց միակ զոհն է որդեգիր զաւակը երկու ծնողքներուն միջեւ :

×

Նախագահական ընտրութիւնը կը շա-րունակէ զբաղեցնել կուսակցութիւնները : Ժողովրդական Շարժումի (ԷՄ ԷՌ ՓԷ) նախագահը՝ Լըքանիւէ, հաւանաբար ըն-դունի Կեդրոնին թեկնածուն ըլլալ եթէ դեմոկրատները չկարենան համաձայնիլ ուրիշ անունի մը շուրջ : Այս պայմանով է միայն որ Լըքանիւէ ընդունած է թեկնածու ըլլալ : Իր կուսակցութեան տնօրէն կոմիտէի ժողովէն ետք, Լըքա-նիւէ յայտարարած է.— «Ինչ որ ունիմ ըսելիք, բնական է : Մօտ երկու տարի է կը պայքարինք որպէսզի Ֆրանսայի տանք քաղաքական նոր ուժ մը, որ իր փրկութիւնն ըլլայ : Այդ որոշման տրա-մաբանական սահմաններուն մէջ կը մը-նանք, ըսելով՝ Կեդրոնը պէտք է եւ պիտի ունենայ իր թեկնածուն : Մէկ վայրկեան կարելի չէ երեւակայել, որ պայքարէն դուրս մնանք, զայն պիտի տանինք ե-ռանդով, ամբողջական ձեւով, ապահով-ուած ըլլալով, որ պիտի բանանք ապա-գայի ճամբան : Կը կրկնեմ, կեդրոնը պայքարի մէջ պիտի ըլլայ : Քանի մը օր ալ սպասեցէք, անուն մը մէջտեղ դնելէ առաջ : Իմ թեկնածութիւնս չեմ դներ : Չեմ առաջարկեր : Կ'աշխատիմ ամէնէն լայն եւ արդիւնաւոր միութեան համար : Ծերակոյտի վերջին խնդիրը ցոյց տուաւ թէ անշահախնդիր եմ : Ըսածս այն է որ եթէ դեմոկրատները լայն միութիւն մը ստեղծող թեկնածուն գտնեն, անոր կող-քին եմ : Բայց եթէ այդ թեկնածուն, կարճ ժամանակի մը մէջ, մէջտեղ չելլէ, իրաւունք չեմ ունենար խուսափելու : Պատճառներ ունիմ խորհելու թէ թեկնա-ծու մը կրնայ շատ լայն միութիւն մը ստեղծել : Բայց իրաւունք չունիմ իմ կարգիս խօյս տալու : Երբ պարտակա-նութիւն կը դնենք ուրիշին վրայ, նախ պէտք է մենք մեզի պարտադրենք » :

×

Ներկայ կացութեան մէջ, պաշտօնական չորս թեկնածու կայ.— Միթրան, Ան-թիէ, Մարսիլհասի եւ Թիքսիէ-Վինեան-քուռ : Հաւանական երկու թեկնածու՝ տը Կոլ եւ Լըքանիւէ :

×

Աշխատանքի նախարարը յայտնեց թէ ընկերային ապահովութիւնը մէկ միլիառ բաց ունի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը այցելութիւն մը տուաւ Թագուհիին, Պալմորալի մէջ, մինչ կը բացուէր պահպանողականներու համագումարը : Կ'ըսուի թէ Ուիլսըն պի-տի առաջարկէր էլիզապէթին որ լուծէ խորհրդարանը : Փարիզի մէջ կարեւոր գրաներ եղած են այս ուղղութեամբ : Գրաւի մէկ ընկերութիւն մը միայն երե-սուն հազար անգլիականի գրաւներ ունե-ցած է, ըստ որոնց աշխատաւորական-ները պիտի յաղթեն :

ՔՈՒՊԱՅԻՆԵՐԸ օգտուելով Ֆիտէլ

Օրը Օրին

1910Ի ՓԱՐԻԶ... ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Ուրեմն, այսպէս :

Ճեւատ Սաֆըր Քապաաղաճըը անունով Թուրք մը, մասնագէտ Փոքր Ասիոյ քա-ղաքակրթութեանց պատմութեան, Փարիզ եկեր է, վերջերս եւ Փարիզն չէ հաւներ :

Կամ, աւելի շիտակը, հին օրերու Փա-րիզը փնտռեր է ու չէ գտեր :

Այս մարդը, վերջին անգամ, Սէնի ա-փերուն այցի եկած է եղեր 1910ին : Այդ թուականին, անպատճառ, քանինոց մը եղած ըլլալու է, քանի որ միտքը մնացեր է թէ այդ տարիներուն «կիներու բումբե-րը չէին երեւար այլ ծածկուած կ'ըլլային շրջազգեստին ծալքերով » : Տասը տարե-կան տղեկ մը կրնա՞ր այս մանրամասնու-թիւնը միտքը պահած ըլլալ : Ի հարկէ ոչ :

Ուրեմն, կրնանք քիչ մը թուաբանու-թիւն խաղալ :

1910ին քսան տարեկան Թուրք մը, 1915ին 25 տարեկան էր : Շատ բարի :

Ամէն Թուրք, որ 1915ին 25 տարեկան էր, անպատճառ, այս կամ այն ձեւով բաժին ունեցած է ցեղասպանութեան ա-րարողութեան մէջ :

Եթէ իր մատներովն ալ Հայ ջարդած չէ, առնուազն, Հայ մը կողոպտած է, մեր եկեղեցիներէն քար մը վար առած է կամ հայ աղջիկ մը փախցուցած է : Մա-նաւանդ, եթէ իր տունն ու տեղը կը գտնուէին երկրին ներսերը — «Արեւել-եան նահանգներուն» մէջ :

Ուրեմն, կրնանք, առանց վարանումի յայտարարել թէ Ֆրանսայի աննման մայ-րաքաղաքին չհաւնող այս Պայը, վաւե-րական ջարդարար մըն է եւ սա վերջին յիսուն տարին, անպատճառ առիթը ու-նեցած է պտըտելու «Արեւելեան նահանգ-ները», ի դիմաց իր մասնագիտութեան :

×

Բայց, վայրկեան մը սպասենք, տես-նենք մարդը ինչեր կը պատմէ *Փառի-Փռէս*ի թղթակցին, Օրիորդ Մոնիք Փամ-բելի :

Երբ հարց կը տրուի իրեն թէ մեր Փա-րիզը «ի՞նչպէս սիրեցիք » (ականջը խօ-սի Ամերիկահայերուն), Քապաաղաճըը կը պատասխանէ.

— Մթնոլորտը փոխուած է, առաջուա-նը չէ մնացեր ··· 1910ին, ուրախ - զը-ւարթ էր Փարիզը ··· Մարդիկ բարեմը-տութիւն ունէին ··· Սրամիտ էին ··· կնամեծար էին··· Ինչ որ, ամէնէն աւե-լի ուշադրութիւնս կը գրաւէ, կնամեծա-րութեան պակասն է··· Այն օրերուն, Փարիզուհիները, չայլամի փետուրներով ծածկուած, մարդուն խելքը գլուխէն կ'առնէին կը տանէին, երբ ցոյց տային իրենց բումբերը ··· Այսօր, էրիկ մարդու կը նմանին··· Փապուղիին մէջ, քիչ ա-ռաջ, տեսայ կին մը, որ նստելու տեղ կը փնտռէր··· Նստած այրերէն ո՛չ մէկը իր տեղը տուաւ ··· 1910ին մարդիկ պոչ կը բռնէին ձիաքարշ հանրակառքը մտնելու համար··· Եթէ այր մարդու մը ետեւը կին մը կեցած ըլլար, ան անմիջապէս գլխարկը կը հանէր ու կ'ըսէր — «խնդ-րե՛մ, հրամեցէք, առջեւ անցէք ···» :

Պայ Քապաաղաճըըն Տանթէ կարդացած մարդ է եղեր եւ միտքը մնացեր է իտա-լացի քերթողին մէկ խօսքը— «երբ սիր-տը չարանայ, բարեկրթութիւնն ու փափ-կանկատութիւնը կը չքանան» : (Տանթէն ասանկ բսա՞ծ է) :

— Ըսել կ'ուզէք որ Փարիզցիները չա-րացե՞ր են, կը հարցնէ Օրիորդ Փանթել :

— Փարիզցի չկայ որ··· Ձեր տեսած-ները, պարզապէս, կ'աշխատին Փարիզ-ցիի հովեր առնել ··· Պատուաւոր ան-գամ չեն··· եկած օրէս ի վեր, քանի՛ անգամ է որ զիս կը խաբեն՝ հին հինգ փրանքնոցը նորի տեղ քշելով ···

Թուրք այցելուն կը շարունակէ ·

— Այդ՝ ձեր Էյֆէլը չնանչցայ··· Գա-նանի մը վերածուեր է ··· Քանի մը տա-րիէն, Աշտարակը տեսնելու համար տու-ներու տանիքը պիտի բարձրանաք ···

*Ֆոլի Պէրժեռ*ն ալ ուրիշ ցաւ պատճա-ռեր է իրեն ·

— Գլխաւոր դերասանուհին բեմ կը հրաւիրէ Ամերիկացի այրերը, որոնց կը հագցնէ կնոջական տարազ եւ յետոյ *քան-քան* պարել կուտայ անոնց··· Աս ի՛նչ անկրթութիւն է, աս ի՛նչ անվայել բան է ··· 1910ին, Փարիզը իր օտար հիւրերը այդպէս չէր խայտառակեր ···

— Մեր արձաններո՞ւն ինչ ըսիք ···

— Օ՛ ձեր արձանները··· Կարծեմ, ըս-կըսած են իրենց յօնքերը պոստել··· Ի-րենց նայող չկայ ···

×

Այո՛, այս մարդը, անպատճառ, « ի նոցանէ» է : Վկայեալ, պսակաւոր ջար-դարար մը :

Մե՛զ որ իրեն հետ տեսակցութիւն ու-նեցողը ո՛չ մեր պատուական Ֆէյտին է ե-ղեր, ո՛չ ալ մեր Օտէթը ·

Եթէ անոնք եղած ըլլային, անտարա-կոյս, պիտի հարցնէին իրեն ·

— Փարիզը, մեր անմահական ու ան-զուգական Փարիզը մեռեր է թէ չէ մե-ռեր, դուք, մի՛ հետաքրքրուիք ··· Այդ հոգը մեզի ձգեցէք··· Փարիզցին պատ-ուաւոր է թէ պատուաւոր չէ, այդ մա-սին ալ վճիռ մի՛ արձակէք ··· Բայց, պատասխանեցէք մեր քանի մը անմեղ հարցումներուն ···

— Հարցուցէք, նայիմ ···

— Փոքր Ասիոյ քաղաքակրթութեանց մասնագէտ էք եղեր··· կ'ընդունի՞ք թէ այդ քաղաքակրթութիւններէն մէկն ալ հայկականն էր ···

— Մի՛ տարաձայնէք, բայց պատաս-խանս հաստատական է ···

— Շատ բարի··· Հայերուն հայրենիքը փոքր Ասիոյ ո՞ր կողմը կը գտնուէր··

— *Ճանըմ*, դուք երկուքդ ալ հարազատ Ֆրանսացիներ էք, ինչո՞ւ զիս անհամ կացութեան կը մատնէք ··· Ուրիշ նիւ-թերու մասին խօսինք ··· Պալ Թապա-ռէն, Սփինքս, Քազինօ տը Փառի, Լիտօ ··· կնիկ, աղջիկ···

— Ձեր քննական պտոյտներուն ընթաց-քին, առիթը ունեցա՞ք Կարին, Վան, Մուշ, Տարօն, Տիգրանակերտ, Սեբաս-տիա, Տրապիզոն, Խարբերդ, Խնուս, Քղի, Այգեստան, Չմշկածագ, Ակն, Բին-կեան, Աղթամար այցելելու ···

— Գործիս եւ աշխատանքներուս բե-րումով, այո՛, շատ յանախ այդ կողմերը գացած եմ··· Թէեւ ձեր տուած անուն-ները «սխալ» անուններ են, ի՛նչ որ է···

— Լա՛ւ··· Դուք որ սուր աչք ունիք եւ տեսեր էք թէ մեր Փարիզը մեռեր է եւ Փարիզցիներն ալ առաջուան Փարիզցինե-րը չեն մնացեր, կրնա՞ք մեզի ըսել թէ Հայաստանի մէջ քանի՞ «չմեռած» հայ-կական գիւղ ու քաղաք տեսած էք ··· Չը-գած էք ···

— Շատ նեղը կը ձգէք զիս ···

— Դուք որ տեսեր էք թէ Փարիզի ար-ձանները յօնք կը պոստեն, տեսա՞ծ էք նաեւ արցունքը հայկական եկեղեցինե-րու եւ վանքերու քարերուն, որոնք հա-տիկ հատիկ վար առնուեցան ձեր ժողո-վուրդին մատներով ···

— Ձեր երկուքին ֆրանսացիութիւնը կասկածի տակ կը դնէք ձեր այս անհար-կի հարցումներով ··· *Ֆոլի Պէրժեռը* քա-նի՞ն կը բացուի ···

— Ձեր ուշադրութեան առարկայ եղեր է քանի մը Փարիզցիներու անկրթութիւ-նը ··· Շատ լաւ, թէեւ դուք դատաւոր ըլլալու իրաւունք չունիք ··· Բայց, ըսէք մեզի — ձեր ուշադրութեան առարկայ ե-ղա՞ծ է նաեւ ձեր ժողովուրդին անքաղա-քակրթութիւնը ···

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք ··· Աս ի՛նչ ծա-նըր ամբաստանութիւն է ···

— Ո՛չ կօշկակար էք եղեր, ո՛չ ալ Ստամպոլի Գոց Շուկան *լէպլէպի* ծա-խող··· Ուրեմն, կրնա՞ք մեզի ըսել թէ ո՞ւր է, ի՞նչ եղաւ Հայաստանի հայ ժո-ղովուրդը ···

— Եղածնին քանի հոգի էր որ··· Քանի մը տասնեակ ընտանիք ··· ելեր գացեր են···

— Լա՛ւ, ելեր գացեր են ··· Ի՞նչ եղած են անոնց պատմական յիշատակարաննե-րը ··· Գոնէ դուք, իբրեւ մտաւորական եւ հնախոյզ, կրնա՛ք պատասխանել ···

— Կը ներէք համարձակութեանս, բայց իրաւունք ունիմ եղեր ըսելու թէ Ֆրան-սայի, Փարիզի, մէջ բարեկրթութիւն ըս-ուածը չէ մնացեր ··· 1910ին, Փարիզը ասանկ չէր խայտառակեր իր հիւրերը ···

— Դուք 1910ի Փարիզը կը փնտռէք ··· Մենք 1910ի Հայաստանը, ո՞ւր է ···

— Ձինացի փիլիսոփան կ'ըսէ — ետեւ մի՛ նայիք, առջեւ նայեցէք ··· *Ֆոլի Պէրժեռը* քանի՞ին կը բացուի ···

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

Քամթրոյի արտօնութենէն կը մեկնին դէպի Միացեալ Նահանգները : Հաւանա-յէն հասած լուրերու համաձայն սակայն, իշխանութիւնները ելքի արտօնութիւնը մերժած են 16էն 26 տարեկան երիտա-սարդներուն : Կը յիշուի այս առթիւ թէ Քուպայի մէջ զինուորական ծառայու-թիւնը կը սկսի 17 տարեկանին :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ մէջ, զօրավարները կը վարանին օրէնքէ դուրս հռչակելէ հա-մայնավարները : Միւս կողմէ սարսափե-լի մանրամասնութիւններ կը տրուին վեց զօրավարներու ջարդին մասին : Ոստիկան մը կը պատմէ թէ համայնավար կանայք չարժումի անդամուհիներ, նախատինքներ պոռալով, կը պարէին մինչ երիտասարդ-ները կ'անդամահատէին զօրավարները : Այս ջարդը նախաբան մըն էր, իբրեւ հե-տեւանք պիտի ունենար Զինուտանի օրի-նակով ժողովրդական Հանրապետութիւն մը հաստատել Ինտոնեզիոյ մէջ, ճիշդ Հոկտեմբեր մէկին որ չին Հանրապետու-թեան հիմնադրութեան թուականն է :

ՔՈՆԿՈՅԻ նախագահը Քազավուպու հրաժարեցուց Չոմպէն : Նոր դահլիճը կը կազմէ Էվարիսթ Քիմպա : 39 տարեկան է եւ քաղաքական բարեկամը եղած է Չոմ-պէի :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ նոր կարգադրութիւններ եղան երթեւեկի վերաբերեալ : Կը տա-րածուի «Կապոյտ Գօտին» եւ կ'արգիլուի կենալը կարգ մը նոր շրջաններու մէջ :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ նախկին վարչապետը՝ Սամիր էլ Ռիֆայ մեռած է առջի օր : Ծը-նած էր 1899ին : Եղած է նաեւ Ծերակոյ-տի նախագահ :

ՔՈՒԷՅԹԸ Յորդանանի միացնող ճամ-բայ մը պիտի շինուի, որ պիտի անցնի Սէուտական Արաբիայէն, ըստ համաձայ-նագրի մը որ ստորագրուած է Ամմանի եւ Քուէյթի միջեւ :

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութեան նախա-գահը՝ Սառակաթ Վարշաւա հասաւ առ-ջի օր : Խօսակցութիւններ պիտի ունենայ գլխաւորաբար արեւելք - արեւմուտք յարաբերութեանց շուրջ : Պիտի զբաղի նաեւ Իտալիոյ եւ Լեհաստանի առեւ-տրական եւ տնտեսական յարաբերու-թիւններով :

ՄԱՌԷՇԱԼ ԱՄԷՐԻ Փարիզ ժամանումին առթիւ, եգիպտական եւ լիբանանեան մամուլը գովքը կը հիւսեն Ֆրանսայի :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ղեկավարը՝ Գնդ. Պումետ-իէն Խորհ. Միութիւն հրաւիրուած է :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ
ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

ՊԵՐԼԻՆ, (Յառաջ) — Սեպտեմբեր 19ի ընտրութիւնները չորս տարուան համար ճակատագրական անորոշ արդիւնք մը տուին:

Ելեկտրոնական հաշուամեքենան նոյն գիշերն իսկ քուէարկութեանց արդիւնքը ձայնասփիւռով եւ պատկերասփիւռով յայտնեց ժողովուրդին, թէ յաղթանակը այժմու վարչապետը տարաւ, այսինքն քրիստոնեայ դեմոկրատ կուսակցութիւնը միացած քրիստոնեայ ընկերային պավիերական կուսակցութեան (Շթրաուսի նախագահութեամբ) ընդդէմ սոցիալ-դեմոկրատներու (Վիլլի Պրանտ):

Պէտք է ըսել որ այս յաղթանակը բաւական պայմանական է: Այս պատճառով ալ Էրհարտ կարգ մը դժուարութիւններու առջեւ կը գտնուի իր կառավարական դահլիճը կազմելու համար: Բացատրենք:

Նախ 14 կուսակցութիւններէն չորսը միայն կրցած են մօտ 32 միլիոն քուէներուն հինգ առ հարիւրէն աւելի քուէ շահիլ, որով կը ղրկեն իրենց երեսփոխանները Պունտըսթակին: Միւս բոլոր կուսակցութիւնները՝ եւ խմբական ներկայացուցիչները չեն յաջողած, որովհետեւ տասը, քսան, յիսուն հազար քուէներով չէին կրնար հինգ առ հարիւրի պայմանը լրացնել, նոյնիսկ ծայրայեղ ազգայնական (658·000 քուէ) եւ ծայրայեղ «խաղաղասիրական» կամ արեւելեան Գերմանիոյ հակում ունեցող (432·000 քուէ) կուսակցութիւնները կորսնցուցած են իրենց նախորդ քուէարկութեան (1961ի) քուէներուն կարեւոր մէկ մասը՝ մինչեւ 200·000ական քուէ: Ասիկա իր կարգին նշանակալից է, անոր համար որ արեւմըտեան Գերմանիոյ մէջ աջ եւ ձախ ծայրայեղ կուսակցութիւնները վերջնապէս անյոյս վիճակի մէջ կը գտնուին եւ հետեւորդներ չունին քաղաքական դեր մը ստանձնելու համար:

Չորս գործելու ատակ դարձած կուսակցութիւններու քուէները հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնեն․

Սոցիալ Դեմոկրատ (Պրանտ)
12·711·726 (1961ին 11·427·355)

Քրիստոնեայ Դեմոկրատ (Էրհարդ)
12·324·076 (1961ին 11·283·901)

Քրիստոնեայ Ընկերային (Շթրաուս)
3·068·861 (1961ին 3·014·471)

Ազատական Դեմոկրատ (Մէնտէ)
3·962·948 (1961ին 4·028·766)

Իսկ աթոռներու բաժանումը ցոյց կուտայ որ՝ Պունտըսթակի մէջ Սոց․ Դեմոկրատները կը գրաւեն 202 աթոռ (1961ին 196), Քրիստ․ Դեմոկ․ 196 (1961ին 192), Քրիստ․ Ընկերային 49 (1961ին 50), Ազատական Դեմոկրատ 49 (1961ին 67):

Թիւերու լեզուն կը խօսի, որ Սոց․ Դեմոկրատները ամէնէն շատ քուէն շահած են, բայց նկատի ունենալով, որ երկու Քրիստոնէական կուսակցութիւնները միացեալ խմբակցութիւն կազմած են Պունտըսթակին մէջ, անոնք միասնաբար յաղթած եղան եւ Պունտըսքանցլէր պիտի ըլլայ դարձեալ Փրոֆ․ Լուտվիկ Էրհարտ:

Երկու Քրիստոնեայ կուսակցութիւնները միասին կ'ունենան 196 + 49 = 245 ձայն, բայց ասիկա չի բաւեր կառավարական գործերու համար մեծամասնութիւն շահելու, որովհետեւ Սոց․ Դեմոկրատները 202 ձայն ունին եւ եթէ Ազատականները ընդդիմադիր կողմին հակին, կառավարութիւնը կը վտանգուի 202 + 49 = 251 ձայնով:

Ահա այս պատճառով Էրհարտ ստիպուած է, ինչպէս չորս տարի առաջ Ատընաուըր, համախմբական կառավարութիւն մը կազմել Ազատականներուն հետ, որոնք, թէեւ կորսնցնողներն էին Սեպտեմբեր 19ին ընտրութեանց մէջ, այնուամենայնիւ իրենց դիրքը կշիռ ունի: Այսպէս է որ Մէնտէ գործակցելու պատրաստ ըլլալով հանդերձ իր պահանջները կը դնէ Էրհարտի առջեւ: Այս պահանջներուն կարեւոր կէտերը կը կազմեն՝ հաշտարար քաղաքականութիւն արեւելեան երկիրներու հետ, Շռէօտէրի բռնած ուղղութեան շարունակութիւն, հինգ նախարարական աթոռ, փոխ – վարչապետութիւնը, Շթրաուսի բացարձակ մերժում նախարարական որեւէ դիրքի եւ զանազան հակակշիռներ: Կը թուի թէ Մէնտէ պիտի օգտագործէ Սոցիալ Դեմոկրատներու ուժեղ ընդդիմադիր դիրքը եւ պիտի հակակշռէ Պունտըսքանցլէռի պաշտօնին կապուած չարք մը ձեռնարկային ազատութիւններուն: Կրնայ նոյնիսկ որոշ, էական հարցերու քուէարկութեան ատեն ընդդիմադիրներուն կողմը ուժեղացնել՝ անուղղակի քուէարկել տալով իր կուսակիցներուն մէկ մասին կառավարական որեւէ առաջարկին դէմ: Ասիկա շատ ալ անհաւանական չէ, որովհետեւ Ազատական կուսակցութեան երեսփոխաններու ներքին կապակցութիւնը այնքան ալ սեղմ չէ, իսկ օրինապէս ամէն երեսփոխան ազատ է իր խղճին ձայնին համաձայն քուէարկելու:

Էրհարտ ունի նաեւ դժուարութիւններ Քրիստոնեայ երկու կուսակցութիւններուն ներքին ցանցին մէջ: Բացայայտ է, որ երկու տարի առաջ վարչապետի պաշտօնին անցաւ ղրեթէ Մէնտէի այն պընդումներուն հետեւանքով որ Ատընաուըր հրաժարելու ստիպուած էր: Էրհարտ եկաւ իբր ժողովրդական համակրութիւն վայելող «տնտեսական հրաշք»ին մարդը: Էրհարտ պէտք էր այս ընտրապայքարը շահէր, նախ՝ արդարացնելու համար իր վրայ դրուած յոյսը եւ ցոյց տալու իր անձնական կարողութիւնը, այլեւ այն բանին համար, որ Գերմանացիները վկայական տալու էին, թէ չեն ուզեր փոխել տնտեսական վերելքի ընթացքը, եւ կ'ուզեն պահել արտաքին քաղաքականութեան շարունակականութիւնը:

Եւ սակայն ներքին եւ արտաքին կացութիւնը ոչ միայն երեք շաբաթուան մէջ կառավարութեան կազմութեան դժուարութիւնը ցոյց կուտայ, այլեւ կը թուի թէ Էրհարտ պիտի ստիպուի անհատական պրկուած դիրք մը բռնելու՝ մանաւանդ այսպէս կոչուած «Տը Կոլի համակիր» իր մօտիկ բարեկամներուն դէմ (Շթրաուս, Ատընաուըր, Պարոն Ֆոն Կութընպերկ եւն․) իր գործունէութեան չդթայատրութիւն նպատակով կազմուած յանձնաժողովին դէմ, եւ վերջապէս պիտի փորձէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ յաջողութիւն մը արձանագրել, որպէսզի լըռութեան դատապարտէ իր քաղաքավար բարեկամներն ու ընդդիմադիր ուժեղ կուսակցութիւնը, որ ի վիճակի է այս ընտրութիւններուն հետեւանքով բուռն պայքարներ բանալ կառավարութեան դէմ:

Պրանտ յաղթանշական խօսքով մը բնորոշեց այս ընտրութեանց արդիւնքը․ «աղտոտ պայքար» մղեցին (մանաւանդ իր անձին դէմ չչուկներով), բայց Սոցեալ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը իրեն տրուած ձայներուն ուժով աւելի յստակ պիտի խօսի Պունտըսթակին մէջ: Նշենք որ Էրհարտ կտրուկ կերպով մերժեց որեւէ գործակցութիւն Սոցեալ – Դեմոկրատներուն հետ եւ ասով չի կրնար այլեւս նախորդ Պունտըսքանցլէռի պաշտօնին բարձրանալու առթիւ Սոցեալ Դեմոկրատներէ լսած համակրական խօսքերուն վրայ հաշուել:

Եթէ Էրհարտ համարձակօրէն պահէ արտաքին նախարար Շռէօտէրը եւ Հալշթայնը իրենց դիրքերուն վրայ, կը նշանակէ թէ պիտի գործէ աւելի Մէնտէի ուղեղիծով քան իր կուսակցութեան աջակողմեան թեւին: Այս ձեւով Մէնտէ կրնայ ստանձնել իրատես քաղաքականութեան մը միջնորդի դերը, որմէ գոհ կրնան ըլլալ նաեւ Սոցիալ – Դեմոկրատները, այլ մանաւանդ ընտրողներու մեծ ծաւալն զանգուածը, որ դէմ արտայայտուեցաւ յախուռն շարժումներու դուռ բանալուն, եւ լուռ փափաքն ունի հաշտ քաղաքականութեան մը սկիզբը դնելու «արեւելքի հետ» գոնէ փոքր քայլեր առնելով…

Անկասկած է, որ Էրհարտ նոյն տրամադրութեամբ Մոսկուա ուղարկեց Գարոտըր քիմիական ցուցահանդէսին մէջ գերմանական մեծ տաղաւարին բացման առիթով: Դժբախտաբար այս մեծայոյն գերման պաշտօնատարին կատարած բանակցութիւնները որեւէ չօշափելի արդիւնքի չհասան, բայց ենթադրել կուտան, որ Էրհարտ Մէնտէի եւ ուրիշ քաղաքագէտներու համակարծիք է Խորհրդային Միութեան հետ հասկացողութեան մը փորձեր ըլլան:

Էրհարտի պաշտօնակէս Պունտըսքանցլէռ առաջարկուելը նախագահ Լիւպքէի կողմէ աւելի չի կրնար ուշանալ: Ակնէ վերջ է որ կարելի պիտի ըլլայ ճշդիւ տեսնել Էրհարտի նորընտիր կառավարութեան կազմը եւ Պունտըսթակի դիրքը հանդէպ կառավարութեան:

Փ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՄԵՐ ՇՆՉԱԾ ՕԴԸ

Արգիլուած է «ծխել Փարիզի երկինքին մէջ»: Առողջապահութեան նախարարին այս նոր օրէնքը, որ գործադրութեան պիտի դրուի այս ձմեռ կը վերաբերի մայրաքաղաքին բոլոր ծխնելոյզներուն, որոնք պատասխանատու են շէնքերու վրայ կուտակուող թանձր ծուխին եւ փարիզցիներու շնչած օդին ապականութեան: Համաշխարհային տարողութիւն ստացած աղէտի մը դէմ պայքարելու համար է, որ այս տարի կ'արգիլուի ածխավաճառներուն ծախել այնպիսի ածուխներ, որոնք այրուելու պահուն թանձր ծուխ կ'արտադրեն:

Ինչ կը վերաբերի հեղուկ վառելանիւթերուն, ինչպէս, օրինակ, մազութին, անոնց գործածութիւնն ալ հակակշռուած է: Եւ կամաց – կամաց պիտի գործածութենէ դուրս հանուին բոլոր անհատական հին կրակարանները: 1967 Հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ, մազութի գործածութիւնը պիտի արտօնուի միայն այն օճախներուն, որոնց ջերմութիւնը ժամական հազարէն աւելի է:

Ճարտարարուեստական երկիրներուն մեծ մասը ներկայիս դէմ յանդիման կը գտնուի այս ծանր հարցին: Ամէն տարի Նիւ Եորքի ծխնելոյզները կը սփռեն 1·350·000 թոն ծծմբային կազ: Այս կազը, ներկայիս, ծուխին հետ միասին կը նկատուի առողջապահներուն թիւ մէկ թշնամին: Տարօրինակ կերպով օդին ապականութիւնը սերտ կապ ունի յառաջդիմութեան եւ, մանաւանդ, մարդոց հանգստաւէտ պայմաններու բարելաւումին հետ (Հանգստաւէտութիւն մը, որ դեռ յարաբերական է, քանի որ 1962ին Փարիզ դեռ կը հաշուէր երեք առ հարիւր բնակարաններ առանց ելեկտրականութեան, 15 առ հարիւր առանց ջուրի, 45 առ հարիւր առանց հանգստաւէտ պայմաններու եւ 65 առ հարիւր առանց բաղնիքի): Ճարտարարուեստի կեդրոն դարձած արդի քաղաքներուն մէջ միլիոնաւոր մարդիկ կը շնչեն, կ'աշխատին, կ'երթեւեկեն եւ կը տաքնան քանի մը քառ․ քիլոմեթր տարածութեան վրայ: Աւելի քան 2·800·000 Փարիզցիներ կ'ապրին 87 քառ․ քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ: Օրուան մէջ, չորս միլիոնէ աւելի անձեր կ'երթեւեկեն եւ կ'աշխատին քաղաքի մը մէջ, ուր բնակչութեան խտութիւնը (32-

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

Ա.

Տ. Խ. — Հայ բեմերու հանճարեղ ողբերգակ Պետրոս Ադամեան իր արուեստի քնարին վրայ ունէր բազմաթիւ լարեր: Մեծանուն դերասանը նկարիչ էր, բանաստեղծ եւ վիպասան: Ստորեւ մեր ընթերցողներուն կը ներկայացնենք իր գրչին անտիպ մէկ վիպակը, որ կը ներկայացնէ աղեխարշ պատմութիւն մը: Լեզուն պահած ենք նոյնութեամբ:

Օգոստոսի վերջերում Կովկասի մայրաքաղաք լեռնապատ Տփղիսը ծածկուած էր մի թանձր ու խոնաւ մառախուղով, եւ երկու օրուայ տեղացող փոշենման անձրեւն արդէն լճակներ եւ առուակներ էր ձեւացրած զառիվայրերի եւ քարայատակ փողոցների փոսերին մէջ:

Այնքան խտացած էր օդը, որ միջօրէի թնդանօթին հարուածն անգամ խուլ էր հնչում, եւ վառօդի սպիտակ ծուխը գոնէ մի վայրկեան աքօղում էր Աղեքսանդրեան այգիի վանդակապատ մուտքը, ուր ուրիշ օրերի նման չէր երեւում շրջագայողների յամրաղնաց շարժմունքը, հազիւ մի քանի գործապրաղ մարդիկ կամ կանայք կ'անցնէին շտապ, ցեխի եւ ջրերի մէջ ոստոստելով:

Այդ ծանր ու խոնաւ մթնոլորտը որ յանկարծ կը յաջորդէ անտանելի շոգերին, վատառողջ է ամէն կարգի եւ կազմուածքի տէր անձանձ, եւ բարոյապէս տխուր կերպով կ'ազդէ հիւանդ ջղտների վրայ: Մանաւանդ Կուր գետի մռայլ երեւոյթը, որի դեղնած եւ պղտոր ջուրը սպունգի նման փրփուրի պղպջակներով ծածկուած, վազում է վազում, աջ ու ձախ գետեզրի վրայ թողնելով իւր մակերեւոյթում լողացող մարմինները, փայտի կամ գործարանաց ածուխի փշուրն ու կոտրտանք, ցնցոտիք, մամռապատ եղէգներ․ այս վերջինները ջրեղէն բաղեղների նման գալարուելով՝ կը փաթթուէին ցիցերի, լաստերի եւ Միքայէլեան կամուրջի ստորոտին թմբոյը, ուր ջուրը՝ քմահած եւ խելապտոյտ շրջաններ անելով, փրփրալով, փչալով, կ'եռայ ու կը դառնայ եւ կը շարունակէ իւր ճանապարհը:

Կամրջի երկու կողման հնաձիգ տեսարանները ծածկուած են զոլորշիով, եւ չեն երեւիր այն անյողդողդ ժայռերի ու ըլրակաց վերայ հիմնարկուած պատշգամաւոր տները, ցան ու ցիր եղերքում սփռուած տնակ, խրճիթ եւ գործարան:

Այլ միւս կողմից տեղ – տեղ կ'երեւին ծառեր, ծխող ծխնելոյզք, որոց ետեւից՝ երկնից պարզութեան ժամանակ մի կապտագոյն մշուշով պատած կը նշմարուին սրածայր լերանց գագաթները, մերթ վարդակարմիր ու մանուշակագոյն, երբեմն էլ սպիտակ, արեգական ընթացքին համեմատ:

Կամրջի տակից անցնող ջրին նման մարդկային մի հոսանք էլ նորա վերայից միշտ անցուդարձ կ'անէ, որի կարծես բարեկարգութիւնը անվրդով պահպանելու համար կը հրամայէ հսկել Վարանցովի խստահայեաց եւ չքեղադիր պղնձեայ պատկերը՝ իւր լայնանիստ պատուանդանին վերայ արթուն եւ կանգուն:

Գիշերն աւելի քաղցրելի է այդ գետին երեւոյթը, այդ բազմամարդ, գողտրիկ եւ ծաղկեալ քաղաքի կեդրոնում վազող ու փրփրացող սարսափելի գաղտնեայ նեղ եւ ընթացիկ ովկիանոսը, որի տափարակ ու պտտուն ալիքները աղօտ կերպիւ կ'անդրադարձնեն եղերքի վառուած լոյսերը, որ իր լռութեան մէջ անգամ ունի մի խորհրդաւոր մրմունջ, եւ իր յատակում թաղուած յոյսերն ու գաղտնիքները կը պատկերացնէ երբեմն մահասարսուռ ժպիտով՝ իր պայծառ ալիքների մակերեւոյթում:

Այլ երբեմն արշալուսոյ խաղաղ եւ փայփայող լուսոյը կը հանդարտի, կը կանոնաւորէ իւր ընթացքը, գրաւիչ մի պատկեր կը ստանայ ու կը հանէ իւր ծոցից կապուտակ գոլորշիներ, որք մերթ կը պատեն եղերքը մառախուղի քօղով, յետոյ ծանր առ ծանր արեգակին հետ բարձրանալով՝ ամպ կը կազմեն երկնքում:

Սակայն երբ ամառուայ շոգերն կը ըսկըսին, եւ քաղաքը կը ծածկուի ծանրանացող գործատեարց համար գետեզերքի շոգից պատսպարան կ'որոնեն շրջակայ գիւղերում, այն ժամանակ քաղաքում մընացող գործատեարց համար գետեզերքի մօտ շատ անգամ կարելի է շունչ քաշել, լողանալ: Արդէն շատերն իրենց գործերի բերմամբ էլ այնտեղ են հաստատած ըընակարան, գործատուն եւ գրասենեակ, որոնց մէջ նշանաւորներից մինն է Գողթունու ալիւրի գործարանը, որի կից է նաեւ գրասենեակը մի յարկի վերայ՝ անմիջապէս ջուրին մօտ, ուր աղան երբեմն գիշերները կ'անցընէ իւր գործի շահերից ստիպեալ, ուր կը պահէ մի երկաթէ արկղի մէջ իւր փողն ու թղթերը եւ թանկագին առարկայք…:

Պ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(1 Շար․)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԱՄԱՌՕՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ»

Այսպէս կը կոչուի այն գրքոյկը, զոր հրատարակեց Պ. Ֆրունձեան (Պերլին): Գրաբարի համառօտագրութիւնները քանի մը բառերու եւ պատուիրներու համար կը գործածուէին, բայց այս սովորութիւնը հետզհետէ ընդհանրացաւ հիմ ունենալով ձայնաւոր տառերը բառին մէջէն հանել, միայն բաղաձայները գրել կամ նոյնիսկ բաւականալ բառին առաջին եւ վերջին տառով: Այսպէս՝ սբ = սուրբ, Ած = Աստուած, Քս = Քրիստոս, եւայլն:

Որքան յառաջ գնայ հին մատեաններու ձեռագրական ընդօրինակութեան պահանջը, այնքան աւելցան համառօտագրութիւնները՝ մանաւանդ 17րդ դարուն, նկատի առնելով ժամանակի եւ գրենական պիտոյից խնայողութիւնը, այլ եւ ապահով ըլլալով որ այն ատենի սակաւաթիւ ընթերցողները վարժ էին այդ կրճատումներուն: Տպագրութեան Հայոց մէջ կիրարկումէն (1512) ետք եւս գործածուեցան համառօտագրութիւնները, այնպէս որ ունինք 19րդ դարու առաջին երրորդէն իսկ «Հայկազեան բառարան»ը, Հ. Գաբր. Աւետիքեանի «Քերական»ը եւ շատ ուրիշ գրքեր, որոնք լայնօրէն համառօտագրութիւններ գործածած են, ինչպէս եւ կային եւ կան դեռ աղօթագրքերու, տապանաքարերու եւ վիմական արձանագրութիւններու մէջ:

Պ. Ֆրունձեան, որ հայերէնի դասախօս է Պերլինի Համալսարանին մէջ, առաջնորդուած դասաւանդական գործնական կարիքէ, կազմած ամփոփ գրքոյկ մը հայերէն համառօտագրութիւններու: Ասոնք մօտ ութ հարիւր հատ են, եւ անշուշտ ամէնքը չեն, այլ ժրաջան պրպտումով հաւաքուած են զանազան գրքերէ որոնց անունները տրուած են իբր սկզբնաղբիւր յատուկ էջի մը վրայ: Ներածականին մէջ կը գտնենք գերմաներէն լեզուով բացատրութիւններ՝ ընդհանուր համառօտագրական սկզբունքին, «պատիւ» նշանին եւ ուրիշ նշաններու գործածութեան, գրերու ագուցման, տառերու թուական նշանակութեան եւ Հայոց թուականութեան մասին: Կան նաեւ նմոյշներ վիմական արձանագրութենէ եւ 17րդ դարու ձեռագրի պատկեր մը ժամանակագիր Գրիգոր Վրդ. Դարանաղցիէ: Իսկ բառացանկը այբբենական կարգով է, եւ համառօտագրուած բառին քով դրուած է բուն բառը եւ անոր գերմաներէնը: Այսպէս միջազգային լեզուով մը համառօտագրութեանց բառարան ունեցած կ'ըլլանք: Նկատի ունենալով որ բաց ի գրաբարէ եւ Միջին հայերէնէ՝ արդի հայերէնէ եւս համառօտագրութիւններ դրուած են ցանկին մէջ, այս գրքոյկը պիտանի է նորուսոյցներու եւ ընթերցասէրներու միաժամայն:

X.

300 բնակիչ քառ. քլմ.ի վրայ) ամէնէն շատն է աշխարհի մէջ: Գաղափար մը տալու համար բաղդատենք Թոքիոյի եւ Նիւ Եորքի հետ: Առաջինին մէջ բնակչութեան խտութիւնը 16·000 է, իսկ երկրորդին մէջ՝ 13·200 քառ. քիլոմեթրի վրայ:

Ինքնաշարժներու, ինչպէս նաեւ քիմիական եւ այլ գործարաններու արտադրած կազը աւելի եւս կ'ապականէ օդը:

Փարիզի մէջ, տուներու առատութեան պատճառով, ամէն մէկ անձ միայն հինգ քառ. մեթր ազատ տարածութիւն մը ունի իր տրամադրութեան ներքեւ: Եւ դեռ այս հաշիւին մէջ կը մտնէ գերեզմաններուն «կանաչ տարածութիւնները»: «Պատիւ այս քաղաքին, որ իր մեռելներուն կուտայ ողջերէն աւելի թթուածին» գրած է Ժիրօտու: Դժբախտաբար, այդ կանաչ տարածութիւնները կ'անյայտանան:

Փարիզ, բարեբախտաբար, չունի ծանր ճարտարարուեստ: Քաղաքին գործարաններուն մեծամասնութիւնը կը բանի ելեկտրականութեամբ, որով բաղդատմամբ Նիւ Եորքի եւ Լոնտոնի, Փարիզի օդը նուազ ապականած է: Տարին՝ 200 հազար թոնէն անդին չ'անցնիր մայրաքաղաքին «արտադրած» ապականող կազն ու ծուխը:

Տեղագրական դիրքին վրայ եւս բաքստաւոր է քաղաքը: Արդարեւ, կը գտնուի օդի փոփոխութեան լաւ շրջանի մը մէջ: Եւ այս պատճառով ալ մթնոլորտին ապականիչ տարրին մեծ մասը դիւրաւ կը ցրուի:

Դժբախտաբար, բազմաթիւ քաղաքներ զուրկ են այս առաւելութենէն:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—*—

«ՍՈՎ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ»

Նոր ստացանք «Սովետական Գրականութիւն» հանդէսի այս տարուան 8րդ թիւը:

Գրական – գեղարուեստական բաժնին մէջ զետեղուած են Ա. Այվազեանի եւ Ա. Սարոյեանի բանաստեղծութիւնները, Մկրտիչ Արմէնի նոր վէպին երկրորդ մասը՝ «Ժիրայր Գլենց» խորագրով, Հ. Մելքոնեանի «Վասն խաղողի եւ գինու» եւ Ա. Արաքսմանեանի «Դեղին եւ կանաչ տերեւներ» արձակ գործերը:

Տպագրուած են նաեւ Գ. Արեւեանի «Ասք քիմիայի մասին» եւ Գ. Արաջեանի «Հայրենի գիւղում» ակնարկները:

Արձակագիր Վախթանգ Անանեանի ծննդեան 60ամեակին առթիւ հանդէսին խմբագրութիւնը նամակով մը կը շնորհաւորէ գրագէտը: Բանաստեղծ Սարմէն յոբելեարին ուղղած է խօսք մը՝ չափածոյ տողերով:

Այս թիւին մէջ ամբողջ բաժին մը նուիրուած է Հայաստանի մէջ ապրող եւ ստեղծագործող ազրբեջանցի գրողներուն: Նոյն թիւին մէջ կայ «Հունդար բարեկամների մօտ» ուղեգրութիւնը (Ա. Սիմոնեան) եւ Սփիւռքի հայ գրականութեան նուիրուած տեսութիւն մը:

Գրախօսականներ կան Գ. Բեսի «Նովելներ»ուն, Ռ. Զարեանի «Ադամեանի Շէյքսփիրը» մենագրութեան, Բ. Կարապետեանի «Արեւը լերան վրայ» եւ Ա. Ստեփանեանի «Անծանօթ ծանօթներ» հաւաքածոներուն, Վ. Միքայէլեանի «Խրիմի հայկական գաղութի պատմութիւն» աշխատութեան մասին:

Ամսագիրը ունի նաեւ «Թերթելով գրական հանդէսները» եւ «Տարբեր տեղերից ամէն ինչի մասին» բաժինները:

ՃԱՓՈՆՑԻ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Զորս օր Հայաստան մնալէ ետք Սեպտեմբեր 28ին Երեւանէն իրենց երկիրը վերադարձան ճափոնցի գրագէտները:

Հայաստան գտնուած միջոցին գրագէտները այցելեցին Երեւանի պատկերասրահը, պատմութեան թանգարանը, Մարտիրոս Սարեանի արուեստանոցը եւ Մատենադարանը: Այցելեցին նաեւ Էջմիածին եւ Զուարթնոց:

Բանաստեղծ Սուզավարա Կացումի Երեւանին նուիրուած հետեւեալ բանաստեղծութիւնը գրեց:

Երեւա՛ն,
Քաղաք նոյեան աւանդավէպի,
Ապրում ես՝ ոտքդ դրած անցեալին,
Դարերին անթիկ.
Դու՝ հնագոյնը այս աշխարհի մէջ,
Հնագո՛յն քաղաք,
Զնայած դրան՝
Քո ժողովուրդը, ժողովուրդ է նոր:
Լուսաւո՛ր երկիր,
Որը տանիքն է այս հին Ասիայի:
Երեւա՛ն.
Դու մի հին երկրի ոստան,
Դու արժանի ես մեծ հիացմունքի,
Դու հրաշքներ ես գործում,
Հրաշքներ,
Որոնք նման են վեհ Արարատի
Ձիւնոտ կատարին:
Քո ժողովուրդը մօտ է մեզ այնքան
Իր սեւ աչքերով,
Եւ մեզ, որ հեռուից եկել ենք այստեղ,
Թւում ենք այնքա՛ն մօտիկ ու ծանօթ,
Եւ մենք կարող ենք ձեզ պատասխանել՝
Ողջագուրումին ձեր եղբայրական:

ԴԵՂԱԳԻՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Խռխռացին իւղը առատ, կտակը աղքատ:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԵՏՔԵՐ

Գուրգէն Մահարի թարգմանաբար կը ներկայացնէ վերոյիշեալ ուկրաներէն երգը, որուն բովանդակութիւնը կը թուի ըլլալ հայկական: Ապահովաբար գրուած է Ուկրայնիա ապրող Հայու մը կողմէ: Անցեալին կարեւոր գաղութներ ունեցած ենք Ուկրայնիոյ մէջ:

— Իմ հին ընկեր, ների թող քեզ
Երկնային տէրն ամենատես,
Ախ, ինչու ես բախտս փլում,
Ինչո՞ւ ես դու ինձնից խլում
Այս աղջկան:

— Ախպերացու, մի նեղացիր,
Գինիդ խմիր, ուրախացիր,
Իսկոյն հարցմունք կ'անենք հիմա,
Թէ ի՞նչ կ'ասի, չի՞ սիրի նա
Մեզ՝ երկուսիս:

— Իմ հին ընկեր, էդ ո՞նց էղպէս,
Բարի մարդիկ ի՞նչ կ'ասին մեզ:
Մենք երկուսս էլ ազապ տղայ,
Թող էդ դէպքում քոյր լինի նա
Թէ ինձ, թէ քեզ:

— Չէ, երկուսիդ ես չեմ սիրի,
Օ՜, տէր Աստուածն ինձ չիների,
Ես մէկին եմ միայն սիրում,
Մէկն է միայն սրտիս տիրում՝
Էն հայ տղան:

— Ով սուրբ Աստուած, տէր եղիր ինձ,
Այ սեւահող, ճամբայ տուր ինձ,
Երջանկութեան պիտի տիրի,
Այս աղջկան պիտի սիրի
Էն հայ տղան:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՆ ԱԼ...

Խոր ցաւով եւ վրդովումով արձանագրենք կը հանդիսանանք քստմնելի արարքի մը, որուն զոհ գացած է մեր աշխատակիցը՝ ընկեր Գուրգէն Պօյաճեան (Տէսին):

Երեք հայ երիտասարդներ, իրենք զիրենք իբրեւ գործ փնտռող Կիպրահայեր ներկայացնելով, կը դիմեն մեր աշխատակիցին բնակարանը, Հոկտեմբեր 4ի առաւօտուն: Եւ Տիկին Պօյաճեանի բարեացակամութենէն օգտուելով, կը մտնեն յարկաբաժինէն ներս: Ապա, առըրճանակի սպառնալիքով՝ ննջասենեակ հրելով Տիկինը, ամուր կը կապեն ձեռքերն ու ոտքերը, սփարատրայով կը փակեն բերանը եւ կը կողոպտեն տարիներու չարաչար աշխատանքի մը խնայողութիւնն ու արժէքաւոր զոհարեղէնները ու կը փախին:

Այս ցաւալի միջադէպը կ'արձանագրենք, որպէսզի այլ բարեմիտ ազգայիններ զոհ չերթան նման ապաբարոյ երիտասարդներու, որոնք Եւրոպա կուգան եւ ամէնէն առաջ կ'իւրացնեն ամէնէն աղտոտ բարքերը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Երբ սկսանք սուրճը խմել, Փուարո գոհունակ ժպիտ մը ուղղեց ինծի:

— Բարեկամս, դուք ձեր կարծածէն աւելի մեծ չափով օգտակար էք ինծի:

Ես շփոթեցայ եւ հրճուեցայ ինծի եղած այս անակնկալ պատուին համար: Մինչեւ այդ՝ Փուարո այդպիսի բան չէր ըսած ինծի: Յաճախ, խորքիս մէջ, իրեն հանդէպ, տեսակ մը դառնութիւն կը զգայի իմ մտային կարողութիւններս նախատելու կերպով քննադատելուն համար:

— Այո, ըսաւ մտածկոտ երեւոյթով մը, յաճախ կը պատահի որ գիս լաւ ուղղութեան վրայ դնէք դուք:

Խօսքերուն չէի հաւատար: Ուրախութենէս կարմրած էի:

— Հաւատացէք, Փուարո, որ շատ երկրնքն կըզգամ ինքզինքս: Անկասկած ձեզի ընկերանալով՝ շատ բան սորված եմ:

Խօսակիցս գլուխը օրօրեց.

— Ոչ, այդ չէ խնդիրը: Դուք ոչինչ սորված էք:

— Օ՜հ...

— Ոչ մէկ մարդ կրնայ օգտուիլ իր նմանին փորձառութենէն: Ամէն ոք պէտք է ինք զարգացնէ իր կարողութիւնները, առանց փորձելու ուրիշին օրինակին հետեւիլ: Ես երբեք չեմ փափաքիր տեսնել ձեզ իբրեւ երկրորդ եւ ստորադաս Փուարօ մը, այլ կ'ուզեմ որ ըլլաք անբաղդատելի Հասթինկը: Այո, այո, անբաղդատելի էք դուք: Ձեր վրայ ես կը գտնեմ բնական մարդու տիպարը:

— Անբնական մէկը չեմ, դէթ այդպէս ենթադրեմ:

— Դուք խոհեմ մարդն էք: Կը հասկընա՞ք, թէ ինչ կը նշանակէ այս: Երբ մարդասպան մը կ'որոշէ ոճիր մը գործել, նախ եւ առաջ կ'ուզէ խաբել: Եւ ո՞վ խաբել կը փորձէ: Այն որ մտքին մէջ ընական մարդը կը ներկայացնէ: Մարդկային այս բնագիր սակայն գործնականապէս գոյութիւն չունի, այլ դուք ընդունակ էք կարելի եղածին չափ մօտենալ անոր: Կան պահեր՝ ուր ուշիմութեան շողեր կ'արձակէք, պահեր ալ կան, սակայն, (ներեցէք անկեղծութեանս, բարեկամս), պահեր՝ ուր կը հասնիք մինչեւ մտածելու անկարող ըլլալու աստիճանին: Այս ամբողջութիւնով՝ դուք կը մարմնաւորէք բնական մարդու տիպարը:

Եւ եթէ կ'ուզէք գիտնալ թէ ինչ կերպով ծառայութիւն կը մատուցէք ինծի, ահա.— ինչպէս հայելիի մը մէջ՝ ես ձեր անձին վրայ կը կարդամ, թէ ինչ կ'ուզէ հաւատացնել մարդասպանը: Ու ձեր այս ծառայութիւնը մեծապէս օգտակար կ'ըլլայ ինծի:

Իրականութեան մէջ լաւ չէի հասկնար զինքը, այլ ինձ կը թուէր, թէ Փուարօն հեռու էր ջատագովանքներ ուղղելէ ինծի: Բայց ահա ինքը ուղղեց իմ տպաւորութիւնս:

— Գէշ արտայայտուեցայ, աճապարեց աւելցնել: Դուք, սիրելի բարեկամս, խիրացուցած էք ոճրագործի մը հոգեկան վիճակին թափանցումը, ինչ որ բոլորովին կը պակսի ինծի: Դուք ցոյց կուտաք ինծի թէ ան ինչ կ'ուզէ հաւատացնել ինծի...

— Թափանցում հոգեկան վիճակի... այո, թերեւս բոլորովին զուրկ չեմ ատկէ:

Փուարօ, իր փոքրիկ գլանիկներէն մին ծխելով, կը նայէր ինծի բարութեամբ:

— Սիրելի Հասթինկ, մրմնջեց ան. անկեղծ գորով մը կը զգամ ձեզի հանդէպ:

Թէեւ գոհունակ, բայց քիչ մը նեղ կացութեան մէջ ըլլալով՝ կը շտապէի ուրիշ նիւթերու վրայ խօսակցիլ:

— Այժմ, ըսի, աչքէ չհեռացնենք մեր հետազօտութիւնը:

Փուարօ գլուխը դէպի ետ հակեց եւ իր պզտիկ աչքերը պսպղեցան.

— Զանազան հարցումներ կուտամ ինքզինքիս, ըսաւ ան:

— Բնականաբար, գոչեցի ես: Ո՞վ է մարդասպանը Լորտ Էճվարի:

Փուարօ գլուխը օրօրեց կորովի.

— Ոչ, ոչ: Այդ հարցումին համար դեռ կանուխ է: Դուք կը նմանիք ոստիկանական վէպի մը ընթերցողին, որ ըսկիզբէն կ'ուզէ ճանչնալ յանցաւորը: Եւ կ'ամբաստանէ իբր այդ գրքին բոլոր անձնաւորութիւնները: Անգամ մը, բացառիկ պարագայի մը մէջ, ես ինքս ալ փորձեցի այդ ձեւը, եւ, պէտք է ըսել, որ բաւական մեծ յաջողութիւն ձեռք բերի: Բայց այդ մասին ուրիշ անգամ կը պատմեմ ձեզի: Առ այժմ... ի՞նչ բանի մասին կը խօսէինք:

— Ինքզինքնիդ ուղղած հարցումներու մասին... պատասխանեցի խստօրէն:

— Շատ ճիշդ, ըսաւ Փուարօ: Մենք արդէն վիճեցինք առաջին հարցումին մասին.— Ինչո՞ւ համար Լորտ Էճվար փոխած էր իր դիրքը ամուսնալուծման խնդրոյն մէջ: Երկու թելադրութիւններ կը ներկայանան իմ մտածմանս մէջ: Անոնցմէ մէկը ձեզ ծանօթ է:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ հերոսամարտի 45րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Յետ պատարագի մատաղի օրհնութիւն եւ յուշահանդէս Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատակը յարգողները:

×

ՇԱՄԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շամ, այս Կիրակի դպրոցի սրահը: Լիոնի հոգեւոր հովիւ Տ. Դաւիթ վրդ. Սահակեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն կը մատուցանէ 8000 անթաղ նահատակներուն խնկելի յիշատակին եւ կը քարոզէ: Կը բանախօսէ Հայր Սարգիս Ալթունեան (Մարսէյլէն) հոգեճաշ աւանդական մատաղով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Թագուհի Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Բենիամին Փիլոյեան, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Փիլոյեան, ինչպէս նաեւ ազգականներ եւ բարեկամներ, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի (17 Հոկտ. 1965) առաւօտեան, Ս. պատարագէն ետք, նորոգ հանգուցեալ՝

ԱԼԷՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

(զոհ կառքի արկածի)

ինչպէս նաեւ Գրիգորեան եւ Փիլոյեան ընտանիքներու համայն ննջեցեալներու հոգւոյն համար, Պուլվար Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյն մէջ:

Հանգուցեալներուն յիշատակը յարգող ազգականներէ եւ բարեկամներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ Պուլվար Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին:

×

Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան, Այրի Տիկին Արծրունի կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարէ այս Կիրակի առաւօտ Մարսէյլ – Փրատոյի Մայր Եկեղեցին, իրենց սիրեցեալ զաւակներուն

ԺԱՆ ԵՒ ԼՕՌԱ ԱՐԾՐՈՒՆԻԻ

(Ծնեալ Մելքոնեան)

արկածալի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Նուարդ Փափազեան եւ զաւակները Քլօտին եւ Սոնա իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ՍԱՄՈՒԷԼ ՓԱՊՈՒՃԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի բոլոր անդամները, Կիրակի դպրոցին սրահը, ժամը 16ին: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ԼԻՈՆ. — Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին: Ժողովը տեղի կունենայ սովորական հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԻՍԻ. — Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4ին «Թրիմեան» դպրոցը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

La Vedette qui monte

ROSY ARMEN

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՌՈԶԻ

ԱՐՄԷՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՍԱԼԸ

POLYDOR

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԳՆԵՑԷՔ

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՓՆՏՌԵՑԷՔ, ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԱՊՍՊՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍԱԼԱՎԱՃԱՌԻՆ (DISQUAIRE)

ԵԹԷ ՑԱՐԴ ՉԷ ՍՏԱՑԱԾ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գարեգին Նորսիկեանէ (Պալէնվիլ) յիսուն ֆր., Պ. Արմէն Նորսիկեանէ (Պալէնվիլ) տասը ֆր. եկեղեցւոյ ցանկապատի շինութեան ծախքերու իբր մասնակցութիւն:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆՏ ԵՒ ՊՐԻՒՍԷԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, ժամը 7.15ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէնէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւէն:

Ճաշ Սէն թ'Աման լէ զ'Օ: Ժամը 15ին ժամանում Կանտի համալսարանը ուր ծաղկեպսակ մը կը դրուի Դանիէլ Վարուժանի յուշարձանին առջեւ:

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ: Ժամանում ժամը 16.30ին: Պանդոկ, այցելութիւն երեկոն ազատ:

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 7, ժամը 10ին հանդիսաւոր հայածէս պատարագ, Սէն-Ժաք եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի:

Կը պատարագէ — ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց:

Ներկայ կ'ըլլայ ԿԱՐԱՊԵՏ եպիսկ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, առաքելական էկզարք:

Այցելութիւն եւ ծաղկեպսակ Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին ժամը 13ին: Ճաշէն ետք զանազան արարողութիւններ Ակադեմիաներու պալատը: Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 17ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 69 ՖՐ.

Ֆրանսացիներուն համար ազգային անձնագիր, Նանսէնեան հպատակներու համար՝ թիքէ տը վօյաժ:

RELATIONS
TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Téléph. : 770-36-37
Délégué E. DJEZIRIAN

Արձանագրութիւնները կը փակուին Նոյեմբեր 4ին:

Surprise - Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ: Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 19էն սկսեալ:

CONSERVATOIRE RACHMANINOV
26, Quai de New-York, Métro : Alma-Marceau

BAR *AMBIANCE* *BUFFET*

SURPRISE APRES 23 HEURES

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՐՆՈ ԻՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահը, (Սալ տէ Ֆէթ), Փլաս տիւ 11 Նովամպր

ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏ. 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 23.30

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Կը մասնակցին.—

ՆՈՒԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ իր երկու նուագախումբերով.— Ա) Արդիական պարեր եւ ժազ, Բ) Շան զ'Էլիզէի Ցիկան նուագախումբը իր ժողովրդական եղանակներով (հայկական, ռուսական, յունական, ցիկան եւայլն):

ՕՐ. ԱՃԷՄԵԱՆ (հայկ. պար)

եւ վերջապէս

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷԶԵԱՆԻ

Անակնկալներ.— Պառ, պիւֆէ, թոմպոլա:

Ճոխ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73:

Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16ին, Միութեան գրասենեակին մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը (որ յետաձգուած էր) այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին եկեղեցւոյ խորհրդարանը: Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները Շաբաթ ժամը 21ին Պ. Սիմոնեանի սրճարանի սրահը: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 16 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 16 OCTOBRE 1965
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10436
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
41e ANNÉE — No 10.436

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՃԱՔԱՐԹԱ

ԻՆՉ ՊԻՏԻ ԸՆԷ ՍՈՒՔԱՐՆՈ

«Անթարա» գործակալութեան լրած «խորհրդաւոր» յայտարարութեամբ մը, «Թողուցէք որ կարգադրեմ», նախագահ Սուքարնօ, ըստ երեւոյթին, կը ջանայ «իր հասկցած ձեւով» լուծում մը գտնել Ինտոնեզիոյ քաղաքական տագնապին: Կ'ենթադրուի, որ նախագահը մեծապէս մտահոգուած է ձախողած պետական հարուածէն ետք հակահամայնավար տարրերուն եւ յատկապէս բանակին զօրացումէն: Նշելով թէ տագնապին լուծում մը չէին կրնար բերել մաքրագործումները, Սուքարնօ անուղղակի կերպով կը հասկցնէ թէ չի բաժներ համայնավար կուսակցութեան դէմ չըթայլերձուած ցոյցերը (Ճաքարթայի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ կրկին երկու հազարէ աւելի ցուցարարներ պահանջեցին համայնավար կուսակցութեան լուծումը): Քաղաքական դէտերու համաձայն, նախագահ Սուքարնօ կը մտածէ ազգայնական ուղղութիւն մը տալ Ինտոնեզիոյ համայնավար կուսակցութեան: Կ'ըսուի թէ նախկին ղեկավարները, ամբաստանուած Փեքինի հետ մեղսակցութեամբ, հեռացուած են կուսակցութենէն: Համայնավարներուն պարագլուխը՝ Այտիթ, կը մնայ տակաւին անյայտ: Յատկանշական է սակայն որ Ճաքարթայի մէջ, հակառակ Սուքարնոյի ցանկութեան, բանակը արգելք հանդիսացած է որ համայնավար թերթերը սկսին վերհրատարակուիլ:

Առջի օր նախագահ Սուքարնօ ցամաքային ուժերու ընդհ. հրամանատար կարգեց Զօր. Սուհարթօն որ պիտի փոխարինէր Զօր. Եանին սպաննուած պետական հարուածի փորձի ընթացքին: Սուհարթոյի այս պաշտօնի բարձրացումը յատկանշական է անով, որ նոյն պաշտօնը Եանիի սպաննուելէն ետք տրուած էր Զօր. Բրանօթօ Րէքսօսամուտրոյի՝ որ ձախակողմեան մըն է: Սուհարթոյի ցամաքային ուժերու ընդհանուր հրամանատար անուանումը — նախարարի պաշտօնով, ընդհանրապէս կը մեկնուի իբրեւ ծանր հարուած մը Ինտոնեզիոյ համայնավար կուսակցութեան:

ՓԱՐԻԶ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԻՆ ԶՐՈՅՑԸ

Փոմփիտու իր հերթական զրոյցին ընթացքին, զոր ըրաւ աջին իրիկուն ֆրանսական հեռատեսիլին առջեւ, ընտրապայքարի ընոյթ տուաւ իր յայտարարութեանց:

Նախարարապետը ընդհանրապէս գոհ է երկրին վիճակէն: Ինչ կը վերաբերի 1966ի պիւտճէին, Փոմփիտու շեշտեց թէ նախապատուութիւն տրուած է ընկերային կարգի ծախքերուն: Բաց չկայ, ու վարչապետը համոզուած է որ խորհրդարանը պիտի քուէարկէ պիւտճէն: Փոմփիտու կը յիշեցնէ 5րդ ծրագիրը որ պիտի դրդուեցնէ Ազգ. Ժողովը: Կը բացատրէ թէ ինչո՞ւ այդ 5րդ ծրագիրը անհրաժեշտ է. — «Անոնք որ կը խորհրդածեն եւ կ'անդրադառնան թէ բոլորովին նոր աշխարհ մը մտած ենք, ուր ընկերութիւնը կ'աճի — ինչ որ մեզ կ'ուրախացնէ — ուր այդ ընկերութիւնը հարկ ունի տեղ փոխելու եւ օրէ օր աւելի քաղաքները հաստատուելու, անկարելի կը թուի որ Ֆրանսայի նման երկիր մը, նկատի առնելով անցեալի յաջողումը, ձգէ որ յեղաշրջումը կատարուի խառնակութեան մէջ»:

Փոմփիտու դէմ է նաեւ յոռետեսներուն որոնց համաձայն տնտեսական կացութիւնը լաւ չէ: Ընդհակառակն, վարչապետը նկատած է որ ամէն մարզի մէջ, նոր զարկ մը տրուած է գործերուն:

Փոմփիտու ծանրացաւ մանաւանդ ընտրապայքարի վրայ: «Ուրախութեամբ նկատեցի թէ ամէն Ֆրանսացի մտահոգուած է ատով եւ մանաւանդ իւրաքանչիւր Ֆրանսացի կը գիտակցի թէ այդ ընտրութիւնը ընտրութիւն մըն է անցեալի եւ ներկայի միջեւ: Ներկան վարչաձեւ մըն է ծնած 1958ի Սահմանադրութենէն եւ 1962ի հանրաքուէէն: Անշուշտ որ Կոլի անձնաւորութիւնը կայ բայց մենք որ հետը կ'աշխատինք, մենք մեզ, ատոր համար, Դ. Հանրապետութեան այս կամ այն ղեկավարէն աւելի բարձր չենք նկատեր: Բայց որովհետեւ կը տեսնենք — այսօր երեքուկէս տարի է որ նախարարապետ եմ, և վիճակի ենք խորապէս քննելու հարցերը փոխանակ իբրեւ միակ մտահոգութիւն ունենալու չտապալուիլը: Ահա շատ պարզ պատճառը, այն արդիւնաւոր աշխատանքին զոր, հակառակորդներն իսկ կ'ընդունին, Ե. Հանրապետութիւնը կը կատարէ»:

Փոմփիտու ապա կը ներկայացնէ անցեալը եւ անաթեմա կը կարդայ կուսակցութիւններու դէմ եւ կը ծաղրէ տապալող դահլիճները յիշելով թէ Ռուպլէյթ օր մը հարցուցած է «ի դէպ, ո՞վ է ներկայիս Ֆրանսայի վարչապետը»: Բայց Փոմփիտուի համար կուսակցութիւնները հարկ եղած դասը չեն քաղած եւ այսօր ոչ մէկ կուսակցութիւն կրցած է երկրին ներկայացնել իր ծոցէն ելած մարդ մը, որ իր անունով խօսի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԷՈՓՈԼՏՎԻԼ. — «Այն պարագային, որ Խմարիստ Քիմպա չկարենայ կազմել նոր կառավարութիւն մը, Չոմպէ պիտի չյաջորդէ իրեն», յայտարարեց Քոնկոյի նախկին վարչապետին բանբերը՝ Փաքալ Համբիչի, աւելցնելով, թէ Չոմպէ ոչ մէկ պաշտօն պիտի ստանձնէ նոր կառավարութեան մէջ: Լէոփոլտվիլի մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ Չոմպէի կուսակցութիւնը պատրաստութիւններ կը տեսնէ ամէն գնով ձախողութեան մատնելու Քիմպայի կազմելիք կառավարութիւնը: Մինչ այդ, խաղաղ վիճակ մը կը ներկայացնէ Լէոփոլտվիլ, ուր սակայն, պետական գլխաւոր շէնքերուն կը հսկեն վայրաչու պահակազունդեր:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ նախագահ Արէֆ հերքեց թէ Իրաքի կառավարութեան եւ քիւրտ ըմբոստներուն միջեւ շփումներ հաստատուած ըլլան՝ երկրին հիւսիսային շրջաններուն մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատելու նպատակով:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ Կոստանդին Թագաւորը յատուկ հրամանագրով մը Խորհրդարանը նիստի կը հրաւիրէ Նոյեմբեր 13ին, ինչ որ մէկ ամիսով կ'երկարաձգէ ամառնային արձակուրդը: Ընդհանրապէս խորհրդարանը գործի կ'անցնէր Հոկտեմբեր 15ին: Միւս կողմէն պաշտպանութեան գերագոյն խորհուրդը, հաւաքուած վարչապետ Ստեֆանոփուլոսի նախագահութեամբ, վեց բարձրաստիճան սպաներ նշանակեց՝ փոխարինելու համար անցեալ շաբթու բանակին հրամանատարութեան մէջ բարեփոխութիւններուն առիթով ազատ արձակուած զինուորականները:

ՆՈՊԵԼԻ բժշկական մրցանակին արժանացան երեք Ֆրանսացիներ՝ Փրոֆ. Եաքօպ, Փրոֆէսօր Լվոֆ եւ Մոնօ:

ԱՆՑԵԱԼ տարի Հոկտեմբեր 15ին, ցարդ անծանօթ պարագաներու մէջ, Նիքիթա Խրուշչեւ կը պաշտօնազրկուէր: Այս տարեդարձը ոչ մէկ անդրադարձ ունեցաւ խորհրդային մամուլին մէջ: Նախկին առաջին քարտուղարին անունը այլեւս չեն յիշատակեր ոչ խորհրդային ձայնասփիւռը եւ ոչ ալ մամուլը: Խրուշչեւ, որ 71 տարեկան է, իբրեւ թէ «իր տարիքին համար անհրաժեշտ» բժշկական քննութիւններու համար ամիս մը հիւանդանոց մնալէ ետք, հիմա շատ լաւ է եւ քաջառողջ: Կ'ապրի համեստ յարկաբաժին մը, Մոսկուա եւ ունի երկու տաչաներ եւ հինգ ծառայ:

ՏԵՅԼԻ ԹԷԼԷԿՐԱՖԻ համաձայն, Միացեալ Նահանգներ եւ Մեծն Բրիտանիա համաձայնած են որ միջամտեն Զինտատանի մէջ՝ այն պարագային երբ կացութիւնը պահանջէ նման քայլ մը:

ՖՐԱՆՍԱ եւ Փաքիստան միայն դէտերով կը մասնակցին «ՕԹԱԶ»ի զինուորական խորհրդատուներու երկամեայ ժողովին, որ երէկ բացուեցաւ Պանքոքի մէջ:

ԱՄԵՐԻԿԱ կը մտածէ փակել Ֆրանսայի իր կայաններուն մեծ մասը:

ԱՆԳԼԻՈՅ Պահպանողականներուն համաձայն, Մեծն Բրիտանիա իր հիւլէական անկախ ուժը պէտք է ունենայ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՔ - ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄ

Ո՞Վ Է ՄԱՐԵՇԱԼ ԱՄԷՐ ՈՐ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑ

Մարտ 13ին, Մանսուրայի (Եգիպտոս) մարզադաշտին մէջ հաւաքուած հարիւր հազար անձերու առջեւ, գնդապետ Նասր, որ յաջորդ օրն իսկ պիտի վերընտրուէր նախագահ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան, արտասանեց ընտրապայքարի իր վերջին ճառը:

Նախագահը անդրադառնալով Եգիպտոսի եւ Ֆրանսայի յարաբերութիւններուն, գիտել տուաւ թէ «Մեր բոլոր պայքարները Ֆրանսական աշխարհակալութեան դէմ, արգելք չեղան որ նոր էջ մը բացուի Արաբներու եւ Ֆրանսայի միջեւ ... Ազատութեան եւ ալժերացի ժողովուրդին յաղթանակներով, մտածեցինք թէ ծանր տարակարծութիւնները, որոնք գոյութիւն ունէին մեր եւ Ֆրանսայի միջեւ վերջ գտած են ... Դեռ կան տարակարծութիւններ, բայց դուռը բաց է մտքերու փոխանակութեան համար՝ նոր հիմերու վրայ հաստատուած ...»:

Այս խօսքերով, Նասր դիւանագիտական «դուռը բացաւ»:

Քիչ ետք ընդունեցաւ Էտկար Ֆորը, որ միտքեր շօշափելու առաքելութեամբ մեկնած էր Եգիպտոս: Նախկին վարչապետը վերադարձաւ Ֆրանսա համոզուած եգիպտացի ղեկավարներուն լաւ տրամադրութիւններուն վրայ: Հակառակ 1956ի տակաւին հաշիւներուն (Միայն վերջերս կարգադրուեցան): Էտկար Ֆոր խօսեցաւ այս մասին Էլիզէի մէջ: Լուր մը կը տարածուի նոյնիսկ՝ հաղորդուած Գահիրէի թերթերէն մէկուն կողմէ, թէ տը Կոլ — Նասր հանդիպում մը նկատի կ'առնուի լրջօրէն:

Ոչ ոք կասկածի կ'ենթարկէ թէ երկու նախագահները —, իրենք իրենց կարգին, կողմնակից են նման հանդիպումի մը: Բայց այսուհանդերձ կը մնայ դժուար իրագործելի: Որով կը մտածուի գործնական ձեւի մը մասին, որ պիտի խուսափէր պաշտօնական ձեւակերպութիւններէն: Ահա թէ ինչու Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան փոխ — նախագահը՝ մառեչալ Ապտել Հաքիմ Ամէր Փարիզ ժամանեց:

×

Քառորդ դարու հասարակաց պայքար մը իրարու կը կապէ երկու դէմքերը: Ամէր եւ Նասր առաջին անգամ իրարու հանդիպած են 1939ին Աղեքսանդրիոյ զինուորական վարժարանին մէջ, ուր կը ղեկավարեն յեղափոխականներու փոքրիկ խմբակ մը: Ամէր անդամ է «Մահմետական եղբայրներու» կազմակերպութեան, որուն ղեկավարները, մոլեռանդ, Անգլիացիներուն դէմ իրենց պայքարի գագաթնակէտին հասած էին: Ամէրի հրաւէրով Նասր կը մասնակցի բազմաթիւ ժողովներու:

Սակայն իրենց գործունէութեան պատճառով կ'ենթարկուին պատիժի: Կը ղրկուին Սուտան՝ փոքր զօրանոց մը, ուր կը մնան մէկ տարի: Այս ժամանակաշրջանին դժուար էր իրենց համար մխրճուիլ քաղաքական կեանքին մէջ:

Պատերազմը, զոր Նասր պիտի վարէ էլ Ալամէյնի ճակատին վրայ, կը բաժնէ երկուքը իրարմէ: Սակայն երեք նոր սպաներու հետ կը հիմնեն «ազատ սպաներու» ծանօթ բջիջը, որ եօթը տարի ետք հրապարակէն պիտի քշէր Ֆարուքը եւ տէր պիտի դառնար իշխանութեան:

Եօթը տարուան ընթացքին տեսակէտներու յեղաշրջում մը կ'արձանագրուի երկու զինակից ընկերներուն մօտ: Նասր եւ Ամէր կը հեռանան «Մահմետական եղբայրներու» կազմակերպութենէն եւ կը մօտենան ձախակողմեան մտաւորականներուն: «Դաւադրութեան» պատրաստութեան ամբողջ տեւողութեան Ամէր Նասրի խորհրդակիցն է: 1953 Յունիսին, երբ արդէն իշխանութեան գլուխ կը գտնուէին «ազատ սպաները», Ամէր կը ստանձնէ եգիպտական բանակներու ընդհանուր հրամանատարութիւնը:

Շուքի մէջ մնացող, բայց միշտ ներկայ, Նասրի պէս բարձրահասակ, սակայն աւելի նիհարակազմ եւ նուրբ, հաճելի խօսակից, Հիւմըր ունեցող եւ վստահելի՝ Ամէր միշտ ստանձնեց փափուկ առաքելութիւններ:

1955ին Պանտունկ է Նասրի հետ: Կը վարէ բարդ բանակցութիւններ բազմաթիւ արաբ երկիրներու հետ, յատկապէս Սուրիոյ — Եգիպտական Միութեան շուրջ: Երեք տարի ետք՝ դառնութիւն եւ նուաստացում: Իր առաքելութիւնը եւ դերը միշտ զինուորական եւ քաղաքական են: 1961ին Նասր իրեն յանձնեց Հանրային գործերու բարձրագոյն խորհուրդին նախագահութիւնը: Անդամ է նախագահական խորհուրդին եւ կը դառնայ Հանրապետութեան առաջին հինգ փոխ — նախագահներէն մէկը:

1964ին, երբ Խրուշչեւ յանկարծակի կը քշուի իշխանութենէն, ինքն է դարձեալ, որ Նասրի խորհուրդով կ'երթայ Մոսկուա իմանալու համար նոր ղեկավարներուն մտադրութիւնները Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան նկատմամբ: Յունիս 20ին, միշտ ինքն է, որ կը մեկնի Ալժէ՝ Պումետիէնէն Պէն Պելլայի պաշտօնազրկութեան մասին բացատրութիւններ ստանալու համար:

Եգիպտացիներու մտքին մէջ, մասնաւոր Ամէրի Փարիզ գալը դիւանագիտական պարզ արարողութիւն մը չէ միայն: Վերջին ամիսներուն Նասր ստիպուեցաւ որոշ զիջումներ ընել մէջ — արաբական յարաբերութիւնները տանելի ճամբու մը մէջ դնելու համար: Մոսկուայի մէջ ամրացուց իր կապերը Խորհ. Միութեան հետ: Միւս կողմէ վճռած է յարաբերութիւնները սերտացնել Արեւմուտքի հետ: Վերջնապէս կայ ներքին ճակատը, ուր, Նասր կը հանդիպի տնտեսական եւ քաղաքական դժուարութիւններու:

Այս բոլոր մարզերուն մէջ ալ, չափազանցութիւն պիտի չըլլար ըսել, թէ Նասր շատ բան կը սպասէ Ֆրանսայէն:

ՀՈՄԵՐՈՍԻ «ԻԼԻԱԿԱՆ»Ի ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՌԱՋԻՆ ՆՈՐԱՅԱՅՏ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հոմերոսի աշխարհահռչակ պոեմներին հայ իրականութիւնը ծանօթ է եղել դեռ շատ վաղ ժամանակներից, սակայն նրանցից կատարուած հայերէն հին թարգմանութիւններ մեզ չեն հասել: Ցարդ յայտնի հնագոյն համարուած թարգմանութիւնը պատկանում է Վենետիկի Մխիթարեան միաբան Հ. Եղիա Թովմաճեանի գրչին՝ հրատարակուած 1843ին: Նոյն միաբանութեան մի ուրիշ ներկայացուցիչ՝ Հ. Արսէն Բագրատունին 1864ին տուեց երկրորդ թարգմանութիւնը:

Այժմ փաստերը ցոյց են տալիս, որ Հոմերոսի «Իլիականը» թարգմանուել է նաեւ Եղիա Թովմաճեանի հրատարակութիւնից ուղիղ վաթսուն տարի առաջ, այն է 1783ին եւ մնացել անտիպ: Այդ թարգմանութիւնը կատարել է 18րդ դարի ականաւոր գրագէտներից մէկը՝ Գէորգ Դպիր Պալատացին:

Գէորգ Դպիրը ծնուել է 1737ին՝ Կ. Պոլսի Պալատ թաղում՝ Բաբերդի Տէր Յովհաննէսի ընտանիքում: Սկզբնական կրթութիւնն ստացել է հօր մօտ, ապա՝ ինքնազարգացմամբ, դառնալով իր ժամանակի հայ իրականութեան ամենազարգացած մտաւորականներից մէկը:

Մայրենի լեզուից բացի, նա տիրապետել է յունարէնին, տաճկերէնին, պարսկերէնին, եբրայերէնին, լատիներէնին, արաբերէնին, ինչպէս նաեւ ուրիշ լեզուների: Լեզուների այս բազմիմացութեանը զուգահեռ նա ունեցել է նաեւ բազմակողմանի հետաքրքրութիւն՝ բնագիտութեան, պատմութեան, քերականութեան, բանաստեղծութեան, փիլիսոփայութեան, տիեզերագիտութեան, բառարանագիտութեան, լեզուաբանութեան եւ այլ բնագաւառների գծով: Գէորգ Դպիրը եղել է նաեւ հմուտ թարգմանիչ, ջանասէր գրահաւաք, հեղինակաւոր մանկավարժ, համբերատար գրիչ, հրատարակող, ոճաբան, ուստի եւ՝ ազնիւ ու նուիրուած հայրենասէր: Նա չնայած հոգեւորական չի եղել, սակայն հրաժարուել է ամուսնութիւնից՝ ի սէր գիտութեան, դրասիրութեան, ի սէր մեղուաջան եւ անօրինակ աշխատանքի: Թէկուզ մեզ լրիւ յայտնի չէ նրա գրական ժառանգութեան ամբողջական պատկերը, սակայն մեր որոնումները ցոյց են տալիս նրա անուան հետ կապուած 40ից աւելի հատորներ:

Գէորգ Դպիրը մեռել է «Յամի տեառն 1811, Նոյեմբերի 20ին» եւ թաղուել Կ. Պոլսի Խտիրնէ-Գափուի գերեզմանատանը:

Ահա այս լուսաւոր անուան հետ է կապւում «Իլիական»ի հայերէն մեզ հասած առաջին թարգմանութիւնը: Այն պահպանուած է երկու ընդօրինակութեամբ, մէկը՝ Մաշտոցի անուան մատենադարանում, իսկ միւսը՝ Վենետիկի Մխիթարեանների: Վերջինիս մասին տեղեակ ենք լոկ մատենագիտական մի ցանկից, ուստի մեր խօսքը շարադրուելու է առաջինի հիման վրայ:

Թարգմանութիւնը դրուած է հետեւեալ խորագրի տակ, «Հայելի գրոցն Օմիրոսի իլիօնականին», *այսինքն, Հայելի Հոմերոսի Իլիական գրքի: Խորագիր այս ձեւակերպումն է եղել թերեւս պատճառ, որ մատենագէտները չեն նկատել նրա ինչ լինելը: Այդ խորագրից յետոյ գրուած է.* «Ի հայ բարբառ յեղաշրջեալ աշխատութեամբ ուրումն Գէորգայ ... Կոնստանդինոպօլսեցւոյ ... ի Պալատ քաղին ... յամի տեառն մերոյ 1783 ...»:

Թարգմանիչի մի ուրիշ տեղեկութիւնից իմանում ենք, որ նա իր թարգմանութեան համար հիմք է ընդունել միջնադարեան մի համառօտուած հրատարակութիւն, որի մէջ չնայած կան «Իլիական»ի բոլոր 24 գլուխներն իրենց նախադրութիւններով, սակայն նրանց ծաւալը խնամքով կրճատուած է: Մեր որոնումները՝ պարզել այդ հիմքի ինչ լինելը ինչպէս տեղում, այնպէս էլ Մոսկուայում՝ ապարդիւն անցան: Ուստի դիմեցինք Աթէնքի յոյն հոմերագէտ Փրոֆ. Տիմարասին, որից եւ շնորհակալութեամբ ստացանք գոհացուցիչ պատասխան: Պարզուում է, որ այդ խմբագրութեան հեղինակ Նիկողայոս Լուկանիսը, որին յիշում է նաեւ Գէորգ Դպիրը, այդ գործը կատարել է ԺԶ. դարի սկիզբներին: Փրոֆ. Տիմարասին յայտնի է նշուած խմբագրութեան երեք հրատարակութիւն (1526, 1603, 1640), *որոնցից Գէորգ Դպիրի ձեռքի տակ, ամենայն հաւանականութեամբ, եղել է 1640ի տպագրութիւնը:*

Հայերէն այն թարգմանութիւնը կատարուած է գրաբարով եւ առանց չափածոյի կանոնները պահելու: Գէորգ Դպիրը, անշուշտ, որպէս բանաստեղծ, կարող էր հետեւել նաեւ այդ առանձնայատկութիւններին, սակայն նա ձգտել է աւելի հարազատ մնալ բնագրին եւ, մանաւանդ, յանգաւորման պատճառով, բնագրօսիկ բառերից ու բառաձեւերից խուսափել: Այսուհանդերձ, այն հեշտութեամբ տողատւում է եւ հնչում որպէս ուժեղ բանաստեղծութիւն: Նմուշի համար մէջ ենք բերում մի հատուած պոեմի սկզբից.

Առաջին տաղերգութիւն
Զսպառնալիսն երգեա, ո՛վ աստուածուհի Գալլիօբի,
Բիլիտեան Աքիլլէոսին զստակչականն,
Որ բիւր տրտմութիւնս եդ ամենայն աքաէցւոց
Եւ բազում արիականն հոգիս նախառաքեաց ի դժոխս
Եւ շանց եւ ամենայն թռչնոց զէշ արկեալ
Ետ զնոսա ի կերակուր,
Քանզի Զեւս այսպէս կամեցաւ ...

Գէորգ Դպիրն իր այս թարգմանութեանը կցել է նաեւ մի քանի դիտողութիւններ՝ Հոմերոսի անձնաւորութեան, «Իլիական»ի գնահատման եւ յունական դիցաբանութեան մասին, որոնք նոյնպէս կարեւոր արժէք են ներկայացնում:

Առանձին ուշադրութիւն է գրաւում պոեմից յետոյ զետեղուած յաւելուածը. «Առումն Դրոատայի, շարադրեալ ի Նիգօլաօսէ Լուլանիօսէ ոտանաւոր չափմամբ»՝ *թարգմանուած նոյնից Գէոր Դպիրի ձեռքով: Հեղինակն այս բանաստեղծութեամբ տուել է «Իլիական»ի եւ «Ոդիսական»ի միջեւ ընկած դէպքերի ամփոփ պատմութիւնը: Թարգմանութեան մէջ պահպանուած է բանաստեղծութեան վեհութիւնն ու շունչը: Յունական բանաստեղծութեան միջնադարեան հայ թարգմանութեան սակաւադէպ նմոյշներից մէկն է այս գործը, որից նոյնպէս հարկ ենք համարում բերել մի հատուած, ուր Աքիլլէսը խօսում է իր սիրուհու հետ.*

Ոհ, բարեբաղդ է այրն այն,
Որ զքեզ կին առնիցէ իւրեան.
Ես ոչ ցանկամ ընդ դիսն դասիլ ի վեր՝ ի յերկինս,
Քան թէ զաղջիկս զայս գրաւել ի յատուկ կնութիւն ինձ:
Երանի՜ թէ հողմ եղեալ շնչէի այդր ի վերայ
Եւ զշրթունս քո համբուրէի
Կամ թէ վարդ լինէի
Եւ զիս ընկենոյր անցանօղ ոք ի փափուկ կուրծս քո ...

Գէորգ Դպիրը յունական դիցաբանութիւնից ունի նաեւ այլ թարգմանութիւններ, որոնք իրենց բուն նպատակին ծառայելուց բացի, խիստ օգնել են՝ Հոմերոսին աւելի լրիւ ըմբռնելու:

Ինչպէս յայտնի է, Գէորգ Դպիրի գրական ժառանգութեան մի զգալի մասն առաքուել է Վենետիկ: Այնտեղ է հասել նաեւ այդ թարգմանութիւնների մի մասը, այդ թւում՝ «Իլիական»ը: Ըստ երեւոյթին, Եղիա Թովմաճեանի եւ Արսէն Բագրատունու համար նաեւ հէնց այդ թարգմանութիւնն է ազդակ հանդիսացել՝ Հոմերոսին ամբողջապէս թարգմանելու առումով: Ճիշդ է, այդ մասին որոշակի վկայութիւններ չկան, սակայն նշուած թարգմանութիւնները համեմատելիս, հանդիպում ենք մի շարք խօսուն փաստերի: Այսպէս, օրինակ, Գէորգ Դպիրը իր թարգմանութեան մէջ օգտագործել է սակաւ հանդիպող «Վարդամատն», «Բրէմազգեաց» *բառերը, որոնք պահպանուած են նաեւ Թովմաճեանի եւ Բագրատունու մօտ՝ նոյն տողերում:*

Գէորգ Դպիր
Եւ մինչ յառաւօտուն ծնեալ երեւեցաւ վարդամատն *արշալոյս...*
Թովմաճեան
Մինչ արշալոյսն վարդամատն *առաւօտուն ծագեցաւ ...*
Բագրատունի
Եւ յորժամ այգածինըն վարդամատն ել *առաւօտ...*
Գէորգ Դպիր
Եւ բրէմազգեաց *արեւն տարածեցաւ յամենայն երկիր...*
Թովմաճեան
Ողջոյնի յաշխարհ արփիասփիւռն այդ քրքմազգեաց ծաւալէր
Բագրատունի
Առաւօտուն բրէմազգեաց *տիեզերաց սփռէր յոլորտս ...*

Այս եւ այլ փաստերը ցոյց են տալիս, որ Թովմաճեանն ու Բագրատունին, իրօք, ծանօթ են եղել Գէորգ Դպիրի անտիպ թարգմանութեանը եւ օգտուել նրանից: Ուստի հնարաւոր է նաեւ, որ նրանք հետեւած լինեն Գէորգ Դպիրին՝ մտայղացման առումով:

Առհասարակ մեծ է մեր հեղինակի մատուցած ծառայութիւնն իր ժողովրդին թէ այդ թարգմանութեամբ եւ թէ միւս գործերով, որոնք այնքան հեռու են ժամանակին սիրուած կրօնական հարցերից եւ համարեա ամբողջապէս նուիրուած պատմագիտութեանը, լեզուագիտութեանը, գեղարուեստական գրականութեանը եւ գիտութեան միւս բնագաւառներին:

Գէորգ Դպրի այս անչափելի աշխատասիրութեան ամենահզօր գործօնը եղել է նրա անհուն սէրը՝ դէպի իր ժողովուրդը, նրա մեծահարուստ մշակոյթը եւ ազատութիւնը: Եթէ հեռաւոր Հնդկաստանում՝ պայմաններ կային, որ նոյն տարիներին հայ ժողովրդի ազատագրութեան գաղափարը Շահամիր Շահամիրեանի եւ նրա զինակիցների լուսաւոր ջանքերով, տպագիր հատորների («Նոր տետրակ...», «Որոգայթ փառաց» եւայլն) նիւթ դառնար, ապա օսմանեան բռնատիրութեան սահմաններում տիրող պայմաններն այլ էին: Այստեղ ամէն քայլ կատարւում էր մեծ զգուշութեամբ, անուղղակիօրէն: Տրովադայի պատերազմներին վերաբերող իր ձեռագրերից մէկում Գէորգ Դպիրն այսպէս է բնութագրել իր բուն նպատակը.

— Այս բոլորը կատարեցինք, որպէսզի նրբանկատօրէն ապացուցենք, թէ ուրիշների վրայ պատերազմի մեկնողները չեն կարող հայրենիք վերադառնալ եւ մեծ բարի մահով, որովհետեւ նրանք ամբարտօրէն սպանում են ոչ միայն ուրիշների տղամարդկանց, այլեւ կանանց ու երեխաներին, հրկիզելով նրանց հայրենիքը:

Հասկանալի է, որ այս տողերը, ամէնից առաջ, ուղղուած էին այն ժամանակուայ Թուրք եւ պարսիկ բռնակալների դէմ, որոնց ճնշումների տակ հեծում էր նաեւ Գէորգ Դպիրի հայրենիքը:

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

Արկղին աջ կողմն է գրասեղանը կանաչ ջուխայով եւ զանազան գրելու պիտանի առարկաներով ծածկուած, մեծ հաշուագրքեր, հաշուաշար, փոքր քանակների մէջ ցորենի օրինակներ: Պատին մէջ հաստատուած մի ճանկից կախւում են մեծ ու փոքր թղթերի եւ հաշիւների թերթեր, նոյն մօտ մի օրացոյց դարձեալ պատից կախ — այլ աջ կողմի պատում կայ մի կրակարան նոր ձեւով ծեփուած, նորա կողքին մի կլոր սեղան ու վերան մի թէյի բաժակ իւր արծաթէ բաժակակալովը, որով տէրն երբեմն թէյ կը խմէ, կրակարանին մէջ փայտ նետելով՝ օդին եւ գետի խոնաւ զովութիւնը մեղմելու համար, որից շատ էլ զգուշանալու տեղի չունէր, նայելով իւր քաջառողջ կազմուածքին, որով կարող էր մրցել տակաւին իւր 55 տարեկան հասակում շատ երիտասարդների հետ:

Սակայն իւր առատ մազերն ու բեղերը բաւականին սպիտակ էին արդէն. այլ աչքերը արտասովոր կերպիւ կը փայլէին այն թխագոյն պատկերին վերայ, նեղ եւ բարձր ճակատով ու գեղեցկաձեւ քթով. իսկ կարմրաշուրթ բերանը մեծ էր, եւ երկու անկիւններում լայն կնճիռները կը կորչէին բեղերի մազերին մէջ:

Դէմքի վարի մասը վերեւից աւելի ընդարձակ էր, այտերը փոքր ինչ ծալուած ականջների մօտ, նոյնպէս մի խորին ծալք երկու յօնքերի մէջտեղ, որ սպառնալից նիզակի նման կը ցցուէր բարկացած ատեն: Այսուհանդերձ այս ամբողջութիւնը իսկապէս մի տգեղ երեւոյթ չունէր, միայն թէ լաւ ազդեցութիւն չէր գործում ընդհանրապէս առաջի նորա հանդիպող անձին: Բայց նա գիտէր գրաւել բոլորին փաղաքուշ ժպիտով եւ ձեւերով... ունէր եւս գրաւիչ եւ համոզող մի ձայն, որ ուզած ատեն կարող էր շատ կատաղի եւ խրոխտ կերպիւ հնչեցնել: Բայց այդ մեղոյշ ձեւերը կարող էին եւ կեղծիք լինել — սակայն կարելի՞ է դատել մարդկանց նոցա արտաքին երեւոյթի վերայ հիմնուելով. չէ՞ որ միայն արտաքինը երբեմն խաբէական կարող է լինել. միայն կարելի է մարդս իւր գործերից դատել, եւ շատ անգամ մեր վերայ գործած տպաւորութեամբ, որով քիչ կը պատահի որ խաբուինք. եւ այդ բանը կարող է զգալ տիրող եւ զգայուն մարդը, եւ կամ ըմբռնել Լաֆատէրի եւ Գալլի գրութիւնը ուսումնասիրած անձինք, որոնք դարձեալ իբրեւ դիմագէտք կամ գանկաբանք պատահի որ սխալուին: Ահա այդ պատճառաւ դիմագիտութիւնը տակաւին հաստատուն գիտութեանց կարգը անցած չէ: Անհրաժեշտ ուսումն, որ մեծ ծառայութիւն պիտի մատուցանէր մարդկութեան, զի մեծամեծ չարեաց առաջն պիտի կարողանայինք առնել, եթէ հնարաւոր լինէր մեզ զանազանել կեղծ մարդասէրը ազնիւ մարդասպանից: Առայժմ դատում են մարդուն իւր հրապարակական գործունէութիւնից, բարձրահնչիւն անունից եւ նորա հարստութեան տեսակէտից, մանաւանդ եթէ նորա այդ առաւելութիւններով մեզ օգուտ եւ շահ ծագի, եթէ նորա գրութեան շնորհիւ կարողանանք մենք եւս բարւոքել մերը — մնացեալը ո՞ւմ հոգն է:

Ահա ձեզ մի անձնաւորութիւն որ բոլորից սիրուած է եւ յարգուած, չնայած որ խօսել են նրա համար էլ չար լեզուներ ոչ նպաստաւոր, բայց ո՞վ կը հաւատայ, թէ նա Պետերբուրգում ունեցել է մի գայթակղեցուցիչ դիպուած. գրպարտութիւններ. որովհետեւ ահա վեց տարի կը լինի որ Գողթունի հաստատած է Տփղիսում իւր գործերն ու բնակութիւնը, այս վեց տարուայ ընթացքում բարեգործութիւնից ի զատ ոչ ոք ոչինչ չէ տեսել նորանից: Ամէնքին իրեն գրաւած՝ այնքան բարձր է ընդհանուրի կարծիքը նորա մասին, որ քաղաքում փոխանակ անուանելու իւր Գողթունի ազգանունով, կոչում են «բարերար տէր» կամ «աղա»:

Չնայելով որ մի մեծ հարստութիւն չունի եւ իւր ալիւրի գործարանից մի շահ չի կարողացել ստանալ, այսուամենայնիւ հանդերձ ճոխ կ՚ապրի: Ուր որ լինի, առանձին ճարտարութեամբ կը խօսի առաքինական յատկութեանց վերայ, անիրաւութեանց թշնամի է կամ լինել կը ձեւացնէ, տարօրինակ գաղափարներ կը յայտնէ: Օրինակի համար, երբ հարցնէին թէ ինչո՞ւ հրաժարեցաւ փաստաբանութիւնից, ինչո՞ւ առանց աւարտելու իրաւաբանի ուսումը՝ թողուց համալսարանը եւ վաճառականութեան գործերով պարապեց, նա կը պատասխանէր՝ թէ ատում է այն արուեստը, որ հարկադրուած է փող վաստակելու համար մարդասպանին, գողին եւ առաքինւոյն հաւասարութեամբ պաշտպանել. երբեք չկարողանալ ասել իւր սեփական կարծիքը, սեւը սպիտակ հանդիսացնել եւ սպիտակը՝ սեւ, իրեն համար ապրելու նպատակ՝ այլոց համար խորհելու խօսել, մարդկութիւնից հրաժարուած, մի խօսուն մեքենայ դառնալ, որին կարելի է լարել տրուելիք գումարին համեմատ, եւ այլն: Սորա նման գաղափարներ կ՚արտայայտէր, որպէսզի ուրիշներից ջոկուի եւ բարձր կարծիք ունենան իւր վերայ:

Պ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(2 Շար.)

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՃԱՓՈՆԸ

Ազգայնական շարժում մը նկատելի է այսօրուան Ճափոնի մէջ: Եւ, մանաւանդ, տրամադրութիւն մը, որ կը ձգտի վերատպաւորուէի ենթարկել վերջին համաշխարհային պատերազմը: Ցաւկալէն խաղաղականի կուիները:

Ժամանակէ մը ի վեր մեծ ժողովրդականութիւն կը գտնէ ձայն – պատկերասփիւռի միջոցաւ ներկայացուած «Խաղաղականի պատերազմը» ժապաւէնին շարքը, ուր ճափոնցի զինուորներ միշտ յաղթութեան կը մատնեն Ամերիկացիները: Այս բովանդակութեամբ գիրքերն ալ մեծ սպառում կը գտնեն:

Գրական լուրջ ամսաթերթի մը («Չիւօ Քորօն», տպաքանակ՝ 180·000) մէջ վիպագիր Ֆ. Հայաշի «արդարանալի» կը համարի Փըրլ Հարպըրի ճափոնական յարձակումը, քանի որ Ռուզվելթ 1939ին խզեց ճափոն – ամերիկեան առեւտրական համաձայնութիւնը, իսկ քիչ ետք արգելքի տակ առաւ քարիւղի արտածումը դէպի Ճափոն: Այս պատճառով ալ Ճափոն հարկադրուած էր դէպի հարաւ իջնել Ինտոնեզիոյ մէջ նոր աղբիւրներ գտնելու համար, կ՚եզրակացնէ վիպագիրը:

Արեւմտեան դէտերուն կարծիքով, այս նոր տրամադրութիւնը կը բխի Ճափոնի ազգային դիմագիծի փնտռտուքէն: Պէտք չէ մոռնալ, թէ Ճափոն ճարտարարուեստի մէջ կը գրաւէ հինգերորդ տեղը աշխարհի մէջ եւ Ասիոյ ամէնէն բարգաւաճ երկիրն է: Որով կ՚ուզէ եւ կը ձգտի վերահաստատել իր կշիռքը Ասիոյ մէջ:

Իբրեւ հետեւանք այս նոր տրամադրութեան՝ Ճափոն կը ձգտի ստեղծել զինուորական պատկառելի ուժ մը: Բայց ճափոնական սահմանադրութիւնը կ՚արգիլէ նման քայլ մը: Սակայն, շատեր արդէն իսկ կը խօսին սահմանադրութեան այդ կէտին փոփոխութեան մասին:

Նախկին վարչապետին եղբայրը Քիշի շատ յատկանշական կերպով կը ներկայացնէ հարցը. «Ճափոն չի կրնար ըսել թէ իրբեւ ազգ ղուած է ինքզինք, որովհետեւ ամէն մարդ ունի պատկերասփիւռի գործիք, շատ ուտելիք եւ բարձր եկամուտ»:

×

Եօքոհամայի նաւամատոյցին մէջ վերջերս գործածութեան դրուեցաւ աշխարհի ամէնէն մեծ քարիւղատար նաւը՝ Թօքիոյ Մարու, 150·000 թոն:

Ճափոնական նաւաշինարաններուն մէջ շինուած այս նաւը ցոյց կու տայ, թէ Ճափոն, որ ցարդ ունէր միայն թեթեւ ճարտարարուեստ, սկսած է ծանր ճարտարարուեստ մը հիմնել երկրին մէջ:

Անցեալ տարի Ճափոնի տնտեսական գործառնութիւնը արձանագրեց 10·9 առ հարիւրի յաւելում մը, որ աւելի բարձր է քան ամերիկեանը: Միայն Իսրայէլ աւելի բարձր տոկոս մը արձանագրեց (11 առ հարիւր):

Թ. Ա. Թ.

ՆԵՄՐՈՒԹ ԼԵՐԱՆ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

Քանի մը տարի առաջ ամերիկացի հնագէտներ պեղումներ կատարեցին Նեմրութ լերան վրայ: Եւ գտան հեթանոսական տաճարներ եւ չաստուածներու արձաններ, որոնք, հնագէտներուն ըստ տուգումով, կը պատկանին Ք. Ա. առաջին դարուն գոյութիւն ունեցող հնադարեան մշակոյթի մը:

Ինչ որ վրդովեցուցիչ է սակայն, Հայաստանի հողին վրայ գտնուած հայկական մշակոյթին այս հետքերը Ամերիկացիներուն կողմէ նկատուեցան... Հռոմէական չաստուածներու պանթէոն, կառուցուած Հռոմէացիներու ձեռքով:

Առաջին դարուն Նեմրութի վրայ հռոմէական պանթէոն: Օտար հնագէտները չե՞ն գիտեր արդեօք, որ այդ դարուն Տիգրան Բ.ը եւ անոր որդին Արտաւազդ Բ.ը, ինչպէս նաեւ այս վերջինոյն ալ զաւակը Արտաշէս Բ.ը կատաղի եւ յաղթական կռիւներ կը մղէին Հայաստանը դուրս բերել փորձող Հռոմին դէմ: Եւ ոչ միայն Հռոմին զէնքին, այլեւ անոր մշակոյթին եւ չաստուածներուն դէմ:

Ճիշդ է թէ առաջին դարուն յաճախակի դէպի Հայաստան են արշաւած հռոմէական բանակները: Եկած են՝ Լուկուլլոսը (Տաւրոսեան լեռներու ճամբով կը մտնէ Մշոյ դաշտ, եւ որովհետեւ դեռ չէր հասած արտերը, շուտով ուղղուած է դէպի Արտաշատ՝ Նեմրութէն շատ հեռու, այն ատենուան ծանօթ առեւտրական ճամբով). Պոմպէոսը (մտած է Փոքր Հայքէն եւ հասած Արտաշատ եւ երբեք չէ գտնուած Վանայ ծովին շրջակաները): Կրասոսը (հասած է Միջագետք, պարտուած եւ սպաննուած է). Անտոնիոսը (ճամբայ ելած է նոյնպէս Փոքր Հայքէն, Արտաշատ հասնելով՝ իջած է դէպի Կապուտան լիճ ու նահանջած եկած ճամբով). վերջապէս՝ Օկտաւիանոսը եւ Տիբերիոսը (երկուքն ալ չեն իջած Վանայ լիճին ափերը): Ուրեմն՝ ի՞նչ ձեւով, ո՞ւն համար եւ ո՞ր Հռոմէացիներն էին, որ Նեմրութի վրայ հռոմէական չաստուածներու պանթէոն հիմնեցին: Միւս կողմէ Հայերն ալ չէին կրնար շինած ըլլալ հռոմէական պանթէոն մը, որովհետեւ նախ կ՚ատէին Հռոմէացիները եւ յետոյ ունէին իրենց չաստուածները:

Պարզ է, որ ոչ թէ հռոմէական, այլ հեթանոսական մշակոյթի նշխարներ են յայտնաբերուած Նեմրութ լերան վրայ: Հայ ժողովուրդը հազարամեակներու թոհ ու բոհին մէջ պահպանած է աւանդութիւն մը, որ կը վերաբերի Նեմրութ լերան վրայ շինուած մեհեաններուն: Քիչ մը վիպական եւ քրիստոնէական պատմուճան հագած զրոյց մըն է, որ անցեալ դարուն գրի առնելով կը յիշատակէ Հայր Ներսէս Սարգիսեան իր «Տեղագրութիւն ի Փոքր եւ ի Մեծ Հայս» գիրքին մէջ:

Այս զրոյցին կցուած է տեղեկութիւն մը, ըստ որուն ութ հարիւրին երկրաշարժ մը քանդած է լերան վրայ գտնուող շինութիւնները:

Ըստ գիտնականին տեղագրութեան, Նեմրութի հարաւային ստորոտին, դէպի Դատուանի կողմը, ձորին երկարութեան կան՝ «Ըղտաքարեր ասացեալք»: Ասոնք փիղին կրկնապատիկը մեծութեամբ քարեր են՝ վաթսունէն աւելի, շարուած մէկը միւսին ետեւը, կարաւանի մը նըման: Ժողովուրդը այս քարերը անուանած է «ուղտերամակս Նեմրութայ՝ անէծքով քարացած»:

«Նեմրութ անունով ոմն հզօր թագաւոր կ՚ուզէ, որ բոլորն ալ զինքը իբրեւ աստուած ընդունին: Այս Նեմրութ թագաւորը մեծ բարձրութեամբ դաստակերտ մը շինեց լերան վրայ: Ասոր համար կուտակած էր կառուցումներուն անհրաժեշտ ամէն տեսակ շինանիւթ, իսկ ուղտերուն երամակները Դատուանի ծովեզերքէն աւազ կը փոխադրէին լեռը: Երբ աւարտեցան հսկայ շինութիւնները՝ ի հիացումն տեսնողներուն, ան (Նեմրութ թագաւորը) ուզելով ապացուցել բոլորը եւ հաւատացնել, թէ ինք աստուած է եւ իրմէ դուրս աստուած չկայ, բարձրացաւ շէնքին տանիքը, լարեց աղեղը դէպի վեր, որպէսզի սպաննէ Աստուածը եւ միայն ինքը մնայ: Իսկ ճշմարիտ Աստուածը, տեսնելով անոր ամբարտաւանութիւնը, ծովէն մեծ ձուկ մը վերցուց եւ պետեղեց նետին դիմաց: Եւ երբ նետը ծակեց ձուկը, եւ արիւնը հոսեցաւ վերէն վար, անօրէնը կարծեց եւ հաւատացուց բոլորին, թէ ահա սպաննուեցաւ Աստուած: Մինչդեռ այդպիսի անօրէն խորհուրդով կ՚ուրախանային թագաւորը եւ բոլորը, որ ներկայ էին այդ դէպքին, Աստուած բարկացաւ, եւ երկնային կայծակներու թօթափումէն ետք, հոն՝ իրենց տեղը, քար դարձան ուղտերուն երամակները եւ ինքը (Նեմրութը), իր շինութիւններով միասին, գետնասոյզ եղան լերան գագաթին, եւ հոնտեղէն յորդառատ ջուր բխեցաւ, ծածկելով՝ անհետացուց անօրէնին յիշատակները:

«Ասոնք են, ահա, լիճերը, որ կան այստեղ եւ զրոյցը ըղտաքարերի, եւ թէ ինչ էր Նեմրութը»:

Որով, հասկնալի է, որ ժողովրդական այս աւանդավէպը յուշ մըն է Հայոց հեթանոսական այն տաճարներուն մասին, որ պեղած են ամերիկացի հնագէտները: Եւ ապա, ամենայն հաւանականութեամբ, աւանդավէպին մէջ յիշատակուած Նեմրութ հայ հեթանոս թագաւորը Տիգրան երկրորդն է, որ առաջին դարու կէսերուն Նեմրութ լերան վրայ հիմնած է Հայոց հեթանոս չաստուածներուն այս պանթէոնը:

Վ. ՀԱՅԿԵԱՆ

ԱՓՍԱՑ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

Եթէ մարդկութիւնը ներկայ թափով բազմանայ, երթալով պիտի նուազի շինութիւններու համար տրամադրելի հողը եւ եթէ հողին տարածութիւնը սահմանափակ է, երկրագունդին մթնոլորտը դեռ բաւական մեծ տարածութիւն մը կը ներկայացնէ:

Անգլիացի ճարտարապետ մը՝ Ուիլլըմ Ֆրէյզըրն վերջերս յղացաւ աշտարակ-քաղաքներու շինութիւնը: Ըստ իր կարծիքին, այսօրուան թեքնիք կարելիութիւնները հնարաւորութիւն կու տան կառուցանելու 850 յարկանի շէնքեր, որոնց իւրաքանչիւրին մէջ կարելի պիտի ըլլայ բնակեցնել 500·000 հոգի: Այսպիսի շէնք մը պիտի կառուցուի ծառի ձեւով, որուն կեդրոնական աշտարակէն պիտի բաժնուին ճառագայթաձեւ ճիւղեր: Շէնքին հիմը պիտի ունենայ շուրջ 170 մեթր խորութիւն եւ ի հարկին աւելի: Ամէն 30 յարկի վրայ պիտի կառուցուին կամարներ եւ շէնքը պիտի ամրապնդուի շղթաներով, որոնք ամբողջ յարկ մը պիտի գրաւեն: Այս հսկայ շէնքին մէջ պիտի երթեւեկեն բազմաթիւ վերելակներ, գետնայարկը յատկացուած պիտի ըլլայ պարտէզներու, արուեստական լիճերու, զբօսանքի վայրերու եւ կամ սննդամթերքի ձեռնարկութիւններու, վաճառատուներու, ճաշարաններու եւն., իսկ ստորերկրեայ մասը պիտի յատկացուի հանրային փոխադրութեան:

Այս ծրագրին համաձայն, կարելի պիտի ըլլայ ամբողջ քաղաքի մը բնակչութիւնը տեղափոխել մէկ շէնքի մը մէջ... խսկական բաբելոնեան աշտարակ մը, այն տարբերութեամբ, որ բնակիչները իրարու լեզու պիտի կարենան հասկնալ:

Մօտենում է Գէորգ Դպիրի ծննդեան 230րդ տարեդարձը: Ցանկալի կը լինէր, որ Մատենադարանը եւ գիտութիւնների Ակադեմիայի Գրականութեան, Արուեստագիտութեան, Պատմութեան, Փիլիսոփայութեան, Լեզուի հիմնարկութիւնները, ինչպէս եւ այլ հաստատութիւններ պատշաճօրէն նշէին այդ բազմավաստակ ու անձնուէր Լուսաւորչի անմոռաց յիշատակը: Լաւագոյն պսակ կը լինէր հեղինակի աճիւնին՝ նրա ընտիր երկերի միհատորեակը՝ տպագրութեան պատրաստուած վերոյիշեալ հաստատութիւնների համատեղ ջանքերով:

ԱՍ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ　　　(52)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

«Ահա երկրորդ հարցումը, որ կուտամ ինքզինքիս, — ի՞նչ եղած է նամակը: Ո՛վ կրնար շահ ակնկալել, որ Լորտ Էճվըր եւ իր կինը գտնուէին ամուսնութեան լուծին ներքեւ:

«Երրորդ հարցում.— Ի՞նչպէս թարգմանել արտայայտութիւնը իր դէմքին, որ ձեզ զարմացուց պատճառած է երէկ առտու, գրադարանէն մեր մեկնած պահուն: Վստա՞հ էք որ այդ երեւոյթը ձեր երեւակայութեան մէկ ծնունդը չէ:

— Կ՚ապահովեմ ձեզ թէ բնաւ չեմ սխալած:

— Լաւ. այդ հարցը ուրեմն լուսաբանութեան կը կարօտի: Իմ չորրորդ հարցումս ակնոցներուն հետ կապ ունի: Կարլոթա Ադամս, ինչպէս Ժանն Վիլքինսոնը, ակնոցներ չէին գործածեր: Ուստի ի՞նչ կերպով բացատրել ակնոցներու գոյութիւնը Կարլոթայի պայուսակին մէջ:

«Արդ, կը հասնինք հինգերորդ հարցումին.— ինչո՞ւ համար մէկը ուզած է գիտնալ, թէ Ժանն Վիլքինսոն իրապէս կը գտնուէ՞ր Շեսուիք, եւ ո՞վ էր հեռաձայնողը:

«Ահա, բարեկամս, հարցումներ, որ կը չարչարեն ուղեղս»:

— Բայց կան դեռ բազմաթիւ ուրիշ հարցումներ, ըսի իրեն:

— Ո՞ր հարցումները:

— Ո՞վ մղած է Կարլոթան իր այդ անմեկնաբանելի ընթացքին: Ո՞ւր կը գտնուէր ան ժամը տասնէն առաջ եւ վերջը: Ո՞վ է այդ խորհրդաւոր «Տ.»ը, որ տըւած է իրեն ոսկէ տուփիկը:

— Ձեր հարցումները, բարեկամս, երկրորդական չահեկանութիւն մը կը ներկայացնեն միայն: Ատոնք պարզապէս մանրամասնութիւններ են: Իսկ իմ հարցումներս զուտ հոգեբանական հիմեր ունին: Մի մոռնաք ուղեղային պզտիկ բըջիջները, բարեկամս:

Ամէն գնով պէտք է որ ընդհատէի զինքը: Այլեւս բաւական էր ուղեղային բըջիջներու պատմութիւնը.

— Փուարօ, ըսի, քիչ առաջ այցելութիւն մը տալու մասին կը խօսէիք:

— Իրապէս: Պէտք է որ հեռաձայնեմ, հարցնելու համար թէ կրնա՞մ ընդունիլ, ըսաւ հեռանալով, եւ վերադարձաւ քանի մը վայրկեանէն:

— Ամէն ինչ կարգին է: Ընկերացէք ինծի:

— Ո՞ւր կ՚երթանք:

— Սիր Մոնթակի - Գորնէրի մօտ, Շիսուիք: Ես կը փափաքիմ աւելի լայն տեղեկութիւններ ունենալ հեռաձայնի այդ նշանաւոր խօսակցութեան մասին:

ԳԼՈՒԽ 15

ՍԻՐ ՄՈՆԹԱԿԻՒ ԳՈՐՆԷՐ

Ժամը տասին մօտ էր, երբ հասանք Սիր Մոնթակիւ Գորնէրի մօտ՝ Շիսուիք, Թամիզի ափին: Շքեղ բնակարանը կանգնած էր սքանչելի պարտէզի մը խորքը: Մեզի առաջնորդեցին մեղմ կերպով լուսաւորուած նախասենեակէ մը: Մեր աջին, բաց մնացած դուռնէ մը ներս նըշմարեցինք ճաշասենեակը, երկար ու փայլուն սեղանով մը, լուսաւորուած մոմերով:

Արարողապետը մեզ առաջնորդեց սանդուխներէ վեր՝ մինչեւ առաջին յարկը եւ խնդրեց որ ներս մտնենք լայն սրահէ մը, որ կը նայէր Թամիզի վրայ եւ որ ունէր գրեթէ խորհրդաւոր մթնոլորտ մը՝ իր խնամքով քօղածածկուած ճրագներով: Անկիւն մը, բաց պատուհանի մը առջեւ, չորս անձեր պրիճի սեղանի մը շուրջ կը գտնուէին: Մեր մուտքին՝ այդ անձերէն մէկը ոտքի ելաւ եւ յառաջացաւ դէպի մեզ:

— Ուրախ եմ ձեզ հետ ծանօթանալով, պարոն Փուարօ:

Խոր հետաքրքրութեամբ կը քննարկէ տանտէրը. կատարելապէս հրէական տիպար մը՝ կարճ հասակով, բայց ուշիմութիւն ժայթքող փայլուն պզտիկ աչքերով:

— Թոյլ տուէք ինծ ներկայացնել ձեզ բարեկամներս՝ Տէր եւ Տիկին Վիլտապիւրն:

— Մենք զիրար կը ճանչնանք արդէն, յայտնեց Պ. Վիլտապիւրն:

— Եւ պարոն Ռոս:

Ռոս քսաներկու տարեկանի շուրջ չէկ երիտասարդ մըն էր, համակրելի դէմքով:

— Ձեր թղթախաղի պահուն կ՚անհանգստացնեմ ձեզ: Հազար ներողութիւն, ըսաւ Փուարօ:

— Ամենեւին: Դեռ նոյնիսկ սկսած չենք: Հաճեցէք թէյ մը ընդունիլ, պարոն:

Փուարօ մերժեց տանտիրոջ առաջարկածը, բայց հաճոյքով ընդունեցաւ փոքր բաժակ մը ոգելից ըմպելի:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Տիկին Բերուզ Ճիվանեան եւ ընտանե-կան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ ազ-գականին՝

ՆՈՒՊԱՐ ՃԻՎԱՆԵԱՆԻ

յանկարծական մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Հօթէլ Տիէօ հիւանդանոցը (25 Քէ մը Քորս) այս Երկուշաբթի (Հոկտ. 18) առաւօտ ժամը 9·30ին, ուրկէ մար-մինը պիտի փոխադրուի Փավիյոն - Սու-Պուայի գերեզմանատունը :

Մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նա-խաձեռնութեամբ հերոսամարտի 45րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստ-եան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կի-րակի առաւօտ Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեց-ւոյ մէջ :

Յետ պատարագի մատաղի օրհնութիւն եւ յուշահանդէս Միշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9) :

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատա-կը յարգողները :

×

ՇԱՄԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շամ, այս Կիրակի դպրո-ցի սրահը : Լիոնի հոգեւոր հովիւ Տ. Դա-ւիթ վրդ. Սահակեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն կը մատուցանէ 8000 անթաղ նահատակներուն խնկելի յիշա-տակին եւ կը քարոզէ : Կը բանախօսէ Հայր Սարգիս Ալթունեան (Մարսէյլէն) հոգեճաշ աւանդական մատաղով :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Թագուհի Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Բենիամին Փիլոյեան, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Փիլոյեան, ինչպէս նաեւ ազ-գականներ եւ բարեկամներ, կը ծանու-ցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պի-տի կատարուի այս Կիրակի (17 Հոկտ. 1965) առաւօտեան, Ս. պատարագէն ետք, նորոգ հանգուցեալ՝

ԱԼԷՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

(գոհ կառքի արկածի)

ինչպէս նաեւ Գրիգորեան եւ Փիլոյեան ընտանիքներու համայն ննջեցեալներու հոգւոյն համար, Պուլվար Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ :

Հանգուցեալներուն յիշատակը յարգող ազգականներէ եւ բարեկամներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ Պուլվար Օտ-տոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին :

×

Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան, Այրի Տիկին Արծրունի կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-գստեան պաշտօն կը կատարոի այս Կիրա-կի առաւօտ Մարսէյլ - Փրատոյի Մայր Եկեղեցին, իրենց սիրեցեալ զաւակներուն

ԺԱՆ ԵՒ ԼՕՌԱ ԱՐԾՐՈՒՆԻԻ

(Ծնեալ Մելքոնեան)

արկածայլի մահուան Բ. տարելիցին առ-թիւ : Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յի-շատակը յարգողները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16ին, Միութեան գրասենեակին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը (որ յետաձգուած էր) այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին եկեղեց-ւոյ խորհրդարանը : Բոլոր անդամ - ան-դամուհիներու ներկայութիւնը անհրա-ժեշտ է :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

La Vedette qui monte

ROSY ARMEN

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՌՈԶԻ

ԱՐՄԷՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՍԱԼԸ

POLYDOR

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԳՆԵՑԷՔ

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՓՆՏՌԵՑԷՔ, ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԱՊՍՊՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍԱԼԱՎԱՃԱՌԻՆ (DISQUAIRE)

ԵԹԷ ՑԱՐԴ ՉԷ ՍՏԱՑԱԾ

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրա-ւիրէ Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր-եան ենթակոմիտէի բոլոր անդամները, Կիրակի դպրոցին սրահը, ժամը 16ին : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչ-ները :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4ին «Խրիմեան» ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շա-բաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՊԱՆԵԽՕ - ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Ար-ծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Երեքշաբթի ժամը 20·30-ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Կարեւոր օ-րակարգ :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Ֆրանսահայ Գրողներու Միութիւնը կը հրաւիրէ Ֆրանսահայ բոլոր գրողները, անդամական ընդհ. ժողովի այս Երկու-շաբթի ժամը 20·30ին, Ռէժան սրճարանի վերնայարկը : 70 Րիւ Լաֆայէթ, Փարիզ (9), (մեթրօ Քատէ) :

Ա) Բարոյական եւ նիւթական հաշուե-տուութիւն :

Բ) Վարչութեան ընտրութիւն :

Այս հրաւէրը կ'ուղղուի Միութեանս անդամ եւ ոչ - անդամ բոլոր Ֆրանսա-հայ գրողներուն անխտիր :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Գորգ նորոգող մը, տունի մը մէջ աշ-խատելու համար :

ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ 727 - 41 - 18 :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՐՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահը, (Սալ տէ Ֆէթ), Փլաս տիւ 11 Նովամպր

ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏ. 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 23·30

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Կը մասնակցին.—

ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ իր երկու նուագախումբերով.— Ա) Արդիական պարեր եւ ճազ, Բ) Շան զ'Էլիզէի Ցիկան նուագախումբը իր ժողովրդական եղանակներով (հայկական, ռուսական, յունական, ցիկան եւայլն) :

ՕՐ. ԱՃԷՄԵԱՆ (հայկ. պար)

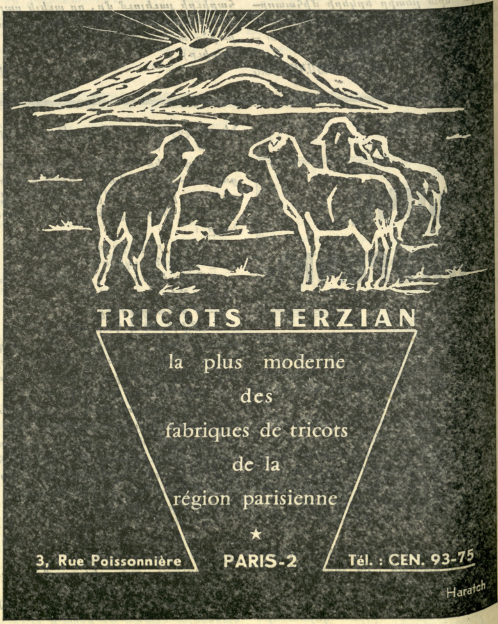
եւ վերջապէս

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԻՋԵԱՆԻ

Անակնկալներ.— Պառ, պիւֆէ, թոմպոլա :

Ճոխ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

Surprise - Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԽՈՒՄ-ԲԻՆ ԿՈՂՄԷ : *Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը* 19էն սկսեալ :

CONSERVATOIRE RACHMANINOV

26, Quai de New-York, Métro : Alma-Marceau

B A R *AMBIANCE* *BUFFET*

SURPRISE APRES 23 HEURES

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 17 OCTOBRE 1965
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10437
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
41e ANNÉE — No 10.437

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՆՉԵՒ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՆՊԱՏԱԿ

Քառասուն տարի առաջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան տասներորդ ընդհ. ժողովը, գումարուած Փարիզի մէջ, որոշեց տարին մէկ անգամ հրապարակային հանդէսով մը իր խօսքն ըսել Սփիւռքի տարագիր, ազատենչ Հայութեան, պարզել անոր իր ձեռք բերած նուաճումները ազգապաշտպանման եւ հայկական դատի հետապնդման մարզերուն մէջ, ու սրտապնդել զայն լաւագոյն ապագայի մը մասին իր հաստատ հաւատքին հաղորդակից դարձնելով ուծանալու հակամէտ տկար հոգիները :

Այդ Թուականէն ի վեր ամէն տարի այս եղանակին — Հոկտեմբեր – Նոյեմբեր — արտասահմանի բոլոր հայաշատ քաղաքներուն մէջ հանդիսաւորապէս կը տօնուի «Դաշնակցութեան Օր»ը :

Այս տարուան տօնակատարութիւնը բացառիկ նշանակութիւն պիտի ունենայ, նախ՝ անոր համար, որ Հայութեան այս մեծ կուսակցութեան հիմնադրութեան (1890) եօթանասունեւհինգամեակն է, երկրորդ՝ կը յաջորդէ յիսնամեակին Մեծ Եղեռնին, որուն զոհ գացին ամէնէն առաջ Դաշնակցութեան մտքի տիտանները ու հաւատաւոր զանգուածները, մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու շարքին :

Եօթանասունեւհինգ տարեկան է այսօր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Բացառիկ երեւոյթ մըն է ազգերու պատմութեան մէջ քաղաքական կուսակցութեան մը ա՛յքան երկար տարիներ պատնէշի վրայ կանգուն մնալը, լի հաւատքով ու յոյսով, պոտեպնդուած՝ տոկալու, տեւելու եւ նպատակին հասնելու հաստատ կամքով :

1890էն մինչեւ այսօր, 75 երկարաձիգ տարիներու ընթացքին ի՜նչ մեծ յեղաշրջումներ կրեց աշխարհ, արեւելքէն արեւմուտք, հիւսիսէն հարաւ, հինգ ցամաքամասերու վրայ : Քանի՛ հսկայ կայսրութիւններ տապալեցան, վարչաձեւեր քանդուեցան, վարդապետութիւններ սնանկացան, ամենազօր կարծուած բռնակալներ ընդ միշտ անհետացան : Սակայն կ'ապրի ու կը բարգաւաճի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Մարդիկ զարմացած՝ իրաւամբ կը հարցնեն թէ ո՞ւր է ասոր գաղտնիքը :

— Շատ պարզ է :

Դաշնակցութիւնը ծնաւ ժողովուրդի ծոցէն, անոր ծով տառապանքէն, այնպիսի պահու մը, երբ Հայաստան աշխարհ կը հեծէր դաժան բռնակալութեան մը ճիրաններուն մէջ :

Ազատ ապրելու, անկախ հայրենիք ունենալու ձգտումն էր, որ իրարու մօտ բերաւ հայրենասէր մտաւորականներ, գաղափարապաշտ երիտասարդներ, որոնք համախմբուեցան «Մահ կամ ազատութիւն» նշանաբանով դրոշմուած դրօշակի մը շուրջ :

Անոնք իրենց անձին օրինակով ճամբայ ցոյց տուին Հայութեան : Իրենց սուրբ արիւնը թափեցին հայրենի լեռներու եւ ձորերու մէջ, յանուն ազատ հայրենիքի : Խօսքէն աւելի գործն էր Դաշնակցութեան վարիչներու առաջնորդող սկզբունքը : Գաղափարը, վարդապետութիւնը գործի վերածուեցան եւ Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ արձանագրուեցան ոսկեղօծ էջեր :

Սասուն, Փանք Օթման, Խանասոր, Երլօղ, Կովկասի հայ – թաթարական կռիւներ, Վասպուրական ու Տարօն, Եդեսիա եւ Շապին Գարահիսար, ուրիշ բազում հայդուկային անհաւասար կռիւներ փառքը կերտեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան : Ու Դաշնակցութեան գծով՝ հայ ժողովուրդին, որուն հարազատ զաւակն է ան, անոր ազգային ու քաղաքական բաղձանքներուն եւ պահանջներուն խօսնակ ներկայացուցիչը :

Իր զոհողութիւնները, որոնց միացան Հայութեան բոլոր հոսանքներու ազատատենչ զաւակներու անվերապահ աջակցութիւնն ու քաջալերանքը, 1918 Մայիս 28ին յանգեցան Հայաստանի անկախութեան հռչակման :

Սակայն լոյսէն վերջ կրկին տիրեց խաւարը : Անկախ ու միացեալ Հայաստանը մնաց աննուաճ երազ :

Քանի չէ իրականացած սրբազան գաղափարականը, պիտի ապրի ու բարգաւաճի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, մինչեւ որ իրեն ծնունդ տուող հայ ժողովուրդը հասնի իր գերագոյն նպատակին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՄԵՂՔ ՉՈՒՆԻՆ

ՎԱՏԻԿԱՆ Բ.Ի ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրեմն Հրեաները պատասխանատու չէին եւ չեն Քրիստոսի մահուան : Այս է եզրակացութիւնը Վատիկան Բ.ի տուած որոշումին ոչ – քրիստոնեայ կրօնքներու շեմային մէջ : Ծանօթ է որ անցեալ տարի արդէն ժողովը երկար զբաղեցաւ այս հարցով եւ այսօր կը յանգի իր եզրակացութեան :

Յայտարարութիւնը, ինչպէս ըսինք, կը վերաբերի ոչ –քրիստոնեայ կրօնքներու, բայց գլխաւոր բաժինները նուիրուած են Հրեաներուն : Յայտարարութիւնը քուէարկուած է 250ի դէմ 1763 քուէով եւ 10 ճերմակ : Դէմ քուէարկողներն են արաբական երկիրներու քրիստոնեայ պետերը եւ նաեւ աւանդապաշտ նկատուած կրօնաւորներ : Ամբողջական բնագրին քուէարկութենէն առաջ, զանազան յօդուածներ քուէարկուած են առանձին – առանձին :

Իր վերջնական ձեւին մէջ, յայտարարութիւնը կ'ըսէ. — «Հակառակ անոր որ հրէական իշխանութիւնները եւ անոնք որ կը հետեւէին իրենց գործօն մասնակցութիւն բերած են Քրիստոսի մահապատիժին մէջ, ինչ որ պատահած է խաչելութեան ժամանակ չի կրնար, առանց խտրութեան, վերագրուիլ բոլոր Հրեաներուն որոնք այն ատեն կ'ապրէին, ոչ ալ այսօրուան Հրեաներուն» : Ջնջուած է աստուածասպան բացատրութիւնը, այն տրամաբանական պատճառաբանութեամբ (ինչպէս ըսած է Կարդինալ Պէա) որ մէկը աստուածասպան չի կրնար ըլլալ քանի որ Աստուած յաւիտենական է :«Աւելի, կ'ըսէ նաեւ յայտարարութիւնը, Եկեղեցին որ կը մերժէ բոլոր հալածանքները, որու դէմ ալ ըլլան — ի յիշատակ հասարակաց հօրենական ժառանգութեան զոր ունի Հրեաներուն հետ — եւ ներշնչուած ոչ թէ քաղաքական դրդապատճառներով այլ աւետարանական կրօնական սիրով, ցաւով կ'արձանագրէ ատելութիւնները, հալածանքները, հակահրէութեան ցոյցերը որոնք տեղի ունեցան Հրեաներու դէմ, երբ ալ ըլլան, որու կողմէ ալ ըլլան» :

Կը նկատուի որ եկեղեցին չի դատապարտեր այլ՝ կը ցաւի : Այս փոփոխութեան պատճառն այն է որ Եկեղեցին կրնայ դատապարտել միայն հերետիկոսութիւն մը :

Ամէնէն բուռն ընդդիմութիւնը որ տեղի ունեցած է Հրեաներու վերաբերեալ յօդուածներուն շուրջ, աստուածասպան բառին ջնջումին առթիւ եղած է : Ընդդիմացողները եղած են մանաւանդ Արեւելքցիներ եւ Իտալացիներ :

Կարգ մը հրէական շրջանակներ եւ յառաջդիմական եպիսկոպոսներ կը նախընտրէին առաջին բնագիրը որու մէջ կար աստուածասպան բացատրութիւնը եւ բոլորովին անպարտ կ'արձակէր Հրեաները այդ ոճիրէն : Իսկ ուրիշ խումբ մը, որ պահպանողականները կը ներկայացնէր կ'ուզէր որ որեւէ յայտարարութիւն չըլլայ Հրեաներու վերաբերեալ :

Հրէական շրջանակները ամբողջական գոհացում չեն ստացած քուէարկուած բնագրէն, մինչ հակառակորդները թռուցիկներ եւ գրքոյկներ կը բաժնեն, յայտնելով Կարդինալ Պէայի հրէական ծագումը :

Անանուն սպառնալիքն մըն ալ եղած է. — «Ռումբ մը պիտի պայթի Ս. Պետրոսի մէջ», որուն հետեւանքով ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՔՈՒՊԱՆ

Ֆիտէլ Քասթրօ յեղափոխութեան ձեռնարկեց 1953 Յուլիս 26ին : Եւ, գրեթէ եօթը տարի առաջ, յաջողեցաւ տապալել նախկին վարչակարգը եւ տէր դառնալ իշխանութեան :

Եօթը տարի առաջ վեցուկէս միլիոն Քուպացիներ խանդավառ տրամադրութիւններով ընդունեցան նախկին իշխանութեան տապալումը եւ նոր վարչակարգի մը հաստատումը :

Իսկ այսօ՞ր : Ի՞նչ պատկեր կը ներկայանէ երկիրը :

Քասթրոյի մեծ երազները ձախողութեան մատնուած են : Չէ յաջողած երկրագործական Քուպան վերածել ճարտարարուեստի հսկայի մը ոչ ալ յաջողած է լատին ամերիկեան ժողովրդական յեղափոխութեան մը մեծ առաջնորդը դառնալ : Քուպացիները տարիներէ ի վեր կ'ապրին ինքնամփոփ կեանք մը՝ տխուր, յուսահատ : Իրենց միակ երազն է փախչիլ, անցնիլ սահմանը :

1959 Յունուար մէկէն սկսեալ, աւելի քան 335.000 Քուպացիներ փախուստ տուած են երկրէն :Այլ խօսքով, կղզիին 21 բնակիչներէն մէկը ներկայիս կը գտնուի իր ծննդավայրէն հեռու : Ամէնէն առաջ փախուստ տուին հողատէրերը եւ մեծ գործատէրերը, ապա միջին դասակարգը, իսկ ժամանակէ մը ի վեր մեկնողներուն մեծամասնութիւնը հասարակ գիւղացիներ կամ բանուորներ են :

Այսօր դժուար է խօսիլ Քուպայի ճարտարարուեստին մասին, քանի որ փաստօրէն ծանր կամ թեթեւ արդիւնաբերութեան մարզին պատկանող ոչ մէկ գործարան գոյութիւն ունի երկրին մէջ : Քասթրօ, սկիզբները, փորձեց փոփոխութիւն մտցնել կղզիին տնտեսութեան մէջ, որ հիմնուած էր միայն շաքարի արտադրութեան վրայ : Արդիւնքը այն եղաւ, որ 39 ամսուան ընթացքին գրեթէ բոլոր ուտելիքները պարենաչափի ենթարկուեցան : Անդին շաքարի արտադրութիւնը, որ երկրին արտածումներուն 90 առ հարիւրը կը կազմէր, զգալի կերպով նուազեցաւ : 1961ի արտադրութիւնը 6.800.000 թոն էր, 1963ին՝ 3.800.000 թոնի իջաւ : Միւս կողմէ Ռուսերը եւ Քուպայի հետ առեւտուր ընող ուրիշ երկիրները չկրցան եւ կամ չուզեցին առանց փոխանակութեան աւելի նպաստաւոր պայմաններու, ճարտարարուեստին յատուկ մեքենաներ հայթայթել : Որով, վերստին վերադարձ դէպի շաքարի արտադրութիւն : Այս տարի արտադրութիւնը բարձրացած է վեց միլիոն թոնի : Սակայն, Քասթրօ վերըստին նեղ կացութեան մատնուած է : Որովհետեւ բազմաթիւ երկիրներ զարգացուցած են իրենց շաքարեղէգի մշակութիւնը, որուն պատճառով շաքարին գինը, միջազգային շուկային մէջ, փաունտ գլուխ 10ուկէս սենթէն իջած է երկու սենթի : Մնաց որ՝ այս տարուան արտադրութեան կէսէն աւելին պէտք է յանձնուի Խորհրդային Միութեան, համաձայն երկու երկիրներու միջեւ կնքուած առեւտրական պայմանագրութեան : Այս ձեւով, Քասթրոյի ձեռքը պիտի մնայ 130 միլիոն տոլարի գումար մը :

Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Քուպայի բնակչութեան քսանէն երեսուն առ հարիւրը միայն գործնականապէս եւ սրտանց զօրավիգ կը կենայ Քասթրոյի : Անկախ կացութեան ծանրացումէն, Քասթրոյի ոստիկանական պետութիւնը այնպէս է, որ գրեթէ ամէն Քուպացի կորսնցուցած է ազգական մը կամ բարեկամ մը՝ երկրէն փախստական, գնդակահարուած կամ մաս կը կազմէ բանտարկուած յիսուն հազար Քուպացիներու :

Շատեր կը փորձեն կռուիլ : Ընդհանրապէս փոքր խումբերով կը քաշուին լեռները : Ըմբոստները ստիպուած են դէմ դնել Քուպայի բանակին (200.000) եւ հարիւր հազարնոց քաղաքային պահակախումբին, որոնք զինուած են Ռուսերու կողմէ հայթայթուած արդիական զէնքերով (ինքնաձիգ Միկ – 21եր եւայլն) : Անոնք ստիպուած են դիմադրաւել նաեւ պարտիզանական կռիւներու մասնագէտ Ռաուլ Քասթրոյին : Երբ շրջանի մը մէջ կը յայտնուին կամ կը կազմուին ըմբոստներու խումբեր, Ռաուլ Քասթրօ մինչեւ հինգ հազար զինուորներու գլուխը անցած «կ'ամայացնէ» շրջանը — բնակիչներու տեղափոխում, արտերու եւ մթերքներու ոչնչացում, հորերու եւ աղբիւրներու ցամքեցում — : Գերի բռնուող ըմբոստը կը գնդակահարուի տեղն ու տեղը. եթէ ամուսնացած եւ զաւակի տէր է, պետութիւնը զաւակը կը բաժնէ մօրմէն եւ կ'որդեգրէ յատուկ դպրոցներ ղրկելով :

Պարբերաբար կը խօսուի Քուպայի բանակին հաւանական ըմբոստութեան մասին : Ի վերջոյ լատին ամերիկեան բանակ մըն է : Այսուհանդերձ պէտք է նկատի ունենալ, թէ զինուորականները լաւ կը կերակրուին, որով պիտի չուզեն իրենց ապահով կեանքը վտանգի տակ դնել : Վերջապէս երկրին մէջ գոյութիւն ունի Քուպայի երիտասարդական կազմակերպութիւնը : Համայնավար բոլոր երկիրներուն նման, հոս եւս մեծ ուշադրութիւն կը դարձուի երիտասարդութեան գաղափարական, աւելի ճիշդ համայնավարական դաստիարակութեան վրայ :

Այնքան ապահով է Քուպայի վարչակարգը որ միայն երեքէն չորս հազար ռուս զինուորներ կը մնան կղզիին մէջ եւ, ատոնց մեծամասնութիւնը իսկապէս մասնագէտներ են :

Թ. Ա. Թ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ Աւետարանական եկեղեցին, կառավարութեան բոլորովին հակառակ դիրք մը բռնած է, յայտարարելով — «Հրաժարինք այն հողամասերէն որոնք Օտէր – Նայս սահմանէն անդին կը գտնուին» : Յետպատերազմեան Գերմանիոյ պատմութեան մէջ, առաջին անգամն է որ բողոքական եկեղեցւոյ կարեւորութիւնն ունեցող հաստատութիւն մը, Թապու նկատուած հարցի մը միջամուխ կ'ըլլայ այս ձեւով :

ՆՈՊԵԼԻ գրականութեան մրցանակը տրուեցաւ Միխայէլ Շոլոխովի, որ ծանօթ է մանաւանդ իբրեւ հեղինակը «Խաղաղ Տոնը» վէպին :Խորհրդային գրագէտը 60 տարեկան է : Կը կարծուի թէ այս մրցանակը դիւանագիտական բնոյթ ունի, տրուած ըլլալով որ շատ գէշ ընդունելութեան արժանացաւ շուէտական ակադեմիային, երբ գրական մրցանակը տուաւ, քանի մը տարի առաջ, Պաստերնաքի : Ծանօթ է որ Տոքթ. Ժիվակոյի հեղինակը պարտաւորուեցաւ մերժել :

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԻՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Ժ·Դ·

Դեռ զիս չեն գոհացներ տարիներու պրպտումներս եւ ընթերցանութիւններս, ոչ ալ վերագնահատութեան դեւին յոգնութիւնները, երեւան հանելու համար այն պատճառը, որ Կոստանդիանոսի կը թելադրէ զինակից հռչակել քրիստոնէութիւնը, Քրիստոսը հաւասարազօր՝ Հռոմի աստուածներուն :

Ըստ բաւականի հասունցած են, սակայն, քննութիւններս այն մասին թէ ինչո՛ւ Մեծն Տրդատ, աւելի կանուխ քան Կոստանդիանոսը, աւելի յանդուգն քան կոստանդինեան կրօնական քաղաքականութիւնը, քանդեց կործանեց մեհեանները եւ «չալակովը քար կրեց լեռներէն»՝ հիմնելու համար հայկական եկեղեցին, իր այս հոյակապ գործին մէջ քովն ունենալով փիկիւրան մը, առաջին պատմիչներու արարածը, որու տրուած է Գրիգոր Լուսաւորիչ անունը(*) :

Հռոմ, վերջապէս, Վաղարշապատ չէր։ Երբ Աթէնք, փիլիսոփաներով եւ աշխարհի մեծագոյն լոյսերով հարուստ եւ հպարտ, քրքիջներով կը պատասխանէր Պօղոսի, խօսքի այս վկայեալ կախարդին (Գործք, ԺԷ· 32), զարմանք չի՞ պատճառեր ձեզի որ պատմութեամբ ու մտքով հարուստ Հռոմը, աստուածներու բնակավայր այս քաղաքը կը բանայ կեսարներու պալատին դռները անոնց առջեւ, որոնք կը գգուէին, կը քրքրէին ու կը պճնէին Պօղոսի խօսքերը :

Արդարեւ, կեսարներու ծիրանին իր ուսերուն՝ Կոստանդիանոս կը բռնէ ձեռքերէն այն խեղճերուն, որոնք Տարսոնցի քարոզիչին խօսքերն ունէին միայն իբրեւ մտքի հարստութիւն, ատո՛ր համար անարգուած, նախատուած, խայտառակուած, մինչ ստուլտոս (յիմար, տխմար) կոչուած, առաջնորդնե՛րն անգամ, ինչպէս Կիպրիանոսը, կոպրիանոս (աղբիւս) պիտակաւորուած, բեմերու վրայ զուելի թատերախաղերու նիւթ (Գործք Պիղատոսի խորագիրով ծանօթ) ու դըպրոցներու մէջ ծիծաղելի պատմութեանց առարկայ, ըստ վկայութեան Եւսեբիոսի (Պատմ· Եկեղ· Թ· 5) :

Քրիստոնէութիւնը, իր առաջին դարուն, ոչ միայն չունէր մտաւորական բարձրութիւն մը, հմայք մը, լոյս մը, ինչպէս ունէին հին Հռոմն ու հին Աթէնքը, այլ եւ մինչեւ Տերտուղիանոս, վարպետ պաշտպան, քրիստոնէութիւնը կը մնար դեռ պարզ լոկոբէա մը, ու մինչեւ Օգոստինոս՝ դեռ մաքուր չէր քրիստոնէութեան վարդապետական մետաղը :

Իրողութիւնն այն է որ, երբ նախ Միլանի հրովարտակով, յետոյ Նիկիոյ տիեզերական ժողովին շնորհիւ՝ քրիստոնէութիւնը փառաւոր մուտք մը կը գործէր պատմութեան դարպասներէն ներս, կը կատարուէր աքթ մը, դարերու մեծագոյն աքթը, զոր կը պարտինք Կոստանդիանոսի : Առանց այս ինքնակալին, զոր Մեծն կը կոչեն քրիստոնեաները երախտապարտութեամբ, կարելի չէր երբեք գումարել եկեղեցական տիեզերական ժողով :

Ուրեմն, ի՞նչն եղաւ պատճառ, որ մըղեց Կոստանդիանոսը շալկելու քրիստոնէութիւնը եւ տանելու զետեղելու կայսրութեան ճամբաներուն վրայ, ինքնակալ դարձնելու համար Քրիստոսը։

Շատեր «դարձ» կը համարին Կոստանդիանոսի այս ընթացքը :

Ի՞նչ կը նշանակէ դարձ :

Հայերէն այս բառը թարգմանութիւնն է ֆրանսերէն քոնվերսիոն բառին,— ծագումով լատիներէն՝ կը նշանակէ դառնալ ուղղութիւն փոխելով։ Ձեմ գիտեր թէ ուրիշներ հետաքրքրուա՞ծ են այս բառին պատմափիլիսոփայական իմաստով։ Կիւսթավ Պառտի տասնեւհինգ տող միայն կը նուիրէ այս բառին պատմութեան՝ ընդունելով որ հելլենեւհռոմէական միտքին օտար էր այն գաղափարը, զոր կուտան քրիստոնեաները՝ մեր օրերուն : Դարձը կրօնափոխութիւն չէ :

Կ'արժէ աւելի խորացնել բառաքննութիւնը :

Արիստոտէլ ունի յունարէն համապատասխանը, (ի՞նչ կայ որ չունի Արիստոտէլ), բայց աւելի շատ՝ բառին գործածութեան ընթացքը կ'ուղղէ դէպի տըրամաբանութիւն : Պղոտինոսն է, որ իր փիլիսոփայական առումով պիտի սնուցանէ ետքէն քրիստոնեաները, երբ, կ'ըսէ, իփոսթազը կը վերադառնայ այն վիճակին՝ ուրկէ մեկնած էր։ Այս ըմբռնումով՝ քոնվերսիոնը «վերածում» մըն է, ճիշդ ինչպէս բնագիտութեան մէջ՝ երբ նիւթ մը, ստանալէ ետք տարբեր ձեւ, կը վերադառնայ իր նախկին կամ բուն ձեւին :

Բառը այլազան ու բազմազան առումներով հարստացած է այսպէս ու տարազ դարձած է տրամաբանութեան, ռազմավարութեան, մաթեմաթիքի, չմոռնանք՝ ճարտասանութեան, ուր ծանօթ է նաեւ էփիփորա համազօր բառով՝ Կիկերոնի շատ սիրելի :

Առաջին անգամ Կասիոդորոս (ըստ ոմանց՝ Ալկիմոս, ըստ այլոց՝ Հերոնիմոս) գործածած է զայն կրօնական արդի իմաստով, ապահովաբար Պղոտինոսի տեսութիւններէն ներշնչուած :

Բացատրեմ :

Ըսի թէ հայերէն կը թարգմանենք դարձ : Երբ կը թաղենք մեր մեռելները, գերեզմանին մէջ կ'երգուի տխո՛ւր, շատ յուզիչ եղանակով մը ·

Դա՛րձ, անձն իմ, ի հանգիստ քո ···

Մեռնողն է, որ լրութեան հասցնելու համար «աշխարհաթաղը»՝ արարողութեամբ քահանային ու սարկաւագին, ըստ «հող էիր եւ ի հող դարձցիս » պատգամին, յանկարծ ձայն կ'առնէ, մինչեւ սիրտերը սարսռացնող սոլօ մը կ'երգէ (տիրացուին բերնով) ·

Դա՛րձ, անձն իմ, ի հանգիստ քո···

Այս տողը առնուած է Սաղմոսէն (Գլ· ՃԺԶ· 7), ուր բնագիրը կը դնէ հոգի, շունչ (նէֆէս) : Հայերէն թարգմանութիւնը կը դնէ անձ՝ մարմին իմաստով, փոխաբերական ձեւով, ըստ ոմանց՝ պարունակը պարունակեալին տեղ դրուած, որ շատ գործածական է Աստուածաշունչ Մատեանի մէջ,—այստեղ, օտար թարգմանութեանց մէջ միշտ «հոգի» դրուած : Իմ կարծիքովս՝ մեր թարգմանութիւնը լաւագոյնն է,— հոգին, որ մարմին զգեցած էր, հող հագած, կը հրաւիրուի հողը թողուլ հոգին եւ դառնալ դարձեալ հոգի : Հոգին չէ որ կը հրաւիրուի «ի հանգիստ» (մահ), այլ անձը, մարմինը : Առանց այս բացատրութեան՝ աստուածաբանական սխալ է «հող էիր եւ հող դարձցիս » խօսքը, քանի որ «անմահ է հոգին» :

Ուրեմն դարձը վերադարձ մըն է դէպի սկզբնական ու ճշմարիտ վիճակը, ընդունելով որ Քրիստոս, «ի սկզբանէ էր բանըն», կ'ընդունի թէ իրեն (քրիստոնէութեան) վերադարձած է այն որ շեղած էր, հեռացած էր, դուրս կը մնար իր գծած ծիրէն (հեթանոսները) :

Այս տեսութիւնը յետագային ստացաւ տարբեր երանգ մը : Այսպէս, քոնվերսիոնը կամ «դարձը», նոր առումով մը, կը նշանակէ այն յանկարծակի եւ ինքնաբուխ փոփոխութիւնը, որ տեղի կ'ունենայ հոգիներու մէջ՝ հասնելով Քրիստոսի գոյութեան գիտակցութեան : Այս երեւոյթը, կ'ըսեն քրիստոսագիտութեան հեղինակները, այն յատկանշական նկարագիրն ունի, որ «արթննալու» պատրանքը կուտայ, ընդունելով որ էնթական կ'ապրէր իրական մթութեան մէջ : Քրիստոնեայ մատենագիր մը կ'աւելցնէ · « Դարձը մահ է եւ ծնունդ», այսինքն մարդուն մէջ կը մեռնի իրականութիւն մը եւ ծնունդ կ'առնէ տարբեր իրականութիւն մը :

Դարձը կը պատահի գլխաւորաբար արբունքի շրջանին,— ահաւասիկ վկայութիւն մը որ նիւթ կրնայ դառնալ հոգեբնախօսական աքանչելի վերլուծումներու : Ընդհակառակն Պօսիւէ կ'ըսէ թէ դարձը տեղի կ'ունենայ միայն ու միայն Քրիստոսի երեւումով եւ հրամանով : Առաջին դարձը՝ օրինակ.— Պօղոսի տեսիլքը եւ դարձը Դամասկոսի ճամբուն վրայ : Ու նման տեսիլքներով կամ երազներով է որ կը պատմուի շատերու դարձը, — Օգոստինոս, Անտոնիոս, Կոստանդիանոս :

Բայց իրակա՞ն դարձ մըն էր որ կատարեց Կոստանդիանոս : Այլ խօսքով քրիստոնէացա՞ւ իրապէս :

Կոստանդիանոս, իր առաջին հրովարտակով, «քաղաքացիութիւն» կուտայ քրիստոնէութեան (Միլան) : Յետոյ պատասխանելով քրմապետներուն բողոքին՝ կը ճշդէ թէ դերադասութիւն չէ որ կուտայ քրիստոնէութեան, այլ հաւասար իրաւունք, — աստուածպաշտութեան անհատական ազատութիւն : Ուզողը կը պաշտէ Հռոմի հին աստուածները, ուզողը կը պաշտէ երկնքի «անծանօթ» աստուածը : Այս պայմանը բոլորովին հակառակ է Պօղոսի վարդապետութեան · «Մի լինիք լծակիցք անհաւատից, քանզի զի՞նչ հաղորդութիւն է արդարութեան ընդ անօրէնութեան, զի՞նչ հաւասարութիւն է լուսոյ ընդ խաւարի, զի՞նչ միաբանութիւն է Քրիստոսի ընդ Բելիարայ, զի՞նչ բաժին կայ հաւատացելոյն ընդ անհաւատին, կամ զի՞նչ նմանութիւն է տաճարի Աստուծոյ՝ մեհենաց » (Բ· Կոր· Զ· 14) : Պօղոս դէմ է համակեցութեան կամ Կոստանդիանոսի հրահանգին :

Բայց Կոստանդիանոս մկրտուեցա՞ւ միթէ՝ որպէսզի համարինք քրիստոնեայ։

Այսուհանդերձ Լ· Տիւշէն «սրտով քրիստոնեայ» կը կոչէ զայն, աւելցնելով իբրեւ ապացոյց թէ իր քրոջ տրուած է քրիստոնէական անուն,— Անաստասիա : Յետոյ, շատ հաւատք ընծայելով Եւսեբիոսի, կը գրէ թէ մահուան մօտ զգալով ինքզինք՝ ինքնակալը իր մօտ կը հրաւիրէ Նիկոմիդիոյ եպիսկոպոսը, որու ձեռքով կը մկրտուի մահուան անկողինին մէջ,— կը մեռնի 337 տարւոյն մէջ, Մայիս 22ին, Աքիրոն (Նիկոմիդիոյ մօտիկ) :

Կոստանդիանոսի դարձն ի քրիստոնէութիւն համարելով հանդերձ կասկածելի, ստոյգ է թէ այս ինքնակալն էր որ թեւ տուաւ քրիստոնէութեան : Ի՞նչ էր իր միտքը, ի՞նչն էր որ մղեց զինք նման աքթի մը : Սկիզբէն ըսի թէ համոզիչ չէ ինչ որ գրուած է այդ մասին,— հէքեաթ միայն : Բայց եւ այնպէս գտած եմ բացատրութիւն մը, որ նոր է եւ որոշ չափով ընդունելի :

Հարկ է տալ այդ բացատրութիւնը Նիկիոյ ժողովին անցնելէ առաջ :

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Հետաքրքրական էր իմանալ ակադեմական Կ· Մելիք – Օհանջանեանի տեսակէտը հայկական քրիստոնէական առաջին այս վէպին մասին։ Վաստակաբեկ հայագէտը ունի անտիպ աշխատութիւն մը «Գրիգոր Լուսաւորչի վէպը» խորագրով, ուր ցոյց կուտայ «արեւի ու գարնան բուսականութեան հեթանոսական աստուածութեան մասին եղած հին առասպելի պատմականացումն ու փոխակերպումն եկեղեցական քրիստոնէական միջավայրում, ըստ ժամանակի ընկերային – քաղաքական ու դաւանաբանական գաղափարախօսութեան »։ Տարիներ առաջ ուրացած եմ Գր· Լուսաւորչի պատմական դերը, այժմ ուրախ որ Հայաստանի մտաւորականութիւնը եւս ուժ կուտայ այս տեսակէտին :

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

Աւետ բաց չէր թողնում ձեռքից իւր առաքինասէր կողմը եւս ցոյց տալու : Օրինակ, փաստաբաններ վարձելով պաշտպանեց իւր երկու գործաւորաց դատը եւ նոցա փրկեց դատապարտութիւնից : Երեք աղջիկներ օժտեց եւ հարսնացուց՝ նոցա միոյն կնքահայր դառնալով, որոնց երկուքը աղախնոյ պաշտօն վարած էին իւր տան մէջ : Այսպիսի գործեր · աւելացրէք սորա վերայ մի քանի ազգասիրական ճառեր, որ արտասանեց տարբեր առիթներով · բարեգործական ղանձանակին նիւթապէս տուած օգուտները · այս բոլորը այնքան բարձրացրին իւր անունը ժողովրդեան մէջ, որ ուսեալ եւ տգէտ, գործաւոր եւ ռամիկ, բարերարի մակդիրը գրոշմեցին նորա ճակատին, իսկ աղքատներն իրենց պահապան հրեշտակն էին անուանում :

Առաւօտից մինչեւ երեկոյ պարապում էր գրասենեակի մէջ գործատան հաշիւներով եւ կարգադրութիւններով : Կէսօրուայ նախաճաշիկի կը դար տուն, յետոյ նորից գրասենեակը վերադառնալով՝ մինչեւ երեկոյ կը զբաղէր · կը պատահէր, որ մինչեւ հետեւեալ օրը ստիպուած գիշերն այնտեղ մնայ, այլ ընդհանրապէս սովորութիւն ունէր երեկոները տուն վերադառնալ թէյի ժամանակ, եթէ չի գնար այցելութեան մի տիկնոջ, որին հետ շատ սերտ յարաբերութեամբ կապուած էր :

Տունը իւր վերադարձին կը սպասէին տասնեւիննամեայ աղջիկը՝ պառաւ խնամակալուհու հետ : Այս վերջինը՝ գլուխը ձեռքում հիւսած գուլպայի վերայ խոնարհելով, ծնկան վերայ նստած կատուին հետ կը մրափէին : Պառաւը միայն գլուխը բարձրացնելով, նիհար ձեռքով ինքնաեռը կը շօշափէր, նայելու համար՝ որ ջուրը սառած չլինի · եւ եթէ աղան յանկարծ գալու լինի, թէյը ժամանակին պատրաստ չգտնի եւ բարկանայ :

Որովհետեւ արտաքին անձանց հետ հեզաբարոյ եւ քաղցր վարուող աղան նոյնը չէր դժբախտաբար իւր տանը մէջ,— մանաւանդ մի քանի օրից ի վեր զգալի կերպով փոխուած էին իւր վարմունքը եւ թէ երեսի արտայայտութիւնը, առանց դորան էլ մեծաւ մասամբ վատ կը վարուէր իւր աղջկան հետ,— խեղճ Երանուհին շատ էր տառապում այդ վարմունքից : Հեշտ չէ մի երիտասարդ օրիորդի՝ իւր մատաղ հասակում՝ տեսնել իւր մօրը, մանաւանդ իւր միակ բարեկամուհուն մահը, որի զգուանքն ու խանդաղատանքը պաշտպանած ու օրօրած էին իւր մատղաշ տարիքը, որք իւր սրտին անհրաժեշտ մի պէտք եւ սնունդ դարձել էին : Յանկարծ կորցնել այդ բոլորը, զգալ ինքն իրաւ մի ցաւալի դատարկութեան մէջ, ուր միայն նշմարելի էր հօրը դաժան եւ խստահայեաց պատկերը, ցամաք խօսքերը ··· վշտալի փոփոխութիւն : Սակայն Երանուհի իբրեւ արդարակորով, սովորականից դուրս խելացի եւ առաքինի մի աղջիկ, տանում էր այդ հրեշտակային համբերութեամբ · քիչ առ քիչ վարժւում էր այդ առանձնութեան եւ մաշող կեանքին, թէպէտ ցաւելով՝ այլ առանց երկիւղի տեսնում էր հօրը վարմունքը, սակայն ընդհակառակն երկիւղ կը զգար այն ատեն, երբ հայրը ծիծաղէր եւ ձայնը հրամայողական կերպից շեշտէր··· որ երբեմն սաստիկ բարկութեան եւ աղէտից հետեւանք կամ աւետաբեր սուրհանդակ համարէին :

Անմայր, բոլորովին անընկեր, միայն մի պառաւ խնամակալուհու հսկողութեանը տակ՝ օրերը կ'անցնէին, որից իբրեւ զաւակ սիրուած էր արդէն · բայց կարելի՞ է միթէ որեւիցէ մի ուրիշ սիրով մոռացնել նորան իւր վաղամեռիկ մօր յիշատակը : Այսուհանդերձ, Երանուհի սիրում էր իւր խնամակալուհուն, իւր միակ՝ բայց տկար պաշտպանը՝ խիստ հօր յարձակմանը դէմ, որոյ կնճռապատ պառաւի ճակատը վաղուց արդէն ծածկում էին արծաթափայլ մազեր, այդ տաղտկալի կենաց փոթորկալից վէճերը տանելով ի սէր որբ աղջկան, ներկայ լինելով նոյնպէս հանգուցեալ մօր կրած տառապանքին ու վշտաց, որից միայն մահը կարողացաւ փրկել, եւ որին նա քոյր էր անուանում :

Սակայն տարիներն ու հոգսերը չէին կարողացել ջնջել նորա դէմքի ազնուական եւ բարի արտայայտութիւնը՝ խոր աչքերով եւ արծուեռունգն քիթով, որ բոլոր տեսնողաց պատկառանք կ'ազդէր :

Տխրագին լռութեամբ կը նայէր Երանուհու երեսին, որոյ գեղեցկութիւնը դեռ եւ չէին կարողացել մթագնել արտասուք եւ տառապանք : Այո, գեղեցիկ էր Երանուհի նոյն գեղեցկութեամբ, որ շատ անգամ կը գոյանայ հոգւոյ ազնուութեանց դէմքին վերայ անդրադառնալովը ու համակրելի է, քաղցր ու գրաւիչ, առանց ունենալու կլասիքական արուեստապահանջ գծերը · գեղեցկաց գեղեցիկն է նա իւր գունատ պատկերով, մութ [illegible] թունքներով եւ աչքերով, որոնց կապոյտ երանգն ու լայնահատ շրջանակը պարունակէին մի անյողդողդ նայուածք, ուր կարելի էր նշմարել առաքինութեան, խելքի եւ անձնուիրութեան նշոյլները : Հասակը միջին՝ նուրբ եւ դիւրակոր, մետաքսայլ, ոտից ցգլուխ կուսական շնորհաց մի կենդանի ծաղիկ :

Փ· ԱԴԱՄԵԱՆ

(3 Շար·)

ՄԵՐ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆԸ

Հայ լեզուի պատմութեան մէջ 1184 ու 1265 թուականները երկու սուր դարձակէտներ կը նշեն։ Առաջինով՝ Մխիթար Հերացի նախնեաց ռամկօրէնին գրաւոր նախախայրիքը կ'ընծայէ, երկրորդով ալ Վարդան Արեւելցի առաջին նմոյշները կու տայ արեւելահայերէնի յատկանիշներուն։ Աշխարհաբարի գործնապէս երկճղումէն բաւական ետք կը հանդիպինք արեւմտահայերէնի առաջին գրաւոր օրինակներուն փոքր Ասիոյ մէջ։ Յետոյ այս բարբառին ծանրութեան կեդրոնը կը փոխադրուի Պոլիս, ուր անոր հիմնաքարը դետեղուած կը գտնենք 15րդ դարուն, ձեռամբ Ամիրտովլաթ Ամասիացիի։ Երկու դար ետք, Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեան այլեւս կ'ըսէ թէ Պոլիս քաղաքը կեդրոնն է հանդիսացած արեւմտահայ կեանքին, մշակոյթին ու բարբառին։ Միջոց մը Մխիթարեաններ կը փորձեն արեւմտահայերէնը մշակել, որպէս մասամբ փոքր Ասիական Ռամկօրէնին, մասամբ ալ Կիլիկեան Միջին Հայերէնին ժառանգորդը, սակայն ցնցող խժաբանութիւններ ու խառնածին ոճեր ցուցադրելէ ետք՝ երկրորդական, երրորդական դիրքեր կը նահանջեն։ Պոլսոյ մէջ կատարուած որոշ յղկումներէ ետք, ընտիր Պոլսահայերէնի առաջին նմոյշը կու տայ Մայր Վարժարանի մեծարժէք հայկաբան ուսուցչապետը Գրիգոր պատուելի Փէշտիմալճեան 1820ական թուականներուն, իր «Կրթութիւն Քաղաքավարութեան» անուն երկով (1827)։

1851 – 1853 տարիները փորձնաւոր շրջան մը կը կազմեն արեւմտահայերէնի համար։ 1851ին Գրիգոր Օտեան, տակաւին 17 տարեկան, Յակոբ Սերոբեան Պատրիարքին հրամանովը կը հրատարակէ «Առաջարկութիւն Աշխարհաբար Լեզուն կանոնաւորել եւ Հասարակաց Լեզու ընելու Վրայ» անուն պրակը (12 էջ), ուր կը ջանայ ցոյց տալ, թէ աշխարհաբարը հասարակաց լեզուի վերածուելու յարմարութիւններ ունի եւ թէ մշակուելով պէտք է իր անկեալ ու անկերպարան վիճակէն փրկուիլ ու «քչիկ քչիկ գրաբարին մօտենայ»։ Որպէս պատասխան, 1853ին, ատոր կը յաջորդէ Նահապետ Ռուսինեանի «Ուղղախօսութիւն Արդի Հայ Լեզուին, յօրինուած ուսումնական խորհրդակցութեամբ» վերտառութիւնը կրող գիրքը (120 էջ), ուր խեղճ ու անօգնական արեւմտահայերէնը կը դրուի անդամահատութեան սեղանին վրայ, կը յօշոտուի անխղճօրէն, 1848ի յեղափոխութիւններուն շունչով, օրինակ՝ բառ, յոգնակի բառէր. գործելու էմ. նա, սեռական նասը, բացառական նակէ, գործիական նառվ. մի, միորդ, երկ, երկրորդ, շամբերօղ ըլլալնիդ. շփուր՝ փոխանակ ելեկտրականութիւնի, Հնձար՝ փոխանակ Յունիսի, թառմօն՝ փոխանակ Սեպտեմբերի, ծնրածալութիւն՝ փոխանակ խոնարհութիւնի, ռատրան՝ փոխանակ ատրճանակի, կազմուած հեռ ու ատր բառերուն ձուլումէն, տիրամար՝ փոխանակ իմամ պայըլտըի, կազմուած Տէր ու մարիլ բառերէն), այնքան որ պատրիարքական հրահանգով կ'արգիլուի գրքին շրջաբերութիւնը։ Նոյն 1853 թուին Պոլսոյ Բողոքականները, Ամերիկացի քարոզիչներու մեղսակցութիւնով, հրապարակ կը դնեն Աստուածաշունչի աշխարհաբար թարգմանութիւնը, խուժ ու կորճ հայկաբանութեամբ մը։

Լեզուական այլանդակութիւններու այս թոհուբոհին մէջ, արկածահար արեւմտահայերէնին փրկութեան լաստը երկարեց Պոլսահայ մամուլին մեծանուն նահապետը Կարապետ Իւթիւճեան իր «Մասիս»ով, 1852 Փետրուար 14ին, հիմնադրութեան թուականը արդի ընտիր արեւմտահայերէնին, որուն մշակման մէջ առաւ դերը խաղաց Պոլսահայ մամուլը։

1864ին հրապարակը, դժբախտաբար, դարձեալ պղտորեցաւ երբ Պատ. Մկրտիչ Քիրէճեան հրատարակեց արեւմտահայերէնի առաջին քերականութիւնը, «Հայերէն Քերականութիւն Աշխարհաբար Լեզուի»ն, նոյնքան խոտելի որքան Աստուածաշունչի 1853ի թարգմանութիւնը (մոյներ՝ կնիկ, յոգնակի՝ կնկտիք, քոյր, յոգնակի՝ քրուըտանք. նա, նաոր, նակէ, նառվ, նառնք, մէկալոնք. գործած ունենալ, փոխանակ գործած ըլլալի)։ 1874ին վրայ հասաւ 22ամեայ Մինաս Չերազի «Քերականութիւն Արդի Ազգային Լեզուին»ն, որպէս ուղեցոյցը իր «ընտրողական» աշխարհաբարին — այսինքն ընտրութիւն թէ՛ աշխարհաբարէ, թէ՛ գրաբարէ, թէ արեւելահայերէնէ (օրինակ՝ նոքա, հայրի, հացերի)։ Ոմանք հետեւեցան այդ ուղղութեան, միջոց մը, Տէմիրճիպաշեան, Հրանտ Ասատուր եւ ուրիշներ, սակայն ձեռնարկը ի վերջոյ մնաց անհետեւանք։ Ռուսինեանի հետեւելով, պահ մը Ստեփան Ոսկան ու Յարութիւն Մրմրեան ալ փորձեցին բառերը սղել (կրճատումի օրինակներ՝ Ռուսինեան՝ առանցի տեղ անց, Չերազ՝ տասնըմէկի տեղ տասմի, Ոսկան՝ կալսադանի տեղ կալսան, Մրմրեան՝ ծննդավայրի տեղ ծնավայր)։

Աշխարհաբարը կոկելու այս ձախորդ փորձերուն ի տես 1880ին Պոլսոյ մէջ ծայր տուաւ տարբեր շարժում մը որ կը ձգտէր գրաբարախառն աշխարհաբարը ընդունիլ որպէս գրական լեզու։ Այդ ուղղութեամբ կատարուած լեզուապայքարի առաջին գրքոյկը հրապարակ դրաւ Դպրոցասէրի հիմնադիր Տիկին Սրբուհի Տիւսաբ, 1880ին, իր «Աշխարհաբար Հայ Լեզուն» անուն երկով։ Շարժում մըն էր այդ՝ որու վրայ կը հակէին նաեւ Ռեթէոս Պէրպէրեան, Մատաթիա Գարագաշեան, Եղիա Տէմիրճիպաշեան, Յակոբ Գուրգէն, Միհրան Ասքանազ (Պէրպէրեանի առաջին սանը), Տիգրան Ելքէնճեան, Յարութիւն Մրմրեան եւ ուրիշներ։ Գրաբարեաններու ու աշխարհաբարեաններու վճռական ճակատամարտը տեղի ունեցաւ 1881ին «Մասիս»ի էջերուն վրայ, Ազգանուէրի հիմնադիր գրաբարեան Սիպիլի («Անահիտ» ծածկանունով) ու «Արեւելք»ի պաշտպանողական խմբագիր աշխարհաբարեան — որքան զարմանալի — Բիւզանդ Քէչեանի («Արամազդ» ծածկանունով) միջեւ։ Աշխարհաբարեանները տարին վերջնական յաղթանակը ու Սիպիլ շուտով համակերպեցաւ։ Այդքանով ալ չմնաց։ Սիպիլ, երբ 1892 – 1893 տարիներուն «Մասիս» անցաւ Գ. Զօհրապի ու Հ. Ասատուրի խմբագրութեան՝ իր ապագայ ամուսնոյն Հ. Ասատուրի հետ գործակցաբար ճշդեց արեւմտահայերէնի կազմութիւնը, քիչ ետքը հրատարակելու համար ընտիր քերականութիւններու շարքը որ մինչեւ այսօր կը գործածուի մեր վարժարաններուն մէջ, Սիպիլ իր առաջին քերականութիւնը հրատարակեր էր 1877ին։

«Մասիս»ի կողքին, 1884ին, Արփիար Արփիարեան հիմնեց «Արեւելք»ը, 1891ին ալ ստանձնեց նորահաստատ «Հայրենիք»ին խմբագրապետութիւնը, ու այս երեք թերթերը, որոնց 1895ին ընկերացաւ Զօպանեանի «Ծաղիկ»ը, միասնաբար մշակեցին Արեւմտահայերէնը սքանչելի հասկացողութիւնով ու նուրբ ճաշակով, ախոյեան ունենալով Արփիարեանը, Բաշալեանը, Կամսարականը, Հ. Ասատուրը, Սիպիլը, Զօպանեանը, Եսայեանը ու մանաւանդ Զօհրապը։ Որով, անվարան կարելի է ըսել թէ կոկ արեւմտահայերէնը ծնունդն ու շնորհն է Պոլսահայ հրապարակագրութեան։ Կացութիւնը չէ փոխուած, այսօր ալ հայ մամուլն է որ կ'առաջնորդէ հայ լեզուն։ Այդ շրջանին էր որ կոկուեցաւ արեւմտահայերէնի ոճը, կերտուեցան յաջող նորաբանութիւններ եւ ուսումնական բառեր։

Հիներէն Ռուսինեան տուեր էր, օրինակ, Հովկուլը, ապակեդրոնացումը, թերթօնը։ Իւթիւճեան ասոնց վրայ աւելցուցեր էր կտրօնը։ Տէմիրճիպաշեան կազմեր էր սեղմիրանը։ Ռուսինեան ու Յակոբ Պալեան յօրիներ էին տիպարը, կոդիկն ու թերթուշը։ Իրապաշտ ու գեղապաշտ շրջանի գրողները՝ Զրաքեան, Պարթեւեան, Զարդարեան, Սիամանթօ, Վարուժան, Մեծարենց, Թէքէեան, Օշական եւ ուրիշներ յղկեցին արեւմտահայերէնը վայելչօրէն, ճոխացուցին անոր գանձը, եղան մաքրաբան, ոճով ու բառամթերքով։ 1898ին Զօպանեանի «Անահիտ»ը, 1908ի Սահմանադրութենէն ետքն ալ Զարդարեանի «Ազատամարտ»ը ու անոր յաջորդող «Ճակատամարտ»ը շարունակեցին արեւմտահայերէնի մշակումը ամբողջական ճակատի վրայ։ 1922ին էր որ Շ. Միսաքեան «Ճակատամարտ»ի մէջ հրապարակ դրաւ ձայնասփիւռ բառը։

Այս հակիրճ տեսութենէն յայտնի կ'ըլլայ թէ այսօրուան Իսթանպուլահայը իր տան մէջ է, — այն տունը ուր կազմուած, զարգացուած ու յղկուած է արեւմտահայերէնը։ Որով, լեզուաբանօրէն կարելի է ըսել, թէ ան, տեսակէտ մը, մաս չի կազմեր Սփիւռքին, ինչպէս Երեւանցին, որ իր տան մէջ է՝ արեւելահայերէնի համար։ Հետեւաբար, որպէս հին տանտիրոջ որդի ծանր պատասխանատուութիւն մը կը ճնշէ Իսթանպուլահայ արդի գրական սերունդին ուսերուն վրայ, — սատարել՝ զտումին, մշակման ու պահպանման իր արեւմտահայերէնին, որ այժմ հասարակաց է արեւմտեան Սփիւռքին հետ։ Արեւմտահայերէնը դժբախտաբար չունի իր կաճառը, հեղինակաւոր կեդրոն մը, որ ստանձնած ըլլայ վերին տեսչութիւնը արեւմտահայերէնի գնացքին։ Ո՞վ պիտի վճռէ, օրինակ, թէ ո՛ւր կը վերջանայ ընտիր աշխարհաբարի սահմանը եւ ո՛ւր կը սկսի օտարաբանութիւններով լեցուն հայատառ բարբառը, թէ ո՞րն է այսօրուան հայկաբան ոճը, «ընտիր աշխարհաբար»ը, ինչպէս երբեմն Պոլսոյ մէջ ունէինք անոր վայելչագեղ տարազները։ Ո՞վ պիտի հնարէ, ճշդէ, կանոնաւորէ ու հակակշռէ մեր նորաբանութիւնները եւ ուսումնական բառերը որոնք պարտադիր անհրաժեշտութիւններն են մաքրաբան ու բծախնդիր արեւմտահայերէնին, դիմագրաւելու համար 20րդ դարու յառաջապահ մշակոյթին մեզի բերած օտար բառերը, ճշգրտօրէն ու վայելչօրէն։ Դարձեալ, ո՞վ պիտի զբաղի հայերէնի ուսուցման մանկավարժութիւնով, դասագիրքերով, քերականութիւններով ու բառարաններով։ Եւ որո՞նք պիտի ըլլան մեր գրական ու լեզուական ոստիկանները եւ դէտերը, կատարելու համար Հօրոյի մը դերը։

ՅԱԿՈԲ ՄԱՐԹԱՅԵԱՆ

ԴԵՂԱԳԻՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Խելացին եւ ապուշը չեն կրնար տեսնել նոյն ծառը :

ՊԼԷՅՔ

×

Աւելի շատ խենթ կայ քան խելացի, նոյնիսկ խելացիին մէջ աւելի շատ խենթութիւն կայ քան իմաստութիւն :

ՇԱՆՖՈՐ

×

Գիտնալ թէ գիտէ ինչ որ գիտէ, եւ գիտնալ թէ չի գիտեր ինչ որ չի գիտեր, — ահա իսկական գիտութիւնը :

ԿՈՄՓՈՒԿԻՈՍ

×

Հրաժարեցէք գիտութենէն ու զերծ պիտի մնաք վիշտէն :

ԼԱՕ – ԴԶԷ

×

Մարդը այն է ինչ որ գիտէ :

ՊԷՅԳԸՆ

×

Լռութիւնը բարեկամ մըն է որ չի դաւաճաներ երբեք :

ԿՈՄՓՈՒԿԻՈՍ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Սըր Մոնթակիւ ճառախօսել սկսաւ։ Խօսեցաւ մեզի ճափոնական էսթամփներէ, չինական ներկերէ, պարսկական գորգերէ, տպաւորապաշտներու ֆրանսական արուեստէն, արդիական երաժշտութենէն եւ Այնշթայնի տեսակէտներէն։

Յետոյ ընկղմեցաւ իր բազկաթոռին մէջ, ժպտերես, իր փոքրիկ դասախօսութենէն գոհունակ։

— Սըր Մոնթակիւ, ըսաւ Փուարօ, չուզելով ձեր ազնուութիւնը չարաչար գործածել՝ անմիջապէս այցելութեանս շարժառիթին մասին պիտի խօսիմ։

— Աճապարելու պատճառներ չունինք։ Ժամանակը անհուն է, պատասխանեց Մոնթակիւ, թեւերը տարածելով։

— Այս խաղաղ յարկին տակ այդ տպաւորութիւնը կը ստացուի, մրմնջեց Տիկին Վիլպիւրն։ Մարդ շատ հանգիստ կը զգայ ինքզինքը այստեղ։

— Նոյնիսկ եթէ մէկ միլիոն սթերլին ալ տան՝ դարձեալ չեմ ուզեր Լոնտոն՝ քաղաքին մէջ բնակիլ, յայտարարեց Սըր Մոնթակիւ։ Այստեղ, կարծես թէ մարդ կը շնչէ հին օրերու մթնոլորտի մը մէջ, որ, ափսո՛ս, կոչուած է հետզհետէ կորսուելու։

— Այսպիսի մթնոլորտի մը մէջ՝ ոճրագործութեան մասին խօսիլը աններելի է անշուշտ, ըսաւ Փուարօ։

— Ամենեւին, Սըր Մոնթակիւ։ Ոճիր մը կրնայ արուեստի գործ մը նկատուիլ, իսկ հետաքննող ոստիկանը՝ արուեստագէտ մը։ Անշուշտ հասարակ ոստիկաններու մասին չեմ խօսիր, որոնցմէ մէկը այցելութեան եկած էր այսօր։ Երեւակայեցէք թէ՝ բնաւ լսած չէր Պենվենուտօ Չէլլինիի մասին։

— Թերեւս եկած էր տեղեկութիւններ ստանալու համար Ժանն Վիլքենսոնի մասին, հարցուց տիկին Վիլպիւրն մեծ հետաքրքրութեամբ։

— Այդ կինը կրնայ մեծապէս ուրախ ըլլալ, երէկ երեկոյեան ձեր հացկերոյթին ներկայ գտնուելուն համար, առաջ բերաւ Փուարօ։

— Չեմ տարակուսիր։ Ես հրաւիրած էի զինքը իր գեղեցկութեան եւ տաղանդին համար, եւ յուսալով որ կրնայի օգտակար ըլլալ իրեն, վասնզի կը փափաքէր թատրոնի մը տնօրէնութիւնը ձեռք առնել։ Բայց կ'երեւի թէ բախտը ուզած էր որ տարբեր օգտակարութիւն մը ունենայի իրեն, զինքը հոս հրաւիրելով։

— Ժանն բախտաւոր աստղի մը տակ ծնած է, ըսաւ տիկին Վիլպիւրն։ Կը փափաքէր ազատիլ Լորտ Էճվարի ձեռքէն, եւ ահա մեռած է մարդը, ամուսնալուծման գործողութիւնները դիւրացնելով։ Այսուհետեւ դերասանուհին կրնայ ամուսնանալ Մերթոնի դուքսին հետ։

— Իմ վրաս շատ լաւ տպաւորութիւն մը գործեց այդ կինը, ըսաւ Սըր Մոնթակիւ։ Խիստ ուշիմ գաղափարներ յայտնեց յունական արուեստներու մասին։

Ծիծաղս չկրցայ զսպել, մտքիս մէջ ներկայացնելով Ժան Վիլքենսոնը՝ «այո» եւ «ոչ», ինչպէս նաեւ «սքանչելի՛ …» բացագանչութիւններով Սըր Մոնթակիւի տեսակէտներուն հանդէպ։ Կ'երեւի այն որ կը լսէր զինքը ուշադիր երեւոյթով, Մոնթակիւի կողմէ կը դասուէր ուշիմներու կարգին։

— Սակայն պէտք է ընդունիլ, որ էճվարը զարմանալի անձնաւորութիւն մըն էր, եւ բաւական թիւով թշնամիներ շինած էր իրեն։

— Միթէ ճի՞շդ է, պարոն Փուարօ, որ դմելի մը մխրճած են անոր գանկին ստորոտը, հարցուց տիկին Վիլպիւրն։

— Շատ ճիշդ է, տիկին։ Հարուածը ճիշդ տեղին եւ գիտական փորձառութեամբ տրուած է։ Այժմ գանք իմ այցելութեանս բուն շարժառիթին։ Լէյտի Էճվար հեռաձայնէն կանչուած է երէկ երեկոյ, ձեր հացկերոյթի ընթացքին։ Կը փափաքէի կարգ մը տեղեկութիւններ ունենալ այս խնդրոյն շուրջ։ Կը հաճի՞ք թոյլատրել ինծ, որ հարցափորձեմ ձեր սպասաւորները։

— Անշո՛ւշտ, անշո՛ւշտ։ Ռօս, կ'աղաչեմ, զանգահարեցէք։

Արարողապետը անմիջապէս ներկայացաւ։ Գեղեցիկ կազմով եւ միջին տարիքով մարդ մըն էր, վայելուչ դրսեւորոյթով։

Սըր Մոնթակիւն բացատրեց անոր, թէ ի՞նչ կը սպասուէր իրմէ։ Արարողապետը դարձաւ դէպի Փուարօ։

— Հեռաձայնը երբ հնչեց, ո՞վ էր պատասխանողը, հարցուց Փուարօ։

— Ես ինքս, պարոն։ Հեռաձայնը կը գտնուի փոքր խցիկի մը մէջ՝ նախասենեակին անկիւնը։

— Անձը, որ կը հեռաձայնէր, խնդրեց խօսիլ Լէյտի Էճվարի՞ թէ Ժանն Վիլքենսոնի հետ։

— Լէյտի Էճվարի հետ, պարոն։

— Կրնա՞ք ըսել թէ ինչեր ըսուեցան խօսակցութեան ընթացքին։

Սպասաւորը պահ մը մտածեց.

ԱԳԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Salle PLEYEL

DIMANCHE 7 NOVEMBRE A 20 H. 45

LE CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES

présente

ARMENIE 1915

L'EXTERMINATION D'UN PEUPLE

Grande Conférence avec projections sonorisées

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ ՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵՐԷՆ ՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆՆԵՐԷՆ:

Կազմակերպուած ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԻ *կողմէ*

Հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներու և 16, Rue Lafayette (Métro Chaussée-d'Antin) — PRO. 52-88

Ա. Ալամեանի մօտ: *Գին* 5, 8, 10 *եւ* 12 ֆրանք :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Որբ. Տիկին Քէչիչեանի յիշատակին (Մէզոն – Լաֆիթ), Տէր եւ Տիկին Յովհ. Թորոսեան (Սէն – ժերմէն ան Լէյ) 20 *ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան* : *(Ստանալ «Յառաջ»էն)* :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սիրարփի Ալակէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահան Աղա – ճանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ալակէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Ալակէօզեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին Որբ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԱԿԷՕԶԵԱՆԻ *մահուան առթիւ* :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը ստացած է շնորհակալութեամբ հետեւեալ նուէրները, եկեղեցւոյ գմբէթի նորոգութեան համար : Քչիկեան ընտանիք, Ներսէս Քչիկեանի յիշատակին համար, Տիկին Իսկուհի Անտօնեան, Հարկ Պապեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան (Ալֆորվիլ) 50ական ֆրանք: Այրի Տիկին Հ. Թորոսեան համար, Տիկին Իսկուհի Անտօնեան, Հայկ կէօզեան (գլխր) 90 Փր., Տիկ. Աչճեան տասը ֆրանք :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Ֆրանսահայ Գրողներու Միութիւնը կը հրաւիրէ Ֆրանսահայ բոլոր գրողները, անդամական ընդհ. ժողովի այս Երկուշաբթի ժամը 20.30*ին, Ռէժան սրճարանի վերնայարկը* : 70 Րիւ Լաֆայէթ, *Փարիզ* (9), *(մեթրօ Քատէ)* :

Ա) Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն :

Բ) Վարչութեան ընտրութիւն :

Այս հրաւէրը կ'ուղղուի Միութեանս անդամ *եւ* ոչ – անդամ *բոլոր Ֆրանսահայ գրողներուն անխտիր* :

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ.Յ.Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Երեքշաբթի ժամը 20.30*ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ* :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԿԱՆՏ ԵՒ ՊՐԻՒՍԷԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, *ժամը* 7.15*ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէնէն*, Քաֆէ Թերմինիւսի *առջեւէն* :

Ճաշ Սէն Ամանի *լէ* օ: *Ժամը* 15*ին ժամանում Կանտի Համալսարանը ուր ծաղկեպսակ մը կը դրուի Դանիէլ Վարուժանի յուշարձանին առջեւ* :

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ: Ժամանում ժամը 16.30*ին: Պանդոկ, այցելութիւն երեկոն ազատ* :

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 7, *ժամը* 10*ին հանդիսաւոր հայածէս պատարագ, Սէն – Ժաք եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի* :

Կը պատարագէ.— ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, *կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց* :

Ներկայ կ'ըլլայ ԿԱՐԱՊԵՏ *եպիսկ.* ԱՄԱՏՈՒՆԻ, *առաքելական* էկզարք :

Այցելութիւն եւ ծաղկեպսակ Անծանօթ Զինուորի դերեզմանին ժամը 13*ին : Ճաշէն ետք զանազան արարողութիւններ Ակադեմիաներու պալատը : Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը* 17*ին* :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 69 ՖՐ.

Ֆրանսացիներուն համար ազգային անձնագիր, Նանսէնեան հպատակներու համար՝ Թիքէ տը Վօյաժ :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Téléph. : 770-36-37
Délégué E. DJEZIRIAN
Արձանագրութիւնները կը փակուին Նոյեմբեր 4ին:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿՈՉ

Փոն տը Շէրիի եւ շրջանի Հայութիւնը ձեռնարկած է ազգային տան մը շինութեան, զպրոց եւ սրահ մը ունենալու համար, որ միեւնոյն ատեն ծառայէ որպէս եկեղեցի : Հիմը դրուած է պատերը լրացած :

Տեղւոյս Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կրկին անգամ ըլլալով կոչ կ'ընէ Ֆրանսահայ պատուարժան հայրենակիցներու եւ Միութիւններու որ բարեհաճին իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը բերել այս ազգօգուտ նպատակին :

Այն հայրենակիցները որոնք կը փափաքին մասնակցութիւնը բերել իրենց հերնարար չափով կրնան ղրկել հետեւեալ հասցէներուն :

AREGUIAN ACHOD
Rue de la Chaîne, CHARVIEU (Isère)
N° Compte Bancaire à la
Société Lyonnaise de dépôts et Crédit Industriel 046-9-38.855-B., Union Nationale de l'Eglise Arménienne de Pont-de-Chéruy et les environs.

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն եւ եզանակի առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL
DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը *ՓՐՕվանս* 77 – 73 :

Կարեւոր.— *Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը* 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ.

VILLAS neuves à MI-PLEINE
Terrains pour lotissements à PUSIGNAN - MANISSIEUX et SAINT BONNET de MURE

Terrains Industriels toutes superficies, environ LYON

BRON - Immobilier
109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt
BRON (Rhône)
Tél. : 70-88-68 et 70-88-69

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ՅՈՅՍԻ ԵՒ ԼՈՅՍԻ ԱՇԽԱՐՀ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ — **ՄԵԿՆՈՒՄ 1965 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ ՎԵՐՋ**

Երթուդարձ Փարիզ – Մոսկուա – Երեւան օդանաւով, 15 օր

Հայրենակիցներու փափաքին գոհացում տալու համար՝

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ

Փարիզէն Երեւան երթուդարձ խումբով: Այժմէն դիմել պատրաստելու համար ձեւակերպութիւնները :

Ինչպէս ամէն տարի, նոյնպէս մեկնում օդանաւով, Օգոստոսը անցընելու համար Երեւան :

Բոլորը կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. կողմէ

ԴԻՄԵԼ ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

17, Ave. des Acacias CLAMART (Seine) — Tel. : MIChelet 58-39

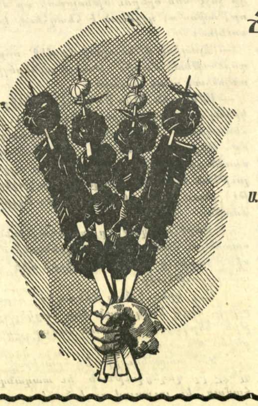
Հարաւի համար դիմել՝ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ, հեռաձայն 20.63–43 :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր, ժամը 9–12 եւ 14–18 բացի շաբաթէն,

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 19 OCTOBRE

1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10438 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — Nº 10.438

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՐԵՇԱԼ ԱՄԷՐԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ՍԻՐԱԼԻՐ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԻՋԵՒ

Եգիպտոսի փոխ – նախագահը առջի օր ընդունեցաւ նախագահ տը Կոլի կողմէ։ Գլուխ գլխի տեսակցութեան ընթացքին Ֆրանսայի նախագահը շեշտած է ֆրանք-եգիպտական մերձեցման մը անհրաժեշտութիւնը, քաղաքական, տնտեսական, թեքնիք եւ գիտական մարզերու մէջ։ Երկու ղեկավարները (Ամէր Նասրին ալթեր էկօն կը նկատուի), քննած են գործնական միջոցները որոնց շնորհիւ կրնան զարգանալ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները եւ յանգիլ խակական գործակցութեան մը։ Իրեն ի պատիւ տրուած ճաշին ընթացքին խօսք առնելով, մարաջախտ Ամէր յայտարարած է ի մէջ այլոց. – «Առաջին այցելութիւնս է Եւրոպա եւ ուրախ եմ որ Փարիզ տեղի կ'ունենայ։ Ֆրանսա առաջին երկիրն է որ գտած է հին Եգիպտոսի քաղաքակրթութիւնը։ Զարգ եւ հին ժողովուրդ մըն ենք։ Բաները կը հասկնանք ինչպէս որ են եւ երախտապարտ ժողովուրդ մըն ենք, որ չի մոռնար իրեն եղած բարիքները։ ... Մեծ գաղափար ունինք Զօր. տը Կոլի մասին, որ իր ձեռքը առաւ Ե. Հանրապետութիւնը եւ Ֆրանսայի տուաւ իր երբեմնի փառքը եւ ատիկա՝ շնորհիւ իր եւ իր կառավարութեան պայծառատեսութեան։ Պատրաստ ենք ձեզի հետ գործակցելու բոլոր մարզերուն մէջ։ Այդ մասին մեր կողմէ որեւէ վերապահութիւն չկայ։ Շատ բարձր կը գնահատենք Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը, անոր դիրքը արաբական եւ միջազգային հարցերու նկատմամբ»։

Իր բաժակաճառին մէջ, նախագահ տը Կոլ յայտարարած է.— «38 տարիէ, առաջին անգամն է որ եգիպտացի պետական ղեկավար դէմք մը պաշտօնական այցելութեան կուգայ Ֆրանսա։ Այս պատճառով ձեր ներկայութիւնը կարեւոր նշանակութիւն ունի։ Վասնզի, այն իրողութիւնը որ Ֆրանսա եւ Եգիպտոս կ'ուզեն վերահաստատել բարեկամութեան մը կապերը, որ ժամանակին իր դրոշմը դրաւ Պատմութեան վրայ եւ տարածել գործակցութիւն մը, որ համապատասխան է իրենց նկարագրին եւ իրենց շահուն, կրնայ եւ պէտք է մեծ կարեւորութիւն ստանայ։ ... Արդ, այսպիսի ժամանակներու մէջ, մօտեցնելու համար մեր երկիրներու նման երկու երկիրներ, անշուշտ քաղաքական հասկացողութեան հարց կայ, բայց կայ նաեւ շփումը հոգիներու միջեւ»։

× Նախագահ Նասր ներման հրովարտակ մը հռչակած է ֆրանսական տնտեսական պատուիրակութեան անդամներուն համար, որոնք լրտեսութեան համար ամբաստանուած էին 1962ին։ Անոնց դատավարութիւնը ցնոր տնօրինութիւն յետաձգուած էր Էվիանի համաձայնութեան առեն։

× Մարաջախտ Ամէր նախագահ տը Կոլի նուիրած է հին ծաղկաման մը, որ Քրիստոսէ երկու հազար տարի առաջ շինուած է եւ 58 սանթիմեթր բարձրութիւն ունի։ Նախագահ տը Կոլ ալ, իր կարգին, Սեւրի սուրճի կազմած մը։

Օրէ Օրին

ՅՈ՞ ԵՐԹԱՍ, ԱԶԳ

Նաւ կայ, նաւապետ չկայ։
Առագաստ կայ, ղեկ չկայ։
Ցանցաւոր կայ, պատժող չկայ։

Այս սրտաշարժ կացութեան մատնուած է «ազգերնիս», արտասահմանի մէջ, ծագաց ի ծագս։

Քիլօներով ծանրութիւն ու լրջութիւն կորսնցուցեր ենք՝ վերջին քառասնամեակին։

Քիթին վրայ ակնոց մը պտըտցնողին համար կ'ըսենք.

— Մտաւորական է ... Անա՜նկ բառեր գիտէ որ ...

Կզակին վրայ մօրուք ունեցողին համար կ'ըսենք.

— Փրոֆէսէօր է, խօսք չեմ ուզեր ... Անա՜նկ հաստ գիրքեր կը կարդայ որ ...

«Տանիք»ը երկար մազեր ունեցողին համար կ'ըսենք.

— Արուեստագէտ է ... Անա՜նկ անուշ ձայն մը ունի որ ...

Ջորսուկէս բառ անգլերէն, եօթնուկէս բառ ալ ֆրանսերէն գիտցողին համար (ընդամէնը 12 բառ, որ թարգմանի մէկ *տուղինա*) կ'ըսենք.

— Լեզուագէտ է ... Տունը բառգիրք մը ունի, որ թոռնիկէս աւելի ծանր է ...

Թաղական խորհուրդին ատենագրութիւնները պահողին — կամ զանոնք մաքուրի քաշողին — համար կ'ըսենք.

— Ազգային խնդիրներու մէջ, անոր գիտցածը գիտցող չկայ ... Հարցուր թէ Խրիմեան Հայրիկը ատոուան ժամը քանիին աշխարհ եկեր է, կէս վայրկեանէն կը պատասխանէ ...

Զատիկին ու Ծնունդին, ժամուն պնակին մէջ մէյմէկ տոլար նետողին համար կ'ըսենք.

— Ազգային բարերար է ... Միշտ տըւած է, կուտայ եւ պիտի տայ ...

Վա՜յ այն անվիճելի ու անկասկածելի մտաւորական արժէքին, որ քիթին վրայ ակնոց չունի, գլխուն վրայ մազ չունի, կզակին վրայ մօրուք չունի եւ տունն ալ հաստ — թոռնիկներու ծանրութեամբ — գիրքեր չունի։

Եւ վա՜յ այն պապիկին, որ, Ատօնու Կիրակին, ժամուն պնակը տոլար կը նետէ, բայց տեսնող չկայ։

Այսպէս է մեր չգտնուա՜ծ ազգը։

×

Եւ այս կացութենէն կ'օգտուին աչքը – բացները, որոնք ամէն տեղ են։ Ամէն կալուածի մէջ։ Ամէն թանապուրի մէջ։

Ֆրանսան ունի իր Ակադեմիան, որ կը հսկէ ազգային լեզուին «բարօրութեան», անոր «առողջութեան» վրայ։

Բիծե՞ր, փուշե՞ր կան թերթի մը, գիրքի մը մէջ։ «Ոստիկան»ները վկայութեան կը կանչեն Ակադեմիան, որուն վճիռը վճիռ է։ Ջուր չի վերցներ։

Ու Ֆրանսացի գրողը, գրագէտ թէ խմբագիր, վարժապետ թէ վարդապետ, խօսք մտիկ կ'ընէ։

— Ակադեմիան կ'ըսէ որ ... Ա՛լ մի վիճիք ...

Աստուած մեր երեսը նայեր է ու մեզի Ակադեմիա չէ տուեր։ Շէնքը քառուքանդ ըրած կ'ըլլայինք ու Ակադեմականներուն ալ մօրուքն ածիլած։

— Ակադեմիա՞ն ով է, ի՞նչ է եղեր որ իմ ոճս, իմ քերականութիւնս սրբագրելու պիտի ելլէ եղեր ... Ես ազատ եմ եւ իմ ուզածիս պէս կը գրեմ ... «Երբեք»ը «ե»ով գրելու ենք եղեր, «բացի»ին ալ Բացառական հոլովենք եղեր ... Պարա՜պ խօսք ... Ես, ծնած օրէս ի վեր, «երբէք»ը գրած եմ «է»ով, «բացի»ին ալ տուած եմ Ուղղական հոլով եւ իմ նշանածս իմ ըսածս հասկցած է ... Նոր նոր բաներ մի՛ հանէք, ամէն մարդ թող իր ուզածին պէս գրէ ... Լեզու բառդ ատանկով յառաջ կ'երթայ ... Անկցի Ակադեմիան ...

Ոստիկանութիւն չունինք որ կարգի հրաւիրէ այս փախուկը։

— Հայրենակի՛ց, հոս նայէ — հայերէն լեզուն քու *Թավլուին զառը* չէ որ ուզածիդ պէս գլորես ... Հայերէն լեզուն ունի իր կանոնները, իր պատուէրները, իր հրամանները, որոնց պիտի հպատակիս, եթէ միտքդ դրեր ես գիրք ու յօդուած գրել ... Զե՞ս հպատակիր — ո՛չ գիրքդ կը հրատարակուի, ո՛չ ալ յօդուածդ ... Հայոց Ակադեմիան այդպէս որոշած է եւ Հայոց կառավարութիւնն ալ մեզի պաշտօն յանձնած է որ անսաստողները դատարան առաջնորդենք։

Երա՜զ։

Մեր լեզուին մաքրութեան վրայ հըսկողներո՞ւն է մնացեր որ «ոստիկանաբար» խօսին։ Խեղնե՛րը բարեմիտ խորհուրդներ անգամ տան, չորս կողմէն, կը պոռան իրենց երեսին։

— Դուք *սո՛ւս* կեցէք ... Դուք մեր գործերուն մի՛ խառնուիք ...

×

Հանրային կեանքի մէջ ալ պատկերը տարբեր չէ։

Մարդուն մէկը, բախտին մէկ կատակով, ազգային մարմնի մը անդամ ընտրըուեր է։

Ա՛լ աշխատէ իրեն հասկցնելու թէ իր ... գինը բարձրացած չէ սակարանին մէջ։ Չես կրնար։ Խեղճը, *իլ սը քրուա լը մութառտիէ տիւ փափ*.

— Դուք եւ ձեզի – պէսները թող մէկ կողմ քաշուին ... Ազգը, հիմա, մենք պիտի կառավարենք ... Բուէները մենք շահեցանք ...

— Բայց, հայրենակից, ազգը *օթոմոպիլ* չէ որ դուն վարես ...

— Սո՛ւս ...

Կազմակերպուած պետութիւն չունինք, կառավարութիւն չունինք, խորհրդարան չունինք որ օրէնք անցուցած ըլլայինք թէ ազգին թանապուրին դգալը դարձնողը, նախ, դպրոցի երես տեսած մէկը պէտք է ըլլայ։

Երա՜զ։

×

Քաղաքական կեանքի մէջ ալ նոյն ցաւը։

Թափթփածութիւն։ Անպատասխանատուութիւն։ Ու, երբեմն ալ, նոյնիսկ յիմարութիւն։

«*Մոնտ*»ի Սեպտեմբեր 28ի թիւին մէջ լուր կար — ինչպէս *Յառաջ*ը կը հաղորդէր — թէ Հայու անունով ու մականունով մէկը — կարծեմ, Ազատ Հայաստանի վարչապետ ... — հրապարակաւ հարց կուտայ Անգարայի *Պայ*երուն.

— Սկզբունքով համաձայն էք որ հանրաքուէ տեղի ունենայ Քաշմիրի մէջ ... Լա՛ւ, ինչո՞ւ դէմ էք որ հանրաքուէ մըն ալ տեղի ունենայ Արեւմտեան Հայաստանի մէջ ...

Երեւի այս փախուկը Հրատ մոլորակէն կուգայ եւ լուր անգամ չունի որ Արեւմտեան Հայաստանի մէջ Հայուն շունն անգամ չկայ։

Մարդը, ինքն իր գլխուն, կը յուզէ խնդիր մը՝ իր ձեռնհասութենէն շատ վեր։

Ինչո՞ւ այս համարձակութիւնը։

Որովհետեւ, պետական մեքենայ չունինք, ոստիկանութիւն չունինք որ առաջքը քաշենք այս կարգի անպատասխանատուներուն։

Ամէն մարդ ամէն գործի մէջ է։

Ամէն մարդ իր ուժերէն, իր ձեռնհասութենէն վեր գործերու մէջ։

Ամէն մարդ մտաւորական է, ամէն մարդ քաղաքագէտ է եւ ամէն մարդ ազգին ճակատագիրը վարող հանճար։

Կամ, բանջար։

Ինչո՞ւ այսպէս է։ Որովհետեւ ... Սիւնակին սկիզբը նորէն կարդացէք։

Նաւ ունինք «դուրս»ը, նիրսը նաւապետ չկայ։ Առագաստ ունինք կայմին վրայ, ղեկ չունինք առագաստանաւին յետսակողմը։ Ցանցաւոր փախուկներ կան, պատժող ոստիկանութիւն չկայ։

Ու այսպէս երերալէն, ճօճըրալէն կը քալենք։

— Յո՞ երթաս, ազգ ...

— Ի՜նչ գիտնամ ...

ՆԻՐՈՊԱՅԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ բաժնուած թեւը (Փէ ԷՍ Իւ, Տէփրէօ), երկար վիճաբանութիւններէ եաք որոշեց քուէարկել Ֆրանսուա Միթրանի համար, հակառակ անոր որ ոչ քաղաքական ծրագրին համաձայն է ոչ ալ նպատակներուն։ Փէ ԷՍ Իւի «այո»ն Միթրանի աւելի կը նշանակէ «ո՛չ» տը Կոլի։

ՌԻՕ – ՏԷ – ԺԱՆԵՐՕՅԻ մէջ հակակառավարական ցոյց մը տեղի ունեցած է։ Ցուցարարները կ'ուզեն որ նախագահ Պրանքօ քաշուի «որ դաւաճանած է 1964 Մարտ 31ի յեղափոխութեան»։

ՀԱՆՈՅԷՆ 83 քիլոմեթր հեռու սոլէռ հրթիռներու կայան մը ռմբակոծուած է Ամերիկացիներուն կողմէ եւ ծանր վնասներ կրած։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը՝ Իւրկիւպլիւ յայտարարած է թէ պաշտպանութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են Պոլսոյ Տիեզերական պատրիարքարանին շուրջ, առաջքն առնելու համար նոր «Սեպտեմբեր 6»ի մը։ Ծանօթ է թէ կատաղած ամբոխ մը թալանի տուած էր յոյն եւ քրիստոնեայ տուներն ու խանութները 1955ին։

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ Պաշտպանութեան նախարարութիւնը յայտարարեց թէ Հնդկաստան կը շարունակէ ռմբարկել գիծնադուլը։

ՈՒԿՐԱՅՆԻՈՅ կառավարութեան գլուխն անցած է կոմս Շչերբիցկի որ պաշտօնանկ եղած էր Խրուշչեւի կողմէ։

ԱՆԳԼԻՈՅ պահպանողականներու համագումարին փակման ճառին մէջ, Հիթ յայտարարեց թէ ՄԱԿը չի կրնար միջամտել Ռոտեզիոյ հարցին։

ՀԱՄՊՈՒՐԿԻ անկախ տի վելթ համաձայն, Ատընաուըր միտք ունի հրաժարելու քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութեան նախագահութենէն, յառաջիկայ Մարտին։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ բարձր հրամանատարութեան մէջ կատարուած փոփոխութիւնները հետեւանքներ ունեցան նաեւ Կիպրոս, ուր յոյն բարձրաստիճան սպաներ հանդստեան կոչուեցան։ Անոնց մէջ Զօր. Ղորղատիսի պաշտօնազրկումը կը քննադատուի եւ կիպրական թերթ մը մեղադրելով Սթեֆանոփուլոսի կառավարութիւնը կ'ըսէ նոյնիսկ թէ այդ որոշումը տրուած է առանց նախագահ Մակարիոսի գիտակցութեան։

ՉԻՆԱՍՏԱՆ դիմում ըրաւ որ յետաձըգուի Ալժէի ափրօ-ասիական ժողովը, որ անգամ մը յետաձգուեցաւ Պէն Պէլլայի շնորհազրկումին օրը եւ պիտի բացուէր Նոյեմբեր 8ին։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ Թուրքիոյ պիտի դիմէ որպէսզի միջամտէ Կիպրացի Թուրքերու մօտ եւ կարգը վերահաստատուի կղզիին մէջ, այն պահուն երբ Կիպրոսի հարցը Ազգաժողովին օրակարգին վրայ է։

ՈՒ ԵՍ Կ՚ԵՐԹԱՄ…

ՏԱՐՕՆ

Գաւառի շրջապտոյտներուս միջոցին, իմացեր էի, թէ Մուշի մէջ հայրենակիցներ պետութենէն արտօնութիւն առած են եւ պեղումներ կը կատարեն:

Երբ ես ալ անհանդստութեանս պատճառով ու բժիշկներու խորհուրդով Պատրիարքարանէն տասնըհինգ օրուան հանգիստի իրաւունք ստացայ, ուղղակի Մուշ գացի, ուր թէ կազդուրուելու եւ թէ կատարուած աշխատանքներուն հետեւելու կարելիութիւնը պիտի ունենայի:

Արդարեւ, հակառակ օրն ի բուն սարեր ու ձորեր հետիոտն ճամբորդելուս, ոչ յոգնութիւն կը զգայի, եւ ոչ ալ ցաւեր կ՚ունենայի: Մանաւանդ Ս. Կարապետի «Իննակեան» աղբիւրներու զուլալ ջուրերը եւ մաքուր օդը առաւել չափով ինծի նպաստաւոր եղան:

Երբ Մուշ հասայ, ուղղակի կառավարական պաշտօնատուն երթալով ապահովութեան տնօրէնին ներկայացայ եւ այցելութեանս նպատակը պարզեցի:

Տնօրէնը զիս սիրալիր ընդունեցաւ, եւ ինքն ալ Պոլսեցի ըլլալուն պատճառով՝ միջոց մը մտերմիկ տեսակցութենէ ետք պաշտօնական գործողութեան սկսաւ:

Նախ անձնագիրս ուզեց: Երբ անձնագիրս բացաւ, երկար խորհրդածութեան տարուեցաւ… եւ զարմանքով հարցուց.

— Այս ի՞նչ անուն է, Հայերուն մէջ այսպիսի անուն չկայ:

Ես ալ բացատրութիւն տուի.

— Իմ աշխարհական անունս «Ցաւակ» էր: «Ց» գիրը Թուրքերէնի մէջ չըլլալուն պատճառով «Սիվէրք» արձանագրուած է:

Եւ բացատրութիւնս դեռ չաւարտած, յարգելի Տնօրէնը ըսաւ.

— Այո, Թուրքերէն լեզուին մէջ «ց» գիրը չկայ:

Եւ ես հայերէն լեզուով հարցուցի.

— Դուք հայերէն գիտէ՞ք…

= Ո՞ւրկէ հասկցաք իմ հայերէն գիտնալս:

= Որովհետեւ «ց» գիրը այնքան հարազատ հնչեցիք, որ հայերէն գիտցող մը միայն այդքան հարազատ կրնայ արտասանել…

— Այո, Պոլսոյ մէջ հայ ընկերներ ունէի, անոնցմէ սորված եմ հայերէնը:

Երբ պաշտօնական ձեւակերպութիւնները աւարտեցան, Տնօրէնէն խնդրեցի, որպէսզի թոյլ տայ, որ անգամ մըն ալ Կուսակալ պէյին ներկայանամ:

Կուսակալ պէյն ալ նոյնպէս սիրալիր ընդունելութիւն մը ցոյց տուաւ: Ես ալ այցելութեանս նպատակն ու պատճառները պարզեցի եւ խնդրեցի, որպէսզի ինծի արտօնէ Ս. Կարապետի վանքին շրջակայքը կատարուած պեղումներուն հետեւիլ, թերեւս օգտակարութիւն մըն ալ կ՚ունենամ…:

Յարգելի կուսակալ պէյը հաւատախացուց, թէ ամէն կերպով ապահով կրնամ ըլլալ եւ եթէ որեւէ կերպով նեղութիւն ունենամ, պաշտօնական մարմիններուն իմաց տամ:

Շնորհակալութիւն յայտնելով եւ պաշտօնատունէն բաժնուելով, Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետին ուխտի երթալու համար պատրաստութիւններ տեսայ:

Մուշ երթալը շատ դիւրին եղաւ, բայց Ս. Կարապետի ուխտագնացութիւնը շատ յոգնեցուցիչ եւ տաղտկալից անցաւ:

Բարեկամներ ամէն օժանդակութիւն կ՚ընծայէին, որպէսզի իմ հանգիստս ապահովեն, բայց ես իմ թէ հիւանդագին վիճակս եւ թէ ֆիզիքական տկարութիւնս մոռնալով՝ կ՚ուզէի քալելով երթալ Մեծ Սուրբին:

Մշոյ դաշտը 120 քիլոմեթր երկարութիւն եւ քառասուն քիլոմեթր ալ լայնութիւն ունի: Լեռներով շրջապատուած է եւ մէջտեղէն երկու մեծ գետեր կ՚անցնին, Եփրատն ու Մեղրագետը (Գարա Սու):

Մուշ քաղաքը, դաշտին հարաւ-արեւելեան կողմը կը գտնուի: Անոր դիմացը Աշտիշատը կայ: Իսկ Ս. Կարապետի վանքը հիւսիս-արեւմտեան կողմի կարգն է, Շէրաֆէտտին, լեռներու վրայ, անտառներու գիրկը, Իննակեան աղբիւրներու մօտ բարձրաւանդակի մը գագաթը հիմնուած է: Որով, մօտաւորապէս վանքը Մուշէն հարիւր քիլոմեթր հեռաւորութիւն մը ունի: Այսքան հեռաւորութիւնը քալելով երթալ թէ՛ անկարելի է եւ թէ անխոհեմութիւն, մանաւանդ անտառներու մէջ վայրի գազաններու վտանգն ալ կայ:

Ես բոլոր ըսուածները գիտնալով հանդերձ, հինաւուրց հաւատքով կ՚ուզեմ քալելով երթալ:

Մանկութեանս՝ մօրս երգած մէկ երգը միտքս է.—

Ս. Կարապետ բարձր բոլոր,
Ճամբայ ունի ոլոր մոլոր,
Կուգայ կ՚երթայ շատ ուխտաւոր
Թէ ձիաւոր, թէ ոտաւոր:
Ձիաւորին *ճուղապ* կուտայ.
Ոտաւորին *մուրազ* կուտայ…:
Ս. Կարապետ բարձր խորան,
Մէջը լիք է Աւետարան.
Եկէք կարդանք մէյմէկ բերան…:

Երբ առանձին կը մնամ, մօրս երգերը ցած ձայնով կ՚երգեմ, եւ Ս. Կարապետին կ՚աղերսեմ, որպէսզի իրեն ոտաւոր երթալու արժանի ընէ զիս:

Վերջապէս տեղացիներու խորհուրդին հնազանդելու կը պարտաւորուիմ: Կառքին մէջ նստած, կոտրած սրտով, ճամբայ կ՚ելնամ դէպի Ս. Կարապետ: Ու ես կ՚երթամ…:

Մուշէն եօթանասուն քիլոմեթր դէպի արեւմուտք՝ Զիյարէթ գիւղին առջեւ մեր կառքը կեցաւ: Շարժավարը ժամերով աշխատեցաւ, չկրցաւ կառքը աշխատցնել:

Ժամերը կ՚անցնէին, արեւը կամաց կամաց Սկլուննեաց լեռներու ետին կը պահուըտէր: Ուղեկիցներս նշանակալից ակնարկներ կը նետէին ինծի: Ես թէեւ արտաքնապէս դժգոհ կ՚երեւիմ, բայց ներքնապէս ուրախ եմ, որ կառքը չաշխատիր:

Ծարահատ, Մուշ լուր ղրկուեցաւ, որ մեզի ուրիշ կառք՝մը ղրկեն: Երկրորդ կառքն ալ երբ մեզի հասաւ, թէ պէնզինը հատած էր, եւ թէ գիշերուան 12ն էր ժամը:

Ծամբուն եզերքը ձորի մը մէջ խոտերուն վրայ պառկեցանք: Այս ձորին մէջ անցուցած գիշերուան խորհրդածութիւններս յետագային թողլով, Ս. Կարապետի վանքին պատմական ու զբօսաշրջական արժէքի մասին պիտի պատմեմ առաջին առիթով:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿ

«Սով. Հայաստան» ամսաթերթի վերջին թիւին մէջ գրականագէտ Էդ. Ջրբաշեան կը ներկայացնէ եղերաբախտ Ռուբէն Սեւակի կեանքն ու գործը, բանաստեղծին ծննդեան 80ամեակին առթիւ:

×

Գիշերն իջաւ անամպ, անհուն,
Բիւր բիւրեղէ ի՜նչ նուրբ անուն,
Տալ անուրջի այս սուրբ պահուն,
— Ախ ապրելու երջանկութիւն…

Այսպիսի տողեր է գրել արեւմտահայ նշանաւոր բանաստեղծ Ռուբէն Սեւակը (Չիլինկիրեան) 1914ին, մահուանից մէկ տարի առաջ: Բանաստեղծը լեցուն էր ապրելու, ստեղծագործելու կամքով եւ աւիւնով, նրան անհուն երջանկութիւն էր պատճառում կեանքի եւ գոյութեան խորհուրդը: Այդ տրամադրութեամբ ներշնչուած՝ նա գրում էր իր երգերը՝ մերթ մեղմ, թախծոտ, մերթ առնական ու հզօր շեշտերով յագեցած, մերթ սիրոյ եւ բնութեան խոհերով տարուած, մերթ ալ ազգային եւ ընկերային հակասութիւնների դատապարտման կիրքով լեցուն:

1910ին նա հրատարակել էր իր առաջին եւ միակ բանաստեղծական ժողովածուն՝ «Կարմիր գիրքը» վերնագրով, ծրագրել էր հրատարակել երեք ժողովածուներ եւս՝ «Սիրոյ գիրքը», «Քասուը», «Վերջին Հայերը» վերտառութիւններով: Դրանց մէջ հաւաքուելու էին բանաստեղծի չափածոյ գործերը՝ նրա նախասիրած երեք հիմնական նիւթերի շուրջ՝ սիրոյ եւ բնութեան երգեր, ընկերային կեանքի արատները դատապարտող ստեղծագործութիւններ եւ ազգային դժբախտութիւնների ու յոյսերի մասին պատմող գործեր: Աւարտելու վրայ էր նաեւ իր պատմուածքների ժողովածուն՝ «Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր» վերնագրով, որի մասերը հրապարակւում էին պոլսահայ մամուլի էջերում: Առջեւում կային ստեղծագործական շատ մտայղացումներ:

Բայց այդ ամէնը անկատար մնաց… երբ վրայ հասաւ արեւմտահայ մտաւորականութեան «Բարդուղիմէոսեան գիշերը»՝ 1915 Ապրիլ 11 – 24ը, Թուրք ջարդարարները, ի հարկէ, չմոռացան նաեւ Ռուբէն Չիլինկիրեանին: Նա էլ ձերբակալուեց, եւ նրա ուղին համընկաւ հարիւրաւոր մահապարտների ուղուն. աքսոր Անատոլիայի խորքերը, տառապագին սպասումներ եւ բարբարոս խոշտանգում 1915 Օգոստոս 26ին, Վարուժանի հետ միասին, Չանղըրիի մօտ գտնուող մի ամայի ձորակում…

Ռուբէն Սեւակի կարճատեւ կեանքն ու մահը եղան հայրենասիրութեան եւ ինքնազոհութեան գեղեցիկ օրինակներ: Հայրենիքին կեանքը նուիրաբերելուց առաջ բանաստեղծը նրան նուիրաբերել էր իր տաղանդը, իր ստեղծագործութեան լաւագոյն էջերը: Ճիշդ է, երկար տարիներ (1905 – 1914) ապրում էր հայրենիքից հեռու, Լոզանի մէջ, ուր նա նախ բժշկութիւն էր ուսանում, իսկ յետոյ աշխատում էր իբրեւ բժիշկ: Բայց բանաստեղծը երբեք անտարբեր չի եղել հարազատ ժողովրդի ճակատագրի նկատմամբ: Յատկապէս 1909ի Ատանայի հայկական կոտորածներից յետոյ նրա ստեղծագործութեան մէջ առանձին ուժով արտայայտուեցին հայրենիքի արիւնոտ ներկայի եւ ապագայի հարցերը: Ինչպէս մի ժամանակ Պէշիկթաշլեանը «Գարուն» բանաստեղծութեան մէջ, Սեւակն էլ հակադրում էր օտար բնութեան գեղեցկութիւնն ու հանդարտութիւնը հայրենի երկրի աղետաւոր ու արիւնոտ վիճակին, յայտարարում էր հարազատ ժողովրդի հետ իր անխզելի հոգեւոր կապերի մասին.

Ով դո՛ւն, ո՛վ դժբախտ երկիր հայրենի,
Որ արիւնի տա՛ք շամանդաղի մէջ,
Ջոհ՝ գազաններու խաղին վայրենի,
Ու համայնասպա՛ռ բոցերու անշէջ,
Կը մրխաս, դժբախտ երկիր հայրենի…

Իր մի շարք հայրենասիրական բանաստեղծութիւններում Սեւակը նորից ու նորից դիմում է ուժկան զանգերի գեղարուեստական պատկերին, նրա միջոցաւ արտայայտում հայրենիքի ողբերգութեան, բողոքի եւ վրիժառութեան մոտիւները («Զանգակներ, զանգակներ», «Ահազանգերը», «Հայու Զատիկ» եւն.): Բանաստեղծը գտել է մի իմաստալից եւ խորհրդանշող պատկեր, Հայոց եկեղեցիների զանգերը, որոնք դարերով հնազանդութեան ու բարութեան երգել են հնչեցրել, այժմ ականատես են բիւրաւոր անմեղ մարդկանց մորթոտումին: Եւ բանաստեղծն ուզում է այդ «ծերուկ, բարի զանգակներից» լսել ոչ թէ լացի ու հը-

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

Բոլոր օրը կը զբաղուէր տան գործերով, երբեմն էլ ընթերցմամբ՝ անշուշտ տխուր մտածութիւնքն ու ձանձրոյթը վանելու համար: Շատ քիչ անգամ դուրս կ՚ելլէր տանից, այն էլ այգիյում շրջագայելու երեկոները խնամակալուհուն հետ. երբեմն ալ հօրըհրամանաւ կ՚երթան այցելել մէկ երկու բարեկամուհեաց, գպրոցական դասակիրք, որոց չափահաս եղբայր կամ ամուսին չունենալնուն նախապէս տեղեակ էր հայրը. սպա թէ ոչ՝ նոցա հետ էլ տեսնուելը անհնար կը դառնար, որովհետեւ հայրը մտադիր էր հարուստ եւ մեծ անուան տէր փեսի տալ իւր աղջիկը… որովհետեւ Գողթունի դեռ չէր բաւական իւր վայելած յարգանքները. նա աւելի հեռուներն էր ակնարկում: Նա մեծամեծ նպատակներ ունէր, որին հասնելու միակ միջոցն էր առատ փող եւ բարձրաստիճան անձանց ազգականութիւնը, կամ լաւ եւս ասել, խնամութիւնը. առայժմ կարող էր գոնէ մինը այդ նպատակաց իրագործել, եւ Երանուհի թերեւս գործիք դառնար: Թշուառ զոհ: Էհ, ի՞նչ փոյթ – բաւական էր որ ինքը բարձրանայ, ո՞վ է փնտռում ու քննում, թէ արձանին պատուանդանը ինչի՞ց է շինուած կամ ինչո՞վ է յօրինուած…

Դժբախտ էր Երանուհի. անապատայ լքեալ բուսեկին նման՝ իւր վառ երեւակայութեան մէջ տպաւորուած էին ցաւալի յիշատակաց սեւագոյն պատկերներ, որոնց մէջ առաջին տեղը կը բռնէր իւր մօր մահը, այն օրից՝ որ նորան կ՚որցուց, իւր շուրջ ամէն բան սուգզգեցաւ, աշխարհս չունէր այլեւս հրապոյր իրեն համար: Այն սիրտը, որի մէջ ինքն ապրում էր, երբ սառեցաւ մահի ճիրանների տակ, իւր կեանքն էլ կիսով չափ սառեցուց. կարծես մի բան պակասում էր իրանից, որին մայրը հետը գերեզման էր տարած: Բոլոր իւր յոյսերը, անխառն ծիծաղը, անմեղ զբօսանքները, ամէնը միով բանիւ, կորած էին, մինչեւ անգամ քերթողաց ընթերցումը, սիրելի Լերմոնտովը, որն որ շատ գիշերներ ձեռքումը անկողնին մէջ կարդալով կը ննջէր, ու երբ կիսաբաց գիրքը ձեռքիցը ընկնէր… նա արդէն երազումը սկսեր էր Թամարա դառնալ, դեւի գրկացը մէջ սաւառնել երկնից անհուն եւ ընդարձակ կամարին վերայ, ուր իւրաքանչիւր երկնային մարմինք մի նոր, հրաշալի տեսարան կը ներկայացնէին իւր զմայլած հոգւոյն աչացը: Եւ այդ բոլոր նիրհմանց յափշտակիչ ցնորքն ու պատիրքը առաւօտեան լուսով կը սրբագործուէին մօր համբոյրների քաղցրութեամբ, երբ նա անկողնին մօտ նստած՝ մայր եւ աղջիկ գրկախառն համբոյրներով բարիլոյս կը մաղթէին միմեանց:

Իրականութիւն եւ երազ, ամէն ինչ անհետացան, խափանուեցան գերեզմանի տակ, եւ նա ապրում է այժմ, ինչպէս իւր բնիկ կլիմայից եւ սովորական սընունդէցը զրկուած մի թռչնիկ: Շաբաթը մէկ – երկու անգամ գնում է այգի ման գալու խնամակալուհուն ընկերակցութեամբ. իւրաքանչիւր ծառուղիք, հովանիք կամ նստարանք յիշեցնում են անցեալը: Տեսնում է օտար աղջկանց իրենց մայրերի հետ ման գալը ու արտասւում է լռելեայն, ծածկելով աչքերը սգաւորի գլխարկի սեւ ու թանձր քօղովը:

Մի երեկոյ ընդունելով հօր առաջարկութիւնը, խնամակալուհին էլ առած՝ երեքը միասին պարտէզ գնացին, ուր մի երիտասարդ, որ վաղուց նշմարած էր Երանուհուն, հօրը՝ երեւի ծանօթ լինելով արդէն ու առիթ քաղելով նորա աղջկան մօտ գտնուելուց, գնաց ողջունեց Գողթունուն, որին այս վերջինը խկոյն աղջկանը հետ ծանօթացուց: Այն երեկոյից յետոյ երկու անգամ եւս գնացին այգի եւ ամէն անգամ էլ հանդիպեցան Զարեհ իշխանին, որոյ ընկերութեան պատճառած ձանձրոյթը դրեթէ անմարսելի էր Երանուհու համար, այն աստիճան որ վերջումս տկարութիւն եւ գլխացաւ պատճառ բերելով՝ այլեւս այգի չէր ուզում գնալ. եւ երբ հայրը բարկացած կը պնդէր՝ որ ընկերէ իրեն, Երանուհի երեկոների զովութիւնը իւր առողջութեան վնասակար լինելը յայտնելով՝ կը մերժէր:

Մինչեւ անգամ մի երեկոյ իւր խուցը քաշուած էր, երբ իշխանը իրենց մօտ եկաւ հօրը հետ առաջին անգամ, այլ Երանուհի չերեւեց: Այս բանից սաստիկ զայրացել էր հայրը, ուզեց խօսել աղջկանը հետ. բայց տեսնելով որ բարկութիւնը պիտի չկարողանայ զսպել, որովհետեւ միտքը շատ վատ միջոց էր Երանուհուն բացատրելու համար, տանից դուրս գալով իշխանի հետ՝ գնացին կլուբ, ուր աշխատեց լուռ եւ մտադրաղ վիսթի կամ գինւոյ մէջ մոռանալ աղջկան յանդուգն վարմունքը, եւ յակամայս խեղդել իւր զայրոյթը:

Բ.

Մի երեկոյ Գողթունին սովորականից շատ աւելի վաղ էր վերադարձել տուն, ու վեր բարձրանալով ուղղակի սրահ մըտաւ, ուր գտաւ աղջկանը դաշնակին առաջ նստած, որի վերայ Բեթհովէնի եղերգական եւ իւր մօրը կենդանութեան ժամանակ նորա սիրընտիր մի հատուածն էր նուագում:

Փ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(4 Շար.)

...նապնդութեան , այլ վրէժի մարտական երգեր:

...կոտորածի, նախճիրի լուրերը խու...ժում են բանաստեղծի հոգին դժոխային ...պատկերներով , տողորում ողբերգական ...տրամադրութեամբ եւ նախազգացումնե...րով :

...րիսնի գծեր, պատկերներ, յուշեր...
...որէն այս գիշեր,— տանջանքի գիշեր,—
...ւմնդ հոգիիս պատերում մէջէն
...ղողանջի խաւար երգեր կը հնչեն :

...Առանայի աղէտին Սեւակն արձագան...գեց նաեւ «Կիլիկեան երգեր» շարքով, ո...րոնց հիմնական իմաստը վրէժի տրամա...դրութեան սերմանումն էր, ինչպէս նա...եւ՝ «Զարդի խենթը» եւ «Թրքուհին» ...քնարական պոեմներով: Սեւակը գրել է ...նաեւ իրար հետ սերտօրէն կապուած եր...կու մեծ քերթուած՝ «Առաջին Հայերը» ...եւ «Վերջին Հայերը» : Դրանք նոյն ընդ...հանուր մտայղացման երկու մասերն են. ...բանաստեղծն ուզում է ներկայացնել հայ ...ժողովրդի հազարամեակների պատմու...թեան երկու ծայրերը՝ դարերի մշուշով ...պարուրուած նրա սկիզբն ու ժամանակա...կից վիճակը : Հայ ժողովրդի կեանքի ...օրհասական պահին Սեւակը դիմում էր ...նրա պատմութեան հնագոյն դիցաբանա...կան շրջանին, աշխատում էր կեանքի կո...չել այն ժամանակները, երբ պատմական ...թատերաբեմ էր իջնում մեր ժողովուրդը՝ ...ապրելու եւ յաղթելու անսպառ կամքով ...լեցուն, նրա նպատակն էր ժամանակա...կիցներին ոգեշնչել անցեալի պատմու...թեան հերոսական դրուագներով: Իսկ ...«Վերջին Հայերը » վերնագիրն արտա...ցոլում էր Հայաստանի ճակատագրի վե...րաբերեալ բանաստեղծի ողբերգական ...խորհրդածութիւնները, այն, ինչ Վահան ...Տէրեանը նոյն տարիներին արտայայտեց ...իր յայտնի հարցով . «Միթէ՞ վերջին ...պոետն եմ ես, վերջին երգիչն եմ երկ...րի»: Մի՞թէ ժամանակակից Հայերին վի...ճակուած է լինելու աշխարհի հնագոյն ...ազգերից մէկի վերջին սերունդը,— տագ...նապած մտածում էր Ռուբէն Սեւակը : ...«Վերջին Հայերը » բանաստեղծութիւնը ...որ մինչեւ այժմ անտիպ է մնում եւ Սե...ւակի շատ ուրիշ ձեռագրերի հետ միա...սին պահւում է Հայաստանի գրական ...թանգարանում, ներկայացնում էր հայ ...ժողովրդի ժամանակակից վիճակը՝ աշ...խարհով մէկ ցրուած , անհայրենիք եւ ...հալածական, ազգային միասնութիւնից ...զուրկ եւ կործանման եզրին կանգնած :

...Սեւակն իր խօսքն աւարտում է լաւա...տես շեշտերով, ժողովրդի եւ հայրենիքի ...յարատեւման բուռն հաւատով : «Ոչ, ...ոչ: Արշալոյսն իրենց պիտի գայ »,— ...գրում է բանաստեղծը Հայերի մասին, ...հաստատելով ժողովրդի մեծ եւ փառաւոր ...ապագայում :

...Սեւակի հայրենասիրական երկերում ...ժողովրդի ճակատագրի եւ գալիք հեռա...նկարների արծարծումները երբեք չեն դառնում վերացական քաղաքական դատողութիւններ : Միշտ առկայ են բանաստեղծի անձնական յոյզը, յուզողութիւնը, սպասումը: Այսպէս, «Վերջին Հայերը » քերթուածում բանաստեղծի թախծոտ , կարօտագին հարցերը ծխացող հայրենի տանիքի, ծաղկող վարդենու կամ երգող թռչունի մասին մի առանձին սրտակցութիւն են տալիս բանաստեղծի խօսքին : Քնարական հերոսի կարօտը, հայրենիք վերադառնալու երազանքը դառնում են աշխարհով մէկ ցրուած Հայերի հայրենադարձութեան աղեցիկ խորհրդանիշը:

Այդ տրամադրութիւններով բանաստեղծը ձայնակցում էր իր միւս գրչակիցներին, Սիամանթոյի եւ Վարուժանի հայրենակարօտ երգերին: Եւ դա, ի հարկէ, ոչ թէ գրական ազդեցութեան արդիւնք էր, այլ համանման կենսական պայմանների : Դա հալածուած ժողովրդի վերածնութեան մեծ տենչանքի արտայայտութիւնն էր :

Ռ. Սեւակի բանաստեղծական մտահորիզոնի լայնութեան մասին են վկայում նաեւ իր ժամանակի հասարակութեան ընկերային անարդարութիւնների մասին պատմող մի շարք մեծ ու փոքր քերթուածները («Մարգարէութիւն», «Կարմիր դրօշակը», «Այս դանակը», «Փողոց աւլողը», «Դրամին աղօթքը» եւն.) : Բանաստեղծը խորհում է մարդու անցած ուղու մասին՝ ծնունդից մինչեւ մահ՝ անհաւասարութեան եւ անարդարութեան պայմաններում : Նա տեսնում է «միապետ դրամի» գործած անհամար բարոյական աւերածութիւնները, նրա հետ կապուած թշուառութեան ու կեղեքման պատկերները :

Ազգային ու ընկերային կարեւոր հարցեր էր բարձրացնում Ռ. Սեւակը նաեւ իր պատմուածքների մէջ : Դրանք սոսկ բժշկական աշխատանքի հետ կապուած հետաքրքրական դէպքերի շարադրանքներ չէին, ինչպէս կարող է թուալ առաջին հայեացքից : Միշտ առկայ է դէպքն ընդհանրացնելու միտումը, մասնաւոր փաստը ազգային կեանքի կարեւոր հարցերի հետ կապելու ձգտումը :

Ահա, օրինակ, «Կռունկը» պատմուածքը՝ հեռաւոր եւրոպական երկնքի տակ հոգին աւանդող հայ ուսանողի պատմութիւնը, որ մահից առաջ միայն մի բան է խնդրում՝ երգել պանդուխտ հոգիների սրտի թարգման «Կռունկը»: Անծանօթ երիտասարդի պատմութիւնը վերածւում է խորհրդանիշի, ընդլայնւում են պատմուածքի սահմանները՝ մինչեւ հայ ժողովրդի անցեալի ու ներկայի տխուր իրողութիւնները, որոնց քնարական գեղեցիկ բնութագիրն է տրուած պատմուածքի եզրափակիչ տողերում. «Կռո՛ւնկ, կռո՛ւնկ, ամէն աշխարհի անկիւններէ, ամէն սրտի խորշերէ, քանի ծանր լուրեր կապեցին ոտքերուդ, ու դուն կրնաս թռչիլ... Քանի – քանի մահեր կապեցին քու թեւերուդ, կռունկ, թեւաւոր հառաչ որ կրնաս թռչիլ ...»: «Պանդխտութեան ճամբաներուն վրայ անտուն մեռնողներու ամբողջ ցեղ մը՝ համայն աշխարհը թունաւորելու չափ դառնութիւն դրեր էր այդ երգին մէջ, ու քարերը լացնելու չափ քաղցրութիւն ...»: Այսպէս, իր արձակի լաւագոյն էջերում Սեւակը դարձեալ մնում է բանաստեղծ՝ անմիջական, կրքոտ ու յուզական :

Իր չափածոյ եւ արձակ ստեղծագործութիւններում Ռուբէն Սեւակը կարողացաւ արտայայտել իր տաղանդի մի փոքր մասը միայն : Նա զոհուեց երեսուն տարեկան հասակում, ստեղծագործական մեծ եւ խոստմնալից ճանապարհի սկիզբին: Բայց այն լաւագոյնը, ինչ ստեղծել է նա, Սեւակին ինքնատիպ եւ ուրոյն տեղ է յատկացնում դարասկզբի հայ գրականութեան պատմութեան մէջ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԳԱՂԹԱՅԻՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Միացեալ Նահանգներու Գաղթային քոթան, Նպաստաւոր Արեւմտեան Կիսագնդի եւ եւրոպական մէկ քանի երկիրներուն ու ժողովուրդներուն, բայց ընդհանրապէս աննպաստ, աշխարհի բոլոր միւս երկիրներուն , եւ յաճախ անդորնական, ջնջուած է :

Ամերիկեան Քոնկրէսը, տասնեակ տարիներու պայքարէ ու փորձերէ ետք դծեց նախորդ օրէնքէն արմատապէս տարբեր օրէնք մը, Սեպտեմբեր 30ին հաստատեց զայն քուէներու ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մը: Նախագահ Ճոնսըն հանդիսաւոր կերպով ստորագրեց զայն Հոկտեմբեր 3ին:

Առաջին օրէնքը հիմնուած էր ծննդավայրի սկզբունքին վրայ: Գաղթականի առաջին արժանիքն էր այն թէ որ երկրի ծնունդ էր: Եւ իւրաքանչիւր երկրէ եկող գաղթականներու թիւը ճշդուած էր ամերիկեան վիճակագրութեան այն տեղեկութեան վրայ թէ 1890ին Ամերիկայի մէջ քանի օտարականներ կային որ ծնած էին այս կամ այն երկրին մէջ: Եկողներուն թիւը պէտք է ըլլար արդէն Ամերիկայի մէջ նոյն երկրին մէջ ծնած բայց 1890ին Ամերիկայի մէջ գտնուողներուն թիւին երկու տոկոսը :

Այս արուեստական կարգադրութեամբ Բրիտանիայէն կրնային տարեկան գալ աւելի քան 65.000 գաղթականներ, Գերմանիայէն մօտ 26 հազար, փոքրիկ Իրլանտայէն 17.756, Պելժիայէն մօտ 1300, իսկ Չինաստանէն, Հնդկաստանէն, Եգիպտոսէն, միայն հարիւրական գաղթականներ: Նոյն խտրական քոթային պատճառով մինչ հասարակ սպասաւոր մը կրնար Անգլիայէն, Իրլանտայէն կամ Գերմանիայէն շատ կարճ ժամանակի մէջ գալ Ամերիկա, շատ մը ամերիկեան քաղաքացիներու ծնողքները տարիներով սպասելու էին Ամերիկա գալու եւ միանալու իրենց սիրելիներուն, միայն այն պատճառով որ ծնած էին օրինակ Յունաստան (որու քոթան էր 308) կամ Թուրքիա (քոթան, 225):

Այս նոր օրէնքի ընդհանուր տրամադրութիւններն են.—

1.— Տարեկան 350.000 գաղթականներ ներս պիտի առնուին :

Ա) Արեւմտեան Կիսագնդի երկիրներէն ներս պիտի առնուին 120.000 գաղթականներ: Նախորդ օրէնքով ոչ մէկ սահմանափակում կար Արեւմտեան Կիսագունդէն գաղթողներուն թիւին համար :

2.— Աշխարհի միւս մասերէն ներս պիտի առնուին 170.000 գաղթականներ :

3.— Մէկ տարուան ընթացքին ներս առնուելիք գաղթականներուն վաթսուն հազարը պիտի ըլլան ամերիկեան քաղաքացիներու պարագաներ.— Ծնողք , զաւակներ : Անցագրերը պիտի տրուին հետեւեալ կարգով կամ նախապատուութեամբ.—

Ա.— Ամերիկեան քաղաքացիներու չամուսնացած զաւակներուն, աղջիկ թէ տղայ: Ասոնք պիտի կազմեն ընդհանուր գաղթականներու քսան առ հարիւրը :

Բ.— Ամերիկայի մէջ օրինաւորապէս բնակող օտարականներու (ոչ քաղաքացի) ամուսիններուն (այր թէ կին) եւ չամուսնացած զաւակներուն (քսան առ հարիւր) :

Գ.— Մասնագէտներու — գիտնականներ, բժիշկներ, արուեստագէտներ, ուսուցիչներ եւն. — որոնք իրենց գիտութեամբ ու արուեստով կրնան կարեւոր նպաստ մը բերել եւ ծառայութիւն մը մատուցանել Միացեալ Նահանգներու տնտեսութեան, մշակոյթին կամ պաշտպանութեան (տասը առ հարիւր):

Դ.— Ամերիկեան քաղաքացիներու ամուսնացած զաւակներուն (տղայ թէ աղջիկ) տասը առ հարիւր :

Ե.— Ամերիկեան քաղաքացիներու եղբայրներուն եւ քոյրերուն 24 առ հարիւր:

Զ.— Որակաւոր թէ ոչ որակաւոր աշխատաւորներու: Տասը առ հարիւր :

Է.— Քաղաքական թէ կրօնական հալածանքի ենթակայ մարդոց, որոնք փախած են համայնավար երկիրներէ եւ կամ երկիրներէ որոնք կ'իյնան Մերձ. Արեւելք կոչուած ընդհանուր շրջանին մէջ : (Այս շրջանը կը սկսի եւ կը պարունակէ հետեւեալ երկիրները Արեւմուտքէն Լիպիա, Հիւսիսէն՝ Թուրքիա, Արեւելքէն Փաքիստան, Հարաւէն՝ Սէուտական Արաբիա եւ Եթովպիա) վեց առ հարիւր :

Ը.— Եթէ այս եօթը կարգերը չկրնան լեցնել մէկ տարուան համար նշանակուած գաղթականներու թիւը, զայն լրացնելու համար նկատի պիտի առնուին ուրիշներ ժամանակագրական կարգով , այն է , առաջ դիմողը նկատի պիտի առնուի առաջ:

Նոր օրէնքը ի զօրու պիտի դառնայ երկու տարիէն, 1968ի Յուլիսին: Այդ թուականէն առաջ հաշուեյարդարի պիտի ենթարկուին քոթայով առկախ մնացած խնդիրները :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈՒՐԱԿԻՆ

— Այնքան որ կը յիշեմ, պարոն, առաջինը ես եղայ խօսող.— «Ալլօ»: Յետոյ ձայն մը հարցուց թէ Շիսուիք 43434 թի՞ւն կը խօսէր: Այո, պատասխանեցի: Երկրորդ ձայն մը կրկնեց նոյն հարցումը՝ Շիսուի՞ք 43434, եւ, երբ հաստատական պատասխանս լսեց, աւելցուց .— «Միթէ Լէյտի Էճվարը այդտե՞ղ է »: Ես յայտնեցի, որ Լէյտի Էճվարը կ'ընթրէր ...տեղ : Ձայնը շարունակեց . «Կ'ուզէի հետը խօսիլ, եթէ կարելի է»: Գացի տեղեկացնելու տիկնոջ որ հեռաձայնէն զինքը կը խնդրէին: Ան ելաւ եւ ես առաջնորդեցի զինքը գործիքին մօտ :

— Յետո՞յ :

— Կինը ընկալուչը առնելով՝ ըսաւ. «Ալլօ, ո՞վ է խօսողը »: Ապա, քանի մը րոպէ ետքը, «Այո ... ըսաւ, շատ լաւ : Լէյտի Էճվարն է պատասխանողը » : Ես հեռանալու վրայ էի , երբ տիկինը ետ կանչելով զիս , յայտնեց թէ հաղորդակցութիւնը յանկարծ կտրուած էր: Եւ աւելցուց թէ՝ իրեն խօսողը խնդուք մը արձակած եւ հեռաձայնը փակած էր: Ու հարցուց ինծի, թէ այդ հեռաձայնողը արդեօք տուա՞ծ էր իր անունը նախապէս : Պատասխանս ժխտական եղաւ : Ահա ինչ որ տեղի ունեցաւ, պարոն :

Փուարօ յօնքերը կիտեց :

— Կը կարծէ՞ք թէ այդ հեռաձայնը որեւէ առնչութիւն ունենայ սպանութեան հետ, պարոն Փուարօ, հարցուց տիկին Վիլտպերն :

— Ոչինչ կարելի է ըսել հաստատ կերպով. տիկին: Բայց հետաքրքրական դիպուած մըն է :

— Կան մարդիկ, որ զուարճանալու համար աջ ու ձախ կը հեռաձայնեն : Ինծի ալ շատ անգամներ խաղացած են այդ խաղը :

— Այդ ալ կարելի է, Տիկին :

Ու դարձեալ Փուարօ դիմեց սպասաւորին .

— Կնո՞ջ թէ այր մարդու ձայն էր հեռաձայնէն լսուածը :

— Կնոջ մը ձայնն էր. այնպէս կ'ենթադրեմ, պարոն :

— Ի՞նչ կարգի ձայն մը. բա՞մբ թէ սուր :

— Բամբ ձայն մըն էր, պարոն ... դանդաղ եւ հատիկ – հատիկ ... կրնամ սխալիլ, բայց կարծես թէ օտարական մը ըլլար խօսողը , որովհետեւ «ռ»երը կ'եղանակաւորէր :

— Հաւանական է որ սկանտինաւ մը ըլլայ, Տօնալտ, ըսաւ խնդալով Տիկին Վիլտպերն Ռօսի :

Ռօս բարձրաձայն խնդաց եւ աւելցուց.

— Բայց կարելի չէ որ ես եղած ըլլամ խօսողը, քանի որ սեղանին վրայ կը գտնուէի :

— Կրնա՞ք ճանչնալ այդ ձայնը, եթէ երբեք կրկին լսէք զայն, հարցուց Փուարօ սպասաւորին :

Այս վերջինը վարանեցաւ :

— Հաստատ կերպով չեմ կրնար պատասխանել , պարոն: Այսուհանդերձ կարծեմ թէ կարենամ ճանչնալ :

— Շնորհակալ եմ :

Սպասաւորը խոնարհեցաւ եւ մեկնեցաւ, նոյն վայելուչ քայլերով :

Սէր Մոնթակիւ Գորնէր համոզեց մեզ որ մնանք ձեռք մը պրիճ խաղալու համար: Ես ներողութիւն խնդրեցի, որովհետեւ խաղի ժամանակը չէր, երիտասարդ Ռօսը ուրախութեամբ իր տեղը Փուարոյին տրամադրեց, եւ մենք երկուքս անոնց խաղալը դիտեցինք :

Երեկոյթի վերջաւորութեան Փուարօ եւ Սէր Մոնթակիւ բաւական կարեւոր գումար մը կը գրպանէին :

Մեզի հիւրընկալողին շնորհակալութիւն յայտնելով՝ հրաժեշտ առինք : Ռօս մեզի հետ դուրս ելաւ :

Սքանչելի գիշեր մըն էր եւ մենք որոշեցինք քիչ մը քալել, ինքնաշարժ մը մտնելէ առաջ :

— Ինչ տարօրինակ մարդուկ է, ըսաւ Փուարօ, մեր այցելութեան մասին խօսելով:

— Այո, պզտիկ մարդուկ մը՝ շատ հարուստ, պատասխանեց Ռօս հաստատողական եղանակով : Իբրեւ թէ կը հետաքրքրուի ինձմով : Երանի թէ երկար տեւէր իր այս քմայքը: Այդպիսի ուժով դիրք ունեցող մարդու մը պաշտպանութեան տակ՝ ընտիր ճամբայ մը կարելի է շինել կեանքի մէջ :

— Դուք դերասա՞ն էք, պարոն Ռօս :

— Այո, պատասխանեց երիտասարդը , տեսակ մը ցաւ զգալով, որ իր անունէն անմիջապէս չճանչցանք զինքը: Դեռ նոր մեծ յաջողութիւն ունեցած էր ռուսերէնէ թարգմանուած մթին ողբերգութեան մը մէջ:

Փուարօ հարցուց իրեն .

— Անկասկած կը ճանչնաք Գարլոթա Ադամսը :

— Ոչ: Երեկոյեան թերթերէն տեղեկացայ իր մահը՝ թմրեցուցիչ ընդունած ըլլալուն հետեւանքով: Սարսափելի մոլութիւն մը, որուն ենթական կը դառնան երիտասարդ արուեստագիտուհիներ:

ԱԳԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շավիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Վահրամ Եսայեանէ (Վէրսայլ) 100 ֆրանք ողբացեալ Տիկին Սիրանուշ Քէ–չիշեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

×

Սէն Ժերմէն Թաղ. Խորհուրդը շնոր–հակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նը–ւէրները ողբ. Ռուբէն Համբարձումեանի կսկծալի մահուան առթիւ ի նպաստ Մարսէյլի Ազքատախնամ Միութեան .—

Շ. Համբարձումեան, Կ. Կոտաւճեան, Ա. Պապաեան, Ալիքսանեան եղբարք, Ա. Ենովքեան յիսունական ֆրանք, իսկ Շ. Համբարձումեան, Կ. Համբարձումեան 50ական Թաղիս եկեղեցւոյ, արժանա–պատիւ Տէր Հմայեակ քհնյ. Համբար–ձումեան 50 ֆր. Թաղիս դպրոցին :

Այս առիթով ստացուած են փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները :

Ա. Զորպաճեան 50 ֆրանք, Պառ Թիւ–նէլի ընկերներ 40, Պ. Կարապետեան, Ժ. Կարապետեան, Ս. ՏուԹլուեան, Ժ. Մա–կարեան, Մ. Մառի, Աճմէտ Ապուլ 30ա–կան ֆրանք : Հ. եւ Շ. Տէօքմէճեան 25ա–կան, Պառ Թապա ԱնԹուան, Մ. Գու–յումճեան, Ա. Զինճիրճիեան, Բ. Ենովք–եան, Գափլանեան եղբարք, ՏաԹոյեան Պուլվառ Օտտօ Պառ Մօտեռն, Տէր Մի–նասեան եղբարք քսանական, Գ. Կարա–պետեան, Ե. Շիհրիեան, Կ. Հաճի Վար–դանեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Գասպար–եան, Մ. Գասպարեան, Գ. Կատտուքեան, Ն. Վարդապետեան, Փօլ Գասապեան, Կ. Աճէմեան, Ժ. Տէրտէրեան, Ա. Ման–կասարեան, Յ. Պիպէրեան, Յ. Պետրոս–եան, Օ. Ժամկոչեան, Ս. Ենովքեան, Վարպետեան եղբարք, Յ. Նեվշէհիրլեան, Ռ. ՇէրպէԹեան, տասնական եւ Գ. Մա–րուքեան հինգ, Թաղիս եկեղեցւոյ: Պառ Թինէլի ընկերներ 40, Ռ. Ասլըլքեան 30, իսկ Ճ. ՄաԹէոսեան, Ա. Կիրակոս–եան եւ Գ. ԴուրԹեան քսանական, Հ. Մկրտիչեան եւ Պ. Սահակեան տասնա–կան, Թաղիս դպրոցին: Թոլեան եղբարք Թաղիս եկեղեցւոյ 50, Մ. Զորպաճեան 10 ֆր. իսկ Կ. Խոչեան հինգ ֆր. կը նուի–րեն Մարսիլիոյ Առաջնորդարանին :

Սէն Ժերմէն Թաղ. Խորհուրդը ողբաց–եալ երիտասարդին կանխահաս եւ կըս–կըծալի մահուան առթիւ խորին ցաւակ–ցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալի ծնո–ղաց եւ մօտիկ պարագաներուն եւ շնոր–հակալութիւններ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուներուն :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Վերսկսած են Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2–5, Ռիւ Պլէօ 17 :

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝ Շ. Տէր – Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագը–րութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 ֆրանք

Առաքման ծախքերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սա–մուէլեան գրատունը, եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յա–ռաջի խմբագրութեան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յակոբեան շը–նորհակալութիւն կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբին, Կապոյտ Խաչին եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին ի–րենց քրոջ զաւկին արկածալի մահուան առթիւ (Պարսկաստան) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հայրենակից Տէր եւ Տիկին Հայկ Ջրուանդեանի եւ բոլոր պարագա–ներուն, իրենց սիրեցեալ քեռորդւոյն եղերական մահուան առթիւ:

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Պարտիզակցիներու ընտանեկան հա–ւաքոյթը, Կիրակի Նոյեմբեր 7, կէս օրէ ետք ժամը 15·30ին, Սեւրի Սա–մուէլ – Մուրատ վարժարանի սը–րահը:

26, Rue Troyon, SEVRES
Métro Pont de Sèvres

Կը նախագահէ՝

ՓՐՈՖ. ԳԱՌՆԻԿ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Այս տարի նոր այցելուներու Թարմ յիշատակներէն զատ պիտի ցուցա–դրուի, դեռ երկու ամիս առաջ քաշուած, Պարտիզակի նոր ֆիլմ մը, եւ... եւ, երիտասարդներու եւ այլոց՝ կողմէ անակնկալներ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը ստացած է շնորհակալութեամբ հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ գմբէԹի նորոգութեան յատկացնելու համար :

Պ. Վ. Անդրէասեան 200 ֆրանք, Պ. Ծառուկեան տասը, Օր. Ժ. Թաղւորեան հարիւր, Ոմն յիսուն, Պ. Ա. Լօյսպարոն–եան հարիւր, Այրի Տիկին Մաննիկ Շա–հինեան 70, Պ. Զ. Եղրայրեան 25, իր կնոջ Գեղանոյշի յիշատակին, Շաւիլի ե–կեղեցւոյ պնակին հասոյԹը 120, Պ. Ե. Մուրատեան իր հօր Արտաշէս Մուրատ–եանի եւ մեծ մօր ՎիքԹորիա Ստեփան–եանի յիշատակին 200, Այրի Տիկին Ռու–բէն Զարդարեան (Ժուան լէ Փէն) 50, Տիկին Համբիկեան (Ժուան լէ Փէն) 100, Տէր եւ Տիկին Գարոյեան Տիկին Արմենու–հի Տարօնեանի յիշատակին (ԿրԹ. ձեռ–նարկներու համար) 50 ֆրանք :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ. Շրջանակով 300 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԱՐՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Արծիւ» ակումբին :

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշա–կոյթի Տան մէջ :

Յովհ. Շիրազի ծննդեան 50ամեակին առթիւ ՄԻՍԱԿ ԱՊԱՃԵԱՆ կ'արտասանէ բանաստեղծին «Սիամանթօ եւ Խաջեզա–րէ» պոեմը :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Մուտքը ազատ է

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած տեղւոյս Կապ. Խաչի մասնաճիւղի կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Համօ Օհանջանեան ա–կումբին մէջ :

Կը խօսի Ընկերուհի ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՄԱՂԱՔԵԱՆ, նաեւ տեղեկութիւններ եւ տպաւորութիւններ Հայաստանէն :

Արտասանութիւն, երգ եւ զանազան անակնկալներ :

Մուտքը ազատ է

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Թիւ 1

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

(ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ապսպրանքներու համար դիմել հեղի–նակին ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան հաս–ցէով: Գինը 10 ֆրանք, փոստով՝ 12 ֆրանք: Գումարները ղրկել միայն ման–դա –քարտով :

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԷԽՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Ար–ծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Երեքշաբթի ժամը 20·30–ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օ–րակարգ :

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» են–Թակոմիտէնի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բո–լոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտա–ւորիչ է :

ԿՈՉ

Փոն տը Շէրիի եւ շրջանի Հայութիւնը ձեռնարկած է ազգային տուն մը չինու–Թեան, դպրոց եւ սրահ մը ունենալու հա–մար, որ միեւնոյն ատեն ծառայէ որպէս եկեղեցի : Հիմը դրուած է պատերը ըս–րացած :

Տեղւոյս Ազգ. Միութեան վարչութիւ–նը կրկին անգամ ըլլալով կոչ կ'ընէ Ֆը–րանսահայ պատուարժան հայրենակից–ներու եւ Միութիւններու որ բարեհաճին իրենց նիւթական եւ բարոյական օժան–դակութիւնը բերել այս ազգօգուտ նպա–տակին :

Այն հայրենակիցները որոնք կը փա–փաքին մասնակցութիւնը բերել իրենց ըն–նարաւոր չափով կրնան ղրկել հետեւ–եալ հասցէներուն :

AREGUIAN ACHOD
Rue de la Chaîne, CHARVIEU (Isère)
N° Compte Bancaire à la

Société Lyonnaise de dépôts et Crédit Industriel 046-9-38.855-B., Union Nationale de l'Eglise Arménienne de Pont-de-Chéruy et les environs.

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն եւ եզանակի առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL
DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73 :

Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ.

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա–կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու–Թիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ Թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 20 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10439

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.439

ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՀԱՆՋԸ

Այս դարու քաղաքական թուականներու համահայ իրականութիւնը այն էր, ինչ որ էր՝ քաղաքական թուականներուն, եւ քաղաքական թուականներուն՝ ան տարբեր էր անցեալ դարու իննսունական թուականներու համահայ իրականութենէն :

Այսօր՝ համահայ իրականութիւնը այն է, ինչ որ էր երէկ :

Լաւատեսութեան ու կենսունակութեան նոր աղբիւր կը հանդիսանայ տարակածական այն փաստը, որ հայ անհատներու եւ հաւաքականութեանց ըմբռնումը Հայ Դատի էութեան ու նպատակի մասին՝ գրեթէ միեւնոյն եզրին կը յանգի :

Բազմապատկուած ուժականութեան կենարար համք է Հայրենիքը, որ ոչ միայն հայրենաշունչ ու հայրենասէր համարեց խօսք կ՚ըսէ, այլեւ՝ «քաղաքական փաստ» կը հետապնդէ՝ մէկուկէս միլիոն զոհ տնկելով :

Կը կատակելին վերջնապէս ազգացած հայ կամքերը եւ կը վիթխարիանայ Հայ Դատի անխորտակելի ու անյեղլի իրաւատէրը՝ Հայ ժողովուրդը :

Անմիջօրէն՝ իբրեւ ներկայ հանդրուանին կիրառելի առաջադրութիւն՝ Հայ Հողի ամբողջացման խնդիրը կը փոթորկէ բոլոր հայ սրտերը եւ կը պողպատէ բոլոր հայոց վճռականութիւնը :

Ցաւակալէս հայ երիտասարդութիւնը, Հայաստանի մէջ, թէ Հայաստանէն դուրս՝ գիտէ, թէ իրե՛ն է վիճակուած ազատագրել այն միակտուր Հողը, որուն վրայ «Հայաստան»ը պիտի գրուի՝ առանց այլեւս «կիսելու» :

Հայ Դատի դարաւոր ու անհաշտ սոսոսը՝ Թուրքիան պարտուած է ոչ անոր համար, որ 1915ը չհասաւ Թալէաթներու ակնկալած նպատակին, այլ անո՛ր համար ..., որ ոճիրը իր հետապնդածի հակառակ արդիւնքը տուաւ :

1915էն ե՛տք է, որ Հայութիւնը ազգային ա՛յնպէս ու ա՛յնքան, որպէս ու որքան ազգացած չէր երբեք այդ թուականէն առա՛ջ :

Հայ Դատը այսօր կը գտնուի իր կատարելականութեան առաւելագոյն այն կէտին, ուր նուազագոյն պատեհութեան կը սպասէ :

Եւ որովհետեւ ստոյգ է, թէ պատեհութիւնը պիտի գայ անպայման ու անակնկալօրէն, ուստի, կարեւորը այն չէ, թէ ճիշդ ե՞րբ պիտի ներկայանայ տուած առիթը :

Ռազմավարականօրէ՛ն էականը այն է, որ Հայ Դատի կարողականութեան առաւելագոյնը արտայայտուի նոյնացած Հայ ժողովրդակցութեամբ եւ համադրուած ազգային ուժերով :

Ու թէեւ, երբեք ա՛յնքան պատրաստ չեղած չենք, պահին պահանջն է, որ ա՛լ աւելի պատրաստուինք :

Ազգային առո՛ղջ գիտակցութեան աստիճանագոյնը ընդհանրական այն աշխատանքն է, որուն շնորհիւ մտքերն ու կամքերը ա՛յնպէս կը համադրուին, հայ հաւաքականութեան պատրաստութիւնն ու պատրաստակամութիւնը ա՛յնպէս կը խորանան, որ անվրիպելի՛ ըլլայ Հայ Դատի յաղթանակը, երբ պատեհութեան զանգը հնչէ :

Իսկ այս աշխատանքի գլխաւոր մղիչ ուժը՝ Հայաստանի, Միջին Արեւելքի, Եւրոպայի, Ամերիկայի եւ Ասիոյ հայ երիտասարդութիւնն է :

Բնական է, որ ամէն նոր սերունդ առաջնորդուի հասկցուած ըլլայ իր ժամանակաշրջանի պահանջներով ու պատմութեան պատգամով :

Ժամանակակից հայ երիտասարդութիւնը գիտէ, թէ հայ պատմութեան պատգամը այսօր ուրիշ բան չէ, բայց եթէ այն, որ մեզի մօտեցող տարիներէն մէկուն կամ միւսին ընթացքին՝ Հայ Դատը ա՛յնպէս արծարծուի որ վերջնապէս յաղթէ :

Այս արծարծումին առեն ներդաշնակ պիտի ըլլայ Հայութեան ձայնը : Այդ պայքարին մէջ համադրուած պիտի ըլլան Հայութեան, բայց յատկապէս անոր երիտասարդութեան ուժերը :

Այսօր, պատմութիւնը այնքան է յղի անակնկալներով, որ չի կրնար ըլլալ աւելի անժխտելի յանցանք եւ աւելի անարի կեցուածք քան այն, որ տարակոյսէ եւ վհատութենէ կը բխի :

Աններելի են յատկապէս ա՛յն խոչընդոտները, որոնք կը դժուարացնեն հայ երիտասարդութեան սլացքը դէպի իր պատմական առաքելութիւնը :

Ի վերջոյ՝ մէ՛կ արիւն, մէ՛կ պայքար ու մէ՛կ խոհակ ունի այդ երիտասարդութիւնը :

Ի վերջոյ՝ միայն մէ՛կ իրաւատէր ունի Հայ Դատը — ո՛ղջ հայ ժողովուրդը, որուն մէջ՝ հասկնալիօրէն ու բնականօրէն առաջին գծի վրայ կանգնած է ցեղին երիտասարդ ուժը :

Օրուան պահանջն է լռեցնել բոլոր այն ձայները, որոնք մտքերը պղտորել կ՚ուզեն, եւ ընդհակառակն՝ բիւրեղ ու պայծառ խօսքով ՝ներդաշնակել հայ ազգային մտածողութիւնը :

Օրուան պահանջն է խորտակել բոլոր այն տարրերը, որոնք ազգային կամքերը կազմալուծել կը փորձեն, եւ ընդհակառակն՝ զարթնել ու պողպատել այն հզօրանքը, որ վախճանական յաղթանակին կը պատրաստուի :

Օրուան պահանջն է՝ համադրութիւնը հայ սրտերու ու ոգիներու, բազմապատկութիւնը՝ հայ ազգային կիրքին ու հաւատքին :

Ասիկա իրացնելու ոչ միայն իրաւունքը, այլեւ՝ անոր պարտականութիւնը առաջին հերթին հայ երիտասարդութեան ուսերուն կ՚իյնայ :

Աստիճանաբար ու վերստին՝ հունի մէջ կը մտնեն եւ ուժականութեամբ կ՚օժտըւին այն մե՛ծ իտէալները, որոնք հմայելով մարդն ու մարդկութիւնը՝ զանոնք վսեմ ու անմահ արարչագործութեան կ՚առաջնորդեն :

Խօսիլ այդ արարչագործութեան մասին, ասիկա նոյնն է՝ թէ Հայոց Պատմութի՛ն պատմել, ասիկա նոյնն է՝ թէ Հայ Հողի երա՛զը հիւսել, ասիկա նոյնըն է՝ թէ Հայ Յաղթանակի առհաւատչեա՛ն շեփորել :

Հայ երիտասարդութիւնը հոգեպէս հաղորդակից է չքեղօրէն գիւթող իտէալներու հնոցին՝ յաւերժական Հայաստանին :

Բոլոր դժուարութիւնները, բոլոր զրկանքներն ու բոլոր տառապանքները անզօր են խափանելու Հայութեան յաղթանակը, երբ ան մէկ է, միացեալ ու նոյնացած :

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՔԻՆ-ՃԱՔԱՐԹԱ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԳԻԼՈՒԵՑԱՒ

Չինաստան շատ դէշ տրամադրուած է Ինտոնեզիոյ հանդէպ, վերջին դէպքերուն իբրեւ հետեւանք : Պարզ է այլեւս թէ Փեքինի հաշիւները ճիշդ էին բայց ... սխալ ելան եւ համայնավար Չինաստան չկրցաւ Ինտոնեզիան երկրորդ Չինաստանի մը վերածել :

Մամուլի «Նոր Չինաստան» գործակալութիւնը «շատ ծանրակշիռ միջադէպ՝» կ՚որակէ այն խուզարկութիւնը որ կատարուած է Ճաքարթայի չինական դեսպանատան մէջ, շեշտելով թէ այդ միջադէպը մինչեւ իսկ կրնայ «վատթարացնել Չինաստանի եւ Ինտոնեզիոյ բարեկամական յարաբերութիւնները» : Ըստ այս աղբիւրին, Ինտոնեզիացի զինուորականներ դեսպանատուն ներկայացած են խուզարկելու համար առեւտրական խորհրդատուին գրասենեակը : Ի պատասխան բողոքներու, յայտարարած են թէ իրաւունք ունին խուզարկելու որեւէ դեսպանատուն : Ըստ չին գործակալութեան, ըսպառնացած են բռնի ուժով եւ զէնքերով մտնել գրասենեակը, կրակի տալ չէնքը եւ սպաննել որու որ հանդիպին : Ապա, հրացաններու սպառնալիքով մտած են եւ կրակ բացած : Միշտ զէնքի սպառնալիքի տակ ստիպած են դիւանադէտները եւ անձնակազմը դուրս ելլել ու գետինը նստիլ : Գրասենեակները բոլորը թալանուած են : «Նոր Չինաստան» կ՚աւելցնէ թէ Ինտոնեզիացի հրամանատարը յայտնած է թէ կառավարական հրահանգով կը գործէր :

Չինաստան բուռն բողոք մը ներկայացուցած է, պահանջելով որ Ինտոնեզիոյ կառավարութիւնը ներողութիւն խնդրէ, պատժէ պատասխանատուները եւ երաշխիք տայ որ նման դէպքեր չեն կրկնուիր :

Իրաց այս կացութեան մէջ, Ճաքարթայի եւ Փեքինի յարաբերութիւնները կը վատթարանան : Այդ պատճառաւ իսկ, նախագահ Սուքարնօ զգուշացուցած է Ինտոնեզիոյ ժողովուրդը նեֆոլիմի (գաղթատիրութիւն, նորգաղթատիրութիւն, աշխարհակալութիւն) փորձերուն դէմ, որոնք կը ձգտին իրարու դէմ հանել Ինտոնեզիոյ բանակին զինուորները : «Պէտք է հաւատարիմ մնանք, շեշտած է Սուքարնօ, մեր յեղափոխութեան դասերուն, որ նեֆոլիմի վախճանին կը տանի» :

Զինուորականները սակայն կարելի չէ եղած զսպել : Ասոնք կը շարունակեն իրենց պայքարը համայնավարներուն դէմ : Զօր. Սուհարթօ, հրամանագիրով մը կը հրահանգէ սաստկացնել ըմբոստներու դէմ գործունէութիւնը : Միւս կողմէ բարձր հրամանատարութիւնը արգիլեց համայնավար կուսակցութիւնը : Այս որոշումը ձախողութիւն մըն է Սուքարնօյի համար : Նազաքոմի քաղաքականութիւնը (ազգայնականութեան, կրօնքի եւ համայնավարութեան զինակցութիւն) զոր Սուքարնօ կը պաշտպանէր իր վախճանը կ՚ապրի :

Վախ կայ որ երկիրը զինուորական մենատիրութեան մը ձեռքն ըլլայ եւ քաղաքացիական պատերազմ ծագի : Մալազիայի ձայնասփիւռին համաձայն, ձերբակալուած է Ինտոնեզիոյ համայնավար պարագլուխը՝ Այտիթ : Կ՚ըսուի թէ ձեռք անցուցած են նաեւ բազմաթիւ փաստաթուղթեր, որոնց համաձայն պետական հարուածին պատասխանատուները զինուորական գլխաւոր պետերուն սպանութիւնը կը նախատեսէին, ինչպէս նաեւ ոչ համայնավար անձնաւորութեանց եւ մասնաւորաբար նախագահ Սուքարնոյի : Իշխանութեան գլուխ պիտի անցնէր Այտիթ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ՄՏԱՀՈԳ

ԿԻՊՐՈՍԸ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՅ

Յոյն կառավարութիւնը կը փորձէ պահել իր պաղարիւնը Սիւլէյման Տէմիրէլի սպառնական յայտարարութեանց առթիւ : Արդարեւ, Թուրքիոյ վաղուան վարչապետը յայտարարած է Թրքական թերթի մը թէ Թուրքիա բոլոր միջոցներուն պիտի ձեռնարկէ եթէ կատարուած իրողութեան մը առջեւ գտնուի, համապատասխան Մակարիոս Արք.ի տեսակէտին : Այս միջոցներուն մէջ, Ատալէթի պարագլուխը կը յիշէ զինեալ միջամտութիւն եւ կը սպառնայ փակել Պոլսոյ տիեզերական պատրիարքութիւնը : Յոյն պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, կառավարութիւնը ներկայիս պիտի չհակադրէ Տէմիրէլի յայտարարութեանց : Ամէն պարագայի մէջ, մթնոլորտը շատ խառնակ է : Կը կարծուի նաեւ թէ Տէմիրէլ բուռն լեզու գործածելով, կ՚ուզէ ստիպել յոյն կառավարութիւնը որ վերսկսի երկկողմանի խօսակցութիւնները : Կայ նաեւ այն վարկածը թէ Տէմիրէլ վարչապետութեան կ՚ուզէ հասնիլ, յաղթանակ մը շալկած կիպրական հարցին մէջ : Ծանօթ է որ Թուրք բանակը կողմնակից է զինեալ լուծումի մը : Ցարդ զսպուած էր Ինէօնիւի կողմէ : Այն տարրերը որոնք փորձեցին իջնել 1955ին կրնան նորէն իջնել :

Նման սպառնալիքներ ըրած է նաեւ հրաժարեալ վարչապետ՝ Իւրկիւպլիւ :

«Միլլէթ»ը կը գրէ արդէն թէ Կիպրոսի հարցը կրկին առաջին գծի վրայ կը գտնուի : «Մամուլի Ֆրանս. գործակալութեան համաձայն, Իւրկիւպլիւի յայտարարութիւնները խստօրէն քննադատուած են Զօր. Կիւրսէլի կողմէ, որ կը ցաւի թէ նման միջադէպեր կը վերյիշուին : Միւս կողմէ Ենի Սթանպուլ կը գրէ թէ կարգ մը զրոյցներու համաձայն Կիւրսէլ կ՚ուզէ հրաժարիլ 1966ի սկիզբը, դարմանուելու համար արտասահման : Իր պաշտօնավարութեան շրջանը միայն 1968ին կը լրանայ եւ այդ պարագային ծերակոյտի նախագահն է որ զինքը պիտի փոխարինէ :

Սիւլէյման Տէմիրէլ ներկայիս կը պատրաստէ իր կառավարութեան կազմը եւ ծրագիրը : Կ՚ըսուի թէ Արտաքին նախարարութիւնը պիտի առաջարկուի նախ Սեւաթ Իպչլի, իսկ մերժումի պարագային՝ ներկայ նախարարին (Ըշըք) :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՏԻԿԱՆ Բ.ի յայտարարութիւնը Հրեաներու մասին զանազան դժգոհութեանց դուռ բացած է : Անտիոքի օրթոտոքս պատրիարքը կը բողոքէ քուէարկուած յայտարարութեան դէմ եւ կը շեշտէ թէ քրիստոնեայ անէծքէն միայն կրնան փրկուիլ այն Հրեաները որոնք հետեւած են Քրիստոսի եւ հաւատացած անոր խօսքերուն : Թաբբունապետ Քափլան ալ դժգոհ է որ աստուածասպան բացատրութիւնը չէ գործածուած եւ միանգամ ընդ միշտ Հրեաները անպարտ չեն արձակուած այդ մեղքէն :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԱՄԷՐԻ այցելութիւնը վերջ գտաւ առջի օր : Ֆրանսա վաթսուն միլիոն տոլարի վարկ մը բացած է Գահիրէի : Եգիպտական մամուլը մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայէ երկու երկիրներու յարաբերութեանց մերձեցման :

ՊԵԼՃԻՈՅ «Կարմիր Դրօշակ» համայնավար թերթը կը դադրի հրատարակուելէ անոր համար որ ... դէպք մըն է համայնավար մամուլի պատմութեան մէջ : Ասոնք ամէնէն յաճախ ատամնաբոյծը կ՚ունենան մյուս (?) բոլոր թերթերու բաժանորդներուն եւ երկար ատեն է յաւելում կ՚ուզեն :

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍԻ մէջ կատաղի բախումներ տեղի ունեցած են փերոնական ցուցարարներու եւ ոստիկաններու միջեւ : Վեց հարիւր հոգի ձերբակալուած են :

ՌԱՊԱԹ շատ ջերմ ընդունելութիւն ըրած է նախագահ Պուրկիպայի, որ վեց օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Մարոք :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆ ՄԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ա.

Կիրակի, 3 Հոկտեմբեր, Պէյրութի «Լ'Օրիան» օրաթերթը ամբողջ էջ մը յատկացուցած էր Ֆրանսայի ակադեմական Ժորժ Կուայոյի մէկ գործին՝ «Թախվիրայ մը, Ֆրանսուա Փիքէ, Քոնսիւլ տը Լուի ԺԴ. Հալէպի, եւ եպիսկոպոս Բաբելոնի»:

Ակադեմականը օգտուած է 1732ին հրատարակուած համանուն գործէն, հեղինակ Անթելմի: Օրաթերթին հրատարակածը կը վերաբերի Մարոնիներու, որոնք Լուդովիկոսի հովածութեան տարիկայ եղած են: Փիքէ, հիւպատոս, դեսպան մեծ արքային, ռահվիրայ մը չէ, իրմէ առաջ Ֆրանսա հետաքրքրուած է Արեւելքի քրիստոնեաներով: 1535ին կը հաստատուի «Թուրքիոյ մէջ Ֆրանսայի պաշտպանութիւնը Կաթոլիկներու»: Ֆրանսուա Ա. կը միջամտէ Թուրք կառավարութեան մօտ կաթոլիկ շահերու համար: Ոչ-կաթոլիկներն ալ կը դիմեն Ֆրանսայի թագաւորին, որպէսզի իր պաշտպանութիւնը տարածէ նաեւ իրենց վրայ: 1639ին յոյն պատրիարքը կը դիմէ Լուդովիկոսի՝ խնդրելով «Նորին Վեհափառութեան պաշտպանութիւնը եւ խնամակալութիւնը»: Ֆրանսա ալ կ'ուզէ պաշտպանութիւնը տարածել յոյն եւ հայ պատրիարքներու վրայ:

Հայերն ալ աչքերնին կը դարձնեն Ֆրանսայի չատ քրիստոնեայ արքային. «Հայերը այնքան ուրախ են Ն. Վեհափառութեան յաղթանակներուն համար, որքան իր ամէնէն հաւատարիմ հպատակները» կը գրէ հիւպատոս մը:

Ֆրանսայի միջերկրականեան քաղաքականութիւնը, տնտեսական շահերու հետապնդումը կը համաձայնի կրօնական պաշտպանութեան: Միայն թէ ուրիշներ ալ պիտի հետապնդեն քաղաքական, տնտեսական շահեր կրօնական պաշտպանութեան պատրուակին տակ: Օսմանեան կայսրութեան կրօնական համայնքներու տուած առանձնաշնորհները դուռ պիտի բանան օտարներու պաշտպանութեան, իւրաքանչիւրը դաւանակիցներուն, միջամուխ պիտի ըլլան ներքին գործերուն, ապագային եւրոպական պետութեանց մրցակցութեան: Ռուսիա պիտի պահանջէ օրթոտոքսներու պաշտպանութիւնը, Անգլիա բողոքականներու, Քրիստոնեաներու կանուխէն իրարու դէմ պիտի պայքարին կայսրութեան մէջ:

Ժորժ Կուայօ օգտուած է կաթոլիկ միսիոնարներու գործերէն եւ «Քրիստոնեայ գիւաններ»էն:

«Երկու հայ հերձուածող ընտանիքները կաթոլիկ պիտի ըլլային, Շահ Աբբաս պարտաւորեց իսլամանալ մահուան ըսպառնալիքով» (Վի տը Փիքէ, էջ 15):

Սիսի կաթողիկոսը Հալէպ գալով կը պայքարի միսիոնարին դէմ: Փիլիպպոս պատրիարք, որ Էջմիածին կը նստի, կը փայփայէ միսիոնար Շըդան: Ասոր վրայ միւս պատրիարքը զինք փրենկ կը կոչէ եւ ձեռքէն հերետիկոս գիրք մը խլելով, ջուրը կը նետէ: Հայ եպիսկոպոս մը կաթոլիկ կը դառնայ, կը հալածուի հերձուածողներէն եւ կը քաշուի Կապադովկիոյ արքայարանը՝ Հռոմի դաւանանքին բերելով հազարէ աւելի Հայեր: Քիլիսի մէջ ալ կաթոլիկ եղողներ կան: (էջ 51):

Փիքէ իր հիւպատոսական եւ առաքելական պարտականութիւնները կատարելու համար իւրաքանչիւր տարի փաշաներուն եւ պաշտօնատարներուն պարգեւներ կուտայ, որովհետեւ ամէն գործ կաշառքով կ'ըլլայ:

Օր մը, հիւպատոսարան կը ներկայանայ կին մը տղուն հետ: Մայրը կը ծածկէր տղան, որովհետեւ Քիլիսի փաշան կը փնտռէր զայն Պոլիս ղրկելու համար: Տղան, Պետրոս Պետիկ, Քիլիսցի էր, մեծ հայրը Խալէպ փաշայի հրամանով կը գլխատուէր, որովհետեւ մերժած էր իսլամանալ: Հայրը կ'ապաստանէր Պարսկաստան, յետոյ կը վերադառնար Քիլիս, ուր կը ծնէր Պետրոս: 13 տարեկանին կը կորսնցնէր հայրը, ինքնութիւնը կը ճանչցուէր եւ Քիլիսի կառավարիչը հրաման կը ստանար տղան Պոլիս ղրկելու: Մայրը գաղտնաբար Հալէպ կը բերէր հիւպատոս Փիքէի մօտ: Եպիսկոպոսի մը խնդրանքով Փիքէ կը ղրկէ Հռոմ, Ուրբանոս Պապին գոլէճը, որուն դասընթացքը կ'աւարտէ յաջող կերպով:

Պետրոս կ'ընկերանայ Նախիջեւանի եպիսկոպոս Մատթէոսի, որ պապին, Ֆրանսայի թագաւորին եւ Վենետիկի Տոճին կողմէ նամակներ կը տանի Պարսիկներու Շահին: Պետիկ յետոյ կը վերադառնայ Եւրոպա, կը գրէ Ջեհիլ Սուքուն (1678) գիրքը, 33 գլուխներու բաժնուած, ուր հետաքրքրականտեղեկութիւններ»կան Պարսկաստանի հայ ժողովուրդի վիճակի մասին, կը խօսի Էջմիածնի վանքին մէջ տեղի ունեցած ժողովի մը մասին, ուր խօսուած է Հռոմի գերագահութիւնը ընդունելու մասին:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՐԾԻՒԸ ԿԸ ՍԱՒԱՌՆԷՐ

Քանի օր է լսած էինք թէ Փարիզի Բուսաբանութեան պարտէզը արծիւ մը ունէր. մինչեւ այն ատեն անկարելի եղած էր ձեռք անցընել արքայական գիշատիչը, ու բազէներու, չահէններու ու բազմատեսակ թեւաւորներու հաւաքածոյին մէջ, այդ հազուագիւտ տեսակը պակսած էր միշտ:

Պատճառը այն էր որ արծիւը ողջ չէր բռնուեր, ու ամէն անգամ որ անվեհեր եւ արկածախնդիր մարդիկ, մագլցելով սեպ լեռներու անմատչելի գագաթը, ձեռք դրած էին արծիւի բոյնի մը վրայ եւ յափշտակած էին անոր ձագերը, բախտ չէին ունեցած, հակառակ ամէն կարգի խնամքներու, անոնք կը մեռնէին մեծ մայրաքաղաքը չհասած: Ի՞նչպէս յաջողեր էին այս անգամ, ի՞նչ փոյթ, գացինք տեսնելու: Արեւելքի դիմաց, լայն տեղ մը յատկացուցած էին իրեն, ուր պայծառ օրերու մէջ չեշտակի կ'ընդունէր արեւին առաջին ճառագայթները. իր բանտը ընդարձակ վանդակ մըն էր գըմբէթաձեւ ձեղունով, որուն վրայ կը մագլցէին, հետզհետէ հատնելով, տարաշխարհիկ եւ պատուտակ բոյսեր:

Երկու տերեւազուրկ ծառերու կմախքներ կը ցցուէին վանդակին մէջ, տարածելով իրենց մերկ եւ գլխաւոր ճիւղերը այլ եւ այլ ուղղութեամբ. առաջին անգամ, այդ ծառերէն մէկուն գագաթին վրայ տեսանք արծիւը որ բարձր թառած, անշարժ ու չարագուշակ՝ ուսերը կը ցցէր երկինքին. իր լայն եւ հուժկու թեւերը սեղմուելով պարփակած էին իր վըտիտ եւ ջղուտ մարմինը, կտուցը մխրճած էր կուրծքին մէջ, եւ փակ աչքերը անտեսանելի կը մնային: Արծիւը կը խոկար:

Երկար ժամանակ նայեցանք վեհաշուք բանտարկեալին, մինչեւ որ արծիւը բացաւ թեւերը, տարածեց լայնօրէն մինչեւ վանդակները, ու իր դէմ չտեսնելով ազատ եւ անսահման տարածութիւնը միջոցին, արհամարհելով թռչկոտիլ մէկ ճիւղէն միւսը, թեւերը թօթուեց միայն, երկարատեւ եւ անձկալի սարսուռով մը, ու կրկին ամփոփուեցաւ իր անշարժութեան մէջ...

Մինչեւ հեռուները, իր թեւերուն ազատութեան բաղձանքը կը թրթռար, զարթեցնելով ըմբոստ եւ բանտարկուած կենդանիները, իրենց անգիտակից եւ կըրաւորական անզօրութենէն:

Անցաւ գարունը, յետոյ ամառը: Դըրախտային գեղեցկութեամբ, Բուսաբանութեան Պարտէզը կ'ընծայէր իր պուրակներուն եւ հովանիներուն խաղաղ եւ կանաչոտ այլազանութիւնը: Արծիւը, միշտ բարձր թառած, աչքերը փակ չուրջի գեղեցկութեան, անշարժ ու ամփոփուած իր մէջը, կը խոկար...

Որոշեալ ժամուն, երբ գոցելով դառագեղները, իրենց ոլջերը կամ բոյները կ'առաջնորդէին տարազիր կենդանիները, արծիւն ալ կը տեղափոխուէր. ու պահապանին կեռ գաւազանով շղթայուած, անիկա անկենդան եւ անհետաքրքիր խլեակի մը երեւոյթը ունէր, որովհետեւ իր հոգին, մտածումին անընդմարելի եւ աստուածային ազատութեան շնորհիւ խուսափած էր հեռո՜ւն հեռո՜ւն, դէպի երազուած վերջալոյսները, սարերը ու անջրպետները, ու շարժուն եւ լոյծ կուրծքը ծովերուն ...

Բուն արծիւը կը սաւառնէր ...: Ինչ որ կար հոն, Բուսաբանութեան պարտէզին մէջ, գաղափար չէր տար արծիւին ամբողջական իսկութեան մասին, անիկա տարբերութիւն չունէր անպարտելի, կամ երկրիս վրայէն անհետացած անասուններու գմոսուած մարմիններէն:

Վանդակին մէջ ճիւղերու վրայ, արիւնոտ մսի կտորներ կկը փտէին ընդունայն. արծիւը, ափին մէջ դարձուցած ճիրանները, կը մերժէր եւ կ'արհամարհէր այն սնունդը զոր իր պահապանները կը ներկայացնէին ամէն օր:

Նոյնիսկ երբ կը սեւեռէր իր կարմիր եւ անքթիթ աչքը, որուն վրայէն ճերմակ թաղանթը կը բարձրանար յամրօրէն, արծիւը կենդանութիւն չէր ստանար. իր նայուածքը որ սովոր էր անջրպետներ չափել, խորտակուած նետի մը պէս կ'իյնար գետին. ու անիկա քէնով կը նայէր չուրջի չքեղ գեղեցկութեան: Որովհետեւ երբ աչքերը կը գոցէր ու կտուցը կուրծքին մխրճած կ'երազէր, հոգին կ'երթար բանտէն անդին, պարտէզէն դուրս, դէպի իտէալական եւ ձիւնապատ սարերը իր հայրենիքին ...

Արծիւը կը սաւառնէր...: Անիկա խորտակած էր շղթաները ճգճիմ եւ նենգաւոր մարդուն բռնապետութեան, եւ կը սուրար դէպի ջինջ պայծառութիւնները իր իտէալին, դէպի վեհ եւ անմատչելի բարձրութիւնը իր մտապատկերներուն:

Արծիւը կը սաւառնէր դէպի վեր, դէպի նոր եւ օտար աշխարհներ: Իր անքթիթ եւ կարմիր նայուածքը կը խորասուզէր սեպ լեռներու ճեղքերուն մէջ, կը թափանցէր մինչեւ խորը վիհերուն, կարծես չափելու համար իր վեհանձն եւ լայն թռիչքին հեռաւորութիւնը. ու երկարատեւ վերջալոյսներու շառագոյն երկինքին վրայ, իր թեւերը կը տարածուէին, եւ անոնք առանց թօթուելու, կը բարձրացնէին զինքը խաղաղ եւ ապահով սլացքով:

Աշնան, արծիւը այլեւս հետաքրքիրներուն չցուցադրուեցաւ. անիկա մեռած էր, բարձր թառած իր վանդակին մէջ, ու իր յաջորդը չունեցաւ, որովհետեւ վերջապէս մարդիկ համոզուեցան որ արծիւը կարելի չէր բանտարկել:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա. ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ, Հրատարակութիւն Էջմիածին ամսագրի (Մայիս – Յունիս – Յուլիս), Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, 1965:

ՀԱՍԿ, Պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ, կրօնական, գրական եւ բանասիրական, Թիւ 8–9 Օգոստ. – Սեպտ. 1965: Անթիլիաս (Լիբանան):

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

Տեսնելով հօր մտնելը, չկարողացաւ զսպել յակամայս մի սարսուռ, որն իսկոյն տեղի տուաւ երկիւղի, նշմարելով հօրը երեսին վրայ մի ժպիտ, այն աղետալի եւ չատ ծիծաղը, որ չէր կարող առանց սոսկումի տեսնել: Այսուհանդերձ առանց այլայլելու դիմաւորեց հօրը, մատուցանելով ճակատը հայրական համբոյրին, եւ կրկին նստեց իւր առաջին տեղը:

Խնամակալուհին նստած մի անկիւնում, լուռ թէյ կը խմէր: Գողթունի գլխով ողջունեց նորան, եւ մի քանի տարտամ հարցեր անելուց յետոյ, մտազբաղ վերադարձաւ ու կանգնելով խնամակալուհուն առաջ, մեղմ ձայնով ասաց.

— Խնդրեմ, համայեցէք որ վերարկուիս ցեխերը մաքրեն: Յետոյ սպասեցէք ինձ վարի սենեակում, ես կ'իջնեմ շուտով: Ձեզ հետ առանձին խօսելիք ունիմ:

Սոքա միայն պատրուակներ էին նորան այնտեղից հեռացնելու համար, որն որ թէյի բաժակը ձեռքին, դեռ չաւարտած եւ առանց պատասխանելու՝ հեռացաւ Գողթունու քամակից, կասկածոտ մի հայեացք ուղղելով:

Գողթունի մի բազկաթոռ գլորեց դաշնակի աթոռակին մօտ, որի վրայ նստած էր Երանուհին. եւ թաւ ձեռքովը աղջըկայ փափուկ բազուկը շօշափելով, ըսկըսեց ուշադրութեամբ նորա աչացը մէջ նայել. հազաց, ժպտեց եւ յետոյ այսպէս բաց արաւ խօսակցութիւնը:

— Դարձեա՞լ երկիւղ եմ ազդում քեզ, որ չես ուզում գլուխդ բարձրացնել եւ ուղիղ երեսս նայել. չպէտք է մարդկանց դատել դահավիժարար: Երբ որ մարդուս հոգին յուզուած է հոգսերով, ի՞նչպէս կ'ուզես որ երեսը ուրախութիւն ցոլայ, իրենց ներքին զգացումը արտաքուստ չյայտնելու յանկութեան մէջ կանայք են միայն ընդունակ ... Արտաքին դաժան կերպարանքս չէ կարող երբեք հաստատել, որ անգութ լինեմ, կամ լաւ եւս ասած, աղջկանս օգուտը չմտածեմ, չճանաչեմ իմ հայրական պարտականութիւնս, ընդհակառակն խիստ լաւ գիտեմ, որ արդէն վաղուց ժամանակ է խորհել քոյ ապագայի մասին ... գիտեմ, եւ լաւ նկատած եմ այս կեանքին քո հասակիդ պահանջմանց բոլորովին անհամաձայն լինելը. եւ վերջապէս մի՞թէ ես չեմ ցանկար քո երջանկութիւնը ... ինչ ես կարծում ... չէ՞ որ այդ իմ հայրական պարտականութիւնն է ... ուստի ...

Ճակատը սկսաւ չփել, կարծես լաւ չարադրելու համար առելիքը. եւ փոքր ինչ լուռ մնալուց յետոյ՝ շարունակեց.

— Ես այդ մասին միշտ հոգատար էի, միշտ խորհում էի ... սպասելով մի յարմար ու վայելուչ առիթի ... եւ ահա այդ առիթն էլ ներկայացաւ ...

Երանուհի թէպէտեւ նախազգուշակած էր հօրը դիտաւորութիւնը, բայց խաբում էր տակաւին ինքն իրան, չուզելով հաւատ ընծայել այդ ստուգութեան, որ իրեն համար չատ դառն էր: Նա աչքերը մեծ մեծ բանալով, անձկութեամբ նայում էր հօրը երեսին, որն որ տեսնելով աղջըկան վարմունքը, շարունակեց կրկին մի փաղաքուշ ձայնով, որ հարկ եղած ատեն գիտէր ճարտարութեամբ գործ ածել:

— Յիշո՞ւմ ես, Երանուհի, սրանից մի քանի չարաթ առաջ այցելում քեզ հետ ծանօթացող երիտասարդ զինուորականը, վերջապէս Զարեհ իշխանը, որ վաղուց քեզ նշմարած էր եւ համեստ դիտաւորութեամբ ուզում էր հետդ ծանօթանալ, որին դու չատ սառն կերպով ընդունեցար: Մինչեւ անգամ անցեալ երեկոյ նրա մեզ մօտ եղած ժամանակը սենեակիցդ չուզեցիր դուրս գալ, այդ բանը ինձ չատ նեղացրեց: Ես քեզ ոչինչ չեմ ասել մինչեւ այժմ, սակայն կարծեմ, որ դու այդպէս վարուելով՝ հօրդ նախ անպատուած կը լինես, յետոյ այն անձին, որ բարձր դիրք ունի ընկերութեան մէջ եւ ազդեցութիւն, առանց հաշուելու իր երեք միլիոնի արժողութեամբ փողերն ու կալուածքերը, պէտք է նոյնիսկ ի նկատի ունենալ, որ չատ լաւ ընդունուած է մեծ դքսի պալատում եւ բոլորից յարգուած: Ես կարծեմ, որ մեզ պատիւ պէտք է համարենք այսպիսի անձանց ծանօթութիւնը:

Հայրը այս վերջին խօսքը արտասանելով՝ ծանր կերպով ձեռքերը կը շփէր ու Երանուհու երեսը կը նայէր, որն որ ջղային մի բնիկ դողով ոտքի ելաւ, ձեռքը մեքենաբար դաշնակի մատնաստեղնաց վրայ դնելով, որոնք մեռելային զանգակի նման հնչեցին այդ սպառնալից լռութեան մէջ, յետոյ, հօրը պաղատագին նայուածք մը տալով, ասաց.

— Հայր, առաջին անգամն է, որ այսպէս երկար խօսում ես ինձ հետ՝ առանց բացարձակ միտքդ յայտնելու: Դու ինձ երկիւղ ես պատճառում. գոնէ ...

Իսկ Գողթունի մի քմծիծաղով պատասխանեց աղջկայ այս խօսքերին. ձեռքերը բռնելով նորից իր տեղը նստեցուց, յարելով.

Փ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(5 Շար.)

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԹԱՓՈՒՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆԸ

եղջերու մը, սահնակ մը եւ Լափոնացի մը: Դէպի հարաւ Իվալոն, ցրտաշունչ երկինքին տակ սահմռկած լիճը, մշուշապատ ճահիճները, Թունտրայի բնանկարը, որ կարծես հրդեհուած է, օձապտոյտ ճամբաներ նոճիներով ցանցնուած անպաձեւ զառիթափներու միջեւ, լափոնիայի զգայախաբիչ լոյսը:

Ինարին Մեծ Հիւսիսի սրբազան լիճն է, վայրի կենդանիներու եւ փտած ծառերու հոտերով ջուրերու լաբիւրինթոսը: Արծաթագոյն ալիք մը կ'ողողէ յամր մոլեգնութեամբ լեցուն երկնակամարը եւ անոր կը փոխանցէ տեսակ մը անհանգստութիւն, պղտոր ու ծանրակշիռ բան մը, որ կ'ոգեկոչէ խոր կարօտաբաղձութիւններ, հեթանոսական հնամենի երգերով բեռնաւոր դիցաբանութիւն մը:

— Ինարի ··· դուրս ցայտելով ջուրերէն, ուր կը ցոլայ բեւեռային անտառը, ամուլ եւ ժանիքաւոր կը նշմարուի Ուքոնսաարին: Լափոններու սրբավայրն է ան, որ ծածկուած է մելամաղձոտ լուսապսակով մը: Գարնան եւ աշնան, Լափոնացիները զոհեր կը մատուցանեն, շուներ եւ եղջերուներ, սիրաշահելու համար աստուածները: Հիւսիսի այս երկիրներուն մէջ եղջերուն կը համարուի սրբազան կենդանի: Ֆինլանտական Մեծ Հիւսիսի Լափոնացիները կը վախնան միայն Ուքոնսաարիէն: Անոնցմէ ոմանք կը պաշտեն արջը, նախահայրերու սրբազան գազանը: Լափոնացիներուն մեծամասնութիւնը եւ յատկապէս երիտասարդները, իրենց եղջերուներն ու շուները երբոչ կը մատուցանեն Ուքոնսաարիին:

Գարնան նախերգանքն է, Մայիս ամիսը, բազմացման ամիս: Լափոնացի հովիւները դիշեր ցերեկ ճամբորդած են շարունակ, գտնելու համար արօտավայր մը: Անոնք եկած են հիւսիս - արեւելեան երկրամասէ մը, ընդարձակ եւ վայրի անտառներու մէջէն, արագահոս ջուրերու երկայնքէն, որոնց վրայ լաստավարները դէպի հարաւ կը քշեն իրենց կոճղերը: Եկած են՝ կատարելու համար հնադարեան ծէս մը, որպէսզի եղջերուները ծնունդ տան առողջ ձագերու, որպէսզի անսահման պարապ տարածութիւններու հողերը սնունդ հայթայթեն էգերուն եւ ապագայ արջառներուն:

Հեռուն, դէպի արեւմուտք, վաչկատուն Լափոնացիներուն մայրաքաղաքը՝ Քարեսուանտօն, թափուր մնացած է: Հոն կը տեսնուին միայն զբօսաշրջիկներ, որոնք կ'ուղղուին դէպի Քիլփիսխարուի լիճը, որ սահմանն է Ֆինլանտայի, Շուէտի եւ Նորվեկիոյ: Հոն, ջուրերու եզերքը Սաանաթունտուրի փէշերուն կը տիրապետեն զլխու պտոյտ տուող բուրմունքներ:

Փտած ծառերու վայրի հոտն է: Փեհր Հոկոթրոմ, Լափոնացիներու առաքեալը, երկու դար առաջ բսած է, թէ եղջերուն Լափոնացիներուն կուտայ, ինչ որ հողն ու ծովը կուտան հեռաւոր ժողովուրդներուն: Եղջերուն միս եւ կաթ է, հագուստ եւ դանակ, սահնակ եւ «Քոթա» այսինքն Լոփոնացիներուն հիւղակը: Այս պատճառով կ'ըսեն, «Եղջերու մը, սահնակ մը, լափոնացի մը»: Առանց եղջերուի, սահնակը անկարող պիտի ըլլար սուրալու Մեծ Հիւսիսի երկայնքին ու լայնքին: Մա՞րդը ··· Մարդը ձիւնի փաթիլ մըն է, զոր կը հալածեն բեւեռային ձիւնամրրիկները: Յաւիտենական է՝ եղջերուն միայն:

Եղջերուներու արջառ մը կը կոչուի «այէլլօ», ինչ որ կը նշանակէ «կ'ապրի» կամ «ձեզի կեանք տուող բան մը»: Լափոնացիները ունին քիչ զարգացած լեզու մը: Մեծ Հիւսիսի մէջ կան բազմաթիւ բարբառներ, բայց բառերու մեծամասնութիւնը կապ ունին եղջերուներու բուծման հետ: Ոչ իսկ սիրային երգ մը կարելի է երեւակայել առանց եղջերուներու գոյութեան:

Հազարաւոր տարիներէ ի վեր Լափոնացիները ունին իրենց անձեռնմխելի աւանդութիւնները, որոնք նուիրական են, ինչպէս եղջերուն: Ամուսնացող աղջիկ մը կը պահէ իր ընտանեկան մականունը: Աղջըկան մը ձեռքը խնդրելու եկած երիտասարդը նուէրներ կը բերէ անոր մօրը համար: Բայց մայրերը իրենց աղջիկները կը մերժեն այն երիտասարդներուն, որոնք չեն ապացուցաներ, թէ կրնան բռնել վայրի եղջերու մը, ընտելացնել եւ մեծցնել զայն: Մէկ տարի շարունակ ան պարտաւոր է մնալ իր ապագայ աներոջ բնակարանին մէջ, ուր պէտք է ծառայէ հլու հնազանդ: Տքնաջան աշխատանքով ձեռք կը ձգուի սեփական տան մեծապատուութիւնը, քանի որ Լափոնացիներու կեանքը ինքնին տաժանելի է՝ անակընկալներով լեցուն:

Հ. Լ.

ՆՈՐԵՐ ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Լիտոյէն (Վենետիկ) Օր. Արշալոյս Ծովիկեան արուեստի եւ գրականութեան տոքթորան ստացած է: Իբրեւ աւարտաճառ ներկայացուցած է հայկական մանրանկարչութիւնը:

ԴԵՂԱԳԻՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Սէրը չեն դիտեր աչքերով, այլ միայն հոգիով:

ՇԷՅՔՍՓԻՐ

Կեանքի երեկոն միասին կը բերէ իր ճրագը:

ԺՈՒՊԷՐ

ՀԱՅԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՈՍԿԱՆ ԷՖ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ Ա. ՏԻՊԱՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Հիւրրիյէթի մէջ Միտհաթ Սէրթօղլու կը գրէ.— Թուրքիոյ մէջ Թղթատարական կազմակերպութիւնը կը սկսի Սուլթան Մահմուտ Բ.ի օրէն: Ապտիւլ Համիտ երբ գահ բարձրացաւ, դարձեալ ձեռք առաւ այս խնդիրը, Թղթատարական մեքենան թէեւ բանիլ սկսաւ, բայց անկանոնութիւնները վերջ չունէին: Ան որ նամակ պիտի տար, պարտաւոր էր դիմել նամակատան տնօրէնին, որ գործը կը յղէր հաշուակալին, հոնկէ ալ գանձապահին, որուն պիտի տրուէր փոխարժէքը, ստացագրի փոխարէն:

Պոլսոյ մէջ, Թղթատարական առաջին կեդրոնատեղին հիմնուեցաւ այն տեղը, ուր ներկայիս կը գտնուի Իչ Պանքայի Պոլսոյ մասնաճիւղը: Օսմանեան Թըղթատարական կազմակերպութիւնը 1914-ին ամէնէն կատարեալ վիճակին հասցուց Թղթատարութեան Նախարար Ոսկան էֆէնտին (Մարտիկեան): Իբր օրինակ պէտք է յիշել թէ նոյն տարին, Ոսկան էֆէնտի հրապարակ հանեց այնպիսի գեղեցիկ դրոշմաթուղթեր, որոնք «դրոշմաթուղթերու թագուհի» կոչուեցան: Ոսկան էֆէնտի հրապարակ հանեց նաեւ զանազան արժէքներով դրոշմաթուղթի քարնէներ, դրոշմաթուղթ կրող պահարաններ եւ թուղթեր: Հաստատեց նաեւ ամենախիստ հակակշիռ մը, թղթատարական վարչութեան եւ պաշտօնէութեան մէջ եւ ամէն ինչ կարգի դրաւ: Ինքն իսկ քննելու կ'երթար թղթատարական ամէնէն հեռաւոր կեդրոնները եւ նամակատուները, եւ ով որ իր պաշտօնին գլուխը չէր գտնուեր, պաշտօնանկ կ'ըլլար անմիջապէս»:

Յօդուածագիրը յետոյ կը պատմէ Ռումէլի Հիսարի հեռագրատան մէջ պատահած ծանօթ դէպքը, որով Նախարար Ոսկան Մարտիկեան կէսօրին մօտ գացած էր պարզ հայրենակցի մը պէս հեռագիր տալու, բայց հոն գտած չէր պաշտօնեան, որ դուրս գացած էր ճաշելու եւ կամ նարտ խաղալու: Պաշտօնեան վերջապէս եկած էր եւ ջղայնացած՝ յանդիմանած էր Ոսկան էֆէնտին, որ հետեւեալ հեռագիրը տուն տուած էր իրեն.— Ձեզ պաշտօնանկ կ'ընեմ, ուրիշ մը կարգուած է ձեր տեղ:

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Սիկիլիացի կին մը 1963էն ի վեր կ'ապրի արուեստական սիրտով մը, որ թրանզիսթէօրի մը եղանակով կը գործէ երեք հինգ տարի:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ, ուր փոխադրուած էր իր քայքայուած առողջութիւնը դարմանելու համար, մեռած է Մեսրոպ Փամպուքճեան: Ողբացեալը գնահատուած դէմք մըն էր Պոլսոյ մէջ, ուր ունեցած է հանրային գործունէութիւն: Անդամակցած էր Կեդրոնականի խնամակալութեան եւ այլ մարմիններու, նիւթական եւ բարոյական ամէն աջակցութիւն բերելով հանրանուէր որեւէ ձեռնարկի: Բնիկ Մշեցի, Կեդրոնականի եւ Պէրպէրեանի արժանաւոր աշակերտ, Մեսրոպ Փամպուքճեան ունէր նաեւ գրական ընդունակութիւններ:

×

ՊՈԼՍՈՅ «Ս. Փրկիչ» ազգային հիւանդանոցին մէջ, երկարատեւ հիւանդութենէ ետք, իր մահկանացուն կնքած է բժ. Գարեգին Ճահնազարեան, որ քաջ ծխատէտ էր, բանասէր եւ ազգային հարցերու հմուտ մեկնաբան: Իր երիտասարդութեան շրջանին գտնուած ըլլալով Իզմիրծին եւ այլուր, առիթը ունեցած էր պըրպըտելու եւ ուսումնասիրելու հայ վանքերը, մշակոյթի կեդրոնները եւ ընկերային կեանքը՝ իր կրօնա - վարչական երեսներով:

Աշխատակցած էր զանազան թերթերու եւ պարբերականներու՝ բժշկական ու բանասիրական յօդուածներով:

×

ՇՆՈՐՔ ԱՐՔ., Սեպտեմբեր 10ին Պոսթըն հասած է: Ներկայիս շրջապտոյտ մը կը կատարէ Քալիֆորնիոյ շրջանին մէջ:

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔ վերադարձած է երգահան Ալան Յովհաննէս, որ վերջերս երկար շրջապտոյտ մը կատարած էր Եւրոպայի եւ Խորհ. Միութեան մէջ:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ մէջ բացուեցաւ «Մեսրոպեան» նախակրթարան եւ երկրորդական ամենօրեայ վարժարանը: Աշակերտութեան թիւն է ութսուն: Հոգաբարձութիւնը վստահ է, թէ շուտով պիտի բարձրանայ այդ թիւը, երբ կարգադրուի փոխադրութեան հարցը:

ԼԻԶՊՈՆԻ Սանթա Կեսթրուտէր հանրային պարտէզին մէջ Յուլիս 20ին բացումը կատարուեցաւ Գ. Կիւլպէնկեանի յուշարձանին:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Գնդապետ Ռայէնի ճեպընթացը» շարժանկարին մէջ յաջող խաղարկութիւն մը ի յայտ կը բերէ Ռ. Պաքալեան: Հայազգի դերասանը գլխաւոր դերակատարն է Ֆրանք Սինաթրայի կողքին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Այո, շատ յուզիչ է, մանաւանդ մեծ տաղանդի տէր աղջկան մը համար: Միթէ տեսա՞ծ էք զինքը իր խաղարկութեան մէջ:

— Ոչ: Իր զործադրած թեթեւ արուեստը չի հետաքրքրեր զիս: Թէեւ ժողովուրդը այժմ այդ արուեստին վրայ կը խենթենայ, բայց այս հոսանքը երկար չի կրնար տեւել:

— Ահ, գոչեց Փուարօ, ահաւասիկ ինքնաշարժ մը:

Եւ գաւազանը բարձրացնելով՝ նշան ըրաւ կառավարին:

— Ես մինչեւ Համմերսմիթ պիտի շարունակեմ քալել, յայտարարեց Ռոս: Այնտեղէն փապուղին ուղղակի իմ բնակավայրս կը տանի զիս:

Ու յանկարծ բարձրաձայն խնդուք մը արձակեց.

— Երէկ գիշերուան հացկերոյթը յիշեցի:

— Յետո՞յ ···

— Տասներեք հոգի էինք սեղանին վրայ: Վերջին պահուն հրաւիրեալներէն մէկը զանց առած էր ներկայ ըլլալ եւ միայն ճաշի վերջաւորութեան նկատեցինք մասնակցողներուն թիւը:

— Եւ ո՞վ եղաւ առաջինը սեղանէն հեռացող, հարցուցի ես:

Դարձեալ տարօրինակ պզտիկ խնդուք մը ունեցաւ եւ.

— Ես, պատասխանեց:

ԳԼՈՒԽ 16

ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երբ պանդոկ հասանք, տեսանք որ Ժափ մեզի կը սպասէր:

— Պառկելու երթալէ առաջ, ըսաւ ան, ուզեցի գալ եւ քիչ մը շատախօսել ձեզի հետ:

— Գործերը լաւ կ'երթա՞ն, հարցուց Փուարօ:

— Ոչ շատ լաւ՝ եթէ ճշմարտութիւնը կ'ուզէք: Արդեօք չէ՞ք ուզեր օգնել ինծի ձեր պայծառատեսութեամբ, պարոն Փուարօ:

— Ինչո՞վ ···:

— Պարոն Փուարօ, մասնաւորաբար կ'ուզեմ ձեր կարծիքը առնել միեւնոյն անձին երկու զանազան տեղեր ներկայ գտնուելուն մասին:

— Զարմանալի··· ճիշդ ու ճիշդ ես ալ նոյն հարցումը կ'ուզէի ուղղել ձեզի: Դուք կը ճանչնա՞ք Գարլոթա Ատամսը:

— Իր անունը իմացած եմ, բայց չեմ գիտեր թէ ո՞ւր:

— Փուարօ անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները տուաւ անոր եւ յայտնեց բոլոր այն եզրակացութիւնները, որոնց յանգած էինք մենք:

— Կրնայ ըլլալ որ ինքը ըլլայ, ըսաւ Ժափ: Հագուստները, գլխարկը, ձեռնոցները ··· եւ չէկ կեղծամը ···: Պարոն Փուարօ, դուք աննման մարդ մըն էք: Սակայն, կարծեմ թէ քիչ մը կը չափազանցէք: Ոչինչ կայ հաստատող, որ Գարլոթա Ատամս սպաննուած ըլլայ: Գարլոթա Ատամս ոճիրին պատասխանատուն է, եւ կասկած չկայ այս մասին: Բայց այժմ ուրիշ վերադրութիւն մը գտած եմ իր աբարքին:

Ան գացած է Լորտ Էճվարը տեսնելու զուտ անձնական հաշիւ մը մաքրելու համար: Թերեւս ուզած է անոր բարոյական համբաւին սպառնալ, քանի որ մեծ գումար մը գանձելու յոյսը կը յայտնէ: Երկուքին միջեւ կրնայ մեծ վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցած ըլլալ եւ Գարլոթան սպաննած է լորտը: Եւ երբ վերադարձած է իր բնակարանը, զգացած է ծանրութիւնը առանց կանխամտածած իր ոճիրին, եւ խելագարած՝ ընդունած է կարեւոր չափով վերոնալ:

— Այդ բացատրութիւնը բաւակա՞ն կը թուի ձեզի:

— Բնականաբար, կան դեռ բազմաթիւ մանրամասնութիւններ, որոնց տեղեակ չենք տակաւին: Յամենայնդէպս, այս ենթադրութիւնը ստոյգ կը թուի ինծի: Միեւնոյն ատեն կը հետեւցնեմ թէ ծպտումը եւ ոճիրը որեւէ կապ չունին իրարու հետ: Այդտեղ ես կը տեսնեմ զարմացուցիչ դիպուած մը:

Ես գիտէի, որ Փուարօ չէր բաժներ նոյն կարծիքը: Այսուհանդերձ, առանց համոզուած ըլլալու, պատասխանեց.

— Այո, կրնայ ըլլալ ···

— Իսկ ի՞նչ պիտի ըսէք երրորդ լուծումի մը համար.— Ծպտումը պարզ եւ անմեղ կատակ մըն էր միայն, բայց հեռաւոր դիտող մը օգտագործած է զայն՝ ոճիրը գործելու համար: Ի՞նչպէս կը գտնէք. այս գաղափարը դէ՞շ է միթէ: Սակայն ես կը նախընտրեմ առաջինը: Իսկ թէ ի՞նչ կապեր կային Լորտին եւ արուեստագիտուհիին միջեւ, անշուշտ կը ստուգենք աւելի ուշ:

Փուարօ խօսեցաւ Գարլոթայի իր Ամերիկայի քրոջ գրած նամակին մասին եւ Ժափ յայտարարեց թէ այդ նամակը կրնայ մեծապէս օգտակար ըլլալ:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մինչլեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր՝

ՀՌՓՍԻՄԷ ՄԻՆՉԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

ՎԱԼԱՆՍԷՆ Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ եւ Վերոնիքա Դաւիթեան ողբացեալ ընկեր Գեղամ Սարոյեանի մահուան քառասունքին առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերուն, Շ. Միսաքեան եւ Ս. Թէհլիրեան սրահներուն, Մշակոյթի Տան եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման 15ական ֆրանք :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պաղտիկ Պաղտասար Քիլիճեանէ հարիւր ֆր. իր կնոջ Արուսեակ Քիլիճեանի մահուան քառասունքին առթիւ : Նաեւ տասը ֆր. Տէր եւ Տիկին Մալաթեանէ նոյն առթիւ : Մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբացեալին ամուսնոյն եւ ընտանեկան պարագաներուն :

×

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները .—

Տէր եւ Տիկին Թաշճեան 50 ֆրանք, Փարիզէն Տիկ. Եաղուպեան քսան, Վիէնէն Պ. Մ. Ալթունեան տասը, Պ. Տօնայեան տասը : Միացեալ Նահանգներէն Պ. Յ. Շապուհեան հարիւր, Քլէրմօն - Ֆէրանէն Տէր եւ Տիկին Պաղտասարեան, փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալ Սիրանուշ Քէշիշեանի մահուան առթիւ յիսուն ֆրանք Աղքատախնամին : Նոյն առթիւ Այրի Տիկին Քէլէշեան 30 Աղքատախնամին :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի ժամերգութիւն եւ պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԱՐԻՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. եւ ԱՐՇԻԻ Միութեան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Մարսէյլ Ալհամպրայի սրահին մէջ, Շաբաթ, 27 Նոյեմբեր :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

Կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ-ՄԻՐԶԱ

×

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ գիշեր, Ազգային Տան սրահը :

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ իր շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներու ու խումբերու, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալամպրայի սրահին մէջ :

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

×

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ :

Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Արծիւ» ակումբին :

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Յովհ. Շիրազի ծննդեան 50ամեակին առթիւ ՄԻՍԱԿ ԱՊԱՃԵԱՆ կ'արտասանէ բանաստեղծին «Սիամանթօ եւ Խաջեզարէ» պոեմը :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Մուտքը ազատ է

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Պարտիզակցիներու բնտանեկան հաւաքոյթը, Կիրակի Նոյեմբեր 7, կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Սեւրի Սամուէլ - Մուրատ վարժարանի սրահը :

26, Rue Troyon, SEVRES
Métro Pont de Sèvres

Կը նախագահէ՝
Փրոֆ. ԳԱՌՆԻԿ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Այս տարի նոր այցելուներու թարմ յիշատակներէն զատ պիտի ցուցադրուի, դեռ երկու ամիս առաջ քաշուած, Պարտիզակի նոր ֆիլմ մը, եւ... եւ, երիտասարդներու եւ այլոց՝ կողմէ անակնկալներ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցիի հայերէնի դասընթացքը, ինչպէս ամէն տարի՝ բսկսած է Հոկտ. մէկին, Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ, 5 Րիւ Փափէռ, Տիկ. Պատուականեանի ուսուցչութեամբ :

Կը հրաւիրուին ծնողները առաջնորդել իրենց զաւակները մայրենի լեզուի դասընթացքին որ տեղի կ'ունենայ ամէն Զորեքշաբթի եւ Ուրբաթ իրիկունները ժամը 18էն 21 :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բարեխական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

GROUPE FOLKLORIQUE DU CLUB PARIS - ATHENES
Sous la direction de Mlle YARIAMAGEZ

որ պիտի պարէ հռչակաւոր Zorba Le Grec ի պարը

GROUPE FOLKORIQUE DE L'ASSOCIATION DE LA JEUNESSE UKRAINIENNE, sous la direcion de Monsieur MAKIAN

Ազգային տարազներով

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73 :

Կարեւոր .— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ.

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած տեղւոյս Կապ. Խաչի մասնաճիւղի կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Կը խօսի Ընկերուհի ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՄԱՂԱՔԵԱՆ, նաեւ տեղեկութիւններ եւ տպաւորութիւններ Հայաստանէն :

Արտասանութիւն, երգ եւ զանազան անակնկալներ :

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ .— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէին ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Վերսկսած են Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները :

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2-5, Րիւ Պլէօ 17 :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան Բ. ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 21ին, գպրոցի սրահին մէջ :

Օրակարգ .— Ընտրութիւն նոր վարչութեան : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԿԱՆՏ ԵՒ ՊՐԻՒՍԷԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, ժամը 7·15ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէնի, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւէն :

Ճաշ Սէն Ք'Աման լէ զ'Օ : Ժամը 15ին ժամանում Կանտի համալսարանը ուր ծաղկեպսակ մը կը դրուի Դանիէլ Վարուժանի յուշարձանին առջեւ :

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ : Ժամանում ժամը 16·30ին : Պանդոկ, այցելութիւն երեկոն ազատ :

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 7, ժամը 10ին հանդիսաւոր հայածէս պատարագ, Սէն-Ժաք եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի :

Կը պատարագէ .— ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց :

Ներկայ կ'ըլլայ ԿԱՐԱՊԵՏ եպիսկ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, առաջնորդ Բէկքագոփ :

Այցելութիւն եւ ծաղկեպսակ Անծանօթ Զինուորի դերեզմանին ժամը 13ին : Ճաշէն ետք զանազան արարողութիւններ Ակադեմիաներու պալատը : Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 17ին :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 69 ՖՐ.

Ֆրանսացիներուն համար ազգային անձնագիր, Նանսէնեան հպատակներուն համար՝ Թիթր տը Վօյաժ :

RELATIONS
TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Téléph. : 770-36-37
Délégué E. DJEZIRIAN

Արձանագրութիւնները կը փակուին Նոյեմբեր 4ին :

Salle PLEYEL — **DIMANCHE 7 NOVEMBRE A 20 H. 45**

LE CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES
présente

ARMENIE 1915

L'EXTERMINATION D'UN PEUPLE

Grande Conférence avec projections sonorisées

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ ՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵՐԷՆ ՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆՆԵՐԷՆ :

Կազմակերպուած ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԻ կողմէ

Հովանաւորութեամբ կաթողիկոսական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներու և 16, Rue Lafayette (Métro Chaussée-d'Antin) — PRO. 52-88

Ա. Աղամեանի մօտ : Գին 5, 8, 10 եւ 12 ֆրանք :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 21 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10440 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — Nº 10.440

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍ

Միացեալ Արաբական Հանրապետու-թեան առաջին փոխ-նախագահ մարէշալ Աբտէլ Հաքիմ Ամէրի Փարիզ այցելու-թիւնը վերջ տուաւ այն անբնականոն կա-ցութեան, որ ստեղծուած էր 1956ի աշ-նան՝ դարաւոր բարեկամութեան կապե-րով իրարու զօդուած երկու պետու-թեանց միջեւ :

Մերձաւոր Արեւելքի մէջ ֆրանսական ազդեցութիւնը տիրապետող եղած է Մի-ջին Դարէն, Խաչակիրներու օրերէն սկսե-ալ : Այդ ազդեցութեան դէմ դարերու ընթացքին պայքար մղած է Մեծն Բրի-տանիա, որ իր աշխարհակալական ծրա-գիրներուն դէմ խոչընդոտ մը կը նկատէր Ֆրանսան :

Մեծն Նափոլէոն իր փառքի օրերուն (1798-1799) գրաւած էր Եգիպտոսը : Իր արշաւանակին միացուցած էր հը-նագէտներու, լեզուաբաններու, պատմա-բաններու խումբ մը, որ տարիներու ըն-թացքին պատրաստեց «Եգիպտոսի նկա-րագրութիւնը», հոյակապ գործ մը, բաղկացած 22 մեծադիր հատորներէ (1809-1822), որոնց ութը պատմական եւ գիտական բնագիր եւ 14ը ատլաս : Աննախընթաց հրատարակութիւն մը, ո-րուն նմանը կարելի չէ գտնել ուրիշ եր-կիրներու մասին :

Ֆրանսացի լեզուաբան Շամփոլիոն վը-րծանեց եգիպտական մեհենագրութիւններու բա-նալին : Ժ. Ժ. Մարսէլ, Ամէտէ Ժօպէր եւ ուրիշ ֆրանսացի պատմագէտներ ու գիտնականներ կարեւոր դեր կատարեցին եգիպտական դարաւոր մշակոյթը ծանօ-թացնելու համար աշխարհի :

Նորագոյն ժամանակներու մէջ ֆրան-սացի ակադեմական Գաբրիէլ Հանոթոյի նախագահութեամբ լոյս ընծայուեցաւ «Ե-գիպտական ազգի պատմութիւնը», եօթը հատոր (1931 – 1936) :

Ֆրանսացի Ֆէրտինան տը Լէսէփսն էր, որ բացաւ Սուէզի Ջրանցքը 1869ին :

Ֆրանսական մշակոյթն ու գրականու-թիւնը մեծ նուաճումներ կատարեցին Ե-գիպտոսի մէջ, ուր անգլերէնը երկրոր-դական ստորճանի վրայ մնաց միշտ, հա-կառակ անոր, որ փարաւոններու երկիրը ենթարկուած էր անգլիական տիրապետու-թեան եւ ազդեցութեան տակ 1882էն մինչեւ 1952ի զինուորական յեղափոխու-թիւնը եւ Սուէզի շրջանի պարպումը 1954ին :

Ֆրանսական կրթական հիմնարկու-թիւններ Եգիպտոսի գլխաւոր քաղաք-ներուն մէջ բարերար դեր խաղացած են ուսում ջամբելու համար սերունդներու :

Ֆրանսական հնագիտական հիմնարկու-թիւնը պեղումներով եւ պատմական ու լեզուաբանական ուսումնասիրութիւննե-րով մեծապէս սատարած է եգիպտագի-տութեան :

Այնքան սերտ կապեր կային երկու եր-կիրներու միջեւ, երբ Հանրապետական Եգիպտոսը "որոշ դժուարութեանց հան-դիպեցաւ իր շինարարական ծրագիրնե-րը իրագործելու համար :

Ասուանի ամբարտակը Նեղոսի վրայ … ած էր … անհաման տարա-ծութեամբ անջրդի հողեր, բազմապատ-կելու համար երկրագործական արտա-դրութիւնները :

Այս բազմածախս ձեռնարկին նիւթա-կան աջակցելու համար Ամերիկայի եւ … ուրիշ երկիրներու բանած դրամական դուռը, ի վերջոյ փոխ-վը-… Եգիպտոսի Հանրապետութեան … որ 1956 Յուլիս 23ին, զին-ուորական յեղափոխութեան (1952 Յու-լիս 23) չորրորդ տարեդարձին ազգայնա-ցուց Սուէզի Ջրանցքի միջազգային ըն-կերութիւնը, ծանր հարուած մը հասցը-նելով դրամատիրական աշխարհին :

Այս յանդուգն քայլը մեծ աղմուկ յա-րոյց ժամանակին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ :

1956ի Հոկտեմբերին, գրեթէ ճիշդ այն օրերուն երբ Հունգարիոյ մէջ յեղափո-խութիւն կը ծագէր կարմիր բռնապետու-թեան դէմ, Իսրայէլ յարձակեցաւ Եգիպ-տոսի վրայ : Քանի մը օր վերջ Կիպրոսի մէջ համախմբուած անգլիական ու ֆը-րանսական օդանաւեր ու զինուորներ օգնութեան հասան Իսրայէլի :

Մէկ կողմէ Խ. Միութիւնը, միւս կողմէ Մ. Նահանգները վերջնագիր ուղղեցին Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իսրայէլի, դադ-րեցնելու համար զինուորական գործո-ղութիւնները Եգիպտոսի դէմ : ՄԱԿը մի-ջամտեց եւ վերջ տուաւ այս «արկած»ը, որ պատմութեան անցած է այլեւս :

Սակայն այդ «արկած»ին հետեւանքը շատ ծանր եղաւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի համար, որոնք մեծ կորուստներու են-թարկուեցան՝ նիւթական ու բարոյական : Փակուեցան ֆրանս. եւ անգլ. վարժա-րանները, գրաւուեցան Ֆրանսացիներու եւ Անգլիացիներու առեւտրական եւ ճար-տարարուեստական հիմնարկութիւննե-րը, ազգայնացուեցան դրամատուները եւ երկու երկիրներու քաղաքացիները հը-րաման ստացան հեռանալու Եգիպտոսէն :

Տարիներ վերջ, երկար բանակցութիւն-ներու հետեւանքով համաձայնագրեր կնքուեցան Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ՝ հատուցումները ճշդելու համար :

Ալժերիոյ կռիւները, արգելք կ՚ըլլային Ֆրանսայի հետ դիւանագիտական խզը-ուած յարաբերութիւնները վերահաստա-տելու :

Զօր. տը Կոլի քաղաքականութիւնը հանդէպ գաղթավայրերու՝ մեծ տպաւո-րութիւն գործեց Եգիպտոսի վարիչներուն վրայ : Ու դիւանագիտական յարաբերու-թիւնները վերահաստատուեցան երկու երկիրներուն միջեւ՝ Ալժերիոյ անկախու-թենէն ետք :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՄԻՇՏ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

ՆՈՐԷՆ ԼՕԶԱՆԸ ԽՆԴՐՈՅ ԱՌԱՐԿԱՅ Կ'ԸՆԵՆ

«Թուրքիա կը մնայ վճռական Կիպրոսի անճնչութեամբ : Ով ալ ըլլայ օրուան կա-ռավարութիւնը, մենք, Կիպրոսի մէջ մեր քաղաքացիներուն իրաւունքները պիտի պաշտպանենք մինչեւ ծայրը : Թուրքիա որոշած է վերստին ռմբակոծել Կիպրոսը, եթէ երբեք Մակարիոս նոր արիւնահե-ղութիւններու տեղի տայ», յայտարարեց Թուրքիոյ վարչապետ Ուրկիւպլիւ, Թուրք լրագրողներու ի պատիւ տրուած ճաշի մը ընթացքին : Թուրքիոյ վարչա-պետը սպառնաց նաեւ Պոլսոյ Տիեզերա-կան պատրիարքութեան. «Պատրիար-քութիւնը Թուրքիոյ հիւրասիրութեան ա-ռարկան պիտի դառնայ, ինչպէս էր հինգ հարիւր տարիէ ի վեր, եթէ երբեք Լօ-զանի համաձայնութեան տրամադրու-թիւնները յարգուին, բայց եթէ պատ-րիարքարանը չյարգէ զանոնք, իր արժա-նի պատասխանը պիտի ստանայ : Պէտք է պատրիարքարանը կրօնքով զբաղի, եւ ոչ թէ քաղաքականութեամբ » :

× Թուրքիոյ նախագահը՝ Կիւրսէլ, հերքեց իր հրաժարման կապակցաբար շրջող լուրերը, որոնց արձագանգ կու-տար «Ենի Սթանպուլ» : Այս առընչու-թեամբ նախագահը յայտարարած է. «Ե-թէ երբեք փափաքէի Եւրոպա երթալ դարմանումի մը ենթարկուելու համար, շատոնց մեկնած էի արդէն : Բժիշկներս դիս վստահեցուցին թէ Եւրոպայի մէջ տրուած խնամքները ոչինչով կը տար-բերին Թուրքիոյ մէջ գործադրուածնե-րէն : Առողջական որեւէ պատճառ չկայ, որպէսզի ես պաշտօնս լքեմ » :

× «Կարելի է նկատի ունենալ համայ-նավար կուսակցութեան մը օրինաւոր գո-յութիւնը», յայտարարեց նաեւ վարչա-պետ Ուրկիւպլիւ, աւելցնելով. «այս ձե-ւով կարելի կը դառնայ գիտնալ թէ ով համայնավար է կամ ոչ : Այս կուսակցու-թեան հիմնադրութիւնը պէտք չէ արտօն-ուի ոստիկանական գործի մը նպատա-կով, այլ թոյլ տալու համար համայնա-վարներուն որ իրենց գաղափարները պաշտպանեն » : Այս յայտարարութիւն-ներուն շուրջ լրագրողներու հարցումնե-րուն պատասխանելով, նախագահ Կիւր-սէլ իր կարգին նշեց. «Զորս տարի ա-ռաջ ես ալ յայտնած էի նոյն տեսակէտը : Անձնապէս օգտակար կը նկատեմ որ հա-մայնավարները գաղտնի կազմակերպու-թեան իրենց վիճակէն դուրս գան » : Թուրքիոյ մէջ համայնավար կուսակցու-թիւնը արգիլուած կը մնայ աւելի քան քառասուն տարիներէ ի վեր :

ՆՈՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՄԸ ԵՒՍ ԼԸՔՍԱՆԻՒԷ

Ժողովրդական Շարժումի նախագահը Լըքսանիւէ անձամբ յայտարարեց թէ թեկնածու է նախագահութեան : Ամէնէն առաջ հրաժարեցաւ Ժողովրդական Շար-ժումի (ԷՄ ԷՌ Փէ) նախագահութենէն : Մամուլին յանձնած յայտարարութեամբ մը, նոր թեկնածուն կը շեշտէ.— «Յայտ-նած է արդէն թէ կեդրոնը թեկնածու մը պիտի ունենայ : Այդ թեկնածուն եմ : Այ-սօր հրաժարականս կուտամ ԷՄ ԷՌ Փէի նախագահութենէն, ոչ թէ ուրանալու համար համոզումներս, որոնք ծանօթ են, այլ ցոյց տալու համար փափաքս վեր մնալու գոյութիւն ունեցող քաղաքական կազմակերպութիւններէն : Իր վերջին ճա-ռին մէջ, Նախարարապետը պայքարը կը տեսնէր միայն ներկային եւ անցեալին միջեւ, ես կ՚ուզեմ ապագային ճամբա-ները բանալ » :

Ներկայիս ուրեմն պաշտօնական թեկ-նածուներն են.— Թիքսիէ – Վինեանքուր, Միթրան, Մարսիլհասի, Անթիէ, Լըքսա-նիւէ : Անմիջական կը նկատուի կոլեան թեկնածուին նշանակումը :

Այս նոր թեկնածութեան առթիւ, իր դառնութիւնը յայտնեց Մարսիլհասի, որ կը սիրէ նաեւ յիշել թէ ոչ մէկ կուսակ-ցութեան պատկանած է եւ նախարար ալ չէ եղած : Յայտնած է միշտ թէ ինք կը քաշուի միայն Փինէի առջեւ եթէ այս վերջինը ի վերջոյ տեղի տայ և իր թեկ-նածութիւնը դնէ : Մարսիլհասի յայտ-նած է առջի օր, «Պայքարներ կան որոնք կրնան չծառայել երկրին եւ նոյնիսկ վը-նասել այն մարդոց որոնք այդ պայքար-ները կը տանին » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ գրական շրջանակներուն մէջ կը խօսուի թէ երեք գրագէտներ, որոնցմէ կարգ մը գործեր տարիներ ա-ռաջ հրատարակուած էին Արեւմուտքի մէջ, ձերբակալուած են եւ շուտով պիտի դատուին : Գրագէտներէն մին կը կոչուի Աբրամ Թէրց, միւսը Տանիէլօ, իսկ եր-րորդին անունը կը մնայ անյայտ : Կ՚ըս-ուի թէ Աբրամ Թէրց ծածկանունն է Ան-տրէ Սինիաւսքիի, «Նովի Միր» թերթին գրական քննադատ ու Պորիս Փասթեր-նաքի մտերիմը : Արեւմուտքի մէջ տըպ-ուած այս երեք գրագէտներուն գործերը Ռուսիոյ մէջ արդէն իսկ տպուած գոր-ծերու թարգմանութիւններ չեն, այլ բնագիրներ՝ որոնք Արեւմուտք գրկուած են Խորհրդ. Միութեան համար ապօրինի ճամբաներով :

ՍԱՅԿՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ վերջին շաբաթներուն ընթացքին համեմատաբար խաղաղ վիճակ մը կը ներկայացնէ Վիէթ-նամ : Ամիսներու կռիւներէն ետք կարելի է եզրակացնել թէ ամերիկեան օդուժը — աւելի քան հազար օդանաւ եւ 1500 թռան, առանց հաշուելու 7րդ նաւատորմի եւ Օ-քինավայի Խարիսխին Պէ–52 օդանաւերը — գործնականօրէն անկարելի կը դար-ձնէ, բացառութեամբ մթնոլորտային չափազանց աննպաստ պարագաներուն, Վիէթքոնկներու որեւէ ձեւի լուրջ յար-ձակում : Նման միակ յարձակում մը մի-այն կատարուեցաւ վեց շաբաթէ ի վեր, Քուենհոնի շրջանին մէջ, եւ Վիէթքոնկ-ները ծանր բախումներէ ետք լուրջ պար-տութիւն մը կրեցին : Սկսած է աւելի յարձակողական դառնալ, յատկապէս Մէքոնկի տելթային մէջ, կառավարական բանակը :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը, Շասթրի, յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը պիտի շարունակէ ներկայ քաղաքակա-նութիւնը եւ պիտի չձեռնարկէ հիւլէա-կան զէնքերու պատրաստութեան : Լրա-գրողի մը այն հարցումին, թէ արդեօք Հնդկաստանի այս դիրքը պէ՞տք է տեւա-կան նկատել, Շասթրի պատասխանած է. « Այդ հարցումը կուտաք ինծի աւելի ուշ» :

ՍՈՒՐԻՈՅ Արաբական Հանրապետու-թեան կառավարութիւնը, կազմուած Սեպտեմբեր 23ին եւ վարչապետութեամբ Տոքթ. Եուսէֆ Զուայէնի, առջի գիշեր Յեղափոխութեան Ազգային Խորհուրդին վստահութիւնը ստացաւ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտաքին նախա-րար Կրոմիքօ Նիւ Եորքէն Քուպա մեկ-նեցաւ :

ՄԱԿ-Ի քարտուղարը՝ Ու Թան, Հոկ-տեմբեր եօթէն ետք Քաշմիրի կացութեան շուրջ տեղեկագրին մէջ յայտարարած է, թէ Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի միջեւ զինադադարը տակաւին անկայուն կը մնայ :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԱՄԷՐ Եգիպտոս հրաւիրած է տը Կոլը, Նասրի կողմէ : Շնորհակալ ըլլալով հանդերձ տը Կոլ յայտնած է թէ ներկայ պայմաններու մէջ, նկատի չի կրնար առնել նման հրաւէր մը :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Թասս» գործակալու-թիւնը կը յայտարարէ, թէ իշխան Սի-հանուքի Մոսկուա այցելութեան յետա-ձգումը «չի նշանակեր ոչ մէկ ձեւով, թէ Խորհ. Միութիւն փոփոխութեան կ՚ենթարկէ իր քաղաքականութիւնը Քամպոճի հանդէպ, երկիր մը՝ որուն հետ Խորհ. Միութիւն ունեցած է եւ կը շարունակէ ունենալ բարեկամական յա-րաբերութիւններ» :

ԱԼԺԷՐԻ մէջ կը շարունակուին ափրիկ-եան ժողովին նախապատրաստական աշխատանքները : Վերջին նիստին կը նա-խագահէր պնդ. Պումետիէն : Ալժերիա կը պնդէ որ ժողովը տեղի ունենայ : Ալժե-րական աղբիւրներու համաձայն, ժողո-վին յետաձգումին դէմ են նաեւ Նիժե-րիա, Մալի, Ղանա, Կինէա, Քենիա, Ե-թովպիա, Մաւրիտանիա, Արաբ Մ. Հան-րապետութիւն եւ Սոմալիա :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 17ի «Նիս Մաթէն»ը կը գրէ թէ Մարսէյլի մէջ ձերբակալուած են լիբանանահպատակ հինգ երիտասարդներ : Ասոնք հեղինակները կը նկատուին այն գողութեան, որ տեղի ունեցած էր Հոկ-տեմբեր չորսին, Տէսինի մէջ, եւ որուն ընթացքին ասոնք գողցած էին քսան հա-զար ֆրանք եւ չորս հազար ֆրանքի ար-ժողութեամբ գոհարեղէններ՝ Գուրդէն Պոյաճեանի բնակարանէն : Ձերբակալ-ուած են շնորհիւ էնթէրփօլի, երբ, ըստ ենթադրութիւններու, կը պատրաստուէ-ին նոր սխրագործութեան մը :

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ»

Հայագիտութիւնը Եւրոպայի մէջ ունի հին պատմութիւն։ Անոր նոր եւ գնահատելի արտայայտութիւններէն է Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան Հայկական մատենաշարը, որուն նպատակն է, ինչպէս կը գրէ Փարիզի «Հայկական Ուսմանց Հանդէսը», «... Հայ մշակոյթին եւ քաղաքակրթութեան հետ կապ ունեցող ուսումնասիրութիւններու եւ աշխատութիւններու, մասնաւորապէս Հայոց լեզուին, պատմութեան ու գրականութեան վերաբերող ինքնուրոյն գործերու, աւելի կարեւոր երկերու թարգմանութիւններու, անտիպ հին բնագիրներու եւ արժէքաւոր, բայց սպառած այլ հետազօտութիւններու հրատարակութեամբ ծառայել հայագիտական միտքին յառաջընթացին»։

Կ. Օ. Մինասեանի անգլերէն թարգմանութեամբ 1959ին Լիզպոնի մէջ հրատարակուեցաւ ԺԸ. դարու սկիզբները հայ ազատագրական պայքարի մարտիկ եւ գործիչ Պետրոս դի Սարգիս Գիլանենցի ժամանակագրութիւնը՝ 1720ի Պարսկաստանի եւ հայ քաղաքական շարժումին ընդարձակ, հարուստ եւ արժէքաւոր տեղեկագիրը։

Ականաւոր հայագէտ, լեզուաբան Ա. Մէյէի «Քննութիւն հայերէնի համեմատական շարահիւսութեան» եւ «Բառակազմութիւնը հայերէնի մէջ» գործերը ամփոփող անդրանիկ հատորով հիմը դրուեցաւ «Հետազօտութիւն հայ լեզուաբանութեան ու բանասիրութեան» կարեւոր շարքին։ Ա. Մէյէի վերոյիշեալ աշխատութիւններէն առաջինը, որ մեծ օգտակարութիւն ունեցաւ Հայոց լեզուի ուսումնասիրութեան տեսակէտէն, 1897-1914ին առանձին գլուխներով լոյս էր տեսած Ֆրանսայի լեզուաբանական ընկերութեան տեղեկագիրին մէջ։

Լուրջ ուշադրութեան արժանի է կոմս Վ. Տ. Ռիւստ-Քոլլենպերգի «Ռուբինեանները, Հեթումեանները եւ Լուսինեանները, կիլիկեան Հայաստանի հարստութիւններուն կազմը» աշխատութիւնը, որ անգլերէն լեզուով լոյս տեսաւ Փարիզի մէջ 1963ին։ Այս աշխատութիւնը մեծ աւանդ կը բերէ ԺԲ. - ԺԴ. դարերու կիլիկեան Հայաստանի հարստութիւններուն տոհմաբանութեան մէջ։

Ուրիշ կարեւոր ուսումնասիրութիւն մըն է, դարձեալ անգլերէն լեզուով հրատարակուած, Պ. Զարանիսի «Հայերը բիւզանդական կայսրութեան մէջ» գիրքը (Լիզպոն, 1963)՝ յառաջաբանով Փրոֆ. Ս. Տէր - Ներսէսեանի, որուն արտայայտութեամբ՝ այս «... առաջին աշխատութիւնն է, ուր կը քննուի Հայերուն դերը բիւզանդական կայսրութեան մէջ իր տարբեր կողմերով եւ ընդգրկելով երկարատեւ ժամանակաշրջան մը ...»։

Յ. Մանանդեանի «Տիգրան Բ. եւ Հռոմը» աշխատութիւնը մատենաշարին հերթական հատորներէն մէկը կազմեց ֆրանսերէն թարգմանութեամբ Հ. Թորոսեանի (Լիզպոն, 1963)։ Ֆրանսական ակադեմիայի անդամ Ժ. Քարքոփինօ բարձր արժանիքը կը գնահատէ «Գիտական խստագոյն օրէնքներուն» ենթարկուած եւ «պատուաւոր տեղ» գրաւող այս երկը։

Բարկէն Կաթողիկոսին «Ցուցակ ձեռագրաց Ղալաթիոյ Ազգային մատենադարանի Հայոց» գիրքը լոյս տեսաւ 1961ին, Անթիլիաս։ Այս ցուցակը պատրաստուած էր 1900 - 1907ին՝ ընդգրկելով ԺԱ.-ԺԹ. դարերու 283 հայկական ձեռագիրները։

Երկրորդ ցուցակը կը պատկանի Թոփճեանին՝ «Ցուցակ ձեռագրաց Արմաշի վանքին» (Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1962)։ Աշխատութիւնը տպագրութեան յանձնըւած է հեղինակին մահէն ետք՝ անոր զաւակին կողմէ։ Վերոյիշեալ գործը արժէքաւոր է մասնաւորապէս Արմաշի վանքին 1915ին անհետացած, կողոպտուած ձեռագիրներու նկարագրութեամբ, (այս վանքին ձեռագրային հաւաքածոն հարուստ էր պատմագիրներու գրչագիրներով, կրօնական, փիլիսոփայական, աշխարհագրական, հին եւ նոր բժշկագիտական եւ այլ երկերով. Թոփճեանի ցուցակը կը ներկայացնէ ԺԵ. - ԺԸ. դարերու 223 ձեռագիրները։

1963ին Վիէննայի Մխիթարեան տպարանը լոյս ընծայեց «Հայկական Մատենաշարին» մաս կազմող Հ. Համազասպ Ոսկեանի «Ցուցակ հայերէն ձեռագրաց Մխիթարեան մատենադարանին ի Վիէննա» աշխատութեան երկրորդ հատորը։ Առաջին հատորը, որ մշակած էր բանասէր Հ. Վ. Տաշեան, հրատարակուած է 1895ին, ամփոփելով Վիէննայի Մխիթարեան մատենադարանին թիւ 1 - 573 հայերէն ձեռագիրները։ Երկրորդ հատորը այդ թիւը կը հասցնէ 1304ի։

«Հայկական մատենաշարը» ողջունեց նաեւ Զմմառի միաբան Մեսրոպ վրդ. Քէշիշեանի ցուցակը՝ «Ցուցակ հայերէն ձեռագրաց Զմմառ վանքի մատենադարանին» (Վիէննա, Մխիթարեան տպարան, 1964)։ Ցուցակը տպագրելու նպատակով՝ այս աշխատութիւնը ներկայացուած էր «Հանդէս Ամսօրեայի» խմբագրութեան աւելի քառասուն տարի առաջ, սակայն ծաւալի եւ առանձին հատորով լոյս ընծայելու միջոցներուն դժուարութեան պատճառով՝ մէկդի դրուած էր։ Ցուցակը կը պարունակէ մինչեւ 1924 Զմմառի վանքին մէջ գտնուած ԺԲ. - ԺԹ. դարերու 422 ձեռագիրները։

Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան գործունէութիւնը սահմանափակուած չէ միայն «հայկական մատենաշար»ով։ Կարգ մը հայագիտական հրատարակութիւններ կը կրեն «Աջակցութեամբ Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան» մակագրութիւնը։ Ասոնցմէ են Եզնիկ Կողբացիի «Եղծ աղանդոց» փիլիսոփայական երկին հայկական քննական բնագիրին եւ ֆրանսերէն թարգմանութեան յաջորդական հրատարակութիւնները (Փարիզ 1959)։

Փարիզի մէջ 1961ին լոյս տեսաւ Գրիգոր Նարեկացիի «Մատեան ողբերգութեան» աշխատութիւնը՝ Իսահակ Քէչիչեանի ֆրանսերէն թարգմանութեամբ։

Լ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

1965 Ի ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԸ

Եւրոպայէն աւելի մեծ թերակղզի մը, 470 միլիոն բնակիչներ, 16 նահանգ - պետութիւններ, 14 պաշտօնական լեզուներ, որոնցմէ կը բխին ութ հարիւր գաւառաբարբառներ։ Եօթը գլխաւոր կրօնքներ։ Չորս հիմնական եւ շուրջ ութ հարիւր երկրորդական ցեղեր (դասակարգեր)։ Ֆաքիրներ, նուիրական կովեր, Կուրուներ (կրօնական ղեկավարներ)։ Տասը միլիոն բանուորներ, չորս արհեստակցական միութիւններ (սենտիքա)։ Ճարտարարուեստական արտադրութեան հարիւրին եօթնուկէս յաւելում մը։

Գիւղական բնակչութիւն՝ 90 առ հարիւր, եօթը հարիւր հազար գիւղեր։ Քսան միլիոն հեկտար ոռոգուող հող, հարիւր քսան միլիոն հեկտար՝ ոռոգման միջոցներէ զուրկ։ Երեք հարիւր միլիոն կովազգի։ Անհամար կապիկներ։ Բանակ մը՝ որ տարեվերջին մէկ միլիոն զինուորի պիտի հասնի, 14.600 հիւանդանոցներ ու դարմանատուններ։ 472.300 վարժարաններ (նախնական ու միջնակարգ կրթութեան), 54 համալսարաններ։ Ութսուն բժշկական վարժարաններ։ Բնակչութեան հարիւրին վաթսունը՝ անգրագէտ։ Միլիոնաւոր քաղաքացիներ փողոցներու մէջ։ Անսատական գործատուն մը։ Աշխարհի շարժանկարչական երկրորդ արտադրութիւնը։ Տարեկան տասնըմէկ միլիոն ծնունդ։

Ահա Կանտիի եւ Նեհրուի Հնդկաստանը, որ կը գլխաւորէ անկաշկանդ երկիրները։ Իր դիմացը կան 750 միլիոն Չինացիներ։

ԴԱՐԵՐ ԿԸ ԲԱԺՆԵՆ

Այս երկիրը, օրական շատ անգամներ Միջին Դարէն կ'անցնի Անսատական Դար եւ երկուքին միջեւ ոչինչ կայ։ Ամէնէն ակնբախ օրինակին կարելի է հանդիպիլ Պոմպէյ քաղաքին մէջ, ուր Փիլ կղզիէն, պուտտայական այս հռչակաւոր տաճարէն կարելի է տեսնել Նեհրուի «Նոր տաճար» կոչածը, Թրոմպայի անսատական գործատունը, որ աշխարհի ամէնէն արդիականներէն մէկը կը նկատուի։

Հնդիկ գրեթէ բոլոր դիտնականները իրենց ուսումը առացան կամ Եւրոպայի եւ կամ Ամերիկայի մէջ։ Անսատական գործատան գլուխը կը գտնուի հռչակաւոր անսատական գիտնական Պապա - որ կը պատկանի Ժոլիոյի, Օփընհայմըրի եւ Ֆերրէնի դասակարգին -- շրջապատուած՝ եւրոպական եւ ամերիկեան լաւագոյն վարժարաններէն ելած բնագէտներու եւ մեքենագէտներու փայլուն խումբակէ մը։

Այս արդիական տաճարին մէջ մէկ հատիկ կով չկայ։ Սակայն, հազիւ անոր շրջափակէն դուրս ելած՝ կրկին կ'իյնաս Միջին Դարուն մէջ։ Աղտոտ առուակներուն մէջ, կովերը — նուիրական կամ ոչ — կը լուացուին, տղաքը խաղ կ'ընեն, կիները լաթ կը լուան։ Կը սարսափիս այս տեսարանին առջեւ եւ հարց կուտաս՝ թէ Հնդկաստան ի՞նչպէս պիտի կրնայ շարունակել մնացած այս բոլոր դարերը։

Որովհետեւ, բարոյապէս, իմացականապէս ու մարմնապէս դարեր կը բաժնեն մէկ Հնդկաստանը միւսէն։

Պոմպէյը, արդիական նաւահանգիստ, եւրոպական նաւահանգիստ մը պիտի կրնար ըլլալ։ Այրերը եւրոպական հագուստ հագած են, բազմաթիւ ինքնաշարժներ կը շրջագային՝ չափէն աւելի արդիական տուներ, շրջակայքը՝ բազմաթիւ գործատուներ եւ առեւտրական մեծ գործունէութիւն։ Կը գտնուիս Նոր Հնդկաստանի մէջ, որ լեցուն է յոյսով եւ ապագայով։ Քաղաքը լեցուն է ամէն տեսակ ծանուցումներով եւ ուրիշներու կարգին ծանուցում մը՝ որ կը կրէ «Ծնունդներու հակակշիռ, սեռի առողջութիւնը» վերտառութիւնը։

Պոմպէյի շրջակայքը այցելեցի ինքնատիպ ագարակ մը, ուր մօտաւորապէս ... հազար կովեր կը պահուին։

Արտադրուած կաթը ամլացուած է։ Կովերը մաքրամաքուր են։ Օրական երկու անգամ կը մաքրուին։ Անկէ ելլելով կը տեսնես նոյն աղտոտ տուները եւ նոյն ահաւոր տեսարանը։ Պոմպէյի ինչպէս նաեւ միւս բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ, տասնեակ հազարաւոր մարդիկ փողոցներուն մէջ կ'ապրին, բառին իսկական իմաստով։ Հոն կը քնանան, հոն կ'ուտեն, հոն տղայ կ'ունենան։ Ամէն ինչ հոն։

ՍՐԲԱԶԱՆ ԿՈՎԵՐԸ

Հնդկաստան՝ ամբողջ աշխարհի մէջ ամէնէն մեծ թիւով կովազգիները անի — մօտաւորապէս երեք հարիւր միլիոն 470 միլիոն բնակչութեան մը համար։ Ինչո՞ւ այսքան շատ են։

Որովհետեւ, միայն ոչ - Պրահմաններ կրնան զանոնք մորթել եւ ուտել։ Եւ ինչպէս գիտենք, Պրահմականութիւնը ամէնէն տիրապետող կրօնքն է։ Այս բոլոր կովերն ու եզները կ'ուտեն բերքին մէկ երրորդը, երկրի մը մէջ՝ ուր միայն ... միլիոն հեկտար կ'ոռոգուի։ Ասկէ զատ կ'ենթադրուի՝ թէ առնէտներն ու կապիկները իրենց կարգին կը լափեն բերքին

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

— Երախայական զգացմունքները մէկդի թող եւ նիստ այտեղ, դեռ խօսքս չեմ վերջացրել եւ դու շտապելու ոչինչ պատճառ չունես։ Լսիր... — Ու ցուցամատով Երանուհու ծնօտը շօշափեց, ըստիպելով որ գլուխը քիչ բարձրացնէ, եւ ապա շարունակեց։

— Այսօր, ինչպէս շատ օրեր, հանդիպեցայ Զարեհ բժշկանին. նա համարձակ յայտնեց ինձ քո վերայ զգացած սէրըն ու յարգանքը եւ աղերսագին խնդրեց իմ հաւանութիւնը քեզ իրեն հարսնացնելու համար ...։ Ես անշուշտ շատ ուրախ էի նրա առաջարկութիւնից եւ պատրաստ էի նաեւ տալ լիովին իմ հաւանութիւնը.. սակայն նախապէս ուզեցի քեզ յայտնել այս ուրախառիթ լուրը, որպէսզի այսուհետեւ սառն չվարուես նրա հետ, դու եւս տաս քո հաւանութիւնը, ընդունես նրա այցելութիւնները, որովհետեւ մտադիր եմ շտապել հարսանիքը ... Սա մի անըմբռնելի բախտ է, որ ձեռքից բաց թողնելը կատարեալ յիմարութիւն կը լինի։

Անրացատրելի ներքին այլայլութեամբ լսեց Երանուհին այս սոսկալի յայտարարութիւնը, ու մունջ կանգնած խորհում էր, մտաբերելով իր մօր կրած տառապանքները հօրը ձեռքից ... Նա արդէն զգուած ու սարսափած էր ամուսնական վիճակից եւ շատ ցաւալի գաղափար էր կազմել այդ մասին։

Մանաւանդ իր թշուառ մօր մահը այնպիսի մի լայն վէրք բացաւ իր սրտում, այնպիսի մի սուգով պատեց, որ երկար ժամանակ դժուար պիտի լինէր մերկացնել այդ սիրտը սուգից՝ կրկին մի նոր սիրով կամ զգացմամբ պատելու համար։ Իսկ եթէ ժամանակը ջնջէր այդ սուգն ու ցաւը, եթէ այդ արդար ու անաչառ հոգին սիրէր մէկին՝ ընտրելով իր կենաց ընկեր, անշուշտ նա պիտի չորոնէր նրանում ոչ հարստութիւն, ոչ անուն եւ ոչ արտաքին ձեւեր, այլ անձնուէր եւ աննիւթ բարեկամութեան կապը պիտի լինէր իր առաքինահիւս սիրոյ շղթան։

Թուցէ այս կուսական անմեղ հասակի պահանջները կամ երեւակայութիւնները, անիրագործելի համարուին իրականութեան մէջ, բայց նա առայժմ այդ անգամ որոնելու ոչ տրամադրութիւն ունի եւ ոչ կամք։ Ո՞ւր մնաց լինել ամուսին մի որեւէ անծանօթի .. մի մարդու, որին հազիւ երկու կամ երեք անգամ հանդիպած ու հեռը խօսած է, մի երիտասարդ բժշկանի՝ դեռ կեանքին անփորձ եւ անտեղեակ. նրա միայն վարդագոյն կողմերը տեսած է ի շնորհս իր հարստութեան։ Ինչ ընկեր կարող է լինել Երանուհուն զուարճութեամբ յափշտակուած մի անձ՝ պչրող եւ կանացի, իր զինուորականի այրական համազգեստին մէջ իւղոտած մազերով, սրածայր բեղերով եւ ոտիցը խթանի, բաժոժներով, որ քայլած ու խոնարհած ատեն կօշիկները միմեանց կը խփէ, մետաղի հնչիւններ հանելով, որուն սպիտակ ձեռնոցները աւելի դուրս կը ցայտեցնեն երեսի թուխ գոյնը, գուցէ թեթեւամտութիւն, երկոտանի եւ շարժուն մի պաճուճապատանք, որի մէջ ո՞վ գիտէ, կարող է թերեւս գտնուել մի ազնիւ սիրտ, եւ կամ զանազան ունակութիւններ ու ախտեր են ծածկուած, վատ դաստիարակութեան կամ բնոյթի հետեւանք։

Մօրը մահից յետոյ մի տարին հազիւ լրացած, հանել խսկոյն սգոյ սեւ զգեստները՝ հագնելու համար հարսանիքի կուսափայլ սպիտակ հանդերձանքն, դերեզմանատան մէջ պարահանդէս սարքել ... Սրտագին արցունքները կեղծ ծիծաղի փոխարկել ... զարհուրելի էր...։ Մեքենաբար ոտքի կանգնեց Երանուհի, գնաց շտապ միջին սեղանի մօտ, ու ջուր լեցնելով բաժակում՝ խմեց մի քանի կաթիլ. յետոյ բարակ թաշկինակը շրթունքների վրայ սեղմած, միւս ձեռքը սեղանին յենելով, մտածկոտ ու շուարած կը կանգնէր, երբ հայրը նոյնպէս կանգնեցաւ մօտեցաւ ու հարցուց.

— Ի՞նչ ես խորհում, ինչո՞ւ չես պատասխանում հարցիս ...

— Պատասխանս համառօտ եւ կարծեմ շատ էլ բնական է, հայր։ Եթէ ... լինեմ, որ չեմ կարող ընդունել այդ առաջարկութիւնը, ոչ ոք կարող է ինձ ... զաղրել, մանաւանդ դու, հայր իմ, ... որովհետեւ դու ինքդ ասացիր որ իմ երջանկութիւնը կը ցանկաս ... եւ հէնց այդ խօսքին վրայ հիմնուելով, մերժում եմ համարձակ. զի եթէ հաւանութեամբ տամ նրա կինը դառնալ, որին ոչ կը ... նաչեմ եւ ոչ կարող եմ զգալ փոխադարձաբար սէր կամ համակրութիւն, դժբախտ պիտի լինեմ։ — Չկարողացաւ շարունակել, եւ շուարած՝ հօրը երեսը ... նայէր, որ ուզել էր մի քանի ... ընդմիջել իր աղջկան։ Նրա կնճռոտ ... քի դունատութիւնը ցոյց էր տալիս ... մօտալուտ փոթորիկ - բեղերի միջից ... շալով շունչ փչեց, եւ ինքն իրան ... զսպելով, մօտեցաւ ընտանեբար, ու ... րանուհու զգեստից կախուած սեւ ... պաւէններից մինը մատերին մէջ բռնած ... խօսեց.

Պ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(6 Շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՄԻԽԱՅԷԼ ՇՈԼՈԽՈՎ

—o—

1965ի Նոպէլի գրականութեան մրցանակը յատկացուած է խորհրդային գրող Միխայէլ Ալեքսանդրովիչ Շոլոխովի ։

Պունինէն եւ Փասթերնաքէն ետք, ահա վերջապէս Շոլոխովը որ կը վարձատրուի Շուէտի արքայական ակադեմիային կողմէ։ Այս անգամ Նոպէլի մրցանակը չէ տրուած ոչ արտասահման գտնուող ռուս գաղթականի մը, ոչ ալ երկրին մէջ գտնուող «ներքին գաղթական»ի մը, այլ անոր՝ որ կը համարուի խորհրդային վարչաձեւին գրողը։ Անկասկած Շոլոխովի պսակումին լուրը Մոսկուայի մէջ ընդունուած է այն զգացումով որ ի վերջոյ անարդարութիւն մը սրբագրուած է ...

Միխայէլ Շոլոխով համաշխարհային համբաւի տիրացաւ այն օրէն ի վեր, երբ գրեց ու հրապարակ հանեց իր համբաւաւոր վէպը՝ «Խաղաղ Տոն»ը ։

Ռուս գրողը իր երկրին մէջ ազդեցիկ դէմք մը դարձաւ այն օրը, երբ 1956ին, Մոսկուայի մէջ կատարած խորհրդային համայնավար կուսակցութեան 20րդ Համագումարին մէջ բուռն կերպով ձաղկեց ռուս գրողներու հաւաքական կազմը, յայտարարելով թէ անոնք՝ այդ գրողները «Ապրող մարդիկ չէին, այլ՝ մեռած հոգիներ»։ Այդ շրջանին Շոլոխով բուռն հակաճառութիւններ ունեցաւ իր գրչեղբայրներուն, մասնաւորաբար Իլիա Էհրենպուրկի եւ Քոնսթանթէն Սիմոնովի հետ ։ Բաց աստի, Շոլոխով համակրական դիրք չէ ունեցած արեւմտեան ժամանակակից գրականութեան հանդէպ եւ երբեք չէ սիրած իր երկրին երիտասարդ եւ «ըմբոստ» բանաստեղծներն ու գրողները ։

Շոլոխով, Փասթերնաքի դէպքի շրջանին ալ չվարանեցաւ իր արհամարհանքը յայտնել մեր օրերու ամենամեծ ռուս բանաստեղծին հանդէպ, այն պահուն, երբ այս վերջինը իր «Տոքթոր Ժիվակօ» գործով արժանացաւ Նոպէլի գրական մրցանակին, 1958ին ։

Խորհրդային Գրողներու Միութեան եւ պետական շրջանակներու ճնշումներուն տակ, ինչպէս գիտենք, Փասթերնաք հարկադրուեցաւ մերժել մրցանակը ։ Քանի մը ամիս ետք, Շոլոխով Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ ըրաւ անհաճոյ յայտարարութիւններ Փասթերնաքի անձին ու գործին վերաբերմամբ, մանաւանդ այն պահուն երբ խորհրդային մեծ բանաստեղծը կը գտնուէր շնորհազրկութեան սանդուխին բարձրագոյն աստիճաններուն վրայ ու բացարձակապէս անզօր՝ ինքզինքը պաշտպանելու որեւէ յարձակողականի դէմ ...։

Եւ աւելին, այդ շրջանին Շոլոխով շատ կծու քննադատութեանց առարկայ դարձուց նաեւ Նոպէլեան հաստատութիւնը, զայն նշաւակ դարձնելով դաժան հեգնանքի մը։ Շոլոխովի այս ընթացքը այն օրերուն վերագրուեցաւ այն հանգամանքին թէ ինք յուսախաբ էր եղած, վասնզի կը սպասէր որ 1958ին Փասթերնաքի տեղ իրեն յատկացուէր Նոպէլի գրական մրցանակը ։

Համեստ գիւղացիի զաւակ, Շոլոխով Ռուսաստանի քաղաքացիական կռիւներու ընթացքին կը զինուորագրուի Կարմիր Բանակին, երբ տասներհինգ տարեկան էր։ Այնուհետեւ, ի գործ կը դնէ բազմաթիւ արհեստներ, յաջորդաբար կ'աշխատի իբր հասարակ գործաւոր եւ բեռնակիր ։ Սակայն, ինքնաշխատութեամբ կը զարգացնէ իր միտքը, կը տիրանայ մտաւոր կոկիկ պաշարի մը ու կը նետուի գրական ասպարէզ ։

Իր գրական լաւագոյն արտադրութիւնները եղած են երեք գործեր՝ «Խաղաղ Տոն», «Մշակելի հողեր»ը որ չունի սակայն առաջին վէպին դիւցազներգական շունչը եւ որուն աւարտումին քսան տարի է յատկացուցած հեղինակը, եւ երրորդ գործը՝ (որուն վերջին մասը կը մնայ անաւարտ) «Անոնք կռուեցան հայրենիքին համար», ամբողջութեամբ քաղուած իր պատերազմական յուշերէն ։

Իշխանութեան գլուխ եղած ժամանակ, Նիքիթա Խրուշչեւ իր բարեկամութեան հովանիին տակ էր առած Շոլոխովը եւ յաճախ սիրալիր այցելութիւններ կուտար գրողին, որ իր կարգին ստէպ կ'երթար Խրիմ, հիւրը ըլլալու համար այն օրերու բովանդակ խորհրդային երկրի մեծազօր տիրակալին։ Կ'ըսուի թէ այս սերտ բարեկամական կապերու ընթացքին է որ Շոլոխով Խրուշչեւի կը հայթայթէր պէտք եղած սրամիտ դարձուածքները, որպէսզի Կրեմլի մեծազօրը կարենար իր ճառերը պճնազարդել անոնցմով ...

1959ին, երբ Խրուշչեւ «Բարեկամական շրջապտոյտ»ով մը այցելեց Միացեալ Նահանգները, Շոլոխով ընկերացաւ իր բարեկամին։ Մենատէրէն անկումէն ետք, սակայն, Շոլոխով շնորհազուրկ չեղաւ, ընդհակառակն, նոյն տարին իրեն պարգեւեցին Խորհրդային Միութեան մեծագոյն վարձատրութիւնը համարուող Լենինեան Մրցանակը, իր վաթսունամեակին կապակցութեամբ ։

Շոլոխով ուրախ լուրը իմացած է այն պահուն, երբ կը գտնուէր Ուրալի հեռաւոր եւ արտաքին աշխարհէն կտրուած փոքրիկ գիւղի մը մէջ ։

Անկասկած Շոլոխով մեծ ուրախութեամբ պիտի դիմաւորէ իրեն ընծայուած այս պատիւը, ճիշդ հակառակը Ժան-Փօլ Սարթրի, որ 1964ին մերժեց համբաւաւոր մրցանակը ու չվարանեցաւ քննադատել նաեւ Նոպէլեան հաստատութիւնը, որ այդ մրցանակը չէր յատկացուցած ... Շոլոխովի ։

հարիւրին տասը ։ Բայց կաթէն եւ հերկի համար գործածուող եզներէն, իրական խելացարութիւն կը նկատուի այդքան մեծ թիւով կովազգի պահելը, երբ անդին անոնց միսը կը սնուցանէ միայն անգղերը, որ գիշեր ցերեկ դարան մտած՝ իրենց որսին կը սպասեն։ Գէր ու սարսափելի են ու կը փչեցնեն հին ամբարձիգ սիւնակները ։

Անդրերէն դուրս կան կապիկները՝ որ միշտ կը գողնան ամէն ինչ որ կ'ուտուի։ Յետոյ կուգան սրբազան կովերը, ժառանգական ազնուապետութեան տեսակ մը։ Նիհար եւ հպարտ են եւ ամէն տեսակ իրաւունք ունին։ Ինքնավստահ կը շրջին, ամէն տեղ ուր իրենց սիրտը կ'ուզէ՝ կը մտնեն, կրնան իրենց գլուխը երկարել ու բանջարավաճառին կամ նպարավաճառին ցուցափեղկէն ուտել՝ առանց վճարելու եւ առանց բողոքի տեղի տալու։ Բարեբախտաբար, անոնց թիւը փոքր է արդիականացող քաղաքներուն մէջ ։

Կառավարութիւնը որոշեց կարուկ միջոցներ ձեռք առնել ... գործադրելով ծնունդներու հակակշիռը եւ ամլացնելով եզներու, հորթերու եւ նոյնիսկ կովերու մէկ մասը ։ Այս միջոցառման շնորհիւ՝ սննդառութիւնը պիտի բարելաւուի ... ։ Սկիզբները կարծեցի թէ կատակ էր ։ Այսուհանդերձ, կառավարութեան անդամ մը հաստատեց ։ Իմ համեստ կարծիքս այն է, որ փոխանակ կովերն ու եզները ամլացնելու, պէտք է զանոնք Ռուսերուն տալ եւ անոնց տեղ առնել մեքենաշարժ արօրներ (թրաքթէօր)։ Որովհետեւ ներկայիս շատ քիչ թրաքթէօր կայ Հնդկաստանի մէջ ։

Քաղեց՝ Վ.Էն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—*—

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Անուանի գրագէտ Վախթանգ Անանեան, որ ծանօթ է հայրենի բնութեան եւ կենդանական աշխարհին նուիրած գողտրիկ պատմուածքներով, քանի մը տարիէ ի վեր ձեռնարկած է «Հայաստանի կենդանական աշխարհը» բազմահատոր աշխատութեան հրատարակութեան ։

Վերջերս «Հայաստան» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայեց այդ աշխատութեան երրորդ հատորը ։

Առաջին հատորին մէջ ներկայացուած էր Հայաստանի կենդանական աշխարհին ստեղծման եւ զարգացման պատմութիւնը։ Ապա կը հետեւէր վայրի կաթնասուն կենդանիներուն մէկ մասին՝ միջատակերներուն, ծղկաթեւանիներուն, գիշատիչներուն նկարագրութիւնը ։ Երկրորդ հատորը, որ առաջինին անմիջական շարունակութիւնն է, նուիրուած է վայրի կաթնասուններուն մնացած կարգերուն՝ կրծողներուն, կճղակաւորներուն եւ սմբակաւորներուն ։

Վերջին՝ երրորդ հատորին մէջ տրուած է փետրաւորներուն պատմութիւնը՝ հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը։ Նկարագրուած են Հայաստանի մէջ ապրող թռչուններուն վարքը, կենցաղը, սովորութիւնները ։

Թռչուններու պատմութիւնը ստեղծելու նպատակով հեղինակը ուսումնասիրած է հայ մատենագիրներուն գործերը, միջնադարեան ձեռագիրները, Հայաստանի պատմական վայրերու մէջ պեղուած հնէաբանական նիւթերը, կենդանաբանական գրականութիւնը։ Հեղինակը առատ նիւթ քաղած է նաեւ բնութեան գիրկին մէջ կատարած իր երկարամեայ դիտողութիւններէն, որսորդներու եւ բնակիչներու պատմածներէն ։

Նկարագրուած են Հայաստանի թռչուններուն մէկ մասը միայն, գլխաւորաբար որսի թռչունները ։

×

«Մեծ Եղեռնի զոհ գրողները» կը կոչուի բանասիրական գիտութիւններու պսակաւոր Մինաս Հիւսեանի նոր գիրքը, որ լոյս ընծայած է «Միտք» հրատարակչականը ։

Հեղինակը սեղմ գիծերով նկարագրած է հայ գրողներու այն աքանչելի սերունդին կեանքն ու գործը, որ նուիրումով ծառայեց իր ազգին եւ անոր մշակոյթին, որ իր ստեղծագործութեամբ նոր բարձրութեան մը հասցուց արեւմտահայ գրականութիւնը, եւ սակայն որուն կեանքը այնպէս եղերական պայմաններու մէջ ընդհատուեցաւ, երբ դեռ ըսելիքներ ունէր աշխարհին ։

Գրիգոր Զօհրապ, Սիամանթօ, Դանիէլ Վարուժան, Երուխան, Թլկատինցի, Ռուբէն Զարդարեան, Ռուբէն Սեւակ, Տիգրան Չէօկիւրեան, Մելքոն Կիւրճեան (Հրանդ), Արտաշէս Յարութիւնեան ...

Գրողներու այդ հոյլն էր, որ իր սիրտով ապրեցաւ հարազատ ժողովուրդին տառապանքը, տեսաւ անոր ահռելի ողբերգութիւնը եւ ինքն ալ զոհ դարձաւ Թուրք բարբարոսներուն գործած մեծ ոճիրին ։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ կիները կը խօսին, աշխարհ կը լռէ ։

ՇՈՒԷՏԱԿԱՆ

Ըսես գէշ կ'ըլլաս, չըսես՝ էշ կ'ըլլաս ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Եթէ ժամանակդ եկած չէ բժիշկները անգամ չեն կրնար քեզ մեռցնել ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ

Էրիկ մարդը քեզի մէկ օր պէտք է, շունը՝ մէկ շաբաթ, կինը՝ միշտ ։

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Անմիջապէս պիտի զբաղիմ այդ նամակով, կոչեց ան եւ նօթագրին մէջ արձանագրեց ։

— Քանի կը խորհիմ, այնքան աւելի ամբաստանութիւններ կը գտնեմ այդ կնոջ վրայ, աւելցուց ան ։ Գալով այժմու Լորտ՝ ընդդապետ Մարշին, ան անմեղութեան ապացոյցներ ունի ազդու ։ Հրաւիրուած ըլլալով Կրավէնոր Սքուարի մեծահարուստ հրեայ Տորթհեմէրներու կողմէ՝ երեկոյթը անցուցած է Օփերայի մէջ։ Այս պարագան ստուգած եմ արդէն։ Ան թատրոնէն առաջ ճաշած է նոյն ընտանիքին հետ եւ վերջը՝ ընթրած Սավոյի ճաշարանին մէջ ։

— Իսկ միս Ժերալտի՞նը ։

— Կ'ուզէք խօսիլ Լորտ Էճվարի աղջկա՞ն մասին։ Ան ալ նմանապէս դուրս եղած էր եւ ճաշած է Գարթհեվլ Ռեսթ կոչուող ընտանիքի մը հետ, որ տարած են զինքը թատրոն, ապա՝ առաջնորդած են զայն իր բնակարանը կէս գիշերին քառորդ մնացած ։ Լորտ Էճվարի գրագրուհին պարկեշտ կին մը ըլլալ կը թուի ինծի ։ Բայց սպասարկողներուն մէջ կայ աբարողապետը։ Այդ մարդը բնաւ հաճելի մէկը չերեւիր ինծի։ Լորտ Էճվարի ծառայութեան մտնելու ձեւին մէջ իսկ կասկածելի բան մը կայ ։ Թէեւ մանրամասնօրէն սկսած եմ ուսումնասիրել այդ մարդը, բայց ցարդ չեմ գտած որեւէ պատճառ մը, որ մղած ըլլայ զինքը սպաննելու իր տէրը։

— Նորութիւններ չկա՞ն, հարցուց Փուարօ ։

— Կան։ Սակայն դժուար է իրենց կարեւորութիւնը ստուգել ։ Նախ եւ առաջ այն, որ Լորտ Էճվարի բանալին կորսուած է ։

— Ընդհանուր մուտքի՞ բանալին։

— Այո՛ ։

— Հետաքրքրաշարժ է այդ ։

— Ինչպէս որ ըսի, այս պարագան կամ շատ մեծ կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ եւ կամ բոլորովին անկարեւոր է ։ Ուրիշ բան մը — Լորտ Էճվար չէք մը գանձած է երէկ, թէեւ պզտիկ գումար մը՝ հարիւր ոսկի։ Իր գրպանի դրամ իր Փարիզ կատարելիք ճամբորդութեան՝ նոյնարժէք ֆրանսական դրամ պահանջած է։ Եւ ահա այդ դրամն ալ կորսուած է ։

— Ո՞վ ըսաւ ձեզի ։

— Միս Գարոլը։ Ինք գանձած է չէքը։ Եւ ես ինքս հաստատած եմ թէ թղթադրամները անհետացած են ։

— Ո՞ւր կը գտնուէին անոնք երէկ երեկոյ ։

— Միս Գարոլ չի գիտեր։ Պահարանը յանձնած է ան Լորտ Էճվարի ցերեկէն ետք ։ Այդ պահուն Լորտ Էճվար կ'աշխատի եղեր իր գրասեղանին առջեւ եւ առեր է պահարանը ու դրեր իր մօտ՝ սեղանին վրայ ։

— Ատիկա կը բարդացնէ խնդիրը, յայտարարեց Փուարօ ։

— Եւ կամ աւելի կը պարզացնէ։ Գալով ստացած իր վէրքին ...

— Շարունակեցէք ։

— Բժիշկը չի կարծեր թէ սովորական դմելիով մը բացուած ըլլայ այդ վէրքը, այլ յատկապէս սրուած եւ մասնաւոր դանակով մը։

Փուարօ մտածկոտ դիրք մը առաւ ։

— Նորէն Լորտ Էճվարը, աւելցուց Ժափ, միշտ կը շարունակէ մնալ իր կատակին վրայ, ինչ որ շատ ալ զուարճալի բան մը չէ։ Մեծ հաճոյք կը զգայ մարդասպանութեան կասկածին տակ դնելով։ Միթէ տարօրինակ չէ՞ այս երեւոյթը ։

— Այո, ըսաւ Փուարօ ։

— Իր հօրեղբօր մահը նախախնամական բարիք մըն է իրեն համար, աւելցուց Ժափ ։ Արդէն բազմած է հիմա շքեղ ապարանքին մէջ ։

— Ո՞ւր կը կը բնակէր առաջ ։

— Մարթէն Սթրիթ, փողոց մը՝ Սէն Ճորճ Րօտի վրայ բացուող, անշուք թաղի մը մէջ։

— Կրնաք նօթագրութեան առնել, Հասթինկ ։

Հնազանդեցայ իրեն, առանց պատճառը գուշակելու։ Քանի որ Րոնալտ այլեւս կը բնակի Րէճէնթ Գաթ, ալ ինչ հարկ իր նախկին հասցէն նօթագրելու ։

Ժափ ոտքի ելաւ ։

— Ինծի համար, Միսս Ատամսն է ոճրագործը։ Դժբախտաբար, սակայն, չեմ կրնար ստուգել բուն պատճառը, որ մղած է այդ կինը ոճրագործութեան ։

— Ես կը ճանչնամ ակներեւ պատճառ ունեցող մէկը, որուն ոչ մէկ ուշադրութիւն կը դարձնէք, նշմարեց Փուարօ ։

— Ո՞վ ։

— Այն անձը, որ, տարաձայնութիւններու համաձայն, կը փափաքի ամուսնանալ Լորտ Էճվարի կնոջ հետ։ Ուրիշ բացատրութեամբ՝ Մերթոնի դուքսը ։

— Կրնայ պատճառներ ունենալ, ըսաւ Ժափ խնդալով, բայց իր դիրքը ունեցող անձնաւորութիւն մը չի կրնար մինչեւ ոճրագործութեան աստիճանին իջնել ։ Սակէ զատ՝ անիկա Փարիզ կը գտնուի ։

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Զաւէն Մարտիկեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Մարտիկեան եւ զաւակը՝ Փաթրիք, Օր. Արլէթ Մարտիկեան, ինչպէս նաեւ Փիլիպպոսեան, Պիզպիզեան, Թորոսեան, Մարտիկեան, Մուքպլրեան, Խաչերիկեան, Քաշըքճեան, Հալաճեան, Մուրատեան, Վարժապետեան (Պուլկարիա), Էրսան, Քաթան եւ Աճէմեան (Պոլիս) ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ԶԱՒԷՆ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 16ին, 57 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Հինգշաբթի (Հոկտ. 21), ժամը 10.45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօ – Փարիզէնի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

13, Ռիւ տը Պիւսի, Փարիզ (6) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Սարոյեան եւ զաւակները, ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ քառասունքի պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտեան Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, հանգուցեալ

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ յիշատակին :

Հանգուցեալին յիշատակը յարգող բոլոր բարեկամները, ընկերները, ծանօթները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ :

×

Այրի Տիկին Զարուհի Ազնաւուրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Նուէր Ազնաւուրեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Գասպաքեան, Տէր եւ Տիկին Զավէն Ազնաւուրեան, Այրի Տիկին Վարդուհի Աճէմեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի (24 Հոկտեմբեր) Մարսէյլ – Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր եւ փեսին նորոգ հանգուցեալ

ՎԱԶԳԷՆ ԱԶՆԱՒՈՐԵԱՆԻ
(Բնիկ Ատափազարցի)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ պիտի մատուցուի եւ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն վախճանեալ Տ. Վրթանէս Արք. Քիպարեանի, Տ. Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի, Տ. Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեանի, հանգուցեալ դպիրներու եւ սարկաւագներու հոգւոյ համար :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալու եւ յարգելու անոնց յիշատակը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը Այրի Տիկին Մէլէք Շմաւոնեանի մահուան քառասունքին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Մաքրուհի Փափուճեանէ քսան ֆրանք, Այրի Տիկին Վարխաթուն Նետիլեանէ քսան եւ Տէր եւ Տիկին Պօղոս Դաւիթեանէ 50 ֆրանք :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՄԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9.30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Արծիւ» ակումբին :

Այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Յովհ. Շիրազի ծննդեան 50ամեակին առթիւ ՄԻՍԱԿ ԱՊԱՃԵԱՆ կ'արտասանէ բանաստեղծին «Սիամանթօ եւ Խաջեզարէ» պոեմը :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Մուտքը ազատ է

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած տեղւոյս Կապ. Խաչի մասնաճիւղի կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Կը խօսի Ընկերուհի ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՄԱՂԱՔԵԱՆ, նաեւ տեղեկութիւններ եւ տպաւորութիւններ Հայաստանէն :

Արտասանութիւն, երգ եւ զանազան անակնկալներ :

Մուտքը ազատ է

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի ժամերգութիւն եւ պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԱՐԻՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ :

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրաց ճաշը, Նոյեմբեր 7ին, ժամը 17ին, Իսիի Խրիմեան սրահը :

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէնի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. եւ ԱՐՇԻՒ Միութեան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Մարսէյլ Ալհամպրայի սրահին մէջ, Շաբաթ, 27 Նոյեմբեր :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

Կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ–ՄԻՐԶԷ

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ գիշեր, Ազգային Տան սրահը :

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ իր շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներու ու խումբերու, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալամպրայի սրահին մէջ :

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

×

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ :

Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն եւ եզանակի առաջին բարեխական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

GROUPE FOLKLORIQUE DU CLUB PARIS - ATHENES
Sous la direction de Mlle YARIMAGAZ
որ պիտի պարէ հռչակաւոր Zorba Le Grecի պարը

GROUPE FOLKORIQUE DE L'ASSOCIATION DE LA JEUNESSE UKRAINIENNE, sous la direcion de Monsieur MAKIAN
Ազգային տարազներով

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73 :

Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ.

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան Բ. ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 21ին, դպրոցի սրահին մէջ :

Օրակարգ.— Ընտրութիւն նոր վարչութեան : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Վերսկսած են Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2–5, Ռիւ Պլէօ 17 :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 22 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10441

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — No 10.441

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ԷՋ ՄԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

Հանրապետութեան նախագահը, վարչապետն ու արտաքին նախարարը բացառիկ պատիւներ ընծայեցին Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան առաջին փոխ-նախագահ մարեշալ Ապտէլ Հաքիմ Ամէրի :

Վարչապետ Փոմփիտու եւ մարեշալը հացկերոյթներու առթիւ եւ առանձին տեսակցութեանց ընթացքին չնշեցին երկու երկիրներու միջեւ աւանդական բարեկամութիւնը վերահաստատելու անհրաժեշտութիւնը :

1963ին, դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատման վաղորդայնին Փարիզ կը հասնէր դեսպան Ապտէլ Մոնէյմ էլ-Նակկար, որ նախագահ Նասրի կողմէ հրահանգ ստացած էր Ֆրանսայի հետ բարեկամութիւնը վերանորոգելու նոր հիմերու վրայ, անկեղծօրէն, առանց պայմանի, փոխադարձ շահերու երաշխաւորումով :

Այդ թուականէն վերջ Ֆրանսա դրամական փոխատուութիւններ ըրաւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան, առանց քաղաքական պայմանի : Հարիւր յիսուն միլիոն տոլար կը հաշուուի տրուած գումարը :

1964 Նոյեմբեր 5ին համաձայնագիր մը կնքուած էր Սուէզի միջազգային ընկերութեան բաժնետէրերուն եւ Գահիրէի կառավարութեան միջեւ, կարգադրելու համար բաժնեթուղթերու հատուցման փշոտ հարցը : Կառավարութիւնը կեդրոնական դրամատան տակ դրած է անհրաժեշտ գումարը՝ բաժնետէրերու պահանջները վճարելու համար :

Համաձայնութիւն գոյացած է նաեւ ֆրանսական դրամատուներու, Օրոստի Պաքի եւ այլ հիմնարկութեանց մասին :

Մառեշալ Ամէր իր մէկ ճառին մէջ յիշելով անցեալի «ցաւալի դէպքեր»ը, ըսած է թէ Ֆրանսացի ժողովուրդը պատասխանատու չէ անոնց համար, այլ որոշ պարագաներ պարտադրած էին զանոնք :

Վարչապետ Փոմփիտուէն հրաժեշտ առնելէ առաջ մարեշալը մանրամասնօրէն պարզած է անոր 1952ի յեղափոխութեան պատճառներն ու նպատակները : Հերքած է կառավարութեան վարիչներուն համայնավարական ձգտում ունենալու կամ Միջին Արեւելքն ու Հիւսիսային Ափրիկէն իրենց մականին տակ միացնելով մեծ կայսրութիւն մը հիմնելու մասին եղած վերագրումները :

Իրենց բուն նպատակն է եղած Անգլիացիները վտարել Եգիպտոսէն եւ իշխանութիւնը յանձնել Վաֆտի, որ քաղաքական մեծագոյն կուսակցութիւնն էր, պայմանաւ որ անիկա վերջ տայ չարաշահութեան եւ հողային բարենորոգումներ կատարէ : Սակայն Վաֆտը չէ ուզած համակերպիլ եւ զինուորականները ակամայ իրենց ձեռքը պահած են իշխանութիւնը :

Ամերիկա մերժած ըլլալով զէնք հայթայթել իրենց, ստիպուեր են դիմել Արեւելքի խորհրդային երկիրներուն :

Սուրիոյ հետ միացումը աշխարհակալական նպատակ չունի եղեր : «Սուրիացիք մեր թեւերուն մէջ նետուեցան եւ մենք ստիպուեցանք ընդունիլ զանոնք» : Նոյնը տեղի ունեցած է Եմէնի մէջ, ուր կարեւոր բանակ մը ունին ներկայիս, բայց երբեք մտադիր չեն կցելու զայն :

Աշխարհակալական ձգտումներ չունին նաեւ Ափրիկէի սեւամորթներու հողերուն վրայ : Ընդհակառակն Ֆրանսա եւ Եգիպտոս կրնան գործակցիլ այդ երկիրներու բարգաւաճման համար :

Պաղեստինի եւ Իսրայէլի մասին եւս խօսած են երկու պետական մարդերը : Եգիպտոս, — ինչպէս Արաբական Լիգայի միւս երկիրները, — ցարդ չէ ճանչցած Իսրայէլի կառավարութիւնը :

Մարեշալը չեշտած է, որ «Պաղեստին արաբական հողամաս է» : Պաղեստինցի գաղթականները պէտք է վերադառնան իրենց հայրենի տուները : Այդ նպատակին հասնելու համար չեն ուզեր պատերազմիլ : Սակայն ստիպուած են նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնել : Չեն հաւատար Իսրայելացիներու հաւատարմութեան : 1956ի յարձակումէն ամիս մը առաջ Պէն Կուրիոն խաղաղասիրական յայտարարութիւններ ըրած էր :

Իսրայէլ կասկածանքով կը դիտէ Ֆրանքօ-եգիպտական բարեկամութեան վերահաստատումը : Սակայն վարչապետ Փոմփիտու եւ արտաքին նախարար Քուվ տը Մուրվիլ հաւատիքներ կուտան թէ Ֆրանսայի բարեկամական քաղաքականութիւնը Իսրայէլի հանդէպ ոչ մէկ փոփոխութիւն պիտի կրէ :

Մարեշալի մեկնումէն առաջ հրատարակուած միացեալ զեկոյցը կը չեշտէ թէ կողմերը տոգորուած են խաղաղութիւնը պահպանելու մասին նոյն ոգիով : Թէ միջազգային յարաբերութիւնները պէտք է հիմնուին ուրիշ երկիրներու գործերուն չմիջամտելու եւ ժողովուրդներու ինքնորոշման սկզբունքներուն վրայ : Բարգաւաճ ու թերաճ երկիրները պէտք է գործակցին : Երկու երկիրներու միջեւ առեւտուրի զարգացման զարկ պէտք է տրուի : Առկախ հարցերը կարճ ժամանակի մէջ պէտք է կարգադրուին : Ֆրանսա ուրախ է, որ ֆրանսերէն լեզուն եւ մշակոյթը Եգիպտոսի մէջ լայն ծաւալ կը ստանան : Գահիրէի կառավարութիւնը իր կողմէ հաճոյքով կ'արձանագրէ, որ արաբական ու իսլամական ուսումները հետզհետէ կարեւոր համեմատութիւններ կը ստանան Ֆրանսայի մէջ :

Գիտական մարզին մէջ եւս երկու երկիրները պիտի գործակցին իրարու հետ :

Թէ՛ ֆրանսական եւ թէ եգիպտական մամուլը գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն մարեշալ Ամէրի այցելութեամբ ձեռք բերուած արդիւնքները, յօգուտ երկու երկիրներու :

Նոր էջ մը կը բացուի Ֆրանքօ-եգիպտական յարաբերութեանց համար :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՐՀԱՐՏԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

ԵՐԿՈՒՔՈՎ ԵՒՐՈՊԱ ՉՈՒԶԵՐ

Լուտվիկ Էրհարտ Դաշնակցային Հանրապետութեան վարչապետ վերընտրուեցաւ բացարձակ մեծամասնութեամբ, ըստանալով 272 ձայն 200ի դէմ եւ 15 երեսփոխաններու ձեռնպահութեամբ : Դէմ քուէարկեցին ընկերային դեմոկրատները իրենց ամբողջական կազմով : Կառավարական համախմբման 15 ներկայացուցիչները ձեռնպահ մնացին : Այս քուէարկութենէն եօք, Էրհարտ Հանրապետութեան նախագահին ներկայացած է, որ իրեն յանձնած է պաշտօնական փաստաթուղթը, վաւերացնելով իր նշանակումը, ապա վարչապետը երդում ըրած է յարգելու Սահմանադրութիւնը, Խորհրդարանին առջեւ :

Նախքան վստահութիւն ստանալը, Էրհարտ քրիստոնեայ-դեմոկրատներու խորհրդարանական խմբակցութեան առջեւ ներկայացուցած է իր քաղաքական ծրագիրը ներքին թէ արտաքին ճակատի վրայ : Շեշտած է թէ ցարդ տարուած արտաքին քաղաքականութիւնը պիտի շարունակուի, հարկ եղած ճկունութեամբ որպէսզի յարմարի պայմաններուն : Վարչապետը կրկնած է թէ գերմանական քաղաքականութեան գերագոյն նպատակն է՝ երկրին միութեան վերահաստատումը : «Խորհ. Միութեան քաղաքականութեան կարծրացումը դաշնակցային Հանրապետութեան հանդէպ, ըսած է Էրհարտ, մեզ կը տանի խորհելու թէ խորհրդային ղեկավարները պատրաստ չեն մեզի զիջելու վերամիացումը մեր կողմէ տնտեսական առաւելութիւններու փոխարէն» :

Ֆրանսայի հետ հաշտութիւնը եւրոպական միութեան մը կենսական պայմանն է, բայց չի կրնար Եւրոպան փոխարինել : Որեւէ լուծում որ երկուքներու Եւրոպա մը կը նախատեսէ անընդունելի է :

Ներկայ պայմաններու մէջ, կարելիութիւն չկայ Ֆրանսայի հետ գործակցելու հիւլէական մարզերուն մէջ : Ատլանտեան Ուխտի բարեփոխման մը պարագային, Գերմանիա չի կրնար հրաժարիլ ամբողջականացման մը սկզբունքէն եւ վերադառնալ ազգային բանակներու զինակցութեան մը դրութեան : Գերմանիա յանձն առած է հիւլէական, կենսաբանական կամ քիմիական զէնք չշինել, չի կրնար միակողմանի կերպով ջնջել իր յանձնառութիւնը : Վերջապէս ապագինման որեւէ քաղաքականութիւն պէտք չէ վնասէ երկրին ապահովութեան կամ ամրապնդէ գերմանական բաժանումը : Այդ ուղղութեամբ, Գերմանիա հաւատարիմ կը մնայ «Հալշթայն վարդապետութեան», այսինքն Դաշնակցային Հանրապետութիւնը կը խզէ այն բոլոր երկիրներուն հետ որոնք դեսպան կը փոխանակեն արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեան հետ :

Ատենաւորը ցոյց տուած է սակայն թէ գոհ չէ : Հարցուցած է թէ ո՞վ պիտի ըլլայ Արտաքին Նոր նախարարը եւ մեղադրած է Էրհարտը որ բացատրած է թէ ներկայիս հիւլէական ոչ մէկ գործակցութիւն կրնայ ըլլալ Ֆրանսայի հետ :

Հակառակ այս ելոյթին, Շրէօտէր Արտաքին նախարար կը մնայ :

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախարարաց հերթական խորհուրդը պաշտօնական փուլի մէջ դրած է Դեկտեմբեր 5ի նախագահական ընտրութիւնը :

Ներքին նախարարը նախ արդարացուցած է որոշուած թուականին ընտրութիւնը : Նշած է թէ 1948էն ի վեր առաջին անգամն է որ Հանրապետութեան նախագահը պիտի ընտրուի հանրաքուէով :

Թեկնածութեան վերջին պայմանաժամ որոշուած է Նոյեմբեր 16 : Հոկտեմբեր 29ին Պաշտօնաթերթը պիտի հրատարակէ այն հրովարտակը որ կը հրաւիրէ ժողովուրդը քուէարկելու եւ հակակշռի յանձնախումբ մը կը հաստատէ :

×

Արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլի յայտարարութիւնները սակայն մեծ խրախուսանք ստեղծած են եւրոպական երկիրներու մէջ :

Ազգ. ժողովին առջեւ, արտաքին նախարարը յայտնեց թէ Ֆրանսա կը մերժէ վերսկսիլ բանակցութիւնները Հասարակաց Շուկայի անդամներուն հետ մինչ կը կարծուէր թէ Սփաքի հաշտութեան փորձը որոշ ընդունելութիւն գտած էր ֆրանսական կառավարութեան մօտ : Ներկայիս Ֆրանսա Հռոմի դաշինքին վերաքննութիւնը կ'ուզէ :

Քուվ տը Միւրվիլ պատմականն ընելէ ետք Պրիւսէլի տագնապին, յայտնած է թէ Հալշթայն յանձնախումբին չի մնար իր տեսակէտները պարտադրել մանաւանդ երբ անոնք քաղաքական բնոյթ ունին : Համաձայնութեան գալու միակ պայմանը կը մնայ ամբողջական վերաքննութիւն մը Հռոմի դաշնագրին :

Այս յայտարարութիւնը պատճառ դարձած է որ անմիջապէս դադրին Սթրազպուրկի եւ Լա Հէյի նիստերը : Հաւանական կը նկատուի որ Ֆրանսայի այս նոր դիրքը ճակատագրական եւ մը ունենայ Հասարակաց Շուկային համար :

×

Թուլուզի մէջ տուած իր մամուլի ասուլիսին մէջ Միթրան յայտնեց թէ միայն ինք է որ տարբեր բան մը կը ներկայացնէ, այսինքն իսկական ընդդիմութիւն մը : Իրեն համար միւս բոլոր թեկնածուները աջի թեկնածուներ են, Ձախը միայն ինքն է :

Յայտնած է նաեւ թէ իր ընտրութեան վաղորդայնին պիտի լուծէ Խորհրդարանը :

Թուաբանական հաշիւներու վրայ հիմնուելով, Միթրան կը խորհի վեց միլիոն ձայն ստանալ եւ համեմատականի մնալու պարագային, չահիլ Բ. քուէարկութեան (Դեկտեմբեր 19) :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ կացութիւնը միշտ մըտանգաւոր կը նկատուի եւ Սուքարնօ ալ կրնայ զոհ երթալ հակահամայնավար հոսանքին որ տարածուած է ամբողջ երկրին մէջ : Անկարելի չի նկատուիր որ բանակին դէմ նոր ապստամբութիւն մը ծագի :

ՌՈՏԵԶԻՈՅ վարչապետ՝ Իան Սմիթ յայտնեց թէ միակողմանի անկախութեան համար սկզբունքի որոշում մը տրուած է, որ ներկայիս պիտի չհրապարակուի :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ կառավարութիւնը կրկին պատիւի արժանացուց մառեշալ Պոնիատովսկին, որուն արձանը քսան տարիէ «աքսորուած էր» :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը շատ «հետաքրքրական» բացատրութիւն մը տուած է առջի օր Կլազկօ-Լոնտոն թղթատարական կառախումբին աւազակութեան մասին : Ըստ Ռուսերուն ամբողջ գողութիւնը բեմադրուած էր բրիտանական գաղտնի սպասարկութեանց կողմէ : Մոսկուա, ի մօտոյ, անժխտելի փաստեր պիտի տայ : Այս գողութիւնը պատրաստուած է եղեր այն վախով որ աշխատաւորականները կը ցեղչեն իրենց վարկերը : Այս յայտնութիւնները շատ զուարճացուցած են Անգլիացիները, որոնք բաւական խմուռ ունին առանց Ռուսերուն օգնութեան ... : Ոմանք, ինչպէս կը գրէ «Տէյլի Միրըր» շատ գոհ են որ բրիտանական գաղտնի սպասարկութիւնները այսքան բարձր վարկ կը վայելեն Ռուսիոյ մէջ, մինչ իրենց երկրին մէջ, բարեսիրական վաճառքի մը կազմակերպութիւնն իսկ չեն յանձներ :

ԱՆՏԻՈՔԻ Մելքի-Կաթոլիք Մաքսիմոս Դ. Պատրիարքը Փարիզ հասաւ առջի օր, պաշտօնական այցելութեան : Յաջորդ օրը ճաշի հիւրն էր տը Կոլի : Յայտարարեց թէ շատ գոհ է որ Փարիզ է : Կարդինալ Մաքսիմոս Հալէպ ծնած է 1878ին եւ քահանայ ձեռնադրուած Լիբանանի մէջ, 1905ին : Զորս հարիւր հազար հաւատացեալներու պետն է, որոնք կ'ապրին Սուրիա, Լիբանան, Յորդանան, Իսրայէլ եւ Եգիպտոս :

ՏԻՐԱՍԷՐ ԴՐԱՍՏԱՄԱՏԸ

Մեր պատմութեան ամէնէն գեղեցիկ եւ ողբերգական էջերէն մին կը կազմեն Արշակ Բ·ի կեանքն ու պատերազմները (350 – 367) : Կրքոտ էր Արշակ, քաջ եւ անխոհեմ, բայց ունէր մեծ ծրագիրներ միաձոյլ Հայաստան մը կազմելու՝ ջնջելով այն կիսանկախ հայ նախարարները որոնք վտանգ էին համազգային պատերազմներու ժամանակ: Ազնուականներու մեծ մասն իրեն դէմ էին, բայց հասարակ ժողովուրդը եւ զինուորականութիւնը զինքը շատ կը սիրէին: Առասպելական տիպար մը, որքան Մամիկոնեան քաջարի զօրավարներու հետ սխրալի էջեր տուաւ մեր պատմութեան, այնքան գեղեցկօրէն վիպական մնաց իր մահով :

Մտիկ ընենք Բիւզանդ պատմիչին :

Հայոց Թագաւորն Արշակ տակաւին կենդանի էր Պարսիկներու Թագաւորութեան իշխանութեան տակ Խուժաստանի (Ներկայ Աֆղանիստանի սահմաններուն վրայ) կողմերը Անդմըշըն բերդին մէջ, այսինքն Անյուշ կոչուած բերդին մէջ : Այսպիսով Հայերու եւ Պարսիկներու պատերազմները դադրեցան: Բայց Քուշաններու Արշակունի Թագաւորը՝ որ Պահլ քաղաքը կը նստէր, պատերազմի բռնուեցաւ սասանեան Պարսիկ Շապուհին դէմ :

Շապուհ հաւաքեց բոլոր պարսիկ զօրքերը, անոր դէմ պատերազմելու համար: Հետը տարաւ նաեւ Հայոց ձիաւոր գունդերը որ գերի բռնուած էին. նոյնիսկ Արշակ Թագաւորին ներքինին ալ հետը պատերազմի տարաւ :

Հայոց Արշակ Թագաւորը ներքինի մը ունէր, հաւատարիմ պաշտօնեայ եղած էր, սիրելի ներքինի մը որ մեծ իշխանութիւն եւ պատիւ ունէր արքունիքին մէջ, իր անունն էր Դրաստամատ :

Երբ Քուշաններու Թագաւորին եւ Պարսիկներու Թագաւորին մէջ ճակատամարտը սաստկացաւ, չարաչար կերպով կը կոտորէին քուշանները պարսիկ բանակը, շատերը գերի բռնեցին, եւ կէսն ալ հալածելով քշեցին :

Իսկ Դրաստամատ ներքինին, Հայոց Տիրան Թագաւորին տարիները եւ անոր Արշակ որդիին ժամանակ՝ թէ գաւառապետ էր եւ թէ հաւատարիմ պահապան արքունի գանձերուն որ Անգեղ բերդին մէջն էր· աղին անդին գտնուած բոլոր արքայական բերդերն իր իշխանութեան տակն էին, մինչեւ Ծոփաց (այժմեան Խարբերդ) աշխարհի Բնաբեղ բերդը արքունի գանձարան էր· իսկ իր աթոռը (այսինքն պատիւը) բոլոր նախարարներէն վեր էր:

Դրաստամատ ներքինին, Անգեղ բերդին իշխանն ալ գերի տարած էին Պարսկաստան՝ երբ Հայոց Արշակ Թագաւորը բռնեցին :

Այս Դրաստամատն ալ ճիշդ պատերազմի այն տեղը կը գտնուէր ուր Քուշանները նեղը դրին Պարսիկներու Շապուհ Թագաւորը: Բայց ան մեծ քաջութեամբ կռուեցաւ Շապուհ Թագաւորին համար ալ· զինքը մահէն ազատեց, Քուշաններէն շատեր սպաննեց եւ ախոյեաններու գլուխները անոր առջեւը նետեց: Ազատեց Պարսիկներու Շապուհ Թագաւորը վտանգներէն· երբ ան պաշարուած էր կատաղի պատերազմի ժամանակ :

Երբ պատերազմը վերջացաւ եւ Պարսիկներու Շապուհ Թագաւորը Ասորեստան դարձաւ, շնորհակալութիւն յայտնեց ներքինի Դրաստամատին՝ իր արժանիքներուն համար, եւ ըսաւ.

— Բան մը խնդրէ ինձմէ, ինչ որ կ'ուզես պիտի տամ քեզի, եւ ոչ պիտի չըսեմ:

— Ես քեզմէ ոչ մէկ բանի պէտք ունիմ, ըսաւ Դրաստամատ Թագաւորին, միայն ինծի հրաման տուր որ երթամ, տեսնեմ իմ բնական տէրս՝ Հայոց Արշակ Թագաւորը, եւ օր մը միայն, երբ իրեն երթամ, հրաման տուր արձակել զայն իր կապանքներէն, եւ ես իրաւունք ունենամ, անոր գլուխը լուալու, օծելու (հոտաւէտ իւղերով), հագուեցնելու իր պատմուճանը, սեղանի նստեցնել, առջեւը խորտիկներ դնել, գինի տալ եւ նուագարաններով ուրախացնել. ճիշդ մէկ օր :

— Խնդրածդ շատ դժուար խնդիրք է, ըսաւ Շապուհ Թագաւորը, որովհետեւ շատ հին ժամանակներէն, որ Պարսիկներուն Թագաւորութիւնն հիմնուած է, այդ բերդը Անյուշ բերդ կոչուած է. ոչ մէկ մարդ եղած է որ Թագաւորներուն յիշեցուցած ըլլայ՝ մէկու մը համար որ այդ բերդին մէջ բանտուած է, թող թէ յիշեցնել ինձ հաւասար Թագաւորի մը համար, իմ հակառակորդիս համար, որ շղթայուած է այդ բերդին մէջ: Ջիս ալ նեղութեան մէջ դրիր եւ դուն գքեզ մահուան դատապարտեցիր յիշեցնելով Անյուշ բերդը, հակառակ մեր արքայական օրէնքներուն, արիական հին օրերէն ի վեր :

Բայց քու արդիւնքներդ մեծ են, ինձ համար, ինչ որ խնդրեցիր, գնա՛, թող տրուած ըլլայ: Սակայն քեզի համար աւելի լաւ էր քու անձիդ օգտակար բան մը խնդրել, նահանգներ, կամ գաւառներ կամ գանձեր: Բայց քանի որ այդ խնդրեցիր, թող Արիներու (Պարսիկներու) Թագաւորութեան օրէնքներէն վեր ըլլայ, գնա, թող քեզի շնորհուի ինչ որ խնդրեցիր ինձմէ իբր փոխարէն :

Անոր տուաւ հաւատարիմ Թիկնապահ մը եւ հրովարտակ մը արքունի մատանիով կնքուած, որպէսզի երթայ Անդմըշըն բերդը, եւ ինչ որ կ'ուզէ, ինչ որ խնդրեց, ընէ շղթայուած Արշակին համար, որ առաջ Հայոց Թագաւորն էր :

Գնաց Դրաստամատ Թիկնապահին հետ՝ Թագաւորական հրովարտակը ձեռքը՝ Անյուշն բերդը. տեսաւ իր բնական տէրը: Արձակեց Արշակն իր երկաթէ կապանքներէն, ձեռքերուն եւ ոտքերուն երկաթներէն, վզի շղթաներէն եւ ծանրոցներէն:

Լուաց անոր գլուխը, բոլոր մարմինը լուաց, հագուեցուց ազնիւ պատմուճանը· եւ բարձեր շարեց եւ նստեցուց, առջեւը դրաւ ընթրիքի սեղան ինչպէս օրէնք էր Թագաւորներուն· գինի դրաւ առջեւը հին օրերու պէս, հանգչեցուց, զայն մխիթարեց եւ նուագարաններով ու գուսաններով զայն ուրախացուց :

Աղանդերի տալու ժամանակ, անոր առջեւը դրին միրգ, խնձոր, վարունգ եւ ամիճ (անծանօթ պտուղ մ'է մեզի համար) որպէսզի ուտէ, դանակ մ'ալ տուին որ կտրէ եւ ուտէ, ինչպէս որ ուզէ:

Դրաստամատ զինքը շատ ուրախացուց, ոտքի կանգնած զինքը կը մխիթարէր : Երբ գինին խմեց աչքերը կարմրեցան, գինովցաւ ու հպարտացաւ եւ ըսաւ .

— Վա՜յ ինձ Արշակիս, ո՞յպէս, հո՞ս պիտի հասնէի, այս բանե՞րը պիտի հանդիպէին ինծի ...:

Այս ըսելով, դանակը որ ձեռքին մէջն էր, որով միրգ կամ ամիճ պիտի ուտէր, զարկաւ իր սրտին եւ տեղն ի տեղ մեռաւ մինչ բարձին վրայ նստած էր :

Իսկ Դրաստամատ երբ զայն տեսաւ, յարձակեցաւ, դուրս քաշեց դանակը անոր սրտէն եւ զարկաւ իր կուշտին, եւ նոյն տեղը նոյն ժամուն ինքն ալ մեռաւ :

ՓԱՒՍՏՈՍ ԲԻՒԶԱՆԴ

Արշակի մահով Հայ – Պարսիկ պատերազմները չվերջացան, եկաւ Ձիրաւի պատերազմը, ուր հայ – բիւզանդական բանակները ջախջախեցին Շապուհ թագաւորին ուժերը եւ այնպիսի հայրենասէր, տիրասէր եռանդով պատերազմեցան Մուշեղեան գունդերը որ Շապուհ հիացած գոչեց.— Երանի՜ որ Հայոց գունդին տէրն է, այսպիսի միաբան եւ նուիրուած զօրքերու: Փառաւոր էջեր Հայոց պատմութեան որ ոսկեղէն թուականներ կը կազմեն մինչեւ վերջին Յիսնամեակը :

«ՏԻԳՐԱՆ ԴԵՒՈՅԵԱՆՑ»

Պարտէզէդ վարդեր քաղեցի, վիրաւորուեցան մատներս: Ի՛նչ փոյթ··
Կը ցօղեմ արցունքներս վարդաբոյր թօշնած ծաղիկիդ վրայ, որ մնայ թարմ, ինչպէս յիշատակը ա՛յն օրերուն :

Տիգրան ծնած էր Երեւան: Մէկն էր անոնցմէ որոնք կը ծնին ապրելու համար եւ կը մեռնին դժուարաւ: Հայաստանի Հանրապետութեան օրերուն եկած էր Պոլիս, զինուորական հետախուզողի պաշտօնով իբր նախկին ռուսական սպայ եւ ճարպիկ հետախոյզ, տեսնելու, լսելու եւ հաղորդելու կարեւոր գործով :

Յաճախ կ'երեւէր զինուորական համազգեստով Թօքաթլեան պանդոկի շրջակայքը, երբեմն քաղաքացի, երբեմն մուրացիկ Պապ – Ալիի դուռը, եւ ո՞վ գիտէ նաեւ ո՞ւր եւ ո՞ր անկիւնը փողոցին՝ լըրտեսելու բաներ, որոնք կապ ունէին Հայաստանի նորաստեղծ Հանրապետութեան գործերուն հետ: Իր ուսումը ստացած էր ռուսական մասնագիտական վարժարանի մէջ եւ ռուսերէնէ զատ կը խօսէր նաեւ ֆրանսերէն, գերմաներէն, թուրքերէն եւ անգլերէն : Այնքան ճարպիկօրէն եւ նուիրումով կը կատարէր իր գործը որ Զօրավար Նազարբէկովի հրահանգով զինք նշանակեցին պետ՝ Հայաստանի հետախուզական բաժանմունքի :

Նուիրեալ Հայ մը՝ Տոքթէօր Թօփճեան, հայկական Փրէս – Պիւրոյի մէկ անդամը, որ միեւնոյն ժամանակ Պոլսոյ ելեկտրական հանրակառքի ընկերութեան ընկերային յարաբերութեանց դիւանի պետն էր, փոխադարձ կ'օգնէր եւ կ'օգտուէր Տիգրանի տեղեկութիւններէն, անոր միջոցաւ տրամադրելով Հանրապետութեան՝ այն լուրերը որոնք կրնային օգնել անոր ամրապնդման: Թօփճեան, որ Ռամկավար Ազատական էր, Պոլսոյ մէջ կատարուած առաջին սղահանդէսին, ըսած էր Բըթի Շանի Թատրոնի բեմէն, որ «կը հանէր իր գլխարկը այն կուսակցութեան առջեւ, որ մեծագոյն զոհերու թիւը տըւած էր Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումին» :

Բան մը որ շատ դէշ ազդած էր Տիգրանի վրայ, այն էր որ իր լուրերուն չէր տրուեր անհրաժեշտ կարեւորութիւն եւ ստիպողական հանգամանք, մինչ ինք լաւագոյն ուշադրութիւնը եւ ջանքը կը տրամադրէր զանոնք ստանալու եւ հասցնելու համար իրենց: Այսպէս Հայաստանի Հանրապետութեան վերջին կռիւներու մասին, փաստացի վաւերաթուղթեր ստացած եւ ղրկած էր Երեւան: Օրինակ՝ Յունական յարձակման Թուականն ու կարգը, որ պէտք էր զուգորդուած ըլլար Հայկականին հետ: Քեմալի պատրաստութիւնները եւ հայկական պաշտպանողականը տկարացնելու համար եղած ճիգերու եւ պատրաստութեանց փաստերը, որոնց ստացման համար անգլիական հետախուզական մարմինը վճարած էր Թօփճեանի կամ Փրէս – Պիւրոյի միջոցաւ հազարաւոր անգլիական ոսկի, մինչ ինք ձրի ընդօրինակած էր զանոնք Հայաստանի համար : Օրերով եւ ժամերով Քոտի վերածուած էին եւ գիշերանց յունական Ալվերոֆ մարտանաւին անթէլ կայանին միջոցաւ հաղորդած Երեւան, այն վստահութեամբ որ Երեւանի կառավարութեան վարիչները այսպէս ծանօթացած ըլլալով պատրաստուած Թակարդին պիտի ընէին կարելին ու կարեւորը վիժեցնելու համար աղէտը :

Եւ օրեր սպասեց փոխուած բան մը տեսնելու հայկական կառավարութեան քաղաքական ընթացքին մէջ : Կրկնեց իր լուրերը նոյն անթէլով այս անգամ տարբեր անձերու, որպէսզի մի գուցէ ստացուած չըլլան: Այն զոր պիտի ընէին Հայերն ու Յոյները միաժամանակ Քեմալի ուժերուն դէմ, ըրին Թուրքերը՝ յարձակելով Յոյներու վրայ Իզմիրի շրջանը եւ Երեւանի Հանրապետութեան դէմ: Կատաղի վազք էր դարձած այդ օրերուն Տիգրան եւ շուտով մեկնեցաւ Երեւան, ճշդելու իրերը :

Ըսին իրեն որ չէին հաւատացած ընաւ դաշնակից կառավարութեանց մէկին կամ միւսին այսքան անլուր գործակցութեան Քեմալի հետ, որպէսզի դուրս թափէ Յոյները իրենց դիրքերէն եւ յարձակի «փոքր դաշնակից» Հայաստանի վրայ: Կըրկին խաբուած էր Դշխուհին Հայաստան, վստահելով խօսքերու վրայ միայն: Աղէտը պատահելէն ետք, երբ կրկին տեսնողներ եղան վարչապետ Խատիսեանը, այս վերջինը պատասխանեց որ չկրցան հաւատալ լուրին անկեղծութեան : Հետեւաբար առ ոչինչ ծառայած էին բոլոր ջանքերը այս շարժումին :

Յաջորդող բոլշեւիկեան դէպքերու ընթացքին՝ Տիգրան կրցած էր խոյս տալ եւ հաստատուիլ Պոլիս, անկէ ալ Փլօէշթի (Ռումանիա) մօտիկը Դրոյին, որու վստահութիւնը կը վայելէր :

Անշուշտ աւելորդ է որեւէ բացատրութիւն այս եւ սոյն նման ուրիշ դէպքերու մասին:

Տիգրան հրաշալի յիշողութիւն ունէր եւ գոց գիտէր զինուորական ուժերու դասաւորումը ամէն կողմ եւ մասնաւորաբար մօտիկ շրջաններուն: Կարելի էր հարց տալ, թ՞նչ ուժ եւ դասաւորում կայ պարսկական սահմանին վրայ եւ իսկոյն կուտար թիւերը եւ անունները ջոկատնե-

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

— Այլ եթէ այդ խնամութիւնը ես ինձ, իմ նպատակների համար անհրաժեշտ համարէի, մէկ խօսքով մի բախտաւորութիւն, այն ժամանակ չէ՞ր կամենալ արդեօք մէկիկի թողնել այդ երեւակայական ցնորքները եւ հօրդ լաւութիւնը միայն աչքի առաջ ունենալ ...

— Քո լաւութի՞ւնը, հայր... բացագանչեց Երանուհի ընդմիջելով հօրը. ուրեմն քո լաւութի՞ւնը ուզում ես ապահովել, հիմնել աղջկանդ դժբախտութեան մէջ. ոհ, չէ, անկարելի է որ դու այդ բանին հաւանութիւն տաս :

— Գուցէ հարստութեան հրապոյրը մի բոպէ գրաւած լինի քո սիրտը, սակայն, խորհիր մի անգամ, որ այդ բանը ուրիշ մի արդիւնք չունի ինձ համար, բայց միայն դառնացնել իմ գրեթէ բանտարկեալի վիճակս, զուրկ ամէն իմ տարիքս ունեցող աղջկանց անմեղ հաճոյքներից. անմայր, տխուր, լքեալ, մինչեւ անգամ չվայելելով քո խանդաղատանքը, աշխատում եմ լցնել իմ մենարանի առանձնութիւնը մօրս քաղցր յիշատակով, որ միակ սփոփանքս եւ սրբազան պարապմունքս է: Դու ուզում ես նրանի՞ց էլ զրկել զիս, ուզում ես այս սուրբ յիշատակով տոչորող ու շնչող սրտին մէջ մի օտարի դէմ յակամայս ատելութի՞ւն սերմանել, որի անշուշտ գերին կամ վերջ ի վերջոյ զոհը կարող եմ դառնալ, ո՛չ, հայր իմ, ո՛չ: Աստուած չի ներիր այդ բանը, չի թողնիր որ վաղամեռիկ մօր գերեզմանը նրա աղջկանը հարսանեաց պսակին սեղան եւ զոհի բագին դարձնեն:

Արցունքները խզկեցին ձայնը կոկորդում եւ սկսեց հեծկլտալ, մինչդեռ հայրը՝ երկու ձեռքերը քամակին վրայ ծալած, կատաղի աչքերը գետին սեւեռելով, աջ ու ձախ ման կուգար սրահին մէջ : Ցանկարծ երկու երեք անգամ կեղծ հազաց, իբրեւ թէ մի զայրոյթի ալիք խեղդել ուզենար կուրծքին մէջ, մօտեցաւ աղջկան, կանգնեց մօտը, ու աջ ոտքը մեքենայաբար դողացնելով, ցասկոտ հեգնութեամբ ասաց .

— Այսպէս ուրեմն, հա՞... : Այս է իմ այսքան տարուան քեզ տուած դաստիարակութեանս պտուղը, դպրոցում ստացած ուսումները հօրդ կամքը քեզ բռնաբարե՞լ սովորեցրին, նրան դառն եւ լիրբ պատասխաննե՞ր տալ, ընդդիմանա՞լ :

Այստեղ նկատելով Երանուհու յակամայս ցաւալի մի շարժումը, ձայնը մեղմեց եւ համոզողական կերպով բառերը շեշտելով, շարունակեց .

— Հասկացիր զոնեայ միանգամ ընդմիշտ, որ ես ոչ ոքի չարիք չեմ կամենար, ո՞ւր մնաց իմ աղջկանս, սակայն չեմ էլ թոյլ տար, որ այլք նոյնը ցանկանան ինձ համար, մանաւանդ երբ ձեռնարկած գործիս մէջ նիւթական շահերս լինեն ինձ շարժառիթ · այն ատեն վա՜յ նորան, որ կը յանդգնի խոչընդոտ կանգնել իմ ճանապարհի վերայ ... Անկասկած ես անարգել կը փշրեմ եւ յառաջ կը գնամ, ով որ լինի, կատուին ճիրանները, մինչեւ անգամ օձին թունաւոր կարող եմ խլել, եթէ ինձ վնասել ուզենան ... հէ, հէ ... — Երանուհի գլուխը կը շարժէր միշտ մերժողական կերպիւ : Գոզթունի այս տեսնելով, մռնչեց ·

— Մայրդ էլ յամառ էր քեզ նման, բայց վերջապէս լռեց ...

Այս վերջին բառերը՝ զայրագին հեգնութեամբ արտասանուած, չարաչար վիրաւորեցին համբերատար աղջկան, այնպէս որ քիչ մնաց նուաղեալ գետին ընկնէր: Սակայն բոլոր ուժը քաղելով իր որդիական սիրոյն մէջ, ազնիւ խրոխտութեամբ բարձրացուց գլուխը եւ բողոքանաց յստակ մի ձայնով, որ յատուկ է ընդհանրապէս երկար ժամանակ ընկճեալ եւ բռնաբարեալ անձանց, որոնք ի վերջոյ իրաւամբ կ'ապստամբին, գոչեց·

Գ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(7 Շար.)

ՔՍԱՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ԷՐ...

(ԼԱՎԱԼԻ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆԸ)

ԽՄԲ.— Ըր Մոնտի մէջ, փաստաբան Ժաֆրէ հետեւեալ տողերով կը վերյիշէ Փիէր Լավալի գնդակահարութիւնը :

1945 Հոկտեմբեր 15ին, այսինքն ճիշդ քսան տարի առաջ, փորձելէ ետք վերջ դնել իր կեանքին՝ «Թոյնով, ինչպէս Հռոմէացիները», Փիէր Լավալ կ'իյնար գնդակահարութեան ջոկատին գնդակներուն տակ :

Այսպէս վերջ կը գտնէր կեանք մը, որ Շաթելտոնի պանդոկապետի մը զաւակը հասցուցած էր քաղաքական բարձր պաշտօններու՝ երրորդ Հանրապետութեան շրջանին, դառնալէ առաջ աջ — բազուկը Ֆրանսայի Մառեշալին :

Գնդակահարութենէն քանի մը շաբաթ առաջ, ընկերակցութեամբ Ժ. Պարատիւքի եւ Ա. Նոտի, կը մտնէի խուցը այն մարդուն, որուն պաշտպանութեան պարտականութիւնը ստանձնած էինք :

Փիէր Լավալի բացառիկ ջերմութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործեց վրաս :

Ի՞նչպէս իր բացառիկ իմացականութիւնը այս վախճանին հասցուցած էր զինքը :

Փիէր Լավալի քաղաքականութիւնը պատմութեան դատաստանին յանձնուած է, եւ ինծի չիյնար հոս ներկայացնել պաշտպանողական մը, որ պարագաները թոյլ չտուին մեզի ստանձնելու բարձր ատեանին առջեւ : Այսուհանդերձ, մահուան քսանամեակին առթիւ կ'ուզեմ սեղմ գիծերով ուրուագծել հանգրուանները, որոնք դրոշմեցին այս կեանքին վերջին տարիները :

Երբ կը ձախողի 1944 Օգոստոսի իր փորձը (Ազգ. Ժողովի նիստ Փարիզի մէջ), Փիէր Լավալ կը ստիպուի Գերմանացիներուն ընկերանալ իրենց նահանջին մէջ :

1945 Ապրիլին, երբ գերմանական քայքայումը ակներեւ դարձաւ, նախ ապաստանարանի իրաւունք խնդրեց զուիցեր. կառավարութենէն, իսկ երբ մերժուեցաւ, Նախարար Ռահմ անոր տրամադրութեան տակ դրաւ օդանաւ մը, որ զինքը պիտի տանէր Սպանիա :

Լավալ այդ օրերուն չէր մտածեր կամաւոր կերպով Ֆրանսա վերադառնալու մասին: Կը յիշէր ազդարարութիւնը՝ իրեն հաղորդուած դիմադրական ճակատի քաղաքական դէմքերէն մէկուն կողմէ, որուն հետ պատերազմէն առաջ կը մշակէր բարեկամական յարաբերութիւններ. «Լավալ պիտի չդատուի, պիտի գնդակահարուի, իրեն համար որեւէ ապաստան գոյութիւն չի կրնար ունենալ Եւրոպայի, ոչ իսկ Սպանիոյ մէջ: Թող Արժանթին երթայ, եթէ կրնայ »:

Սակայն այդ շրջանին հարկ չկար Արժանթին երթալ : Մտածեց միայն Սպանիոյ մասին: Միշտ լաւ յարաբերութիւններ պահած էր Ֆրանքոյի հետ : Քիչ մը սպաներէն ալ կը խօսէր ...

Ֆրէնի բանտին մէջ ան ինծի դիտել տուաւ, թէ չէր փորձած խուսափիլ իր ստանձնած պատասխանատուութիւններէն, այլ՝ արդարութենէ մը զոր արագ եւ անողոք կը նախատեսէր :

Այսուհանդերձ երբ Սպանիոյ մէջ իմացաւ թէ Փեթէն Ֆրանսա վերադարձած էր «պահանջելու համար որ դատուի իր երկրին արդարութեան կողմէ», որ ծեր մառեշալին դատը սկսած էր, եւ շատեր կ'աշխատէին, նիստերու ընթացքին, զինքը՝ Լավալ քաւութեան նոխազ դարձնել համագործակցութեան քաղաքականութեան, մտածեց Ֆրանսա վերադառնալ՝ ինքզինք արդարացնելու համար:

Ակներեւ է սակայն թէ իր այս անկեղծ միտքը — հաւատացած եմ ատոր — կը հակակշռուէր այն վախին հետ, թէ յանձնուելու պարագային ինքզինք պիտի վտանգէր: Որով, նոյնքան վստահ եմ, թէ վերադառնալու որոշում տալէ առաջ պիտի սպասէր՝ մինչեւ որ կիրքերը հանդարտէին, եթէ երկիրէն հեռանալու համար կրած չըլլար ճնշումներ՝ սպանական իշխանութիւններուն կողմէ :

Ճիշդ է, թէ Լավալի անունը չէր արձանագրուած դաշնակիցներու պատերազմի ոճրագործներու ցանկին մէջ, բայց, ապահովաբար, Զօր. Ֆրանքօ ուզեց գրաւական մը տալ Ֆրանսական կառավարութեան եւ դաշնակիցներուն՝ որպէսզի փորձէ մոռցնել տալ Առանցքին հանդէպ իր ցուցաբերած երբեմնի համակրական զգացումները : Ցամենայն դէպս, Լավալ այդպէս կը մտածէր :

Իր գնդակահարութեան նախօրէին Լավալ վերստին ինծի դառնութեամբ կարդալ կուտար այն նամակը, զոր 1939 Մարտ 2ին, Պուրկոսէն, Ֆրանքօ ուղղած էր իրեն. «Յաղթանակի ժամուն, մենք միայն կրնանք շնորհաւորել լաւ Ֆրանսացիները, որ այնքան պայքարեցան փրկելու համար երկու ժողովուրդներուն բարեկամութիւնը »:

Եւ սակայն, երբ Սպանիայէն իր մեկնումը որոշուեցաւ եւ Լավալի պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ, թէ օդանաւը, որ զինքը բերած էր Սպանիա, պիտի վերադարձնէր զինքը Ֆրանսա, կարգ մը գաղտնի գործակալներ առաջարկեցին իրեն փախչիլ :

Լավալ, որ այս միջամտութիւնը կը վերագրէր Ֆալանժին, մերժեց. «Նման արկածախնդրութեան մը մարդը չէի » ըսաւ ինծի :

Յաջորդ օրը, Յուլիս 30ին, երբ կը պատրաստուէր տեղ գրաւել օդանաւին մէջ, յիշեցուցին իրեն թէ սպանական իշխանութիւնները տէրը չէին թռիչքի ծրագրին, որով օդանաւը կրնար Իրլանտա երթալ, երկիր մը, որ ապահովաբար, պիտի մերժէր Ֆրանսայի յանձնելու ուղղութեամբ եղած պահանջ մը: Բայց նախկին վարչապետին համար ամէն ինչ որոշուած էր: Մերժեց եւ յանձնուեցաւ իր ճակատագրին :

Ֆրէնի բանտը առաջնորդուեցաւ Օգոստոս մէկին: Քանի մը ժամ ետք վկայութեան կանչուեցաւ Փէթէնի դատավարութեան :

Դատարանէն դուրս ելաւ այն վստահութեամբ թէ լսած էին զինք, որ տպաւորած էր ունկնդիրները եւ թէ, հակառակ իր նախատեսութիւններուն, դատավարութեան ընթացքին, պիտի կարողանար պարզել եւ արդարացնել իր քաղաքականութեան դրդապատճառները՝ դերուման շրջանին :

Յաջորդող օրերը զինքը աւելի լաւատես դարձուցին : Քանի մը հարցաքննութիւնները, որուն ենթարկուեցաւ Բարձր Ատեանի դատաւորներուն կողմէ, անցան — մէկ կողմ ձգելով մանր միջադէպերը — յարգալից եւ առարկայական մթնոլորտի մէջ, որուն շնորհիւ ան կրնար խօսակիցներուն ցոյց տալ իր պատճառաբանութիւններուն արժէքը : Փիէր Լավալ պիտէր համոզել ...

Հարցաքննութիւնները եւ պաշտօնական ձեւակերպութիւնները զինքը բերին այն հաստատ համոզումին, թէ դատավարութեան նախապատրաստական շրջանին պիտի կարողանար բացատրել եւ լուսաբանել 1940 – 1944ի ժամանակաշրջանի իր քաղաքականութիւնը, ինչ որ, ըստ իրեն, կը նշանակէր լոյս սփռել պարտութեան պատճառներուն վրայ :

Սեպտեմբերի կիսուն էր միայն, երբ մամուլը յայտարարեց թէ դատավարութիւնը պիտի սկսի Հոկտեմբերի սկիզբը, ըմբռնեց թէ իր ճակատագիրը կրնար գահավիժել: Որով, Ֆրանսա գալէն ասդին առաջին անգամ ըլլալով, ըմբռնեց թէ իր պաշտպանողականը կրնար միայն յետմահու ըլլալ : Սկսաւ յուշագիր մը պատրաստել՝ իբրեւ պատասխան իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւններուն: Յուշագիր մը որ պիտի վերջացնէր մահուան դատապարտութեան վճիռէն ետք :

Պիտի չխօսիմ դատարանին մէջ տեղի ունեցած միջադէպերու մասին: Դատապարտեալը մասնաւոր հրահրե՞ց, այն յոյսով որ դատավարութիւնը յետաձգուի, ինչպէս պնդեցին ոմանք: Այս հարցին, քսան տարի ետք, եւ առարկայական կերպով, կը պատասխանեմ՝ ո՛չ:

Լավալ ամբողջ էութեամբ կ'ուզէր բացատրուիլ հրապարակաւ :

Բայց երբ ըմբռնեց, երդուեալ դատաւորներու կողմէ իր հասցէին եղած հայհոյանքներէն եւ նախագահ Մոնժիպոյի բռնած կողմնակալ դիրքէն ետք, թէ ամէն պաշտպանութիւն անօգուտ է, մերժեց վերստին դատարան ներկայանալ, մտածելով թէ մահուան պատիժի մասին արձակուած վճիռը, այդ պայմաններուն մէջ չէր կրնար գործադրուիլ :

Ուստի վճիռը, որ արձակուեցաւ իր, ինչպէս նաեւ պաշտպան փաստաբաններու բացակայութեան, պատճառ դարձաւ, որ Լավալ մերժէր ներումի շնորհ խնդրել եւ պահանջէր, զուտ իրաւական գետնի վրայ, իր դատին վերաքննութիւնը :

Այս վերաքննութիւնն էր, զոր մենք խնդրեցինք Զօր. տը Կոլէն, երբ Առժամեայ կառավարութեան պետը ընդունեց մեզ 1945 Հոկտ. 12ին:

Տը Կոլ բաւականաչափ տպաւորուեցաւ մեր պատճառաբանութիւններուն արժէքէն, որպէսզի պահանջէր արդարութեան նախարարէն՝ գրաւոր կարծիք մը:

Արդարութեան նախարարին վճռակամ կարծիքը՝ վերաքննութեան դէմ, դատապարտեալին ոչ մէկ յոյս կը թողուր :

Հոկտեմբեր 15ի առաւօտուն, ապասումի գիշերէ մը ետք, երբ ընդհանուր դատախազը Մորնէ բանտին խուցէն ներս մտաւ, Լավալ կուլ տուաւ թոյնը: Թոյնին մէկ մասը մնաց սրուակին մէջ, եւ անմիջական խնամքներուն շնորհիւ երեք ժամ ետք կարելի եղաւ ոտքի հանել զինքը եւ առաջնորդել գնդակահարութեան ջոկատին առջեւ :

Ֆրէնի բանտին բակին մէջն է, որ 1945 Հոկտեմբեր 15ին, ժամը 12·23ին, վերջ գտաւ մեր քաղաքական արդարութեան պատմութեան ամէնէն մեծ ողբերգութիւնը :

Ինչ ալ ըլլայ տիրող կարծիքը Փիէր Լավալի մասին, քաջութիւնը, զոր ցուցաբերեց վերջին վայրկեաններուն, ոչ մէկու կողմէ կարելի եղաւ ժխտել :

Պատերազմի յուշերուն մէջ տը Կոլ կը գրէ. «Լավալ խաղաց, եւ կորսնցուց : Քաջութիւնը ունեցաւ ընդունելու թէ պատասխանատու է հետեւանքներուն: Կասկածէ դուրս է որ, իր կառավարութեան մէջ, չպաշտպանուելիքը պաշտպանելու համար խորամանկութեան բոլոր միջոցները գործածելով, յամառութեան բոլոր տուեալները, ուզեց ծառայել իր երկրին : Այդքանը թող տրուի իրեն »:

րուն, ևն.: Իր յուշերէն մէկ մասը հրատարակուեցաւ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ :

Անվիճելի դատ եւ կիրք ունէր թերացողներուն հանդէպ եւ այդ իսկ պատճառով թերեւս ինք եւս գործեց սխալներ գիտակցօրէն եւ չեղաւ աւելի «նուիրեալ», քան ինչ որ պիտի կարենար ըլլալ, եթէ գտնէր քիչ գնահատում մը եւ բարոյական վարձք :

Նուիրուած ըլլալով ամբողջութեամբ իր գործին եւ զինուորական դրութեան, չեղաւ երջանիկ իր ընտանեկան կեանքին մէջ : Ռումանիայէն ետք եղաւ Պելճիքա եւ ահա Նիւ Եորքի հիւանդանոցներէն մէկին մէջ իր միակ աղջկան բոլորանուէր սոփիկի թեւերուն տակ վերջացուց շըրջանը իր կեանքին, առանց հասկցուելու լիովին, իր շատ բեղուն գործունէութեամբ եւ նուիրումով իսկ :

ՄԱՐԳԱՐ Զ. ԽՕՃԵԱՆՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Ուստի, լրջօրէն, դուք զինքը կասկածելի չէ՞ք նկատեր բնաւ :

— Իսկ դո՞ւք, պարոն Փուարօ :

Նման անիմաստ միտքի մը դիմաց զարմացած՝ Ժափ հեռացաւ մեզմէ :

ԳԼՈՒԽ 17

ԱՐԱՐՈՂԱՊԵՏԸ

Յաջորդ օրը մինչ մենք հանգիստ կ'առնէինք, Ժափ կատարած չարաչար գործունէութեան՝ այցելութեան եկաւ մեզի թէյի ժամուն :

Խիստ բարկացած էր :

— Մեծ անմտութիւն մը գործեցի :

— Կարելի բան չէ, բարեկամս, ըսաւ Փուարօ քաղաքավարութեամբ :

— Դժբախտաբար ճիշդ է ինչ որ կ'ըսեմ : Այդ ... (այնպիսի յիշոց մը արձակեց, որ պարկեշտ չըլլար կրկնել), այդ արարողապետը ձեռքէս սպրդեցաւ :

— Այսինքն՝ անհետացա՞ւ :

— Այո՛ : Ա՛խ, սրիկա՛ն :

— Հանդարտեցէք, բարեկամս :

— Դիւրի՞ն է հանդարտիլը, երբ վերին մարմիններէն կշտամբանք ստացած ըլլայ մարդ մը :

Ժափ, իրապէս, շատ դժբախտ երեւոյթ մը ունէր: Փուարօ քանի մը հանդարտեցուցիչ խօսքեր ըրաւ, մինչդեռ ես, իբր աւելի ընտելացած անգլիական խառնուածքին, բաժակ մը լեցուն ուիսքի գետեղեցի ոստիկանին առջեւ :

— Շնորհակալ եմ, գնդապետ, չեմ մերժեր :

Եւ մեծ ումպ մը կուլ տալէ յետոյ, շարունակեց աւելի նուազ եղերական եղանակով մը .

— Ես չեմ յաւակնիր զինքը ոճրագործ համարելու : Ճիշդ է որ կասկածելի կը թուի, բայց կրնայ տարբեր բացատրութիւններ ունենալ : Սկսած էի իր վրան հսկել — ան կը յաճախէր վատահամբաւ գիշերային զբօսարաններ: Ու կը կրկնեմ՝ կատարեալ սրիկայ մըն է, ինչ որ իր փախուստն ալ կը հաստատէ : Անպայման վախցած է որ իր մէկ ուրիշ արարքը կրնայ մէջտեղ ելլալ : Հետզհետէ աւելի կը համոզուիմ, թէ մարդասպանը Միս Ատամսն է, առանց սակայն տակաւին որ եւ է ապացոյց ունենալու : Քանի մը օգնական պաշտօնակիցներ ղրկեցի իր բնակարանը պրպտումներ կատարելու համար, բայց կարեւոր բան մը չգտան : Այդ աղջիկը ոչ մէկ թղթակցութիւն պահած էր, բացի քանի մը գործի վերաբերեալ թուղթերէ եւ պայմանագրութիւններէ, ամէնքն ալ կանոնաւոր կերպով դասաւորուած, եւ երկու նամակները՝ ղրկուած Ուաշինկթընէն, իր քրոջ կողմէ :

— Բնաւորութեամբ շատ զաղտնապահ աղջիկ մը, ըսաւ Փուարօ, որ մեր գործը կը դժուարացնէ :

— Ես տեսնուեցայ իրեն ծառայող կնոջ հետ: Ոչինչ կրցայ քաղել իրմէ : Նոյնպէս գացի տեսնել իր մէկ բարեկամուհին, որ գլխարկի վաճառատուն մը կը վարէ :

— Ա՞հ ... Եւ ի՞նչ կը խորհիք Միս Տրիվերի մասին :

— Շատ ուշիմ կին մըն է : Դժբախտաբար որեւէ օգտակարութիւն չկրցաւ ցոյց տալ ինծի : Իրմէ եւս ոչինչ կարելի է քաղել : Հարկ եղաւ որ ամէն կողմ վազեմ, վերջապէս տեղեկանալու համար, թէ օրիորդը ընթրելու եւ պարելու կ'երթար զանազան երիտասարդներու ընկերակցութեամբ, որոնցմէ ոչ մին, սակայն, մասնաւոր կապեր չէր հաստատած իրեն հետ : Ասոնց մէջ կային Լորտ Էճուէրը, Պրիան Մարթէն շարժանկարի աստղը, եւ կէս երկվեցեակ ուրիշներ :

« Պարոն Փուարօ, պէտք չէ կասկածիլ այս մարդու մը մեղսակցութեան վըրայ : Վերջ ի վերջոյ պիտի յայտնուի, թէ ինք առանձինն գործած է ոճիրը : Ու այժմ ես կը փնտռեմ այն կապը, որ, ապահովաբար, գոյութիւն ունէր իր եւ զոհին միջեւ: Անպայման պիտի ստիպուիմ մինչեւ Փարիզ ճամբորդել, որովհետեւ «Փարիզ» բառը փորագրուած է պզտիկ ոսկի տուփին վրայ եւ վախճանեալ Լորտը, վերջին աշնան, բազմաթիւ անգամներ գտնուած է Ֆրանսայի մայրաքաղաքը, գնելու համար հնութիւններ եւ նկարներ: Այս մանրամասնութիւնները տեղեկացած եմ Միս Գարրոլէն: Այո, անհրաժեշտ է որ Փարիզ երթամ: Ուստի հարկ է որ շողենաւ առնեմ վաղը ցերեկէն ետքը :

— Ձեր կորովի եւ վճռականութեամբ եռացող ոգին կը շշմեցնէ զիս, սիրելիդ իմ Ժափ :

— Իսկ դուք, ընդհակառակն, կը խորանաք ծուլութեան ծոցը: Կը մնաք այստեղ, նստած, ու կը մտածէք... կը խորհիք... ի՞նչ հարկ կայ : Պէտք է շարժիլ, փոխանակ սպասելու, որ երկինքէն տատրակները, խորոված իյնան ձեր բերնին մէջ:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զարուհի Աղնաւորեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Նուէր Աղնաւորեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Աղնաւորեան, Այրի Տիկին Վարդուհի Աճէմեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի (24 Հոկտեմբեր) Մարսէյլ - Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր եւ փեսին նորոգ հանգուցեալ

ՎԱԶԳԷՆ ԱՂՆԱՒՈՐԵԱՆԻ

(Բնիկ Աստափազարցի)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Մարիամ Իշխանեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, այս Կիրակի, Գոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԱԶԱՐ ԻՇԽԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Պերճուհի Սարճեան եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, իրենց սիրելիին՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՍԱՐՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն ֆր. «Ոմն»է ուխտի մը առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գոմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, 1965 Օգոստոս 8ին, Տէր եւ Տիկին Պօղոս եւ Վարդուհի Բէքմէզեաններու զաւակներուն, Երուանդի եւ Վահրամ - Յակոբի մկրտութեան առթիւ, կնքահայր Լեւոն Տէր-Սարգիսեան, Ազգ. Առաջնորդարանին երեսուն ֆրանք, եկեղեցւոյս քսան, քահանայ հօր քսան, Կ. Խաչին 10, Գոմոնի Աղքատախնամին՝ տասը, Դպրաց Դասուն տասը եւ բրած է ուրիշ կարեւոր նուէր մը : Սուր Փափազեան առաջնորդարանին տասը, եկեղեցւոյս տասը եւ Կ. Խաչին տասը : Տէր եւ Տիկին Վ. Ա. Պապուխեան եկեղեցւոյս տասը, Առաջնորդարանին տասը եւ Կ. Խաչին տասը :

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնակատարութեան առիթով տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ Խաչահանգիստի պաշտօն :

Իր մասնակցութիւնը կը բերէ եկեղեցւոյ երգչախումբը :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան Բ. ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 21ին, դպրոցի սրահին մէջ :

Օրակարգ.— Ընտրութիւն նոր վարչութեան : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր քառասնօրեայ պատարագ պիտի մատուցուի եւ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն վախճանեալ Տ. Վրթանէս Արք. Բիւզանդեանի(?), Տ. Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի, Տ. Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեանի, հանգուցեալ դպիրներու եւ սարկաւագներու հոգւոց համար :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալու եւ յարգելու անոնց յիշատակը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Արծիւ» ակումբին :

Այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Յովհ. Շիրազի ծննդեան 50ամեակին առթիւ ՄԻՍԱԿ ԱՊԱՃԵԱՆ կ'արտասանէ բանաստեղծին «Սիամանթօ եւ Խաջեզարէ» պոեմը :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Մուտքը ազատ է

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած տեղւոյս Կապ. Խաչի մասնաճիւղի կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Կը խօսի Ընկերուհի ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՄԱՂԱՔԵԱՆ, նաեւ տեղեկութիւններ եւ տպաւորութիւններ Հայաստանէն :

Արտասանութիւն, երգ եւ զանազան անակնկալներ :

Մուտքը ազատ է

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ԿԱՆՏ ԵՒ ՊՐՈՒՍԷԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, ժամը 7.15ին, մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէնէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւէն :

Ճաշ Սէն թ'Ամանլէ զ'Օ : Ժամը 15ին ժամանում Կանտի համալսարանը ուր ծաղկեպսակ մը կը դրուի Դանիէլ Վարուժանի յուշարձանին առջեւ :

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ : Ժամանում ժամը 16.30ին : Պանդոկ, այցելութիւն երեկոն ազատ :

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 7, ժամը 10ին հանդիսաւոր հայածէս պատարագ, Սէն - Ժաք եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի :

Կը պատարագէ.— ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց :

Ներկայ կ'ըլլայ ԿԱՐԱՊԵՏ եպիսկ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, առաքելական էկզարք :

Այցելութիւն եւ ծաղկեպսակ Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին ժամը 13ին : Ճաշէն ետք զանազան արարողութիւններ Ակադեմիաներու պալատը : Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 17ին :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 69 ՖՐ.

Ֆրանսացիներուն համար ազգային անձնագիր, Նանսէնեան հպատակներու համար՝ Թիքը տը վօյաժ :

RELATIONS
TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Téléph. : 770-36-37
Délégué E. DJEZIRIAN

Արձանագրութիւնները կը փակուին Նոյեմբեր 4ին :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն եւ եզակի առաջին բարեխական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

GROUPE FOLKLORIQUE DU CLUB PARIS - ATHENES
Sous la direction de Mlle YARIMAGAZ

որ պիտի պարէ հռչակաւոր Zorba Le Grec-ի պարը

GROUPE FOLKORIQUE DE L'ASSOCIATION DE LA JEUNESSE UKRAINIENNE, sous la direcion de Monsieur MAKIAN

Ազգային տարազներով

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 - 73 :

Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24, ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ, ԺԱՄԸ 3.30ԻՆ

Պիտի բանախօսէ

ՎԵՐ. Ե. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

«Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Միութեան վարիչ քարտուղարը»

28, Ավընիւ Պուրկէն, Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Աւետ. Եկեղեցասրահին մէջ, Ե. Ք. Ե. Ը.-ի գեղարուեստական բաժնի մասնակցութեամբ :

Հ. Յ. Դ.

ՊՈՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէնի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը գաւաթ մը թէյի շուրջ կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Շաբաթ, ժամը 15ին Ազգային Տան փոքր սրահին մէջ : Ներկայ կ'ըլլայ Ամերիկայէն ընկերուհի Քրիստինէ Նաճարեան որ տեղեկութիւններ պիտի տայ ՀՕՄ-ի գործունէութեան մասին :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի ժամերգութիւն եւ պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԱՐԻՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ :

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրաց ճաշը, Նոյեմբեր 7ին, ժամը 17ին, Իսիի Խրիմեան սրահը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

—o—

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

Կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ-ՄԻՐԶԷ

**Travaux de Peinture
et de Décoration
de tous Styles**

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ
22, Rue Stendhal, PARIS (20e)
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր ապրանքներով :

ՉՄՐՑԱԿՑԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Salle PLEYEL — DIMANCHE 7 NOVEMBRE A 20 H. 45

LE CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES

présente

ARMENIE 1915

L'EXTERMINATION D'UN PEUPLE

Grande Conférence avec projections sonorisées

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ ՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵՐԷՆ ՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆՆԵՐԷՆ

Կազմակերպուած ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԻ կողմէ

Հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներու և 16, Rue Lafayette (Métro Chaussée-d'Antin) — PRO. 52-88

Ա. Աղամեանի մօտ : Գին 5, 8, 10 եւ 12 փրանք :

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 23 OCTOBRE 1965

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10442

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — No 10.442

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔ ՕՐԹՈՏՈՔՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Պոլսոյ Յունաց պատրիարքարանը հի-նէն ի վեր աչքի փուշ է եղած Թուրքերուն :

Սուլթան Մէհմէտ Բ. Ֆաթիհ, երբ 1453ին Պոլիսը գրաւեց, խոհեմ քաղաքականութեան հետեւեցաւ, սիրաշահելու համար իր տիրապետութեան ենթակայ քրիստոնեաները, որոնք մեծամասնութիւն կը կազմէին եւ մշակոյթով ու քաղաքակրթութեամբ շատ աւելի բարձր ու յառաջացած էին քան տգէտ ու կիսակիրթ Թուրքերը :

Ֆաթիհ պահեց օրթոտոքսներու աւեն-դական պատրիարքութիւնը իր մայրաքաղաքին մէջ, անոր շնորհելով վարչական, դատական եւ իրաւական բազմաթիւ առանձնաշնորհներ, գորս հաստատեց կայսերական փէրմաններով :

Պոլսոյ գրաւումէն եօթը տարի վերջ, 1461ին Պրուսայի Հայոց առաջնորդ Յովակիմ եպիսկոպոսը մայրաքաղաք հրաւիրելով, Թուրքիոյ Հայոց պատրիարք նշանակեց զայն, Յոյներուն հաւասար առանձնաշնորհներ տալով անոր :

Անկախութենէ զրկուած Յոյներն ու Հայերը դարերով վայելեցին իրենց Պոլսոյ պատրիարքներու հովանաւորութիւնը եւ պահպանեցին իրենց ազգութիւնը :

1820ական Թուականներու յունական ապստամբութեան օրերուն Սուլթան Մահմուտ Բ.ի կառավարութիւնը խիստ հալածանքներու ենթարկեց Թուրքիոյ Յոյները, մանաւանդ պատրիարքարանը, որ կը նկատէր յեղափոխականներու բոյն : Բայց Ֆէնէրի պատրիարքարանին առջեւ կախաղան հանուեցաւ օրուան պատրիարքը՝ Գրիգորիոս :

1908ի Օսմանեան Սահմանադրութենէն վերջ, Իթթիհատի ազգայնամոլ վարիչները Թուրանական երազներէ տարուած՝ Թրքութեան գաղափարականը պաշտամունքի վերածելով սկսան աւելութիւն սերմանել ոչ-Թուրք տարրերուն, մանաւանդ քրիստոնեաներուն դէմ :

Ոճրագործ կուսակցութեան տեսաբան Զիւաէյն Ճահիտ կիսապաշտօն Թանինի մէջ գրեց թէ Յունաց եւ Հայոց պատրիարքարանները « պետութեան մէջ պետութիւն» կը կազմէին : Եւ թէ վերջ պէտք է տրուէր այդ կացութեան : Նոյն Ճահիտն էր (եղբօրն Եալչըն մականուանեալ), որ իր խմբագրած նոյն թերթին մէջ 1908ի աշնան գրեց թէ Թուրքը «Միլլէթի հաքիմէ» (գերիշխան ազգ) է, երբ տակաւին չէին մարած «ազատութիւն, եղբայրութիւն, հաւասարութիւն, արդարութիւն» կեղծ նշանաբաններու արձագանգները :

Հայերը արմատախիլ ընելէ վերջ, կարգը եկած էր Յոյներուն : 1922ի Իզմիրի աղէտը խուճապի մատնեց Թուրքերու հացին : Յոյները հեռացան Փոքր Ասիայէն : Մնացին միայն Պոլսոյ Յոյները, որոնք փոխանակութեան ենթակայ չէին : Մնաց նաեւ Ֆէնէրի պատրիարքարանը, հակառակ Լօզանի հաշտութեան ժողովին մէջ Թուրք առաջին պատուիրակ Իսմէթ Ինէօնիւի զայն Պոլսէն հեռացնելու համար թափած ճիգերուն : Վէնիզէլոս տեղի չտուաւ :

1923 Յուլիս 24ի Լօզանի դաշնագրին 37-45 յօդուածները կը վերաբերին Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց, որոնք Թուրք տարրին հաւասար իրաւունքներ պէտք է վայելեն՝ կրօնական, կրթական եւ մշակութային մարզերու մէջ :

Չկրնալով ձերբազատուիլ Յունաց պատրիարքարանէն, որուն պահակալը աշխարհի օրթոտոքսներուն «տիեզերական պատրիարք »ն է, Թուրքերը դիմեցին խարդախ միջոցներու :

Հրապարակ հանեցին Փափա Էֆթիմ անուն դաւաճան յոյն քահանայ մը, որ ինքզինք հռչակեց «Թուրք օրթոտոքս»ներու կրօնապետ : Ու սկսաւ գրաւել զանազան յունական եկեղեցիներ, Թուրք իշխանութեանց մեղսակցութեամբ եւ քաջալերութեամբ :

Ժամանակին մեծ աղմուկ յարուցած էր այս շարժումը եւ կը կարծուէր թէ հանդարտութիւնը վերահաստատուած է Պոլսոյ յունական գաղութին մէջ :

Սակայն Թուրքերը վերջերս կրկին ասպարէզ հանեցին Փափա Էֆթիմը եւ տղան — որ կրօնաւոր ձեռնադրուած է — երկփեղկումը իր գերագոյն աստիճանին հասցնելու յետին մաքով : Այս «Թուրք օրթոտոքս» հերոսները՝ Թուրք ոստիկաններու օժանդակութեամբ Սեպտեմբեր 22ի գիշերը բռնագրաւեցին Այ-Նիքոլա եւ Այ-Եանի եկեղեցիները Ղալաթիոյ մէջ : Թուրքերէն արձանագրութիւններ փակցուցին՝ յայտնելով որ այս վերջիններ կը պատկանին «Թուրք օրթոտոքս եկեղեցիին» : Իսկ Թրքական պաշտօնական գործակալութիւնը հրատարակեց յայտարարութիւն մը՝ յայտնելով որ այսուհետեւ այդ եկեղեցիներուն մէջ արարողութիւնները պիտի կատարուին Թուրքերէն լեզուով :

Փափա Էֆթիմ քայլ մը աւելի առաջ երթալով, ինքզինք հռչակած է «Թուրք օրթոտոքսներու արքեպիսկոպոս» եւ «Տիեզերական պատրիարք» : Այժմ կը սպառնայ նզովել Աթենագորաս պատրիարքը, լուծել Ս. Սինոտը եւ փակել Ֆէնէրի պատրիարքարանը :

Լօզանի դաշնագրի տառին ու ոգիին հակառակ այս արարքները արձագանգ գտան արեւմուտքի մէջ : Ֆրանսայի յոյն օրթոտոքս եկեղեցւոյ մետրոպոլիտ Մելեթիոս Մոնտի մէջ հրատարակեց բողոքագիր մը :

Նիւ Եորքի յոյն եկեղեցւոյ մետրոպոլիտը Պօղոս Զ. Պապին ներկայանալով՝ անոր հաղորդեց Աթենագորաս պատրիարքի ողջոյնները եւ բողոքեց Թուրքերու ոտնձգութեանց դէմ :

Թուրքիոյ վարչապետ Իւրկիւպլիւ ընդդիմական յայտարարութիւններ ըրաւ այս առթիւ, ինչպէս գրեց Յառաջ : Մեղադրեց օտար հիմնարկութիւնները, որոնք կը խառնուին եղեր Թուրքիոյ ներքին գործերուն :

Կիպրոսի հարցն է, որ կատղեցուցեր է զարձեալ Թուրքերը : Իւրկիւպլիւները բառերը չեն ծամծմեր այլեւս եւ կը սպառնան կրկին ռմբակոծել Կիպրոսը՝ եթէ Թուրքի մը քիթը արիւնի :

Ցաւը անպատիժ մնացած եւ այդ պատճառով խիզախած՝ Անգարայի վարիչները որ ցերեկով կը պատռեն իրենց ապատ կամքով ստորագրած միջազգային դաշնագիրները, այն, յանձնապաստան վստահութեամբ, որ ոչ ոք պիտի համարձակի կարգի հրաւիրել զիրենք :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ ԺՈՂՈՎԸ

Սթրազպուրկի եւրոպական խորհրդարանին մէջ է որ Քուվ տը Միւրվիլ ճառը, ազգ. ժողովին առջեւ, ամէնէն մեծ յուզումը պատճառած է :

Գիշերային նիստ մը գումարուած էր հապճեպով Ֆրանսայի արտաքին նախարարին ելոյթին առթիւ : Իրարանցում մը սկսած էր արդէն երբ Իւ Էն Էթի պատկանող՝ Լիփկովսկի տը Կոլի տեսակէտները պարզած է : Ֆրանսայի ընկերվարական եւ Իտալացի խորհրդարանականներ միջամտած ըլլալով, կոլիստ բանբերը եւ իր կուսակիցները կը ձգէին ժողովը ու կը հեռանային :

Կարեւոր միջամտութիւն մը կ'ունենար Ռընէ Փլէվէն : Կը հարցնէր Լիփկովսկիի թէ Քուվ տը Միւրվիլի յայտարարութիւններէն ետք, կարելի է՞ր մտածել թէ Ֆրանսա պիտի յարգէ այն յանձնառութիւնները զորս ստանձնած է երբ կը ստորագրէր Հռոմի դաշնագիրը : Յօսքն ուղղելով ժողովականներուն, Փլէվէն կ'ըսէր.— « Նոյնիսկ երբ մեծամասնութեան չէս պատկանիր, կը տառապիս այն յարձակումներէն որոնց կ'ենթարկուի երկիրդ : Սիրելի եւրոպացի բարեկամներ, մեզի ուղղելով ձեր քննադատութիւնները, մի՛ ըսէք Ֆրանսան, այլ՝ Ֆրանսական կառավարութիւնը » :

Սթրազպուրկի խորհրդարանը միաձայնութեամբ քուէարկած է բանաձեւ մը, մաղթելով որ Հասարակաց Շուկայի տագնապը արագօրէն լուծուի :

Իրաց այս կացութեան մէջ, «Վեցերը» միայն «Հինգ» պիտի ըլլան Երկուշաբթի օր երբ Պրիւքսէլի մէջ բացուի ժողովը : Լսելով Քուվ տը Միւրվիլի յայտարարութիւնները, Ֆրանսայի հինգ ընկերները այն տպաւորութիւնը ստացան թէ հարցը միայն երկրագործական հարցը չէ : Արդարեւ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը ծանրացաւ Հռոմի դաշնագրին վերաքննութեան վրայ : Պելժիոյ Արտաքին նախարարութեան կցորդը յայտարարած է թէ Ֆրանսա պէտք է ըսէ իր ընկերներուն թէ ուզածը ի՞նչ է, ի վերջոյ : Ցարդ չէ ըրած :

Իտալիա «անընդունելի» կը գտնէ Ֆրանսայի դիրքը, ինչպէս կը գրէ ընկերվարական Ավանթի թերթը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ, Միջազգայինի 7րդ համագումարի 30րդ տարեդարձը յիշատակելու համար հաւաքուած 35 կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներուն առջեւ խօսք առնելով, Խորհրդ. համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի քարտուղարը՝ Պոնոմարեւ յայտարարած է. « Խորհրդ. համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն կարելի բոլոր միջոցները գործադրած է, չին համայնավար կուսակցութեան հետ իր յարաբերութիւնները բնականոն դարձնելու համար. բայց — եւ միջազգային համայնավար շարժումը շատ լաւ գիտէ — այդ միջոցները դրական արդիւնքներ չտուին» : Պոնոմարեւ երկարօրէն անդրադարձած է համայնավար միջազգային շարժման զօրացման վրայ. «Շատ լաւ կը նկատենք, թէ համայնավար միջազգային շարժման մէջ տարակարծութիւնները խոր են եւ լուրջ : Ներկայ պայմաններուն մէջ, դէպի միութիւն առաջնորդող ճամբան համայնավարներու գործելակերպի միութիւնն է՝ աշխարհակալներու դէմ իրենց պայքարին մէջ» : Չինաստան եւ Ալպանիա կը բացակային Միջազգայինի 7րդ համագումարի 30րդ տարեդարձի այս յիշատակութենէն : Փեքին կը մերժէ մասնակցիլ միջազգային համայնավար համագումարներու, իսկ Պելկրատ 1947էն Կոմինֆորմէն դուրս դրուած էր :

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ հաւաստի աղբիւրներ կը յայտնեն թէ առջի օր ձերբակալուած են նախկին փոխ-նախագահ (Եգիպտոսի հետ միութեան շրջանին) Աքրամ Հաւրանի եւ իր բարեկամ գործակիցներէն երկու հոգի՝ Խալիլ Քալլաս, նախկին տնտեսական նախարար, եւ Մուսթաֆա Համտուն՝ նախկին երկրագործական բարեկարգութեան նախարար : Ձերբակալուած են նաեւ իրենց խմբակցութենէն այլ անդամներ՝ որոնց թիւն ու անունը տակաւին չէ հրապարակուած : Միւս կողմէ Զօր. Հաֆէզ կը սպառնայ օդը հանել Նաֆթուղիները, եթէ Անգլիա վերջ չդնէ

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ՌՈՒՓ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ

Մոնաքոյի եպիսկոպոս եւ արեւելեան եկեղեցիներու մասնագէտ՝ Գերապայծառ Ռուփ Հայաստան կը մեկնի ամսուս վերջ, երբ հիւրը Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսին, մասնակցելու համար Հայրապետին գահակալութեան տասնամեակի հանդիսութեանց :

Առաջին անգամն է որ Ֆրանսայի եպիսկոպոս մը Խորհրդային Միութիւն ապրող կաթողիկոսի մը հիւրը պիտի ըլլայ :

Ծանօթ է որ Գերապայծառ Ժան Ռուփ, որ Փարիզի Արքեպիսկոպոս՝ Կարդինալ Ֆէլթէնի օժանդակն էր եւ Ֆրանսայի արեւելքցի կաթողիկէներու առաջնորդ, երկար ելոյթ մը ունեցաւ անցեալ տարի Վատիկան Բ. Տիեզերական ժողովին, շեշտելով քրիստոնեաներու պատասխանատուութիւնը եւ համախոհութեան թերացումը զոր ցոյց տուին երբ 1915ին աւելի քան մէկուկէս միլիոն Հայեր կը ջարդուէին Թուրքերու կողմէ :

Գերապայծառ Ռուփ նախագահած է Ապրիլեան Սպահանդէսին 1955ին եւ ամէն առթիւ բուռն ճառեր արտասանած Հայերու ջարդին մասին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՍՔԷԹԻ ԽՈՒՄԲԸ ՅԱՂԹԵՑ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Անցեալ Կիրակի գիշեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտին վրայ, բազմահազար հանդիսականներու ներկայութեան, տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հայաստանի խառն խումբի պասքէթ պոլի հանդիպումը :

Հայաստանցիք ցուցաբերեցին բացառիկ խաղարկութիւն մը եւ պարտութեան մատնեցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը 54-96 արդիւնքով : Ներկայ խուռներամ բազմութիւնը շատ մեծ հետաքրքրութեամբ եւ խանդավառութեամբ հետեւեցաւ մրցումին, որ ծայրէ ի ծայր ընթացաւ շատ արագ :

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբն ալ արժանաւոր հակառակորդը եղաւ Հայաստանցիներուն : Հակառակ Հայաստանի խառն խումբի կիրարկած շատ արագ խաղարկութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը հանդարտութեամբ կրցան հակազդել իրենց հակառակորդներուն :

Մրցումէն ետք Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը հաւաքոյթ մը սարքած էր ի պատիւ Հայաստանի խումբին : Հաւաքոյթի ընթացքին խօսուեցան բաժակաճառեր, եղան արտասանութիւններ եւ երգեր ու ընդհանուր խանդավառութեան մէջ, երեկոյթը տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Ուրբաթ օրուան *Յառաջ*ի թիւերու ֆրանսական *Մեսաժըրի* փոխադրութեան ընթացքին, ցրուիչը արկած մը ունենալով փճացած կամ աղտոտած են քանի մը հարիւր թիւ *Յառաջ* : Դժբախտաբար *Թեքնիք* անկարելիութիւններու պատճառաւ չկրցանք նոր թիւեր տպել : Կը խնդրենք որ մեր բաժանորդները ներողամիտ ըլլան մեր կամքէն անկախ այս պատահարին համար :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

«Ատէնի գաղթատիրական վարչակարգին» :

ՀԱԻՄԱՆԱՑԷՆ կը հաղորդեն թէ Կրեմլի բազմաթիւ տեսակցութիւններ ունեցած է Ֆիտէլ Քասթրոյի եւ Քուպայի համայնավար կուսակցութեան քաղաքական բիւրոյի անդամներուն հետ :

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ ՀԻՆԱՒՈՒՐՑ ԲԱՐՔԵՐԸ

Նոր Ջուղայի կախարդական եւ աւելորդապաշտական հաւատալիքներուն մեծ մասը մոռցուած է արդէն։ Աննշան մաս մը միայն մնացած է, որ իր գոյութիւնը կը պահպանէ թերեւս ամենայն երկիւղածութեամբ եւ յարգանքով :

ՑՂՈՒԹԻՒՆ

1.— Հարսնիքին յաջորդ օրը, հարսանեկան քօղը վերցնելով հարսը կը հանուէր փողոց։ Եթէ առաջին պատահողը տղամարդ ըլլար, նորապսակներու անդրանիկ զաւակը մանչ կ'ըլլար։ Եթէ կնոջ հանդիպէր հարսը, իր առջինեկ զաւակը աղջիկ կը ծնէր :

2.— Եթէ յղի կինը իր յղութեան շրջանին գեղեցկանար, մանչ զաւակ աշխարհ կը բերէր։ Իսկ եթէ ընդհակառակն տգեղնար, առաջին ծնունդը աղջիկ կ'ըլլար :

3.— Եթէ յղի կնոջ նախկին մանուկները չէին ապրած, մաղով մը եօթը տունէ լաթի կտորներ մուրալով շորեր կը պատրաստէին ծնելիք մանուկին համար, որպէսզի ապրի :

4.— Եթէ յղի կնոջ աջ կողմը խաղար, արգանդին պտուղը մանչ էր։ Իսկ եթէ ձախ կողմը խաղար, աղջիկ էր։

5.— Եթէ յղի կինը դոյլով ջուր խմէ, մանուկը մեծ բերանով կը ծնի : Իսկ եթէ բաժակով ջուր խմէ, մանուկը կ'ըլլայ փոքր բերանով :

6.— Եթէ յղի կնոջ սրտի ուզածը չտրուի, մանուկին վիզը թոյլ կ'ըլլայ :

7.— Եթէ յղի կինը հաւկիթ գողնայ, մանուկին թուշին վրայ փոսիկ մը կ'ըլլայ :

8.— Եթէ յղի կինը քալելու ատեն նախ աջ ոտքը կոխէ, մանչ զաւակ աշխարհ կը բերէ։ Իսկ եթէ ձախ ոտքը կոխէ, աղջիկ։

ԾՆՈՒՆԴ

1.— Կինը եթէ դժուարութեամբ ծնի, ան որուն հետ սրդողած կամ վշտացած է՝ պէտք է բերել եւ հաշտեցնել հետը, որպէսզի հեշտութեամբ ծնի :

2.— Ծննդաբերութիւնը դիւրացնելու համար պէտք է որ ամուսինը իր ձեռքը դնէ ծնող կնոջ մէջքին :

3.— Որպէսզի նորածինին շունչը շուտով դուրս գայ, հաւ մը կը բերուի, որ իր կտուցովը կը խփէ անոր յետոյքը :

4.— Որպէսզի նորածին մանուկը ապրի, հաւ մը կը բերուի, եւ երախային գլխուն վրայ երեք անգամ պտըտցնելէ ետք աղքատի մը կը տրուի :

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

1.— Մանուկը պէտք չէ առաջին անգամ հայելիի մը մէջ նայի, որպէսզի թուլակազմ չըլլայ :

2.— Մանուկը եթէ դժուարութեամբ եւ ուշ խօսիլ սկսի, աղաւնիի հաւկիթ պէտք է կերցնել :

3.— Իսկ եթէ մանուկը ուշ ոտքի ելլէ, ուղտի բուրդ կը կապեն ոտքին :

4.— Մանուկը գիշերանց ծառի տակ պէտք չէ պտըտցնել, որպէսզի «չարք»երու չմղուի :

5.— Երախային վրայ շատ չեն սրբեր, որպէսզի կարճահասակ չմնայ :

6.— Սեղանի հացին այրած մասերը կը կերցնեն մանուկներուն, որպէսզի աներկիւղ մեծնան անոնք :

ԱՒԵԼՈՐԴԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Աչքի շատ կը հաւատային Նոր Ջուղայեցիք։ Երբ մէկը հիւանդանար, հասկնալու համար թէ չար աչքի զոհ է թէ ոչ՝ պառաւ կին մը կը բերուէր, որ հիւանդի անկողնին քով կը նստէր, կլոր հաց մը վերցնելով՝ ձեռքը կը դնէր հիւանդին վրայ եւ նշանաւոր աղօթքներու շարք մը կը սկսէր, աղաւաղեալ բառերով եւ անկապ նախադասութիւններով : Երբ պառաւը իր աղօթքի ընթացքին անդադար յօրանջէր, ատիկա ապացոյց մըն էր թէ հիւանդին աչք դրուած էր :

Աղօթքէն ետք հացի պատառը կը տըրուէր շան մը, որպէսզի աչքով տուողին «նիաթը» շան մէջ անցնի եւ հիւանդը առողջանայ :

Աղօթքի արարողութիւնը փոխանակ հացի՝ կը կատարուէր նաեւ ասեղով, որ ետքէն կը խրուէր հիւանդին զգեստին մէջ եւ յետոյ կը զետեղուէր հիւանդին բարձին տակ։ «Ծանր ոտք», «թեթեւ ոտք», «ծանր ձեռք» եւ «թեթեւ ձեռք» ասութիւններով ալ կ'որակուէին բախտաբեր կամ չարաբեր մարդիկ :

ԵԹԷ ՁԵՌՔԻ ԱՍԵՂԸ ՔՐՏՆԷՐ

Կը ղրկուէր տուն մը, զոր երբեք չէ այցելած նախօրոք եւ ենթական իր ձեռքին ափերը պատերուն քսելով՝ կը փըրկուէր քրտնելու ախտէն :

Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը կիները կար չեն կարեր :

Ս. Սարգիսի շաբթուան ընթացքին ալ օճառ չէին գործածեր :

Գիշերը պէտք չէր տաք ջուր թափել գետինը եւ պէտք չէր աւլել տունը : Աղքատին պէտք չէր ամբողջ հաց տալ, որպէսզի տանը «պէրէքէթ»ը չկտրի։ Եթէ հիւր մը պատրաստ սեղանին վրայ հասնի, այդ անձը շատ կը սիրուի իր զոքանչին կողմէ։ Ննջեցեալին տանը գետինը չեն աւլեր, որպէսզի մնացորդներն ալ մեռածին հետ միասին չմեռնին :

Ննջեցեալին վրայ հոգեհանգիստ կատարող քահանան եթէ փռնգտայ, փռնգտուքներուն թիւով ուրիշ ննջեցեալներ ալ կը պատահին :

ՕՁԻ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ

Հին հեթանոսական շրջաններուն՝ բնութեան մէջ բան չկար որ մարդոց կողմէ աստուածային պաշտօնի բարձրացած չըլլար :

Նոյնիսկ օձն անգամ, մերթ իբրեւ օձ եւ մերթ ալ իբրեւ վիշապ մասնաւոր յարգանքի եւ պաշտամունքի առարկայ էր դարձած հինաւուրց շրջաններու մէջ Եգիպտացիներէ, Հնդիկներէ, Յոյներէ, Գերմաններէ ու Սլաւներէ եւ նոյնիսկ Իսրայէլի ժողովուրդէ ալ :

Հեթանոս Հայերն ալ ունէի՞ն միթէ օձի պաշտամունք մը :

Հայերէն օձ (հին ձեւով՝ աւձ) կը համեմատուի զէնտերէն «աժի», «ակ»ի հետ, որմէ «աժ» (աժդահակ) եւ սակէ ալ «իժ» յառաջ եկած են :

Օձի հոմանիշ է պարսկերէն «մար» բառը, որ կայ Մարք, Մարաստան բառերուն մէջ, իբր օձք եւ օձաստան :

Հայ ժողովրդական սովորութիւններու մէջ կը յիշուի շահմար բառը, որ կը նշանակէ արքայ – օձ։ Նոյնպէս ռուսահայ եւ պարսկահայ լեզուին մէջ կայ զահրումար օձի :

Օձի հոմանիշ է նաեւ վիշապ զէնտերէն «վիշօ», «վաէրա» :

Արդ, ինչպէս կը տեսնուի՝ օձ նշանակութեամբ հայերէն այս երեք բառերն ալ ծագումով պարսկա – արիական են։ Ասիկա նշանակելի կէտ մըն է։ Հին հայ մատենագիրներէն Եզնիկ կը խօսի օձի մասին զանազան աւելորդապաշտութիւններու եւ կրօնական ըմբռնումներու վրայ, որոնք եթէ ամբողջապէս հայկական աւելորդապաշտութիւններ չեն, գոնէ Հայոց միջեւ ալ տարածուած էին : Եզնիկէ թարգմանաբար կը թուենք հետեւեալ նախադասութիւնները.

«Ցամաքային մեծ օձերը վիշապ կը կոչուին», «վիշապներն (օձերը) իրենց կերպարանքները կը փոխեն», «վիշապը անգամ մը օձաձեւ կ'երեւէր եւ ուրիշ անգամներ ալ մարդակերպ», «օձը բնութեամբ չար է եւ չարի արարած», «վիշապ – օձերը, մարդոց նման որսեր կ'ընեն, տաճարներ ունին իբրեւ բնակարան եւ թագաւորներ ու դիւցազններ ողջ ողջ կապած կը պահեն իրենց մօտ», «վիշապօձերու մեծութեան ու ահագնութեան գաղափարը պատճառ եղած է որ մարդիկ անոնց աստուածային պաշտօն մատուցանեն» :

Եզնիկ կը յիշատակէ նաեւ հայկական հին դիւցապաշտական հաւատքը թէ դեւերը (կամ վիշապները) Արտաւազդը կապած պահած են կենդանի եւ որ օր մը պիտի ելլէ ու տիրէ աշխարհին։ Արդ, Եզնիկի մէջբերումներէն դատելով կը հաստատենք թէ, հինգերորդ դարուն տակաւին գոյութիւն ունին օձի մասին զանազան սնահաւատութիւններ ու մինչեւ անգամ օձապաշտութիւն մը, որոնց դէմ մաքառած է նոյնինքն Եզնիկ, Հայոց մէջ եղած օձապաշտական գաղափարներու հետքերը ջնջելու համար :

Կրնանք ըսել հետեւաբար թէ հեթանոսութենէն մնացած են հայ ժողովուրդին մէջ օձապաշտական այդ գաղափարը եւ թէ հեթանոս Հայերը ունէին օձապաշտութիւն մը։

Մովսէս Խորենացի աւելի կը լուսաբանէ այս խնդիրը : Հայոց պատմագիրը կ'ըսէ թէ Մարաց Աժդահակ թագաւորին մահուընէն ետք, Տիգրան արքան անոր կինը՝ Անոյշ, զոր «Մայր Վիշապաց» կը կոչէ, եւ որդիքը Հայաստան կը փոխադրէ եւ Մասիսի ստորոտը կը բնակեցնէ, յետոյ կ'աւելցնէ թէ, հին հայ «Թուելեաց երգերը» Աժդահակայ այդ զարմը վիշապազուն կը կոչէին։ Վիշապներու այդ ցեղը կ'աճի կը բազմանայ ու կը կազմէ նախարարութիւն մը՝ հասնելով ամենաբարձր աստիճաններու եւ պատուոյ։ Սակայն Արտաշէսի որդին Արտաւազդ, զոր ծնած ատեն արդէն վիշապները գողցած ու մոլի ըրած էին, կը ջարդէ ու կը բնաջնջէ վիշապներու այդ ցեղը։ Բայց ինքն ալ ի վերջոյ իր պատիժը կը գտնէ, որսի ժամանակ, լերան խորխորատին մէջ գլորելով վիշապներու ձեռքը կ'իյնայ, որոնք զինքը շղթայակապ կը պահեն :

Վիշապազուններու և վիշապներու վրայ պատմած այս դէպքերը Խորենացի մասամբ հին հայ հեթանոսութեան շրջանէն մնացած անգիր երգերէն եւ մասամբ ալ հայ ժողովուրդին մէջ եղած զրոյցներէն կը քաղէ :

Նոյն այդ երգերը Վահագնի մասին ալ կը պատմէին թէ վիշապներու հետ կը կռուէր ու կը կռուէր ու կը յաղթէր անոնց։ Ասկէ կը տեսնուի թէ հին, մասնաւորաբար հեթանոս Հայոց մօտ որքան տարածուած էր վիշապներու գաղափարը։ Տարակոյս չկայ թէ վիշապներու այդ գաղափարը միացած էր անոնց մասին ուրոյն կրօնական հաւատալիքներու եւ ատկէ ալ բնական է յառաջ եկած ըլլալու է մասնաւոր պաշտամունք :

Հ. Ա.

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆ ՄԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պետրոսի համաձայն, Նախիջեւանի նահանգին տասը գիւղաքաղաքները կաթոլիկութեան յարած էին դոմինիկեան կրօնաւորներու ջանքերով (էջ 116)։ Պոլսէն Խաչատուր Յակոբ պատրիարքը Հալէպ կուգայ, «մեղմացնելու համար աղմուկները եւ աշխատելու՝ ի նպաստ կաթոլիկներուն»։ Եկեղեցի կը հրաւիրէ ֆրանսական հիւպատոսը իր պատարագը լսելու : 1662 Յուլիս 30ին ութ կաթոլիկ սարկաւագներ կ'ընտրէ «քահանայ ձեռնադրուելու համար, եկեղեցի կը հրաւիրէ միսիո-

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

— Լռէ, հայր, եւ յիշիր միանգամայն, որ դու պարտական ես յարգել իմ մօր յիշատակը, այդ տառապեալ կնոջ, որի ամբողջ կեանքը արցունք, ողբ ու կոծ էր քո պատճառաւ... Նա այժմ Աստուծոյ է պատկանում... անմահութեան աւար դարձած՝ ազատուած է աշխարհից, եւ ոչ ոք իրաւունք չունի նախատել մեռեալին ոսկերոտիքը– Մտաբերիր, հայր, որ մի Աստուած կայ երկնքում, որ չի ներեր ընաւ առ ինքն փոխադրուած հոգւոց յիշատակին եղած նախատինքը եւ ոչ անմխիթար սրբին արցունքը ... Պատրաստ եմ ամէն բան անել, ամէն բանի ներողամիտ լինել, սակայն ...

Դեռ խօսքը չէր աւարտած, մինչ հայրը կատաղի գալով՝ դէմը արձանացաւ. ձեռքի բուռը օդին մէջ բարձրացուցած, ուզում էր գուցէ հարուածել իր զաւակին, երբ յանկարծ դրան կողքից խեղդուկ մի ճիչ ստիպեց նրան գլուխը դարձնել։ Նա տեսաւ պառաւ խնամակալուհուն՝ շուարած ու գունատ, որ շտապէր գրկացը մէջ առնել արտասուաթոր Երանուհուն եւ կցկտուր ձայնով մրմնջէր, Տէր Աստուած, դու ողորմիր, յետոյ աղային դառնալով կ'ասէր .

— Գոնեայ փոքր ինչ գութ ունեցէք, մեղք է ձեր աղջկան. վերջապէս մտածեցէք, տանը ծառայք կարող են լսել այս աղմուկը, յետոյ ձեր պատիւը ...

Գողթունի ուշադրութիւն անգամ չդարձնելով նորա խօսքերին, մօտեցաւ բազկաթոռին մէջ հեծեծող աղջկանը, եւ հազիւ հազ բարկութիւնը զսպելով, արտասանեց խրոխտաբար :

— Լսիր, Երանուհի, արցունքներ ու ողբերգական կերպերն բոլորովին անտեղի են եւ չեն կարող դղրդել իմ դիտաւորութիւնը, ասածս ասած է, — յետոյ դառնալով խնամակալուհուն, որ ձեռքերը միմեանց կցած, աջ ու ձախ գլուխը կը տատանէր, հրամայական ձայնով ասաց.

— Ահա հրապարակաւ նրա առաջ քեզ եւս ասում եմ. աշխատիր համոզել սրան, թէ կենդանիք չեն կարող մեռելներին զոհել իրենց շահերը ... Կենդանի մնացողներին ապրուստ եւ մի դիրք հարկաւոր է ունենալ ընկերութեան մէջ։ Մեռելների հետ գործ չունեմ, այլ կենդանիներից կը սպասեմ ապագայ, ջանա սրան հասկացնել այս։ Եթէ այսուհետեւ կրկին յանդգնի մերժել իմ առաջարկութիւնները, վիճել ինձ հետ, այն ժամանակ կարող եմ ենթադրել, որ դու ես գրգռում նրան ինձ դէմ, եւ յետոյ... Ուստի իմացիր, որ աղջիկս իշխանուհի պիտի լինի, այդ վճռուած է. եթէ մինչեւ անգամ բոլոր ունեցածս նորա օժիտ պահանջէն, պատրաստ եմ տալու։ — Յետոյ դառնալով Երանուհուն.

— Էհ, բաւական են հառաչանք եւ արտասուք, կանացի տկարութեան ախտանիշեր, որոնք կարող են ծիծաղի փոխարկուել հարսանեաց հետեւեալ օրը ...։

Խեղճ Երանուհի խօսելու անկարող, հեծկլտալով, ձեռքերը մերժողական նշանով օդի մէջ կը տարուբերէր... Հայրըն այս տեսնելով յարձակուեց, եւ կոպտաբար մի կողմ հրելով խնամակալուհուն, որ ուզում էր արգիլել, ուժգին բռնեց աղջկան բազկից ու ցնցելով բարձրացուց նրան. յետոյ խուլ բարկութեամբ եւ կերկերեալ ձայնով հրամայեց.

— Կորի՛ր, սենեակդ գնա՛... յուսամ մինչեւ վաղը միտքդ կը փոխուի.— Յետոյ յամրաքայլ մօտեցաւ սեղանին, առաւ ճրագը, եւ առանց իսկ նայելու աղջկան վրայ, հայհոյանք մրմռալով՝ անհետացաւ միջին դռնից :

Երանուհի առանց մի բառ արտասանելու դրեց իր վշտերով յուզեալ գլուխը պառաւ ընկերուհուն, կուրծքի վրայ, եւ երկուսն էլ արտասուեցին :

Սենեակը լուսաւորուած էր աղօտ մի կանթեղով միայն, որն որ վառած էին անկիւնում զետեղուած ոսկեպատ շրջանակով Աստուածամօր պատկերին առաջ, որի միայն աչքերը լուսաւորուելով, մեծութեան մէջ կ'երեւէր գթալից հայեացքը, որ կը տարածէր այդ տառապեալ խմբակին վրայ. իբրեւ պատասխան եւ քաջալեր նորա աղերսանաց հայեացքին :

Գ.

Այն երեկոյից սկսեալ զգալի մի փոփոխութիւն երեւաց Երանուհու վարմունքի եւ բնաւորութեան մէջ. տարտամ եւ անհաստատ էր նայուածքը, խօսքերը մեղմ եւ սառն, գլխակոր, կարծես բոլորովին պատրաստ՝ գալիք եւ ներկայ թշուառութեանց անձնուէր մի ողջակէզ դառնալ :

Մանաւանդ երկրորդ օրուայ հօրը եւ իր մէջ տեղի ունեցած բանակցութիւնից յետոյ՝ նա բոլորովին կորցրեց իր հաստատամտութիւնը :

Գողթունի առաւօտեան կանուխ մտնելով իր աղջկան սենեակը, աշխատել էր քաղցրօրէն համոզել նրան, ասելով.

Պ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(8 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

նոր հայրեր, իր մօտ կը բարձրացնէ ձեռքերնին վառած մոմերով, ժողովուրդը հիացած էր տեսնելով Ֆրէնկ կրօնաւորները այնքան սիրելի, իրենց պատարագին, ի մեծ ուրախութիւն բոլոր կաթոլիկներուն»: (էջ 146 – 47):

Խաչատուր Գաղատացի կաթողիկոս կը գրէ Լուդովիկոսի 1663 Փետրուար 12ին:

«Դուք միայն պսակուած էք Մեսիայէն, ամենահզօր, յաղթական, մեծ, ով սուրբ թագաւոր աստուածատուր մշտընջենական գոհունակութեան եւ երանութեան նուաստ Խաչատուրի կողմէ, որ Աստուծոյ ծառաներուն ծառան է եւ Անոր շնորհիւ եւ գթութեամբ կաթողիկոս Հայոց:

«... Բարձրեալն Աստուած թող օրհնէ ձեզ այնպիսի օրհնութեամբ, որ ոչ մէկը կարողանայ խլել ձեզմէ եւ ձեր սրտին մէջ ներշնչէ հաւատքի զգացումները, պաշտպանելու համար քրիստոնեաները եւ յատկապէս մեր խեղճ ազգը, որպէսզի կարենանք երջանկութիւնն ունենալ ճշմարիտ հաւատքի եւ հոգիի անդորրութեան մէջ փակելու մեր աչքերը:

«Ձեր հիւպատոս Փիքէն իր ջանքերով եւ կրօնաւորներու աշխատանքով մեր ազգին բազմաթիւ անձեր դարձի բերաւ, անոնց թիւը օրէ օր կ'աւելնայ:

«Ով օգոստափառ Տէր, ամենահզօր արքայից արքայ, ես՝ ձեր ծառան, Հայոց կաթողիկոս եւ ձեր հոգեւոր եղբայրը, ամբողջ ազգով կը պաղատինք որ բարեհաճիք Պոլսոյ դեսպանին եւ Հալէպի դեսպանին հիւպատոսին յանձնարարել, որպէսզի միշտ պաշտպանեն Հայոց խեղճ ազգը եւ կը յուսանք, որ ձեր հզօրութիւնը պիտի միացնէ միակ հաւատքի մէջ բաժանուած բոլոր աղանդները, որոնք նոյն ծագումն ունին, պիտի ունենաք անմահ պսակ եւ Քրիստոսի թագաւորութեան ժառանգութիւնը, որ անվախճան է եւ անբացատրելի: Կը յուսանք որ այդ կը կատարուի ձեր օրով մեզ կանխող սուրբերու բարեխօսութեամբ եւ վշտահար խեղճերու աղօթքներով»: (Ժորժ Կոսայոյ, Վի տը Փիքէ, 1942, էջեր 153 – 54):

Փիքէ կը մտածէ Լիվորնոյ երթալ կարգադրելու համար երկու քահանաներու եւ «Հայերու ամբողջ ազգին միջեւ» տեղի ունեցած կռիւները: (1668 Օգոստոս 21):

Միսիոնար Հայր Մերսիէ Սպահանէն կը գրէ Փիքէի. «Կը մտածուի Հայերու պատրիարքին Հռոմ երթալու մասին քանի մը եպիսկոպոսներու հետ՝ պապին հնազանդութիւն յայտնելու համար: Բայց պարսիկ արքունիքը պիտի վիրաւորուի «Հայերու միութենէն Ֆրէնկներու հետ»: Հ. Մերսիէ կը թելադրէ որ քրիստոնեայ իշխաններ Պարսկաստանի Հայերուն տան պաշտպանութիւն մը, պապը եւ թագաւորներ գրեն Շահին այդ մասին: (1673):

Փիքէ համոզուած է որ «հերձուածողները կարելի է Հռոմի դաւանանքին բերել թոշակ յատկացնելով քահանաներուն եւ եպիսկոպոսներուն, որովհետեւ ասոնք են որ ժողովուրդը կը պահեն սխալի մէջ»: (էջ 235):

Կը թուի թէ կան քահանաներ, որոնք կը հրապուրուին թոշակներէն. «Հալէպի 22 քահանաներէն 13ը Հռոմի կը յարին: Հակառակութիւնները կը սկսին երկու հատուածներու միջեւ եւ սակայն փաշան լուռ կը մնայ»:

Հիւպատոս Փիքէ կը պաշտպանէ միսիոնարները, մարոնիները, կ'աշխատի իր դաւանանքին բերել հերձուածողները, կը նշանակուի դեսպան Պարսկաստանի եւ վարձատրելու համար իր ծառայութիւնները թագաւորին եւ Հռոմի՝ կ'ընտրուի եպիսկոպոս Բաբելոնի:

Ակադեմականը, որ տարիներ զբաղած է կրօնական պատմութեամբ եւ ունի հարիւրի մօտ մեծ ու փոքր գործեր, փափաքած է յաւերժացնել Փիքէի անունն ու գործը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԳԻՏՑԷՔ ՈՐ ԴԵՌ ... ՈՂՋԵՐ ԿԱՆ

ՇԱՍ — Մինչ Վիէնի հայ հոծ գաղութին Հայր. Միութեանց վարիչները, գործելէ յոգնած դադրած, փոխանակ ազգ ու հայրենիք կամ մշակոյթ հոլովելու, կը հետապնդեն ննդական գործ, հոյակապ վիլլա, իշխանական ինքնաշարժ, օտար հարսնցու կամ փեսացու, գիշեր – ցերեկ այս երազներով օրօրուն՝ կը սպասեն որ Հրատ մոլորակէն հայ դիտնականներ վար սահին, իրենց թմրած եւ անգործութեան դատապարտուած ջիղերուն մէջ ներարկեն երկնքէն բերած հրաշագործ աշխուժութեան շիճուկներ, որպէսզի սթափին իրենց մրափէն, վերսկսին հոլովել ազգ ու հայրենիք կամ նոր սերունդ, ահա Վիէնէն քանի մը քիլոմեթր հեռու՝ Շասի գաղութը, համեստ գործաւորներէ ու մանր առեւտրականներէ բաղկացած, Հայրենակցական մէկ Միութեան իր մասնաճիւղով, հին ու նոր սերունդի խառն վարչութեամբ, ոչ – տիտղոսաւոր անդամներով, համերաշխօրէն, չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր, հրապարակ իջած, առանց փող ու թմբուկի, լռելեայն լծուած են ազգասիրական աշխատանքներու, տօնելով իրենց հերոսամարտին տարեդարձը, ու զէն ի ձեռին կռուած, պատնէշին վրայ հերոսաբար ինկած իրենց բիւրաւոր նահատակներու, հոգւոյն պատարագ, հոգեհանգիստ, մատաղ մատուցանելով:

Պատիւ այդ փոքր ու վտիտ միութեան, որ Հաճնոյ Հայրենակցական ընդհանուր միութեան Շասի մասնաճիւղն է: Հին սերունդի քանի մը համեստ կրթութիւն ստացած Հաճընցի հայրենակիցներ, եւ հոս ծնած, մեծցած Հաճընցի երիտասարդներ կը գործեն հրապարակի վրայ եւ գործնապէս կը զգացնեն թէ այդ փոքր գաղութի մէջ հայկական աշխոյժ միութիւն մը կայ:

×

Ինչպէս, նախորդ տարիներուն, այս տարի եւս բախտն ունեցանք հանդիսատես ըլլալու Հաճնոյ հերոսամարտի զոհերուն յիշատակին կատարուած պատարագի եւ հոգեհանգստի արարողութեան, տեղւոյն Ֆրանսական կաթողիկէ եկեղեցիին մէջ: Օրուան պատարագիչն էր Լիոնի հայ առաքելական եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը Դաւիթ Վարդապետ Սահակեան, հետն ունենալով երկու տարէց եւ երկու երիտասարդ սարկաւագներ ու դպիրներ:

Պատարագիչ վարդապետը, ամփոփ, իմաստալից, օրուան տօնակատարութեան պատշաճ քարոզ մը տուաւ վերարծարծելով հայ բոլոր նահատակներուն յիշատակը:

Նոյն օրը պատարագէն ետք, գիւղին ընդարձակ սրահներէն մէկուն մէջ տրուեցաւ մատաղ – ճաշ մը: Մօտաւորապէս հարիւր յիսուն երկսեռ հայրենակիցներ, Հաճընցի կամ ոչ – Հաճընցի մասնակցեցան նոյն հոգեճաշին: Օրուան նախագահն էր Պ. Ապրահեան, իսկ սեղաններին սպասարկողները՝ Հաճընցի երկսեռ երիտասարդներ, չափահաս այրեր եւ կիներ:

Մատաղ – ճաշի խոշոր կաթսային բերանը փակ էր: Զայն բանալու պատիւը վիճակուեցաւ երկու Հաճընցի հայրենակիցներու, երկուքն ալ զոհարեր – ուղղ Հաճընցի հայրենակիցներ էին, որոնք բացառիկ նուէր մը եւս ըրին: Այս արարողութենէն ետքը վարդապետը օրհնեց մատաղ ճաշը, եւ սկսաւ հացկերոյթը: Մատաղը առատօրէն բաժնուեցաւ, սեղանին վրայ խմիչքին շիշերը իրարու յաջորդեցին: Այս պատեհութեամբ սեղանի ունեցաւ նուիրատուութիւն, որուն մասնակցեցան ներկաները առատօրէն ու քանի մը վայրկեանի մէջ աննախընթաց ու պատկառելի գումար մը գոյացաւ:

Օրուան բանախօսն էր Մարսիլահայ Հաճընցի մը, որ պահ մը, օրուան տօնին հերոսամարտին հետ կապ ունեցող դէմքեր ու դէպքեր վերյիշելէ ետք, նիւթը փոխեց կամ ... մոռցաւ եւ սկսաւ իր գիտցած, հինէն գոց սորված յանկերգը կարդալ, ինչ որ օրուան տօնին հետ խոտոր կը համեմատէր: Նախագահին շնորհակալական խօսքերէն ետքը հոգեւոր հովիւին պահպանիչով հանդէսը փակուեցաւ:

ԱՆՑՈՐԴ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—*—

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

1505ին Սթրասպուրկի մէջ լոյս տեսաւ գիրք մը, որ եզակի էր իր տեսակին մէջ: Կը վերաբերէր հանելուկներուն՝ աւանդական բանահիւսութեան հնագոյն տեսակներէն մէկուն: Յետագային զանազան երկիրներու մէջ հրատարակուեցան այս ձեւի հաւաքածոներ: Սակայն բուն ժողովրդական հանելուկներուն արձանագրութիւնը, հրատարակութիւնը եւ հետազօտութիւնը բուռն թափ կը ստանայ աւելի ուշ՝ ԺԹ. դարուն:

Հայ բանագիտութիւնը եւս անտարբեր չէ եղած հանելուկներուն նկատմամբ: Հայ ժողովրդական հանելուկներուն անդրանիկ տպագիր նմոյշներ երեւան կու գան 1860ին՝ «Մեղու Հայաստանի»ի էջերուն մէջ: Բանահիւսական նիւթերու հաւաքման եւ հրատարակման մեծ վերելքը, որ հայ իրականութեան մէջ կը սկսի անցեալ դարու 70ական թուականներէն Գարեգին Սրուանձտեանի հաւաքածոներով, նոր թափ կը ստանայ վերջին տարիներուն:

1960ին լոյս կը տեսնէ բանասէր Սարգիս Յարութիւնեանի «Հայ ժողովրդական հանելուկներ» հատորը: Իսկ վերջերս հրապարակ ելաւ նոյն հեղինակին նոր աշխատութիւնը՝ հայ ժողովրդական հանելուկներուն գիտական համահաւաք հաւաքածոն՝ «Հայկական ժողովրդական հանելուկներ» խորագրով:

Ներածականի բաժնին մէջ հեղինակը ընդհանուր գիծերով կը ներկայացնէ հանելուկներուն յատկանիշերը: Համառօտ ներկայացուած է նաեւ միջազգային եւ հայ բանագիտութեան մէջ հանելուկներուն արձանագրութեան եւ հրատարակութեան պատմութիւնը:

Գիրքը ունի հետեւեալ բաժինները — «Բնութիւն», «Մարդկային կեանք», «Այլք եւ այլք», «Բազմառարկայ հանելուկներ»:

Գիրքը ունի մանրամասն ծանօթութիւններ:

Խմբագրուած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից-անդամ Ա. Ղանալանեանի կողմէ:

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԿԱԿԱԶ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ԲՈՒԺՈՒՄ

Վիէննացի բեմադիր մը նոր միջոց մը գտած է կակազ երախաները բուժելու համար: Զանոնք բեմ կը հանէ եւ անբռնազբօս պայմաններու մէջ կը քաջալերէ որ դերեր ստանձնեն: Այս եղանակը լաւ արդիւնք տուած է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈՑՐԱԿԻՆ

Այս պահուն սպասուհին բացաւ դուռը եւ յայտարարեց:

— Պարոն Պրիան Մարթէն կը հարցնէ թէ կրնա՞ք ընդունիլ զինքը:

— Ես կը մեկնիմ, կոչեց Ժաք ոտքի ելլելով: Շարժանկարի բոլոր աստղերը խորհրդակցելու կուգան ձեզ մօտ:

— Հարցում մը եւս, ըսաւ Փուարօ: Լորտ Էճվար ժառանգական կարգադրութիւններ ըրա՞ծ է արդեօք:

— Ապարանքը յատկացուցած է իր աղջկան, միս Գարոլին՝ հինգ հարիւր ըռ – թերլին... եւ այսքան: Ինչպէս կը տեսնէք՝ կտակելու ամենապարզ ձեւ մը:

— Ե՞րբ գրած է այդ կտակը:

— Իր կնոջ մեկնումէն յետոյ... այսինքն՝ երկու տարիէն քիչ մը աւելի առաջ: Իր ժառանգութեան մէջ ոչ մէկ բաժին հանած է իր կնոջ:

— Ինչ յամառ վրէժխնդրութիւն, մըրմռաց Փուարօ:

Ապա Ժաք մեկնեցաւ, սեղմելէ վերջ մեր ձեռքերը:

Շատ վայելուչ կերպով հագուած՝ ներս մտաւ Պրիան Մարթէն: Իրապէս գեղեցիկ մարդու տիպարն էր ան, բայց շատ լուրջ երեւոյթով:

— Ներեցէք ինծի, որ ուշացած եմ ձեզի տեսնելու համար, պարոն Փուարօ: Ես կը կարծեմ թէ պարապ տեղը ժամավաճառ ըրած ըլլամ ձեզ:

— Իրապէ՞ս:

— Այո: Տեսայ կինը, որուն մասին խօսած էի ձեզի: Բացարձակապէս կը մերժէ ան միջամուխ ըլլալ ձեզի գաղտնիքին: Խորապէս կը ցաւիմ որ ի զուր անհանգստացուցած եմ ձեզի:

— Կարեւորութենէ զուրկ է: Կը սպասէի արդէն:

— Ի՞նչպէս, կոչեց դերասանը զարմացած: Ուրեմն գիտէք թէ ինչի մասին է խօսքը:

— Ճշգրիտ կերպով՝ չեմ գիտեր, պարոն Մարթէն, բայց գաղտնի ոստիկան մը միշտ ենթադրութիւններ կը յօրինէ: Եթէ անոնք իրականութիւններ ըլլան՝ եզրակացութեան կը յանգի:

— Կրնա՞մ ծանօթանալ արդեօք ձեր եզրակացութիւններուն:

— Բայց կայ ուրիշ սկզբունք մը.— գաղտնի ոստիկան մը պէտք է որ լսել գիտնայ: Կրնամ միայն ըսել ձեզի պարզապէս, թէ ես անմիջապէս իմ գաղափարըս կազմեցի, երբ խօսեցանք ինծի ոսկի ակռայով մարդուն մասին:

— Հետզհետէ աւելի կը զարմացնէք զիս: Ո՞ւր կ'ուզէք յանգիլ: Եթէ անհաճոյ չէ ձեզի, կը խնդրեմ որ կարգ մը բացատրութիւններ տայիք ինծի:

Փուարօ գլուխը շարժելով ժպտաց եւ՝

— Փոխենք նիւթը, ըսաւ:

— Եթէ կը փափաքիք, պատասխանեց դերասանը, բայց նախ հաճեցէք ինծ ըսել թէ ո՞րքան կը պարտիմ ձեզի:

— Ոչ մէկ սանտիմ: Ես գործ մը չտեսայ ձեզի համար: Եւ երբ որեւէ պարագայ հետաքրքրէ զիս՝ դրամական հարց բոլորովին գոյութիւն չունենար ինծի համար:

— Զեմ համարձակիր պնդելու, ըսաւ Պրիան, նեղ կացութեան մէջ մնացած:

Եւ կարճ լռութենէ մը յետոյ, հարցուց.

— Միթէ Սքոթլանտ Եարտի ոստիկան մը չէր այն, որուն հանդիպեցայ քիչ առաջ սանդուղներուն վրայ:

— Այո, գաղտնի ոստիկան Ժափն էր:

— Տեղւոյն վրայ չկրցայ ճանչնալ, հակառակ որ ան եկած էր ինծ մօտ, հարցաքննելու համար զիս խեղճ Գարլոթա Ատամսի մասին:

— Դուք լաւ կը ճանչնա՞ք այդ կինը:

— Ամերիկայի մէջ, ես իր մանկութեան ընկերը եղած եմ, բայց անկէ յետոյ հազիւ թէ տեսած ըլլամ զինքը: Այսուհանդերձ մեծ վիշտ պատճառեց ինծի իր մահը: Սքանչելի աղջիկ մըն էր եւ ես չեմ կրնար բացատրութիւն գտնել իր անձնասպանութեան, թէեւ ճիշդ է որ իր անձնական գործերը բոլորովին անծանօթ են ինծի: Այսպէս ալ ըսած եմ արդէն ոստիկան Ժափին:

— Ես, իմ հաշւոյս, կը մերժեմ ընդունիլ անձնասպանութեան վերագրումը, պատասխանեց Փուարօ եւ շունչ մը քաշելէ ետք, աւելցուց.— Դուք չէ՞ք կարծեր, որ Լորտ Էճվարի մահուան գաղտնիքը կը բարդանայ:

— Ճիշդ է: Բայց, պարոն Փուարօ, հիմա, երբ Ժանն հարցին բոլորովին դուրս կը մնայ, կա՞յ արդեօք ուրիշ կասկածելի մէկը:

— Այո: Գոնէ կան շատ լուրջ հաւանականութիւններ:

Պրիան Մարթէն շփոթ դիրք ստացաւ.

— Որո՞ւ մասին:

— Լորտ Էճվարի սպասարկուներու պետը անհետացած է... Այսպիսի պարագաներու մէջ փախուստ մը՝ խոստովանութեան մը արժէքը կը ներկայացնէ:

— Սպասարկուներու պե՞տը... կը զարմացնէք զիս:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՄՆՈՒՆԴ

Տոքթ. եւ Նորա Տէր – Յակոբեան, Յա-կոբ – էրէք ուրախութեամբ կը ծանու-ցանեն իրենց պուկին եւ քրոջ՝

ԻԶԱԲԷԼ – ՍՈՖԻԱ – ՄԱՐԹԻՆԻ

ծնունդը, Փարիզ 1965 Հոկտ. 19։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հոտոյեանէ (Մարսան – Սիւր – Օրժ) 10 ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակա-լութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրնե-րը.–

Տիկին Թամիզեան եւ Մինասեան եկե-ղեցւոյ նուիրեցին քսան, Տիկին Արաքսի Ալթունեան եկեղեւոյ տասնեւհինգ, Գէորգ Քիւրտօղլեան, եկեղեցւոյ հինգ, Խ. Աստուրեան եւ Տիկին Ալթուն, եկեղեցւոյ հինգ, Ամերիկայէն Մարսէյլ ժամանած Տիկին Ժընըւիեւ Մարտիկեան եկեղեցւոյ հինգ տոլար, քսանեւհինգ ֆրանք։ Տիկին Արշալոյս Ներսէսեան Պօ-մոնի Ազքատաց տասը։ Ներսէսեան եւ Մինասեան եկեղեցւոյ տասը։ Տիկին Խա-կուհի Սարգիսեան եկեղեցւոյ հինգ, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տէր Մեսրոպեան, ե-կեղեցւոյ քսան։ Տիկին Սանդուխտ Թէր-զեան եկեղեցւոյ տասը։ Յովհ. Զա-քարեան եկեղեցւոյ տասը, Եզուարդ Զաքարեան եկեղեցւոյ տասը, 29 Օ-գոստոսին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնակատա-րութեան առիթով տեղի կ'ունենայ հան-դիսաւոր պատարագ եւ Խաչահանգիստի պաշտօն։

Իր մասնակցութիւնը կը բերէ եկեղեց-ւոյ երգչախումբը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ։

Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ։

×

ԼԻՈՆ.– Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75-ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, Կի-րակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ գի-շեր, Ազգային Տան սրահը։

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մաս-նակցութեամբ իր շրջանի բոլոր ենթա-կոմիտէներու ու խումբերու, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակի տօ-նակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալամպրագի սրահին մէջ։

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, Թաղա-պետարանի Թատրոնին մէջ, (Թէաթր Միւնիսիփալ)։

Կը խօսի Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ա. Ջ Դ

«Խթան» շաբաթաթերթի խմբագրու-թիւնը կը հաղորդէ իր ընթերցողներուն թէ տպարանի փոխադրութեան պատճա-ռաւ, թերթին հրատարակութիւնը քանի մը օր պիտի ուշանայ։

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Վերսկսան Հոկտեմբեր 5, Երեքշաբ-թի երեկոյ։

Այս տարի դասաւանդութիւնները տե-ղի կ'ունենան Երեքշաբթի երեկոնե-րը՝ ժամը 19–20։

Նոր արձանագրուիլ փափաքողները պէտք է դիմեն Կապոյտ Խաչի դրասեն-եակը (Ռիւ Պլէօ) ամէն օր կէսօրէ ետք, կամ Լիսէ Քոնտորսէ՝ Երեքշաբթի երե-կոները։

ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Արծիւ» ակումբին։

Այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշա-կոյթի Տան մէջ։

Յովհ. Շիրազի ծննդեան 50ամեակին առթիւ ՄԻՍԱԿ ԱՊԱՃԵԱՆ կ'արտասանէ բանաստեղծին «Սիամանթօ եւ Խաջեզա-րէ» պոեմը։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Մուտքը ազատ է

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՎԻՇՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած տեղւոյս Կապ. Խաչի մասնաճիւղի կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Համօ Օհանջանեան ա-կումբին մէջ։

Կը խօսի Ընկերուհի ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՄԱՂԱՔԵԱՆ, նաեւ տեղեկութիւններ եւ տպաւորութիւններ Հայաստանէն։

Արտասանութիւն, երգ եւ զանազան անակնկալներ։

Մուտքը ազատ է

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչու-թիւնը գաւաթ մը թէյի շուրջ կը հրաւի-րէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Շա-բաթ, ժամը 15ին Ազգային Տան փոքր սրահին մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Ամերիկա-յէն ընկերուհի Քրիստինէ Նաճարեան որ տեղեկութիւններ պիտի տայ ՀՕՄ.ի գոր-ծունէութեան մասին։

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» են-թակոմիտէնի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բո-լոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտա-ւորիչ է։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրաց ճաշը, Նոյեմբեր 7ին, ժամը 17ին, Իսիի Խրիմեան սրահը։

Travaux de Peinture et de Décoration de tous Styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22, Rue Stendhal, PARIS (20e)

MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր ապ-րանքներով։

ԶՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)

Métro : 4 Septembre ou Opéra

Téléph. : RIC. 79-86

RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր, ժամը 9–12 եւ 14–18 բացի շաբաթէն,

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բարեխական հաւաքոյթը։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

GROUPE FOLKLORIQUE DU CLUB PARIS - ATHENES

Sous la direction de Mlle YARIMAGAZ

որ պիտի պարէ հռչակաւոր Zorba Le Grecի պարը

GROUPE FOLKORIQUE DE L'ASSOCIATION DE LA JEUNESSE UKRAINIENNE, sous la direcion de Monsieur MAKIAN

Ազգային տարազներով

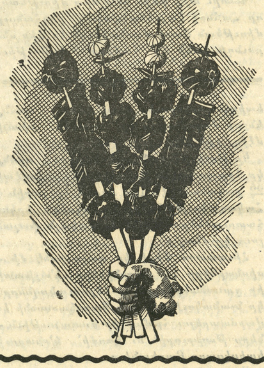
Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73։

Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ.

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր։

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ։

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE

(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e

Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84

Métro : F. D. Roosevelt

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա-կարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու-թիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. — TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.
ԿԻՐԱԿԻ 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 24 OCTOBRE 1965
LE NUMÉRO : 0,30 FR.
41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10443
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
41e ANNÉE — N° 10.443

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՇՈՒՐՋ

Յառաջիկայ Հոկտեմբեր 31ին Էջմիածնի մէջ տեղի պիտի ունենան մասնաւոր հանդիսութիւններ Վազգէն Կաթողիկոսի գահակալութեան տասներորդ տարեդարձին առթիւ :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հրաւէրին ընդառաջ երթալով, սփիւռքի զանազան երկիրներէն հոգեւորական եւ աշխարհական անձնաւորութիւններ կը պատրաստուին մեկնելու Էջմիածին :

Հրաւիրեալներուն մէջ են Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը, Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ Պատրիարքները, Հայ-կաթոլիկներու Կաթողիկոս-Պատրիարք Պաթանեան, հայ բողոքականներու ազգապետ Վեր. Ահարոնեան, Էջմիածնական թեմերու առաջնորդներ եւ ուրիշներ : Ինչպէս գրեցինք, հրաւիրուած է նաեւ Մոնաքոյի եպիսկոպոսը Գերալ-ժան Թուփ :

Հանդիսութեանց նախօրեակին ստացանք Էջմիածնի 1966ի Օրացոյցը եւ Վազգէն Ա.ի հինգերորդ ուղեւորութեան գրքոյկը, արտատպուած Էջմիածին ամսագրի 1965ի Ե. — Զ. — Է. միացեալ թիւէն :

Նոր Օրացոյցը հիներէն կը տարբերի իր յաւելուածով : Մինչ նախորդ տարիներուն մեր նուիրապետական չորս աթոռներու գահակալներու անուններէն վերջ կուգար ցանկը Էջմիածնի միաբան եպիսկոպոսներու, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի, Էջմիածնական թեմերու առաջնորդներուն, Մայր Աթոռի միաբաններու (վարդապետ, աբեղայ եւ սարկաւագ) եւ վանահայրերուն, 1966ի օրացոյցին մէջէն ջնջուած է այդ մասը : Պահուած են միայն զոյգ կաթողիկոսներու եւ զոյգ պատրիարքներու անունները :

Ջնջուած ցանկին տեղ դրուած է ուրիշ մը՝ «Աթոռ հայրապետութեան Հայոց» խորագրով : Այս ցանկը կը պարունակէ 140 անուններ, Թադէոս (43 - 66) եւ Բարթողիմէոս (60 - 68) առաքեալներէն սկսեալ մինչեւ Վազգէն կաթողիկոս (1955) :

Առաջին տասը անունները, մէջն ըլլալով երկու առաքեալները, մինչեւ Մեհրուժան Հայրապետ (240 - 270), բազմած չեն Էջմիածնի աթոռին վրայ, քանի որ Գրիգոր Լուսաւորիչ դրաւ անոր հիմը չորրորդ դարուն սկիզբը :

Այս տասնի ցանկը առնուած է Մ. Օրմանեան պատրիարքի Ազգապատումէն : Անունները թուագրուած են այբուբենով՝ Ա. - Ժ. :

Առաջին վաւերական հայրապետն է Գրիգոր Լուսաւորիչ (295 - 325), որ ցանկին թիւ 1ն է : Հայաստանի ամբողջական դարձը ի քրիստոնէութիւն տեղի ունեցած ցոյց կը տրուի 301ին :

Ցանկին վերջինն է Վազգէն Կաթողիկոս, որ կը կրէ 130 թիւը :

Անուններու պարզ ցուցակ մը չէ այս ցանկը : Կարգ մը կաթողիկոսներու գահակալութեան օրերուն պատահած պատմական դէպքերն ալ արձանագրուած են համառօտակի, թուականներով :

Այս շարքին կը պատկանին Գրիգոր Լուսաւորիչ, Մեծն Ներսէս, Սահակ Պարթեւ (Հայ գրերու գիւտը 406ին, Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը՝ 406-39), Արշակունեաց թագաւորութեան վախճանը 428, Եփեսոսի Գ. տիեզերական ժողովը 431ին, Յովսէփ կաթողիկոս (Վարդանանց պատերազմը), Յովհաննէս Մանդակունի, Բաբգէն Ա., Ներսէս Բագրեւանդցի, Յովհ. Գաբեղեան, Մովսէս Եղիվարդեցի (Հայկ. տոմարի ըսկզբնաւորութիւնը 551ին), Կոմիտաս Ա., Եզր, Ներսէս Տայեցի, Յովհ. Օձնեցի, Դաւիթ Ա., Սիոն, Զաքարիա Ձագեցի, Անանիա Մոկացի, որուն օրով հայրապետական աթոռը Էջմիածնէն փոխադրուեցաւ Արգինա (966), Սարգիս Ա. Սեւանցի (աթոռի փոխադրութիւնը Անի՝ 1001ին), Գրիգոր Բ. Վկայասէր (Կիլիկեան իշխանութեան հաստատում՝ 1080ին : Աթոռը կը փոխադրուի Շուղրի Կարմիր վանքը), Գրիգոր Գ. Պահլաւունի (աթոռը կը փոխադրուի Ծովք՝ 1118ին, ապա Հռոմկլայ՝ 1144ին), Ներսէս Շնորհալի, Գրիգոր Դ. Տղայ, Գրիգոր Է. Անաւարզեցի (աթոռը Սիս կը փոխադրուի՝ 1294ին), Գրիգոր Թ. Մուսաբէկեանց (Աթոռի փոխադրութիւնը Էջմիածին 1441ին), Դաւիթ Վաղարշապատեցի, Մովսէս Տաթեւացի, Փիլիպպոս Ա. Աղբակեցի, Յակոբ Ջուղայեցի, Ներսէս Ե. Աշտարակեցի, Գէորգ Դ. (Սան - Ստեֆանոյի 16րդ եւ Պերլինի 61րդ յօդուածները), Խրիմեան եւ Իզմիրլեան :

Աւելի կարեւոր դէպքեր պատահած են Գէորգ Ե. Սուրէնեանցի օրով (1911 - 1930) : Մեծ պատերազմ, Ապրիլեան եղեռն, Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւն, «Հայկական Հանրապետութեան հաստատում»՝ 1918ին, սովետական կարգեր՝ 1920ին, Կիլիկիոյ պարպում՝ 1921ին (սխալմամբ գրուած է 1920ին), Կիլիկեան աթոռի Անթիլիաս հաստատումը 1930ին (Հալէպի հանգրուանէն վերջ) :

Վերջին կաթողիկոսներու՝ Խորէն Ա. Մուրադբէկեանի, Գէորգ Զ.ի օրով պատահած գլխաւոր դէպքերու յիշատակումէն վերջ երկար տեղ յատկացուած է 130րդ կաթողիկոսին՝ Վազգէն Ա. Պալճեանի օրով տեղի ունեցած դէպքերուն :

1966ին Ապրիլ 24ը կը զուգադիպի Կիրակիի եւ այդ օրը առաջին աշխարհամարտի բիւրաւոր նահատակներուն համար «Յիշատակ»ի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի : 1965ի օրացոյցը առաջիններուն հետ կը յիշէր նաեւ երկրորդ աշխարհամարտի նահատակները :

Նոր օրացոյցը որոշ յառաջդիմութիւն կ'արձանագրէ հիներուն հետ բաղդատմամբ : Հեղինակը՝ Սահակ Արք. Յովհաննէսեան փախճանեցաւ վերջերս : Կը յուսանք, որ իր յաջորդը պիտի շարունակէ հայրենասիրական նոյն ոգիով :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ մինչ կը շարունակուին ցոյցերն ու բողոքները Անգլիոյ «գաղթատիրական» քաղաքականութեան դէմ, Ադէնի մէջ, իշխանութիւնները հրապարակային դատավարութիւն մը կը պատրաստեն Աքրամ Հաուրանի համար : Կ'ըսուի թէ նախկին ղեկավարը ձերբակալուած է այն պահուն երբ նոր պետական հարուած մը կը պատրաստէր : Ըստ Հաուրանիի Պաասի կազմակերպած հակաբրիտանական ցոյցերը կը ձգտին ծածկելու քարիւղային համաձայնագիրը զոր Սուրիա ստորագրած է Անգլիոյ հետ :

ԱՆՏԻՈՔԻ եւ Արեւելքի սուրիացի օրթոտոքս Պատրիարքը զեկոյց մը հրապարակած է որ կը շեշտէ թէ Վատիկան Բ.ի Հրեաներու վերաբերեալ չէման «քրիստոնեայ վարդապետութեան բռնաբարումն» է : Սինոտը միաձայնութեամբ որոշած է չեղեալ համարել փաստաթուղթը որովհետեւ կը հակասէ Աստուածաշունչին, Առաքեալներու քարոզութեանց եւ քրիստոնեայ վարդապետութեան» :

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ համագումարը բացուեցաւ Լիոնի մէջ : Պատգամաւորները նախ յարգանքի այց մը կատարեցին Էտուար Էրիոյի շիրիմին : Առաջին նիստին, կուսակցութիւնը որոշեց զօրավիգ կենալ Միթրանի, բայց բոլորը համաձայն չեն : Կը կարծուի թէ կուսակցութիւնը կրնայ երկուքի բաժնուիլ եթէ Մորիս Ֆօռ ուզէ Լըքանիւէի համար քուէարկել :

ՊՈՒՄԵՏԻԷՆ ակնարկելով այն ծախքերուն զորս Պեն Պելլա ըրած էր շքեղ պանդոկ մը հաստատելով ափրիկեան ժողովականներուն համար, յայտարարած է.— « Հինգ օրուան մէջ 15 միլիառ ծախսել, յեղափոխական չէ» :

ՈՒԻԼՍԸՆԻ Ռոտեզիա երթալը յաղթանակ մը կը նկատուի Ռոտեզիոյ վարչապետին համար :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը որոշած է պաժական միջոցներ ձեռք առնել ծայրայեղ — ձախին դէմ :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ բանակը պայքարի մէջ է Սուքարնոյի հետ արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ :

ՍԷՆ - ՏՈՄԷՆԿԻ մէջ, քաղաքացիական պատերազմի վախ կայ :

ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը հրաժարեցաւ, չկարենալով ձեռք ձգել 1966ի պիւտճէին համաձայնութիւնը :

ԻՐԱՔԻ վարչապետ Ապտէլ Ռահման Պազազի Գահիրէ այցելութեան առիթով եգիպտեւիրաքեան զեկոյց մը հրատարակուած է, ուր, քաղաքական դէտերուն համաձայն, Ա. Մ. Հ. դիրք կը բռնէ Իրաքի մէջ կռուող Քիւրտերուն դէմ : Զեկոյցը կը նշէ «Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը ամբողջութեամբ կը պաշտպանէ Իրաքի կառավարութեան տարած ճիգերը՝ պահելու համար երկրին հողային ամբողջականութիւնը եւ խափանելու բոլոր փորձերը՝ որոնք կը ձգտին վտանգելու Իրաքի անկախութիւնն ու ամբողջականութիւնը» :

ՍԱՅԿՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ երեք օր եւ երեք գիշեր բախումներէ ետք, Փլէյ - Մէի զինուորական խարիսխին դէմ Վիէթքոնկներու չըթայլաբերած յարձակումը ձախողութեամբ պսակուեցաւ : Բազմաթիւ զունդեր թռաններով Փլէյ - Մէ բերուեցան, զօրացնելու համար պաշարուած խարիսխը եւ Վիէթքոնկներու ամբողջ պաշտպանութեան ընթացքին, Ամերիկացիները օդէն բուռն ռմբակոծումներու ենթարկեցին պաշարողներու դիրքերը : Վիէթքոնկները ստիպուած եղան նահանջել, բազմաթիւ դիակներ ձգելով :

ԺԱՔ ԼՈՐԱՆ (վիպագիր Սէսիլ Սէն - Լօրան) վեց հազար ֆր. տուգանքի դատապարտուեցաւ «Մորիաք ար Կոլի օրով» գիրքին համար : Նկատի առնուած է որ գիրքը կը վիրաւորէ պետութեան ղեկավարը :

Օրէ Օրին

ՆՈՐ ԲԱՌ ՄԸ

Կը պատմեն թէ Խրիմեան Հայրիկ շատ կը սիրէր շրջագայիլ գիւղերը, այցելել գիւղացիներու տուները, միշտ այն ցանկութեամբ որ իմանար իր ժողովուրդին մտածումն ու ցաւը : Բայց ամէն անգամ, երբ կ'այցելէր գիւղ մը եւ կը մտնէր ժամատունը, գիւղացիները կուգային, ոտքը կ'իյնային, ձղանցքը կը համբուրէին, յետոյ ձեռքերը իրենց կուրծքին վրայ խաչաձեւած՝ փայտի պէս կը կանգնէին պատերուն եզերքը եւ Հայրիկին երեսը կը նայէին, լո՛ւռ ու մունջ :

Ամէն գիւղ այսպէս :

Իվերջոյ բարկացաւ Խրիմեան Հայրիկ եւ ըսաւ .

— Բերան չունի՞ք դուք, չխօսի՞ք : Ամէն անգամ, երբ պատարագ կ'ընեմ Իջման Ս. Սեղանին վրայ, քարոզ կը կարդամ : Ամէն անգամ, երբ ժամանակ կը գտնեմ, բանաստեղծութիւն կը գրեմ, Վանգոյժ — Հայգոյժ կը գրեմ, Հրաւիրակ կը հրատարակեմ, բայց միշտ ձեր անունով կը խօսիմ, ձեզի համար կը խօսիմ, ձեր մասին կը խօսիմ : Է՛հ, ի՞նչ կ'ըսէք, լա՞ւ կ'ըսեմ, գէ՞շ կ'ըսեմ : Չխօսի՞ք, բերան չունի՞ք դուք, ըսէք, կարծիք յայտնեցէք, ձեր ցաւը պատմեցէք ...

Օր մը, նման յանդիմանութեան մը պատասխանելով, գիւղացի մը բացաւ բերանը եւ խօսեցաւ .

— Հայրի՛կ, ոտքդ պագնեմ, մի նեղանար, դուն մեր թագաւորը, դուն մեր կաթողիկոսը, դուն մեր Արարատը, դուն մեր Աստուծոյն *օրթախ*ը, դուն... դուն ... : Իսկ մե՞նք, — գիտե՞ս, Հայրիկ, ձին որ կայ, աղտոտ տեղ մը կ'ունենայ, այնտեղ շատ ճանճ կ'ըլլայ, մենք այդ ճանճերն ենք ...

Պատմութեան շարունակութիւնը միտքըս մնացած չէ, հետաքրքրական ալ չէ :

Բայց, վերջերս, երբ երեք *իկո*ններ պտրտեցուցին մեր գաղութին մէջ ու տեսայ թէ ի՛նչպէս ... ճանճացան մարդիկ, պահ մը փորձեցի մտնել Խրիմեան Հայրիկի կամ երեք *իկո*ներուն հոգիէն ներս եւ հարցնել .

— Ա՞յս ժողովուրդին համար ... կ'արժէ՞ ... Բարեբախտաբար տրամաբանութիւնը առաւ տարաւ զիս, հաստատելու համար թէ պատկերը ընդհանուր չէ : Արժանապատուութեան պակասը, զոր բարեմտութիւնը պիտի համարէր ապիկարութիւն միայն, հետեւանք է դարերու ընթացքին կատարուած թրքական ասկումի մը որ այս ժողովուրդին արեւմտ. թեւին մէկ հատուածին մէջ միաժամանակ ստեղծեր է ահաւոր տրամադրութիւն մը, — պարպել ոչ միայն հողերը, այլ եւ այդ հողերուն ներշնչումը, մանաւանդ այն իմաստութիւնը, որ մեր պատմութեան իսկ բացատրութեամբ՝ դարձած է զուգակշռութեան օրէնք :

Ահա այդ տրամադրութեամբ մարդիկ են, որ (խղճահարութեա՞մբ թէ շահախնդրութեամբ, չեմ գիտեր) դարձեր են «Հայաստանասէր», բառ մը՝ որու նշանակութիւնը ռուսական մաքսատուներու պաշտօնեաները աւելի լաւ են հասկցած :

Իսկ այժմ ... *գօտեսէր* :

Գօտեսէրը այն է որ շատ կը սիրէ կարմիր գօտին : Կը հրճուի տեսնելով որ կարմիր գօտի կապեր են Հայաստանի մէջ ինծի :

Ուրեմն, հասկնանք իրար, — այսօրուան գօտեսէրները Հայաստանը չէ որ կը սիրեն, այլ գօտին, գօտի՛ն, գօտի՛ն :

Եւ խորհիլ որ նոյն մարդիկը մինչեւ երէկ, կը սիրէին ... մօյկերը, միայն կարմիր մօյկերը (*ճիզմէ*) : Այն մօյկերը, որ նզմեցին Բաքուն ցիները եւ ընկերները : Այն մօյկերը, որ նզմեցին, կոխոտեցին, գետնին հաւասար դարձուցին հազարաւոր, հազարաւոր Հայեր՝ գերեզմաններն անգամ անյայտ թողլով :

Հիմա յառաջդիմութի՛ւն կայ, հիմա մարդիկը մօյկ չեն սիրեր, գօտի՛ կը սիրեն :

Պատրաստա՞ծ են, սակայն, ինքնարդարացում մը՝ երբ այդ գօտին գործածուի, օրին մէկը, խեղդելու համար Բաքունցներուն յաջորդները եւս :

ԱՐԱԶ

ՀԱՆԳԻՍՏ Հ. ՍԱՐԳԻՍ ԲԱՐՈՅԵԱՆԻ

Պէյրութի մէջ, Հոկտեմբեր 18ին վախճանած է Վիէննական Մխիթարեան Միաբանութեան վաստակաւոր մշակներէն՝ Հայր Սարգիս Բարոյեան, դոհ սրտի տագնապի մը :

Հ. Սարգիս Բարոյեան երկար տարիներէ ի վեր սիւներէն մէկը կը նկատուէր Փանկալթիի Մխիթարեան վարժարանին : Ծնած էր 1890ին, Սարըզամըշ : Քահանայ ձեռնադրուած էր 1917 եւ Պոլիս հաստատուած 1919ին : Մարմինը Պոլիս փոխադրուած է :

Մեր ցաւակցութիւնները Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան :

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԻՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

ԺԵ.

Աստուածներու ժողովարան :

Կարելի չէ երբեք կազմել ցանկն այն բոլոր աստուածներուն, վասնզի շատ ու շատ էին անոնք, որ հաւաքուած էին Յաւիտենական Քաղաքին մէջ,— կրօնասէր էր Հռովմայեցին :

Լեզուն իսկ կը հաստատէ իր այդ նկարագիրը : Լատիներէնի մէջ մեծ թիւ մը կը կազմեն այն բառերը, որոնք հոմանիշ կը դրուին Աստուծոյ տուն կամ աղօթատուն կոչուած շէնքին, այժմ՝ եկեղեցի : Տեմպլում, մեհեան, արմատական իմաստով՝ որոշ տարածութիւն, երկնքի եւ երկրի վրայ, զոր գուշակը կը գծէր իր գաւազանով, ամփոփուելու համար այդ տարածութեան վրայ : Էդիս, սկզբնաբար բնակարան, որ իր շուրջը կ'ունենար աղօթատուն մը : Էդիկուլա, մատուռ, որ մեհեանին կից կամ մեհեանէն անջատուած՝ կը պարփակէր աստուածութեան մը պատկերը : Սակելլա, փոքրիկ աղօթատուն, տանիքը բաց, որ ունէր բագին մը : Ֆանում, փոքրիկ աղօթատուն, տանիքը ծածկուած, որոշ աստուածութեան մը նուիրուած : Դելուբրա, որ կը պարփակէր մէկ տեմպլում եւ մէկ ֆանում : Լարարում, ուր, բնակարաններու իրենց յատկացուած բաժնին մէջ, կը հաստատուէին մեռելներու ոգիները, փոքրիկ արձանիկներով, իբրեւ պաշտպան աստուածութիւն :

Բոլոր այս աղօթատուները ունէին իրենց պատշաճ բագինները,— ալտարիա, բարձրագոյն աստուածութեանց յատուկ, արա, նուազ բարձրադիր, դէպի արեւելք ուղղեալ, ընծայաբերութեան եւ խնկավառութեան յատուկ, յաւերժական բոցով (Վարրոն բոց արմատական նշանակութիւնը կու տայ այս բագինին անուան) : Եւ դեռ բագիններ, զոհաբերութեան յատուկ, այս պատճառով մատուցարան կամ զոհասեղան եւս կոչուած, երբ մանաւանդ կ'ունենար ծակոտկէն սեղան մը, որու ներքեւ կը մտնէր, ցուլը զոհելու ժամանակ, այն որ պիտի մկրտուէր սրբագործեալ զոհին արեամբ (թօբոպոլ) :

Հռովմայեցիները կ'աղօթէին միշտ ոտքի կանգնած, իրենց ձեռքերը երկինք բարձրացուցած, գլուխը փակ, (Աթենացիք կ'աղօթէին գլուխը բաց) :

Շատեր սխալ գաղափարներ ունին Հռովմայեցւոց կրօնասիրութեան մասին, քրիստոնեայ մատենագիրներու վկայութիւններէն նախապաշարուած, (քրիստոնեաներու հալածանքի պատմութիւններէն մնացած) : Աշխարհի ամէնէն կրօնասէր, ամէնէն աստուածասէր ժողովուրդն էր Հռովմայեցին, օտար կրօնքներու եւ աստուածներու հանդէպ արտակարգ հանդուրժողութեամբ :

Հետաքրքրական է Կիկերոնի ստուգաբանութիւնը կրօնք բառին մասին : Կը հետեւիմ Պարտիի եւ Նիզարի թարգմանութեանց .—

« Ոչ միայն փիլիսոփաները, կը գրէ Կիկերոն, այլ եւ մեր նախահայրերը գիտէին զանազանել կրօնքը աւելորդապաշտութենէն, այսպէս .— Անոնք որ ամբողջ օրը կ'անցընէին աղօթելով եւ զոհաբերութեամբ, որպէսզի երկար ապրին իրենց զաւակները (սուփերսթիթէս), կոչուեցան աւելորդապաշտ (սուփերսթիթիոսի), բառ մը որ յետագային աւելի ընդարձակ իմաստ մը ստացաւ : Գալով անոնց, որ միտքով կ'անցնէին աստուածպաշտութեան բոլոր պարտաւորութեանց վրայէն, այլ խօսքով՝ վերստին կ'անցնէին (ռըփասէ = ռէլէճէրէնթ), կոչուեցան ռէլիճիոզի», (Ցաղագս Բնութեան Աստուածոց, Բ. 28),— վերջին բառը ֆրանսերէնով՝ ռըփասէր, բայ մը որ կը նշանակէ ոչ միայն վերստին անցնիլ, այլեւ վերընթեռնուլ, զմտաւ ածել, կամ պարզապէս քաղել, ինչպէս կ'ըսենք «Սաղմոս քաղել» :

Ուրիշներ լատիներէն այս բառին կու տան «կապել» արմատական նշանակութիւնը, բացատրելով որ կրօնքը կապ մըն է աստուածներու եւ մարդոց միջեւ, պարտաւորութիւն մը բարոյական, ծիսական կամ աւանդական :

Կան դեռ ստուգաբանական ուրիշ փորձեր :

Այստեղ զիս հետաքրքրող կէտն այն է թէ հին Հռովմայեցիները կատարեալ հանդուրժողութիւն մը ցոյց կու տային հանդէպ աստուածպաշտական որեւէ ծիսակատարութեան՝ հակառակ այն կրօնասիրութեան, որ զիրենք կը կապէր իրենց հայրենական աստուածներուն :

Սկզբնաբար, ըստ Հռովմէական կրօնքին՝ աստուածը տանն աստուած մըն էր, որ կը բնակէր քաղաքացիին հետ, նոյն յարկին տակ, ունենալով իր սենեակը : Յետագային քաղաքները ունեցան իրենց ընդհանրական աստուածները, աստուածութեանց նուիրեալները եւ առանձին հիմնարկութիւնները : Ի վերջոյ ըստեղծուեցաւ աստուածաբանական ուսում մը, որ ունէր երեք բաժանում .— Փիլիսոփաներու բնապաշտական աստուածաբանութիւնը, բանաստեղծներու բնազանցական աստուածաբանութիւնը, իշխանութեանց քաղաքական աստուածաբանութիւնը :

Ու քանի տարածուեցաւ Հռոմի տիրապետութիւնը, այնքան բազմացան աստուածները Յաւիտենական Քաղաքին մէջ : Ժամանակ մը եղաւ, երբ չկար կրօնք մը որ իր աստուածը չունենար Հռոմի մէջ : Եւ Հռովմայեցին կը յարգէր բոլորը, թողլով որ ամէն անհատ պաշտէ իր աստուածը, պայմանով որ չխռովեն ժողովուրդներու խաղաղ համակեցութիւնը եւ կատարուին պետական պարտաւորութիւնները : Դեռ աւելի զարմանալին,— Հռովմայեցին, ձախող պատերազմներու եւ աղէտներու պարագային, ամբողջ պատասխանատուութիւնը վերագրելով ազգային աստուածներու անկարողութեան, կը դիմէր օտար աստուածներու օգնութեան : Կը յիշէք անշուշտ Գալերիոս կայսեր դիմումը քրիստոնեաներուն : Օտար աստուածներու ընծայուած այդ յարգանքն էր որ թելադրած էր Աղեքսանդր Սեւերիոս կայսեր՝ կանգնել ... Քրիստոսի արձանը իր աստուածատան մէջ (լառէր), ինչպէս կը վկայէ Լամբրիդիոս :

Աստուածներուն համար ցոյց տրուած այս հանդուրժողութիւնն էր, որքան յարգանքը, որ շրջան մը եղաւ՝ երբ Հռոմ դարձաւ «իրական պազար մը կրօնքներու եւ աստուածներու» :

Հռովմայեցիներու այս բարեպաշտութիւնը (եուսեբիա) կը ծլէր հոգիներու մէջ՝ այն օրէն սկսեալ, երբ մանուկը (18 – 20 տարեկան) կը դառնար պատանի (էֆէպ),— այն ատեն կը կտրէին գլխուն մազերը, կը հագցնէին արութեան պարեգօտը, ու կը նուիրէին հայրենի աստուածին : Այս ամէնը կը կատարուէր մասնաւոր ծէսով մը, որ տեսակ մը քննութիւն էր, փորձ՝ պատանի յայտարարուելու,— այնուհետեւ կը հռչակուէր ընդունակ ծառայելու հայրենիքին եւ աստուածներուն :

Յետագային բարդացան, պղտորեցան, շփոթութեան մատնուեցան աստուածներու ծէսերը : Հռոմի քաղաքացին ունէր իր անհատական աստուածները, տանն աստուածները, քաղաքային աստուածները, հայրենական աստուածները, նոյնքան եւ աւելի օտար աստուածներ : Միջերկրականի աւազանին հեռաւոր անկիւններէն, ինչպէս ծայրագոյն արեւմուտքէն եւ ամպավարիկ արեւելքէն, դէպի Հռոմ կը վազէին աստուածները, կը խուժէին, կը թափանցէին, տուն – տեղ կ'ըլլային այնտեղ : Ոչ մէկ կեսար պատնէշ բարձրացուց այս ներխուժումին դէմ, ոչ մէկ թումբ դրաւ գաղթական աստուածներու հոսանքին առջեւ : Պահ մը Օգոստոս կայսրը փորձեց պաշտպանել հռովմէական աստուածները՝ հռչակելով անոնց գերակայութիւնը : Վիրգիլիոս եւս, իր կարգին, երգեց հայրենի աստուածներուն մեծութիւնը՝ կատարելով զուգակցում մը հելլենական աստուածներու հետ :

Ի՞նչ օգուտ :

Կեսարներու հանդուրժողութիւնը, Հռովմայեցիներու աստուածսիրութիւնը, (Կիկերոն պիտի ըսէր՝ աւելորդապաշտութիւն), ստեղծեր էին այնպիսի վիճակ մը, որ ի վերջոյ խանգարուեցաւ կարգապահութիւնը, հարուածը հասաւ մինչեւ «ֆէլիսիթէ փուպլիք» : Քրիստոնեաները սկսան խորտակել կեսարներու արձանները եւ պատկերները, չճանչնալ գերիշխանութեան որեւէ օրէնք, նախատինք կարդալ ազգային հանդիսութեանց եւ թատերական ներկայացումներու մէջ :

Սակայն քրիստոնեաները չէին միայն, կամ քրիստոնեաները չեղան առաջինները, որ ծայր տուին նման սանձարձակութեանց : Գաղղիացիները, Հրեաները ըսկսեր էին արդէն, աւելի կանուխ, շարժել կեսարներու բարկութիւնը : Հռոմ նախ խստիւ պատժեց դրուիդները (գաղղիական քուրմերը), իսկ Տիբերիոս 4000 Հրեայ դուրս նետեց Հռոմէն՝ ոտքերը բոպիկ, կատարեալ թշուառութեան պայմաններու մէջ : Աւելի ետքը՝ Ներոն ոստիկանական դաժան միջամտութեամբ մը մաքրագործեց Հռոմի «որովայնը» կամ «աղիքները», ուր 40 տարիներէ ի վեր կ'աճէր ու կը զարգանար քրիստոնէութիւնը :

Փրոֆ. Մէյէէ կը ճշդէ թէ կրօնական մոլեռանդութիւնը չէր որ տուն կու տար այս խստութեանց : Վաղնջական Թորքուէմատա մը պէտք չէ փնտռել այն հալածանքներուն եւ չարչարանքներուն մէջ, որոնց նկարագրութեան համար քրիստոնեայ մատենագիրներ շա՛տ հրդեհած են իրենց երեւակայութիւնը : Ամէնէն դաժան, ամէնէն անխիղճ հալածանքները տեղի ունեցած են Դեկիոսէն մինչեւ Դիոկղետիանոսի վախճանը : Այլ կեսարներու օրով, հալածանքները երբեք չեն հասած այն աստիճանին, որ գրաւէին ոչ – քրիստոնեայ մատենագիրներու ուշադրութիւնը :

Խնդիրն այն է թէ կեսարներու այս հրամանները կը բխէին քաղաքական պատճառներէ, եւ ոչ երբեք կրօնական մոլեռանդութենէ : Պատմութիւնը կ'ընդունի նոյնպէս թէ շա՛տ ուշացած էր կեսարներու հակազդեցութիւնը, որ ուրիշ բանի չծառայեց՝ եթէ ոչ աւելի գրգռելու հալածեալներու հոգին, մոլեռանդութիւնը, մարտիրոսանալու ցանկութիւնը, հռչակաւոր ձեւով մեռնելու համաճարակային տրամադրութիւնը : Այնպէս որ նպաստեց մէկ դար փութացնելու քրիստոնէութեան յաղթանակը :

Առաջին օրէն հակազդեցութիւն մը կըրնար միանգամ ընդ միշտ ճզմել քրիստոնէութիւնը մէկ ամսուան մէջ : Հակազդեցութիւնը կատարուեցաւ շատ ուշ, երբ ռամիկը (փլէպ) գինովցած էր հրաշքի պատմութիւններով, գերիներու դասակարգը, «աւելի անարգուած քան մէթէքը, աւելի արհամարհուած քան անասունը, աւելի անարժէք քան որեւէ ապրանք», տարուած էր մեծ յոյսերով՝ երկինքէն գալիք օգնութեան մը վրայ, ու մանաւանդ կիները, որոնք իրենց պատրիկ ամուսիններէն գաղտնի՝ քրիստոնէութեան դպրոց յաճախած կարծես, ականջները լեցուն արեւելքէն եկած սպասուհիներու պատմութեամբ, կը սպասէին երկինք համբարձող ու ջուրերուն վրայ քալող մարդու մը գալստեան :

Ի՞նչ կ'ուզէր, սակայն, կեսարներու Հռոմը,— յարգանք վեհափառութեան օրէնքին (մաժեսթէ), վերջապէս նշան մը հպատակութեան՝ երկրին վեհապետին ընծայելով ապացոյց խոնարհելու, հնազանդելու, քաղաքացիական պարտականութիւն կատարելու : Մինչ փոխարէն Հռոմ կու տար ազատութիւն աստուածպաշտութեան՝ առանց խնդիր հանելու Հրէի կամ հեթանոսի : Ընդհակառակն, թշնամական դիրք բռնած էին Քրիստոսի զինուորները,— ոչ մէկ հետաքրքրութիւն ցոյց կու տային պաշտպանելու համար կայսրութեան սահմանները, «ցանկալի թագաւորութիւնը փնտռելով երկինքի մէջ», եւ ատոր համար մեռնելու յօժար՝ ըլլայ երկրին սահմաններէն ներս իշխողին ձեռքով, ըլլայ երկրին սահմաններէն ներս խուժողին ձեռքով :

Եւ այսպէս, Հռոմի հանդուրժողութիւնը եւ մահուան անօթութիւնը նպաստեցին քրիստոնէութեան յաղթանակին : Մեծ դեր ունեցաւ նաեւ կրօնական աւելորդապաշտութիւնը :

Աներեւոյթը կամ անտեսանելին պիտի մնայ պատմութեան մեծագոյն ուժը, խորհուրդը կամ կախարդանքը, որ պիտի երբեք չդադրի շլացնելէ մարդկային հոգին : Մովսէսն է որ, առաջին անգամ, կը խօսի իր աներեւոյթ աստուածին մասին, բայց ո՛րքան կը փափաքի տեսնել զայն, գէթ մէկ հեղ : Այդ հետաքրքրութենէն կը ծնի քրիստոնեաներու այն պնդումը թէ Աստուած է որ մարդացած է եւ Քրիստոսով տեսանելի դարձած .

Աստուած մեր, եւ Տէր մեր, երեւեցաւ մեզ ...

Աներեւոյթ, անտեսանելի, անըմբռնաբելի աստուծոյ մը գոյութիւնը, զոր շատ կը յեղյեղէին քրիստոնեաները՝ իր զօրութեան եւ հրաշքներուն գեղահիւս դրուագներով, մասնաւորապէս կախարդած էր աւելորդապաշտ Հռովմայեցիներու հոգին :

Մանաւանդ Մեծն Կոստանդիանոսը, որ Հռովմայեցիներու նոյն հետաքրքրութեամբ և աւելորդապաշտութեամբ՝ օտար աստուածներու օգնութիւնը կը հայցէր, յանուն Քրիստոսի եւ քրիստոնէութեան յաղթանակին՝ օգտագործելու նպատակաւ քրիստոնեաները ճակատամարտներու մէջ (քաղաքական պատարագ) իրենց կեանքին գնով՝ միշտ մեռնելու յօժար, կը կարծէր հարթել տիեզերակալութեան ճամբան՝ երբ դիրք կը բռնէր ի նպաստ քրիստոնէութեան կամ, ինչպէս կ'ըսեն, կը կատարէր իր դարձն ի քրիստոնէութիւն :

Միլվիուսի կամուրջին ճակատամարտէն ետք, Ափրիկէի մէջ, դոնատեաններու մոլեռանդ եւ արիւնահեղ կռիւները պահ մը խրտչեցուցին զինք, նոյնիսկ կրօնական անվերջանալի պատերազմներու վախն արթնցուցին իր մէջ :

Լիկինիոս եկաւ Արեւելքէն, գտաւ զինք Միլանի մէջ՝ բերելով ծրագիր մը : Եթէ արեւմուտքի մէջ խտութիւն չի ներկայացներ քրիստոնէութիւնը, Արեւելքի մէջ կը տիրապետեն քրիստոնեաները,— Տրդատ պետական կրօնք հռչակած է քրիստոնէութիւնը Հայաստանի մէջ, Ափրիկէի մէջ՝ քաղաքային կամ զինուորական ոչ մէկ ուժ կրնայ խաղաղեցնել քրիստոնեաները, արդէն երկրին տէր :

Այս կացութեան դէմ յանդիման էր որ խմբագրուեցաւ Միլանի ծանօթ պատմական հրովարտակը,— ազատութիւն քրիստոնեաներուն :

Այժմ, Նիկոմիդիոյ մէջ, կայսերական պալատին պատշգամին վրայ՝ իր երկար խորհրդածութեանց ընթացքին, Մեծն Կոստանդիանոս կարծես կը լսէր քրիստոնեական սաստիկ ընդհարումներու ձայներ : Արիոսն էր որ կը պատրաստէր երկար պատերազմ մը : Եթէ Արեւելք մնա՞ր Ափրիկէի մոլեռանդներուն ...

Ի՞նչ պէտք էր ընել :

Խորհրդակիցներ իրեն կը բերէին եկեղեցական տիեզերական ժողով մը գումարելու ծրագիրը :

Նիկիոյ ժողովն էր որ պիտի գումարուէր այս ձեւով :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՍԱԼՎԱԹՈՐԷ ՔՈՒԱԶԻՄՈՏՕ

Սիկիլիացի է, ծնած Սիրակուսա, 1901 Օգոստոս 20ին : Նախնական եւ միջնակարգ ուսումները կը ստանայ Սիկիլիոյ մէջ : 18ամեայ, կ'անցնի Հռոմ, Բազմարուեստից վարժարանին մէջ ճարտարապետութեան հետեւելու համար : Շուտով սակայն կը ստիպուի ուսումը ընդհատել : Յաջորդաբար կ'ըլլայ գծագրիչ, գործակալ, հաշուապահ եւ հուսկ յետոյ քաղաքային ճարտարագիտութեան պաշտօնեայ : Այս վերջին գործը պատճառ կ'ըլլայ որ անընդհատ շրջի Իտալիոյ գրեթէ բոլոր գաւառները : Քսան տարեկանին սկսած էր սակայն ուսումնասիրել լատիներէն եւ յատկապէս յունարէն լեզուները, զորս յամառ ինքնաշխատութեամբ կը խորացնէ, այնպէս որ, 1939ին, Միլանոյի «Ճիուզէփփէ Վէրտի» երաժշտանոցին մէջ կ'ընդունուի իբրեւ գրականութեան դասախօս :

Հիացող դասականներուն, ի մասնաւորի յունական հին բանաստեղծութեան, եւ ի խնդիր բանաստեղծութեան նոր լեզուի մը, Քուազիմոտօ իտալական գրականութեան մէջ մուտք կը գործէր, երբ երիտասարդ բայց արդէն իսկ ճանչցուած անուններ՝ Սապա, Ունկարէթթի եւ Մոնթալէ պատերազմ յայտարարած էին հիներուն դէմ եւ բերած հէրմէթիզմը : Հէրմէթիզմի եւ ոչ – հէրմէթիզմի այս պայքարին մէջ է որ Քուազիմոտօ կը հրատարակէր իր առաջին գործերը, Ջուրեր եւ հողեր (1930), Էօքալիփթիւսի բոյր եւ այլ քերթուածներ (1933), Քերթուածներ (1938), դէպի գերիրապաշտութիւն որոշ հակումով մը : Միշտ դժգոհ եւ դըժուարահաճ, յունական բանաստեղծութիւնէն սքանչելի թարգմանութիւններով (յատկապէս Սաֆօ եւ Ալկէոս) պիտի խորացնէր, կատարելագործէր բանաստեղ –

...ական իր լեզուն, իր գործերուն մէջ ...ողջդաբար աւելի զարգացնելով ար–...այութեան ինքնատպութիւնը, ի ...երով ազատագրուելով բոլոր ազդեցու–...թիւններէն՝ պիտի դառնար բացարձակօ–...ւն ինքնուրոյն (Եւ արդէն իրիկուն է, 1942):

...ուր է Քուազիմոտոյի բանաստեղ–...ութիւնը, երազի եւ չոր իրականու–...թեան, սիրոյ ու յուսախաբութեան, ...կանքի քաղցրութեան եւ մահուան դա–...ան, աշխարհ բախումը, բախումին ...ով եւ քամնելի արձագանգը, երբեմն ...ուր ճիչը, յաճախ քանդող յուսահատու–...թիւնը: Բնութեան երգիչ, կարե–...լի է ըսել ներքին, հոգեղինա–...ած բնանկար մըն է (Իտալիան, ...ամաւանդ Հարաւը) իր երգը, ուր մե–...ած, աշունացած են սակայն բոլոր կա–...նքները, բոլոր անուշութիւնները.

...ոչ ոք ունի յուսահատութիւնս
...իր սրտին մէջ:
...ես միմիակ մարդ մըն եմ,
...միակ դժոխք մը:

Այս ցաւագին երգին կ'աւելնայ նաեւ ...վերջին աշխարհամարտին աւերածու–...թիւնն ու մարդկային տառապանքը, եւ իր ...սիրութիւնը, իր բանաստեղծութիւնը ...մարեալներու միայն մատչելի ենթակա–...յական գեղեցկութենէն դուրս կուգայ ու ...կը դառնայ տիեզերական, համամարդ–...կային: Համայնավար, սակայն Ֆրանսե–...րէն բառով եւ Էլիւարի ու Արակոնի ա–...ռամով անկաժէ բանաստեղծ մը չէ ե–...ղած Քուազիմոտո: Քանդուած աշխարհի ...մը, կործանած գեղեցկութիւններու մէջ ...թափառական իբրեւ թէ վերջին մնացոր–...դը ըլլար ինք (եւ ոչ թէ խաղաղու–...թեան լենինեան աղաւնին՝ զինուած ...«կարմիր» գնդացիրով), և իր երգը հըն–...չեր դատավճիռի մը քրմական ծանրու–...թեամբ.

... Ես քեզ տեսայ (իմ դարու մարդ),
այո՛, դուն էիր,
...սպանելու վճռական քու ճշգրիտ
գիտութեամբ,
...առանց սիրոյ, առանց Քրիստոսի: ...
...սպանեցի՛ք, զաւակներ, արիւնի ամպերը
...երկրէն բարձրացած, սպանեցիք ձեր
հայրերը,
...անոնց գերեզմանները կը մխրճուին
մոխիրին մէջ.
...թռչուններ, հովը կը ծածկեն
անոնց սրտերը:

Համամարդկային այս ցաւն էր որ ծը–...նունդ պիտի տար իր լաւագոյն գործե–...րուն («Օր ըստ օրէ, 1947), Կեանքը երազ ...է, 1949, Սուտ եւ իրաւ կանաչը, 1954), Անբաղդատելի երկիրը, 1958) եւ ...ինքը պիտի տանէր Սթոքհոլմ, Շուէտի ...թագաւորին ձեռքէն ստանալու, 1959ի ...Նոպէլեան գրական մրցանակը:

Քուազիմոտո մեծ թարգմանիչ մըն է ...նաեւ: Բացի յունական բանաստեղծութե–...նէն իր բազմաթիւ թարգմանութիւննե–րէն, թարգմանած է նաեւ Շէյքսփիրի ող–բերգութիւններէն շատերը, Փապլօ Նե–րուտայի բանաստեղծութիւններն ու Մո–լիէրի «Թարթիւրֆը»: Հեղինակն է նաեւ ի–տալական բանաստեղծութեան երկու հա–ւաքածոներու:

Զ. Գ.

ՈՒՌԻՆԵՐՈՒ ՃԻՒՂԵՐԷՆ

Եւ ի՞նչպէս կարենայինք մենք երգել
Երբ օտարին ոտքը մեր սրտին վրան էր,
Հրապարակներուն մէջ, սառով
կարծրացած
խոտերուն վրայ լքուած մեռեալներուն
միջեւ,
Երբ մանուկներ գառներու պէս կը
հեծէին, երբ մայրը
Հեռագրական սիւնին խաչուած
Իր զաւկին դէմ կը վազէր սեւ կանչերով:
Ուռիներու ճիւղերէն, իբրեւ ուխտ,
Կախուած էին նաեւ մեր քնարները
Եւ թեթեւ կը ճօճէին հովին դէմ տխուր:

ՄՆԱՑԱԾ ԿԻԹԱՌՆԵՐԸ

Գետերու վրայ է երկիրս, սեղմուած
ծովուն ընդդէմ,
Այլ ոչ մէկ վայր այսքան յամր ձայն ունի
Քան հոս, ուր ոտքերս կ'երթան
թափառական
խղունջներով ծածկուած եղէգներուն
ընդմէջ:
Այո՛, աշուն է արդէն. պատռուած
հովին մէջ
Մնացած կիթառները կը բարձրացնեն
լարերը
Իրենց սեւ բերաններուն վրայ, եւ ձեռք
մը կը շարժէ
Իր մատները կրակէ:
Լուսնի հայելիին մէջ
Կը սանտրուին նարինջէ կուրծքերով
աղջիկներ:

Ո՞վ է որ կուլայ: Ո՞վ է որ ձիերը
կը մտրակէ միջոցին մէջ
Կարմրած: Պիտի կանգ առնենք այս
ափին վրայ
խոտերու շղթայի երկայնքին, եւ դուն,
իմ սէր,
Ջիս մի տանիր դիմացն այդ հայելիին
անսահման:
Հոն, ինքզինքնին կը դիտեն մանուկներ
որ կ'երգեն,
Բարձրագագաթ ծառեր եւ ջուրեր:
Ո՞վ է որ կու լայ: Ես չեմ, հաւատա՛
ինծի. գետերն ի վար
Կը վազեն մտրակի շաչիւններ
զայրագկոտ:
Ես չեմ. իմ ցեղը ունի դանակներ
Որոնք կը բոցավառին, լուսիններ եւ
վէրքեր որոնք կ'այրրեն:

ՍԱԼՎԱԹՈՐԷ ՔՈՒԱԶԻՄՈՏՕ

ՍՏԵՓԱՆ ԼԻՍԻՑԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ծնած է Թիֆլիս 1865 Սեպտեմբեր 22–ին: Հայրը՝ Բժ. Դանիէլ Լիսիցեան բա–րեկամական սերտ կապեր հաստատած էր Գաբրիէլ Սունդուկեանի եւ հայ ու վրա–ցի մտաւորականներու հետ:

Ստեփան դեռ պատանի՝ կը հետաքրք–րուէր թատրոնով, երաժշտութեամբ, բը–նական գիտութիւններով, նոյնիսկ թուա–բանութեամբ, սակայն անոր խնկական տարերքը եղան ընկերային գիտութիւն–ները: Այս պատճառով կը մտնէ Վարշա–ւայի համալսարանը, ուր պատմաբանա–սիրական հարցերէն զատ կ'ուսումնասիրէ եւ կ'իւրացնէ երկու լեզուներ՝ լեհերէնը եւ գերմաներէնը:

Գիտութեան թեկնածուի աստիճանով 1889ին կը դասախօսէ Էջմիածնի Գէորգ–եան ճեմարանին, իսկ 1894 – 1915ին՝ Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցին մէջ: Կարգ մը ճամբորդութիւններու ընթացքին (1904 – 1911) կ'ուսումնասիրէ Զուի–ցերիոյ, Ֆրանսայի, Չեխոսլովաքիոյ դպրոցներուն եւ նոր ձեւի ուսուցչական կեդրոններուն ներքին կեանքը, ծրագիր–ները, դասաւանդութեան կերպերը: Այդ տարիներուն ռուս կառավարութիւնը՝ ար–գելելով ռուսացման քաղաքականու–թիւնը, կը փակէ հայկական վարժարան–ները, կ'արգիլէ Հայոց լեզուին եւ պատ–մութեան դասաւանդութիւնները:

Ուրեմն, հասկնալի կը դառնայ, թէ ինչքան կամք եւ կորով պէտք էր մէկու մը համար, որպէսզի հայ մշակոյթի նոր օճախ մը ստեղծէր: 1898ին իր կնոջ՝ մանկավարժ Կատարինէի հետ կը հիմնէ Անդրկովկասի առաջին երկսեռ գիմնա–զիան, ուր կրթութիւնն ու դաստիա–րակութիւնը կը կատարուէին մանկավար–ժութեան տեսական եւ գործնական ամէ–նէն ժամանակակից ըմբռնումներուն հա–մաձայն:

Մտաւորական զոյգին մեծագոյն ե–րախտիքներէն մէկն ալ «Հասկեր»ու հրա–տարակութիւններն էին, մանկական ա–ռաջին հայերէն հանդէսը, որ մօտ երկու տասնամեակ (1905 – 1922) լայն ընդու–նելութիւն գտաւ Անդրկովկասի մէջ: Ա–սիկա իւրայատուկ հանրագիտարան մըն էր, ուր կը զետեղուէին փոքրիկ պատմը–ւածքներ, բարոյախօսական զրոյցներ, օգտակար գիտելիքներ: Ամսաթերթին համով հոտով պատմելու ձեւը, ժողո–վուրդին կեանքէն, անոր ցաւերէն եւ ու–րախութիւններէն, անցեալի աւանդու–թիւններէն եւ օրուան սովորութիւննե–րէն, մօտիկ եւ հեռաւոր երկիրներու եւ ժողովուրդներու նիստ ու կացէն առն–ւած նիւթերը, հէքեաթները, գեղեցիկ նկարները, սրամիտ խօսքերը, հանելուկ–ները կենդանի կը դարձնէին հանդէսը: «Հասկեր»ուն կ'աշխատակցէին Յովհ. Յովհաննիսեան, Յովհ. Թումանեան, Աւ. Իսահակեան, Աւ. Ահարոնեան, Դ. Դե–միրճեան: Հանդէսը տեսակ մը դպրոց ե–ղաւ նաեւ բազմաթիւ գրագէտներու, յատկապէս մանկական գրականութիւն մշակողներու (Աթաբէկ Խնկոյեան, Յա–կոբ Ազարար, Հայրապետ Հայրապետ–եան, Սիմակ եւ ուրիշներ): Ինքը՝ Լի–սիցեան կը գրէր յօդուածներ եւ գողտ–րիկ պատմուածքներ, որոնցմէ ամէնէն ծանօթը եւ գնահատուածը «Արու Հասանի մաչիկներն» են:

Յովհ. Թումանեանի եւ Լեւոն Շանթի հետ 1907ին հրապարակ հանեց «Լուսա–բեր» դասագիրքը, որ շարունակաբար լոյս տեսաւ մինչեւ 1923: 1911էն սկըս–եալ «Լուսաբեր» դասագիրքը արեւմը–տահայերէնով լոյս տեսաւ նաեւ Պոլսոյ մէջ:

Մանկավարժ, ուսուցիչ Լիսիցեան ըզ–բաղած է նոյնպէս ազգագրութեամբ: 1924էն սկսեալ շրջեցաւ Հայաստանի զա–նազան շրջանները (լեռնային Ղարաբաղ, Ախալքալաք, Ախալցխա): Կազմակերպեց դաշտագիտական աշխատանքը՝ շրջան–ներու մէջ հիմնելով հետազօտական խումբեր: Անոր ղեկավարութեամբ հա–ւաքուած ազգային տարազներուն, ար–դուզարդի եւ կենցաղային իրերուն, աշ–խատանքի գործիքներուն շնորհիւ կարե–լի եղաւ հաստատել ազգագրական բաժի–նը՝ Հայաստանի պատմական թանգարա–նին մէջ: Ազգագրագէտ Երուանդ Շահա–զիզի հետ մէկտեղ հաստատեց Երեւանի պատմութեան բաժինը, որ յետագային վերածուեցաւ Երեւանի պատմութեան թանգարանի:

Լիսիցեանի աշխատութիւններէն մեծ–արժէք կը ներկայացնեն «Զանգեզուրը աշխարհագրական եւ ազգագրական տե–սակէտներէն», «լեռնային Ղարաբաղի Հայերը» գործերը: Անոր գրչին կը պատ–կանին նաեւ բազմաթիւ հետազօտութիւն–ներ, հրատարակուած եւ անտիպ յօդ–ուածներ՝ նուիրուած Հայաստանի պատ–մութեան զանազան շրջաններուն կամ գրուագներուն:

Մեռաւ 1947 Յունուար 4ին:

Ա. ԱՍԼԱՆԵԱՆ
Ա. ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԵՐԿՆԱՔԵՐ ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑՆԵՐ

Հողերու սուղ գիներուն պատճառով Իտալիոյ մէջ գերեզմանները առասպելա–կան գումարներ կ'արժեն: Վերջերս ճարտարապետուհի Նանտա Վիկոն գտաւ ինքնատիպ ձեւ մը. առաջարկեց երկնա–քեր – գերեզմանոցներու 20 յարկանի շէն–քերու նախագիծ մը, ուր մատչելիգիներով կարելի է թաղել 14.000 հոգի: Վատիկա–նի համաձայնութիւնը առնուած է: Այս ձեւի առաջին գերեզմանոցը պիտի շինուի Ռոսանոյի մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

– Շատ գեղեցիկ մարդ մը, որ բաւա–կան ձեզի կը նմանի ... ըսաւ Փուարօ ...չարող շեշտով մը:

Գրիան Մարթէն կեղծ ժպիտ մը ունե–ցաւ:

– Դուք կը շփացնէք զիս:

– Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ: Միթէ ամէն կին Գրիան Մարթէնի լուսանկարը չի՞ պահեր իր մօտ ...

Դերասանը սեղմեց մեր ձեռքերը:

Եւ, անհամբեր հետաքրքրութեամբ հարցուցի Փուարոյին, անմիջապէս որ այցելուն դուրս ելաւ եւ փակեց դուռը:

– Փուարօ, արդեօք կը յուսայիք որ Գրիան Մարթէն աւելի պիտի մանրամաս–նէ՞ր Ամերիկայի մէջ կատարուած հետա–...ընդումի պատմութիւնը:

– Լսեցիք, Հաստինկ, թէ ինչ ըսի ի–րեն:

– Ուրե՞մն:

– Ուրեմն, պէտք է հասկցած ըլլանք, թէ ո՞վ է այն խորհրդաւոր երիտասար–դուհին, որուն կարծիքը ունենալ ուզած է: Բարեկամս, ես իմ սեփական փոքրիկ կարծիքս ունիմ արդէն: Ինչպէս որ ու–րիշ անգամ ըսած եմ՝ այդ կարծիքը կազմեցի լսելով ոսկի ակռայով մարդուն մասին, եւ եթէ իմ ենթադրութիւնս ճիշդ է, ուրեմն գիտեմ նաեւ թէ ով է այն ե–րիտասարդուհին եւ ինչո՞ւ համար զգու–շացուցած է Գրիան Մարթէնը զաղտնիք–ներ տալու ինծի: Դուք ալ նոյն կարծիքը կրնայիք ունենալ, եթէ փորձէիք քիչ մը օգտագործել ձեր ուղեղային պզտիկ բը–ջիջները: Սակայն ձեր դիրքը երբեմն խորհիլ կուտայ ինծի, թէ արդեօք մաս չէ՞ք կազմեր դերաբաշխութեան ...

ԳԼՈՒԽ 18

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ

Ես նպատակ չունիմ Լորտ Էճվարի եւ Գարլոթա Ատամսի մահուան առթիւ կա–տարուած հետազօտութիւններու մանրա–մասնութիւնները նկարագրելու: «Արկա–ծով պատահած մահ» եղաւ երկրորդին մահուան առթիւ օրէնքին վճիռը: Առաջի–նին համար» պրպտումները երկարած թը–ւեցան զոհին ինքնութիւնը ստուգելէ եւ բժշկական քննութեանց արդիւնքին տե–ղեկանալէ ետք: Առաջինին վրայ կա–տարուած գիտական որոնումները երե–ւան հանեցին, որ մահը տեղի ունեցած էր ընթրիքէն առնուազն մէկ ժամ եւ ա–ռաւելն երկու ժամ ետք, ինչ որ կը հաստատէ թէ ոճիրը գործադրուած էր ժամը տասէն տասնըմէկին միջեւ, աւելի ճիշդ՝ տասը քիչ մը անցած:

Գաղտնի պահուեցաւ Ժան Վիլքենսոնի եւ Գարլոթա Ատամսի իրարու նմանու–թեան խնդիրը: Թերթերը հրատարակե–ցին նկարագրականը արարողապետի տի–պարին, որուն փախուստը արար – աշ–խարհի խորհիլ տուաւ թէ ոճրագործը ինքն էր: Զայն ամբաստանեցին, երբ հը–նարիչը Ժան Վիլքենսոնի այցելութեան մանրամասնութիւններուն, մոռնալով որ անոր վկայութիւնը հաստատուած էր նաեւ դրագրուհիին կողմէ: Բոլոր թեր–թերուն մէջ ոճիրին մասին բազմաթիւ սիւնակներ կը յատկացուէին, սակայն որ եւ է ստոյգ տեղեկութիւններ չէին տըր–ուեր:

Այս միջոցին, Ժափ ժրաջան կը գործէր, իսկ Փուարոյի մեղկութիւնը ծայր աստի–ճան կը վրդովեցնէր զիս: Կը փախնայի, որ ինքզինքը ծերացած կը զգար այլեւս, եւ կը ջանայի զայն գործունէութեան մը–ղել:

– Կ'աղաչեմ, բարեկամս, շարժեցէք քիչ մը: Միայն Ժափն է ամբողջ գործը կատարողը:

– Հիանալի է ...

– Ես ձեզի հետ համակարծիք չեմ: Ընդհակառակն ես կը փափաքիմ գործի գլուխ տեսնել ձեզի:

– Ինչ որ կ'ընեմ:

– Ի՞նչպէս թէ՝ կ'ընէք ...

– Կը սպասեմ:

– Ի՞նչ բանի կը սպասէք:

– Կը սպասեմ որ շունս որսը բերէ, պատասխանեց Փուարօ հանդարտ:

– Ի՞նչ կ'ուզէք ըսել:

– Կ'ակնարկեմ Ժափին: Անոր ունեցած միջոցները ես չունիմ, բայց անկասկած չուշանար եւ կուգայ նորութիւններ հա–ղորդելու:

Յամառ յարատեւութեամբ մը Ժափ կը շարունակէր հետազօտութիւնը: Փարի–զէն վերադարձած էր ձեռնունայն: Բայց երկու օր ետք, եկաւ մեզ մօտ, ինքզինքէն շատ գոհ երեւոյթով մը:

– Հետազօտութիւնը ժամանակ եւ համբերութիւն կը պահանջէ, ըսաւ, բայց քիչ առ քիչ կը յառաջանայ:

– Շնորհաւորութիւններս, բարեկամս:

– Այո, ես տեղեկացայ որ ոճիրին ե–րեկոյեան ժամը իննին շուրջ, խարտեաշ կին մը փոքրիկ պայուսակ մը յանձնած է Խօսթոնի կայարանի պահարանին: Երբ Միս Ատամսի պայուսակը պաշտօնէային ցոյց տուինք, անմիջապէս ճանչցաւ զայն:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, եկեղեցւոյ զմրէթի նորոգութեան համար .— Պ. Ա. Փափազեան (Սօ) 300 ֆրանք, Պ. Ն. Մուրատեան 250 ֆրանք, Պ. Տ. Կարապետեան, Տիկին Մ. Բարթեմեան, Այրի Տիկին Հ. Թորոսեան, Պ. Պահատուրեան հարիւրական, Պ. Մ. Գարակէօզեան (դպիր) 90, Պ. Մ. Մաթոսեան, Յ. Մովսէսեան, Տիկին Վերժին Պապոյեան, Պ. Մ. Մարանջեան (Պորտօ) յիսունական, Պ. Պչաքճեան 10, բարեպաշտ տիկին մը հարիւր, Պ. Յ. Զըրգըրկանեան տասը, Ղեւոնդ Ալակէօզեանի մահուան առթիւ :

×

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .—

Տիկին Մենտուհի Ֆիչիճեան եկեղեցւոյ հինգ : Տ. Վարագդատ Գրիգորեան, իր երկու զաւակներուն մկրտութեան առթիւ, եկեղեցւոյս 15 եւ դպրոցին 15 : 13 Սեպտ. 1965ին : Ողբ. Յ. Ալիքսանեանի թաղման առթիւ Փ. Ծ.ի— Իսրայէլ Դարբինեան եկեղեցւոյս տասը, Պօմոնի Կ. Խաչին տասը եւ տեղւոյս ազքատաց տասը : Այրի Տիկին Գասպարեան եկեղեցւոյս հինգ, 19 Սեպտ.ին.— Տարաբախտ Հելլէն Արապեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Յարութիւն Տէրոյեանէ Ազգ. Առաջնորդարանին տասը եւ եկեղեցւոյս՝ քսան : 26 Սեպտ. 1965ին.— Ողմ. Միհրան Հրաչեանի հոգեհանգստեան առթիւ, որդի Յովհաննէս Հրաչեան, նուիրեց դպրաց դասուն քսան եւ Պօմոնի աղքատաց՝ քսան, Արշաւիր Հրաչեան եւս, Ազգ. Առաջնորդարանին երեսուն, եկեղեցւոյս տասը, Պօմոնի Կ. Խաչին տասը եւ աղքատաց տասը : 3 եւ 10 Հոկտեմբերին.— Այրի Տիկին Գոհար Մխճեան եկեղեցւոյս հինգ : Ողբ. Նշան Մաթիկեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Յակոբեան եկեղեցւոյս տասը, Թառաեան ընտանիքներ եկեղեցւոյս 50 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի պարահանդէսը Մարսէյլի Ալհամպրա սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 4ին :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

×

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Սփլանտիտի սրահը, Դեկտեմբեր 11ին, Շաբաթ գիշեր :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցիի հայերէնի դասընթացքը, ինչպէս ամէն տարի՝ բացուած է Հոկտ. մէկին, Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ, 5 Րիւ Փափէռ, Տիկ. Պատուականեանի ուսուցչութեամբ :

Կը հրաւիրուին ծնողքները առաջնորդել իրենց զաւակները մայրենի լեզուի դասընթացքին որ տեղի կ'ունենայ ամէն Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ իրիկուններ ժամը 18էն 21 :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Պարտիզակցիներու ընտանեկան հաւաքոյթը, Կիրակի Նոյեմբեր 7, կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Սեւրի Սամուէլ - Մուրատ վարժարանի սրահը :

26, Rue Troyon, SEVRES
Métro Pont de Sèvres

Կը նախագահէ՝
Փրոֆ. ԳԱՌՆԻԿ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Այս տարի նոր այցելուներու թարմ յիշատակներէն զատ պիտի ցուցադրուի, դեռ երկու ամիս առաջ քաշուած, Պարտիզակի նոր ֆիլմ մը, եւ... եւ, երիտասարդներու եւ այլոց համար անակնկալներ :

VILLAS neuves à MI-PLAINE
Terrains dans lotissements à PUSIGNAN - MANISSIEUX et SAINT BONNET de MURE

Terrains Industriels toutes superficies, environ LYON

BRON - Immobilier
109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt
BRON (Rhône)

Tél. : 70-88-68 et 70-88-69

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ (Հոկտեմբեր 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը, Place Saint-Sulpice

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ Կը խօսին ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վար-չութեան ներկայացուցիչը :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Նայիրի պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ Տիկին Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ,

Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագի քառեակը :

Կ'արտասանէ Ընկեր ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Կ'երգէ ծանօթ երգչուհի ՕՐ. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կէս գիշերին Եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին :

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ գիւրամատչելի գիներով :

Օրուան խօսնակն է Ընկեր Գ. ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ

Մուտք 5 փրանք

ՄԱՐՍԷՅԼ

Շաբաթ (Հոկտ. 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան :

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ

Շաբաթ (Հոկտ. 30), երեկոյեան ժամը 20·30ին, քաղաքապետարանի սրահը, Թէաթր Միւնիսիփալ :

Կը նախագահէ՝ Տիկ. ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կը խօսին Ընկերներ ՓՈՄԻԷ (փոխ - քաղաքապետ) եւ ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

ԼԻՈՆ

Կիրակի (Հոկտ. 31) կէսօրէ ետք ժամը 16էն ուշ գիշեր, Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ :

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՎԻԷՆ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի :

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սերքըլ Կաթոլիքի սրահը :

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կենդանի պատկեր : Երգ՝ Ասատուր Մադաքեան եւ Վ. Ռստիկեան : Արտասանութիւն Հ. Զաքարեան, Յ. Մարոսեան, Յարութիւն Այգիրեան :

Ուղերձ Ֆ. Կ. Խաչի կողմէ :

Մուտքը ազատ է

ՏԵՍԻՆ

Շաբաթ (Հոկտ. 30) երեկոյ ժամը 20·30ին Հ. Յ. Դ. Տան սրահը :
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ մէջ՝ Դեկտեմբեր 5ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

—*—

Հ. Մ. Ը. Մ. եւ ԱՐԾԻՒ Միութեան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Մարսէյլ Ալհամպրայի սրահին մէջ, Շաբաթ, 27 Նոյեմբեր :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Թիւ 1

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ
(ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ապսպրանքներու համար դիմել հեղինակին ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան հասցէով : Գինը 10 ֆրանք, փոստով՝ 12 ֆրանք : Գումարները ղրկել միայն մանտա - քարթով :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ.
Շրջանակով 300 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ
ՏՕՆԱԾԱՌ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Salle PLEYEL

DIMANCHE 7 NOVEMBRE A 20 H. 45

LE CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES
présente

ARMENIE 1915

L'EXTERMINATION D'UN PEUPLE

Grande Conférence avec projections sonorisées

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ ՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵՐԷՆ ՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆՆԵՐԷՆ:

Կազմակերպուած ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԻ կողմէ
Հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներու և 16, Rue Lafayette (Métro Chaussée-d'Antin) — PRO. 52-88
Ա. Աղամեանի մօտ : Գին 5, 8, 10 եւ 12 փրանք :

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 26 OCTOBRE 1965

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10444

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.444

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Արմատական կուսակցութիւնը միջին ճամբայ մը գտաւ պահպանելու համար իր միասնականութիւնը: Խուսափելով հանդերձ անորոշ բանաձեւումէ մը, հրապարակ հանեց բանաձեւ մը որ բաւական ճարպիկ է: Մորիս Ֆօռն է, որ մնալով փոքրամասնութեան մէջ, յաջողեցաւ քըւէարկել տալ իր հետեւեալ բանաձեւը.— «Արմատական կուսակցութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր դեմոկրատները որ համախմբուին պայքարելու համար անհատական իշխանութեան դէմ: Կը գնահատէ ժան Լըքանիւէի թեկնածութեան տարողութիւնն ու արժէքը, բայց հաւատարիմ ձախի կուսակցութեան իր աւանդութեան, կը յանձնարարէ իր շարքայիններուն զօրավիգ կենալ Ֆրանսուա Միթրանի թեկնածութեան»:

Պարզ է սակայն որ յանձնարարութիւն մը պարտադրութիւն չի նշանակեր եւ կեդրոնի թեկնածու՝ Լըքանիւէ կը գնահատէ տարբերութիւնը:

Համագումարը միաձայնութեամբ քըւէարկեց Պիլլէրի ընտրութիւնը իբրեւ նախագահ կուսակցութեան:

Նախապէս Մորիս Ֆօռ յայտարարած էր.— «Համաձայն չեմ սակայն, անոնց հետ որոնք կը պնդեն որ կեդրոնը հանրապետութիւնը չէ: Եթէ համայնավարներու հետ է որ պէտք է կառուցանել: Ապուշութիւն է: Սկզբունքի գետնի վրայ որովհետեւ համայնավարներու յարգանքը ժողովրդապետութեան հանդէպ, խնդրոյ առարկայ է: Ապա, թաքթիքի գետնին վրայ, որովհետեւ նախկին սթալինականներուն հետ գինակցիլը կը բաւէ հեռացնելու համար հանրային կարծիքի մէկ կարեւոր մասը: Կուսակցութեանց պարզացումին կողմնակից եմ: Պէտք է ընկերվարականներուն հետ համախմբման մը երթալ, բայց ոչ միայն ընկերվարականներուն հետ: Ինչ որ կը մեղադրեմ փոքր դաշնակցութեան այս է՝ հարկ եղածին չափ լայն չէ եւ թոյլ չտուաւ որ յաղթանակներ տարուին թաղապետական վերջին ընտրութեանց մէջ»:

Համագումարի փակումին, կաստոն Մոներվիլ զգուշացուց քաղաքացիները «այս կամ ան առաջնորդին» համար խանդավառուելէ եւ հրաւիրեց Հանրապետականները որ գլուխ չծռեն անհատական իշխանութեան առջեւ:

× Միւլհուզի մէջ խօսք առնելով, Տեղեկատուութեան նախարար՝ Ալէն Փէյրըֆիթ յայտարարեց թէ նախագահ տը Կոլ քանի մը օրէն պիտի յայտնէ իր որոշումը:

× Նըվէռի մէջ, ձախի թեկնածու՝ Ֆ. Միթրան յայտարարեց.— «Եթէ ձախի թեկնածուն ընտրուի, այն ատեն մեծամասնութեան կուսակցութեան կը մնայ համաձայնիլ ծրագրի մը շուրջ եւ ապա զայն յարգել, հակառակ պարագային խառնակութիւն կ'ըլլայ եւ երբեք չեմ ընդունիր: Այն ատեն չեմ վարանիր ժողովները լուծելէ եւ խօսքը ժողովուրդի տալէ»:

× Սէն Շամոնի քաղաքապետը՝ Անթուան Փինէ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է Լիոնի Լը Փրոկրէի աշխատակիցին.— «Ուզեցին զիս վերածել մարդու մը որ կը կռուի ուրիշ մարդու մը դէմ: Միութեան մարդ եմ ոչ՝ պառակտումի: Շուրջս թունաւորման պայքար մը կը տարուի: Ցարդ երեք տեսակ ճընշումներու ենթակայ եղայ.— Ազնիւ ճնշումներ, որոնք պարտականութեան կոչ մըն էին, իբրեւ նպատակ ունենալով ընդհանուր բարիքը:

«Ուրիշներ, որոնք կը համապատասխանէին մեր տնտեսական ազատութեանց պաշտպանութեան մտահոգութեան, այսինքն ապրուստի մակարդակի, նուազ ազնիւ ճնշումներ, բայց արդարացի:

«Վերջապէս կային ճնշումներ որոնք սպառնալիքի, շանթաժի կամ զրպարտութեան մաս կը կազմեն:

«Երբեք չեմ հանդիպած Ներքին նախարարին, անվայել սակարկութիւններ ընելու համար անոր հետ: Զեմ ճաշած վարչապետին մօտ ոչ ալ ընդունած կառավարութեան մէկ ներկայացուցիչը: Տրուած ըլլալով որ համաձայնած էի խօսելու իրենց պատճառաբանութեանց շուրջ, անոնք որոնք թեկնածութիւնս կ'ուզէին, կարծեցին թէ դիրքս վերջնական չէր, որ կրնային տակաւին զիս համոզել: Կրկնեցի թէ այդ դերին համար յարմարութիւն չունիմ»:

× Անըսիի եւ Վալանսի մէջ խօսք առնելով, աջի թեկնածու Ժան - Լուի Թիքսիէ Վինեանքուռ յայտարարեց.— «Ոչ ոք կրնայ յաղթել կոլիզմին եթէ միանայ համայնավար կուսակցութեան: Հարկ է որ հողագործները, ինչպէս բոլոր հակակոլիստները օգտակար կերպով քուէարկեն եւ զիս դնեն Միթրանէն առաջ, առաջին քուէարկութեան: Լըքանիւէի թեկնածութիւնը կը ձգտի զիս հեռացնելէ Բ. տեղէն եւ այդ ձեւով տը Կոլի խաղը կ'ընէ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԻԷՎԻ մէջ, Բրեժնեւ յայտարարած է թէ Ինտոնեզիոյ մէջ կատարուած հալածանքները մտահոգիչ են:

ՃԱՔԱՐԹԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն եթէ Սուքարնօ զինուորականներու նոր ճնշումներուն տեղի չտայ, այս վերջինները կրնան զինեալ միջամտութեան դիմել: Քաղաքացիական պատերազմի վախը չէ հեռացած:

ՎԻԷԹԿՈՆԸ առաջին անգամ ըլլալով Ֆոսֆոռի ռումբեր գործածեց, զորս գողցած էր Ամերիկացիներէն:

ԹՐՔԱԿԱՆ ընտրութեանց մեծ յաղթականը՝ Սիւլէյման Տէմիրէլ տեսակցութիւն մը շնորհած է «Լը Մոնտ»ի թղթակիցին: Այս առթիւ շեշտած է թէ իր քաղաքականութիւնը հիմնուած է Սահմանադրութեան հաւատարմութեան եւ Խորհ. Միութեան հետ բարի դրացնութեան վրայ: Տէմիրէլ կը շեշտէ.— «Հակահամայնավար ենք: Սխալուած ենք ըլլալու վասնզի մեր օրէնքները այդ ուղղութեամբ են, ինչպէս նաեւ մեր հաւատքները»: Խորհ. Միութեան մասին, Տէմիրէլ կ'ըսէ.— «Թուրք - խորհրդային յարաբերութիւնները երկու երկիրներու բարի դրացնութեան յարաբերութիւններ են: Կ'ընենք ինչ որ կը պահանջէ բարի դրացնութիւնը: Այդ ուղղութեամբ, կ'ընենք ինչ որ կը թելադրեն Թուրքիոյ ազգ. շահերը»:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ելմտական նախկին նախարար Էտտէ, կ'առաջարկէ որ խորհրդակցական մարմին մը ստեղծուի, որ համախմբէ գործատէրերը եւ բանուորները:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ համայնավար կուսակցութիւնը հրապարակած է սովորական նշանախօսքերը Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան առթիւ: Ցանկին մէջ, այլեւս չկայ աւանդական բացատրութիւնը՝ Խորհ. Միութեան եւ Չինաստանի բարեկամութիւնը յաւիտենական է եւ անխորտակելի: Ասոր փոխարէն կ'ըսուի.— «Կեցցէ՛ Խորհ. Միութեան եւ Չինաստանի ժողովուրդներուն համընթացութիւնը աշխարհակալութեան եւ գաղթատիրութեան դէմ պայքարին մէջ»:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ «20րդ Օրուան» առթիւ Ու Թան յայտարարած է թէ անհանդուրժելի է միշտ պատերազմի սպառնալիքի ներքեւ ապրիլ:

Օրը Օրին

ՇԻՐԱԶ ԿԱՐԴԱ՛, ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ

Վեց ամիսէ ի վեր Արտասահմանի մեր մամուլը կը յորդի Եղեռնի տարեդարձին նուիրուած նիւթերով:

Լեզուն բերնին մէջ դարձնելու ընդունակութիւն ունեցողը ճառ խօսեցաւ: Շատ մը ճառեր հրատարակուեցան:

Գրիչը թուղթին վրայ պտըտցնելու շնորհք ունեցողը — երբեմն ալ չունեցողը— նստաւ յօդուած գրեց: Շատ մը յօդուածներ լոյս տեսան:

Խաչ ի ձեռին աղօթք ընելու իրաւունք ունեցողը քարոզ տուաւ: Անոր քարոզն ալ անցաւ գրաշարին ձեռքէն:

Սգաւորներու բազմութիւնը, նախ, լըսեց, յետոյ կարդաց այս դամբանականները եւ արտասուեց: Խորհեցայ մեզի հետ ըլլար, պիտի գրէր.

— Արտասուք ընդ ծնօտս նոցա բոբէին…

Միայն Հայը չէր որ դամբանական խօսեցաւ մեր նահատակներուն համար: Միայն Հայը չէր որ յօդուած գրեց ոգեկոչելու համար յիշատակը մեր հազար անգամ հազար զոհերուն: Ու միայն Հայը չէր որ աղօթեց քաւնըչորսին:

Մեզի մօտիկ, մեզի բարեկամ օտարներ ալ մասնակցեցան մեր սուգին, այս կամ այն ձեւով: Երբեմն մեր խնդրանքով, երբեմն մարդասիրաբար:

Ամէնուն ալ արեւ ու բարեւ:

Բնականաբար, այս վերջինները չէին կրնար թափել մեր արցունքը: Եւ մեզի պէս ու մեզի չափ զգալ հարուածին սաստկութիւնը:

Մենք անգամ, ոճիրներու եւ ջարդերու բոլոր տեսակներուն մէջ թրծուած, հազիւ կ'ըմբռնենք ահաւորութիւնը այն մարդակերութեան, որ տեղի ունեցաւ, երէկ, Հիթլերական կիզարաններուն մէջ:

×

Անհաւանական չէ որ, հիմա, իւրաքանչիւր ազգային ճակատ — տեսակները չեն պակսիր — «իրեններուն» ճառերն ու յօդուածները, աղօթքներն ու քարոզները առանձին հատորի մը մէջ ամփոփէ՝ վաղուան ազգին լուսաւորութեան համար:

Եթէ իրա՛ւ այս տեսակ քայլեր առնուին, մէկ, երկու տարիէն հրապարակ ելած պիտի ըլլան, առնուազն, հինգ վեց հատորներ՝ Յիսնամեակի ոգեկոչումին առթիւ:

Եւ ափերով տոլար ծախսուած պիտի ըլլայ, ի հարկէ:

Գիրքերը պիտի ծախուի՞ն:

Հայոց ազգը այն ազգն է որ իր գիրքերը ծախելու համար չէ որ կը հրատարակէ: Ատիկա խանութպանի վայել գործ է: Ազգերնիս խանութպան չէ, քաւ լիցի:

Կարելի չէ՞ որ ազգին բոլոր ճակատները քովի քովի գան եւ Քսանըչորսի առթիւ հրատարակեն միայն մէկ պատկառելի հատոր՝ անոր մէջ ամփոփելով միայն յայտնի դէմքերու գրութիւնները:

Կարելի է, բայց, պահպանողական բարեկամս կ'ազդարարէ.

— Կրակին վրայ իւղ մի՛ լեցներ… Մեծ կռիւ կը սկսի…

— Ինչո՞ւ…

— «Ինչու»ն կա՞յ… Ի՛նչպէս կրնաս Դաշնակցականին գրածը եւ Ռամկավարին գրածը միեւնոյն գիրքին մէջ դնել… Ենթադրենք որ դրիր… Ո՞րը առաջ պիտի դնես, պատուոյ տեղը որո՞ւ պիտի տաս… Յետոյ, ո՞վ պիտի զատէ սա «յայտնի դէմքեր»ը… Փա՛ռք Տիրոջը, մեր ազգին մէջ ամէն մարդ «յայտնի դէմք» է… Ըլլալիք բան չէ, ուրիշ բանի մասին մտածէ…

Խօսք մտիկ ըրի եւ մտածեցի:

Կարելի չէ՞ ազգին զոյնզգոյն կազմակերպութեանց դեսպանները կանանչ սեղանին բոլորտիքը հաւաքել ու մտածել Քսանըչորսի առթիւ մարմարակերտ կամ պղնձատակուռ խմբարձան մը կանգնելու մասին… Այդ տեսակ արձան մը պիտի ըլլար մնայուն կոթող մը՝ ահաւոր Ջարդը խորհրդանշող…

— Ո՞ւր պիտի կանգնես այդ կոթողը, կը հարցնէ յոռետես բարեկամս.. Փա՛ռք Տիրոջը, ազգերնիս ամէն տեղ է եւ տեղ մըն ալ չէ… Օր մը հոս, օր մը հոն:

— Կը բողոքեմ… Ազգը Մասիսի ստորոտն է… Կոթողը պիտի կանգնենք Երեւանի մէջ, բարձունքի մը վրայ… Նախընտրաբար նոյն այն բարձունքին վրայ, ուրկէ ջարդուփշուր վար տապալեցին «հանճարափայլ»ին արձանը…

— Գէշ գաղափար չէ, բայց Երեւանը արտօնութիւն կուտա՞յ, կ'ըսես…

— Բնականաբար կուտայ… Փա՛ստ Քսանըչորսի առթիւ իր բռնած դիրքը որ այնքա՛ն քաջալերական էր ամէնուս համար ալ… Փա՛ստ Երեւանի մտաւորականներու հոյլին յապաղած ըմբոստացումը դրացի նիւաղին ոճիրին դէմ… Փաստ Կաթողիկոսին կոնդակը, անոր աղօթքը, անոր հոգւոյն հանգուցելոց»ը Քսանըչորսին… Փաստ Մոսկուայի ցոյցը… Չե՞ն բաւեր այս փաստերը՝ վըստահութիւն ներշնչելու համար մեզի, «դրսեցի»ներուս թէ Ամենայն Հայոց հայրենիքին իշխանութիւններն ալ պիտի ուզէին որ Եղեռնին ոգեկոչումը թուղթէն անցնէր մարմարին ու պղնձատին եւ ըլլար անկործնելի յիշատակարան՝ վաղուան սերունդներուն ժառանգ…

— Լա՛ւ, համաձայն եմ… Կոտկոտ ունի՞նք… Մարմարակերտ կամ պղնձատակուռ խմբարձան բաձդ խօսքով չի շինուիր… Ամէնէն քիչը հարիւր, երկու հարիւր հազար տոլարի գործ է…

— Ո՛ղջ ըլլայ արտասահմանի մեր ծըփուն Հայաստանը, որ հաստատուն Հայաստանի թիկունքին կանգնած է… Տարին տասներկու ամիս հանգանակութիւն կայ «դուրսը», գլխաւորաբար Ամերիկայի մէջ… Գանձանակը նետուած գումարներուն մեծագոյն մասը յատկացուած է եկեղեցաշինութեան… վերջին 10–15 տարին Ամերիկայի Հայոց ազգը ծախսեց, առնուազն, 10 – 12 միլիոն տոլար աղօթատեղի շինելու համար… Նիւ Եորքի մէջ, սկսեր են ծախսել *երեք միլիոն*, Շիքակոյի թէ Տիթրոյթի մէջ նոյնքան, եթէ չեմ սխալիր…

— Աղօթատեղին ալ իր տեղը ունի…

— Հասկցանք, բայց… նիւթէն չշեղինք…:

Արտասահմանը կրնայ հարիւր, երկու հարիւր հազար տոլար հաւաքել ու մեր նահատակներուն յիշատակին յաւիտենական կոթող մը կանգնել՝ հայրենի հողին վրայ, Արարատի դիմացը…

— Կո՞ւ կը փնտռես… Ենթադրենք որ Երեւանը հաւանութիւն տուաւ…

«Դուրս»ի յանձնախումբին մէջ ո՞վ պիտի ըլլայ…

— Յանձնախումբին անդամ պիտի ըլլան ազգին բոլոր գլխաւոր կազմակերպութիւնները, առանց խտրութեան…

— Ենթադրենք որ ատ ըսածդ ալ եղաւ… Երեւանը պիտի ընդունի՞ Դաշնակցութեան ձեռքով հաւաքուած տոլարները… ժամանակին, ես կը յիշեմ որ…

— Ջաղացքէ՞ն կուգաս… Հայրենական'ց կամուրջին տակէն շատ պղտոր ջուրեր անցան գացին… Այսօր, այս տեսակ «չէզոք» ծրագրի մը իրականացման համար, Երեւանը ուրախութեամբ իր աջ ձեռքով պիտի բանար Դաշնակցութեան ձեռքով Երեւան ղրկուած գանձանակը… Շիրազ կարդա՛, հայրենակից, Շիրազ եւ ականջներդ նորէն բաց որ նորէն լսես Երեւանի մեր աղաններուն կանչը — «Մեր հողերը, մեր հողերը…» Ասիկա Դաշնակցութեան շեփորը չէ, ի՞նչ է…

ԵՐՐՈՊԱՑԻ

3000 ՏԱՐՈՒԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑ ՄԸ

Հին հայկական արեգակնային օրացոյցը կազմուած էր 30 օրէ, 12 ամիսէն, եւ յաւելեալ ամիսէ մը, որ ունէր 5 օր: Այդ օրացոյցը հաւանաբար սկսած է օգտագործուիլ մեր թուականէն քանի մը հարիւր տարի առաջ: Թէ աւելի հին շրջաններուն ի՛նչ տեսակ օրացոյց գործածած են Հայաստանի բնակիչները՝ ծանօթ չեն մեզի:

Այսուհանդերձ, կարգ մը տեղեկութիւններ կարելի եղաւ ունենալ, երբ հնագիտական պեղումներու ընթացքին գտնուեցաւ չատ հետաքրքրական գօտի մը՝ 96,5 սմ. երկարութեամբ եւ 15 սմ. լայնութեամբ:

Գօտին, որ անագապղինձէ պատրաստուած է, գտնուեցաւ 1946ին, Սանահինի գիւղին մէջ: Այս գօտիին վրայ փորագրուած են եռանկիւններ, չեղանկիւններ, եւ կէտեր: Երեք քառակուսիներու մէջ կան ձիեր, ինչպէս նաեւ արեւի, լուսնի եւ թռչուններու նկարներ:

Ձիերը 12 հատ են, բաժնուած երեք խումբի: Լուսնին երկու մանգաղները չրջապատուած են 14ական կէտերով: Եռանկիւնները 27 հատ են, պարոյրները՝ 236, իսկ կէտերը՝ 118: Այսինքն՝ ընդամէնը կան 354 պարոյր եւ կէտ: Շեղանկիւնները բաժնուած են չորս խումբի, երկուքը վեցական, միւս երկուքը՝ եօթնական:

Դժուար չէ նկատել, որ այս թիւերը պատահական թիւեր չեն, այլ սերտ կերպով կապուած են լուսնային օրացոյցին հետ:

Անգլիացի գիտնական Վ. Օլքոտ, հիմնուելով Մառնտերի եւ Շվարցի հետազօտութիւններուն վրայ, ինչպէս նաեւ ուսումնասիրելով աստղալից երկինքի պատկերացումը հին ժամանակներուն, կուգայ այն եզրակացութեան թէ համաստեղութիւններու եւ աստղային երկինքի սկզբնական պատկերացումին հայրենիքը կրնայ ըլլալ Փոքր Ասիան եւ Հայաստանը, մասնաւորապէս՝ Արարատ լերան մօտիկ չրջանները:

Հայկական լեռնաշխարհին մէջ մօտ երեք հազար տարի առաջ ապրող բնիկները աստղագիտական բարձր մշակոյթին հետ, ինչպէս կը յուսացուէր, պէտք է ունենային բաւականին զարգացած օրացոյց մը:

Այս չրջանին եւ այլ երկիրներու հին օրացոյցներուն ուսումնասիրութիւնը կը բերէ այն եզրակացութեան, որ Քրիստոսէ չուրջ հազար տարի առաջ հայկական լեռնաշխարհին մէջ օգտագործուած է լուսնա – արեգակնային օրացոյցը: Տարին կազմուած էր 12 լուսնային ամիսներէ եւ պարունակած է 354 օր: Տարին կը սկսէր գրեթէ գարնան հետ: Եւ որպէսզի չխախտի այս կարգը, ժամանակ առ ժամանակ աւելցուած է ամիս մը: Տարին բաժնուած էր երեք եղանակներու: Շաբաթը ունեցած է եօթը օր: Շաբաթուան օրերը, ըստ երեւոյթին, կրած են Լուսնին, Արեւին եւ աչքով տեսանելի հինգ մոլորակներուն անունները:

Բ. Թ.

ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐԸ ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ « ԷՐՄԻԹԱԺԸ »

Հաստ պարաններով քարափին կապուած, Թօրփիլահալածը պիտի չմեկնի այլեւս. իր ողնափայտը կը հանգչի կրագիւսէ յատուկ թումբերու վրայ. թանգարան մըն է: Այս մարտանաւէն էր որ մեկնեցաւ Հոկտեմբերին յեղափոխութեան առաջին ազդանշանը՝ Ձմեռնային Պալատին դէմ արձակուած ռումբով մը: Այսօր Ձմեռնային Պալատն ալ, իր կարգին, թանգարան մըն է, եւ Թօրփիլահալածին ու իր կործանել ուզած բռնակալութեան խորհրդանշանին միջեւ կը բարձրանայ նաեւ երրորդ թանգարան մը, աղիւսաշէն այն տնակը՝ առաջին շինութիւն Սուրբ Պետերբուրգի մէջ եւ բնակարան Մեծն Պետրոսի: Ռուսիոյ ինքնակալին այս նշխարքը պատսպարուած է աւելի մեծ շինութեամբ մը. Մեծն Կատարինէ փափաքեցաւ որ ռուսական կայսրութեան հիմնադիրին բնակարանը տոկայ ժամանակի հարուածներուն:

Ժողովուրդը, հանգիստի իր օրերուն, մեծ բազմութեամբ կ'այցելէ այս երեք թանգարանները, եւ երեքին մէջ Մեծն Պետրոսի բնակարանը չէ որ նուազագոյն այցելուներ կ'ընդունի: Ժողովուրդին ցուցաբերած այս հետաքրքրութիւնը երկար ատեն իրենց վարդապետութեան հանդէպ հակասութեան մէջ դրաւ Ռուսերը: Յեղափոխութեան առաջին տարիներուն իսկ, Լենին անհրաժեշտ միջոցները նախատեսած էր՝ պահպանելու համար Ռուսիոյ գեղարուեստական եւ պատմական ժառանգութիւնը, եւ, վերջին աշխարհամարտէն առաջ, Լենինկրատ ու դղեակները իր չուրջը Եւրոպայի մէջ միապետական չքեղութեան լաւագոյնս պահպանուած ամբողջութիւնը կը կազմէին: Ցարսքոյէ – Սէլոյի մէջ — վերջին պատերազմին հիմնայատակ կործանած — ցարին գրասեղանին վրան էր միշտ, 1941էն առաջ, գրիչը՝ որով Նիկոլա Բ. ստորագրած էր իր վերջին ուքազը: Նախ ընկերները այս հրաշալիքները դիտելու հրաւիրեցին՝ սովեցնելու համար իրենց լաւագոյնս ատել, բայց ընկերները սկսան սիրել փառաւոր անցեալի մը այս վկաները:

Վերջին աշխարհամարտին, Էրմիթաժի հաւաքածոները փոխադրեցին Ուրալէն անդին: Բարեբախտաբար չատ չէին վնասուած պալատին շէնքերը, այնպէս որ այսօր մեծ բան չէ ձօխուած Էրմիթաժին մէջ: Ուրեմն Խորհրդային Ռուսիա պէտք է երթալ, անվթար վերագտնելու համար թանգարանի տեսակ մը՝ որ Եւրոպայի մէջ վերջ գտած էր արդէն Ֆրանսական յեղափոխութենէն ի վեր եւ որմէ հրաժարելու համար Ռուսերը վերջինը եղան. Թագաւորական պալատին կից թանգարանը. անձնական հաւաքածոյ միապետի մը, զոր սակայն կը յօժարէին հանրութեան ցուցադրելու: Տակաւին Նիկոլա Բ.ի օրերուն, թանգարանը «բնակելի» էր, սրահներուն մէջ պալատականները կը կազմակերպէին ընդունելութիւններ, պարահանդէսներ, եւ այլն: Երբ Նիկոլա Ա. կառուցանել տուաւ «Նոր Էրմիթաժը», այցելուները կ'ընդունուէին այն պայմանով որ ճերմակ հագուստ ու ձեռնոցներ կրէին (մինչեւ 1866), թանգարանը կահաւորուած էր պալատի մը պէս, կայսերական ամոլը գլուխ գործոցները կը հաւաքէր զարդարելու համար իր յարկաբաժինները, բայց երբ կը մեկնէին Սուրբ – Պետերբուրգէն, զանոնք կախել կուտային թանգարան – սրահներուն մէջ:

Ինչ որ այսօր «Էրմիթաժի թանգարան» կը կոչենք, կը հասկնանք պալատներու յաջորդական չարք մը՝ որուն սկզբնական կորիզը Ձմեռնային Պալատն է, հսկայական քառաբերդ մը՝ զոր կառոյց Ռասթրելլի Էլիզապէթ ցարուհիին համար, ըստ ԺԷ. դարու ճաշակին դող դղեակներու յատակագիծի մը վրայ (Քազերթ, Մատրիտի Արքայական Պալատը, Պերլինի Շլոսը): Պալատներու այս ամբողջութեան ընդարձակման սկզբունքը նման է Արեւմուտքի միւս երկու հսկայ թանգարաններուն՝ Վատիկանի եւ Լուվրի, երեքն ալ ծնունդ են քաղաքի բնակարանի մը և «գիւղի տան» մը միակցութեան Հռոմի մէջ Պէլվէտէրէն, Փարիզի մէջ Թիւլըրին, եւ Սուրբ Պետերբուրգի մէջ՝ Էրմիթաժը: « Գիւղի տուն » ըսելով կը հասկնանք պարտէզով տաղաւար մը, որ ԺԶ. դարէն սկսեալ ի զօրու էր արդէն Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մէջ, որուն հետեւեցան նաեւ Ռուսերը, աւելի ուշ, ԺԸ. դարուն: Իտալիոյ մէջ, Ֆիրէնցէ եւ Ֆէրրարա ուրիշ օրինակներ կու տան քաղաքի եւ գիւղի այս բնակարաններու միակցութեան, բայց վերոյիշեալ պալատներուն մէջ է միայն որ այս միակցութիւնը ընդարձակութեան մը պատճառն ու սկզբունքը հանդիսացաւ: Հետաքրքրական է նշել թէ Իլիականը Պրիամի պալատը կը միացնէ Հեկտորի պալատին:

Կատարինէ Բ. այս մեծ գերմանուհին, որ իր ցեղը յատկանշող կամքին միացուց ֆրանսական դաստիարակութեան նրբութիւնն ու Ռուսիոյ իւրայատուկ արեւելեան ճոխութեան ճաշակը, կ'ուզէր Նեւայի ափերուն վրայ ունենալ, քաղաքային իր պալատէն ոչ չատ հեռու, «Պարտէզի իր պալատը», իր «Էրմիթաժը» (առանձնարանը): Ֆրանսացի Լա Մօթ ճարտարապետին կառուցած այս տաղաւարին մէջ է որ ան իր իմաստունները կ'ընդունէր՝ իր թռչուններուն եւ հաւաքածոներուն միջեւ, յարմարութեան համար, երկար ճեմելիք մը հաղորդակցութեան մէջ կը պահէր երկու բնակարանները: Շուտով սակայն այս տաղաւարը, զոր այսօր «փոքր Էրմիթաժ» կը կոչեն, նեղ եկաւ: Սիրահարներու չափ անյագ նաեւ արուեստի գործերու, Կատարինէ, յաջորդաբար, տէր եղաւ Եւրոպայի մէջ տակաւին տրամադրելի բոլոր հաւաքածոներուն: Այս բոլոր հարստութիւնները ամփոփելու համար անհրաժեշտ էր իրական թանգարան մը, զոր կառուցանել տուաւ Կատարինէ, ընդարձակելով իր մենարանը: Այս է որ այսօր կը կոչուի «Հին Էրմիթաժ»: Իրապէս, տակաւին «նոր» մըն ալ պիտի կառուցուի: ԺԹ. դարու ցարերը խանդավառուած էին թանգարաններով: Կատարինէէն ետք առաջին շինարարը եղաւ Ալեքսանդր Ա., որ կ'երազէր Եւրոպայի մեծագոյն վեհապետը ըլլալ, եւ որ Լենինկրատը վերածեց այն հսկայական քաղաքին, ինչ որ Նափոլէոն երազած էր Փարիզի համար: Յաջորդաբար թշնամի եւ դաշնակից Ֆրանսայի, Ալեքսանդր Ա. իբրեւ գեղարուեստական խորհրդատու ունեցաւ Նափոլէոն թանգարանի տնօրէնը՝ Վիվան Տընօն, որուն թելադրութեամբ գնուեցան բազմաթիւ գլուխ գործոցներ. — Քարավաճիոյի Սրնգահարը եւ նոյնինքն Նափոլէոնի հաւաքածոներէն չատեր, զորս կայսրը տուած էր Ժօզէֆինի, ապահարզանի ընթացքին:

Ալէքսանդր Ա. արուեստի գործերը կը հաւաքէր մեծութեան ձգտումով, իր յաջորդը, Նիքոլա Ա. կը հաւաքէր ճաշակով: Այս վերջինն էր որ հինի կողքին, կառուցանել տուաւ Նոր Էրմիթաժը (1840 1849), աշխատանքներուն հսկողութիւնը վստահելով Եւրոպայի մէջ թանգարանի մեծագոյն ճարտարապետին՝ Լէօ Ֆոն Քլէնցէ, հեղինակ՝ Միւնիխի Կլիփթօթէքին եւ հին Փինաքոթէքին: Գոհացնելու համար ցարին ցանկութիւնը, Լէօ Ֆոն Քլէնցէ այս թանգարանը զարդարեց լաւագոյնս, գործածելով Ուրալի եւ Խրիմի լաւորակ մարմարի բոլոր արտադրութիւնները: 1837ին Ձմեռնային Պալատը հրդեհուած ըլլալով, Նոր Էրմիթաժը, կ'ենթադրուի որ այսօր լաւագոյնս կը ներկայացնէ կայսերական շուքը:

Այսօր « Էրմիթաժ » կը մտնենք Ձմեռնային Պալատէն, որուն սրահներուն մէջ խմբուած են պատմական եւ հնախօսական հաւաքածոները: Այցելուներու առաջին տպաւորութիւնը ջահերու առատութիւնն ու չքեղութիւնն է: Հարիւրներով եւ ամէն չափի ջահեր կան, սկսած ԺԷ. դարու բիւրեղեայ գեղեցիկ ջահերէն մինչեւ ոսկեզօծ անագապղինձէ ջահերը՝

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

— Ես մտադիր չեմ բռնադատել քեզ, աղջիկս, քաւ լիցի, սակայն խորհիր մի անգամ, որ ամբողջ կեանքումս աշխատել եմ՝ մեծամեծ դժուարութեանց յաղթելով, ունենալ մի դիրք, մի փոքր ինչք ու հարստութիւն, եւ մինչեւ այժմ ստիպուած եմ տակաւին գլուխս խոնարհեցնել զօրող հարուստների առաջ: Այն գործարանը որ բաց արի, վնասից աւելի ոչինչ է տուել ինձ. դեռ չկարողացայ նրա պատճառաւ արած ծախքերս ծածկել... Եւ հիմա դու ես իմ միակ յոյսս, եթէ դու ի սէր քո հօրդ՝ վերջապէս նրան ամօթից ազատելու համար՝ հաճութիւն տաս Զարեհ իշխանի կինը դառնալ, մի խօսքով, եթէ մի իշխան փեսայ ունենամ, որոց չնորհիւ կարող լինեմ ծանօթութիւններ հաստատել եւ մի կերպով ազատուել իմ պարտքերից, այն ատեն յուսամ՝ ինձ բաւական կը լինի գործարանիս բերած չահը հանգիստ ապրելու համար... Եթէ ոչ, կարելի է որ ընկնեմ յետին աղքատութեան մէջ, եւ կամ այս անելանելի դրութիւնից ազատուելու համար կարելի է որ... — Նա չաւարտեց խօսքը, տեսնելով Երանուհու երկիւղալի հայեացքը, — Ոհ, ոչ, ոչ, աղջիկս՝ եթէ մի ցածութեան ընդունակ լինէի... այն ատեն... Այսուհանդերձ, կարծեմ, քեզ հաճելի չէ քո սրտի ազատութիւնը վայելելու համար տեսնել հօրդ բանտում կամ չքաւորութեան մէջ... Դիցուք թէ չես սիրում իշխանին. բայց խորհիր, որ նա միակ մարդն է, որին կարող ենք ապաւինել, միակ ապաստանելու տախտակը այս փոթորկալից դրութեան մէջ:

Գողթունի փոքր ինչ սպասեց եւ ապա յարեց:

— Միթէ քեզ համար պարծանաց առիթ չէ՞, աղջիկս, երբ յաղթելով քո հակակրութիւնն ի սէր քո հօր փրկութեան, մի փոքր զոհողութիւն անես, նրա ազատարարը դառնաս, ամուսնանալով Զարեհ իշխանի հետ, որ գուցէ այնքան հակակրելի եւ վատ չէ, որքան որ դու կարծում ես...

Յետոյ սենակին մէջ մի չրջան անելով, յարեց կեղծաւորաբար. — Մի կարծիր, որ ես չեմ գնահատում այդ սուրբ յարգանքը, որ սրտումդ տածում ես մօրդ յիշատակին համար. բայց ես էլ, իբրեւ հայր, գոնէ կիսով չափ իրաւունք չունե՞մ քո ծնողը կոչուելու, քո կարեկցութեան արժանանալու:

Եւ նկատելով Երանուհու լռութիւնը, որ կարող էր իբրեւ հաւանութիւն մեկնել, ձայնն ու կերպը փոխելով, ժամացոյցը հանեց ու նայելով, ասաց.

— Օ՛, արդէն ժամը տասն է, ինձ հարկաւոր է չտապել երթալ գործատուն... Հա, լաւ միտքս եկաւ. կը հաճի՞ս այս երեկոյ Մուշդայիդի այգին երթալ:

— Երանուհի հազիւ նշմարելի կերպով գլուխը ծռեց. Գողթունուն այդքանն էլ բաւական էր, որ գլխարկն առնելով, ասաց.

— Այսպէս, ուրեմն, երեկոյեան ժամը հինգին երեքս միասին կ'երթանք: Ես կուգամ ձեզ առնելու: Ցտեսութիւն, աղջիկս:

Երանուհի ոչ մի բառ արտասանեց: Նա այժմ գտնւում էր մի տաղտուկ դրութեան մէջ, խորհելու եւ որոշելու անկարող, դժբախտ ճակատագրին անձնատուր եղած, նման մի երախայի, որի ձեռքերը բռնած ման են ածում փողոցների մէջ, եւ որի չուրջը բարձած աղմուկն ու դըտնուած առարկաները կարող են միայն ապշեցնելով թմրեցնել նրան:

Երեկոյին հայր եւ աղջիկ խնամակալուհու հետ մի չքեղ կառքի մէջ նստած, գնացին Մուշդայիդ: Գնալ ու գալը գրեթէ յիսուն վայրկեանի ճանապարհ կառքերու խուռն բազմութեան եւ փոշւոյ մէջ, հրապուրիչ մի չրջագայութիւն չէր անշուշտ Երանուհու համար: Սակայն հօրը կամացդէմ չի վարուելով՝ ստիպուած էր բազմութեան երեւիլ, այդ ուրախ եւ ժպտերես ու նորելուկ հանդերձներով պճնեալ տիկնանց չարքում իր սգաւորի պարզ եւ գլխարկովն ու զգեստովը հակապատկեր հանդիսանալ: Կառքերի կակուղ բարձերին վրայ թեք ընկած անձինքներից ոմանց քաղաքավարական ողջոյնը նա ստիպուած էր փոխադարձաբար ընդունել, մինչեւ անգամ ժպտել յակամայս, ներքին վիշտը արտաքուստ չյայտնել: Մանաւանդ եւ պարտէզի ծառուղիներին մէջ կառքերը կը սկսին յամրաքայլ չրջագայել, այնտեղ բոլորը մօտից մեմեանց հագուստը եւ երեսը կը զննեն. այդ առաջնոյն քննութիւնը անշուշտ աւելի կանանց սեռին կը վերաբերի:

Պ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(9 Շար.)

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Լեհաստանի վարժարաններէն մէկուն մէջ:

— Ինչո՞ւ կը սիրենք Ռուսերը, կը հարցնէ ուսուցիչը աշակերտի մը:

— Որովհետեւ, մեզ ազատագրեցին Գերմանացիներէն, կը պատասխանէ աշակերտը:

— Եւ ինչո՞ւ կ'ատենք Անգլեւամերիկացիները:

— Որովհետեւ, դեռ մեզ չազատագրեցին Ռուսերէն, կը յարէ աշակերտը:

ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Անձէ մը ի վեր աշխոյժ պատկեր մը կը ներկայացնէ Սարսէլ – Առնուվիլի գաղութը, յատկապէս շնորհիւ շրջանին մէջ գործող երկու կազմակերպութիւններու՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչին։ Այս դրական երեւոյթին մէջ մեծ բաժին ունին երիտասարդները։

Անոնց ներկայութիւնը մասնաւորապէս Ֆ. Կապոյտ Խաչի շարքերուն մէջ մղում տուած է աշխատանքներուն։ Ատոր ապացոյցը տեսանք անցեալ Կիրակի, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէս – ցերեկոյթին։

Ընդարձակ սրահը լեցուած էր խուռներամ հանդիսականներով, երբ ժամը 17ին խօսնակ Օր. Սոնիա Նիկողոսեան բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը՝ Ընկեր Ժիրայր Միրիճեան։

Դարերու դաժան բռնապետութիւնը ոչ միայն քամեց հայ ժողովուրդի արիւնը, աւերակոյտի մը վերածեց հայրենի հողը, այլեւ փոխեց հայ մարդուն եւ կնոջ նկարագիրը՝ զանոնք դարձնելով սարկամիտ։ Հայ կինը, որ մեր պատմագիրներուն իսկ վկայութեամբ անցեալին արժանավայել դիրք մը գրաւած էր հայ իրականութեան մէջ, արեւելեան դաժան բռնապետութեան պատճառով դարձած էր իր կեանքը քարշ տուող եւ աննպատակ ապրող էակ մը։ Զարթօնքի եւ, մանաւանդ, յեղափոխական – ազատագրական պայքարներու ժամանակաշրջանը հայ մարդուն հետ փոխեց նաեւ հայ կնոջ նկարագիրը։ Մէջտեղ եկաւ հանրային կեանքի նուիրուող Հայուհին։ Զոհաբերող, մարտնչող գաղափարակից Հայուհին։

Ֆր. Կապոյտ Խաչը ոչ միայն գթութեան եւ բարեսիրութեան նուիրեալ կազմակերպութիւն մը եղաւ գաղթաշխարհի մէջ, այլեւ՝ հայապահպանութեան։ Կապոյտ Խաչուհին աղքատն ու հիւանդը խնամելէ եւ անոնց ցաւերը ամոքելէ զատ, աշխատեցաւ հիմնել եւ պահպանել հայկական կրթարաններ, այն հաստատ համոզումով, թէ ազգային վարժարանն է, որ պիտի յաւերժացնէ մեր ժողովուրդին հայեցի դիմագիծը։

Բանախօսը ապա կոչ ըրաւ ներկաներուն, որ զօրավիգ կանգնին կանացի այս մեծ կազմակերպութեան աշխատանքներուն։ Ամէն տեղ եւ ամէն առիթով նիւթապէս եւ բարոյապէս քաջալերեն Կապոյտ Խաչը։

Մէջ ընդ մէջ գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիրը, որ ճոխ եւ հաճելի էր։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի պարախումբը, որ կարճ ժամանակուան մէջ գնահատելի յաջողութիւններ արձանագրեց, ներկայացուց հայկական պարերու փունջ մը։ Օր. Աճէմեան, իր կարգին, շատ յաջող կերպով պարեց ժողովրդական երկու պարեր։

Ֆրանսական բեմերու հայազգի նոր աստղը՝ Լիզ Սարեան մօտ կէս ժամ իր ձայնին հմայքին տակ պահեց ներկաները։ Երգչուհին, որուն կ'ընկերանար Փօլ Սէզեան, գրաւիչ ձայնով մը երգեց ֆրանսական եւ հայկական երգեր։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

կախուած այցելուներու գլխուն վրայ։ Նոյնքան առատ են նաեւ կանթեղակալները։ Երբ այցելուները նման ճոխութեան մը հանդէպ հիացած են արդէն, ցոյց կու տան անոնց, ոչ նուազ հպարտութեամբ ուրիշ սրահ մը, ուր նոյնքան, եթէ ոչ աւելի նմանօրինակ հարստութիւններ դիզուած են։ Ամէն ինչ կը յատկանշէ հոս ճոխութեան արեւելեան ճաշակը։

Էրմիթաժի հրաշալիքները սակայն կը մնան թանգարանի սրտին մէջ, կեդրոնը․ – գանձը։ Հոն պահուած կը մնան հնագոյն ոսկերչութեան աւելի քան 1200 կտորներ, որոնց մէջ նաեւ Սիպերիոյ կառավարիչի մը Մեծն Պետրոսին ղրկած անզուգական հաւաքածոն։

Հակառակ երկու աշխարհամարտներու միջեւ կատարուած վաճառումներուն եւ դեռ վերջերս Մոսկուայի ի շահ եղած կարգադրութիւններուն, Էրմիթաժի նըկարներու հաւաքածոն կը մնայ աշխարհի մէջ ամէնէն հարուստը։ Թիւով կը գերազանցէ նոյնիսկ Լուվրինը, եւ Լուվրին հետ Էրմիթաժը միակ թանգարանն է, ուր կարելի է լաւագոյնս ուսումնասիրել Եւրոպայի նկարչական դպրոցներու ամբողջութիւնը։

Ոսկի եւ իրարու վրայ կախուած իր նըկարներով, արձաններու անվերջանալի իր շարքերով, Էրմիթաժը մնացած է ԺԹ. դարու թանգարան մը։ Գուցէ կը բաւէ միջակ այցելուն, սիրող այցելուին համար լաւագոյն թանգարանն է սակայն, եւ, հակառակ Արեւմուտքի պահանջկոտութեան, ուր արուեստի արտադրութիւնները ներկայացնելու նորութիւնը ստեղծած է ուղղակի տագնապ մը, այնպէս որ այսօր շատ աւելի ժամանակ կը վատնեն թանգարանի մը ներքին բարեզարդութեան քան թէ հարիւր տարի առաջ պալատ մը կառուցանելու, կարելի է մտածել որ Էրմիթաժը ըլլայ ապագայի թանգարաններուն խորհրդանշանը։ Վերադառնալ հինին եւ հին արուեստը դիտել իր շրջանակին, իր միջավայրին մէջ։

Թ. Ա. Թ.

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

— * —

ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԸ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Ճիշդ մէկ դար առաջ Հայաստանի հինաւուրց Գիւմրի քաղաքին մէջ խումբ մը թատերասէրներու ջանքերով ներկայացուեցաւ Հ. Կարինեանի «Շուշանիկ» պատմական ողբերգութիւնը։ Այս ձեւով Հայաստանի մէջ հայ նոր թատրոնին առաջին հիմնաքարը կը դրուէր։ Անկէ առաջ հայ թատրոն գոյութիւն ունեցած էր միայն Հայաստանէն դուրս՝ Լվով, Թիֆլիս եւ այլուր։

Առաջին ներկայացումէն քանի մը տարի ետք, 1873ին, Ալեքսանդրապոլի մէջ կը կազմուի նոր թատերախումբ մը։ Սկզբնական շրջանին կը բեմադրուէին առհասարակ պատմական հայրենասիրական բովանդակութեամբ թատերգութիւններ։ Կամաց կամաց պահանջը զգացուեցաւ նոր թատերագրութիւններու ներկայացման։ Այդ տարիներուն էր, որ Գ. Զմշկեան բեմ հանեց Գ. Սունդուկեանի իրապաշտ, յոյժ արդիական գործերը։ Պ. Ադամեան բերաւ եւրոպացի դասականներու գործեր։ Ալեքսանդրապոլի թատրոնի բեմին վրայ յայտնուեցան Շէյքսփիրի, Յ. Պարոնեանի, Շիրվանզադէի, Լեւոն Շանթի եւ ուրիշներու գործերը։ Ալեքսանդրապոլցի հանդիսականը իր թատրոնին բեմին վրայ տեսաւ Սիրանոյշը, Աբելեանը, Աղնիւ Հրաչեայ, Վ. Փափազեանը եւ վերջապէս Յովհ. Զարիֆեանը։

Կարեւոր թուականներ արձանագրուած են այս թատրոնին պատմութեան մէջ։ Յիշատակենք երկու փաստ։ 1912ին առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի Ա. Տիգրանեանի «Անուշ» օփերան, իսկ 1924ին տեղւոյն վրայ կը հիմնուի հայկական օփերայի արուեստը, երբ կը կազմուի յատուկ խումբ մը, որուն կազմին մէջ էին խմբավար Ալ. Մելիք – Փաշաեան, երգիչներ Դանիէլեան, Յովհաննէսեան, Շարա Տալեան եւ ուրիշներ։ Այս խումբը տարիներու ընթացքին հայերէնով ներկայացուց «Ֆաուստ»ը, «Քարմէն»ը, «Դեւ»ը եւայլն։

1922ին Ա. Արմէնեան կը ստանձնէ Լենինականի թատրոնին ղեկավարութիւնը։ Կը բեմադրէ հայ եւ օտար արժէքաւոր թատերգութիւններ։ Յիշատակելի պիտի մնայ «Սասունցի Դաւիթ»ի բացօթեայ բեմադրութիւնը, որուն մասնակցեցան հազարաւորներ։ Բեմադրութենէ աւելի տօնախմբութիւն մը եղաւ։

Տասնեակ տարիներու ընթացքին հոն ներկայացուեցան զանազան գործեր՝ հայ եւ օտար դասականներէ եւ ժամանակակիցներէ։

Թատրոնը ունեցած է իր մակընթացութիւնները եւ տեղատուութիւնները, բայց միշտ շարունակած է գործել եւ հայ թատրոնի պատմութեան մէջ արձանագրած է փայլուն էջ մը՝ հարիւր տարուան իր գործունէութեամբ։

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Փարիզի համալսարանական միջազգային ոստանի հայկական տունը — Մարի Նուպար հիմնարկութիւն — այս տարի պիտի պատսպարէ ալ աւելի մեծ թիւով հայ ուսանողներ։

Ընդունման Յանձնախումբը որուն մեծամասնութիւնը կը պատկանի ըստ նըւիրատու Պօղոս Փաշա Նուպարի կտակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան (ներկայիս՝ Պ. Պ. Հ. Թօփաքեան, Օ. Հայրութեան եւ Փրոֆ. Արփիարեան) Ոստանի տնօրէնութեան հետ գումարած Հոկտեմբեր 18ի նիստին քննած է 33 նոր թեկնածուներ եւ վաւերացուցած անոնցմէ 30ը։ Այսպիսով «Մարի Նուպար» տան հայ ուսանողներու թիւը, առաջին անգամ ըլլալով, կը մօտենայ 70ի, բաց աստի ութ հայ Օրիորդներ, փոխանակութեան սկզբունքով, ընդունուած են կանացի բաժիններ ունեցող օտար տուներու մէջ։

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ՄԻԱԿ ԼԵԶՈՒՆ

Էսքիմոներու լեզուն միակն է աշխարհի մէջ, որ չունի «պատերազմ» բառը։

ՈՐՈՏԱՆԸ Կ'ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒԻ

Արդիւնաբերութեան զարգացումը ապահովելու համար անհրաժեշտ է ելեկտրուժի արտադրութեան յաւելումը։ Հայաստանի մէջ ներկայիս կը գործեն քանի մը տասնեակ մեծ ու փոքր ելեկտրակայաններ։ Միայն Սեւան – Հրազդան ելեկտրակայաններու շարքը կ'արտադրէ հինգ հարիւր յիսուն հազար քոլովաթ ելեկտրուժ։

Այսուհանդերձ, անհրաժեշտ են ելեկտրուժի արտադրութեան նոր աղբիւրներ։ Այս պատճառով 1961էն սկսեալ աշխատանքներ կը տարուին Որոտան գետին (Զանգեզուր) վրայ նոր ջրելեկտրակայաններ հիմնելու ուղղութեամբ։ Հսկայ ուժ մըն է այս գետը, հարստութիւններու նոր աղբիւր մըն է։ Շինուելիք երեք ջրելեկտրակայանները Հայաստանի պիտի տան չորս հարիւր հազար քիլովաթ ելեկտրուժ (Սպանդարեանինը՝ 82 հազար, Շամբինը՝ 161 հազար, իսկ Տաթեւինը՝ 157 հազար)։

Այս ջրելեկտրակայանները իրենց մեծ ջրամբարներով ոչ միայն պիտի օգնեն, որ պահպանուի Սեւանի մակարդակը, այլեւ պիտի ոռոգեն տասնեակ հազարաւոր հեկտար անջրդի հողեր։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Խօսթոն... Ախ, այո ... Բէճէնթ Պաթի ամենամօտիկ կարեւոր կայարան մը... Անպայման կինը այնտեղ առանձնանալով լուացարանի մէկ խցիկին մէջ, կատարած է իր ծպտումը և յետոյ պայուսակը յանձնած՝ պաշտօնեային։ Իսկ ե՞րբ ետ առնուած է պայուսակը։

— Ժամը տասնվեցին ... միեւնոյն կնոջ կողմէ։ Կայ նաեւ ուրիշ յայտնութիւն մը, աւելցուց Ժափ։ Լուրջ պատճառներ ունիմ, հաւատալու համար որ Գարլոթա Ատամս, ժամը տասնըմէկին կը գտնուէր Լիոնս Գորնէր՝ Սթրանտի մէջ։

— Ահ... Ատիկա հետաքրքրաշարժ է։ Ինչպէս յաջողած էք այդ տեղեկութիւնը քաղել։

— Գրեթէ պատահականութեան բերումով։ Ինչպէս գիտէք, թերթերը խօսած էին ոսկիէ փոքրիկ տուփին եւ յակինթէ սկզբնատառերուն մասին։ Թղթակից մը անդրադարձած էր այս փոքրիկ մանրամասնութեան վրայ իր մէկ յօդուածին մէջ, որ կապ ունէր թատերական աշխարհին մէջ գոյութիւն ունեցող թմրեցուցիչներ գործածելու մոլութեան հետ։ Այդ յօդուածը, որ հրատարակուած էր կանացի կիրակնօրեայ թերթի մը մէջ, եւ ուր կ'ակնարկուէր ոսկիէ փոքրիկ տուփին, յուզիչ մէկ կենդանագիրը կու տար երիտասարդ արուեստագիտուհիին, որուն առջեւ սկսած էր բացուիլ սքանչելի ասպարէզ մը, եւ հեղինակը հարց կու տար, թէ կինը ո՞ւր անցուցած էր իր վերջին երեկոն եւ թէ միթէ սիրային տառապանք մը չէ՞ր զինքը իր կեանքին վերջ դնելու մղողը։

« Արդ, Լիոնսի սպասարկող աղջիկներէն մին կարդացած ըլլալով այս յօդուածը, յիշած է, նոյն գիշերը ծառայած ըլլալ երիտասարդ յաճախորդուհիի մը, որուն ձեռքին մէջ կը գտնուէր նման տուփ մը, եւ նոյնիսկ կը յիշէ թէ այդ տուփը «Գ. Ա.» սկզբնատառերը կը կրէր։ Մեծապէս շահագրգռուած՝ այս մասին խօսած է իր բոլոր ընկերներուն։

« Երիտասարդ Թղթակից մը տեսակցութիւն մը ունեցած է այս սպասարկող աղջկան հետ, եւ «Երեկոյեան կանչ» թերթի յառաջիկայ թիւին մէջ պիտի կարդաք դարձեալ յուզումնալից յօդուած մը՝ «Երիտասարդ արուեստագիտուհիի մը վերջին ժամերը : — Անձկալից սպասում : — Մարդ մը որ չի գար ժամադրութեան: — Սպասարկող աղջկան դիւրահաղորդութիւնը ,որով կը գուշակէ կնոջ մը տառապանքը»։ Այս տեսակ գըրականութեան ծանօթ էք արդէն, պարոն Փուարօ։

— Վե՞րջը։

— Վերջը... այն, որ մենք սքանչելի յարաբերութեան մէջ ենք «Երեկոյեան կանչ»ի թղթակիցներուն հետ։ Այս բոլորը յայտնեցին ինծի, որովհետեւ փոխարէնը, ուրիշ խնդրի մը համար, ծանօթութիւններ կ'ուզէին ունենալ։ Ուղղակի Լիոնս գացի։ Տեսայ սպասարկող աղջիկը, որուն նկարագրածը որեւէ կասկածէ զերծ է։ Բազմաթիւ լուսանկարներու մէջէն չկրցաւ ճանչնալ Գարլոթայի նկարը, որովհետեւ մասնաւոր ուշադրութիւն մը դարձուցած չէր այն թուխ կնոջ, որ նորաձեւ փոքրիկ գլխարկ մը ունէր գլխուն։ Ափսոս որ կիները փոխանակ դէմքին ուշադրութիւն դարձնելու, աւելի ուշադրութեամբ գլխարկները կը քըննեն։

— Միս Ատամսի դիմանկարը դժուար կը պատկերանայ մարդու մը յիշողութեան մէջ, նշմարեց Փուարօ։ Իր դիմագծերը տարօրինակ կերպով յարափոփոխ արտայայտութիւններ կու տային իրեն։

— Իրաւունք ունիք։ Ըստ սպասարկող աղջկան՝ այդ յաճախորդուհին փոքրիկ պայուսակ մը ունէր ձեռքը։ Շատ տարօրինակ թուած է ծառայողուհիին, թէ այնպէս շքեղօրէն հագուած կին մը պայուսակով մը պտըտէր...։ Խիստ թեթեւ ճաշ մը ապսպրած է եւ, կարծես թէ մէկու մը գալուստին սպասէր, չէ դադրած թեւի ժամացոյցը նայելէ։ Հաշիւը վճարելու միջոցին, սպասարկողուհին նկատած է ոսկիէ փոքրիկ տուփը։ Յաճախորդ կինը դուրս հանած է զայն իր ձեռքի պայուսակէն եւ դրած է սեղանին վըրայ՝ իրեն մօտ, բացած է եւ ապա գոցած։ Սպասարկող աղջիկը յափշտակուած է այդ տուփին գեղեցկութենէն։

« Յաճախորդուհին, — ըստ երեւոյթին՝ Միս Ատամսը, — հաշիւը մաքրելէ վերջ քանի մը րոպէ եւս սպասած է, յետոյ անգամ մը եւս ժամացոյցը նայելէ ետք, մեկնած է »։

Այս մենախօսութիւնը լսելէ յետոյ, Փուարօ յօնքերը կիտելով, ըսաւ.

— Ուրեմն ժամադրութիւն մը կար նշանակուած... ժամադրութիւն՝ մէկու մը հետ, որ չէ եկած։ Միթէ Գարլոթա Ատամս յետոյ հանդիպա՞ծ է այդ անձին, թէ ուղղակի իր բնակարանը երթալով ուզած է հեռախօսել անոր։ Այս մասին կ'ուզէի գիտնալ։

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. Յ. Դ. տեղական կոմիտէն նախաձեռնութեամբ, այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
(Նահատակուած 1915ին)

ինչպէս նաեւ «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէութեան ողբացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին:

Աճարոն Պէրպէրեան, Յովհ. Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապուճեան, Դաւիթ Զապունեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ. Արզարեան, Աւագ Պաղտասարեան, եւ իր որդին, Կարապետ Քէլէչեան, Հմայեակ Ուզունեան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Տոքթ. Յովհ. Քիւթիւկեան, Հայկ Թէնէքճեան, Աճարոն Աբրահամեան, Աշոտ Նշանեան, Յովհ. Եղիչէեան, Գրիգոր Գոստիկեան, Բարթող Փափազեան, Մարզար Բարխեան, Շաւարշ Տէր–Պարսամեան (Նոր Սերնդական):

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ընկերները յարգելու համար անոնց յիշատակը:

Ծաղկեփունջերու զետեղումը պիտի կատարուի մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ռոպէռ Քիւրքջօղէն շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր այն բարեկամներուն՝ որոնք ներկայ գտնուեցան իրենց մօր եւ կեսրոջ՝ Արուսեակ Քիւրքճօղէնի թաղումին եւ կամ իրենց նամակով թէ հեռագրով մասնակցեցան իրենց սուգին:

Այդ առթիւ կը նուիրեն յիսուն ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման, յիսուն ֆր. Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ կէնճեան եղբայրներուն, իրենց մօրեղբօր, Վաղարշ Թավշանճեանի մահուան առթիւ:

Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Լիոնի կրթական մարմնին կը նուիրեն, Տէր եւ Տիկին Վ. Գայթանճեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Տիւյմէճեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Մարզարեան, Տիկին Այվազեան եւ Տէր եւ Տիկին Յ. Հարէլեան տասնական ֆրանք:

Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է տասը ֆր. Տիկին Աղնաւուրեանէ իր ամուսնոյն մահուան քառասունքին առթիւ: Տէր եւ Տիկին Ս. Տիւմէճեանէ տասը, Օննիկ Թորգոմեանի մահուան առթիւ: (Անուլիլ):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. եւ ԱՐՄԻԻ Միութեան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Մարսէյլ Ալհամպրայի սրահին մէջ, Շաբաթ, 27 Նոյեմբեր:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Պարտիզակցիներու ընտանեկան հաւաքոյթը, Կիրակի Նոյեմբեր 7, կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Սեւրի Սամուէլ-Մուրատ վարժարանի սրահը:

26, Rue Troyon, SEVRES
Métro Pont de Sèvres

Կը նախագահէ՝
Փրոֆ. ԳԱՌՆԻԿ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Այս տարի նոր այցելուներու թարմ յիշատակներէն զատ պիտի ցուցադրուի, դեռ երկու ամիս առաջ քաշուած, Պարտիզակի նոր ֆիլմ մը, եւ... եւ, երիտասարդներու եւ այլոց համար անակնկալներ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Թիւ 1

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ՝
(ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ)
Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ապսպրանքներու համար դիմել հեղինակին ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան հասցէով: Գինը 10 ֆրանք, փոստով՝ 12 ֆրանք: Գումարները ղրկել միայն մանտա-քարթով:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
(ՄԱՐՍԷՅԼ ՍԷՆ ԼՈՒ)

Սէն Լուի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ իր թաղեցիներուն եւ շրջանի հայրենակիցներուն թէ հաստատուած է գիշերային դասընթացք մը ուսուցչութեամբ հոգեւոր հովիւ Շահան քհնյ. Տէտէեանի: Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 19էն 21: Բացումը այս Չորեքշաբթի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ (Հոկտեմբեր 30) ժամը 21ին մինչեւ լոյս վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը, Place Saint-Sulpice

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ Կը խօսին ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վար-չութեան ներկայացուցիչը:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Նայիրի պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ Տիկին Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ,

Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագի քառեակը:

Կ'արտասանէ Ընկեր ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
Կ'երգէ ծանօթ երգչուհի ՕՐ. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կէս գիշերին Եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին:

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ զիւրամատչելի գիներով:

Օրուան խօսնակն է Ընկեր Գ. ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ
Մուտք 5 փրանք

ՄԱՐՍԷՅԼ

Շաբաթ (Հոկտ. 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը (340 Պ. Շալ)

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցին.— Ալիս Շահմիրեան, եւ Սահակ Տէրոյեան:

Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր:

Հանդէսը կը սկսի յայտարարուած ժամուն

ՎԱԼԱՆՍ

Շաբաթ (Հոկտ. 30), երեկոյեան ժամը 20·30ին, քաղաքապետարանի սրահը, Թէաթր Միւնիսիփալ:

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ. ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Կը խօսին Ընկերներ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ ՓՈՄԻԷ (փոխ – քաղաքապետ)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

ԼԻՈՆ

Կիրակի (Հոկտ. 31) կէսօրէ ետք ժամը 16էն ուշ գիշեր, Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ:

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՎԻԷՆ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի:

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սերքըլ Կաթոլիքի սրահը:

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կենդանի պատկեր: Երգ՝ Աստուր Մաղաքեան եւ Վ. Ռստիկեան: Արտասանութիւն Հ. Զաքարեան, Յ. Մաքոսեան, Յարութիւն Այպիրեան:

Ուղերձ Ֆ. Կ. Խաչի կողմէ:
Մուտքը ազատ է

ՏԵՍԻՆ

Շաբաթ (Հոկտ. 30) երեկոյ ժամը 20·30ին Հ. Յ. Դ. Տան սրահը:

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ մէջ՝ Դեկտեմբեր 5ին:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ տասնըհինգ կարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ:

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ՅՈՅՍԻ ԵՒ ԼՈՅՍԻ ԱՇԽԱՐՀ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ — ՄԵԿՆՈՒՄ 1965 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ ՎԵՐՋ

Երթուդարձ Փարիզ – Մոսկուա – Երեւան օդանաւով, 15 օր

Հայրենակիցներու փափաքին գոհացում տալու համար՝

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ
ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ

Փարիզէն Երեւան երթուդարձ խումբով: Այժմէն դիմել պատրաստելու համար ձեւակերպութիւնները:

Ինչպէս ամէն տարի, նոյնպէս մեկնում օդանաւով, Օգոստոսը անցընելու համար Երեւան:

Բոլորը կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. կողմէ

ԴԻՄԵԼ ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

17, Ave. des Acacias CLAMART (Seine) — Tel. : MIChelet 58-39

Հարաւի համար դիմել՝ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ, հեռաձայն 20·63–43:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 27 OCTOBRE 1965
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10445
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
41e ANNEE — No 10.445

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Եօթանասունհինգ տարի առաջ, 1890-ին, հայ ժողովուրդին ուղղած իր առաջին մանիֆեստին մէջ, նորակազմ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը յայտարարէր.

«Հայը, որ դեռ երէկ շլինքը ծռած, եւրոպայից օգնութիւն էր աղերսում, այսօր համոզուելով որ օտարի վրայ դրած յոյսը ցնորք է, վճռել է իր ձեռքերով պաշտպանել իր իրաւունքը, իր կայքը, պատիւը, ընտանիքը ...:

.

«Այդ ժողովուրդը հասկացել է, որ իր ուժը իր մէջ է: Երէկուայ ստրուկ, համբերող Հայաստանցին այսօր յեղափոխական է դարձել:

.

«Միանանք ամէնքս ժողովուրդի հետ, որ բարձրացրել է ազատութեան դրօշակը: Նա ով այսօր երեսը կը դարձնի ժողովուրդից եւ չի հետեւի նրան, նա այդ ժողովուրդի հակառակորդն է, նրա թշնամին է ...:

«Ուրեմն եղբայրներ, միանանք յանուն սուրբ գործի, ընդհանուր թշնամիին դէմ»:

Այս յայտարարութեան անխախտ հաստատօղը եղաւ Հ. Յ. Դ.ը 75 տարի շարունակ ու ծառայողը այդ նպատակին:

Անկէ ետք, ահա եօթանասունհինգ տարի է, չկայ հայ ժողովուրդի կեանքին հետ կապուած երեւոյթ մը, դէպք մը, որուն հետ կապուած չըլլայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որուն հասած չըլլայ, որուն համար զոհաբերած չըլլայ ան, տեւաբար, անսակարկ նուիրումով:

Իր հիմնադրութեան իսկ օրէն, հայկական բարձրաւանդակին վրայ հոս ու հոն ցրուած կամքերուն վճռական, կեդրոնաձիգ քաղաքական ուժը կը դառնար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որուն շարքերը արագօրէն կ՚ուռճանային, երբ այն օրերուն Դաշնակցութեան ուխտաւոր դառնալը միայն սողոյդ մահը աչք առնել կը նշանակէր:

Ծի՛շդ ա՛յդ էր առինքնողը, հմայողը, մագնիսի նման իրեն քաշողը: Իր ժողովուրդին համար գերագոյն զոհաբերութեամբ ծառայելու կարելիութիւնն էր, մահուան գնով ժողովուրդը դէպի ազատութիւն առաջնորդելու կարելիութիւնն էր, սեփական արիւնով երկրի հողն ու հայ ժողովուրդի սրտերը տաքցնելու կարելիութի՛ւնը, որ գունդ առ գունդ Դաշնակցութեան շարքերը կ՚առաջնորդէր հայ ժողովուրդի զաւակներուն ընտրանին:

Ու իր ընտրեալներուն զոհաբերումով Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդի պատմութեան բերաւ հողեկան կորովի, վսեմ նուիրումի անսպառ հարստութիւն մը, ճշմարիտ գանձ մը:

Խրախուսում մըն էր ծնունդը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, եօթանասունհինգ տարի առաջ:

Խրախուսում մը եղաւ իր կեանքը, իր շարքերուն ամբողջական նուիրումովը կարելի:

Յաճախ յաղթեց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, երբեմն ալ պարտուեցաւ: Պարտութիւնները իր վրայ առաւ ու յաղթանակները վերադարձուց իրենց արժանի տիրոջ, իրեն ծնունդ տուող հայ ժողովուրդին:

Կարելի է մեղադրել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այս կամ այն պարտութեան համար, այս կամ այն վրիպումին համար: Կարելի չէ սակայն ամբաստանել զայն հայ ժողովուրդին համար զոհաբերելէ խուսափած ըլլալու մեղադրանքով: Ամէն անգամ որ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը վճիռ հանած է ճակատագրական րոպէներու դիմաց, միշտ և ամէնուրեք ներկայ եղած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, մի՛շտ առաջին գծի վրայ, մի՛նչեւ զոհուելու, զոհաբերելու պատրաստ:

Այս իրողութեան գիտակցեցաւ հայ ժողովուրդը ու լայն բացաւ իր հոգին Հ. Յ. Դաշնակցութեան առջեւ:

Այս իրողութեան գիտակցեցան նաեւ բոլոր անոնք, որ հայ ժողովուրդը հարուածել կ՚ուզէին, հայ ժողովուրդին հայրենի հողերուն բռնագրաւումը կը ծրագրէին. ու իրենց առաջին հարուածը, տեւական հալածանքը վերապահեցին հայ ժողովուրդի ազատութեան, անկախութեան եւ հողերու ամբողջացման խտէալը մարմնաւորող ու այդ խտէալի իրականացման համար ամբողջական զոհաբերութեան պատրաստ միակ կուսակցութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

Ո՛րքան հալածեցին, դատեցին, դատապարտեցին զայն, ա՛յնքան ան արմատացաւ ժողովուրդի լայն խաւերուն մէջ:

Ո՛րքան պայքարեցան ազատութեան ու անկախութեան դէմ, ա՛յնքան ան դարձաւ հիմնական պահանջը հայ ժողովուրդին:

Ինչքան խլած պահեցին հայ հայրենիքէն իր անբաժանելի մասը եղող հողամասերը, այնքան մտասեւեռում դարձաւ գերեալ հողերու ազատագրման պահանջը:

Անցնող եօթանասունհինգամեակի փոթորկոտ, մահուամբ ու յաղթութեամբ հարուստ կեանքը հայ ժողովուրդին՝ բիւրեղացած խտէալի մը վերածած է արդէն ՄԻԱՑԵԱԼ, ԱԶԱՏ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՀԱՆՋԸ:

Եթէ պատմական անհրաժեշտութիւն մը կայ, այդ ալ Միացեալ, Ազատ ու Անկախ Հայաստանն է, ոչ միայն Հայութեան համար, այլ նաեւ իր երկիրը շրջապատող բոլոր երկիրներուն ու ժողովուրդներուն համար:

Եթէ պատմական անխուսափելի հոլովոյթ մը կայ, այդ ալ Միացեալ, Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի իրականացումն է, որ հիմնական ձգտումն է համայն հայ ժողովուրդին:

Եթէ խաղաղութեան ճանապարհ մը կայ Հայաստանը շրջապատող երկիրներուն ու ժողովուրդներուն համար, այդ ճանապարհը կ՚անցնի Հայաստանի ամբողջականութեան իրականացումէն, ազատութենէն ու անկախութենէն:

Ո՛չ ոք, ո՛չ մէկ ուժ կրնայ ջնջել պատմութենէն հայ ժողովուրդի թափած ծով արիւնը ի խնդիր իր գոյութեան, ազատութեան, անկախութեան:

Ո՛չ ոք, ո՛չ մէկ ուժ կրնայ ընդմիշտ լռութեան դատապարտել միջազգային խղճի ձայնը, որուն պարտաւորութիւնն է քաղաքակրթութեան ծառայող այս ժողովուրդին ամբողջական իրաւունքները վերադարձնել, ինչպէս իրաւունքներ կը ստանան բազմաթիւ այլ ժողովուրդներ, ազգեր, երկիրներ:

Ոչ մէկ ուժ կրնայ ընդմիշտ ու յաւիտեանս սրբել պատմութենէն Սեւրի դաշնագիրը, որ արդիւնք էր պատմական անջնջելի իրողութեանց, կենսական պահանջներու, եւ առանց որուն ոչ մէկ հաւասարակշռութիւն եւ ոչ մէկ մնայուն խաղաղութիւն գոյութիւն պիտի ունենայ մեր հայրենի երկրի եւ անոր շրջապատին մէջ:

Կա՛յ այսօր արդար ու անկապտելի դատ մը՝ ժամանակաւորապէս մոռացութեան տրուած միջազգային ատեաններուն կողմէ:

Կա՛յ աշխարհացրիւ ժողովուրդը Հայոց, որ Հայաստանի մէջ թէ այլուր, պահանջատէրն է հայ հողերու ազատագրումին, մայր հայրենիքի ազատութեան, անկախութեան:

Կա՛յ նաեւ հայ ժողովուրդի կամքի ապատ արտայայտիչը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ կանգնած է գաղափարական նո՛յն գետնին վրայ, ինչ որ եօթանասունհինգ տարի առաջ, որ կը հաւատայ նաեւ այսօր, թէ հայ ժողովուրդի փրկութիւնը իր սեփական ուժին մէջ է. որ կը պահանջէ բոլորէն միակամ կանգնիլ հայ ժողովուրդի խտէալի իրականացման պահանջի կողքին եւ գործել, զոհաբերել այդ խտէալի իրականացման համար:

«Ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի հալածանք, ոչ մի սահման չի կարող բաժնել մի ժողովուրդ, եթէ նա տոգորուած է ընդհանուր շահերի գիտակցութեամբ, ունի նաեւ կռուելու անսասան վճռականութիւն, եւ կապուած է, միացած է դարերով սրնուած ընդհանուր բնազդների ու զգացումների առողջ զարկով», կը գրէր Դաշնակցութեան հիմնադիր առաքեալներէն Քրիստափոր:

Այսօր եւս ճշմարտութիւններ են այդ խօսքերը եւ պէտք է դառնան առաջնորդող հայ ժողովուրդին, Հայաստանի մէջ ըլլայ ան, թէ ցրուած ի սփիւռս աշխարհի:

Այսօր, Հ. Յ. Դաշնակցութեան եօթանասունհինգամեակի այս հանդիսաւոր պահուն, մեր ողջոյնի խօսքը կ՚ուղղենք համայն հայ ժողովուրդին, ո՛ւր ալ որ գտնուի ան, ինչ յարանուանութեան եւ քաղաքական ինչ մտածողութեան ալ որ պատկանի ան: Կ՚ողջունենք իր մէջ տոկունը, մնայունը, վճռականը, զոհաբերողը, գաղափարականը, նուիրուածը Հայոց պատմութեան դարաւոր նկարագրին ու սրբութեանց:

Այսօր, Դաշնակցութեան եօթանասունհինգամեակի հանդրուանին, մենք մեր գլուխը կը խոնարհենք յիշատակին առջեւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան անթիւ անհամար, յայտնի եւ անյայտ նահատակներուն, իրենց մահուամբ սրբացածներուն, անմահ առաքեալներուն, որոնք կերտեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան նկարագիրը, բարոյական դիմագիծը ու պողպատեցին հայ ժողովուրդի կամքը:

Այսօր, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կեանքի այս մէկ նոր հանդրուանին, մենք կ՚ողջունենք նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան բոլոր մարմինները, բոլոր շարքերը իրենց անխոնջ աշխատանքին ու նուիրումին համար, ու կը պահանջենք բոլորէն իրենց մտասեւեռումը դարձնել ծառայելը հայ ժողովուրդին, անոր արդար դատին, արդար խտէալի իրականացման:

Կարենալ ծառայելու համար հայ ժողովուրդին, պէտք է մարմնաւորել անոր բարձր բարոյականը, բարձր գաղափարականութիւնը, ինչպէս մարմնաւորեցին եօթանասունհինգ տարի առաջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրները եւ անոնց հետեւորդները: Կը պահանջենք Հ. Յ. Դաշնակցութեան ընկերներէն ու մարմիններէն տեւաբար, իբրեւ մտապատկեր, մտասեւեռում ունենալ Դաշնակցութեան անմահներուն կեանքն ու գործը եւ տեւաբար ձգտիլ հասնելու համար անոնց անանձնական նուիրումին:

Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը:

Կեցցէ՛ Միացեալ, Ազատ, Անկախ Հայաստանը:

Կեցցէ՛ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Հ. Յ. Դ. ԲԻՒՐՕ

18 Հոկտեմբեր 1965

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀԵՐՔԷ ՏԸ ԿՈԼԻ ՎԵՐԱԳՐՈՒԱԾ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ամերիկեան Նիւզուիք շաբաթաթերթը շարք մը յայտարարութիւններ հրատարակած է զորս նախագահ տը Կոլ ըրած կ՚ըլլայ օտար դիւանագէտի մը, որու մասին թերթը կ՚ըսէ միայն թէ կը ներկայացնէ Ֆրանսայի եւ Միացեալ Նահանգներու դաշնակից երկիր մը:

Այս յայտարարութեանց մէջ, ամէնէն ծանր բնոյթը կը կրեն այն խօսքերը զորս Ֆրանսայի Նախագահը արտասանած կ՚ըլլայ Գերմանիոյ մասին:

«Գերմանիա, ըսած է տը Կոլ ըստ Նիւզուիքի, պէտք է մշտապէս պահուի ենթարկուողի վիճակին մէջ: Երբեք ազդեցութիւն պէտք չէ գործէ եւրոպական որոշումներուն վրայ, մանաւանդ ռազմագիտական գետնի վրայ: Պէտք չէ արտօնուէր Գերմանիոյ որ իր բանակն ունենայ: Ինչո՞ւ կ՚ուզէ: Եթէ վրան յարձակին, զայն կը պաշտպանեմ իմ հիւլէական ուժովս: Ռուսերը գիտեն թէ կրնամ Մոսկուան կործանել»: Կ՚աւելցուի թէ տը Կոլ համամիտ գտնուած է Ֆրանսական երեկոյեան թերթի մը մէջ հրատարակուած յօդուածի մը, ուր կ՚ըսուէր թէ իրաւագիտական գետնի վրայ Գերմանիա միշտ յաղթականներու գրաւման տակ է եւ բոլորովին ինքնիշխան չէ:

Հաասարակաց Շուկայ.— «Երբեք թոյլ պիտի չտամ եւրոպական Հաւաքականութեան Նախարարաց Խորհուրդին մեծամասնութեան քուէն: Վէթօն անհրաժեշտ է»:

Խորհ. Միութիւն.— «Պատրաստ եմ զինակցութիւն մը կնքելու Ռուսերուն հետ: Միայն եւրոպական Ռուսիան կ՚երաշխաւորեմ: Ինչ որ Ուրալէն անդին է Չինացիք պիտի ուզեն եւ չեմ ուզեր որ Ֆրանսացիներ մեռնին Չինաստանի հետ պատերազմի մը մէջ, Ասիոյ խորհրդային հողերուն համար»:

Ատլանտեան Ուխտ.— Հոս տը Կոլ ծաղրած կ՚ըլլայ ամերիկեան որեւէ երաշխաւորութիւն Եւրոպայի ապահովութեան վերաբերեալ: Գալով Ատլանտեան Ուխտին «պէտք է փոխարինուի երկկողմանի զինակցութիւններու ցանցով մը եւ ամերիկեան գերազահութիւնը պէտք է ջնջուի Եւրոպայի մէջ: Հանգիստ պիտի չըլլեմ ցորչափ ամերիկացի վերջին զինուորը Եւրոպայէն չէ հեռացած»:

Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը բուռն կերպով հերքած է այս «զրոյցները» եւ զեկոյցով մը շեշտած.— «Նիւզուիք շաբաթաթերթին տուած լուրերը կոշտ յերիւրանք մըն է, որ ոչ մէկ նկատողութեան արժանի է: Այդ յօդուածին հրատարակութիւնը մաս կը կազմէ պայքարի մը որ ծրագրուած կը թուի եւ կը ձգտի գիտակցաբար մոլորեցնել հանրային կարծիքը եւ խանգարել Ֆրանսայի յարաբերութիւնները իր դաշնակիցներուն հետ»:

Այս հերքումին առթիւ, Նիւզուիքի տնօրէնը, իր կարգին զեկոյց մը հրատարակելով կ՚ըսէ.— «Արձագանգ հանդիսանալով խօսակցութեան մը զոր վերջերս տը Կոլ ունեցած է օտար դիւանագէտի մը հետ, Նիւզուիք իր կողմէ բան չէ աւելցուցած արտասանուած խօսքերուն: Նիւզուիք համոզուած կը մնայ այդ խօսքերու ճշգրտութեան»:

Ֆիկարօ կ՚ըսէ թէ ինչ որ ծանօթ է տը Կոլի քաղաքականութենէն մասամբ կը գտնուի ամերիկեան թերթին մէջ, բայց Գերմանիոյ վերաբերեալ յայտարարութիւններն են որոնք նոր են եւ կրնան ըլլալ մարդու մը հակազդեցութիւնները որ յուսախաբ է գերմանական քաղաքականութենէն էրհարտի վարչապետ դառնալէն ի վեր:

ԴԻՒՑԱԶՆԱԿԱՆ ՄՈՒՍԱ ՏԱՂԻՆ ՅԱՂԹԵՑ-ԹՈՒՐՔ ՅԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ա.

Ո՞ւր կը գտնուի Մուսա Տաղը :

— Մուսա Լերան շրջանը՝ Դաշտային Կիլիկիոյ հարաւային ծայրամասը կը կազմէ :

Թրքական վարչական բաժանումով, Հալէպի նահանգին՝ Անթաքիայի Սանճագին, Սւէյտիէ Գազայի շրջանին մէջ էր, 1915ին :

Մուսա Լեռէն 35 մղոն հիւսիս – արեւելք կայ Ալեքսանտրէթ քաղաքը, համանուն Ծոցին վրայ, որ պատմութեան մէջ Հայկական Ծոց կ'անուանուի : Ալեքսանտրէթէն հարաւ – արեւմուտք ծովափին մօտ, կան բարձրաբերձ լեռներ, խարակներ, սեպաձեւ ժայռեր, որոնք չեն կրնար նաւամատոյց ըլլալ : Միակ նաւահանգիստը, այդ շրջանին, կը մնայ Ալեքսանտրէթը :

1914ին, ռուսեւթուրք պատերազմը սկսելէն երկու ամիս առաջ, Օգոստոս 17ին, Իթթիհատի ընդհ. քարտուղարը՝ Միտհաթ Շիւքրիւ Կ. Պոլսէն ծածկագիր նամակ մը ղրկած էր Էրզրում, Պէհաէտտին Շաքիրին, Իթթիհատի ամէնէն ազդեցիկ անդամներէն մէկուն, Էրզրումի կուսակալին միջոցաւ՝ ըսելով որ «Իթթիհատին փափաքն ու նպատակն է պատերազմի մտնել» : 1914 Օգոստոս 27ին Գերմանները Արեւելեան Բրուսիոյ մէջ ջախջախեր էին ռուսական երկու բանակներ, Զօր. Ռըմէնքէմփֆի և Սամսոնովի բանակները : Գերման դեսպանը Կ. Պոլսէն 1914ի վերջերը հեռագրեր էր Պերլին (Դեկտեմբեր 16–29 Թուակիր) թէ գերման յաղթանակները կը քաջալերեն Թուրքերը՝ բնաջնջելու Հայերը :

Թրքական ծրագրեալ ցեղասպանական քաղաքականութեան իբր հետեւանք, 1915 Փետրուար 27ի գիշերը Տէօրթ Եոլի ոչ – զինուոր այրերը տարագրեր էին Հալէպ, իբր թէ ճամբայ շինել տալու : Շատերը սպաննուած էին Թուրքերու կողմէ :

Թրքական պատրուակ – զրպարտութիւնը այն էր, թէ Հայերը ծովեզերքի մօտ լրտեսութիւն կ'ընեն : Որպէս թէ Սալճեան եւ Քէօշկէրեան երկու Հայեր, ցամաք ելլելէ ետք անգլիական զրահաւորով փախեր են : Եւ ահա անմեղներու կախաղաններ այդ շրջանին եւ Ատանայի մէջ :

1915 Մայիս 5-18ին Ատանայի բանտերը լեցուած էին Հայերով, մինչ զինուորական օրէնքով հարիւր հազարաւոր Հայեր Թրքական բանակին մէջ կը գտնուէին՝ ըլլալով քսանէն 45 տարեկան :

1915 Մայիս 16ին, Թուրքիոյ ներքին նախարարը՝ Թալէաթ ընդարձակ տեղեկագրով մը Թրքական դահլիճին ներկայացուցած էր Հայերու տարագրութեան եւ գործադրութեան ընդարձակ ծրագիր մը բոլոր մանրամասնութեամբ, եւ անոր պարունակութիւնը Ընդհանուր Շրջաբերականով մը հեռագրուած էր գաւառներ :

Այդ փաստաթուղթին համաձայն ձեւակերպուած էին նահանգներու եւ սանճաղներու կեդրոններուն մէջ, գրաւոր յայտարարութիւններ (պէյաննամէ), որոնցմով իրենց վարչական իրաւասութեանց ենթակայ շրջաններու Հայերուն կը հրամայէին բռնագաղթ դէպի Միջագետք, (Ուրֆա, Տէր Զօր, Մուսուլ եւն.) :

Անթաքիոյ Սանճագը, ընդառաջելով Հալէպի Կուսակալութեան զաղտնի մէկ հրահանգին, նման յայտարարութիւն մը հաղորդած էր իր սանճագին իրաւասութեանը մէջ գտնուող, Մուսա Տաղի հարաւի հայ գիւղերուն, — Պիթիաս, Հապիպլի, Քէպուսիէ, Եողուն Օլուգ, Խըտըր Պէկ, Սուէտիէ, ինչպէս նաեւ Քէսապի եւ այլ վայրերու հայ բնակիչներուն :

Հալէպի վալի Ճէլալ պէյը, որ Գերմանիա կրթուած լուսամիտ Թուրք մըն էր, եղած էր փրոֆէսէօր, հակառակ հայրենասէր Թուրք մը ըլլալուն, համակարծիք չէր Հայոց տարագրութեան եւ բնաջնջման, ուստի 1915 Յունիս 8ին, պաշտօնէն հրաժարած էր, ըսելով թէ «ինք նահանգապետ մըն է, բայց ոչ մարդասպան մը» : Անոր յաջորդած էր Պէքիր Սամի, չէրքէզ մը, որ նոյնպէս չափաւոր անձ մըն էր, ան ալ դժուարութեամբ պաշտօնավարեց, մինչեւ 1915 Յուլիս 31, եւ անոր հրաժարելէն ետքը եկաւ արիւնարբու Մուսաթաֆա Ապտուլ Խալիդը, Եանեացի, որ Թալէաթին աներձագըն էր :

Քիլիզէ եղած տարագրութեան Թրքական յայտարարագիրը հաղորդուած էր Անտիոքի հայ գիւղերուն 1915 Յունիս 30ին, — «պատրաստուիլ ութ օրուան մէջ, եւ Անտիոքի ճամբով մեկնիլ դէպի Մուսուլ» :

Ցեղասպանական ուրիշ հրամանագիր մըն ալ ղրկուած էր պատերազմական նախարար Էնվէր փաշա կոչուած գազանին կողմէ, ուղղուած Թուրք բանակներու, եւ զօրաբաժիններու հրամանատարներուն, հայ զինուորներու մասին : 1915 Փետրուար 18, Թուակիր պաշտօնագրով հրամայուած էր բանակին մէջ գտնուող հայ զինուորները, անզէն վիճակի մէջ, հասարակ գործաւորական վաշտերու մէջ պահել եւ մաս առ մաս կոտորել զանոնք : Գլխաւոր նպատակը այդ կարգադրութեան ,Հայերու տարագրութեան պարագային ընդդիմացող ուժերու բացակայութիւնը ապահովել էր Թրքական միջոցներուն դէմ :

Տարագրութեան այդ հրամանագիրը մտատանջութեան մատնեց Անթաքիոյ շրջանի հայ բնակչութիւնը : Իրենց զինուոր զաւակները այլուր փոխադրուած, զինաթափուած, հեռացուած եւ նոյնիսկ սպաննուած էին նաեւ Ալեքսանտրէթի Ծոցի ծովափնեայ մասերէն բանտարկուած եւ աքսորուած Հայեր : Նոյնիսկ մի քանիներ ալ կախաղան հանուած էին եւ ոմանք ալ տարուած Ատանա եւ հոն կախուած : Ամիսներ առաջ ալ, 1915 Փետրուար 27ին, գիշեր ատեն Տէօրթ Եոլի այրերը տարագրած էին դէպի Հալէպ, ճամբայ շինել տալու պատրուակով : Պատրուակը՝ իբր թէ Թուրք կառավարութիւնը կը կասկածի եղեր Հայերէն : Երբ Ճէլալ պէյին հարցուցեր էին թէ ինչո՞ւ այդ քայլերը առնուած են Հայերու դէմ, պատասխաներ է թէ կասկած կայ սահմանամերձ Հայերու մասին : Թէեւ անիրաւ քայլերը առնուած են սահմաններէն հեռու վայրերու մէջ :

Անտիոքի հայ գիւղերուն հայ ղեկավարները տարագրութեան յայտարարութենէն ետք հաւաքուեցան եւ խորհրդակցեցան մինչեւ լոյս, փրկութեան ելք մը գտնելու համար, որ չկար : Խորհրդակցութեանց ընթացքին փոքրամասնութեան կողմնակից, Պիթիաս գիւղի բողոքական Հովիւը՝ Վերապատուելի Նոխուտեան՝ այն կարծիքը յայտնած է թէ «յիմարութիւն պիտի ըլլայ ընդդիմանալ կառավարական հրամանին, եթէ կ'ուզենք կիները եւ մանուկները փրկել ջարդէ : Ընդհակառակն, Թրքական հրամանին ենթարկուիլը կրնայ մեղմացում մը յառաջ բերել տարագրութեան պարագային» : Ուրիշ ղեկավարներ, ի պատիւ իրենց, որոնք կը մտաբերէին 1909ի ջարդը եւ Տէօրթ Եոլի դիմադրութիւնը, հակառակ կարծիք ունէին : Նման երկուութիւն մտքերու, տարագրութեան օրերու գրեթէ շատ քաղաքներու մէջ պատահած էր :

Նոխուտեանի աղետաբեր մտայնութեան զոհ գացին հայ գիւղերու այդ շրջանէն 362 ընտանիքներ, հնազանդելով տարագրութեան հրամանին եւ նենգամիտ Թուրքը կոտորեց այդ հնազանդողները տարագրութեան ճամբաներուն վրայ, ոչ մէկ լուր՝ անոնցմէ :

1915 Յուլիս 1ին, ժողովին մեծամասնութիւնը ընդդիմութեան կողմնակից էր : 1909ի Ապրիլին 600 հոգի այդ գիւղերու բնակիչներէն, Անթաքիա գացած էին իբրեւ չերամագործներ, սպաննուած էին, եւ իրենց տուները թալանուած եւ հրդեհուած էին : Այլեւս ոչ մէկ վստահութիւն ունէին Թուրք կառավարութեան եւ անոր տուած ապահովութեան խոստումներուն վրայ : 1909ին Անթաքիոյ 800 բնակիչներէն քսան հոգի միայն ազատած էին եւ այդ շրջանէն վեց հազար Հայեր, ջարդէ ազատելու համար, Ֆրանսացիներու միջոցաւ Լաթաքիէ փոխադրուած էին՝ Ապրիլ 1909ին :

Դիմադրելու կողմնակից ազգայինները իրենց տրամադրութեան տակ ունէին 120 յունական կռա հրացան եւ մանր մունր ատրճանակներ, ժանգոտած հրացաններ, ինչ որ բաւարար չէր տեղւոյն վրայ դիմադրութիւն կազմակերպելու, եւ պահպանելու հայ բնակչութեան ֆիզիքական գոյութիւնը՝ Թուրք զինուորներու յարձակման դէմ : Մանաւանդ գիւղերը կը գտնուէին բաց դաշտի մէջ, Մուսա Լերան հարաւային ստորոտները : Ինքնապաշտպանութեան միակ միջոցը կը մնար զաղտնի կերպով քաշուիլ մօտակայ լեռը, փոխադրել ուտեստեղէնները, այծ, ոչխար եւն. եւ սարերու եւ բլուրներու վրայ ինքնապաշտպանութեան դիմել : Ասոնք իրենքզիրենք չղթայով կապուած կը նկատէին իրենց դարաւոր հայրենի հողին : Նախընտրեցին կռուիլ ու յաղթել կամ մեռնիլ այդ շրջանին մէջ, չուզեցին անապատները երթալ եւ բնաջինջ ըլլալ սովէ եւ սուրէ :

Մուսա Տաղցիներուն յաղթանակին առաջին զուխը կը կազմէ՝ Տէր – Գալուստեանի երկաթեայ որոշումը, որուն օգնողներէն էին՝ Եսայի Աբրահամեան, Տիգրան Իբրաճեան եւ Հնչակեան Յարէթ Իսքէնտէրեան :

Հ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

1.200.000 ՕՏԱՐ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, (Յառաջ) .— Արեւմտեան Գերմանիոյ ճարտարարուեստին յառաջդիմութեան եւ բանուորական շաբթը 42 ժամ աշխատանքի վերածուելուն հետեւանքով հետզհետէ կ'աւելնայ օտար աշխատաւորներու թիւը :

Սեպտեմբերին վերջին օրերու վիճակագրութեան համաձայն, Նիւրնպերկի կեդրոնական գրասենեակը արձանագրած է 1,216,700 հիւր – բանուոր : Ասոնց մէջ կը գտնուին՝

Իտալացիներ 372.400,
Յոյներ 187.100,
Սպանացիներ 182.800,
Թուրքեր 132.700,
Փորթուկալցիներ 14.000 :

Աշխատաւորուհիներու համեմատութիւնը 23 առ հարիւր է : Բայց հաւանականօրէն ասոնց թիւը աւելնայ այն պատճառով որ, որոշում տրուած է բերել նաեւ օգնական գործաւորուհիներ եւս եթէ նոյնիսկ գրել – կարդալ չեն գիտեր, մինչդեռ ցարդ պայման էր ընդունելութեան : Հաշուի կը տրուին մանաւանդ գաւառներէ գալիք Թրքուհիներ, որոնց մէջէն մասնաւորաբար կարուհիները շուտով վարժուած են տեղական աշխատանքի պայմաններուն եւ լաւ կը շահին արդէն : Կան նաեւ փոքր թիւով հայ այրեր եւ կիներ :

ՄՈՒՐՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

Իսկ երիտասարդք, սպայք եւ մեծատանց որդիք, ոմանք հեծեալք, այլք կառքերի մէջ, աչքերով տիկնանց կառքին, եւ մի րոպէ զբօսարանի դրանն առաջ կանգնելով, դարեջրով կամ որեւէ մի ըմպելիքով կը մեղմեն իրենց ծարաւը՝ առանց մի րոպէ նստելու : Շատ քիչերը կը բարձրանան զբօսարանի սանդուխներից, ուրտեղից կը լսուին առանձին սենեակների մէջ Կախէթի գինարբութեամբ զուարթացած մի քանի խառնակեաց օտարուհիների ծիծաղին քրքիջը ու յըստակ ելեւէջները, եւ կամ սրտակեաց թամադայի եւ սեղանակցաց գինեհոտ շըրթանց պոռչտիների շփշփոցը : Այս ներքինվիճակը չհամապատասխաներ արտաքինին, ղուրսը հազիւ թէ լսելի են կառաց անիւների աղմուկը, մօտակայ զործարանի շոգւոյն միակերպ փշփշալը եւ կաղտ պաղաջրերի խցանին պայթիւնը :

Պարտէզում ամէնքը լուրջ են եւ ըպգաստ, ուր միմիանց տեսնելու համար մաքուր օդ ծծելը առիթ առնելով, այնտեղ են եկած. այլ դեղեցիկ տիկնայք՝ երիտասարդներին զմայլեցնելու :

Գողթունի կառքին մէջ նստած՝ անոյշ ժպիտով եւ հովանաւոր նայուածքով երկու կողման ողջոյններին վայելուչ կերպով կը պատասխանէր :

Մի քանիսը մատնանիշ կ'ընէին նրան, անուանելով բարբարր աղան. ուրիշներն՝ հաւատք ընծայելով նրա մասին տարածուած բարի լուրերին, պատկառանք կ'ընդունէին նրա ողջոյնը : Կային, որ չէին համակրում նրան, կասկածում էին եւս, սակայն թուով քիչ, չէին կարող ազդեցութիւն ունենալ ընդհանուրին վրայ :

Այնտեղ Գողթունի բոլորովին ուրիշ մարդ էր պատկերանում, ոչ խոժոռ նայուածքն ունէր եւ ոչ այդ անգութ ծիծաղը. մանաւանդ այն երեկոյին սովորականից աւելի վստահեցուցիչ էր իր դէմքի արտայայտութիւնը : Երանուհու հետ ունեցած խօսակցութիւնը մի ամոքիչ յոյս էր տուած իր սրտին : Եւ անկասկած, եթէ իշխանը մի լաւ բռնուէր իր ճանկում, կամ եւ լաւ եւս ասել՝ աղջկանը սիրով, այն ժամանակ մի քանի հարիւր հազարներ ստանալու յոյս կար իրեն համար : Անշուշտ, եթէ իշխանը խելակորոյս կերպիւ սիրէր Երանուհուն, մի՞թէ կարո՞ղ էր ի բաց թողնել իր սիրելոյն հօրը օգնելու առիթը՝ մի զումարի փոխադարձութեամբ, որ բաղդատելով իր հարըստութեան՝ քառորդ մասն անգամ չէր համարուիլ :

Ցետոյ զուցէ կարողանայ մի օր հողաբարձու դառնալ քաղաքային պանքի մէջ, ո՞վ գիտէ ... այդ ապագան է, որին քիչ առ քիչ կարող է տիրանալ. յոյս ունի իր բնիկ ճարպիկութեան նորադիւտ միջոցներին վրայ, մնացեալը ինքնիրեն կ'երթայ : Եւ մի անգամ որ աղջկանը տեղաւորէ, այնուհետեւ ո՞վ կարող է նրան մեղադրել, եթէ իր ամուսնոյն մահից յետոյ ամուսին առնէ այն կնոջ, որին հետ արդէն վաղուց ծանօթ էր, որի համար զգար զուցէ անսանձելի մարմնական մի կիրք, որն որ ստէպ յաղենալով, կարծես աւելի սաստիկ կը ստիպէր նրան՝ կնութեան առնել այդ վատթար եւ անըրգամ արարածին. մի ուրիշ մայր տալ իր աղջկան, որին ադախինը անգամ արժանի չէր լինել :

Այդ կինը գրեթէ ոչինչ ունենալով, համարեա միեւնոյն ժամանակ նրա հետ Տփղիս եկած, անկասկած չէր կարող Գողթունուն չահասիրութիւնից չըրդել այս միութիւնը կատարել, անշուշտ ունէր մի ուրիշ զօրաւոր պատճառ ... Սակայն, ինչ որ էլ լինի, ամէնից առաջ հարկաւոր էր փող ճարել, հարստանալ, եւ այդ մի միայն կարելի էր Երանուհուն իշխանի վրայ ազդած սիրոյն շնորհիւ :

Այո, իր աղջկան զոհաբերութեամբ, որին պիտի ծախէր կամքին հակառակ, անարդարար իր ընչասիրութիւնը յագեցնելու եւ զանազան ամօթալից նպատակներին ծառայելու դիտաւորութեամբ : Պիտի ծախէր այնպէս, ինչպէս հասարակաց տների մէջ ծախում են կանանց. սա տարբերութեամբ, որ նոքա ծախում են իրենց անառակ հաճութեամբը շատ մարդկանց եւ քիչ փողով, իսկ Գողթունի ծախում էր իր աղջկան առանց իր հաճութեանը մի մարդու՝ շատ փողով : Սոսկալի եւ արիւնաղանդ նախատինք, որ երբեմն չահաւէր ծնողք անում են իրենց անմեղ զաւակացը, եւ այդպէսով յօրինում են դժբախտ դերդաստաններ եւ քանդում են տներ :

Երկձի կառքը՝ շարունակելով իր ըղտոյտը՝ հետեւում էր միւս կառքերին, երբ խնամակալուհին մեղմիւ դրդեց Երանուհու թեւը՝ ցոյց տալու համար երեսուն քայլ հեռաւորութեամբ իշխան Զարեհին, որ մի սպիտակ ձիու վրայ հեծեալ՝ հեռուից նրանց նշմարելով, փութանակի յառաջ կը գար : Գողթունի եւս խկոյն նշմարելով, հրամայեց կառապանին որ կանգնի. եւ կիսով չափ տեղից բարձրանալով, փեղոյրը բացաւ ու յարգանօք ողջունեց : Իշխանը անձամբ պարեց պատասխանել Գողթունու ողջոյնին, զինուորական դդակը ձեռքին բըռնած՝ աջ այտին մօտ, մի քանի քաղաքավարական խօսքեր արտասանեց, որոնց Երանուհի պատասխանեց մի մունջ ժըպիտով :

Պ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(10 Շար.)

...Գերման բանուորները եւ աշխատաւո–րական դաշնակցութիւնը պարտաւորու–թեամբ կը հոգան հիւր – գործաւորներու կեանքը: Այստեղ պէտք է հաս–կընալ ոչ միայն առողջական եւ ապրե–լակերպի հոգածութիւնը, այլեւ բարոյա–կան եւ մարդավայել կեանքի, ինչպէս նաեւ լեզու սորվելու, արհեստի մէջ յա–ռաջանալու դիւրութիւնները: Զոր օրինակ՝ գործաւորներու համար բերուած են ի–րենց առանձնայատուկ ծէսերու կատար–ման եւ հոգեւոր մխիթարութեան պաշ–տօնով հոգեւորականներ՝ յոյն վարդա–պետներ, իմամներ եւն.: Թարգմաններ եւ մասնագէտներ կը ծառայեն գործա–ւորներուն տեղեկութիւններ եւ « մասւոր ...ւանդ » հայթայթելով: Կը հրատարակ–ուին թերթեր իրենց լեզուով, տեսնելու ...իթ ունեցած եմ Սոլէ տ'Իթալիա Սեթ–թիմանալէ Տէի Լաւորաթոռի Իթալիանի ...ն Եորոփա, իտալերէն շաբաթաթերթը ...մեծադիր էջերով:

Անշուշտ կան նաեւ ընկերային եւ քա–ղաքական կեանքին վրայ տարածուող ...կողութիւններ, եւ ասոր համար շատ ...պուկ է «հիւր – բանուոր» բացատրու–թիւնը... Հիւրը իրաւունք չի կրնար ու–նենալ տանտիրոջ գործերը խանգարելու: Բայց կը վայելէ ապահովութիւն եւ կրնայ ապրիլ տեղացիին պէս: Կրնայ իր խնայած դրամը Հայրենիք ուղարկել, ...րձակուրդին հետը տանիլ 10 – 15 պա–յուսակ «նուէրներ» իրեններուն համար:

Հաշիւով մը 1964ին իտալացի գործա–ւորները մէկ միլիառ մարքէ աւելի դրամ ղրկած են իրենց ընտանիքներուն Գերմա–նիայէն: Իւրաքանչիւր 12րդ իտալացի ընտանիք, երկրին մէջ, կ'ապրի դուրսէն ...կած դրամով: Թուրքեր նոյնպէս բաւա–կան դրամ կը ղրկեն իրենց երկիրը, մա–նաւանդ վերջերս ի զօրու դարձած թուր–քական տարադրամի ներածման օրէնքին ...ետեւանքով: Ամէն մէկ մարքին օրինա–կան ճամբով 285 ղրուշ կը փոխանցուի թրքական դրամատան միջոցով՝ եթէ ...ատատուի որ այդ դրամը Գերմանիոյ մէջ աշխատանքով շահուած է, մինչդեռ ...ուրք սակը 225 ղրշ. է: Ասիկա մեծ նը–պաստ մըն է օտար գործաւորին եւ Թուր–քիա տարադրամի մուտքի հաշուին:

Դժբախտաբար հիւր – բանուորներու ...ինդ առ հարիւրը ապօրէն ընթացքով ...ական հետապնդումի կ'ենթարկուի: ...իւ չեն ծեծկռտուքներ եւ վիրաւորանք–ներ, անվայել արարքներ, որոնց պատ–ճառով ոմանք սահմանէն դուրս կը հան–ուին, բայց շատ – շատեր հետզհետէ «տեղացի» կը դառնան ինքնաշարժի եւ բնակարանի տէր կը դառնան, եւ կը ...ուրին գերմանահպատակութեան խնդ–րագիր ներկայացնելու: Իտալացի գոր–ծաւորական վարիչներ հակում ունին այս ...անը յանձնարարելու իրենց գործաւո–րուհիներուն եւ գործաւորներուն: Գեր–մանահպատակութիւնը մինչեւ 1955 տարին ...ատ դժուարութիւններու կը հանդիպէր, վերջերս որոշ դիւրութիւններ կը տրուին, բայց պայման է որ տասը տարի Գերմա–նիա բնակած եւ անբասիր կեանք մը վա–րած ըլլայ խնդրարկու օտարականը: Կայ նաեւ իր կենսագրութիւնը պաշտօն–եայի ներկայութեան գերմաներէն գրելու քննութիւնը: Գրել – կարդալ չգիտցող–ները կը մերժուին:

Վերջացնելու համար ըսենք, թէ այս հպատակութեան վերաբերմամբ եւս կի–ները մեծագոյն դիւրութիւնը կը վայելեն — անոնք պարտաւոր են միայն «այո» ը–սելու քաղաքային ամուսնական պաշտօն–եային առջեւ: Ամուսնական ճամբով տա–րեկան քանի մը հազար գործաւորուհիներ գերմանահպատակ կը դառնան՝ ըստ վեր–ջին տարիներու վիճակագրական տեղե–կութիւններուն:

Գ. ՖՐՈՒՆՑԵԱՆ

ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀՐԱԲՈՒԽԸ

Վերջերս, Ֆիտէլ Քասթրօ իր դիմակը վար առաւ եւ Լատին Ամերիկայի բոլոր երկիրներու ժողովուրդներուն կոչ ըրաւ՝ որ իրենց կառավարութեանց դէմ ըմբոս–տանալով Քուպայի վարչաձեւին պէս վարչաձեւեր հաստատեն: Առաջին ան–գամ է, որ քուպացի բռնակալը այսքան բացայայտօրէն խօսեցաւ: Մինչեւ հիմա կը պնդէր՝ թէ իր վարչաձեւը ոչ մէկ կերպով մաս ունէր յեղափոխական այն շարժումներուն մէջ, որ ատկնուվրայ ը–րած են ամերիկեան ցամաքամասի գրեթէ ամբողջ հարաւակողմը...

Մարդ եթէ ակնարկ մը նետէ տեղի ու–նեցող անցուդարձերուն վրայ, դիւրաւ պիտի հաստատէ, թէ Լատին Ամերիկայի կացութիւնը շատ աւելի դէշ է, քան աշ–խարհի ուրիշ որեւէ մէկ կողմը, նոյն–իսկ աւելի գէշ քան Վիէթնամի մէջ, ուր պատերազմական որջը մէկ է, մինչդեռ՝ Արեւմտեան Կիսագունդին վրայ՝ տաս–նեակներ են:

ԿՈՒԱԹԵՄԱԼԱ

Որոշ տեղեկութեանց համաձայն, մօտ ատենէն Քուպայի յեղափոխութեան տե–սակէն յեղափոխութիւն մը պիտի պայթի այդ երկրին մէջ: Նման պարագայի մը, պիտի ստեղծուի աւելի վտանգաւոր կա–ցութիւն մը քան Սան Տոմէնկի մէջ ե–ղածը, երբ նախագահ Ճոնսընի նախա–ձեռնութեամբ հարկ եղաւ ծովային հե–տեւակազօրք ղրկել հոն:

Կուաթեմալայի մէջ ներկայիս գոյու–թիւն ունի կազմակերպուած ըմբոստա–կան շարժում մը, որ համայնավարներու կողմէ կը ղեկավարուի:

Լեռներուն մէջ պահուած ըմբոստնե–րուն թիւը յայտնի չէ: Սակայն, անոնք յաճախ յարձակումներ կը գործեն, խա–փանարարութիւններ կ'ընեն ու մարդիկ կը սպաննեն:

Հոս պէտք է յիշեցնել, թէ Կուաթեմա–լա մէկ քանի անգամ հրաշքով ազատե–ցաւ համայնավարական լուծի տակ իյ–նալու վտանգէն:

ՓԵՐՈՒ

Փերուի կառավարութիւնը բացէ ի բաց պատերազմի մէջ է համայնավար ըմ–բոստներու զօրաւոր խումբերու հետ: Ծանր կորուստներով կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենան: Օդանաւորդութիւնը կը յարձակի ըմբոստներու լեռնային թա–ռոցներուն դէմ ու կառավարական ուժե–րը եւ համայնավարները բռնի կը գին–ուորագրեն գիւղացիները:

ՊՈԼԻՎԻԱ

Յեղափոխական շարժում կազմակեր–պուեցաւ նաեւ Պոլիվիոյ մէջ, որ Հարա–ւային Ամերիկայի այն փոքրաթիւ երկիր–ներէն է, ուր մինչեւ հիմա համայնա–վար ըմբոստներ չկային:

Շարժման գլուխը կը գտնուի նախկին նախագահ Էսթենսօրօ, որ մէկ քանի ա–միս առաջ, զինուորականներու կողմէ վար առնուեցաւ ու Փերու ապաստանե–ցաւ:

Վերջերս, Փերուի ապահովութեան ըն–պաստարկութեան ձեռքը անցան նախկին նախագահին կողմէ իր հետեւորդներուն ուղղուած գրաւոր հրահանգներ, որոնց–մով անոնց կը հրահանգէ լայնածաւալ վնասարարութեանց սկսիլ Պոլիվիոյ քաղ–քենի մեծ կեդրոններուն մէջ:

ՎԵՆԵԶՈՒԷԼԱ

Կառավարական եւ յեղափոխական ուժերու միջեւ բախումներ կը շարունակ–ուին Վենեզուելայի մէջ: Ըմբոստական կռիւները երկու տարի է որ կը շարու–նակուին այս երկրին մէջ: Նմանապէս կը շարունակուին համայնավարներու վնա–սարարութիւնները պետական շէնքերու եւ ամերիկեան գործատուներու դէմ:

Վենեզուելա պաշարման վիճակի մէջ կը գտնուի:

ՍԱՆ ՏՈՄԷՆԿ

Վերջապէս, Սան Տոմէնկի «վէրքը» դեռ չպցուեցաւ: Մայրաքաղաքին մէկ մասը կը գտնուի զինուորական խմբակին ձեռ–քը եւ միւս մասն ալ՝ յեղափոխականնե–րուն:

Երկու ճակատներուն միջեւ դիրք բըռ–նած են Ամերիկեան Պետութեանց Կազմա–կերպութեան զինուորական ջոկատները, բախումները կանխելու համար:

Այն կարծիքը կը տիրէ՝ թէ Սան Տո–մէնկի խնդիրը շուտով լուծուելիք խըն–դիր մը չէ...

Թարգմ. ՎԷՆ

ՀԱՃՆՈՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 45ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կազմակերպած հանդիսութիւնը՝ Հաճընի հերոսամարտին 45ամեակին առթիւ, տեղի ունեցաւ Կիրակի, Հոկտեմբեր 17ին:

Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե–ղեցւոյ մէջ: Պատարագեց եւ քարոզեց Տարօն Վրդ. Ճէրէճեան, բնիկ Հաճընցի, որ ոգեկոչեց յիշատակը ութ հազար նա–հատակներուն:

Կէսօրէ ետք ժողովուրդը հաւաքուեցաւ Մշակոյթի Տուն, «Ս. Թէհլիրեան» սը–րահ, ուր տեղի ունեցաւ նաեւ մատաղի օրհնութիւն, Տարօն Վրդ.ի ձեռամբ:

Ատենապետութիւնը վարեց Յ. Պա–հատրեան: Յաջորդաբար խօսք առին Սեդրակ Գարակէօզեան, Արամ Գնդունի, Մ. Գրաճեան եւ Ա. Գրգեաշարեան: Բա–նախօսները դրուատեցին հերոսամարտին մասնակից հերոսներուն սխրագործու–թիւնները, պատմեցին յուշեր, շեշտեցին Թուրք բռնակալութեան դէմ հայ բազու–կին տարած յաղթանակին արժէքը: Ա. Գրգեաշարեան խօսեցաւ նաեւ Նոր Հաճըն աւանի մասին: Հայ շինարար բազուկը, այսօր, մայր հողին վրայ, վերակենդա–նացուցած է հին Հաճընը: Դարձուցած է զայն օրինակելի աւան մը:

Հանդիսութեան փայլ տուին երգով եւ արտասանութեամբ դերասան Բշտիկեան, Միսակ Գրաճեան, փոքրիկն Ժ. Մահ–տեսեան, իսկ Պ. Ֆնտքճեանի ղեկավարած նուագախումբը հնչեցուց հայկական եր–գեր:

Հանդիսութեան յաջորդեց միութեան ընդհ. ժողովը, որու ընթացքին հայրե–նակցականի քարտուղարը՝ Մ. Գրաճեան ներկայացուց միութեան միամեայ գոր–ծունէութիւնը — սերտ կապ պահուած է Պ. Այրէսի կեդրոնին, Շամի եւ Միջա–ւոր Արեւելքի մասնաճիւղերուն հետ, Միութեան հասոյթէն հարիւրին եօթա–նասունը ղրկուած է կեդրոն, որուն շնոր–հիւ կը պահուին աղքատ սաներ Յու–նաստանի եւ Լիբանանի մէջ:

Վերընտրուեցաւ նախկին վարչութիւ–նը, որուն վրայ աւելցան նաեւ երկու ան–դամ: Վարչութեան կազմն է. Յ. Պահա–տրեան, Ա. Գրգեաշարեան, Ս. Մահ–տեսեան, Մ. Գրաճեան, Վ. Սնակեան եւ Պ. Խրիմեան:

Մ. ԳՐԱՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Ուստի միշտ կառչած կը մնաք ձեր այն ենթադրութեան, թէ մարդ մը կայ կինը ոճիրի մղող: Բայց ասիկա սխալ է: Մենք արդէն գիտենք ինչ որ անցած–դարձած է: Գարլոթան կորսնցուցած է գլուխը եւ սպաննած է Լորտ Էճվարը: Բայց շուտով գտած է իր պաշտպանու–թիւնը, իր ծպտեալ արտաքինը փոխած է իրականին՝ Լոսթոնի կայարանին մէջ, ետ առած է պայուսակը ու գացած նա–խապէս տրուած ժամադրութեան մը: Այս պահուն իր մէջ տեղի ունեցած է տե–սակ մը պայքար: Սարսափը պատած է իր էութիւնը: Իր բարեկամին ժամա–դրութենէն բացակայութիւնը բոլորովին բարոյալքած է զինքը: Այդ բարեկամը անպայման գիտէր թէ նոյն երեկոյեան Գարլոթա Րէճէնթ Գաթ պիտի երթար: Կինը, հասկցած թէ ամէն ինչ անկասկած մէջտեղ պիտի ելլէր, ճաշարանին մէջ, պահ մը իր ուշադրութիւնը կեդրոնացու–ցած է դէպի ոսկի տուփիկը: Պզտիկ չափ մը աւելի այդ ճերմակ փոշիէն, ու ամէն ինչ կը լրանար: Այս բոլորը, պարոն Փու–արօ, ինծի այնքան յստակ կ'երեւին, որ–քան ձեր քիթը՝ ձեր դէմքին կեդրոնը:

Փուարօ, մեքենաբար, ձեռքը տարաւ հօտառութեան գործիքին:

— Ոչ մէկ տեղ հետքը կը գտնեմ ձեր «վարագոյրներու ետին» գտնուող մար–դուն, շարունակեց Ժափ: Ցարդ չկարո–ղացայ որոշապէս ճշդել Միս Ատամսի եւ Լորտ Էճվարի միջեւ գոյութիւն ունեցող կապակցութեան բնոյթը, բայց կը հաւա–տամ որ շուտով պիտի թափանցեմ անոր: Ժամանակի խնդիր է: Դէպի Փարիզ ճամ–բորդութիւնս յուսալքիչ եղաւ: Այսու–հանդերձ իմ օգնականներէս երկուքը ձը–գեցի այնտեղ, եւ յոյսով եմ որ պիտի յաջողին կարդ մը նորութիւններու իրա–զեկ ըլլալ: Բնականաբար դուք այս բո–լորին չէք հաւատար: Թոյլ տուէք ինծի ըսել, թէ իրապէս ջոկի մը յամառու–թիւնը ունիք: Արդ, ես կը մեկնիմ... ուստի ըսէք թէ ի՞նչ են ձեր հրահանգ–ները, վերջաբանով լրացուց Ժափ իր մի–տասական խօսքերը:

— Հրահանգներ տալը ձեզ ինծ չէ վի–ճակած: Բայց թելադրութիւն մը ունիմ ընելիք:

— Կը լսեմ ձեզի:

— Ես կը փափաքիմ որ գտնէք այն ինք–նաշարժը, որ ոճիրին գիշերը ժամը տաս–նըմէկը քառորդ անցած ատենները ընդու–նած է մէկ կամ երկու յաճախորդներ՝ Գովէն Կարտէնի շրջանէն դէպի Րէճէնթ Գաթ առաջնորդելու համար:

Ժափի աչքերը փայլեցան յանկարծ:

— Լաւ, կրնանք վստահիլ: Երբեմն ճիշդ է որ ընտիր գաղափարներ կը յղա–նաք:

Հազիւ թէ գաղտնի ոստիկանը հեռա–ցած էր մեզմէ, Փուարօ ոտքի ելաւ եւ, վճռական շարժումով մը սկսաւ գլխար–կը խոզանակել:

— Բարեկամս, չըլլայ որ հարցումներ ընէք ինծի:

— Արդէն բոլորովին աւելորդ պիտի ըլլայ, ըսի: Այս անգամ դիւրին է գու–շակել ձեր մտածումը: Բայց իրապէս կը հաւատա՞ք, որ...

— Բարեկամս, եթէ կ'ուզէք գիտնալ թէ ինչ կը նշմարեմ, այն է, որ ձեր փողկապը խիստ անհաճոյ կը թուի ինծի:

— Մինչդեռ շատ գեղեցիկ է:

— Թերեւս... բայց փոխեցէք զայն եւ խոզանակեցէք:

— Ի՞նչ կայ արդեօ՞ք Ժորժ Թագաւորին պիտի ներկայանա՞նք:

— Ոչ: Այս առաւօտ թերթերու մէջ կարդացի, որ Մերթոնի դուքսը Լոնտոն վերադարձած է: Ես կը փափաքիմ ներ–կայացնել իրեն յարգանքներս:

— Ինչո՞ւ համար պիտի երթաք Մեր–թոնի դուքսը տեսնելու:

— Որովհետեւ կը ցանկամ ծանօթանալ իրեն:

Ահա թէ ինչ որ կրցայ գիտնալ Փուա–րոյի մտադրութենէն:

Մերթոնի դուքսին ապարանքին մէջ ծառայող մը հարցուց մեզի թէ ժամա–դրուա՞ծ էինք արդեօք: Փուարօ բացա–սական պատասխան տուաւ: Ծառան այ–ցաքարտը առնելով գնաց եւ խկոյն վե–րադառնալով յայտնեց մեզ ցաւը Նորին Շնորհափայլութեան, որ շատ զբաղած ըլլալով՝ չէր կրնար մեզ ընդունիլ: Փուա–րօ անմիջապէս աթոռի մը վրայ տեղա–ւորուեցաւ:

— Շատ լաւ կը սպասեմ: Բազմաթիւ ժամեր իսկ պիտի սպասեմ՝ եթէ հարկ ըլլայ:

Բայց հարկ չեղաւ երկար սպասելու: Անհաճոյ այցելուէ մը ժամ առաջ ազատ–ուելու միջոցը հասկնելով զայն ընդու–նիլը ըլլալով, Փուարօ, առանց յապաղու–մի, առաջնորդուեցաւ Դուքսին մօտ:

Այս վերջինը քսանըեօթը տարեկանի շուրջ մարդ մըն էր: Նիհար ու երիտա–սարդ՝ պատկառազդու մէկը չէր: Որոշ գոյն մը չունեցող իր մազերը արդէն ը–կըսած էին ցանցառանալ:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Ռուստոմի Փափազեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Պ. Անտոն Կանանչեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Կանանչեան եւ զաւակը, Պ. Գրիգոր Կանանչեան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱՄ ԿԱՆԱՆՉԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 25ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Հոկտ. 28) առաւօտ ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէն Փարիզէն գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Բիլիճեան, Այրի Տիկին Ատրինէ Շէխիկեան կըսկիծով կը յայտնեն մահը իրենց մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԵՍԹԵՐ ՔԷՕԼԵԱՆԻ

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 23 Հոկտ. 1965ին Մարսէյլ-Պօմոնի եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Ս. Ժիւլիէնի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Զորեքշաբթի երիկուն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռուբէն» Ուսանողական Միութեան հերթական ժողովը այսօր Զորեքշաբթի, ժամը 20.30ին, Մըշակոյթի Տան մէջ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի միջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին, Պար տիւ Կլօպ: Խիստ կարեւոր օրակարգ, շրջանի վարչութեան բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԿԱՆՏ ԵՒ ՊՐԻՒՍԷԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, ժամը 7.15ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէնէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւէն:

Ճաշ Սէն Թ'Ամանտ լէ գ'Օ: Ժամը 15ին ժամանում Կանտի համալսարանը ուր ծաղկեպսակ մը կը դրուի Դանիէլ Վարուժանի յուշարձանին առջեւ:

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ: Ժամանում ժամը 16.30ին: Պանդոկ, այցելութիւն երեկոն ազատ:

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 7, ժամը 10ին հանդիսաւոր հայածէս պատարագ, Սէն-Ժաք եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի:

Կը պատարագէ.— ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց:

Ներկայ կ'ըլլայ ԿԱՐԱՊԵՏ եպիսկ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, առաքելական էկզարք:

Այցելութիւն եւ ծաղկեպսակ Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին ժամը 13ին: Ճաշէն ետք զանազան արարողութիւններ Ակադեմիաներու պալատը: Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 17ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 69 ՖՐ.

Ֆրանսացիներուն համար ազգային անձնագիր, Նանսէնեան հպատակներու համար՝ Թիքք տը Վօյաժ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Téléph.: 770-36-37
Délégué E. DJEZIRIAN

Արձանագրութիւնները կը փակուին Նոյեմբեր 4ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. Յ. Դ. տեղական կազմին նախաձեռնութեամբ, այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
(Նահատակուած 1915ին)

ինչպէս նաեւ «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէութեան ողբացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին:

Ահարոն Պէրպէրեան, Յովհ. Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապուճեան, Դաւէս Զապունեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ. Արզարեան, Աւագ Պաղտասարեան, եւ իր որդին, Կարապետ Քէլէշեան, Հմայեակ Ուզունեան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Տոքթ. Յովհ. Քիւթիւկեան, Հայկ Թէնէքճեան, Ահարոն Աբրահամեան, Աշոտ Նշանեան, Յովհ. Եղիշէեան, Գրիգոր Գոստիկեան, Բարթող Փափազեան, Մարզար Բարխեան, Շաւարշ Տէր-Պարսամեան (Նոր Սերնդական):

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ընկերները յարգելու համար անոնց յիշատակը:

Ծաղկեփունջերու ղետեղումը պիտի կատարուի մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, տասներորդ տարեդարձն է գահակալութեան Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ծայրագոյն Պատրիարքին եւ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց: Այդ օր Ս. Էջմիածնայ եւ աշխարհի բոլոր Հայաստանեայց եկեղեցիներու մէջ կը մատուցուին հանդիսաւոր Ս. պատարագներ եւ կը կատարուին մասնաւոր աղօթք վասն արեւշատութեան Ամենայն Հայոց Հայրապետի եւ վասն անսասանութեան Հայաստանեայց առաք. Սուրբ եկեղեցւոյ:

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ եւս այս առթիւ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ պիտի տրուի աւուր պատշաճի քարոզ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

«Հայր Մեր»էն առաջ կը կատարուի հանդիսաւոր Հայրապետական Մաղթանք:

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros: Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ
ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ
Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9.30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ (Հոկտեմբեր 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը, Place Saint-Sulpice

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ կը խօսին ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԻ եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վար-չութեան ներկայացուցիչը:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Նայիրի պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ,

Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագի քառեակը:

Կ'արտասանէ Ընկեր ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
Կ'երգէ ՕՐ. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կէս գիշերին Եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին:

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով:

Օրուան խօսնակն է Ընկեր Գ. ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ
Մուտք 5 փրանք

ՄԱՐՍԷՅԼ

Շաբաթ (Հոկտ. 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը (340 Պ. Շավ) Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցին.— Ալիս Շահմիրեան, եւ Սահակ Տէրոյեան: Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր:

Հանդէսը կը սկսի յայտարարուած ժամուն

ՎԱԼԱՆՍ

Շաբաթ (Հոկտ. 30), երեկոյեան ժամը 20.30ին, քաղաքապետարանի սրահը, Թէաթր Միւնիսիփալ: Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ. ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Կը խօսին Ընկերներ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ ՓՈՄԻԷ (փոխ - քաղաքապետ)
Գեղարուեստական խնամուած բաժին

ԼԻՈՆ

Կիրակի (Հոկտ. 31) կէսօրէ ետք ժամը 15էն ուշ գիշեր, Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ:
Կը նախագահէ Ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Ուղերձ Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Շաքէ Ղազարեան, Ալիս Ալթունեան, Հայկանոյշ Կէնճեան, (արտասանութիւն), Տիկին Կարապետեան, Պետրոս Շանճաքեան, (երգ), Նոր Սերունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի: Յովհ. Պէրպէրեան (նուագ): Հանդէսէն ետք խնջոյք:

Մուտքը ազատ է

ՎԻԷՆ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի:

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սերքլը Կաթոլիքի սրահը:
Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ Կը խօսի Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կենդանի պատկեր: Երգ՝ Աստուր Մաղաքեան եւ Վ. Ռստիկեան: Արտասանութիւն Հ. Զաքարեան, Յ. Մաքոսեան, Յարութիւն Այպիրեան: Ուղերձ Ֆ. Կ. Խաչի կողմէ: Մուտքը ազատ է

ՏԵՍԻՆ

Շաբաթ (Հոկտ. 30) երեկոյ ժամը 20.30ին Հ. Յ. Դ. Տան սրահը:

Կազմակերպութեամբ տեղական կոմիտէին, մասնակցութեամբ «Լալեան» խումբին, Նոր Սերունդին, Կապ. Խաչին եւ Հայ կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան:

Ներկայ կ'ըլլան Ֆրանսացի ընկերվարական անձնաւորութիւններ եւ քաղաքապետութեան ներկայացուցիչներ:

Կը նախագահէ Ընկ. ԱՒԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Անժէլ Կարապետեան. Խմբերգ Նոր Սերունդի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի, կենդանի պատկեր: Պարեր Լիոնի եւ Տէսինի Նոր Սերունդի խումբերուն կողմէ: Արտասանութիւն.— Օր. Օր. Բրաքինե Տասլաղեան, Շաքէ Ղազարեան եւ պատանի Գառնիկ Սաղաթէլեան: Լուսարձակում նկարներու:

Մուտքը ազատ է

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ մէջ՝ Դեկտեմբեր 5ին:

Salle PLEYEL DIMANCHE 7 NOVEMBRE A 20 H. 45

LE CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES
présente

ARMENIE 1915

L'EXTERMINATION D'UN PEUPLE

Grande Conférence avec projections sonorisées

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ ՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵՐԷՆ ՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆՆԵՐԷՆ՝

Կազմակերպուած ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԻ կողմէ
Հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներու և 16, Rue Lafayette (Métro Chaussée-d'Antin) — PRO. 52-88
Ա. Աղամեանի մօտ: Գին 5, 8, 10 եւ 12 փրանք:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 28 OCTOBRE 1965
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

...Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10446 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — No 10.446

...ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԱԽՕՐԵԱԿԸ

...տանեւիններորդ դարու երկրորդ կէ – ...ն հայկական զարթօնքը յանդեցաւ ...ոյ Ազգային Սահմանադրութեան : ...Օսմանեան կառավարութիւնը որոշ փո– ...խութիւններով 1863ին վաւերացուց ...ւ եւ Թուրքիոյ Հայոց ազգային զոր– ...երը ամիրաներու եւ երեւելիներու ձեռ – ...ն առնելով յանձնուեցաւ ժողովուրդին : ...Աւելի քան հարիւր տարի առաջ ժողո – ...րդավարական սկզբունքները յաջողի– ...թեան ճամբուն վրայ դրին մեր ազգը : ...Ազգային գիտակցութիւնը, ազատ ապ– ...րու, սեփական հայրենիք ունենալու ...փարականը տարիներու հոլովումով ...օրհնեալ զարգացան :

...Արեւմտեան եւ արեւելեան Հայաստանի ...մեր բանաստեղծներու եւ գրագէտ – ...րու հայրենաշունչ բանաստեղծութիւն– ...ն ու հայրենասիրական վէպերը մխ – ...ամանակ արտայայտուած ու հրատա – ...րուած՝ խանդավառութեան ալիքներ ...յուցին ազատատենչ հոգիներու մէջ, ...պատրաստ հող պատրաստելով յեղա – ...փոխութեան համար :

...Օսմանեան դաժան բռնակալութեան ...ընդվզումը ինքնաբուխ էր : Յեղա – ...փոխութիւնը դուրսէն՝ օտարներէ պար – ...տադրուած չարժում չէր : Ազատութեան ...ը Հայու հոգիին մէջ անթեղուած՝ ...երբով երբեք չէր մարած :

...Ազգային Սահմանադրութեան յարու – ...ն ոգեւորութեան արձագանգները չէին ...ած դեռ գաւառի հեռաւոր անկիւն – ...ը, ուր արդէն իսկ յեղափոխական ...շարժումներ կը սկսէին նշմարուիլ :

...Առաջին ապստամբական կռուաչ արձուե – ...ն Զէյթունը 1862ի Յուլիս եւ Օգոս – ...ամիսներուն՝ հերոսաբար կուրծք ...լով Աղիզ փաշայի բանակին դէմ :

...Առաջին անգամ ըլլալով երեւան կու – ...ր հայկական կազմակերպուած ապըս– ...տամբութիւն, Թուրքին անարգ լուծը ...ի ուժով թօթափելու յաջող փորձ : ...Շնորհիւ իրենց քաջութեան, Զէյ – ...թունցիները կոթնած իրենց անառիկ լեռ– ...ներուն՝ երկար ատեն ապրեցան ինքնա – ...վարչաձեւի տակ, իրենց իշխաններու ...դրօշին տակ :

...Զէյթունցիները չբաւականացան ի – ...ր սեփական ուժերով՝ ապահովելու ...մար իրենց ինքնուրոյն կեանքը : ...պատգամաւորներ ղրկեցին մինչեւ Փա – ...ն, Նափոլէոն Գ. Կայսեր մօտ, օգ – ...նութիւն խնդրելով Ֆրանսական ապաւէ – ...ական ազգէն :

...Այդ օրերուն Պոլսոյ մէջ կազմուած էր ...յեղափոխական գաղտնի կոմիտէ մը, նա– ...խաձեռնութեամբ Միքայէլ Նալբանդեա – ...նի, բանաստեղծ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեա – ...ն «Զէյթունցի պատանիին մահը» պան – ...ծալի քերթուածը երգի վերածուած՝ ...բոլորի շրթներուն վրայ էր, Պոլսէն մին– ...չեւ գաւառ.

...Զանգ մայրեր թող լան ,ու դուն
...ի լուրեր տար ի Զէյթուն :

...Պոլսոյ «Մեղու» շաբաթաթերթի խմ– ...բագիր Յարութիւն Սվաճեան կը գրէր ...Միքայէլ Նալբանդեանին թէ՝ 1862 Մա – ...րտ Տաւրոսէն (ըսել կ'ուզէ Զէյթու – ...նէն) Պոլիս եկած է վարդապետ մը, ո – ...ր գաղտնի կոմիտէն դրամ եւ զէնք ...ուզած է՝ ապստամբութիւն յարուցանե – ...լու համար : Ապստամբութիւնը Զէյթու – ...նով պիտի չսահմանափակուէր ,այլեւ պի– ...տի տարածուէր ամբողջ Կիլիկիոյ մէջ ,ուր ...Զէյթունի զօրք պիտի իջնէին եւ ապըս – ...տամբութիւնը պիտի ծաւալէր արեւելեան ...շրջաններ, ինչպէս Տրապիզոն, ուր ...ապստամբներ պիտի համաձայնէին կովկասեան ...յեղափոխականներու հետ :

...Նափոլէոն Գ.ի դիմելով, Զէյթունցիք ...հայկական հարցի մը գոյութիւնը դրա –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԱՆՈՐՈՇ

Պետական հարուածի ձախող փորձէն գրեթէ ամիս մը ետք, Ինտոնեզիա կը ներկայացնէ տակաւին անորոշ վիճակ մը : Նախագահ Սուքարնօ ի զուր փորձեց «քաղաքական լուծում» մը գոյացնել ներքին թէ արտաքին ճակատներուն վրայ . ընդհակառակն, համայնավարներուն եւ բանակին միջեւ բացուած ճեղքը օրէ օր աւելի կը խորանայ եւ, ներկայ պայմաններուն մէջ, գրեթէ անկարելի կը թուի ժողովրդային Չինաստանի հետ համագործակցութիւն մը :

Ցամաքի ու անզիջող, զօրավարները դիրք բռնած են նախագահին դէմ : Կը թուի թէ «Յեղափոխութեան մեծ պարագլուխին» առասպելային յատկութիւնները ի զօրու չեն այլեւս : Իր աջ բազուկ, արտաքին նախարար Սուպանտրիոյի յայտարարութիւնները, ուր զինուորական պետերը կ'ամբաստանուէին ամերիկեան աշխարհակալութեան հետ գործակցութեամբ, շատ աւելի բարդ կացութիւն մը ստեղծեցին : Այնպէս որ Զօր. Նասուսիոն, պաշտպանութեան նախարարը, որ ցարդ որոշ չափով դիտող մը կը հանդիսանար, բացէ ի բաց դիրք բռնեց Սուքարնոյի դէմ : Պարզ է այլեւս որ նախագահը, առանց ձերբազատուելու Սուպանտրիոյէն, դժուար թէ կարենայ որեւէ ձեւով ազդել իր զօրավարներուն վրայ :

Առջի առաւօտ, հակառակ անոր որ նախագահական հրովարտակ մը կ'արգիլէր փողոցին մէջ որեւէ ձեւի ցոյցերը, ցուցարարներու հազարաւոր բազմութիւն մը հաւաքուած էր Արտաքին Նախարարութեան առջեւ, պահանջելով որ օրինակելի պատիժ մը ենթարկուին «Սեպտեմբեր 30ի շարժումին» համայնավարամէտ ըմբոստները : Անշուշտ բանակը միայն « ուրախ հանդիսատես» իր դերին մէջ :

Ջախողեցաւ նաեւ ցամաքային ուժերու հրամանատարութեան մէջ Սուքարնոյի նախատեսած բարեփոխութիւնները՝ հակահամայնավար ուժը տկարացնելու նըպատակով : Սեպտեմբեր 30ի գիշերը ըսպանուած 6 զօրավարները փոխարինելու կոչուած սպաներու ցանկը, որ կ'առաջարկէ Զօր. Սուհարթօ, շատ կը տարբերի Սուքարնոյի պատրաստած ցանկէն, որ սակայն, պաշտօնապէս կը մնայ տակաւին «բանակին գերագոյն պետը» :

Արդէն իսկ լարուած այս կացութեան մէջ, Փեքինի նոր բողոքը եկաւ կրակին վրայ իւղ թափելու : Ինտոնեզիոյ մէջ շատ դիւրին է հակաչին զգացումները հրահրել, ինչ որ կ'ընեն այսօր զօրավարները ամէն միջոցներով : Ժողովուրդը — բացի համայնավարներէն — համոզուած է արդէն թէ համայնավարամէտ պետական հարուածին փորձը ղեկավարուած էր ուղղակի Փեքինէն : Հակաչին այս քարոզչութեան լծուած է մանաւանդ մամուլը, որ ենթակայ է բանակի հսկողութեան : Այնպէս որ, եթէ Սուքարնօ յաջողի իսկ բանակի հրամանատարութեան հետ հաշտեցողութեան գալ, պիտի չկարենայ սակայն փրկել Ճաքարթա-Փեքին այն «առանցքը», որուն վրայ, ըստ իր յայտարարութեան, հիմնուած է Ինտոնեզիոյ ամբողջ արտաքին քաղաքականութիւնը :

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՅԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՀԻՆԳԵՐԸ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԻՍՏԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆ ՖՐԱՆՍԱՆ

Պրիւքսէլի մէջ, Հասարակաց Շուկայի Հինգերը փորձեցին առարկայօրէն քննել կացութիւնը, լուծում մը գտնելու համար, Ֆրանսայի բռնած դիրքով ստեղծուած կացութեան :Այս ժողովին ընթացքին, Հինգերը հասան հետեւեալ եզրակացութեան .—

Հաւատարմութեան յայտարարութիւն մը ըրին Ուխտին : Որոշեցին Փարիզ ղրկել ժողովին նախագահը՝ Քոլոմպօ յատուկ պաշտօնով մը : Հրաւէր ուղղեցին Ֆրանսայի որպէսզի կրկին ծեծուի երկրագործական հարցը, ուրիշ հրաւէր մըն ալ ըրին, զուտ քաղաքական բնոյթ ունեցող նախարարաց ժողովի մը, առանց Հալշթայն յանձնախումբի մասնակցութեան :

Ներկայ կացութեան մէջ, այլեւս ամէն բան կախում ունի Ֆրանսայի բռնելիք դիրքէն :

Այս առթիւ արդէն, Լա Հէյի մէջ կ'ըսեն .— «Խօսքը Փարիզի կը պատկանի», մինչ Պրիւքսէլի մէջ, Սփաք յայտարարած է « պէտք է Ֆրանսա ըսէ թէ ի՞նչ կը մըտածէ » : Գերմանացիներուն կարծիքն ալ այն է թէ եղած հրաւէրը շատ բանաւոր է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ նոր միջադէպեր պատահած են : Երկիրը պետական զինուորական հարուածի մը մթնոլորտին մէջ կ'ապրի :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ լուսարդել հաստատուած է անցեալ Կիրակի ամբողջ օրը մարդահամար կատարելու համար : Ճաշարան, խանութ, սինեմա փակուած են : Ընտանիքի իւրաքանչիւր պետ 47 հարցումներու պատասխանած է : Կոչ եղած է կիներուն որպէսզի իրենց տարիքը չծածկեն : Վերջին մարդահամարը կատարուած էր 1960ին : Թուրքիոյ բնակչութիւնն էր 27 միլիոն 754 հազար 820 հոգի, որոնց մէջ 13 միլիոն 590 հազար 932 կին :

ՄԱԿ-ի քսանամեակին առթիւ, Արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետը՝ Վալթէր Ուլպրիխթ դիմում ըրած է Ու Թանի որպէսզի արեւելեան Գերմանիա ՄԱԿի անդամ ընդունուի :

ՆՈՊԷԼԻ խաղաղութեան մրցանակը տրուեցաւ ՄԱԿի մանկութեան հիմնարկութեան :

ՄԱԿ-ի քարտուղարը՝ Ու Թան Թոքիոյի ձայնասփիւռէն յայտարարեց թէ ժողովրդային Չինաստան պէտք է մաս կազմէ Միացեալ Ազգերուն, այլապէս համաշխարհային այս կազմակերպութիւնը պիտի չկարենայ պահանջուած չափով սատարել ապագինման :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ, որուն ներկայացուցիչը առջի օր դուրս ելած էր Ապահովութեան Խորհուրդի ժողովէն Քաշմիրի յատկացուած նիստին ընթացքին, պիտի շարունակէ նոյն ընթացքը : Հնդկաստան եւ Փաքիստան իրենց դիւանագիտական ներկայացուցիչները Քարաչի եւ Նոր Տելհի կանչեցին «խորհրդակցութեան համար » :

ԹԱՍ գործակալութիւնը կը հաղորդէ . « Եթէ Հարաւային Ռոտեզիոյ ցեղապաշտները այդ երկրին մէջ իրենց վարչակարգը օրինականացնեն (անկախութիւն հռչակեն), Խորհ– Միութիւնը պիտի չճանչնայ նման վարչակարգ մը » :

ԼԷՕՓՈԼՏՎԻԼԷՆ կը հաղորդեն թէ վարչապետ Քիմպա յատուկ հաղորդագրութիւն մը հրատարակած է, հաստատելով թէ իր կառավարութիւնը մտադիր չէ ազատ արձակելու վարձկան զինուորները : Հաղորդագրութիւնը կը նշէ . «Վարձկանները ազատ արձակելու նախագահ Քազավուպուի որոշումը չի վերաբերիր քոնկոլական ազգային բանակին մասնաւոր պայմանագրութեամբ կապուած օտարներուն » :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ պաշտօնական շրջանակները մտահոգ են Ինտոնեզիոյ մէջ ստեղծուած կացութեամբ, վախնալով որ նախագահ Սուքարնօ տեղի տայ բանակի եւ աջակողմեան տարրերու ճնշումներուն : Բրէժնեւի ճառէն ետք, որ կը դատապարտէ «ձախակողմեան, որոնց կարգին նաեւ համայնավար կուսակցութիւններուն հանդէպ թշնամական վերաբերումը», «Պրաւտա», Երեքշաբթի օրուան իր թիւին առաջին էջին մէջ երկար եւ անստորագիր յօդուած մը նուիրած է Ինտոնեզիոյ : «Պրաւդա» կ'ընդունի թէ «ձախակողմեան կազմակերպութիւններու որոշ անդամներ, տարուած գրգռիչներէ, կրնան մասնակցած ըլլալ Սեպտեմբեր 30ի դէպքերուն, բայց ասիկա որեւէ ձեւով չարդարացներ Համայնավար կուսակցութեան հանդէպ չըթայազերծուած հալածանքը» :

ԼԸՔԱՆԻՒԷ, կեդրոնի թեկնածու, մամուլի ասուլիս մը տուաւ առջի օր, պարզելով իր ծրագիրը : Միւս կողմէ Փիէր Մենտէս - Ֆրանս որ ատենէ մը ի վեր լուռ կը մնար, հրապարակ կ'իջնէ երկար յօդուած մը ստորագրելով Նուվէլ Օպսերվաթէօրի մէջ, ուր կը հրաւիրէ իր բարեկամները Միթրանի համար քուէարկել :

ՉԻՆԱՍՏԱՆ որոշեց չմասնակցիլ Ալժէի ափրօասիական ժողովին : Այս պայմաններու մէջ, հաւանական է նաեւ որ ժողովին չմասնակցին Փեքինի «արբանեակները»՝ Հիւսիսային Վիէթնամ, Քամպոճ, Հիւսիսային Քորէա :

ԼՈՆՏՈՆԻ օդակայանը էջք կատարած պահուն ճմռուեցաւ ներքին գիծի օդանաւ մը իր 26 ճամբորդներով : Բոլորն ալ մեռած են :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ պարսիկ ուսանողներու մէջ բաւական խրարանցում ստեղծուած է Թեհրանի դատավարութեան առթիւ, ուր 14 մտաւորականներ կը դատուին այն ամբաստանութեամբ թէ դաւ մը կազմակերպած էին Շահին դէմ :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ հասած լուրերու համաձայն, ծանր բախումներ տեղի ունեցած են անցեալ շաբթու Քիւրտերու եւ Իրաքցիներու միջեւ եւ Քիւրտերը ծանր պարտութիւն մը պատճառած են իրաքեան բանակին որ 150 մեռեալ եւ վիրաւոր ունեցած է : Քիւրտերը թեթեւ կորուստներ ունեցած են :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

...ուցին միջազգային դիւանագիտութեան :

Ֆրանսական մամուլը գրադեցաւ Տաւրոսեան լեռներու մէջ Թուրքերու կողմէ անպաշտպան հայ գիւղերու վրայ կատարուած յարձակումներու եւ ջարդերու խնդրով :

Հայազգի Վիկտոր Լանկլուա, — որ հայ պատմիչներու գործերը հրատարակած է երկու հոյակապ հատորներով եւ ամբողջ Կիլիկիան շրջած է — Ֆրանսական մամուլին մէջ մանրամասնօրէն նկարագրեց հայկական կոտորածները, որոնց զոհերուն համար հանգանակութիւն ալ բացուեցաւ :

Իրեն հետեւեցաւ Սէն - Մարք Ժիրարտէն՝ հեղինակաւոր հրապարակագիրը : Լանկլուա, այս առթիւ հրատարակեց գրքոյկ մը՝ Հայկական Հարցը խորագրով :

Այն ատեն Զէյթունի շրջանով միայն կը սահմանափակուէր Հայկական խընդիրը, որ 1878ին Սան Ստեֆանոյի եւ Պերլինի մէջ աւելի ընդարձակ ծաւալ պիտի ստանար, ընդգրկելով բոլոր հայաբնակ նահանգները :

Լիբանան ինքնավարութիւն ստացեր էր ճիշդ այդ օրերուն 1861ին, շնորհիւ Նափոլէոն Գ.ի միջամտութեան :

Հայ ազատագրական շարժումներու նախօրեակն էր :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԴԻՒՑԱԶՆԱԿԱՆ ՄՈՒՍԱՏԱՂՑԻՆ ՅԱՂԹԵՑ ԹՈՒՐՔ ՑԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒՆ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Կառավարութեան նշանակած ութ օրուան պայմանաժամը օգտագործուեցաւ լիովին վեց գիւղերու, 862 ընտանիքներու կողմէ (4·100 անձեր, այր, կին, մանուկ): Առանց աղմուկի՝ լեռ փոխադրուեցան զէնք եւ ուտեստեղէն: Բայց Անթաքիոյ դաշտի Ֆէլլահները, Քիւրտերը, Չէրքէզները, Թուրքերը լրտեսած էին անցուդարձը եւ լուր տուած Անթաքիոյ կառավարութեան :

Աքսորի պատրաստուեր էին միայն 362 ընտանիքներ :

Շրջանին զինուորական հրամանատարը, ռնքալով յայտարարեր էր թէ մէկ օրուան մէջ « բոլոր ապստամբները պիտի ենթարկէ իրեն»: Եւ յարձակման կը սկսի երկու հարիւր զինուորով :

Դիմադրող Հայերը դուրսէն օգնութեան որեւէ յոյս չունէին: Հալէպի ամերիկեան եւ այլ հիւպատոսարաններէն օգնութեան յոյս չկար : Գիւղէ գիւղ, քաղաքէ քաղաք յարաբերութիւնները խզուած էին: Հալէպը 85 մղոն հեռու էր: Ալեքսանտրէթը՝ 35 մղոն հեռու: Պատերազմի պատճառով նաւերու երթեւեկ չկար : Մինչեւ Ալեքսանտրէթ մարդ ղրկած էին, եւ ձեռնունայն վերադարձած էր: Ճամբաները խիստ հսկողութեան տակ էին : Միակ մօտակայ վայրը՝ Անթաքիան էր, որ 12 մղոն հեռու էր եւ որ սակայն թըշնամիին կեդրոնն էր, հոն կային Թուրք զինուորներ եւ զօրանոց, եւ օժանդակող խառնիճաղանճ խուժան մը :

Տեղի ունեցած դէպքերու մասին Հալէպի գերման հիւպատոսը, որ կարող զինուորական մըն էր, քաղաքային հապուստով, գրած էր գերման արտաքին նախարարութեան թէ տեղի ունեցած դէպքերու մասին Թրքական կեղծ հերքումները լաւ է չտպել գերման մամուլին մէջ, որովհետեւ, «Գերմանները, Թուրքերու կարգին, ոճրագործ պիտի նկատուին»: Սակայն մտիկ ընող չկար: Գերման մամուլը մասամբ միայն լուռ մնացած էր եւ զինուորական գրաքննութիւնն ալ թոյլ չէր տար որ հայկական աղէտին լուրերը տպագրուէին գերման մամուլին մէջ :

1915 Յուլիս 8ին առաջին յարձակման օրը, Թուրքերը ունեցան 20 սպաննուած եւ 16 վիրաւոր:

Անծանօթ հայ հերոս մը, գաղտագողի պահուըտած թուփերու տակ, կը զննէր շարժումները Թուրքերուն, որոնք թնդանօթի մը շուրջ հաւաքուած էին. եւ մինչ թնդանօթաձիգը շուրջը կը զննէր, թընդանօթին մօտը գտնուող երեք Թուրքերը եւ թնդանօթաձիգը սպաննուեցան հայ հերոսին կողմէ, հինգ գնդակներով :

Թուրքերու երկրորդ յարձակման ընթացքին, հրամանատար Րիֆաթ բերած էր 750 զինուոր, որոնց կ'ընկերանար եւ կ'օժանդակէր 4·500ի մօտ խառնիճաղանճ խուժան մը: Այս երկրորդ յարձակումին Թուրքերը ունեցան երեք հարիւր մեռեալ եւ վեց հարիւր վիրաւոր :

Թուրքերու երրորդ յարձակումին համար Թուրք զինուորներուն կ'օգնէր 15 հազարնոց խուժան մը, այս անգամ պաշարելու Մուսա Լեռը, որպէսզի անձնատուր ըլլան կռուողները՝ պաշարի եւ ռազմամթերքի չգոյութեան պատճառով :

Դիմադրութեան այդ անզուգական օրերուն տեղի ունեցած էին ընդամէնը 5 ճակատամարտներ : Ճակատամարտներու եւ մանր մունր ընդհարումներու տեւողութիւնն էր 53 օր: Վերջին օրը՝ 1915 Օգոստոս 28 (Հ· Տ·, Սեպտ· 10 Նոր Տոմար), Թուրքերու ունեցած կորուստը Հայերու ունեցածին տասնապատիկն էր:

Ռազմամթերքի եւ պաշարի սպառումը մեծագոյն վտանգն էր: Պաշարման գօտին մահ կը սպառնար կռուողներուն, կիներուն եւ մանուկներուն :

1915 Օգոստոս 20 , Մուսատաղցիներու փրկութենէն ութ օր առաջ, մտածեր էին երկու ծառերու գագաթէն մեծ գիրերով գրել, ճերմակ սաւաններու վրայ «Քրիստոնեաներ վտանգի մէջ են, փրկութեան հասէք», պատուելի Անդրէասեանի ջանքով :

Ութ օր ետքը, ֆրանսական «Կիչէն» ռազմանաւը կը նշմարէ եւ կը մօտենայ ծովեզերքին : Հայ տարեց քաջ լողորդ մը, լողալով կը մօտենայ զրահաւորին եւ կը պատմէ տեղի ունեցածները: «Կիչէն» անթելով կը հաղորդէ ֆրանսական ծովակալ–նաւին «Ժան տ'Արք»ի, որու կ'ընկերանան « Տը Սաքս » եւ Կիպրոսէն 3 անգլիական նաւեր, որոնք կը փոխադրեն Մուսատաղցիները դէպի Փորթ Սայիտ , 1915 Օգոստոս 30ին (Հին Տոմար, Սեպտ· 12 Նոր Տոմար):

Այս իրողութեանց մասին կան նաեւ երկու տեղեկագիրներ , մին Թոմաս Ք· Մկրտիչեանի եւ միւսը Եգիպտոսի Առաջնորդ Թորգոմ Սրբազան Գուշակեանի(*):

Ազատածներու թիւն էր 4058 անձ (868 ընտանիք, չորս տարեկանէն վար 427 մանուկներ, չորսէն 14 տարեկան 508 աղջիկներ, չորսէն 14 տարեկան 628 պատանիներ, 14 տարեկանէն վեր 1441 կիներ եւ 14էն վեր 1054 այրեր):

Պէտք է նշել թէ 1915ի Յուլիս ամիսը Րամազան էր եւ կատղած Թուրք ժողովուրդը, այնպէս որ Հայերու մեծագոյն մասը, արգելափակուած այրեր, այդ ամսուան գիշերներուն մէջ կոտորած էին :

Մուսա Տաղցիներու ղեկավարներուն հեռատեսութեան, իմաստութեան եւ քաջութեան շնորհիւ չորս հազարէ աւելի անձեր փրկուեցան: Իսկ Քէպուսիէի, Պիթիասի եւ Հաճիպլլի Հայերուն մէկ մասը, 362 ընտանիքներ 1660 անձ, որոնց չորս հարիւրը այրեր էին, հնազանդողները Թուրք կառավարութեան նենգ եւ դաւադրական հրամանին, անդարձ եւ անհետ կորսուեցան :

Կռուող հերոսներուն մեծ մասը, Փորթ Սայիտ հասնելէ ետք, կամաւոր գրուեցաւ Ֆրանսական Արեւելեան Լեգէոնին եւ պատուով կատարեցին իրենց Հայու պարտականութիւնը :

Մնացեալ ժողովուրդը պատսպարուեցաւ հինգ հարիւր վրաններու տակ՝ Անգլիացիներու օժանդակութեամբ : Բարձր Կոմիսար Մրք Մահոն եւ Զօր· Մաքսուէլ որոշ հոգատարութիւն ըրին: Եգիպտոսի Թագաւորը նոյնիսկ 250 ոսկի նուէր տըւաւ փրկուածներուն :

Հայը հպարտ է, որ Մուսա Տաղի շըրջանի եօթը հայ գիւղերու ղեկավարները, չխաբուելով Թրքական նենգամտութենէն, զէնքի դիմեցին անսովոր քաջութեամբ , չորս հազար անձեր փրկեցին , 53 օր կռուելով բազմապատիկ թշնամիին դէմ :

Թուրք ոճրային կառավարութիւնը , առանց որեւէ պատճառի մահավճիռ արձակած էր այդ ժողովուրդին եւ սակայն մնաց ամօթով եւ խայտառակուեցաւ : Վերֆէլի «Մուսա Տաղի քառասուն օրեր» երկը արժանաւորապէս անմահացուց Մուսատաղցիներու դիւցազնամարտը :

Ֆրանց Վերֆէլի ծանօթ երկը երկու հատորով, առաջին անգամ լոյս տեսաւ գերմաներէն՝ Պերլին, Լայփցիկ եւ Վիէննա 1933ին, Փաուլ Ցոլղնա Հրատարակչականին կողմէ, եւ ապա Բ· տպագրութիւնը դարձեալ գերմաներէնով երկու հատորով, Ամսթերտամ եւ Սթոքհոլմ : Ապա թարգմանուեցաւ 26 լեզուներու : Անգլերէն թարգմանութիւնը տպուեցաւ, Նիւ Եորքի մէջ Վայքինկ Փրէսի կողմէ , լաթակազմ եւ ծախուեցաւ չորս հարիւր հազար օրինակ՝ 1936ին: Հայերէն թարգմանութիւնը սպառած է: Թարգմանութիւն մը եւս կատարուած է Հայաստանի մէջ, եւ անմիջապէս սպառած :

Այժմ հրատարակուած է անգլերէն՝ թղթակազմ, եւ Ամերիկայի բոլոր թըղթակազմ գրքերու (Փէյփըր Պէք) կոչուած գրախանութներու մէջ կը ծախուի 75 սէնթի: Անգլերէն թարգմանութեան մէջ կատարուած են յապաւումներ :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ· ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) Վերապատուելի Տիգրան Անդրէասեանի Տեղեկագիրը գրուած էր Մուսատաղցիներու Փորթ Սայիտ հասնելէն ետք եւ անգլերէնի թարգմանուած էր Ամերիկեան Կարմիր Խաչի Քարտուղար՝ Վեր· Սթէֆէն Թրոպրիճի կողմէ: Թրոպրիճ այդ տեղեկագիրը ղրկած էր Լոնտոն՝ Արարատ անգլերէն պարբերաթերթին, եւ տպուած էր անոր 1915 , Նոյեմբերի թիւին մէջ: Անկէ զատ քիչ մը տարբեր պարունակութեամբ լոյս տեսած էր նաեւ Եոհաննէս Լէփսիուսի «Գերմանիա եւ Հայաստան » գերմաներէն գրքին մէջ, ինչպէս նաեւ Լորտ Պրայսի Անգլ· Կապոյտ Գրքին մէջ :

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ… ՏԱՐՕՆ

Աւանդութեանց համաձայն, Քսիսութրա (Նոյ Նահապետ) երեսուն մանչ եւ տասնեւհինգ ալ աղջիկ զաւակներ ունէր: Անոր մեծ տղան «Տարբան» հօրմէն բաժնուելով, կուգայ Տարօնի շրջակայքը կը բնակի :

Ջրհեղեղէն ետք, առաջին բնակավայրը «Նախ – Իջեւանը» եղած էր, իսկ երկրորդը Տարօնը: Այս երկրորդ բնակավայրը հիմնադրին անունով՝ «Տարբան», «Տարօն», կամ «Յրօնս» այսինքն ցրուաբաժանում :

Հայոց Վաղարշ Ա· Թագաւորի օրով սպարապետութեան մենաշնորհը Սլկունեաց գերդաստանին տրուած էր: Տարօնի շրջակայքն ալ անոնց կալուածն էր :

Այս գերդաստանին անունը, Սլուէ կամ Սլաք անունով քաջի մը անունէն ծագում առած է: Հաւանաբար՝ այժմու Մշոյ դաշտին արեւմտեան կողմը գտնուող Սոլհան գաւառին անունը Սլկունիքէն ժառանգուած է :

Վաղարշի օրով, Դեմետր եւ Գիսանէ անունով երկու իշխան եղբայրներ իրենց թագաւորին դէմ ըմբոստանալով Մծբին (Նուսէյպին) կուգան եւ Հայոց թագաւորին ծառայութեան կը մտնեն :

Վաղարշ Տարօնի կողմերը բնակելու արտօնութիւն կուտայ անոնց: Տասնեւհինգ տարի ծառայութենէ ետք անծանօթ պատճառով մըն ալ զանոնք գլխատել կուտայ:

Անոնց զաւակները Կուառս, Մեղտի եւ Հոր, Քարքէ (Մշոյ դաշտին հիւսիս–արեւմտեան կողմը) լեռներու վրայ իրենց նոր ու մեկուսի բնակավայր մը կ'ընտրեն :

Դեմետրի եւ Գիսանէի տղաքը իրենց ծնողաց յիշատակին մեհեան մը կառուցանել կուտան եւ անոնց անունը յաւերժացընելու նպատակով, պղինձէ երկու արձաններ կանգնել կուտան : Այս արձանները տասնեւհինգ կանգուն բարձրութիւն, երկու կանգուն եւ երկու թիզ ալ լայնութիւն ունէին :

Այս ազնուական ծագում ունեցող երիտասարդները իրենց հիմնած մեհեանին Վիշապազուն կամ Վիշապ անունը կուտան (Վիշապաքաղ):

Մինչեւ այսօր՝ բարեդէպ առիթով մը, այս մեհեանին երկգլխանի վիշապներով

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

Յետոյ իշխանը առաջարկեց մի փոքր ման գալ պարտէզի մէջ, առաջարկութիւն որ շատ սիրով ընդունեցաւ Գողթունուց : Իշխանը ձեռք կարկառեց օրիորդին եւ իր խնամակալուհուն՝ կառքից իջեցնելու համար, եւ մտան պարտէզի միջին հրապարակը՝ զբօսարանին հանդէպ շրջապատուած խիտ ծառուղիներով : Իշխանը քայլում էր Երանուհու մօտից, առանց երկար ժամանակ մի բառ կարողանալ արտասանելու: Բայց նայելով նրա դէմքի գունատութեան եւ շրթանցը դողդողալուն, կարելի էր եզրակացնել՝ որ սրտումը ունէր մի որեւէ զօրաւոր շարժառիթ այդպէս այլայլելու. մի բուռն պատճառ, որին դժուար է իսկոյն սէր անուանել. կարող էին տարփանք լինել :

Երբեմն օրիորդի կողմը դառնալով, տեսնում է նրա ծանրաբարոյ ու լուրջ կերպը եւ չի համարձակւում մի բառ արտասանել. թերեւս չէր էլ ուզում խանգարել նրա մտածութիւնքը… Այսուհանդերձ երջանիկ էր այն րոպէին, գտնուելով Երանուհու կողքին, շնչելով նրա հետ միեւնոյն առողջարար եւ մաքուր սիւքը , ուր խառնւում էին շրջակայ ծառերի անուշահոտ բոյրերը: Այո, սիրում էր իշխանը, սիրում էր… Սակայն ի՞նչ տեսակ սիրով. նրա կանացի նիւթական ձիրքերի՞ցը գրաւուած, թէ հոգեկան ազնիւ յատկութիւններից, որոց՝ պէտք է ասած՝ իշխանը չէր կարող դեռ տեղեակ լինել :

Գողթունի այդ տարտամ դրութիւնից իշխանին հանելու նպատակաւ, ասաց .

— Վաղո՞ւց է որ այստեղ չէք եկած, իշխան :

— Այո, պատասխանեց իշխանը. մանաւանդ, որ այս վերջին շաբթու մէջ շարունակ անձրեւների պատճառաւ ամարանոց անգամ երթալը գրեթէ մի հրապոյր չունէր:

— Ե՞րբ պիտի փոխադրուիք ձմեռնային կլուբի մէջ :

— Կարծեմ երեք օրից, պատասխանեց իշխանը. յետոյ դիմելով Երանուհուն. — Այլ դուք, օրիորդ, գրեթէ բոլորովին տանից դուրս չէք գալիս. հաւանականաբար ձեզ չեն հրապուրում բոլոր այս զբօսանաց տեղերը :

— Ոչ, ասաց Երանուհի, այդ գրեթէ սովորութիւնից կախում ունի. ես վաղուց տանը նստելու աւելի վարժուած եմ :

Իշխան Զարեհ իր բարձր հասակը օրիորդին կողմը խոնարհեցնելով, կաղամախի ծառի նման , որ իր մօտը ծաղկած տկար բուսիկը կամենար ճզմել իր ծանրութեան տակ, ասաց ժպտելով :

— Ներեցէք ինձ ասել, օրիորդ, որ դուք փոքր ինչ անձնասէր էք այդ մասին. որովհետեւ պէտք է ի նկատի ունենաք ուրիշներին, խորհելով որ եթէ դուք չէք ցանկար նրանց տեսնել, կան անձինք՝ որոնք իրենց բախտաւորութիւն կը համարեն տեսնել ձեզի, խօսել ձեզ հետ եւ … — Չկարողանալով յաջողութեամբ աւարտել իր սիրահարի ճառը, շփոթուած երախայի պէս Երանուհուն կը նայէր : Իսկ Երանուհու համար շատ ծանր էր լսել այսպիսի մի բարբառ առաջին անգամ , եւ այն այդ անձից, որի համար ոչ սէր կարող էր զգալ եւ ոչ համակրութիւն: Սակայն իր կանացի հպարտութիւնն էլ չէր թոյլ տար չպատասխանել, որովհետեւ կանացի նրբամտութեամբ հասկանում էր, որ իր լռութիւնը իշխանը ըստ իր քմաց եւ հաճոյից կարող է մեկնել, ուստի այդ բանի առաջն առնելու համար պատասխանեց :

— Ես շատ շնորհակալ եմ այն անձերից, միանգամայն եւ կը ցաւիմ նրանց վրայ, որոնք կարողանում են հաճոյք զգալ՝ տեսնելով մի անձի, որ գրեթէ անզգայ եւ անտարբեր է ամէն բանի…

Այս վերջին երեք բառերը դիտաւորութեամբ շեշտելով արտասանեց , որ շատ մխիթարիչ եւ քաջալերական չէին իշխանի համար : Բայց խնամակալուհին, որ բնականէն մի համակրութիւն կը զգար զինուորականների հանդէպ, սրտից ուրախ էր, թէպէտ տեսնում էր իշխանի եւ շփոթութիւնը, գունատ պատկերը, ինքն իրեն խորհրդածելով կ'ասէր – Գուցէ եւ սիրում է, բայց ի՞նչ օգուտ, եթէ Երանուհին չէ սիրում նրան… Հետեւաբար, ո՞վ կարող է հաստատել, որ նրա այժմեան սէրը պիտի տայ Երանուհուն երջանկութիւն եւ հանգիստ, քանի՛ սիրահարներ կան, որոնք չամուսնացած, իրենց պատրաստ են կեանքերնին զոհել իրենց պաշտամանց առարկային, եւ մէկ քանի ամսից յետոյ հէնց իսկ իրենց սիրոյ առարկան կը զոհեն իրենց կենացը հաճոյքը, կամ ուրիշ կանանց սիրոյն… Սիրում է. էհ… ի՞նչ արած, կը սիրէ ու կը դադրի …

Գողթունի էլ լսած էր իր [illegible] ականջովը Երանուհու խօսքերը, եւ յանկարծ զայրոյթը զսպելով ուշադրութեամբ հազալով, ձայն տուաւ իշխանին:

— Եթէ կը կամենաք, նստինք փոքր ինչ այս սեղանին մօտ, ասաց նա, ու զաւազանովը հեռուից նշան արաւ ծառային, որ աթոռներ բերէ : Իշխանը կանգ առաւ, եւ խթանները միմիանց խփելով, գլուխը ծռեց ի նշան խոնարհ հաւանութեան :

Փ· ԱԴԱՄԵԱՆ

(11 Շար·)

գերդարուն նուիրական «Ատրուշան»ը կանգուն մնացած է :

Վիշապաղուն մեհեանի արեւմտեան կողմը գտնուած Կիրվաս գիւղը նոյնպէս Գիսանէի որդւոյն Կորարսի անունէն յառաջ եկած պէտք է ըլլայ :

Սկունեաց տան առանձնաշնորհը մին - չեւ Քրիստոսի երեք հարիւր Թուականը տեւած է :

Մեծն Տրդատի ժամանակ, երբ Սկուն-ները ըմբոստացան, Մամգուն իշխանը ե - կաւ եւ ապստամբները նուաճեց : Անկէ ետք սպարապետութեան պաշտօնը Մա - միկոնեան գերդաստանին փոխանցուեցաւ եւ Տարօնի երկիրն ալ անոնց սեփակա - նութիւնը եղաւ :

301ին երբ Տրդատ Քրիստոնէութիւնը պաշտօնական կրօնք հռչակեց , մեհեան-ները կործանուեցան եւ Եկեղեցիներու վերածուեցան :

Վիշապաղուն մեհեանի մօտ, Իննակեան լեռներու վրայ, Օգոստոսի սկիզբը Մեծ Նաւասարդի (տարեգլուխ) տօնակատա - րութիւնը տեղի կ'ունենար :

Այդ օրը աղաւնի Թռցնել , իրարու վը-րայ ջուր սրսկել եւ վարդի թերթեր տփռել սովորութիւն էր :

Ջրհեղեղէն ետք, առաջին անգամ մի - աստուածութեան երկրպագութիւնը Հա - յաստան Աշխարհին մէջ տեղի ունեցած է :

Նոյ Նահապետ՝ տապանէն ելլելուն , առաջին գործը՝ սեղան մը շինելով Աս - տուծոյ գոհաբանութիւն մատուցանել եղաւ :

Հայոց աշխարհին մէջ, աստուածպաշ - տութեան գոհաբանական ձեւը դարերու ընթացքին ընդհանրացաւ, ազնուացաւ եւ սովորութիւններ ու ծէսեր նուիրագոր - ծուեցան :

Աստուծոյ նուիրումի խորհուրդը՝ ան-բծութիւնը եւ ասոր առարկայական նը - շանն ալ, ճերմակը խորհրդանիշ եղաւ :

Եւ ահա՝ որպէս պաշտամունքի առար - կայ, Հայոց մէջ՝ ճերմակ ցուլ, ճերմակ ձի եւ ճերմակ աղաւնի բուծանել սովո - րութիւն եղաւ :

Այս նուիրական ընծաները պատրաստե-լու համար, Սօսեաց Նուիրական Անտառը հիմնուեցաւ, եւ այս անտառէն բխող գե-տըն ալ՝ Հայոց սրբազան «Արածանի»ն մաքրութեան մկրտարանը եղաւ :

Արածանիի լանջքին, ցեղի մը նկարա - գիրը՝ քաջութեան, պարկեշտութեան ու գեղեցկութեան խորհրդանիշը Վահագնի, Անահիտի եւ Աստղիկի եռաբլին «Վա - հէվահեան» մեհեանը կերտուեցաւ :

Սօսեաց Անտառին խորհուրդներուն ծո-ցը պարարտացած ընծան, Արածանիի ջուրերովը սրբանալէ ետք գոհաբերները ճերմակ ձիերու վրայ նստած, ճերմակ ցուլին պախուրձէն բռնած, վարդեր սըփ-ռելով երկիւղածութեամբ գոհի սեղանին կը տանէին ... :

Մեծ քուրմը՝ ուխտը նուիրագործելէ ետք ճերմակ աղաւնիները Թեւերնին Թա-փահարելով երկրէն երկինք որպէս պատ-գամաւորներ կը սլանան եւ նուիրաբերին իղձերը Երկնաւորին կը տանին ...

Նուիրումի Խորհուրդէն ծնաւ «Աշտի - շատ»ը :

Հայ Աշտիշատի մէջ, տարեկան ընծա - յաբերումի գոհաբանական ուխտը կատա-րելէ ետք, Իննակեանի բարձրաւանդակին վրայ «Նաւասարդ»ը տօնելու կ'երթային :

Աստուածաշունչը ամենայն հեթանոսաց չէ քարոզուած : Հայ դուսանները արդէն Ջրհեղեղի պատմութիւնը աւանդած են , որովհետեւ ջրհեղեղէն ետք իրենց երկիրը առաջին բնակութեան վայրը եղած էր : Անոնք այս ճշմարտութիւնը իրենց նա - խահայրերէն իմացեր էին ...

— « Գրգուռ ընկալ զիս » ․

Պատասխան ․

— « Գնա դու ի Մասիս, զի բարձր է քան զիս » :

Հին Հայկական աւանդութեանց համա-ձայն, երբ ջուրերը կը ցածնան, Նոյի տապանը բարձր լեռներու կողերուն զար-նուելով կուգայ Գրգուռ - լերան վրայ կը հանգչի :

Ընդհանուր կործանումէ վերապրող մարդիկ իրենց փրկութիւնը պէտք էր ցնծային, եւ ահա փրկութեան ցնծատօ-նէն ծնաւ «Նաւասարդ»ը :

Վիշապաղուն մեհեանին արեւմուտքը Իննակեան լեռներու կողին Նաւասարդի աւազանը Թէեւ աւերակ , բայց ակը կեն-դանի է՝ ու կը հոսի ...

Գաղերուս մկրտարանին մէջ, բիւրա - ւորներու յիշատակին վերջին անգամ մը-կըրտուելու բախտը ես ունեցայ 1964 Յու-լիս 20ին :

Տարօնի երկիրը Մամիկոնեան գեր - դաստանին անցնելէ ետք, այս ցեղէն հա-սած Մուշեղ անունով քաջ մը այսօրուան Մուշի բարձունքի լեռներուն վրայ ա - մուր բերդ մը շինել տուած է : Ժամանա-կով այս բերդին շուրջ բնակութիւնը կ'ա-ւելնայ եւ նորակերտ աւանը իր հիմնա - դրին անունով Մուշ կը կոչուի :

Վիշապի մեհեանը երբ եկեղեցիի փոխ-ուեցաւ, Ս․ Գրիգոր Լուսաւորչի ձեռքով, Ս․ Կարապետի մասունքներուն հոն Թաղ-ուելուն պատճառաւ նախ Ս․ Կարապետ, յետոյ իր առաջին վանահօր անունով Գլակավանք․ եւ ապա շուրջը գտնուող նուիրական Իննակեան անունով Իննակ - եան վանք անուններով յիշուած է :

Ս․ Կարապետի վանքը Մամիկոնեան - ներու խնամքին ու զուրգուրանքին ա - ռարկայ եղած է , որովհետեւ ան իր կրկնակ հանգամանքներովը արժէք ու - նէր, եւ Մամիկոնեանները նախընտրած են այդ Տաճարին մէջ Թաղուիլ :

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ․ ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—*—

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Վայոց ձորը հարուստ է պատմական յուշարձաններով : Բայց , դժբախտա - բար, անոնց պահպանութեան եւ նորո - գութեան խնդիրը «պատշաճ բարձրու - թեան վրայ չի գտնուիր», կը գրէ ուսու-ցիչ Խ․ Թադեւոսեան «Սով․ Հայաստան»ի մէջ :

Եղեգնաձորի շրջանին մէջ կայ 1055 տարուան հնութիւն ունեցող վանք մը , որ կը կոչուի Քարակոփ : Համաձայն նամակագրին , վանքը փլելու վտանգին տակ կը գտնուի եւ, եթէ անմիջապէս նորոգութիւններ չկատարուին, «քանի մը տարի ետք, Թերեւս, այլեւս որեւէ օ - գուտ չունենայ» : Այլ խօսքով՝ քանդուի վանքը :

Դ․ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՁԵՌԱԳԻՐ ՏԵՏՐԱԿԸ

Փրոֆ․ Յ․ Ճ․ Սիրունի, որ ներկայիս Երեւան կը գտնուի, գրականութեան եւ արուեստի Թանգարանին նուիրեց Դա - նիէլ Վարուժանի ձեռագիր տետրակը , որ կը պարունակէ բանաստեղծին խոր - հուրդները սկսնակ գրողներուն, կար - ծիքները Ալ․ Շիրվանզադէի, Սիամանթոյի, Ա․ Զօպանեանի, Ալ․ Ծատուրեանի եւ ուրիշ գրողներու գործերուն մասին :

ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Մեր գաղութը դոնէ վերջին տարինե - րուն քիչ անգամներ պատեհութիւնը ու - նեցած է լսելու ասմունքի վարպետներ՝ յատուկ յայտագրով մը :

Այդ պատեհութիւնը տրուեցաւ մեզի , անցեալ Շաբաթ երեկոյ, Մշակոյթի Տան մէջ :

Պէյրութի Համազգայինի « Գ․ Իփէկ - եան » Թատերախումբի անդամներէն ընկ․ Միսակ Ապաճեան կոկիկ բազմու - թեան մը ներկայութեան արտասանեց Յովհ․ Շիրազի ծանօթ գործերէն՝ «Սիամանթօ եւ Խաջեզարէն» :

Քնարաշունչ այս պոեման սիրավէպ մըն է նախ : Յաջող պատկերներու հիւսքով, վիպական կառոյցով, երկխօսական եւ նկարագրական բաժիններով հարուստ եւ երկարաշունչ այս գործը բանաստեղ - ծին գրական վաստակին ամէնէն յատկա-նշական եւ փայլուն էջերէն մէկը կը կազմէ :

Սիրավէպին նիւթը — երեւակայական կամ ոչ - քաղուած է հայ - քրտական միջավայրէն : Հայ հովիւի մը սէրը՝ քիւրտ պէկի մը աղջկան հետ : Եւ, զար-մանալի չէ, որ առաջին իսկ վայրկեանէն ընկերային եւ ազգային տարբերութիւն - ներու հետեւանքով փոխադարձ սէրը կը վերածուի ողբերգութեան մը : Եւ այդպէս ալ կը վերջանայ՝ երկու սիրահարներու եղերա-կան մահով :

Նման գործերու մեկնաբանութիւնը դժուար է : Նախ հարկ է ունկնդիրներուն փոխանցել ներքին եւ արտաքին մթնոլորտը : Տալ միջավայրը : Ապա՝ հերոսներուն ապրումը կամ անոնց տա - ռապանքներուն, յոյսերուն եւ ուրախու - թիւններուն ամբողջական հիւսքը :

Միսակ Ապաճեան շուրջ մէկուկէս ժամ-ուան ընթացքին յաջողեցաւ ունկդիր հա-սարակութիւնը պահել սիրավէպին հը - մայքին տակ : Բանաստեղծական պատ - կերները, որոնցմով այնքան հարուստ է այս գործը, տպաւորիչ դարձան շնորհիւ ասմունքի վարպետին յաջող մեկնաբա - նութեան :

Մեկնաբանութեան մէջ նոյնքան կարե - ւոր է առոգանութիւնն ու խօսքի կշռոյ - թին, ելեւէջին, չեշտին մտածուած եւ հաւասարակշռուած գործածութիւնը : Յովհ․ Շիրազի այս գործին մէջ իրարու կը յաջորդեն՝ յաջող հիւսքով մը, խինդն ու լացը, ուրախութիւնն ու տառապան - քը, երազի պահերն ու դաժան իրականու-թիւնը : Նաեւ հերոսական խոյեանքնե - րը : Մէկ խօսքով կենդանի եւ սրտայոյզ քերթողութիւն մըն է այս :

Ապաճեան, որուն չի ․պակսիր նաեւ դերասանական շնորհքը եւ բեմի վարպե-տութիւնը, շատ յաջող եւ անբռնազբօսիկ ձեւով մը ներկայացուց այդ պահերէն իւրաքանչիւրը :

Եւ ամբողջութիւնը եղաւ գեղեցիկ ու տպաւորիչ :

Արտասանական երեկոն կազմակեր - պուած էր Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի «Ար-ծիւ» ակումբին կողմէ :

Ներկաներուն մէջ կարեւոր Թիւ կը կազմէին երիտասարդները :

Ուրեմն Նոր Սերունդը գիտէ գնահատել եւ քաջալերել մշակութային ձեռնարկ - ները :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԾԻԾԱՂ

Քուպայի մայրաքաղաք Հաւանայի մէջ, բանուորներու հաւաքոյթի մը ըն-թացքին՝ համայնավար քարոզիչը կ'ը - սէ ․

— Ընկերնե՛ր, պէտք է գիտնաք թէ լաւ համայնավարը ա՛ն է , որ պատ - րաստ է իր կեանքը տալու կուսակցու - թեան եւ հայրենիքին համար : Օրինակ , մեր պետը՝ Ֆիտել Քասթրօ պատրաստ է մեռնելու կուսակցութեան համար :

Բանուորներէն մէկը կը ձայնէ ․

— Ինչո՞ւ չի մեռնիր, ընկե՛ր :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Իր բարակ շրթներով բերանին շուրջ գոյացած էր դառնութիւն արտայայտող ցոլք մը եւ իր անփայլ աչքերը երազկոտ էին : Այս էր ընդհանուր պատկերը այն մարդուն, որուն անունը Ժանն Վիլքեն - սոնի հպարտութիւնը պիտի ըլլար :

Դուքը մեզ ընդունեց չոր քաղաքավա - րութեամբ մը, նստած ետին գրասեղա - նին, որուն վրայ կը գտնուէր սկսուած նամակի մը Թուղթը ...

— Կը յուսամ որ ծանօթ ըլլաք իմ ա - նունիս, ըսաւ Փուարօ :

— ... Ձեմ յիշեր երբեւիցէ լսած ըլլալ զայն :

— Ես կը հետեւիմ ոճրային հոգեբա - նական ուսումնասիրութիւններու :

— Ի՞նչ է ձեր այցելութեան շարժառի-թը :

Փուարօ ճիշդ դիմացը կը գտնուէր ա - նոր, կռնակը տուած պատուհանին , ուր-կէ ներս ինկող լոյսը ողողած էր դուք-սին դէմքը :

— Այս միջոցիս, անձնապէս հետա - պնդումներ կը կատարեմ այն պարագա-ներուն վրայ, որոնք ուղղակի կամ ան - ուղղակի կապակցութիւն մը կրնան ու - նեցած ըլլալ Լորտ Էճվարի սպանու - թեան հետ :

Ոչ մէկ գիծ շարժեցաւ Մերթոնի դուք-սին նիհար եւ անայլայլ դէմքին վրայ :

— Ես Լորտ Էճվարը չեմ ճանչցած :

— Բայց կարծեմ թէ ճանչցած էք իր կինը՝ Միս Ժանն Վիլքենսոնը :

— Ճիշդ է :

— Ուրեմն պէտք է լաւատեղեակ ըլ - լաք, որ Միս Վիլքենսոն կարեւոր պատ - ճառներ ունէր իր ամուսնոյն մահը ցան-կալու համար :

— Բացարձակապէս կ'անգիտանամ ...

— Ձերդ շնորհափայլութիւն, Թոյլ տը-ւէք ինծի հարցում մը ուղղելու ձեզի : Մտադրա՞ծ էք մօտերս ամուսնանալ Միս Ժանն Վիլքենսոնի հետ :

— Երբ ամուսնանալու յանձնառու ըլ - լալս իմացուեցաւ, Թերթերը արդէն բարձրաձայն արձագանգեցին լուրը : Ձեր հարցումը տեսակ մը ամբարտաւանու - թիւն կը նկատեմ : Ցտեսութիւն :

Ոտքի ելած էր : Փուարօ , շփոթ վիճա - կով, Թոթովեց ․

— Ձէի կարծեր որ ... ես ... ներո - ղութիւն կը խնդրեմ :

— Ցտեսութիւն, կրկնեց դուքսը :

Ամօթահար՝ դուրս ելանք :

— Ձախողեցաւ ձեր փորձը, ըսի Փու-արօյին, կատակցութեամբ : Ինչ հպարտ եւ անպատկառ մարդ ... ինչո՞ւ համար ուզած էիք զինքը տեսնել :

— Կ'ուզէի գիտնալ թէ իրապէս Ժանն Վիլքենսոն եւ ինքը պիտի ամուսնանա - յի՞ն :

— Միթէ չէ՞ր ըսած Միս Վիլքեն - սոն :

— Ըսած էր : Բայց իրեն պէս կին մը կրնայ իր ուզած ձեւովը խօսիլ : Թերեւս Ժանն որոշած էր ամուսնանալ դուքսին հետ, բայց այս վերջինը այդ կարգի մը - տադրութիւն մը չունէր դուցէ :

— Ամէն պարագայի՝ գրեթէ դուրս նե-տեց ձեզի իր մօտէն :

— Ինծի հետ վերաբերուեցաւ այնպէս , ինչպէս կը վերաբերուին Թղթակիցներու հետ, ըսաւ Փուարօ քրքջելով : Ինչ փոյթ, կը բաւէ, որ ստուգեցի այն, ինչ որ կ'ու-զէի ստուգել :

— Ի՞նչպէս կրցաք ստուգել : Իր երե - ւոյթէ՞ն :

— Բնաւ երբեք : Երբ ներս մտանք իր գրասենեակէն, ինք գրաղած էր նամակ մը գրելով :

— Այո :

— Է, պելճիքական ոստիկանութեան մէջ իմ աշխատութեանս ընթացքին , սորված էի թէ շատ օգտակար կրնար ըլ-լալ գրութիւն մը հակառակ կողմէն կա-րենալ կարդալու վարժութիւնը : Կ'ուզէ՞ք որ կրկնեմ ձեզի թէ ի՞նչ գրած էր իր նա-մակին մէջ․—

« Սիրելիս, չեմ կրնար այլեւս աւելի երկար սպասել, ձեզի տեսնելու համար : Ժանն, իմ հրապուրիչ հրեշտակս , ի՞նչ-պէս արդեօք կրնամ նկարագրել ձեզի, թէ որքան սիրելի էք ինծի : Ափսոս , որ շատ չարչարուած էք : Ձեր զմայլելի եւ նուրբ էութիւնը ...

— Փուարօ , ըսաւ զայթակղած : Ըրածս չի վայլեր :

— Ցիմար բաներ կ'ըսէք, Հասթինկ : Ինչ մեծ անհեթեթութիւն է կարծել, թէ ըրած ս չի վայլեր :

Ես լուռ կը մնայի եւ անկարող կը զգայի ինքզինքս հաւատալու, որ Փուա - րօն այդ կարգի ստորին արարք մը գոր - ծած ըլլար :

— Բացարձակապէս ի զուր էր այդ նա-մակը կարդալ, ըսի իրեն : Եթէ անմիջա - պէս պարզօրէն դուք ըսէիք իրեն թէ Ժանն Վիլքենսոնի խնդրանքով գացած էիք տեսնել Լորտ Էճվարը , բոլորովին տարբեր կերպով կրնար ընդունիլ ձեզի :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար․)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. Յ. Դ. տեղական կազմին նախաձեռնութեամբ, այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
(Նահատակուած 1915ին)

ինչպէս նաեւ «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէութեան ողբացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ընկերները յարգելու համար անոնց յիշատակը:

Ծաղկեփունջերու զետեղումը պիտի կատարուի մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ:

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ դիւանը կը ծանուցանէ թէ տեղւոյս հողաբարձութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, ողբացեալ դպրապետ ՍՈՒՐԷՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ:

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

×

Լա – Թուր տիւ Փէնէն Այրի Տիկին Մկրտիչեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, իր ամուսնոյն հանգուցեալ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգող ազգականները եւ բարեկամները:

×

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Ժէօֆրէ այս Կիրակի Ամենայն Սրբոց Տօնի առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, իրենց մօր հանգուցեալ

ԱՐՄԱՒ ՍԱՐԱՑՏԱՐԵԱՆԻ

հոգւոյն:

Հանգուցեալին յիշատակը յարգող ազգականներէ եւ բարեկամներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԿԱՆՏ ԵՒ ՊՐԻՒՍԷԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, ժամը 7·15ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէնէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւէն:

Ճաշ Սէն Քանթէն: Ժամը 15ին ժամանում Կանտի համալսարանը ուր ծաղկեպսակ մը կը դրուի Դանիէլ Վարուժանի յուշարձանին առջեւ:

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ: Ժամանում ժամը 16·30ին: Պանդոկ, այցելութիւն երեկոն ազատ:

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 7, ժամը 10ին հանդիսաւոր հայածէս պատարագ, Սէն – Ժաք եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի:

Կը պատարագէ.— ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց:

Ներկայ կ'ըլլայ ԿԱՐԱՊԵՏ եպիսկ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, առաջնորդ Փարիզի եկեղեցւոյ (?) ...

Այցելութիւն եւ ծաղկեպսակ Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին ժամը 13ին: Ճաշէն ետք զանազան արարողութիւններ Ակադեմիաներու պալատը: Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 17ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 69 ՖՐ.

Ֆրանսացիներուն համար ազգային անձնագիր, Նանսէնեան հպատակներու համար՝ Թիքը տը Վօյաժ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Téléph. : 770-36-37
Délégué E. DJEZIRIAN

Արձանագրութիւնները կը փակուին Նոյեմբեր 4ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն Վազգէն Կաթողիկոսի գահակալութեան տասնամեակ: Կը մասնակցին Տիկին Տօքթ. Արտէմիս Պօյաճեան, Պ. Պարէտ Բամպուքճեան եւ Լեւոն Իւթիւճեան:

Ինչպէս նաեւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի եւ Սամուէլ Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարաններու աշակերտներու միացեալ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանըգեանի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Սարոյեան եւ զաւակները ու ընտանեկան պարագաները, խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք, ներկայ գտնուեցան Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին յարգանքի բաժինը բերելով Գեղամ Սարոյեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Arménie 1915

A GRENOBLE

Սալ տէ Քոնսէռ, Շաբաթ Հոկտեմբեր 30, ժամը 21ին:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, տասներորդ տարեդարձն է գահակալութեան Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ծայրագոյն Պատրիարքին եւ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց: Այդ օր Ս. Էջմիածնայ եւ աշխարհի բոլոր Հայաստանեայց եկեղեցիներու մէջ կը մատուցուին հանդիսաւոր Ս. պատարագներ եւ կը կատարուին մասնաւոր աղօթք վասն արեւշատութեան Ամենայն Հայոց Հայրապետի եւ վասն անսասանութեան Հայաստանեայց առաք. Սուրբ եկեղեցւոյ:

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ եւս այս առթիւ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ պիտի տրուի աւուր պատշաճի քարոզ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

«Հայր Մեր»էն առաջ կը կատարուի հանդիսաւոր Հայրապետական Մաղթանք:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
(ՄԱՐՍԷՅԼ·ՍԷՆ ԼՈՒ)

Սէն Լուի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ իր թաղեցիներուն եւ շրջանի հայրենակիցներուն թէ հաստատուած է գիշերային դասընթացք մը ուսուցչութեամբ հոգեւոր հովիւ Շահան քհնյ. Տէտէեանի: Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 19էն 21: Բացումը այս Չորեքշաբթի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գէորգեան Խաչիկ կամ Գէորգեան Բաջբերուն, կրնայ կոչուիլ նաեւ Չըլխաթեան, մօրը անունը՝ Մուրատեան Նիկէր: Զինուոր եղած է ռուսական բանակին մէջ: Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել.— Տիկին Զարուհի Գառոյեանի, 9 Պուլվար Քազապլանքա, Սէնթ–Անթուան, Մարսէյլ 15րդ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ (Հոկտեմբեր 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը, Place Saint-Sulpice

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ կը խօսին ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վար–չութեան ներկայացուցիչը:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԿԱՐԳԻՍ ԱՖՐԻԿԵԱՆԻ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Նայիրի պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ,

Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագի քառեակը:
Կ'արտասանէ Ընկեր ՋՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
Կ'երգէ ՕՐ. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կէս գիշերին Եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին:

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ գիւրամատչելի գիներով:

Օրուան խօսնակն է Ընկեր Գ. ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ
Մուտք 5 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼ

Շաբաթ (Հոկտ. 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը (340 Պ. Շավ)

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցին.— Ալիս Շահմիրեան, եւ Սահակ Տէրոյեան: Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր:

Հանդէսը կը սկսի յայտարարուած ժամուն

ՎԱԼԱՆՍ

Շաբաթ (Հոկտ. 30), երեկոյեան ժամը 20·30ին, քաղաքապետարանի սրահը, Թէաթր Մունիսիփալ: Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ. ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կը խօսին Ընկերներ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ ՓՈՄԻԷ (փոխ – քաղաքապետ)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

ԼԻՈՆ

Կիրակի (Հոկտ. 31) կէսօրէ ետք ժամը 15էն ուշ գիշեր, Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ:

Կը նախագահէ Ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Ուղերձ Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Շաքէ Ղազարեան, Ալիս Ալբունեան, Հայկանոյշ Կէնճեան, (արտասանութիւն), Տիկին Կարապետեան, Պետրոս Շանճաքեան, (երգ), Նոր Սերունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի: Յովհ. Պէրպէրեան (նուագ): Հանդէսէն ետք խնճոյք:

Մուտքը ազատ է

ՎԻԷՆ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի:

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սերքլը Կաթոլիքի սրահը:

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ Կը խօսի Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կենդանի պատկեր: Երգ՝ Ասատուր Մազաքեան եւ Վ. Ռստիկեան: Արտասանութիւն Հ. Զաքարեան, Յ. Մաթոսեան, Յարութիւն Այպիրեան: Ուղերձ Յ. Կ. Խաչի կողմէ: Մուտքը ազատ է

ՏԵՍԻՆ

Շաբաթ (Հոկտ. 30) երեկոյ ժամը 20·30ին Հ. Յ. Դ. Տան սրահը:

Կազմակերպութեամբ տեղական կոմիտէին, մասնակցութեամբ «Լաղեան» խումբին, Նոր Սերունդին, Կապ. Խաչին եւ Հայ կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան:

Ներկայ կ'ըլլան Ֆրանսայի ընկերվարական անձնաւորութիւններ եւ քաղաքապետութեան ներկայացուցիչներ:

Կը նախագահէ Ընկ. ԱԻԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Անժէլ Կարապետեան, խմբերգ Նոր Սերունդի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի, կենդանի պատկեր: Պարեր Լիոնի եւ Տէսինի Նոր Սերունդի խումբերուն կողմէ: Արտասանութիւն.— Օր. Օր. Բրաքիոն Տասըղեան, Շաքէ Ղազարեան եւ պատանի Գառնիկ Սաղաթէլեան: Լուսարձակում նկարներու:

Մուտքը ազատ է

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ մէջ՝ Դեկտեմբեր 5ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի միջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին, Պար տիւ Կլոպ: Խիստ կարեւոր օրակարգ, շրջանի վարչութեան բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանկօ – Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 15ին ընկերուհի Պամաճեանի բնակարանը, 95, Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, Քաշան: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի պարահանդէսը Մարսէյլի Ալհամպրա սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 4ին:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռուբէն» Ուսանողական Միութեան հերթական ժողովը այսօր Չորեքշաբթի, ժամը 20·30ին, Մըշակոյթի Տան մէջ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Կարեւոր օրակարգ:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 29 OCTOBRE 1965

Le Numéro : 0,30 Fr.

41րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10447

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — No 10.447

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սուլթան Մահմուտ Բ.ի օրով օսման-եան կայսրութեան մէջ սկսած բարեշրջման շարունակուեցաւ իր որդւոյն ու յաջորդին՝ Ապտիւլմէճիտի օրով :

Այս վերջինը հազիւ գահ բարձրացած՝ 1839ին մեծ-եպարքոս Րէշիտ փաշայի թելադրանքով հանդիսաւորապէս հրատարակեց Կիւլհանէի խաթթը Շէրիֆը, հիմը դնելով Թանզիմաթին (Բարեկարգութիւն) :

Այս հրովարտակով սուլթանը կը խոստանար, որ իսլամի եւ քրիստոնեայի խտրութիւնը պիտի վերնայ, պետութիւնը պիտի երաշխաւորէ, առանց ցեղի ու կրօնի խտրութեան, օսմանեան բոլոր հպատակներու կեանքի, պատուի եւ ինչքի ապահովութիւնը :

Դէպի բարեկարգութիւն առնուած այս քայլերէն առաւելաբար օգտուեցան Պոլսոյ Հայերը : ԺԹ. դարու քառասունական թուականներուն օսմանեան մայրաքաղաքին մէջ ծայր տուած էր «խաւարեալ»ներու եւ «լուսաւորեալ»ներու պայքարը, որ պսակուեցաւ այս վերջիններու յաղթանակով :

1854-55ի Ղրիմի պատերազմի վաղորդայնին, նախ քան հաշտութեան խորհրդաժողովին Փարիզի մէջ գումարումը, Ապտիւլմէճիտ 1856 Փետրուար 6/18ին հրատարակեց բարեկարգութեան երկրորդ հրովարտակ մը, — Խաթթը հիւմայունը, որ կը կրկնէր առաջինին տրամադրութիւնները :

Դաշնակիցները փոխանակ Փարիզի դաշնագրին մէջ մտցնելու բարենորոգման խոստումները, վստահութիւն ունեցան օսմանեան կառավարութեան նոր հրովարտակին վրայ :

1861ին մեռաւ սուլթան Ապտիւլ Մէճիտ : Իր եղբօր՝ Ապտիւլ Ազիզի օրով յետադիմական տարրերը հետզհետէ զօրացան եւ Թանզիմաթը պատմութեան անցաւ : Այդ շրջանէն Հայոց շահը եղաւ Ազգային Սահմանադրութիւնը :

Սուլթան Ազիզի եղերական վախճանէն եւ Սուլթան Մուրատ Ե.ի կարճատեւ իշխանութենէն վերջ, օսմանեան կայսրութեան գահին վրայ բարձրացաւ Ապտիւլմէճիտի որդին Ապտիւլ Համիտ Բ., որ մեծ փորձանք պիտի բերէր Հայութեան գլխուն : Իր գահակալութեան (1876) վաղորդայնին պայթեցաւ 1877-78ի ռուսեւթուրք պատերազմը, որ վերջացաւ Թուրքիոյ չարաչար պարտութեամբ :

Ռուս բանակը Թրակիայէն իջնելով դէպի Մարմարա, կանգ առաւ Պոլսոյ արուարձան Սան Սթեֆանոյի առջեւ :

Պալքանեան ազգերը իրենց վերջնական անկախութիւնը ստացան Պերլինի 1878ի դաշնագրով : Իսկ Հայերուն տուին 61րդ յօդուած մը, որ անորոշ բարենորոգումներ կը խոստանար հայաբնակ նահանգներուն :

Անկէ պարզապէս Սուլթան Մէճիտի Խաթթը Շէրիֆին կրկնութիւնն էր, — կեանքի, պատուի եւ ինչքի ապահովութիւն :

Այս յօդուածը ո՛չ միայն մեռեալ տառ պիտի մնար Ապտիւլ Համիտի գահակալութեան երեսուն երեք տարիներու ընթացքին, այլեւ արիւնարբու սուլթանը բարենորոգումներ չգործադրելու համար դարբերաբար համատարած ջարդեր պիտի կազմակերպէր հայաշատ քաղաքներու մէջ :

Սուլթաններու նենգամիտ քաղաքականութիւնը, մասնաւորաբար Ապտիւլ Համիտի բռնակալական դաժան վարչաձեւը պատճառ դարձան յեղափոխական կուսակցութեանց կազմութեան :

Հայրենասիրութիւնն ու ազատութիւնն էին մղիչ ուժերը մեր ազատագրական շարժումներուն, որոնք ծայր տուին Պերլինի վեհաժողովէն տասը տարի վերջ, երբ բացայայտ դարձաւ, որ բարձրագոյն Դուռը ո՛չ միայն մտադիր չէր բարենորոգումներ մտցնելու Թրքահայաստանի մէջ, այլեւ իր հայաջինջ քաղաքականութեամբ կ'ուզէր արեան մէջ խեղդել Հայկական Դատը :

Մեր կուսակցութիւնները «արմենական, հնչակեան, դաշնակցական) հայրենասիրական ոգիով տոգորուած՝ ասպարէզ իջան, զէնքով ձեռք բերելու համար ինչ որ թուղթով կարելի չէր եղած իրագործել :

Յոյներու, Սերպերու, Պուլկարներու, Գարատաղցիներու, նոյնիսկ Լիբանանցիներու օրինակը աչքի առջեւ ունենալով՝ մեր յեղափոխականները մեծ յոյսեր դրին օտարներու, մասնաւորաբար Անգլիոյ եւ «խաչապաշտ ռուս քեռի»ի օժանդակութեան վրայ :

Թուրքերը իրենց ջարդի քաղաքականութիւնը արդարացնելու համար պատրուակ ծառայեցուցին — ու կը ծառայեցնեն տակաւին մինչեւ այսօր — Հայոց, այսպէս կոչուած, անգլիասիրութիւնն ու ռուսասիրութիւնը :

Օտարը չաջակցեցաւ մեզի : Զլացեց իր խոստումները : Բարենորոգումներու երաշխաւոր եղաւ ու երբեք չհետապնդեց անոնց գործադրութիւնը :

Ու 1912-13ի Պալքանեան պատերազմէն վերջ, երբ կրկին օրակարգի հարց դարձան հայկական բարենորոգումները, շատ ուշ էր արդէն : 1914ի ռուսեւթուրք ծրագիրը ակամայ ստորագրած էին ոճրագործ Իթթիհատի նախարարները : Քանի մը ամիս վերջ պատռեցին զայն՝ Եւրոպացիներու քիթին խնդալով, երբ պայթեցաւ մեծ պատերազմը :

Յաջորդ տարին սարքեցին Մեծ Եղեռնը, պատմութեան մէջ չտեսնուած ցեղասպանութիւնը, ընդ միշտ թաղելու համար «բարենորոգումներ»ու ցաւոտ խնդիրը, որ 36 տարի զբաղեցուցած էր Բարձրագոյն Դուռը, զայն երբեք չլուծելու հաստատ մտադրութեամբ եւ յետին մտքով :

Մեր յեղափոխական կուսակցութիւնները «կեանքի, պատուի եւ ինչքի» ապահովութիւն կը պահանջէին, — տարրական իրաւունքներ, զորս ամէն պետութիւն պարտաւոր է երաշխաւորել իր պաշտպանութեան ենթակայ քաղաքացիներուն :

Այս կարգ մը ճշմարտութիւնները ուզեցինք յիշեցնել Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակին առթիւ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդի նիստէն ետք, կառավարութեան բանբերը յայտնեց թէ նախագահ տը Կոլ, Նոյեմբեր 4ին, ձայնապատկերասփիւռ ճառով մը պիտի յայտնէ ժողովուրդին իր որոշումը, նախագահական թեկնածութեան համար :

Մինչեւ վերջին վայրկեանը, ծանօթ չէ նախագահին որոշումը, թէեւ շատեր կը խորհին թէ տը Կոլ թեկնածու է : Նկատի կ'առնուի նաեւ թէ նախագահը իր անուանակոչութեան օրը (Սէն-Շառլ) ընտրած է խօսելու համար ժողովուրդին : Պատասխանելով Հասարակաց Տունի վերաբերող հարցումներուն, կառավարութեան բանբերը ըսած է. — «Եթէ Ֆրանսայի հետ Հասարակաց Շուկան կազմակերպելու ձեռնարկած մէկ կամ քանի մը կառավարութիւններ հաղորդագրութիւն մը ղրկեն մեզի այդ ուղղութեամբ, տրամադիր ենք քննելու եւ պատասխանելու» : Ելմտական նախարարը որ Լեհաստանէն կը վերադառնար, յայտնած է Ֆրանքօ-լեհական առեւտրական համաձայնագրին գլխաւոր կէտերը :

Օրը Օրին

«ՀԻ՞Չ ԻՐԵՆ ՉԻ ՎԱՅԼԵՐ»

Հակասութեանց եւ տարօրինակութեանց դասական երկիրն է Ամերիկան — Արեւմտեան կիսագունդին այս Երկիր Դրախտավայրը, որուն համար մեր Ամերիկահայ եղբայրները կ'ըսեն.

— Ա՛ս է, ասկէ անդին ուրիշ աշխարհ չկայ, մի՛ փնտռեր... Եղածը չեղածը աս է... Աստուծոյ միւս ստեղծածներուն ականջ մի՛ կախեր...

Երբ այս յայտարարութիւնը լսես, երբեմն կը խնդաս, երբեմն ալ կուլաս :

— Աս՛ընկ ալ տգիտութիւն կ'ըլլայ եղեր... «Աստուծոյ միւս ստեղծածներուն ականջ մի՛ կախեր»... Մեղա՛յ Աստուծոյ...

Քանի ծանօթանաս Ամերիկային, այնքան հեռու կը փախչի ան ձեզմէ :

— Հա՛, հիմա աղէկ մը կը ճանչնամ, ա՛լ, ուրիշ զաղտնի, ծածուկ երես չունի, կ'ըսես դուն քեզի :

Բայց, յանկարծ, դիմացդ կ'ելլեն կամ միտքդ կուգան երեւոյթներ, որոնք ափ ի բերան կը ձգեն քեզ :

Անհաւասիկ քանի մը նմոյշներ այդ երեւոյթներէն : Կարեւորներ եւ անկարեւորներ : Երկրորդ խումբին պատկանողները այնքան յատկանշական, որքան առաջին խումբին պատկանողները :

×

Ազատութեան, ժողովրդավարութեան եւ հաւասարութեան հայրենիքն է Ամերիկան : Այդ մասին որեւէ տարակոյս ունեցողը ծուռ միտք ունի : Կամ ծուռ բերան :

Ամերիկայի մէջ, Քերթենքելցի Աւետիսն ալ կրնայ ըլլալ քաղաքապետ ու ծերակուտական, երեսփոխան ու դատաւոր, ոստիկան ու պետական պաշտօնեայ, ուսուցիչ ու բժիշկ, փաստաբան ու գիտուն : Ի՛նչ որ ձեր մտքէն կ'անցնի :

Այս Աւետիսը իրեն պաշտօնակից կրնայ ունենալ Լեհաստանէն, Աֆղանիստանէն, Չինաստանէն, Ռուսաստանէն եւ շատ մը ուրիշ — «աստան»ներէ եկած իրեն-պէսներ : Այսինքն ո՛չ-Եանքիներ :

Օրէնքը խտրութիւն չի դներ : Զեռքէդ գործ մը կուգա՞յ — օ՛ն, անդր յառաջ :

Բայց, երբ կարգը կուգայ խափշիկին, խտրական ոգի կոչուած դեւը՝ փողոց կ'ելլէ իր ազուաի կերպարանքով :

Հարաւային նահանգներուն մէջ, խափշիկը աւելի քիչ յարգ ունի քան Սպիտակին կատուն :

Խափշի՞կ ես — քուէ չես կրնար տալ : Խափշի՞կ ես — չես կրնար Սպիտակին քաղը տուն գնել : Խափշի՞կ ես — տղադ ու աղջիկդ չեն կրնար համալսարան մտնել — որովհետեւ «չկրցան պատասխանել թէ զարեջուրի զաւաթին գլուխը քանի պղպջակ կայ» : Խափշի՞կ ես — չես կրնար Սպիտակին ճաշարանը ոտք կոխել : Խափշի՞կ ես — չես կրնար Սպիտակին հանրակառքով ճամբորդել : Խափշի՞կ ես — չես կրնար ձեռքերդ Սպիտակին յատկացուած լուացարանը մաքրել : Աչքդ բա՛ց ու կարդա՛, նայէ՛ ինչ կ'ըսէ պատը — «Ճերմակ այրերու լուացարան, Ճերմակ կիներու լուացարան, խափշիկ այրերու լուացարան, խափշիկ կիներու լուացարան» :

Այս է պատկերը խաղաղութեան ատեն :

Բայց, երբ թշնամին — երէկ, սեւ շապիկով, վաղը կրնայ հագած ըլլալ կաս-կարմիր կամ դեղ-դեղին շապիկ — Ընքըլ Սեմին դուռը կոտրելու փորձ կատարէ, ա՛լ հարցնող փնտռող չկայ թէ Սե՞ւ ես թէ Ճերմակ :

— Հրացանդ ուսդ, քալէ՛... Ճերմակ, սեւ կուշտ կուշտի պիտի կռուիք, հայրենիքը վտանգի, մէջ է... Շատ մի՛ խօսիք, քալեցէ՛ք...

Գիտե՛մ, գիտե՛մ, վերջերս նոր օրէնք մը մշակուեցաւ — խափշիկ ու Սպիտակ իրարու հաւասար են, նոյնիսկ Հարաւի նահանգներուն մէջ : Բայց, գիտեմ նաեւ թէ այդ օրէնքը, տակաւին, խորդուբորդ քարերու կը զարնուի ու շատ նամբայ ունի կտրելիք :

Ի՞նչպէս կարելի է ներդաշնակութիւն հաստատել ա՛յս խտրական ոգիին եւ Սահմանադրական օրէնքով սահմանուած հաւասարութեան միջեւ :

×

Էջմիածնական թեմը եկեղեցի մը պիտի շինէր Քէմպրիճի ամէնէն ազնուապետական թաղամասին մէջ :

Գետինը գնեցին, յատակագիծը պատրաստեցին, կորկոտը հաւաքեցին : Նոյնիսկ, սկսան հողը փորել :

Յանկարծ, բողոք՝ դրացի Եանքիներէն, որոնք վերէն վար կը նային ո՛չ-Եանքիներուն վրայ : Զտեսութիւն :

Դատ, դատարան : Արդարամիտ Ատեանը իրաւունք տուաւ Հայերուն եւ իրաւունք չտուաւ Եանքիներուն : Կարծեմ, ըսել ուզեց.

— Շինուելիքը եկեղեցի է, գինետուն չէ...

Եկեղեցին, հոյակապ շէնք մը, այսօր, իր գմբէթով կը տիրէ Դրացի մեծապատիւներու պարտէզներուն եւ տուներուն :

Ի՞նչպէս կարելի է հաշտեցնել «հինեբու» այս օտարատեցութիւնը հաւասարութեան սկզբունքին հետ, որ հիմնաքարն է Ամերիկայի ազատամիտ օրէնքներուն :

×

1952ին, երբ ընտրական պայքարը տեղի կ'ունենար, փոխ-նախագահութեան Հանրապետական թեկնածուն, Րիչըրտ Նիքսըն, համակարծիք գտնուեցաւ հոսանքի մը հետ, որ չէր կրնար հանդուրժել որ Հայերն ու Հրեաները բնակարան գնէին Ուոշինկթընի այսինչ աղայական թաղամասին մէջ :

Հրեաները ալ բողոքեցին, մենք ալ բողոքեցինք : Նիքսըն կարկտան պատասխանով մը գոհացաւ :

Ի՞նչպէս կարելի է բացատրել Նիքսընի տարօղութեամբ մէկու մը — եւ ուրիշ Նիքսըններու — այս մտայնութիւնը երկրի մը մէջ, ուր քաղաքացիին ազատութեան սկզբունքը արքայաբար կ'իշխէ :

×

Հիմա անցնինք անկարեւորներուն :

Ամերիկայէն աւելի գործնական երկիր ո՛չ կայ, ո՛չ ալ պիտի ըլլայ : Այնքան մը «Ամերիկացի»ութիւն ալ ինձմէ, անարժանաբար :

Բայց տեսէք ի՛նչ անգործնական բաներ կան :

Ամերիկայի մէջ, երկաթուղիի կայարանին անունը տեսնելու համար ... հեռադիտակի պէտք ունիս : Կառամատոյցին երկու եզերքները, միայն երեքական անգամ մեծ գիրերով, կ'երեւայ կայարանին անունը : Տեսար, լա՛ւ, չտեսար՝ վիճակդ ցաւալի է : Մանաւանդ եթէ չլսես — կամ չհասկնաս — պաշտօնեային տուած անունը. — Փուֆիփի՛յ...

Ինչո՞ւ :

Փողոց մը կ'ունենայ, ընդհանրապէս, չորս անկիւն, իսկ իւրաքանչիւր անկիւն երկու կողմ : Կը սպասես — Եւրոպայէն եկած «խեղճ» մը ըլլալով — որ այդ ութ երեսներուն վրայ ութ անուններ կարդաս :

Զկայ որ կարդաս : Միայն մէկ անգամ կայ, այն ալ մայթին անկիւնը հաստատուած ձողի մը վրայ՝ մանրադիտական տառերով :

Ինչո՞ւ :

Նպարավաճառը իր գետնախնձորն ու լոլիկը, իր սոխն ու սխտորը եւ իր պըտուղները կը ծախէ մասնաւոր ամաններու, տոպրակներու մէջ : Անէն քան քանի մը մէջ է որ կը ծախուի : Քանի մը մէջ որ կը փաթթուի — եւ քանի՛ անգամ — յանձնորդին յանձնուելէ առաջ :

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԲԱՐԵԿԱՄ ԷՄԻԼ ՎԵՐՀԱՐՐՆ

Պելժիան փոքր երկիր է, բայց մեծ արուեստագէտներ, գրողներ ու մտածողներ է ծնել՝ Ռեմպրանտ, Ռուբենս, Վան Տէյկ, Շ. տը Քոսթեր, Վերհարըն, Մեթերլինկ: Պելժիայի մասին խօսելիս Վերհարըն Բրուսովին ասել է. «Դա գեղեցիկ երկիր է, Բրուսով: Մի ասէք, թէ նա փոքր է: Պատմութիւնը նրան մեծ է դարձրել: Իւրաքանչիւր թիզ հողը նրա մէջ տասն անգամ աւելի մեծ է, որովհետեւ լցուն է պատմական յուշերով»:

Վերհարընի հայրենասիրական, ցասումնալի երգերը լի են ատելութեամբ, զայրոյթով դէպի օտար նուաճողները, ճնշողները: Այդ մեծ հումանիսթն ու բանաստեղծը տեսաւ այն մեծ ողբերգութիւնը, որ ապրեց հայ ժողովուրդը 19րդ դարի վերջին ու 20րդ դարի սկիզբին եւ Անաթոլ Ֆրանսի, Ռոմէն Ռոլանի, Հանրի Պարպիւսի, Գէորգ Պրանտէսի եւ 20րդ դարի այլ առաջաւոր գրողների, գիտնականների, հասարակական ու քաղաքական գործիչների հետ միասին իր ձայնը բարձրացրեց ի պաշտպանութիւն հայ ժողովրդի:

Ոչ միայն իր ելոյթներում, յօդուածներում ու կոչերում, այլեւ իր բանաստեղծութիւններում ու պոեմներու նա արձագանգել է հայ ժողովրդի ծանր տառապանքներին: Խօլական ոճիրներով լի այն սպանդը, որ կազմակերպում էին Գերմանիան ու Թուրքիան, դառնօրէն ցնցեցին մեծ բանաստեղծին: Գերմանա-թուրքական հրոսակների դէմ նա շանթահարող տողեր գրեց:

1916 թուականին լոյս տեսաւ Էմիլ Վերհարընի «Ռազմի կարմիր թեւերը» պոեմների ու բանաստեղծութիւնների ժողովածուն: «Աղաղակ» բանաստեղծութեան մէջ Վերհարընը գրում էր.

Սա աղաղակն է մեր օրերի,
Որ սլանում է անհունօրէն աշխարհից
աշխարհ՝
Ատելութեամբ լի ...
... Նա հեծեծանքներով ու վշտով
անսահման
իջնում է դանդաղօրէն Հայաստանին
արիւնոտ,
Ծուատում Մուշն ու Էրզրում, Սղերդ,
Պիթլիսն ու Վան ...

Իր պոեմներից մէկում Վերհարընը նկարագրում է այն հրէշաւոր վայրագութիւնները, որ տեղի էին ունենում Պելժիայում, Լեհաստանում եւ Հայաստանում: Սարսուռ են յառաջացնում բանաստեղծի այն տողերը, որ վերաբերում են Արեւմտեան Հայաստանում տեղի ունեցող իրադարձութիւններին:

«Օր-օրի ետեւից, եղերական արշալոյսերին ու վերջալոյսերին,— գրում է Վերհարըն,— ամենուրեք մոլեգին մռնչում է միեւնոյն մրրիկը եւ Հայաստանում, եւ Լեհաստանում, եւ Պելժիայում, մրրիկ, որի կատաղութիւնը դաժանօրէն հրահանգուած էր նախօրօք, մրրիկ, որի սոսկումը չափուած ու ձեւուած էր վերաւոր»:

Էմիլ Վերհարըն ծանօթ էր հայ մտաւորականութեան որոշ ներկայացուցիչներին, որոնց օգնութեամբ նա ուսումնասիրում էր հայ գրականութիւնն ու արուեստը, յատկապէս հին ու նոր շրջանի հայ բանաստեղծութիւնը: Վերհարընի հին ու լաւ բարեկամներից էր Արշակ Չօպանեանը:

Ծանօթանալով Փարիզում, 1904 թուականին Փիէր Քիյեարի յառաջաբանով հրատարակուած Արշակ Չօպանեանի «Կեանք ու Երազ» բանաստեղծութիւնների ֆրանսերէն ժողովածուին, Էմիլ Վերհարըն հիացմունքի հետեւեալ նամակն է ուղարկում նրան.

«Թանկագին պոետ,

Հրճուանքով կարդացի ձեր բանաստեղծութիւնները: Դուք բազմազան էք, հրաբորբոք, հզօր, հեզահամբոյր, վըշտատանջ, լիրիկական, եւ մեր մայր Հայաստանի մասին ձեր գրած պոեմներն ունեն բարձր ու ողբերգական վեհութիւն:

Դուք ինչքա՜ն էք մոռացնել տալիս գեղեցիկ տողեր նրբահիւսողներին եւ անհասանելի կատարելութեան ձգտող տաղանդներին:

Որքան աւելի վսեմ է տեսնել ձեր հոգու փոթորիկը, քան թէ հմուտ ու ճարտար մատներով գործուած մի սիրուն աշխատութեան հետաքրքրաշարժ տեսարանը: Դուք ազգի զաւակն էք, նրանք՝ կրթութեան ներկայացուցիչները: Շնորհակալ եմ, որ ինձ խանդավառեցիք: Էմիլ Վերհարըն»:

Երբ առաջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակ Գերմանիան գրաւեց Պելժիան, Էմիլ Վերհարըն իր կնոջ հետ տեղափոխուեց Փարիզ: Այդ տարիներին էլ աւելի ընդլայնուեց Վերհարընի շփումը հայկական մտաւորական շրջանակների հետ: Յաճախակի հանդիպում էին Արշակ Չօպանեանն ու Վերհարըն եւ երկար, շատ երկար զրուցում իրենց ոտնահարուած ու յօշոտուած հայրենիքների՝ Պելժիայի ու Հայաստանի մասին:

Չօպանեանի նոր գրքի համար գրած յառաջաբան-նամակում Վերհարըն նրբօրէն նկատել է. «Ձեր գործն զգայնութեամբ ու երեւակայութեամբ է համակուած, սիրելիդ իմ բանաստեղծ, եւ ձեր երկիրը ձեր մէջ կը շնչէ: Դուք թարգմանեցիք շատ ժողովրդական երգեր ու շատ քերթուածներ, զոր հայ ժողովուրդը՝ եղերական օրերու մէջ կրկնելով, նուիրագործած է: Դուք գիտէք անոնց մէջ պարփակուած անձկութիւնն ու յուսաբեկութիւնը, ինչպէս որ ծանօթ էք ինչ-ինչ սիրոյ տաղերու քաղցրութեանը: Չկայ ձեր ազգին վերաբերող բան մը, զոր դուք իւրացուցած չըլլաք, այնպէս, որ մենք ձեր ձայնին մէջ կը լսենք ամբողջ ժողովուրդ մը, որ կը խօսի, կը սիրէ, կը տառապի, կ'ողեւորի, առանց, սակայն, երբեք մեռնելու»:

Պատերազմի ժամանակ Վերհարըն յաճախակի հրապարակային ելոյթներ էր ունենում գերմանական ռազմամոլների՝ Պելժիայում կատարած աւերածութիւնների, գազանութիւնների մասին: Իր այդ ելոյթներում նա միշտ անդրադառնում էր Արեւմտեան Հայաստանի կոտորածներին: «Հայաստան ու Պելժիա, եղերաբախտ ու անմահ ...», կրկնում էր նա: Մահուանից մի քանի օր առաջ Վերհարըն իր «Ռազմի կարմիր թեւերը» գիրքն ուղարկում է Չօպանեանին հետեւեալ մակագրութեամբ.

«Բարեկամ եւ պոետ Ա. Չօպանեանին, այն հաճոյքի համար, որ վայելեցի մի քանի անմոռանալի ժամեր անցկացնելով նրա յարկի տակ»:

Էմիլ Վերհարընի ողբերգական մահը մեծ արձագանգ գտաւ աշխարհի բոլոր ծայրերում: Ծանր կսկիծ է ապրում հայ մտաւորականութիւնը իր ազնիւ բարեկամի կորստի համար: Հայ մամուլի էջերում տասնեակ յօդուածներ են տպագրւում: Յուշերով հանդէս է գալիս Արշակ Չօպանեանը: «Մեծ բարեկամ մը կորսնցուց մեր ազգը,— գրում է Չօպանեանը:— Վերհարըն աւելի քան երբեք ջերմ ու սիրալիր համակրող էր դարձած մեր ազգին ու դատին, «Արեւելքի Պելժիայի» դատին: Տիեզերահռչակ անձնաւորութիւն մըն էր ան. իր հիացողները բազմաթիւ էին Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Ամերիկայի, Իտալիայի, Ռուսաստանի, Գերմանիայի մէջ, հակառակ իր բռնած որոշապէս հակագերման դիրքին ... Իր քերթուածներէն մէկուն մէջ («Աղաղակը») ինչքան զօրաւոր կերպով յիշատակած էր Հայաստանը, ես յոյս ունէի, որ ան քիչ յետոյ պիտի մղուէր գրել ամբողջ քերթուած մը ի պատիւ մեր հինաւուրց հայրենիքին: Պատերազմին աւարտելուն՝ հաշուեյարդարութեան ժամուն, այդ մեծանուն ու մեծասիրտ մարդը կրնար ու սիրով պիտի ուզէր օգտակար ըլլալ մեր դատին: Ողբանք այս մահը, եւ մեր նահատակուած արենակից մտաւորականներուն յիշատակին հետ՝ դառնասուգ յարգանքով պաշտենք այս մեծ քերթողին, մեծ հայրենասէրին ու մեծ բարի մարդուն յիշատակը»:

Հայ բանաստեղծներից Վերհարընի անուան հետ յաճախակի հոլովել են Յ. Յակոբեանի, Ե. Չարենցի, Սիամանթոյի, Վարուժանի անունները: Բայց դրանցից Վերհարընի պոեզիայի ոգուն, բանաստեղծական մտածողութեանը ամէնից մօտ է Սիամանթօն:

Հայ պոեզիայի մէջ բացառիկ տեղ ունի Դ. Վարուժանը: Նա եղակի այն հայ բանաստեղծներից է, որ կարողացաւ 20րդ դարի համաշխարհային պոեզիայի նուաճումները վարպետօրէն ընկալել ու ինքնատիպ ստեղծագործութիւններով, պատկերների իր նորաստեղծ ձուլուածքով հասնել այնպիսի վսեմ բարձրութեան, որ իր պայծառ անունը գրեց նորագոյն պոեզիայի մեծագոյն վարպետների կողքին, վարպետներ, որոնց գրականութիւնը արժանի է յատուկ ուսումնասիրութեան: Երբ 1958 Փետրուար 9ին Կանի Համալսարանում մեծ հանդիսութեամբ բացուեց Դ. Վարուժանի յուշատախտակը, այդ հանդէսին ելոյթներ ունեցան եւրոպացի մի շարք նշանաւոր գրողներ, քննադատներ, գիտնականներ: Սորպոնի Արեւելեան լեզուների դպրոցի Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտին իր ելոյթում ասաց. «Վարուժանի տեղը համաշխարհային գրականութեան մէջ այնքան հեռու չէ այն տեղից, որ զբաւում է նրա նախորդ եւ Կանի այս նոյն համալսարանն աւարտած Էմիլ Վերհարըն»:

Ահա այդ «համայն մարդկութեան բանաստեղծը» ճակատագրի բերումով դարձաւ հայ ժողովրդի դառն օրերի սրտագին բարեկամը, ազատագրութեան համար մարտնչող գալիք սերունդներին թողնելով իր ոգեշնչող պայծառ անունն ու գործը:

Էմիլ Վերհարընի բանաստեղծութիւնները գեղեցիկ թարգմանութիւններով հայ ընթերցողի սեփականութիւնն են դարձրել Յ. Յակոբեանը, Վ. Տէրեանը, Ե. Չարենցը, Ա. Չօպանեանը, Կ. Զարեանը, Ռ. Զարդարեանը եւ ուրիշներ: Նոր շրջանում յաջող թարգմանութիւններով հանդէս են եկել Ս. Տարօնցին, Վեսպերը, Պ. Սեւակը, Գ. Էմինը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՅՈՎՀԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒԶԵՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ ԺԱՆ ԼԸՔԱՆԻՒԷ

Ցարդ որոշ չէ թէ Կոլի թեկնածութեան պարագան: Ներկայիս չորս պաշտօնական թեկնածութիւններ կան հրապարակի վրայ: Աջերու թեկնածու՝ Ժան-Լուի Թիքսիէ Վինեանքուռ, ձախերու թեկնածու՝ Ֆրանսուա Միթրան, եւ կեդրոնի թեկնածուներ՝ Մարսիլհասի եւ Ժան Լըքանիւէ:

Ստորեւ կը ներկայացնենք կեդրոնի

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

Խնամակալուհին Երանուհու աջ կողմը նստեց նստարանի վրայ, մինչդեռ իշխանն ու Գողթունի աթոռներ առած, նըրանց դէմը բազմեցան:

Նստած խօսում էին անկարեւոր եւ օտար նիւթերի վրայ. ընտանեկան երեկոյթ կլուբում, թատրոն, Տումանի կարգադրութիւնը: Երբ նրանք կը խօսէին, մի վրացի մուրացիկ կին՝ կարկատաններով ծածկեալ, կեղտոտ մի զգեստ հագած, գրկում մի երեխայ, խիտ եւ խռիւ մազերից սքօղեալ սեւ աչքերով՝ ցաւագին նայելով, մօտեցաւ ողորմութիւն խնդրելու: Երանուհի այս տեսնելով, իսկոյն խնդրեց խնամակալուհուց փողի քըսակը, եւ մի հինգ ռուպլիանոց ամաչելով ու կարմրելով՝ մատոյց մուրացկանուհուն: Երբ այս վերջինը երեսը խաչակնքելով շնորհակալութեան աղօթք եւ օրհնէնք կը փսփսար, իշխանը ժպտելով եւ զգացուած՝ քաղաքավարի ընտանութեամբ ասաց Երանուհուն:

— Որքան բարի եւ ողորմասիրտ էք, օրիորդ ... — Ու յետոյ Գողթունուն դառնալով յարեց.

— Չեմ զարմանար օրիորդի առատաձեռն բարերարութեանը. նա դրանով ապացուցանում է ո՞ւմ դուստրը լինելը:

Գողթունի ուսերը բարձրացնելով, գըլուխը խոնարհեցուց, եւ ձեռքերը բացարաւ, իբրեւ թէ ասել կամենար մի կեղծ համեստութեամբ, թէ ինչ մեծ բան, մեր ամենիս պարտքն է այդպէս վարուել, ես անարժան եմ ձեր գովեստին:

Թէպէտ մի որեւէ մուրացկան աղքատի հինգ ռուբլի ողորմութիւն տալը սովորութիւն չէ եղած, եւ գուցէ շատ յլ ցուցամոլութիւն դատէին տեսնողները, բայց ով որ լաւ ճանաչէր Երանուհուն եւ նրա բնականէն ողորմած սիրտը, իսկոյն կ'ըմբռնէր, որ նա հինգ ռուբլին շնորհեց ոչ միայն մուրացկանին, այլ մի թշուառ մօր, յիշելով իր դժբախտ հանգուցեալ մօրը, որ իրօք նրանից շատ աւելի թըշուառագոյն էր բոլորովին մի տարբեր վիճակի մէջ: Եւ այդ չնչին ողորմութեամբ, կարծես, ուզում էր բողոքել մարդոց թշուառութեան դէմ, մի չնչին յարգանք եւս մատուցանելով իր սիրելի մօր յիշատակին: Իսկ մարդիկ, այդ բարի վարմունքը (բարերար աղա) հօրից ժառանգած համարեցին:

Սեպտեմբերի վերջերում երեկոները շատ ցուրտ կը լինին: Ցերեկի քաղաքի մէջ տիրած բարեխառն եւ գաղջ օդը՝ արեւու մայր մտնելուց յետոյ՝ տեղի կը տայ շրջակայ լեռներից իջնող սառնութեան. ուստի իւրաքանչիւր ոք կը փութայ տուն վերադառնալ բաց ախորժակով, ուր տաք թէյը իրեն կը սպասէ:

Գողթունի իր ընտանիքով նոյնպէս պատրաստուեցաւ վերադառնալ տուն, կրկին եւ կրկին խնդրելով իշխանից, որ զիրենք պատուէ իր այցելութեամբը: Իշխանը լսելով Գողթունուն, տեսնում էր նաեւ Երանուհու երեսին անտարբեր սառնութիւնը: Տխուր քաղաքավարութեամբ շնորհակալ եղաւ, խոստանալով որ առաջին առթիւ կը փութայ օգտուել այդ հըրաւէրից, եւ կուգայ անձամբ մատուցանել իր յարգանքն ու համակրութիւնը: Այս խօսքերը արտասանեց շեշտելով եւ վարանմամբ՝ կրկին Երանուհու երեսը նայելով, որ զգալի կերպիւ եւ ծանրութեամբ խոնարհեցնում էր: Իշխանը մի երկու վհատեալ քայլեր անելուց յետոյ թոյլ կերպով գլուխը ծռեց, առանց այս անգամ խթանները միմիանց խփելու, այդ երաժշտութիւնը անհամաձայն էր սրտին տխրութեան հետ:

Եւ երբ Գողթունի ցած ձայնով կը յայտնէր Երանուհուն իր դժգոհութիւնը իշխանին արած սառն ընդունելութեան մասին, արդէն նա իր սպիտակ ձիուն վըրայ շտապով հեռացել էր այն տեղից:

Դ.

Այդ երեկոն Երանուհուն համար շատ յուզեալ եւ տխուր անցաւ, ինչպէս շատ անգամ: Հայրը տանից դուրս էր գնացել ըստ սովորութեան, թէյ խմելուց յետոյ. իսկ նա մնալով առանձին իր խնամակալուհուն հետ, չէր կարողանում մինչեւ իսկ լսել նրա միակերպ, այլ բարի սըրտից բխած մխիթարական խօսքերը, որ սովորութիւն ունէր մի ձայնի վրայ արտասանել: Գիշեր բարի մաղթելով նրան, գնաց ու սենեակը առանձնացաւ. եւ անկողին մտնելով, առաւ իր պաշտելի հեղինակին՝ Շէյքսփիրի մի հատորը եւ սկսաւ կարդալ: Դիպուածով բացել էր այն էջերը, այն հրաշալի տեսարանը, ուր Լիր թագաւորը ճանաչում է վերջապէս իր սիրելի եւ անձնուէր դստեր՝ Կորտելիային, եւ գնահատելով նրա որդիական սէրը, օրհնում է նրան եւ լալիս: Հրաշալի ողբերգութեան այդ պատկերը միշտ խորին եւ բուռն տպաւորութիւն թողած էր նրա վրայ: Բայց այս անգամ անհուն մէջ եւ տարօրինակ հոգեկան յուզմանց դառնալով, աւելի ուժեղ զգաց այդ տպաւորութիւնը, աւելի յափշտակիչ եւ վառ գոյներով հանդիսացան իր երեւակայութեան առջեւ, համակրելի եւ հայրասէր դիւցազնուհուն զոհաբերութիւնները, զրկանքները եւ հոգսերը:

Պ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(12 Շար.)

թեկնածուներէն՝ Ժան Լըքանիւէ, որ իր տեսակէտները կը պարզէ «Օռոռ»ի աշխատակից Սերժ Կոուսարի: Յաջորդով նոյն աղբիւրէն քաղելով պիտի ներկայացնենք Թիքսիէ – Վինեանքուռ, Միթրան, եայլն :

Ժան Լըքանիւէի թեկնածութիւնը շատերու համար կը նպաստէ տը Կոլին, աւելի բաց խօսքով, ըսուեցաւ թէ «տը Կոլ խաղը կ'ընէ»: Այս երեւոյթը կայ այն պատճառաւ թէ երբ կեդրոնը ունենայ բազմաթիւ թեկնածուներ, առաջին շրջանին իսկ ձայները կը բաժնուին եւ երկրորդ շրջանին համար կ'ապահովեն տը Կոլի կամ կոլիստ թեկնածուին յաղթանակը :

Լըքանիւէ ցարդ ծանօթ էր իբրեւ նախագահը Ժողովրդական Հանրապետական Շարժում (ԷՄ ԷՌ ՓԷ) կուսակցութեան : Երբ թեկնածու եղաւ, հրաժարեցաւ նախագահի իր պաշտօնէն, «վեր մնալու համար կուսակցութիւններէն »: Հետեւեալ ձեւով կը բացատրէ իր թեկնածութեան պատճառը .— « Հիմը ընկերային, պիտի ըսեմ նոյնիսկ ֆիզիքական իրողութիւն մը կայ, որ խորապէս արմատացած է Ֆրանսայի կարծիքին մէջ: Այս իրողութեան անունն է՝ կեդրոնը: Մեր հայրենակիցներուն մէջ միլիոնաւորներ կան, որոնք, Դեկտեմբեր 5ին, ոչ կոլիստ թեկնածուին համար կ'ուզեն քուէարկել, ոչ ալ այն թեկնածուին, որ ուզելով Ձախը ներկայացնել, Համայնավար կուսակցութեան հովանաւորութիւնը կը վայելէ : Այս միլիոնաւորները մենատիրական եւ սերտօրէն ազգայնական իշխանութիւն չեն ուզեր : Իրենց համար ծայրայեղութիւնը ֆրանսական չէ : Դեմոկրատներու կեդրոնը, ցարդ ոչ ամբողջական, բայց կազմակերպուած պատկերն է այս մեծ ընտանիքին, որ ազգին սիրտն ու զանգուածը կը կազմէ : Այդ պատճառաւ, միշտ խորհած է որ ներկայ պէտք է ըլլայ նախագահական ընտրութեան մէջ կամ իր իսկ թեկնածուով կամ իր տեսակէտները ներկայացնող թեկնածուի մը զօրավիգ կենալով :

Անդրադառնալով նախագահ տը Կոլի քաղաքականութեան, կեդրոնի թեկնածուն կը շեշտէ .— « Եթէ Զօր. տը Կոլ ընդունելի քաղաքականութիւն մը վարած ըլլար, որեւէ պատճառ չէինք ունենար իրեն դէմ ելլելու: Չենք մոռնար այն անգին ծառայութիւնները, զորս ըրած է երկրին վերջին աշխարհամարտին: Կը յարգենք ինչ որ կը խորհրդանշէ: Յարձակողական չենք: Պարկեշտօրէն ջանացինք հետը աշխատիլ 1958էն ետք: Համբերութեամբ փորձեցինք Ե. Հանրապետութեան քաղաքականութիւնը փոխել, կառավարութեան ներսէն : Դժբախտաբար, երկար ամիսներէ ի վեր, կ'անդրադառնանք, որ մեր բարի կամեցողութիւնը անօգուտ է : Նախագահ տը Կոլի վերջին մամուլի ասուլիսը կը փաստէ թէ իր հիմնական տեսակէտները, զորս վնասակար կը նկատենք երկրին համար, անդառնալի են: Պէտք է ընդունիլ: Ներկայ վարչակարգին ողբերգական ձախողութեան փաստ մըն է: Արդի մեծ երկիրներէն այն երկիրն ենք, որ բարգաւաճման ամէնէն փոքր համեմատութիւնն ունի : Այս նուաստացումը սարսափելի է : Այն երկիրն ենք որ վերջին եօթը տարիներու ընթացքին, ապրուստի մակարդակի ամէնէն բարձր յաւելումը ունեցաւ : Մեր յապաղումը ողբալի է բոլոր կենսական մարզերուն մէջ եւ կը մեծնայ: Բնակարանի խնդիրը օրէ օր անլուծելի կը դառնայ այնպիսի պահու մը՝ երբ յետ–պատերազմեան սերունդները ամուսնութեան տարիքին հասած են: Նոյն նկատողութիւնը դպրոցական հարցին համար, ամէն տեղ դասախօսի, ուսուցիչի, դըպրոցի պակաս ունինք : Նոյն նկատողութիւնը առողջապահական եւ ընկերային հաւաքական կազմածներուն համար : Դէպի գիւղացիական ողբերգութիւն մը կ'երթանք, որովհետեւ ինչ որ Ե. Հանրապետութիւնը խոստացած էր, պատրանք մը, երազ մը մնաց :

Եւ Լըքանիւէ կը շարունակէ .— «Եթէ Ֆրանսա առանձին ըլլար աշխարհի վրայ ... բայց, փա՛ռք Աստուծոյ, աշխարհ կը բարձրանայ եւ կը մեծնայ մեր շուրջը : Արդ, տը Կոլ կը քանդէ Հասարակաց Շուկան: Կը քանդէ Եւրոպան, մինչ ան կը քալէր դէպի ազատ ազգերու միասնականութիւնը: Կը մսխէ մեր ելմտական հարստութիւնները յետամնաց, սնափառ եւ անօգուտ հիւլէական ուժ մը ստեղծելու եւ մեր տարադրամները բաշխելու համար երկիրներու մէջ, որոնք մեծ մասով ողբալի կերպով կը ծախսեն մեր դըրամը: Բայց մեր արեւելեան սահմանին վրայ, դաշնակցային Գերմանիան եւրոպական ազգն է, որ ամէնէն արագ կերպով կը յառաջանայ բոլոր մարզերուն մէջ : Իրեն արգիլած ենք միացեալ Եւրոպայի յոյսը: Ուրեմն, ուրո՞ւ պիտի նայի: Միացեալ Նահանգներո՞ւն թէ Ռուսիոյ : Գերմանացիներուն մէջ, կ'արթնցընենք ազգայնականութիւնը եւ սեւ շուքեր: Դեկտեմբեր 5ին, կարեւոր խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարուի: Չենք ուզեր պայքարիլ անձի մը դէմ : Չենք ուզեր քանդել, կ'ուզենք շինել: Անհրաժեշտ է Ֆրանսացիներուն ներկայացնել երկու քաղաքականութիւն : Չենք գըրպարտեր, չենք սեւցներ : Ժողովուրդը ծանօթ պիտի ըլլայ մեր ծրագրին : Կ'ուզենք հաստատել իրական ժողովրդապետութիւն մը : Եւրոպացի ենք : Ատլանտեան Ուխտին կողմնակից ենք : Կողմնակից ենք տնտեսական վերածնունդին, Հասարակաց Շուկային, ստիպողական մեծ գործերու տրուելիք նախապատուութեան, ամբողջական ներումի, քաղաքական բոլոր բանտարկեալներու, ներգաղթողներու հատուցման : Անձնական ձեռնարկներու ազատագրումը կ'ուզենք, որ կը խեղդուի տուրքերու եւ վըճարումներու ճնշումին տակ : Ընդդիմութենէ աւելի, թեկնածութիւնս առաջարկութիւն մըն է»:

Լըքանիւէ չի ծածկեր թէ կը նախընտրէր Փինէի թեկնածութիւնը . «Ինչ կը վերաբերի ինծի, միտք չունէի ներկայանալու, որովհետեւ Սէն – Տամոնի քաղաքապետին համբաւն ու կողմնակիցները չունիմ : Միայն դատի մը մարդն եմ: Գաղափար մը ունիմ Ֆրանսայի մասին: Բաց, բարգաւաճ Ֆրանսա մը, որ ապագային կը նայի, կը խորհէի ծառայել իրեն՝ պայքարելով երէցի մը համար :Երբ բարեկամներս ըսին՝ ներկայացիր: Այո՛, ըսի անվարան, որովհետեւ տրամաբանական միակ լուծումն էր »:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՎԱՅՐԵՐ

Տարուէ տարի անճանաչելի ըլլալու աստիճան կը փոխուին Երեւանի մերձքաղաքային վայրերը :Մօտ ապագային Երեւանի մերձքաղաքային գօտին պիտի ընդգրկէ Սեւանի, Հրազդանի, Աբովեանի, Ապարանի, Աշտարակի եւ Էջմիածնի շրջանները՝ 240 հազար հեկտար ընդհանուր տարածութեամբ: Աւելցնենք, որ քաղաքներն ու գիւղերը այդ տարածութեան միայն տասը տոկոսը կը գրաւեն, իսկ մնացած տարածութեան վրայ փըռուած են անտառներ, պտղատու տարածութիւններ, այգիներ, բնական եւ արուեստական գետեր եւ լճակներ: Միայն հանգիստի համար կը յատկացուի 23.500 հեկտար տարածութիւն: Մերձքաղաքային գօտին պատկերացնելու համար բաւական է ըսել, թէ ան կը տարածուի Երեւանէն վաթսուն – ութսուն քիլոմեթր դէպի հիւսիս եւ հիւսիս – արեւելեան ուղղութեամբ, իսկ հարաւային, արեւելեան եւ արեւմտեան ուղղութիւններով՝ 15 – 20 քիլոմեթր: Մեծ տարածութիւն մը ուրեմն: Համեմատութեան համար յիշատակենք, որ Փարիզի մերձքաղաքային գօտիին շառաւիղը, համաձայն 1965ի նախագիծին, կը կազմէ 35 – 85 քիլմ. (քաղաքի կեդրոնէն), Պերլինի մերձքաղաքային գօտին՝ 45 – 70 քիլոմեթր, իսկ Ուաշինկթընինը՝ 30 – 35 քիլմ.:

Բնակչութեան հանգիստը կազմակերպելու տեսակէտէն աւելի բարենպաստ պայմաններու մէջ կը գտնուին մերձքաղաքային գօտիին հիւսիսային եւ հիւսիս-արեւելեան շրջանները: Միայն Ծաղկաձորի գեղատեսիլ վայրին մէջ կան բազմաթիւ ճամբարներ եւ առողջարաններ՝ 11 հազար երախաներու եւ պատանիներու համար :

Ամէնէն հաճելի հանգիստի վայրը անշուշտ Սեւանն է, մանաւանդ լիճին արեւելեան՝ Գիւնէ կոչուած ափը եւ Թերակղզին: Լիճին շուրջը գտնուող լեռները ափը կը պաշտպանեն հովէն եւ քամիներէն :

Օ՛ափոխ. հաճելի վայրեր են նաեւ Մարմարիկ գետին ձորը՝ Հանքաւանէն մինչեւ Հրազդան քաղաքը : Այդ շրջանը հարուստ է անտառներով, գետերով, ջրամբարներով, ունի լեռնային մաքուր օդ :

Երեւանէն 28 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի Հայաստանի նախաքրիստոնէական շրջանի լաւագոյն յուշարձաններէն մէկը՝ Գառնիի ամրոցը : Մանիշակագոյն եւ վարդագոյն լեռները, պատմական աւերակները, ճոխ բուսականութիւնը, համաչափ կլիման, կարեւոր նախադրեալներ են այն շրջանը վերածելու համար հանգիստի եւ օդափոխութեան գօտիի մը :

Կիրակի կամ տօնական օրերուն Երեւանցիները կրնան իրենց հանգիստը անցընել Հրազդանի մէջ եւ Մարմարիկ գետերուն ափերուն վրայ: Սեւանայ լիճին արեւմուտքը պիտի հաստատուին 7 – 8 քիլոմեթր երկարութեամբ լողափեր (փլաժ):

Օդափոխութեան հաճելի վայրեր են նաեւ Ապարանի, Բիւրականի, Թալինի եւ Աշտարակի շրջանները, որոնք, գտնուելով Արագածի մօտերը կամ անոր լանջերուն վրայ, ունին հարուստ անտառներ, արագահոս գետեր եւ պաղ աղբիւրներ :

Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նոյեմբեր 3էն սկսեալ, Մարսէյլի մէջ, (Աթըլիէ ՍԵԶԱՆ, 24 Ռիւ Փարատի) նըկարիչ Թորոսեան կը ներկայացնէ իր վերջին գործերը :

Ծանօթ քննադատներ գնահատելով իր արուեստը գրած են .— « Թորոսեան պաստառին կը վստահի իր երազները : Վասնզի գիտէ որ մարդուս խորը կայ մելամաղձոտութիւն մը, որ չարտայայտուիր : ... Գոյները, իրեն համար, ներքին պատգամի մը գործիքներն են, զորս կ'ուզէ միայն թելադրել դիտողին»:

Լիբանանէն Մարսէյլ, Թորոսեան միշտ իր տունն է, չի հեռանար Միջերկրականէն, եւ այդ ծովը որ իրն է, չէ՞ր նաեւ Աստղիկի օրօրանը ,կ'ըսէ ուրիշ մը :

Այս ցուցահանդէսին առթիւ, Շաբաթ իրիկուն, Նոյեմբեր վեցին, ժամը 21ին Ժան Շերփէն կը խօսի Հայկ. փորագրութիւնն ու փորագրիչները նիւթին շուրջ : Կը մասնակցի Սերժ Պօղոսեան :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵ.ԹՕՆԸ (63)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Ես չէի կրնար չարաչար գործածել Ժանն Վիլքենսոնի՝ յաճախորդուհիիս դէպի ինծի ցոյց տուած վստահութիւնը: Խօսել իր գործերուն մասին ուրիշի մը՝ պիտի նշանակէր թերանալ իմ ասպարէզիս սկզբունքներուն հանդէպ :

— Բայց քանի որ պիտի ամուսնանայ դուքսին հետ :

— Այդ ըսել չէ որ ամէն գաղտնիք տըրուած կրնայ ըլլալ անոր: Եւ մի մոռնաք, որ ես պարտականութիւն ունիմ մարդասպան մը գտնելու, եւ միեւնոյն ժամանակ ոստիկանական համբաւիս պատիւը պահպանելու :

— Ի՞նչ ըսել. ամէն մարդ իր գիտցած ձեւովը իր պատիւը պահպանելու կը ջանայ ...

ԳԼՈՒԽ 19

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆԸ

Այն այցելութիւնը, զոր մենք ընդունեցանք յաջորդ առաւօտ, ըստ ինծի, կը մնայ գործին ամէնէն անսպասելի կողմը:

Իմ սենեակիս մէջ ես կը յամենայի, երբ Փուարօ ներս սպրդեցաւ՝ փայլող աչքերով :

— Բարեկամս, այցելու մը ունինք :

— Ո՞վ :

— Մերթոնի մեծ դքսուհին :

— Անկարելի բան ... Ի՞նչ կ'ուզէ :

— Ընկերացէք ինծի եւ կը գիտնաք :

Աճապարեցի իրեն ընկերանալ, եւ միտանք հիւրանոցը : Դքսուհին փոքրակազմ կին մըն էր, չեշտուած քիթով մը եւ տիրապետող նայուածքով: Հակառակ իր լեցունիկ կազմին, ոչ ոք կրնար գեր համարել զինքը, եւ իր սեւ ու նորաձեւութենէ անցած հագուստին տակ՝ կարելի էր գուշակել թէ մեծ տիկին մը կար :

Իր ձեռքի ակնոցները տեսողութեան առջեւ տանելով՝ տիկինը դիտեց նախ զիս, ապա բարեկամս, եւ, խօսքը ուղղելով Փուարոյին, ջինջ այլ զսպուած տիրական եղանակով մը ըսաւ .

— Դո՞ւք էք Պ. Հերքիւլ Փուարօն :

— Ձեր ծառայականը, տիկին Դքսուհի: Եւ ահա բարեկամս՝ գնդապետ Հասթինկ, որ իր գործակցութիւնը կ'ընծայէր ինձ զանազան պարագաներու մէջ :

Տարիքոտ կինը գլխու թեթեւ բարեւ մը ետք տեղ գրաւեց աթոռի մը վրայ, որ կը հրամցնէր իրեն Փուարօ :

— Եկած եմ ձեր խորհուրդը առնելու շատ փափուկ խնդրի մը համար, պարոն Փուարօ, եւ կը խնդրեմ որ իմ այս այցելութիւնս բացարձակապէս գաղտնիք մընայ մեր մէջ :

— Անտարակոյս, տիկին :

— Լէյտի Եարտլին էր որ յանձնարարեց զիս ձեզի: Նկատի ունենալով իր ըսածները ձեր մասին եւ այն երախտագիտութիւնը որ ունի ձեզի հանդէպ, կը կարծեմ թէ միակ անձը դուք կրնաք ըլլալ փափաքիս գոհացում տուող :

— Տիկին, վստահ եղէք որ կարելին պիտի ընեմ, լաւագոյն կերպով ձեզ օգտակար ըլլալու համար :

Դքսուհին այնպիսի անկեղծութեամբ մը սկսաւ իր ցանկութիւնը պարզել, որ տարօրինակ կերպով յիշեցուց զիս Ժանն Վիլքենսոնը՝ Օթէլ Սավուայի այն յիշատակելի երեկոյթի ընթացքին :

— Պարոն Փուարօ, ամբողջ հոգիովս կ'ընդդիմանամ զաւակիս ամուսնութեանը՝ դերասանուհի Ժանն Վիլքենսոնի հետ:

Եթէ այս յայտնութեան վրայ Փուարօ զարմացում մը ունեցաւ, կրցաւ սակայն զսպել զայն, ու պատասխանեց .

— Կրնայի՞ք ինծի յայտնել, թէ ինչ կ'ակնկալէք ինծմէ :

— Դիւրին չէ պատասխանել ձեր այդ հարցումին : Այդ ամուսնութիւնը աղէտալի կրնայ ըլլալ զաւակիս համար :

— Կը կարծէ՞ք, տիկին :

— Բացարձակապէս համոզուած եմ անոր: Զաւակս աշխարհը լաւ չի ճանչնար, երազներու մէջ կ'ապրի: Ան հեռու կը մնայ իր դասակարգին պատկանող աղջիկներէ, թեթեւսոլիկ եւ անխելք համարելով զանոնք : Կ'ընդունիմ, որ Միս Վիլքենսոն, բացառիկ կերպով գեղեցիկ է ... եւ նոյնպէս ունի մարդիկ իրեն գրաւելու յատկութիւնը : Ան կախարդած է զաւակս: Կը յուսայի որ այս յիմարութիւնը անցողական կրնար ըլլալ, այդ կինը ազատ չըլլալուն հետեւանքով : Բայց հիմա, երբ իր ամուսինը մեռած է:

Դքսուհին չկարողացաւ անմիջապէս շարունակել, պահ մը կանգ առաւ, յետոյ տկար ձայնով աւելցուց .

— ... Անոնք երկուքը մտադիր են շատ կարճ ատենէն ամուսնանալու : Զաւակիս երջանկութիւնն է խնդրոյ առարկան : Պարոն Փուարօ, անպայման հարկ է արգիլել այդ ամուսնութիւնը :

— Տիկին, ես անարդար չեմ գտներ ձեր ցանկութիւնը, ըսաւ Փուարօ: Այդ ամուսնութիւնը բացարձակապէս մաղթելի չէ: Բայց ի՞նչ կրնամ ընել ես :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Եւ սակայն, դպրոցականները պայուսակ չունին իրենց գիրքերուն ու տետրակներուն համար :

Ինչո՞ւ :

Շատ մը շքեղ պանդոկներու — նոյնիսկ բնակարաններու մէջ — բաղնիքին ելեկտրական լոյսին կոճակը հաստատուած է ··· ձեղունը ուրկէ վար կ'իջնէ առասանը, զոր պիտի քաշես : Բայց, մինչեւ առասանին պոչը գտնես մութին մէջ, գլուխդ քանի մը անգամ աստին անդին կը զարնես ·

Ինչո՞ւ կոճակը դուռին աջը կամ ձախը չէ , պատին վրայ :

Ամերիկացին իր 50 – 60 – 80 էջնոց օրաթերթը կարդալ վերջացնելէ ետք, կը բռնէ կը նետէ մայթին եզերքը — հովին կեր — կամ փապուղիին քարափին վրայ :

Ինչո՞ւ աւելի շնորհքով բան մը չընեն :

Ամերիկացին պատառաքաղը կը զօրածէ աջ ձեռքով , իսկ ձախ ձեռքն ալ կը պահէ գիրկը, սեղանին տակ : Ու դանակի տեղ — կամ դանակաբար — կ'օգտագործէ պատառաքաղին եզերքը :

Ինչո՞ւ :

Ամերիկա ինչո՞ւ ասոր – անոր ցոյց կուտայ իր հիւլէական ուժի «վառարան» – ները եւ ինչո՞ւ առաջուց կ'ըսէ թէ այսինչ օրը մէկը «վեր» պիտի դրկէ :

Այս հարցումները ըրի Եանքի բարեկամի մը : Մարդը մտիկ ըրաւ եւ ըսաւ ·

— Իրաւունք ունիս ··· Օտարները շատ, սուր աչք կ'ունենան, կ'ըսեն ··· Ապրիք ···

Յետոյ, հարցարանս ներկայացուցի Չէքլէմպիչ գիւղացի Մոտոյին : Պատասխանեց ·

— Բարեկամ, հոս նայէ, եթէ դժգոհ ես մեր Ամերիկայէն, օդանաւին տեղը գիտես, ձեզ հոս պահող չկայ ···

Բայց, օդակայան վռնտուելէ առաջ հարցուցի ·

— Ինչո՞ւ աս ձեր Ամերիկան Թուրքին աչափ դրամ կուտայ, երես կուտայ ··· Չէքլէմպիի գիւղացի Մոտոն յիշեց որ Հայ էր : Վարդանի թոռ : Հառաչեց ու ըսաւ ·

— Ա՛տ ըսէ, ատ ըսէ ··· ի՛նչ գէշ բան է որ կ'ընէ աս մեր Ընքըլ Սեմը ··· հի՛չ իրեն չի վայլեր ···

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հ · Յ · Դ · տեղական կազմին նախաձեռնութեամբ, այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս · Պօղոս Պետրոս եկեղեցին

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
(Նահատակուած 1915ին)

ինչպէս նաեւ «Ս · Մինասեան» ենթակոմիտէութեան ողբացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաները ու ընկերները յարգելու համար անոնց յիշատակը :

Ծաղկեփունջերու զետեղումը պիտի կատարուի մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ :

×

Ալֆորվիլի Ս · Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ դիւանը կը ծանուցանէ թէ տեղւոյս հոգաբարձութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի, Ալֆորվիլի Ս · Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, ողբացեալ դպրապետ ՍՈՒՐԷՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ :

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

×

Լա – Թուր տիւ Փէնէն *Այրի Տիկին Մկրտիչեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի , այս Կիրակի Լիոնի Ս · Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, իր ամուսնոյն հանգուցեալ*

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգող ազգականները եւ բարեկամները :

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ «ՆՈԹՐ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏ»Ի ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

Մարսէյլի հայ գաղութին 33րդ Ուխտագնացութիւնը դէպի «Նօթր Տամ տը Լա Կարտ»ի սրբավայրը, տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի օր :

Նոյն օրը ժամը 9·30ին հանդիսաւոր Հայաստանեայց պատարագ եւ քարոզ :

Կը հրաւիրուի Մարսէյլի հայ ժողովուրդը :

ԱՅՑ

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ

Այս Երկուշաբթի, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ այց մը կազմակերպուած է Հ · Բ · Ը · Մ ·ի Մտաւորականներու դամբարանը, նախաձեռնութեամբ Հ · Բ · Ը · Մ ·ի Եւրոպայի յանձնաժողովին եւ մասնակցութեամբ Գրողներու Միութեան :

Հաւաքուիլ Պանթէօ – Փարիզէնի գերեզմանատան դրան առջեւ, Երկուշաբթի ժամը 4ին :

Հայ տարագիր մտաւորականութեան յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆըրանս – Քիւլթիւռ *կայանէն Վազգէն Կաթողիկոսի գահակալութեան տասնամեակ : Կը մասնակցին Տիկին Տօքթ · Արտէմիս Փօյաճեան, Պ · Պարէտ Բամպուքճեան եւ Լեւոն Իւթիւճեան :*

Ինչպէս նաեւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի եւ Սամուէլ Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարաններու աշակերտներու միացեալ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանպէկեանի :

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Arménie 1915
A GRENOBLE

Սալ տէ Քոնկրէ, *Շաբաթ Հոկտեմբեր 30, ժամը 21ին :*

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, տասներորդ տարեդարձն է գահակալութեան Ն · Ս · Օ · Տ · Տ · Վազգէն Ծայրագոյն Պատրիարքին եւ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց : *Այդ օր Ս · Էջմիածնայ եւ աշխարհի բոլոր Հայաստանեայց եկեղեցիներու մէջ կը մատուցուին հանդիսաւոր Ս · պատարագներ եւ կը կատարուին մասնաւոր աղօթք վասն արեւշատութեան Ամենայն Հայոց Հայրապետի եւ վասն անսասանութեան Հայաստանեայց առաք · Սուրբ եկեղեցւոյ :*

Փարիզի Ս · Յովհ · Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ եւս այս առթիւ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս · պատարագ եւ պիտի տրուի աւուր պատշաճի քարոզ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ Ծ · ՎՐԴ · ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

« Հայր Մեր»էն առաջ կը կատարուի հանդիսաւոր Հայրապետական Մաղթանք :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Ֆիլոր եւ Նուրանի (Սթանոզցի) Զոմէզեան եւ իրենց մօրաքոյրները՝ խամ եւ Լուսաբեր : Փնտռողն է իրենց քոյրը՝ Հռիփսիմէ Փէքմէզեան (ծնեալ Զոմէզեան) : Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել Կատարինէ Գասպարեանի , Պուրճ – համուտ, Պէյրութ, Լիբանան :

×

Շուշանիկ Գալուստի Յարութիւնեան կը փնտռէ Հրաչիկ Գալուստի Յարութիւնեան, ծնած 1912ին և կորսուած Բ · աշխարհամարտին : Տեղեկացնել Արովեան թիւ 44, 2րդ յարկ, 4րդ սենեակ Երեւան, Հայաստան(Խորհ · Միութիւն) :

×

Մկրտիչ Աբրահամեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Աբրահամ Մկրտիչի Աբրահամեան : Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել «Յառաջ»ին :

×

Ժիրայր Միքայէլի Սահակեան կը փնտռէ իր մայրը՝ Հայկանուշ : Տեղեկացնել «Յառաջ»ին :

×

Անդրանիկ Ղազանճեան (Հալէպէն ներգաղթած) կը փնտռէ իր հօրը՝ Գրիգորի եղբայրը՝ Յակոբ Աւետիսի Ղազանճեան, (ծնած Այնթապ) : Տեղեկացնել Ղազանճեանի, Նոր Արէշ 8 փողոց թիւ 62 , Երեւան, Հայաստան :

×

Խաչատուր եւ Թագուհի Գրիգորեան կը փնտռեն իրենց զաւակը Սամսոն Տատուրի Գրիգորեան, ծնած 1918ին, Սիսիանի շրջանի Շէնաթաղ գիւղը :

Գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Սեդրակ Խաչատրեանի Հօրել «Արմենիա», Երեւան, Հայաստան :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԸ

Փ Ա Ր Ի Զ

Շաբաթ (Հոկտեմբեր 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը , Place Saint-Sulpice

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ · ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ Կը խօսին ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԻ եւ Հ · Յ · Դ · Նոր Սերունդի Կեդր · վար–չութեան ներկայացուցիչը :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՖՐԻԿԵԱՆԻ ,
Հ · Յ · Դ · Նոր Սերունդի Նայիրի *պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ս · ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ ,*

Պ · ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագի քառեակը :
Կ'արտասանէ Ընկեր ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
Կ'երգէ ՕՐ · ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կէս գիշերին Եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Պ · ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին :

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով :

Օրուան խօսնակն է Ընկեր Գ · ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ
Մուտք 5 փրանք

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

Շաբաթ (Հոկտ · 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը(340 Պ · Շավ)
Հովանաւորութեամբ Հ · Յ · Դ · Շրջ · Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ինչպէս նաեւ Հ · Յ · Դ ·Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ · վարչութեան :

Կը նախագահէ՝ Ընկ · Ա · ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ · ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կը մասնակցին ·— Ալիս Շահմիրեան, *եւ* Սահակ Տէրոյեան :
Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր :
Հանդէսը կը սկսի յայտարարուած ժամուն

Վ Ա Լ Ա Ն Ս

Շաբաթ (Հոկտ · 30), երեկոյեան ժամը 20·30ին, քաղաքապետարանի սրահը , Թէաթր Միւնիսիփալ : *Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ · ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ*
Կը խօսին Ընկերներ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ ՓՈՄԻԷ (փոխ – քաղաքապետ)
Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Լ Ի Ո Ն

Կիրակի (Հոկտ · 31) կէսօրէ ետք ժամը 15էն ուշ գիշեր, Ազգ · Տան սրահը , 295 Ռիւ Պուալօ :

Կը նախագահէ Ընկ · ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ · ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Ուղերձ Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ·— Շաքէ Ղազարեան, Ալիս Ալթունեան, Հայկանոյշ Կէնճեան, (*արտասանութիւն*), Տիկին Կարապետեան, Պետրոս Շահնազեան, (*երգ*), *Նոր Սերունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ* Օր · Անժէլ Կարապետեանի : Յովհ · Պէրպէրեան (*նուագ*) : *Հանդէսէն ետք խնջոյք :*
Մուտքը ազատ է

Վ Ի Է Ն

Նախաձեռնութեամբ Անի *կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի :*
Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սերքլը Կաթոլիքի սրահը :
Կը նախագահէ Ընկ · Ա · ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ Կը խօսի Ընկ · ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին : կենդանի պատկեր : Երգ՝ Ասատուր Մաղաքեան *եւ Վ ·* Ռստիկեան : *Արտասանութիւն Հ ·* Զաքարեան, Յ · Մաթոսեան, Յարութիւն Այպիրեան : *Ուղերձ Ֆ · Կ ·Խաչի կողմէ :* Մուտքը ազատ է

Տ Է Ս Ի Ն

Շաբաթ (Հոկտ · 30) երեկոյ ժամը 20·30ին Հ · Յ · Դ · Տան սրահը :
Կազմակերպութեամբ տեղական կոմիտէին, մասնակցութեամբ «Լաղեան» խումբին, Նոր Սերունդին, Կապ · Խաչին եւ Հայ կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան :
Ներկայ կ'ըլլան Ֆրանսայի ընկերվարական անձնաւորութիւններ եւ քաղաքապետութեան ներկայացուցիչներ :
Կը նախագահէ Ընկ · ԱՒԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ Կը խօսի Ընկ · ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ·— Օր · Անժէլ Կարապետեան, *խմբերգ Նոր Սերունդի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ* Օր · Անժէլ Կարապետեանի, *կենդանի պատկեր : Պարեր Լիոնի եւ Տէսինի Նոր Սերունդի խումբերուն կողմէ : Արտասանութիւն ·*— Օր · Օր · Բրաբիոն Տապաղեան, Շաքէ Ղազարեան *եւ պատանի* Գառնիկ Սաղաթէլեան : *Լուսարձակում նկարներու :*
Մուտքը ազատ է

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ մէջ՝ Դեկտեմբեր 5ին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ · ԽԱՉԻ Մարսէյլի միջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին , Պար տիւ Կլոպ : *Խիստ կարեւոր օրակարգ, շրջանի վարչութեան բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի :*

ԿԱՊ · ԽԱՉԻ Պանկէօ –Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ · ժողովը այս Շաբաթ , ժամը ճիշդ 15ին ընկերուհի Պասմաճեանի բնակարանը, 95, Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, Քաշան : *Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ ·— Հ · Յ · Դ · Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի պարահանդէսը Մարսէյլի Ալհամպրա *սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 4ին :*

×

Ս · Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ ·— Հ · Յ · Դ · «Վարանդեան » կոմիտէն, ընդհ · ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :
Կարեւոր օրակարգ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գէորգեան Խաչիկ կամ Գէորգեան Քաջբերուն, կրնայ կոչուիլ նաեւ Զըլխատեան, մօրը անունը՝ Մուրատեան Նեկէր : Զինուոր եղած է ռուսական բանակին մէջ : Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել ·—Տիկին Զարուհի Գասոյեանի , 9 Պուլվար Քազապլանքա, Սէնթ–Անթուան , Մարսէյլ 15րդ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՇԱԒԱԹ 30 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 30 OCTOBRE 1965
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10448 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — No 10.448

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂՋՈ՜ՅՆ 75-ԱՄԵԱԿԻՆ

Եօթանասունհինգ երկարաձիգ տարիներու բեղուն ու հարուստ վաստակով բեռնաւոր, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այսօր գլուխը բարձր ու ճակատը բաց կը ներկայանայ համայն Հայութեան, որ ի սփիւռս աշխարհի,— Արարատեան դաշտէն մինչեւ արտերկրի խուլ անկիւնները ծուարած բազմութեանց ու բեկորներուն:

Երեք քառորդ դար առաջ է, որ Դաշնակցութիւնը կեանքի կոչուեցաւ իբրեւ կազմակերպուած ուժ՝ վերջ տալու համար հայ ժողովուրդի ստրկութեան եւ ստեղծելու՝ ազատ ու անկախ հայրենիք, իր պապերու պատմական հողերուն վրայ:

Ազատութի՜ւն եւ հող: Ասոնք եղան իր նշանաբանները իբրեւ գերագոյն նպատակ: Ու այդ նպատակին հասնելու իբրեւ միջոց ընտրեց զէնքը, յեղափոխութիւնը, անձնազոհութիւնը, մահը դիմագրաւելու վճռակամութեամբ:

«Մահ կամ ազատութիւն» կարգախօսը դրոշմեց իր սուրբ դրօշակին վրայ, որուն հովանիին տակ լեռ բարձրացան իր անթիւ ու անհամար ականաւոր ու համեստ, անուանի ու անանուն հերոսները՝ իրենց կարմիր արեան գնով ազատութիւն շնորհելու համար հայ բազմաչարչար ու տարաբախտ ազգին:

Դաշնակցութիւնը հարազատ զաւակն եղաւ Հայութեան, անոր ազգային ու քաղաքական բաղձանքներուն իսկական արտայայտիչը:

Դաշնակցութեան գաղափարականը — սեփական հայրենիքին մէջ ազատ ու անկախ ապրելու կամքը — ծնաւ հայ ազգին հետ, 1890էն դարեր առաջ, անյիշատակ թուականի մը: Ա՛յն օրը՝ երբ Հայկ դիւցազն իր լայնալիճ աղեղի մէկ նետով դիտապաստ գետին տապալեց ամենազօր բռնակալ Բէլը:

Այդ գաղափարականը դարերով իբրեւ լուսաշող փարոս առաջնորդեց հայ ժողովուրդը, անոր ներշնչեց տոկալու, դիմադրելու եւ չյուսալքուելու անսասան հաւատքն ու աննկուն կամքը:

Շնորհիւ իր յոյսի, հաւատքի ու կամքի անյաղթահարելի ուժին, հայ ժողովուրդը քաջաբար կուրծք տուաւ իր հայրենիքին վրայ անվերջ խուժող փոթորիկներուն եւ վերապրեցաւ, հասնելով մինչեւ մեր օրերը:

Հայաստանի հողը ռազմադաշտ դարձնող աշխարհակալ ազգերը ընդմիշտ անհետացած են երկրագունդի քարտէսէն: Սակայն կայ ու կը մնայ հայ ժողովուրդը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը 75 տարի առաջ համադրեց Հայութեան հայրենաբաղձ ու ազատատենչ տարրերը իր դրօշին տակ: Անոնց տուաւ հաւատոյ հանգանակ մը,— ազատութեան եւ անկախ հայրենիքի դաւանանքը: Հաւատարիմ մնաց այդ հանգանակին ու դաւանանքին, առանց կանգ առնելու զոհողութեանց առջեւ:

Շատ արիւն թափեց ազատութեան ճանապարհին վրայ: Զէնք դրաւ հայ շինականին ու արհեստաւորին ձեռքին մէջ: Իր շուրջ համախմբեց Հայութեան մտաւորական ընտրանին,— գրագէտ, բանաստեղծ, ուսուցիչ եւ հանրային գործիչ: Ասոնք արծարծեցին հայրենասիրութեան կրակը բռնակալ լուծի ենթակայ հայորդիներու հոգիին մէջ:

Դարուս դահիճը 1915 Ապրիլին իր առաջին հարուածը տուաւ մտաւորականութեան, մեծ մասամբ Դաշնակցական, գլխատելու համար Հայութիւնը, որպէսզի անպատիժ գործադրէ իր դիւային ծրագիրը:

Դաշնակցութիւնը, որ իր ստեղծման թուականէն՝ Սարգիս Կուկունեանի արշաւանքէն (1890) սկսեալ բազմաթիւ յեղափոխական ձեռնարկներով ուզած էր հասնիլ իր նպատակին,— Պանք Օթոման, Խանասոր, Հայ–Թաթարական կռիւներ, Երլտըզի ռումբը, հայդուկային կռիւներ, եւայլն —, փոխ–վրէժի դիմեց, սահմանէն անդին, կովկասեան Հայաստանի մէջ կազմակերպելով կամաւորական զօրագունդեր, իր քաջ խմբապետներու եւ ղեկավարներու հրամանին տակ:

1918ի մայիսեան կռիւներուն Հայու վրէժխնդիր բազուկը ծունկի բերաւ դահիճը Արարատեան դաշտին մէջ: Իրականացաւ Հայուն դարաւոր երազը: Հայրենի հողերու մէկ մասին վրայ ստեղծուեցաւ անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, որ հանդիսաւորապէս ճանչցուեցաւ յաղթական դաշնակիցներէն:

Երեսուն ամիս շնչեց անկախ Հայաստանը՝ Դաշնակցութեան ղեկավարութեամբ:

Հարաւէն ու Հիւսիսէն փչող սառնաշունչ հովեր քանդեցին Հայաստանի անկախութիւնը: Սակայն մնաց կորիզը, որ կանգուն է այսօր ու կը պահուի՝ եկուորներուն աւանդ ձգուած սահմաններուն մէջ: Ո՛չ մէկ թիզ հող աւելցած է Հայաստանի վրայ, 45 տարիէ ի վեր: Սրբագրուած չեն նոյնիսկ ներքին սահմանները:

Տարագրութեան մէջ Դաշնակցութիւնը արթուն պահակն է հայկական մշակոյթին եւ նուիրական աւանդութեանց: Մեծ է իր առաքելութիւնը ազգապահպանման մարզին մէջ, իբրեւ ղեկավար ցիրուցան բազմութեանց:

Հաւատարիմ իր հաւատոյ հանգանակին, աննկուն պաշտպանն է հայկական դատին, պահանջատէր է մեր բռնագրաւուած հայրենի հողերուն, որոնց ամէն մէկ թիզը շաղախուած է Հայու արիւնով:

Իր 75ամեակին առթիւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր հայրենաշունչ ողջոյնները կը ղրկէ Հայաստանի մեր հայրենակիցներուն, որոնք 45 տարիէ ի վեր իրենց քրտինքով կը վերաշինեն հայրենիքը, հակառակ բոլոր դժնդակ պայմաններուն:

Հոգեկան անհուն գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ այն յուզիչ ու մխիթարական փաստը, որ նորահաս սերունդը տոգորուած է հայրենասիրական ջերմ զգացումներով: Եւ ապագային կը նայի պայծառ հեռանկարներով, աչքերը յառած յաւիտենական Արարատէն անդին, ուր մեր բռնագրաւուած հայրենի հողերը կը շարունակեն մնալ «Թշուառ ու անտէր, մեր թշնամեաց ոտնակոխ»:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

ՏԷՄԻՐԷԼԻ ԳՈՐԾԸ ԴԺՈՒԱՐ Է

Ատալէթի յաղթական պարագլուխը կազմեց Թրքական նոր դահլիճը: Սիւլէյման Տէմիրէլ, որ այսօր վարչապետը կը դառնայ Թուրքիոյ, դէմք մըն է որ գրեթէ անծանօթ էր տարի մը առաջ: Բընիկ Իսլամքոյլի, 42 տարեկան այս թեքնիսիէնը, քաղաքական ասպարէզի պատրաստուած չէր, Մենտէրէսն էր սակայն որ զինքը առաջ քշեց եւ այդ էր նաեւ պատճառը, որ յետագային ընտրուի Ատալէթի նախագահ: Իր դահլիճին մէջ, կազմուած միայն իր կուսակիցներով, չէ առած նոյնիսկ Ատալէթի ծայրայեղ հոսանքէն անդամներ: Այս պայմաններու մէջ կը կարծուի թէ բաւական դժուարութեանց պիտի բախի: Ընտրական պայքարի ընթացքին իսկ, բաւական արդիականացում ցոյց տուած է, պտըտելով իր կնոջը հետ, ինչ որ սովորական երեւոյթ մը չէ Թուրքիոյ համար: Երբ Մոնտի աշխատակիցը դիտել տուած է իրեն թէ Անգարայէն յիսուն քիլոմեթր հեռու կարելի է տեսնել գիւղեր որոնք այնքան յետադէմ են որ կը թուի թէ ոչ մէկ կապ ունին աշխարհի յեղաշրջման հետ, Տէմիրէլ պատասխանած է.— «Մոմ տիպինէ ըշըք վերմէզ» ինչ որ Լը Մոնտ կը թարգմանէ մոմը իր հիմը չի լուսաւորեր:

Թրքական նոր կառավարութեան մէջ, արտաքին նախարարութիւնը յանձնուած է Իհսան Սապրի Չաղլայանճիլի: Ջնջուած է փոխ–վարչապետի պաշտօնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ, Խորհրդային Միութիւն մեկնելէ առաջ, Օրլիի մէջ, յայտարարեց լրագրողներուն. «Այս ճամբորդութիւնը մաս կը կազմէ կառավարութեան ընդհանուր քաղաքականութեան ծրագրին: Ֆրանսա կը ջանայ տակաւ բնականոն դարձնել Արեւելեան Եւրոպայի հետ իր յարաբերութիւնները»: Խորհրդային իմ խօսակիցներուս հետ, շարունակեց նախարարը, «պիտի շօշափենք այժմէական բոլոր հարցերը, որոնց կարգին անշուշտ նաեւ Գերմանիոյ հարցը, որուն լուծումը բաղձալի է ի շահ Ֆրանսայի թէ խաղաղութեան: Կը խորհիմ թէ շատ օգտակար պիտի ըլլան մեր հանդիպումները, որովհետեւ Եւրոպայի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ յարաբերութիւններու բնականացումով է միայն որ կրնայ Գերմանիոյ հարցը իր լուծումը գտնել, հարց մը՝ որ Ֆրանսայի չափ կը մտահոգէ նաեւ Խորհ. Միութիւնը»: Քուվ տը Միւրվիլ Մոսկուա հասաւ Հինգշաբթի, ժամը 17–ին: Հինգ օր պիտի մնայ Խորհ. Միութիւն, պիտի երթայ մինչեւ Սոչի տեսնուելու համար Միկոյեանի եւ Կոսիգինի հետ:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ Ուրբաթ առտու ժամը 3ին քուէարկեց 1966ի պիւտճէն 148ի դէմ 287 ձայնով:

ՌԻՕ ՏԷ ԺԱՆԷՐԻՕՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն Քասթելօ Պրանքոյի ձեռք առած բացառիկ միջոցները իրարանցում չեն ստեղծած: Ծանօթ է որ Պրանքօ «արտակարգ օրէնք» մը հռչակեց որ բացարձակ իրաւասութիւններ կուտայ իրեն երկու տարուան համար: Ուսանողներն են միայն որ քանի մը ցոյցեր կատարած են՝ իսկ իրաւաբանական համալսարանի ուսանողները գործադուլ որոշած են մինչեւ Նոյեմբեր 15: Պրանքօ լուծեց նաեւ բոլոր կուսակցութիւնները:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ դիտել տրուած է որ իր ճառը պիտի արտասանէ «Սուրբ Ծառլ»ի օրը, Նոյեմբեր 4ին: Ի պատասխան Նախագահը ըսած է. «Ես չէ որ Նոյեմբեր 4ը ընտրած եմ Ս. Ծառլի տօնին համար»:

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ բանակն ու համայնավարները ճակատ ճակատի կը կռուին Ճավայի մէջ եւ վախ կայ որ քաղաքացիական պատերազմը բռնկի ամբողջ երկրին մէջ: Ճավայի մէջ պատերազմական վիճակ հռչակուեցաւ. «այդ շրջանին մէջ Համայնավար Կուսակցութեան ստեղծած սարսափի մթնոլորտին պատճառով», յայտարարեցին Ճաքարթայի պաշտօնական իշխանութիւնները: Կ'ենթադրուի թէ Ճավայի կեդրոնը ապաւինած են համայնավար ղեկավարներն ու Սեպտեմբեր 30ի պետական հարուածին հեղինակ բանակին ըմբոստները:

ԹԻՔՍԻԷ – ՎԻՆԵԱՆՔՈՒՌ հիւրը եղած է խորհրդարանական մամուլին: Անդրադառնալով այլ թեկնածութեանց, նշանաւոր տրիբունը յայտարարած է.— «Մարդկային մարմինը աջ մը եւ ձախ մը ունի եւ մէջտեղը՝ լանջոսկրը (սթերնոմ) կայ եւ կ'ըսուի թէ միայն փնտռտալու կը ծառայէ: 1945էն ի վեր կը փնտռտանք»: Լիլի մէջ, Միթրան մամուլի ասուլիս մը տուած է: Եւրոպայի մասին, Ձախի թեկնածուն շեշտած է.— «Եւրոպայի համար, վերապրելու միակ միջոցն է քաղաքական իշխանութիւն մը տալ: Մենաշնորհներու Եւրոպայէ մը խուսափելու միակ ձեւն է ժողովուրդներու Եւրոպան կառուցանել»:

ՄԱՌԵՇԱԼ ԱՄԷՐԻ Փարիզ այցելութեան առթիւ Զօր. տը Կոլ նամակ մը ուղղած է Նասրի: «Չափազանց ազդուած եմ զիս Եգիպտոս հրաւիրող ձեր սիրալիր առաջարկին համար, զոր փոխանցեց մարեշալ Ամէր, բնականաբար շատ ուրախ պիտի ըլլայի ընդունելով ձեր հրաւէրը, եթէ երբեք ներկայ պայմանները չարգիլէին զիս որեւէ ձեւի յանձնառութիւն ընդունելու», կը գրէ Հանրապետութեան Նախագահը:

ՉԸՐՉԻԼԻ բնակարանը աճուրդով ծախուած է առջի օր: Աճուրդը բարձրացած է 102.500 անգլիական ոսկիի: Գնած է իր մէկ բարեկամը՝ Սիմփսըն:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, եղանակին համաձայն անսովոր տաք կ'ընէ: Հոկտ. 26ին ջերմաչափը 20 աստիճան էր, բայց անձրեւը կը շարունակուի Օտի շրջանին մէջ, մեծ վնասներ պատճառելով:

Հ. Յ. Դ.

1) Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այն ուժն է, որ ճգնեցաւ խուրձի մը վերածել ցիր ու ցան կայծեր, եւ մէկ դրօշի տակ համախմբել նախ փոքրաթիւ խումբեր, յետոյ ամբողջ բազմութիւններ: «Ազատութիւն կամ մահ»:

2) Դաշնակցութիւնը այս նստակեաց եւ կորաքամակ ժողովուրդէն արտադրեց — ու զարգացուց — սերունդ մը, ընդունակ սուր եւ հրացան գործածելու նոյնքան ճարտարութեամբ եւ գիտակցութեամբ, որքան խոփն ու արօրը: — «Ակն ընդ ական, ատամն ընդ ատաման»:

3) Դաշնակցութիւնը դաշտերէն եւ լեռներէն դէպի քաղաք փոխադրելով ազատութեան հանգամանքը, գործի վերածելով երգերն ու հառաչանքները, արշաւելով «ընդ հուր եւ ընդ սուր», յաջողեցաւ միս ու ոսկոր դարձնել վերացական գաղափար մը.— Ազատութիւն եւ հայրենիք:

Եւ տարիներ ետք ալ կը քալէ նոյն ճամբէն: Զարաչար տանջուած, բայց աներկիւղ: Հայ ժողովուրդի կիսուն հետ կորսնցուցած իր ալ ազնուագոյն կէսը, բայց նորէն պատնէշին վրայ. հալածական՝ հայրենիքի մէջ, բայց խոր, անկորնչելի ակօսներ ձգած ետին:

Ձեռնաթափ՝ իր իսկ ձեռքով ձեւաւորուած պետութեան իշխանութենէն, բայց շրջապատուած գուրգուրանքով եւ յարանուն բազմութեամբ՝ աշխարհի որեւէ մասին մէջ, եւ միշտ գործօն:

«ԴՐՕՇԱԿ»

×

Երբ կ'ասուի *Միացեալ Հայաստան*, այդ կը նշանակէ՝ ան (Դաշնակցութիւնը) չի ընդունիր իր տան, իր հայրենիքի բաժանումը, որի կողմէն լինի: Կը նշանակէ իր ամբողջական երկրի տէրը կ'ուզէ լինել:

Երբ կ'ասուի *Անկախ Հայաստան*՝ այդ կը նշանակէ, որ ան իրան այնքան հասուն կը համարէ, որքան այլ անկախ պետութիւններ եւ որեւէ խնամակալութեան կարիքը չունի:

Երբ կ'ասուի *Ազատ Հայաստան*, այս կը նշանակէ թէ ինքն է որ կ'ուզէ իր ուղեգիծը, իր ճակատագիրը որոշել եւ կը ժխտէ բռնադատուած վարդապետութիւնները եւ պարտադրուած կարգերը:

ՌՈՒԲԷՆ

Սիրտ, Միտք եւ Բազուկ

Հ. Յ. Դ. — Սիրտ, Միտք եւ Բազուկ : Արդէն 57 տարեկան, բայց միշտ առոյգ եւ տոկուն :

Ո՞ւր է գաղտնիքը իր յարատեւութեան : Իր մշտադալար երիտասարդութեան :

Երգի մը մէկ տողը շատ բան պիտի բացատրէր .— « Մենք անկեղծ զինուոր ենք » :

Սիրտը տրոփեց : Միտքն ըմբոստացաւ բարկաճայթ : Եւ բազուկը պատգամեց .— Զարկ, երբ կ'ուզեն թնդել, տրորել քեզ :

Այնքան բախտաւոր ազգերու մէջ, հաբիւրապատիկ աւելի հզօր կազմակերպութիւններ ինկան ցիրուցան : Ուրիշներ ծիւրեցան կաթուածահար : Ուժասպառ :

Դաշնակցութիւնը ահա միշտ աշխոյժ եւ զօրծօն : Մինչեւ անգամ օտարութեան մէջ : Լեռներով եւ ծովերով հեռու՝ հայրենիքէն :

Գաղտնիքը, — պարզապէս այն որ մնաց հաւատարիմ այս ժողովուրդի տենչերուն, ինչպէս տառապանքներուն : Մանաւանդ որ այդ հիւթը քաղած է եւ կը քաղէ ոչ թէ դուրսէն, այլ ներսէն : Բուն իսկ աղբիւրէն :

Դաշնակցութեան ճիգն եղաւ արթնցնել, արժեցնել ձիրքեր, որոնք թմրած, անճանաչելի դարձած էին : Եւ սրբել արատներ, որոնք ծաղկաւեր դիմագիծ մը տուած էին այս ժողովուրդին :

Ամեհի երկունք մը այդ ճիգը : Ցանուն ազատութեան եւ հայրենիքի :

Դաշնակցութենէն շատ առաջ, ինչպէս անոր հետ զուգընթաց, մարդիկ, խմբակցութիւններ խանդավառուեցան նոյն առաջադրութիւններով : Եւ այսօր կան ուժեր, որ նոյն ճամբան կը փորձեն, իրենց կաթը ծծելով օտարին ստինքէն :

Բայց, Դաշնակցութեան դերն ու հրմայքը պիտի մնան ինքնուրոյն : Անբաղդատելի : Նոյնիսկ ամէնէն սովորական երեւոյթներուն մէջ :

Դուք ո՞ւր կրցած էք տեսնել այն հոսուն, ինքնածին խանդավառութիւնը՝ որ կ'ալեկոծէ բազմութիւնները, երբ կը համախմբուին տօնելու համար գաղափարական յաղթանակ մը : Նոյնիսկ երբ ափ մը ընկերներ են, համեստ սեղանի մը շուրջը :

Դուք ուրիշ տեղ տեսա՞ծ էք այդքան խոր հաւատք եւ յարատեւութիւն, յանուն հայրենիքի ազատութեան որքան Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ : Մինչեւ իսկ երբ հորիզոնը ամպոտ է եւ մարդիկ վայրերան կանչեր կ'արձակեն :

Գետին մէկ ա՞փը միայն անցած ես : Ոչինչ : Բաց թեւերդ եւ լողա : Վաղը կը հասնիս միւս ափը :

Այն ո՞ր ուժն էր որ կարգապահութեան, խորհելու եւ գործելու եղանակներ սորվեցուց անհամար բազմութեանց : Ոչ միայն իր շարքերուն, այլ եւ աւելի հեռուն : Մինչեւ ուր որ կը հասնէր իր շունչը :

Եւ այդ կարգապահութիւնը կը բխի գիտակցութենէ : Երբեք՝ աւելի հզօր կամքի մը հպատակելու սարկութենէն :

Այդ կարգապահութեան հետ միս ու ոսկոր դարձաւ ուրիշ առաքինութիւն մը, — գաղտնապահութիւն : Հրաշք՝ ժողովուրդի մը մէջ որ իր շուքէն կը դողար :

Թանկագին յատկութիւն մը եւս որ զարգացաւ շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, — Անձնուիրութիւն :

« Թէ մէկ անձնուէր մարդ ունենայինք » :

Մէկը դարձաւ տասը : Բարձրացաւ հարիւրի : Հազարի : Ամբողջ բազմութիւններ պատրաստ՝ կրակը նետուելու :

Այդ անձնուիրութեան ոգիէն ծնաւ այն յեղափոխական վճռականութիւնը, որ մինչեւ այսօր ալ շեշտ եւ գոյն կուտայ Դաշնակցութեան միջոցաւ կատարուած գործերուն : Ոչ մէկ տատանում, երբ արձակուած է վճիռը :

Եւ վերջապէս արծարծում, ծաւալում առնական, մարտական առաքինութեանց :

Զօրանոցներու զինուորներէն շատ առաջ, Դաշնակցութեան ֆէտային էր որ սորվեցուց զարնելու գիտութիւնը, ի խնդիր ինքնապաշտպանութեան եւ ազատութեան :

×

Այս հիմնական արժանիքները դժուար թէ դիմանային ժամանակի աւերներուն եւ օտարութեան խայծերուն, եթէ Դաշնակցութիւնը քալած ըլլար միակողմանի, փոխանակ հետապնդելու բոլոր ընդունակութեանց ներդաշնակ զարգացումը :

Բուն մշակոյթի ճակատէն դուրս, եթէ այսօր ունինք քաղաքական գրականութիւն, իսկական յառաջապահը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է :

Ամէնէն տմարդի հակառակորդն ալ պիտի չկրնար ժխտել այս իրողութիւնը :

Դաշնակցութեան բնական միտքն էր որ, սաւառնելով Հայաստանի լեռներէն ու դաշտերէն մինչեւ միջազգային պղատաններու լաբիւրինթոսը, վերլուծելով, պրպտելով, քննելով եւ ի հարկին սեղծագործելով, այս ժողովուրդը վարժեցուց քաղաքական մտածողութեան :

Եւ դարձեալ Դաշնակցութեան ոգին էր, որ արու եւ մշտանորոգ հիւթ մը հոսեցուց գրականութեան՝ ինչպէս հրապարակագրութեան մէջ :

Դաշնակցութեան լեզուն անգամ տենդ եւ ուժ, գիտութիւն եւ շնորհք կը հոսի, գրքի եւ թերթի մէջ, թէ բեմերու վրայ :

... Երիտասարդ ընկեր, որ Դաշնակցութեան Օրը կը տօնես այսօր, անշուշտ պիտի հպարտանաս այս արժէքներով : Բայց, զգոյշ : Զըլլայ որ թմրիս անցեալ փառքերով :

Հաւատք եւ յարատեւ ճիգ, որպէսզի բան մըն ալ դուն աւելցնես անոնց վրայ, իբրեւ նոր սերունդ :

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

1947

«ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ»

(ԳՐԵՑ ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ)

Ահաւասիկ Օրուան գիրքը :

Պատմութիւնը այն հերոսական զոհողութեան, ընէք աստուածային վրէժխնդրութեան, որու լծուած էին խումբ մը երիտասարդներ, զինուորեալ մանկունք Հ. Յ. Դաշնակցութեան :

Թէհլիրեան եւ Թորլաքեան պատմեցին իրենց Յուշերը : Այժմ հրապարակ կուգայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրէժխնդրական բանակին կրտսերագոյն զինուորը, ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ, որ իր օրհնեալ ձեռքով գետին փռեց հինգ հրէշներ, բայց երբեք չձերբակալուեցաւ : Ահա թէ ինչու հայ ժողովուրդին ծանօթ չէ այս քաջին անունը :

Երբ առաջին աշխարհամարտը ծագեցաւ, Թուրքը ուզեց միանգամ ընդ միշտ արմատախիլ բնաջնջել Հայութիւնը հայկական բարձրաւանդակին վրայ, մինչեւ բիւթանական աշխարհ, մինչեւ Կիլիկիա : Հայութենէն հետք չթողուլ այն երկրին վրայ, ուր եկած թառած էր ինք, Թուրքը, ընկեցիկ արարած, մոնկոլեան վիժուկ, զազրաբերան եւ պղծաշուրթն, մարա՛խ :

Արեւմուտք զբաղած էր մահու կենաց պայքարով մը, — Թուրքը, կռնակը Գերմանիոյ տուած, ինքզինք ազատ զգաց ի կատար հանելու իր հրէշային ծրագիրը : Եւ իբր թէ ռազմաճակատը ապահովութեան մէջ դնելու նպատակաւ, տեղահանութեան հրահանգով մը՝ ձեռնարկեց ամէնէն հրէշային արարքին, — ազգասպանութեան, հայասպանութեան :

Աշխարհ ցնցուեցաւ պահ մը : Մեծ պետութիւնները, անոնք որ դեռ մարդկօրէն համակիր կը մնային Հայոց, ազդարարութիւն մը ուղղեցին Թուրքիոյ, թէ պիտի դատեն կատարուած արարքը՝ երբ վերջ գտնէ պատերազմը :

Թուրքը, չնականօրէն, ծաղրեց ազդարարողները եւ շարունակեց իր ոճրագործութիւնը :

Այս անգամ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իր կարգին, ազդարարութիւն մը ուղղեց Թուրք կառավարութեան թէ պիտի պատժէ այս աննախընթաց վայրագութեան պատասխանատուները :

Թուրքը, չնականօրէն, ծաղրեց դարձեալ եւ շարունակեց իր բարբարոսութիւնները :

Իր ամբողջ արարքը ծանօթ է մեր պատմութեան մէջ Ապրիլ Տասնեւմէկ անունով : Այսպէս նախ կորսնցուցինք մեր մտաւորականութիւնը, յետոյ անտէր ժողովուրդին մէկ հսկայ զանգուածը :

Եւ երբ վերջացաւ պատերազմը, վերապրող որբերու եւ գաղթականներու բազմութիւնը ազգային սուգ հռչակեց այն առաջին օրը՝ երբ սկսած էր Ապրիլեան ողբերգութիւնը, ողբաց իր մեռելները՝ « ժողովուրդին կէսը միւս կէսին յուղարկաւորը դարձած » ինչպէս կ'ըսէր մեր մեծ խմբագրապետը, Շ. Միսաքեան, Շիշլիի ազգ. գերեզմանատան մէջ : Եւ սպասեց որ պատժուին ոճրագործները :

Մեծ պետութիւնները, որոնք ազդարարութիւն ուղղած էին Թուրքիոյ, ոչ մէկ հետաքրքրութիւն ցոյց տուին արդարութեան հաստուցման մասին :

Ամէնուն ակնարկը, այն ատեն, ուղղուեցաւ դէպի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը : Եւ օրհնեալ զինուորեալ մանկունքն Հ. Յ. Դաշնակցութեան, ֆէտայիներու երկրորդ սերունդը, եթէ կ'ուզէք՝ նոր ֆէտայիները, նետուեցան հրապարակ : Դաշնակցականի ատրճանակն էր դարձեալ որ սկսաւ խօսիլ : Շարժեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրիժառու ձեռքը : Այս անգամ ոչ թէ լեռներուն վրայ, այլ քաղաքներու մէջ, քաղաքակիրթ մարդկութեան քթին տակ : Գնդակ որոտաց ... ինչպէս կ'ըսէ Դաշնակցական երգը :

Սկսաւ գործել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պարծա՛նք Հայութեան :

Եւ իրարու ետեւէ գետին փռուեցան արիւնարբու Թուրք շուները Հռոմի մէջ, Պերլինի մէջ, Պոլսոյ մէջ, նոյնիսկ Թիֆլիզի մէջ, Զեկային շէնքին առջեւ : Թրքական արիւնով ներկուեցան եւրոպական մայրաքաղաքներու փողոցները :

Իրար անցան արեւմտեան քաղաքակի՛րթ, բարեխի՛ղճ, մեծասի՛րտ պետութիւնները : Ի՞նչ, « Թանկագին » Թուրքերը կը ջարդուի՞ն : Կարելի՞ բան է, միթէ կարելի՞ է թոյլատրել :

Բայց չէ՞ որ իրենք հանդիսաւոր ձեւով խոստացած էին պատժել այդ ոճրագործները : Մոռցա՛ն, ուրացա՛ն իրենց ազդարարութիւնը, — առաջին փաստ իրենց անպատիւ ընթացքին :

Եւ հաւաքեցին բոլոր պատասխանատու Թուրքերը, բոլոր ոճրապարտ Իթթիհատականները եւ տարին ... Մալթա : Կը կարծէք թէ դատելո՞ւ համար, պատժելո՞ւ համար : Ոչ եւ ոչ : Տարին Մալթա, ապահովելու համար անոնց կեանքը, ազատելու համար Դաշնակցականի գնդակէն : Այսպէ՛ս էր, որ անոնք մահուընէ փրկեցին Թուրք մեծագոյն հայակերները :

Ի՛նչ լաւ կ'ըլլար որ անոնք քիչ մըն ալ ձգէին որ մնային իրենց որջերուն մէջ, քիչ մըն ալ ապրէին Պոլսոյ մէջ : Ժամանա՛կ ձգէին մաքրագործումը կատարելու, վրէժխնդրութեան մեր ծարաւը յագեցնելու, տանձի պէս գետին թափելու մարդկութեան այս աւելցուքները :

Ահա այդ մաքրագործումին, ահա այդ վրէժխնդրութեան գործին նուիրուած էին ընտրեալ երիտասարդներ, ինչպէս Սողոմոն Թէհլիրեան, Միսաք Թորլաքեան, Արշաւիր Շիրակեան եւ ուրիշներ :

Առաջին երկուքը կը ճանչնաք արդէն, որովհետեւ իրենց սրբազան գործը կատարելու ընթացքին ձերբակալուեցան եւ հանդիսաւորապէս դատուեցան :

Երրորդը, որ հինգ մեծեր փռած էր գետին՝ Պերլինի մէջ, Հռոմի մէջ, Պոլսոյ մէջ, չձերբակալուեցաւ երբեք : Ահա թէ ինչո՛ւ իր անունը անծանօթ կը մնայ հայ ժողովուրդին լայն զանգուածին : Առաջին երկուքը պատմեցին իրենց յուշերը եւ դատարանին պատմութիւնը : Ահա երրորդը, Արշաւիր Շիրակեան, « ամէնէն վտանգաւոր եւ ամէնէն ահարկու տէռորիստը » ինչպէս կը գրէր Թուրք ոստիկանութեան պարբերաթերթը, որ կը պատմէ իր յուշերը, կը նկարագրէ իր կատարած գործը, եւ մեր ժամանակակից պատմութեան կը յանձնէ իր վկայութիւնը : Երիտասարդ մըն է որ կը զարնէ, կը հարուածէ, արեան ճապաղիքներու մէջ գետին կը փռէ ոճրագործները, փասնոր այդպէս էր «Նահատակներուն կտակը» :

Փայլո՛ւն գործ, ամէն երիտասարդ կը հպարտանայ կարդալով «արութեան այս գործը» : Արշաւիրի ձեռքը կը գործէ, ատրճանակը կը պայթի, հրէշը կ'իյնայ, բայց ինք «լուի պէս կը ցատկէ, կ'անհետանայ», «սղնիկի պէս կը կորսուի յանկարծ», ինչպէս կը վկայեն ականատեսներ : Հրաշալի է, հելլենական դիւցազնի մը պէս գեղեցիկ է իր նետուիլը կառքին վրայ, ուր բազմած են մեծ սադրազամը, Սայիտ Հալիմ փաշա եւ իր թիկնապահը, մինչ կառապանը արագօրէն կը վարէ կառքը որ կը սուրայ, կը սուրայ, — ձիերը խրտչած են, կ'արշաւեն քառասմբակ : Արշաւիր կառչած է կառքին, մէկ ձեռքով բռնած է կառքին բազրիքէն, միւս ձեռքով կը կրակէ եւ ոտքերուն տակ կը փռէ Սայիտ Հալիմ փաշան ու կը հրամայէ թիկնապահ Թուրք զինուորականին՝ վար նետել ձեռքի զէնքը որ կը բարձրացնէր ինքնապաշտպանութեան համար : Երեւակայեցէք պատկերը, — Արշաւիր կանգնած է կառքին մէջ՝ որ կը սուրայ, ոտքերուն տակ փռուած է Թուրք փաշան՝ որ կը հոնդայ, քովը կծկտած է Թուրք զինուորականը՝ որ կը դողդղայ, մինչ հայ հերոսը, ինչպէս Աքիլլէս, կը թուի կարծես՝ երբ վերարկուն բացուած է հովէն ու կը ծփայ, եւ մինչ ձիերը կը վազեն սրարշաւ, քառատրոփ ...

Արշաւիրի այս հերոսական յուշագրութիւնը կը կարդացուի հեւ ի հեւ, մէկ շունչով :

Իր այնքա՛ն կենդանի նկարագրութեանց եւ Դաշնակցականի հերոսերգութեան այս վկայութեանց արժէքը հաստատելէ ետք, չեմ ուզեր մոռնալ Արշաւիրի մէկ ծրագիրը, — Թուրք արիւնարբու շուներուն, Իթթիհատի այս հրէշներուն հաշիւը մաքրելու համար՝ կը հետեւի անոնց, տեղեկանալու համար թէ ե՞րբ եւ ո՞ւր ժողով պիտի գումարեն, որպէսզի երկու ընկերով խուժեն ժողովատեղիէն ներս եւ տասը — քանի մէկ անգամէն փռեն գետին :

Նման Սարդանապաղեան խնջոյք մը միայն կրնար հովահրել Հայուն սիրտը : Ափսո՛ս, ոմանք փախան պահուըտեցան, ոմանք Մալթա տարուեցան :

Սակայն Արշաւիր իր ծրագրին նախաճաշակը տուաւ Պերլինի մէջ, ընկերովի յարձակելով Պէհաէտտին Շաքիրի եւ Ճէմալ Ազմիի վրայ, — երկու հրէշներ, որոնք նշանաւոր են՝ ծրագրած ըլլալով Հայոց բնաջնջումը, մանաւանդ առաջինը, որ ամէն մեղքիս վրայ՝ բժիշկ էր եւ թունաւոր ներարկումներով սպաննած է բազմաթիւ Հայեր հիւանդանոցներու մէջ, եւ հրահանգած է սակառներու մէջ լեցնել հայ մանուկները եւ ծով թափել, Տրապիզոնի առջեւ :

Ահա այս հրէշն էր, որ երբ դէմ յանդիման կուգայ Արշաւիրի, ատրճանակին փողը քիթին դէմ, սարսափահար կ'աղաղակէ .

— Ա՛...

— Ա՞, կը պատասխանէ Արշաւիր եւ կը կրակէ :

Միաժամանակ կը կրակէ ընկերը՝ Երկանեան, եւ Պէհաէտտին Շաքիր ու Ճէմալ Ազմի կ'իյնան իրարու վրայ, փողոցին մէջ, շան — սատակ :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ, յատկապէս ա՛յս օրուան առթիւ, ահա գիրքը, զոր պէտք է կարդալ : Այս օր ընթերցումի օր է, այս գիրքը կարդալու օրն է : Ի՞նչ կ'ըսեմ, — գիրք չէ, չարժանկա՛ր է, դիւցազներգական շարժապատկեր : Կարդացէք, ընթերցումի քաղցր պահեր ապրելու եւ Հայու ձեր վրէժխնդրութեան ծարաւը յագեցնելու համար :

Նահատակները մեռան, մեր մեծ ու փոքր մեռելները ինկան, կտակելով որ լուծուի վրէժը :

Այդ կտակն է որ պիտի կարդաք այս գիրքով եւ այդ կտակին գործադրութիւնն է որ պիտի տեսնէք սքանչելի եւ կենդանի նկարագրութեան մը մէջ :

Երիտասա՛րդ, հայ երիտասարդ, յիշէ թէ, ինչպէս կ'աւանդուի, Մեծն Աղեքսանդր քսան տարեկան էր՝ երբ օր մը զինք գտան Աքիլլէսի գերեզմանին վրայ : Կուլա՛ր Աղեքսանդր : Երբ հարցուցին լացին պատճառը, պատասխանեց .

— Աքիլլէս դիւցազն մըն էր արդէն երբ քսան տարեկան էր : Ես ի՞նչ եմ դեռ, — ոչի՛նչ, ոչի՛նչ, եւ քսա՛ն տարեկան եմ այսօր :

Հայ երիտասա՛րդ, քսանամեայ երիտասարդ, կարդա՛ այս գիրքը, որպէսզի նման բարձր տենչեր, նման բարձր խոյփլեխներ վառին հոգւոյդ մէջ, ի փառս Հայութեան :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ոգին Հայկազեան

19րդ դար, կը ծաղկէր բողբոջ հայկական վերածնունդը, լոյս եւ լոյս կը սփռէր ամէն մարդի մէջ եւ բոլոր ճակատներուն վրայ, եւ ան իր բնականոն անդրադարձը կ՚ունենար այսպէս մեր քաղաքական մտածողութեան եւ ըմբռնումներուն վրայ, յանգելով յեղափոխական շարժումներու, որոնց բիւրեղացումը պիտի հանդիսանար, 1890ին, 75 տարի առաջ, Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութիւնը :

Ոգին Հայկազեան յաղթական, վարած էր սրտերն ու հոգիները, Հայոց Աշխարհի սարերն ու հովիտները : Գրական վերածնունդի վարպետները ղայն կը փառաբանէին, մայրենի հողերէն մինչեւ Վենետիկ, Պոլիս եւ Մոսկուա, ստեղծելով անզուգական գրականութիւն մը, երգելով Հայուն միտքն ու վաստակը, մեր պատմութեան ազատ եւ անկախ շրջաններու հմայքը, արծարծելով «Ռայայի» սրտին մէջ ստրկութեան մոխրակոյտին տակ առկայծ կրակը, որ պիտի հրդեհէր ալեկոծ հոգիները եւ զանոնք դարձնէր սարեր ու ձորեր թափառող Ֆետային «Եարի փոխան զէնք մը սեղմած իր կրծքին» :

Կը սաւառնէր այդ ոգին, երգի մը եւ զէնքերու շաչիւնին հետ, որոնք կը լըսուէին «Հայոց Լեռներէն», իր իսկ հետ նոյնացած Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութեան բերնով :

Անկախութեան եւ ազատութեան ոգին էր, ձեւաւորուած Հազարամեակներու քաղաքակրթութեան եւ պատմութեան ինչպէս եւ Հայուն ինքնուրոյն հանճարին ազդեցութեան տակ :

Միշտ կենդանի, պարբերաբար վերածնող, վերարծարծող Հայկազեան նոյն ոգին էր, որու շնորհիւ Հայը եւ Աշխարհն Հայոց դիմադրած էին դարեր անընդհատ բռնակալներուն եւ բոլոր բռնակալութիւններուն, որ կը մղէր Հայը ճակատելու բարբարոսներուն դէմ, որոնք կ՚արշաւէին դէպի երկիրն Հայոց ու կը բախէին ալեկոծ ծովու մը ալիքներուն նման, անընդհատ, յամառ Արարատին : Ճակատելու երբեմն զօրծօն, երբեմն խուլ, լուռ սակայն տեւական դիմադրութեամբ մը, որ յատկանիշն է ժողովուրդի մը, որուն թշնամին կրնայ ժամանակաւորապէս յաղթել եւ որ սակայն չի գիտեր անձնատուր ըլլալ :

Այս հոգեկան կառոյցին շնորհիւ, Հայը կրցաւ արհամարհել հանդիստ եւ փարթամ կեանքի մը հեռանկարը, ի գին իր բարոյական ըմբռնումներուն, ազատ եւ անկախօրէն ստեղծագործելու իր իրաւունքին ու իր ազգային ինքնուրոյն դիմագծի պահպանման :

Մեր պատմութեան ընթացքին, մտաւորականներ, զինուորականներ, կղերականներ, յեղափոխականներ, ռահվիրաները պիտի հանդիսանային այդ ոգիին եւ մեր ժողովուրդին համար դառն տիրապետութեանց ամենադառն օրերուն պիտի խորհրդանշէին անվհատ յոյս, անխորտակելի կամք, ազատութեան եւ անկախութեան ու մեր ազգային արժանիքներուն եւ յաւերժական իտէալին դրօշակիրները դառնալով :

Այս ոգիի դրօշակիրները եղան Հայկեր, Վարդաններ, Վահաններ, Սասունցի Դաւիթներ եւ փաղանգն անոնց, որոնց միակ մտահոգութիւնն էր ծառայել այս ժողովուրդին, հաւատարիմ մեր հազարամեակներու պատմութեան հրամայականներուն :

Այս ոգին է, որ հայ ժողովուրդը սատուածացուց, Վահագնով :

Այս ոգին է որ 75 տարի առաջ, անգամ մը եւս պիտի մարմնանար, յանձին Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութեան : Ան է որ պիտի պոռթկար եւ պոռթկացնէր ժողովուրդ մը որ լռած էր, լռած էր դարեր շարունակ ու վերջապէս երգած՝ «Հիմի՞ էլ լռենք եղբայր» :

Այդ ոգին է որ դահիճը չկրցաւ ոչընչացնել նոյնիսկ համատարած վայրագութեան եւ անոր շնորհիւ է որ արհաւիրքի օրերէն ետք, Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաջնորդութեամբ, ոտքին եւ աշխարհի պիտի պարտադրուէր ազատ եւ անկախ հողամաս մը, հայրենիք, որ կը կոչուի այսօր եւս Հայաստան, ինչ որ ըլլայ ժամանակաւոր ածականը կցուած անոր եւ որմէ նոյն ոգիով օր մը կը ձերբազատուի :

Նոյն ոգիէն առաջնորդուած, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ահա 75 տարի կ՚աշխատի, կը ճգնի, կը պայքարի՝ յանուն այդ ժողովուրդի արդար իրաւունքներուն եւ պահանջներուն, յանուն ամբողջական հայրենիքի, ամբողջական Հայութեամբ :

75 տարի անընդհատ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը որեւիցէ զոհողութեան եւ զոհաբերութեան առջեւ կանգ չառաւ եւ մասնաւորապէս ղաղթաշխարհի դժուարին պայմաններուն մէջ սերունդ մը հասցուց, իր իսկ խորհրդանշած ոգիի՝ տեւականացման համար եւ պատրաստ երկրագունդի բոլոր հողամասերուն վրայ անոր դրօշակիրը դառնալու :

Այդ ոգին, որու դրօշակիրն է 75 տարիէ ի վեր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որու տեւականացման համար հասած է սերունդ, վառ է նոյնպէս Հայրենիքի երիտասարդութեան սրտին մէջ, հակառակ իր այսօրուան կեանքի պայմաններուն, ինչպէս տեսանք յիսնամեակի առթիւ, երբ Երեւանի փողոցները ողողեց իր պոռթկումի կանչերով՝ մեր հողե՛րը, մեր հողե՛րը :

Անհաւասիկ ազատութեան եւ անկախութեան ոգիի դրօշակիրն է, որու 75 տարիներու վաստակը կը տօնենք այսօր, դրօշակիր մը որ դեռ կը խոստանայ մեզի յաղթական վաղորդայններ, որովհետեւ միշտ կանաչ է իր բաղուկը, երիտասարդներու շնորհիւ, որոնք կուգան թարմացնել իր շարքերը :

Անհաւասիկ ինչո՛ւ, 75 տարիներ անընդհատ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մնաց ու պիտի մնայ ապագային, մարմնացումը Հայկազեան Ոգիին :

Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂԻՈՎ

Ամէն Հայ, ինչ որ ալ ըլլայ իր դաւանանքը, առանց յարանուանական, քաղաքական կամ դասակարգային նկատումներու, մէկդի դնելով ժամանակաւոր կամ պարագայական նախասիրութիւնները, պէտք է, եթէ ոչ հրապարակաւ գէթ լռելեան, իր յարգանքի տուրքը բերէ, համահայկական այս հանդիսութեան, Դաշնակցութեան 75ամեակի տօնակատարութեան :

Եթէ առանց վարանումի կարելի է ընել նման առաջարկ մը, բաւական միամիտ պէտք է ըլլալ, հաւատալու համար որ ամէն Հայ, բնազդական առողջ ըմբռնումով մը կ՚իրացնէ զայն :

Այս վերջին տարիներուն կատարուած համերաշխական փորձերը, միասնութեան կոչերը, հայրենիք դացող ու վերադարձող պաշտօնական կամ ինքնակոչ բանբերներու տուածհաւաստիքները՝ ի խնդիր Հայ Դատին, այն տպաւորութիւնը կը ձըգէին թէ բան մը փոխուած է միտքերուն ու հոգիներուն մէջ : Ապրիլեան Նահատակներու յիսնամեակի համերաշխ ոգեկոչումն ալ դրաւական մը կրնար նըկատուիլ մերձեցման մը ցանկութեան : Հրապարակ նետուած խօսքերն ու կարգախօսքերը կը ձգտէին մթնոլորտ ստեղծել ու համոզել եթէ ոչ Դաշնակցութիւնը, գոնէ Դաշնակցականներ, թէ Հայրենիքի, նոյնիսկ պատասխանատու շրջանակներէն ներս նոր մտայնութիւն մը կը տիրէ ու մինչ այս Դաշնակցութեան հասցէին նետուած «անաթեմա»ն վերցած է այլեւս : Եւ վերջապէս, — միշտ պաշտօնական եւ անպաշտօն խողովակներուն համաձայն—, հայ ժողովուրդը երկրին մէջ իւրացուցած է Դաշնակցութեան տեսակէտները ի մասնաւորի հողային հարցերու առընչութեամբ :

Անկասկած աւելորդ է այս հաւաստիքներուն գէթ երկրորդը : Երկրի ժողովուրդին ապրումներուն ու ակնկալութիւններուն ծանօթանալու համար, Դաշնակցութիւնը որեւէ խողովակի պէտք չունի : Նոյն երկրին վրայ ապրած, անոր համար մարտնչած ու իր քաջերուն արիւնով մըկըրտած հայրենիքի մը ապրումները դաղտնիք չեն մեզի համար : Բայց դոցենք փակագիծը ու գանք Դաշնակցութեան 75ամեակին մասին կատարած մեր առաջարկին :

Եթէ անկեղծ են մարդիկ ու հետեւողական՝ իրենց առաջադրութիւններուն մէջ, տրամաբանական եզրակացութեամբ մը մասնակից պիտի ըլլային մեր գաղափարական հանդիսութիւններուն : Չէ՞ որ հահանջնավարներէն սկսեալ մինչեւ յետին բոլորտիքեանները եզակի ու ապշեցուցիչ զգաստացումով մը իւրացուցած են մեր բեմերու նշանախօսքերը ազգային եւ քաղաքական հարցերուն վերաբերեալ : Իրենց այս դասաւորումով ու անոնցմէ սերած բնական հոլովոյթով, մարդիկ կամ խմբակցութիւններ, առանց շուկայիկ հաշիւներու ու առարկութիւններու, պէտք է որ բոլորուէին Դաշնակցութեան շուրջ ու միասնաբար հետապնդէին Հայկական Դատը ըստ երկրի ու արտերկրի ժողովուրդին պահանջներուն : Բայց նման ցանկութիւն ոչ գոյութիւն ունեցած է, ոչ ալ կրնայ ունենալ, ցորչափ հակադաշնակցականութիւնը շահաբեր արհեստ դարձած է կարգ մը մարդոց կամ խմբակցութեանց համար : Ասոնք Դաշնակցութիւնը կը հանդուրժեն այնքան ատեն, որքան ան կրնայ իբրեւ քօղ ծառայել իրենց թաքուն գործունէութեանց : Եօթանասունհինգ տարուան գործունէութեամբ ձեռք բերուած վաստակն ու վարկը անկասկած բաղձալի բարոյական գանձեր են նման ստորոգելիներէ զուրկ արկղներու համար : Ահա թէ ինչու ցանցերը լայն փռուած են Դաշնակցութեան առջեւ ու թակարդները ծածկուած առինքնող ու նոյնիսկ եռագոյն պաստառներով : Այդ ուղղութեամբ տարուած աշխատանքներուն մաս կը կազմէ նաեւ հայ դատին շուրջ ստեղծուած եռուզեռը : Հրապուրիչ ու հոգեպարար կրնայ թուիլ երեւոյթը . մասնաւորաբար անզործ հանդիսատեսներուն համար, որոնք անյագուրդ հետաքրքրութեամբ մը սրահէ սրահ կ՚երթան տեսնելու համար «Հայկական Դատ»ը կարծես սինեմասքոփ ժապաւէն մը եղած ըլլար :

Հրապարակը ողողուած է «Հայկական Դատերով» : Ծովերէ ծով կ՚ուղես կամ առանց ծովի, կը բաւէ որ կոճակը դարձընես : Հայ դատը ոտնագնդակի վերածուած, մէկ բեմէն միւսը կը նետուի ձախ ոտքով հարուածող խաղացողներու կողմէ : Իսկական կրկէս մը, ուր մէկը հանրաքուէ կը պահանջէ ու բարկութեամբ մը ձախ ոտքով գնդակին կուտայ : Այն միւսը գօտիով ... Հայաստան կը պահանջէ ու ձախ ոտքը առաջ կը նետէ : Ու դեռ կան (սկսնակ) ձախլիկներ, որոնց հարուածները գնդակին չեն դպչիր, բայց կը շարունակեն աջ —ձախ վազվզել փետրաթափ աքլորներու պէս : Ամէն գնով կոլ մը գնելու ցանկութիւն մը, ինչ փոյթ թէ ո՛ր բերդէն կը հասնի հարուածը : Ահա այլաբանական պատկերը տխուր իրականութեան մը, որուն վրայ իբրեւ զարդ կ՚ուզեն կցել նաեւ մեր անունը :

Քառասուն տարի «հակահայաստանեան» կոչուելէ ետք թող հիմա «հակահամերաշխական »կոչեն մեզ : 75 տարիներու խիզախ մարտընչումներով ձեռք բերուած արժանապատուութիւն մը չենք ուզեր կրկէսներու մէջ տոնակոխ ընել : Այսպէս ապրեր է այս կուսակցութիւնը եօթանասունհինգ տարիներ ու այսպէս կը շարունակէ իր ընթացքը : Վսեմ գաղափարի մը ծառայելու կոչուած կազմակերպութիւն մը չի կրնար, անհամար ֆէտայիներու արիւնով ձեռք բերուած անձեռնմխելի բարոյական վաստակը աճուրդի հանել :

Կար ժամանակ երբ մեր ժողովուրդի գլխուն, դամոկլեան սուրի նման կախուած էր Թուրքին կարգախօսքը՝ «բնաջինջ ընել Հայութիւնը » : Անոր հակադրուեցաւ Դաշնակցութեան «Մահ կամ Ազատութիւնը» : Գաղափարապաշտ երիտասարդութիւնը իւրացուց ու նուիրագործեց զայն : Ու արիւնը հոսեցաւ այնպէս առատ, այնպէս անխնայ, հովիտներուն երկայնքին, լեռներու լանջքին, վիհերու խորքին ... Մատղաշ պատանիներ, խիզախ Ֆետայիներ, ողջակէզ եղան այդ անհաւասար մարտընչումներուն ընթացքին, որպէսզի յաջորդ սերունդները ապրին հպարտ, ապրին ազա՛տ ու ապրին անկա՛խ միացեալ հայրենիքի մը մէջ : Հայոց պատմութեան մէկ փառահեղ ու անջնջելի էջն է որ կ՚արձանագրուէր իրենց արեամբ : Հայկական Հարցը ձեւ ու իմաստ կ՚առնէր շնորհիւ անոնց ու պարզ է որ իբրեւ գաղափարական յաջորդները այդ անվեհեր հայորդիներուն բծախնդիր, խոհուն ու լրջօրէն տէր կանգնինք Հայ Դատին այն ուղիով, որ հարթուած է մեր բովանդակ պատմութեան ընթացքին : Եթէ կան աւետարաններ որոնք պարագայական կամ պայմանադրական շեղումներու կ՚ենթարկուին, մերը կը մնայ անփոփոխ եւ այս՝ ի հեճուկս հին եւ նոր օրերու պատմուճանաւոր բարեկամներուն :

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԵՐ ԵՐԴՈՒՄԸ

Դաշնակցական չեղանք մենք, տարագիրներու զաւակներ, ուզելով ընթանալ մեր հայրերուն ճամբայէն :

Դաշնակցական չեղանք մենք, ծնունդով իսկ հայրենազուրկներ, վկայելու համար մեր հայրենասիրութիւնը : Կա՛րելի է այլապէս հայրենասէր ըլլալ, մնալով նոյնիսկ չէզոք, այսինքն՝ ոչ մէկ բան :

Չեղանք Դաշնակցական, որովհետեւ Հայկը տապալեց Բէլը : Ազատութիւնը ուրանալու, ստրկութիւնը չկարենալ ատելու հարց չկայ :

Չեղանք Դաշնակցական, որովհետեւ հարուստ է իր պատմութիւնը, որովհետեւ հմայիչ է ֆէտային, որովհետեւ գեղեցիկ է արեան տուրքը :

Մենք չեղանք Դաշնակցական, որովհետեւ մեր զոհերը մեզմէ երդում պահանջեցին : Լաւ բան չէ մեռելներուն մտիկ ընել, մեռելներէն չկարենալ ձերբազատուիլ :

Դաշնակցական եղանք, որովհետեւ մեր փորերուն մէջ բան մը ունէինք, միւս բոլոր սրբութիւններէն վեր բան մը, մե՛ր բանը :

Ուզեցինք բան մը ըլլալ : Ու եղանք Դաշնակցական :

Ուզեցինք գոյն ունենալ, եւ առինք Դաշնակցութեան կարմիրը · ազատութեան ճամբուն թափած բոլոր արիւններուն ամէնէն մաքրամաքուրը :

Ուզեցինք գիծ ունենալ, եւ առինք Դաշնակցութեան փետուրը՝ թաթխուած հայ մայրերու ծով արցունքին մէջ :

Բահ ուզեցինք, եւ աւելի արդար, աւելի տանջուածը չգտանք՝ քան Դաշնակցութեան զինանշանին վրայ նուիրականացած հայ շինականինը :

Սուրը պահանջ մըն էր արդէն, մեզ Դաշնակցութեան բերող առաջին մղիչ ազդակը, մեռելներով ծանրացած մեր երկրին պատգամը · եւ չկար աւելի վրէժառու՝ քան Դաշնակցութեանը :

Եւ ասոնց վրայ իբրեւ սկիհը ծածկող սրբազան շղարշ, դուք ըսէք՝ Եռագոյն դրօշակ, պարզեցինք մեր հոգիներուն սրբութիւնը, մեր աղիքները դալարող, մեր ջիղերը պրկող, մեր սրտերը սառող տխրութիւնը :

Տխուր էինք նոր եւ ահաւոր ապրումներով :

Դիւրին է աճիլ օտարութեան մէջ, բայց որքա՛ն տխուր՝ անհարազատ երկինքներու տակ Հայու ապրումով աչքերը թրջել :

Մխիթարութիւն է կարօտը, նորէն տեսնելու քաղցր հեռանկար, բայց մենք չտեսանք Արարատը, որ կարօտնայինք :

Զոր, ահարկու էր մեր տխրութիւնը · եւ չպոռթկալու, չլալու համար զայն ուխտի բերինք քեզի, երկի՛ր Հայաստան :

Հայաստա՛ն, ցաւով դեղեցկացած ապրելու տենչ, ահա մեր Գրիչը՝ մեծութեա՛նդ ընծայ :

Հայաստա՛ն, երկիր դրախտավայր, այժմ խոպան եւ կոխան թշնամի կրունկներու, ահա մեր Բահը, հացի՛դ ընծայ :

Հայաստա՛ն, պարտուած արդարութիւն, ահա եւ անպատեան մեր Սուրը, վրէժի՛դ ընծայ :

Հայաստա՛ն, Հայաստա՛ն, ընդունէ աշխարհի չորս ծագերէն որդիներուդ ազաղակած երդումը .— Ծառայել Հայաստանի եւ Հայութեան ազատագրութեան դատին :

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Օր. ՍԻՐԱՆ ՏԷՄԻՐԵԱՆ
Պ. ԱԶԱՏ ՊԱԼԵԱՆ (Ազատ – Մարգիկ)
Ամուսնացած

Սոֆիա Ռոման կնքահայրութեամբ Տէր եւ Տիկին Ժի – բայր Պալեանի :

Այս ուրախ առթիւ ընկ. Ազատ Պալեան կը նուիրէ տասնական ֆրանք «Յառաջ» , «Հայաստան» եւ «Հայ–Բոյժ» թերթերու բարգաւաճման :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Շաւիլէն Պ. Յարութիւն Փափազեան եւ Տէր եւ Տիկին Գ. Փափազեան, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ, իրենց բոլոր նըն – ջեցեալներու եւ մասնաւորաբար իրենց սիրելի կնոջ եւ մօր ԱՆՆԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ կսկծալի մահուան Բ. տարելիցին ի յի – շատակ կը նուիրեն 30 Ֆր. Շաւիլի Կապ. Խաչին եւ քսան «Յառաջ»ի բարգաւաճ – ման :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Հայկ Զրուանդեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Սողոմոնեանց եւ զաւակնե– րը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց սիրեցեալ քրոջ եւ մօրա – քրոջ զաւկին

ՍԻՄՈՆ ՍԱՐԵԱՆԻ

արկածալից մահուան տարելիցին առթիւ (մահացած Պարսկաստան) , այս Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Մատըլէն Թավ – չանճեան , Թոռիկեան, Ֆէլլահեան , Կէնճեան, Դարբինեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր ա– նոնց որոնք մասնակցեցան իրենց սուգին անձամբ, հեռագիրով, ծաղկեպսակով ու նուիրատուութիւններով , իրենց ամուս – նոյն, եղբօր, մօրեղբօր եւ քեռայրին ՎԱՂԱՐՇԱԿ ԹԱՎՇԱՆՃԵԱՆԻ (Պետանեա– նի) ղառնակսկիծ մահուան առթիւ: Յու– ղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հոկ – տեմբեր 19ին, Լիոն:

Մասնաւոր շնորհակալութիւն Կապ. Խաչի մասնաճիւղին եւ ընկերուհիներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ողբ. Վարդէն Աղնաւուրեանի քառա – սունքի հոգեհանգստեան առթիւ շնորհա– կալութեամբ ստացուած է հետեւեալ նը– ուէրները : Տէր եւ Տիկին Ն. Նահապետ– եանէ Լիոնէն քսան ֆր. եկեղեցիին, 30 ֆրանք Ազքատախնամին :

Տէր եւ Տիկին Յ. Աւետիքեանէ քսան Աղքատախնամին, Այրի Տիկին Զ. Աղ – նաւուրեանէ քսան եկեղեցիին, Այրի Տի– կին Վ. Աճէմեանէ տասը եկեղեցիին , Ա– ւանդ գումարները ստանալ եկեղեցւոյ քարտուղարութիւնէն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայկազ Մարաղեան Գէորգի, ծնած 1918ին, հայրը Գէորգ , մայրը Դասորիկ եղբայրը Վարդան, փնտռողն է քոյրը Շամբիկ :

Էջմիածին քաղաքէն Յովսէփեան Յով– սէփ Կարապետի, կը փնտռէ իր եղբայրը Յովսէփեան Հայկազ Կարապետի: ծնած 1920ին, կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ :

Էջմիածին քաղաքէն, Ռոզա Յովհաննէս– եան Անդրանիկի, այժմ Ռոստոմեան՝ կը փնտռէ իր հայրը, Անդրանիկ Յովհան– նէսեան , կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ :

Երեւան: Արովեան շրջանէն Սարգսյ – եան Շուշիկ, կը փնտռէ Ազատ Սարգսյ – եան Գառնիկի, ծնած 1924ին :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի անմի– ջապէս իմացնել Մարսէյլի Մայր եկեղե – ցին. 339 Ավընիւ տիւ Փրատօ, 13, Մար– սէյլ 8րդ:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ
«ՆՈԹՐ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏ»Ի
ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

Մարսէյլի հայ գաղութին 33րդ Ուխ – տագնացութիւնը դէպի «Նօթր Տամ տը լա Կարտ»ի սրբավայրը, տեղի պիտի ու– նենայ այս Կիրակի օր :

Նոյն օրը ժամը 9·30ին հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ եւ քարոզ :

Կը հրաւիրուի Մարսէյլի հայ ժողո – վուրդը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՅՑ

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ

Այս Երկուշաբթի, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ այց մը կազմակերպուած է Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մտաւորականներու դամ– բարանը, նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին եւ մաս– նակցութեամբ Գրողներու Միութեան :

Հաւաքոյթ Պանթէօ – Փարիզէնի գե – րեզմանատան դրան առջեւ, Երկուշաբթի ժամը 4ին :

Հայ տարագիր մտաւորականութեան յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆը – րանս – Քիւլթիւռ կայանէն Վաղգէն Կա– թողիկոսի գահակալութեան տասնամեակ: Կը մասնակցին Տիկին Տօքթ. Արտէմիս Պօյաճեան, Պ. Պարէտ Բամպուքճեան եւ խտուար Իւթիւճեան :

Ինչպէս նաեւ Սիփան – Կոմիտաս երգ– չախումբը ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի եւ Սամուէլ Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարաններու աշակերտ – ներու միացեալ երգչախումբը ղեկավա – րութեամբ Գէորգ Եանըգէկեանի :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Իսի լէ Մուլինոյի եւ շրջանի եկեղեցա– չէն յանձնախումբս ընդհ. ժողովի կը հը– րաւիրէ շրջանիս երկսեռ Հայութիւնը եւ ազգ. կազմակերպութիւնները, այս Կի – րակի կէսօրէ ետք, ժամը 14·30ին, տեղ– ւոյս Խրիմեան դպրոցի սրահը, 2 Ռիւ տը լա Տէֆանս: Կարեւոր օրակարգ :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ԿԱՆՏ ԵՒ ՊՐԻՒՍԷԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, ժամը 7·15ին, մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէնէն , Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւէն :

Ճաշ Սէն Ժ'Աման լէ գ'Օ: ժամը 15ին ժամանում Կանտ համալսարանը ուր ծաղկեպսակ մը կը դրուի Դանիէլ Վա – րուժանի յուշարձանին առջեւ :

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ: Ժամանում ժամը 16·30ին: Պանդոկ , այցելութիւն երեկոն ազատ :

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 7, ժամը 10ին հան– դիսաւոր հայածէս պատարագ , Սէն – Ժաք եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղե – կավարութեամբ Արա Պարթեւեանի :

Կը պատարագէ.— ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, կաթողիկոսական պատ – ուիրակ Եւրոպայի Հայոց :

Ներկայ կ'ըլլայ ԿԱՐԱՊԵՏ եպիսկ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, առաջնորդական էկզարք :

Այցելութիւն եւ ծաղկեպսակ Անծա – նօթ Զինուորի գերեզմանին ժամը 13ին : Ճաշէն ետք զանազան արարողութիւններ Ակադեմիաներու պալատը : Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 17ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 69 ՖՐ.

Ֆրանսացիներուն համար ազգային անձնագիր, Նանսէնեան հպատակներու համար՝ Թիթր տը Վօյաժ :

RELATIONS
TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Téléph. : 770-36-37
Délégué E. DJEZIRIAN

Արձանագրութիւնները կը փակուին Նոյեմբեր 4ին:

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ (Հոկտեմբեր 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս վեցերորդ թաղամասի քաղա– քապետարանի սրահը , Place Saint-Sulpice

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ կը խօսին ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վար–չութեան ներկայացուցիչը :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ , Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Նայիրի պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ Տիկին Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ ,

Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագի քառեակը :
Կ'արտասանէ Ընկեր ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
Կ'երգէ ՕՐ. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կէս գիշերին Եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագա – խումբին :

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով :

Օրուան խօսնակն է Ընկեր Գ. ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ
Մուտք 5 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼ

Շաբաթ (Հոկտ. 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը(340 Պ. Շավ)

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բոլոր են– թակոմիտէներու եւ խումբերու ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Տրջ. վարչութեան :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցին.— Ալիս Շահմիրեան, եւ Սահակ Տէրոյեան : Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր:

Հանդէսը կը սկսի յայտարարուած ժամուն

ՎԱԼԱՆՍ

Շաբաթ (Հոկտ. 30), երեկոյեան ժամը 20·30ին, քաղաքապետարանի սրահը , Թէաթր Միւնիսիփալ : Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ. ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ Կը խօսին Ընկերներ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ ՓՈՄԻԷ (փոխ – քաղաքապետ)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

ԼԻՈՆ

Կիրակի (Հոկտ. 31) կէսօրէ ետք ժամը 15էն ուշ գիշեր, Ազգ. Տան սրահը , 295 Ռիւ Պուալօ :

Կը նախագահէ Ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Ուղերձ Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Շաքէ Ղազարեան, Ալիս Ալթուն– եան, Հայկանոյշ Կէնճեան, (արտասանութիւն), Տիկին Կարապետեան, Պետրոս Շանճաքեան, (երգ), Նոր Սերունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի: Յովհ. Պէրպէրեան (նուագ): Հանդէսէն ետք խնջոյք :

Մուտքը ազատ է

ՎԻԷՆ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կա – պոյտ Խաչի :

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սերքըլ Կաթոլիքի սրահը :

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ Կը խօսի Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կենդանի պատկեր: Երգ՝ Ասատուր Մաղաքեան եւ Վ. Ռստիկեան : Արտասանութիւն Հ. Զաքարեան, Յ. Մաթոսեան, Յարու– թիւն Այպիրեան : Ուղերձ Ֆ. Կ. Խաչի կողմէ: Մուտքը ազատ է

ՏԷՍԻՆ

Այսօր , ժամը 20·30ին Տէսինի քաղաքապետարանի Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Կազմակերպութեամբ տեղական կոմիտէին, մասնակցութեամբ «Լաբեան» խում– բին, Նոր Սերունդին, Կապ. Խաչին եւ Հայ կամաւորներու եւ Մարտիկներու Մի– ութեան :

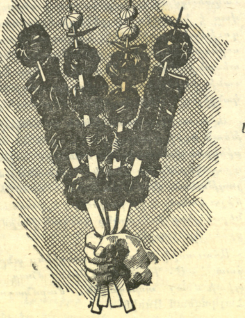
Ներկայ կ'ըլլան ֆրանսացի ընկերվարական անձնաւորութիւններ եւ քաղաքապե– տութեան ներկայացուցիչներ :

Կը նախագահէ Ընկ. ԱԻԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Անժէլ Կարապետեան. Խըմ– բերգ Նոր Սերունդի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Օր. Անժէլ Կարա– պետեանի, կենդանի պատկեր: Պարեր Լիոնի եւ Տէսինի Նոր Սերունդի խում – բերուն կողմէ: Արտասանութիւն.— Օր. Օր. Բրաբիոն Տաչաղեան, Շաքէ Ղա – զարեան եւ պատանի Գառնիկ Սաղաթէլեան: Լուսարձակում նկարներու :

Մուտքը ազատ է

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ մէջ՝ Դեկտեմբեր 5ին:

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական , հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված ներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 31 OCTOBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10449 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — No 10.449

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՈՐԾԻ՛, ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի ոգեկոչումին վերջ Դաշնակցութեան 75ամեակի տօնակատարութիւնները շեշտուած կերպով օրակարգի հրատապ խնդիր դարձուցին Հայկական Դատը :

1965 Թուականը պատմական պիտի մընայ հայկական տարեգրութեանց մէջ այդիսկ պատճառով :

Տարին կը մօտենայ իր վախճանին : Սակայն զոյգ տարեդարձներու առթիւ ստեղծուած ընդհանուր խանդավառութիւնը չէ մարած դեռ : Ընդհակառակն 1965ին սկսուած աշխատանքները շարունակելու եւ ժամանակի սահմանափակումներուն չենթարկուելու տրամադրութիւնը ակներեւ է ամենուրեք :

Հայ Դատի Յանձնախումբեր կազմուած են զանազան երկիրներու մէջ : Հայրենասիրական ոգին է մղիչը այդ նախաձեռնութեանց : Սակայն չկայ ընդհանուր կեդրոն մը, որ համադրէր բոլոր բարի տրամադրութիւնները եւ ուղղութիւն տար կատարուելիք աշխատանքներուն :

Այս օրերս Փարիզի պատերուն վրայ փակցուած են մեծատառ յայտարարութիւններ՝ ծանուցանելու համար յառաջիկայ Կիրակի Փլէյէլի մեծ սրահին մէջ տեղի ունենալիք յիշատակի հանդէս մը Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ՝ փաստանկարներու լուսարձակումով :

Կազմակերպիչները երիտասարդներ են, որոնք քանի մը տարիէ ի վեր բուռն աշխատանք կը տանին Ապրիլ 24ը Սուգի Օր դարձնելու՝ հրաւիրելով մեր հայրենակիցները, որ այդ օրը դադրեցնեն ամէն աշխատանք : Ֆրանսերէն գրքոյկ մըն ալ հրատարակած են՝ Ջարդարարներու ոճիրները փաստող վաւերաթուղթերով : Քաջալերութեան արժանի են նման ձեռնարկներ :

Քանիցս շեշտած ենք, որ Ֆրանսական համալսարաններու մէջ բարձրագոյն ուսում ստացող մեր երիտասարդները մեծ հնարաւորութիւններ ունին Հայութիւնն ու անոր արդար դատը տեղացիներուն ճանչցնելու համար :

Հայրենասիրական պարտականութիւն մը պէտք է համարին անոնք այս ուղղութեամբ քարոզչական աշխատանքներ կատարելը :

Վերջերս տեղի ունեցած քանի մը փորձեր ցոյց տուին թէ նախաձեռնութեան ոգիով տոգորուած բուռ մը խանդավառ երիտասարդներ ի՛նչ օգտակար գործեր կրնան կատարել :

Իբրեւ Ֆրանսական քաղաքացի ամէն դուռ բաց է մեր երիտասարդներուն առջեւ : Կը բաւէ ունենալ աշխատելու եռանդ, հայրենասիրութիւն եւ համարձակութիւն :

Անոնք միջոցներ ունին յարաբերութիւններ հաստատելու եւ բարեկամութիւններ մշակելու կարեւոր թերթերու խմբագիրներուն, ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի պատասխանատու վարիչներուն հետ :

Այս վերջիններուն պէտք է հայթայթել զանազան նիւթեր Հայոց պատմութեան, մշակոյթին, ազգային դատին, ներկայ կացութեան եւ ապագայ հեռանկարներուն մասին : Թերթերը յաճախ սիրով ընդ առաջ կ'երթան նման հարցերու մասին յօդուածներ հրատարակելու համար կատարուած դիմումներուն : Ասոր ապացոյցը տեսանք անցեալ Ապրիլին Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ :

Ուրեմն գործի՛, երիտասարդ մտաւորականներ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԻՐԱԼԻՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Քուվ տը Միւրվիլի եւ Կրոմիքոյի միջեւ խօսակցութիւնները սկսած են ֆրանսացի նախարարին ժամանումին իսկ : Առաջին հանդիպումին, երկու նախարարները ընդհանուր ակնարկ մը նետած են միջազգային կացութեան վրայ : Մօտ 75 վայրկեան խօսած են Եւրոպայի մասին, 20 վայրկեան ՄԱԿի, նոյնքան ալ հարաւարեւելեան Ասիոյ (Վիէթնամ) եւ քառորդ մը երկկողմանի յարաբերութեանց :

Ինչ կը վերաբերի Եւրոպայի, գլխաւոր նիւթն է անշուշտ երկու Գերմանիաներու հարցը : Կը թուի թէ ոչ մէկ փոփոխութիւն կայ երկու կողմերու, ցարդ ծանօթ, դիրքերուն մէջ : Մնաց որ, խորհրդային արտաքին նախարարը գոհացած է հաստատելով Խորհ. Միութեան տուած կարեւորութիւնը բազմակողմանի ուժին, աւելի քան երկու Գերմանիաներու վերամիացման, իբրեւ պատճառաբանութիւն տալով ապահովութեան հարցը : Վիէթնամի շուրջ երկու երկիրները նոյն տեսակէտը ունին .— վերադարձ 1954ի Ժընեւի համաձայնութեանց : Չեն խօսած հարցը կարգադրելու միջոցներուն մասին : Ապահովութեան Խորհուրդի մասին ալ, Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան դիրքերը բաւական մօտ են : Իրեն ի պատիւ տըրուած ճաշին ընթացքին, Մօրիս Քուվ տը Միւրվիլ շեշտած է, բաժակաճառին ատեն, թէ երկու երկիրները կը պատկանին աշխարհագրական, մարդկային եւ եւրոպական ամբողջականութեան : Ֆրանսացի նախարարը աւելցուցած է .— « Համաձայն ենք շատ մը կէտերու շուրջ : Հիմը կը կազմեն գործակցութեան մը զոր տեւական եւ արդիւնաւոր կ'ուզենք » : Խորհ. նախարարն ալ շեշտած էր, երկու երկիրներու լաւ յարաբերութեանց ճամբուն վրայ, այս նոր հանդրուանին կարեւորութիւնը :

Քուվ տը Միւրվիլ ծաղկեպսակ մը դըրած է ֆրանսական զինուորական առաքելութեան շէնքին առջեւ, ի յիշատակ Նորմանտի – Նիէմէն օդային խումբին հերոսներուն : Օրը վերջացուցած է Պալշոյ Թատրոնը, ուր հանդիսատես եղած է երկու բեմապարերու :

Ֆրանսական պատուիրակութիւնը ապա մեկնած է Լենինկրատ, ուրկէ պիտի երթայ Սեւ Ծովի ափը, ուր կը գտնուին Միկոյեան եւ Կոսիգին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ-ի լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, հաւանական է որ, նկատի առած նիւթական դժուարութիւնները, Ու-Թան կողմնակից չէ Կիպրոսի մէջ ՄԱԿի ուժերուն ներկայութեան երկարաձըգման : Կիպրոսի մէջ ներկայ ՄԱԿի ուժերուն ժամանակաշրջանը վերջ կը գտնէ Դեկտեմբեր 26ին :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ պաշտօնական աղբիւրներ կը հաստատեն թէ Միացեալ Նահանգները, Քաշմիրի տագնապին ընթացքին, ծանր ազդարարութիւն մը ուղղած են ժողովրդային Չինաստանին, զգուշացնելով որ չմիջամտէ Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի միջեւ ստեղծուած պատերազմին :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ տօնին առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ այս Երեքշաբթի : Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Նոյեմբեր 3 :

Օրը Օրին

Ի ՊԷՏՍ ԱՆԳԻՏԱՑ

Մէ՛կը կը խօսի պատին ետեւը :

Ինք կը հարցնէ, ի՛նք կը պատասխանէ : Արդեօք ինքնիրե՞ն կը խօսի : Կը թուի թէ հարցը Հայաստանի այցելութեան հրաւէրներու մասին է :

— Ի՞նչ, հրաւէրո՞վ միայն կ'այցելէք Հայաստան : Դուք Հա՞յ էք թէ ոչ : Հայաստան ձեր հայրենի՞քն է թէ ոչ :

— Ատիկա ուրիշ հարց է : Մենք ալ կը դատապարտենք նման բաներ : Բայց մարդիկ կան որ կը սիրեն հրաւէրով երթալ Հայաստան, նոյնիսկ ... խավաս մը կ'ուզեն ձգել իրենց առջեւէն, ինչպէս Օրմանեան : Կարծեմ, սակայն, հարցը Հայաստանի հիւրերը տեսնելու հարց է :

— Այդ մասին գոյութիւն ունին փրոթոքոլներ, ամէնուն ծանօթ :

— Մեր մէջ ծանօթ չեն, մենք Հա՛յ ենք : Ահա թէ ինչո՛ւ... քառնավալ կը դառնան մեր տեսակցութիւնները, այցելութիւնները, խօսակցութիւնները : Եւ երբ քննադատես, կը բարկանան... անձի վրիպակները :

— Ի՞նչ տարազ է ատիկա :

— Երբ հեղինակ մը մարդավայել կը գրէ ու գրաշարը կը շարէ մարթավալ, ատիկա կ'ըլլայ բառի վրիպակ : Երբ գործի գլուխը կը դնես հասկցող մէկը, բայց գործին չհասկցող մը կ'ըլլայ, անձի վըրիպակ կը կոչուի, այսինքն մարդը իր տեղը դրուած չէ :

— Վրիպակներով գործ չի կատարուիր : Ան որ կը ծախէ լահանայ, ու կը դառնայ քահանայ, կ'ելլէ կ'ըսէ ալէլուիա... ալէլուիա ու լահանայ, եւ Աստուած կը բարկանայ :

Լաւ չէ՞ր ըլլար որ, Հայաստանի պատուական հիւրերը դեռ Փարիզ չհասած, սա չհասկցողները կանչէին հասկցողները, — անպայման «ծովածաւալ գիտութեան» տէր մարդ փնտռելու հարկ չկար, — եւ կազմակերպէին արժանավայել ձեւով ընդունելութեան ծրագիր մը :

Եկեր նստեր ենք տուն մը, որ մերը չէ : Այս տունը պատմութիւն ունի, մշակոյթ ունի եւ ունի նաեւ անանկ բաներ, որ... մենք ալ պիտի ունենանք հարկաւ օրին մէկը :

Կ'արժէր որ ձեռնարկուէր՝ եթէ եկողը նախարար է, երկրին նախարարին ծանօթացնելու, եթէ եկողը գրագէտ է՝ երկրին գրագէտներուն ծանօթացնելու :

Մի՛ մոռնաք որ երբ Արեւելքի կրօնապետները կուգային Փարիզ ու կը ներկայանային երկրին Հանրապետութեան Նախագահին, մենք ալ հէվէսի՛կ ունեցանք անանկ բան մը ըլլալու : Ձեռնարկուեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսը Ֆրանսա բերելու՝ պաշտօնական այցելութեան : Այն ատեն կաթողիկոսը Գարեգինն էր, Ֆրանսայի նախագահն ալ՝ Քոթին : Մեր կաթողիկոսը հազիւ ոտքը դըրաւ Մարսիլիոյ քարափը, անձի վրիպակները առին տարին ... Նիսի փլաժները : Փարիզի մեր մեծերը տենդի մատնուած են : Քոթին արձակուրդի պիտի երթայ : Իսկ կաթողիկոսը այցելութեա՛ն կ'երթայ հոն, ուր տատան հայ ծերուկ մը կայ, ծերուկ մը որ դեռ կը տատայ : Բայց Քոթին արձակուրդի պիտի երթայ : Ու կ'երթայ : Մինչ Փարիզի անձի վրիպակները կը սկսին հայհոյել Նիսի անձի վըրիպակներուն :

Կը կարծէք թէ դա՞ս առին մերոնք : Սրբագրուեցա՞ն վրիպակները :

Եկաւ միւս կաթողիկոսը : Հրաւէր հըրաւէրի, մեր տունը ճաշի, ձեր տունը ճաշի, այսօր մեր տունը, վաղը ձեր տունը, տնօրհնէք տէրտէրական ձեւով : Մեղքը միայն կաթողիկոսինը չէ, որ նոր է, նոր – նոր, — աւանդութիւն չի գիտեր, փրոթոքոլ չի գիտեր : Ե՛ս կ'ըսէ, ե՛ս կը կարդայ, կաթողիկոսներու յատուկ դերանունին ծանօթ չէ : Հարուստները իրենց անտաղանդութեան վրէժը կ'ուզեն լուծել՝ երեւնալու ձեւեր փնտռելով եւ կաթողիկոս պտըտցնելով :

Մարդը չի գիտեր թէ ինչո՛ւ «Վեհափառ» կ'ըսեն Հայերը իրենց կաթողիկոսին : Եւրոպացին, որ գիտէ թէ ի՛նչ է «պետական խրախճանքը», միթէ «Վեհափառ» (մաժեսթէ) կ'ըսէ՞ պապին կամ այս ու այն ազգին կրօնապետին : Մենք կ'ըսենք, աւանդութիւն դարձուցած ենք, նուիրագործած ենք՝ բան մը որ իւզիւռփասիոն տը թիթռ կը համարուի օտարներու մէջ «պետական խրախճանքով» : Բայց, կը կրկնեմ, մենք խրացուցած ենք, գիտէ՞ք թէ ինչու, «ծովածաւալ գիտութեան» պէտք չկայ բացատրելու համար «կենցաղագիտութեան մէջ համադատարկ անգէտներուն» կամ ասոր անոր ... մարթավալ կարգադրողներուն :

Այս տողերը գրողը, որ կը մերժէ մենաշնորհ համարել հայրենիքը՝ ասոր կամ անոր տրուած, նոյնիսկ ռուսական սուիններով շնորհուած,

Այս տողերը գրողը, որ փղոսկրեայ աշտարակէ մարդ մըն է եւ երբեք Հայաստանի այցելութեան հրաւէր մուրալու ընդունակութիւն չունի,

Կը գրէ այս տողերը ցաւով եւ դառնութեամբ եւ կը յայտարարէ թէ գիտէ պատուել Հայաստանի հիւրերը բոլորովին տարբեր այն ձեւերէն, ուր գրուեցան անոնք : Գիտէ մեծարել զանոնք, յարգել զանոնք, որքան ալ տարբեր ըլլան իր տեսակէտները, գաղափարները, մտածումները հայրենիքի, մշակոյթի եւ մեր պատմութեան մասին :

Առանց ... անձի վրիպակներու միջնորդութեան : Շատ ընդհուպ :

ԱՐԱԶ

Ամենայն Սրբոց

Աշնան լճացած ջուրերուն վրայ
Արեւծաղիկը գլուխը կախեց
Ինչպէս տխրութիւն, ինչպէս յուսախաբ
Անձնասպան աղջիկ, երկիրն արտասուեց
Մահացող սիրոյն յուսահատութեամբ :

Կ'ըսես, լուսինը հրացանազարկ
Ինկաւ երկինքէն. սառած արիւն կայ
Աշնան լճացած ջուրերուն վրայ :

Ո՞ւր ես, ո՞ւր, իմ սէր, ո՞ր երկինքին տակ
Ուր այսպէս չլան, մայրերն հերարձակ
Քամիներուն հետ վո՛ւ վո՛ւ չկանչեն
Կեանքը չանիծեն. այսպէս, սրտին վրայ
Լոյսը չմեռնի : Իմ սէր, իմ վերջին
Բանաստեղծութիւն, գերեզմաններուն
Գեղեցկութենէն զիս փրկէ՛ : վերջին
Վերջի՛ն իմ երազ : Ես շատ եմ լացած,
Բայց չմեռնելու երդում եմ տուած
Յաւիտենութեան : Աստուած, եթէ կաս ,
Մեռելներէն զիս ազատէ՛ : Աստուա՛ծ :

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՊԱԹԱՆԵԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Վիէննայէն կը գրեն մեզի Հոկտեմբեր 28 թուականով, թէ աւստրիական մայրաքաղաքը ժամանած են հայ կաթողիկէ կաթողիկոս – պատրիա՛րք՝ Իգնատիոս – Պետրոս ԺԶ. դէպի Էջմիածին ճամբուն վրայ : Կաթողիկոսին կ'ընկերանան Թէրզեան Եպիսկոպոս եւ Ն. Ծ. Վ. Սէթեան մեծաւոր Հայր Լեւոնեան վարժարանի :

Վիէննայի մէջ բարձրաստիճան եկեղեցականը եւ հետեւորդները դիմաւորուած են Մխիթարեան Հայրերու եւ գաղութին ներկայացուցիչներուն կողմէ :

Հոգեւոր Տէրը պատարագ պիտի մատուցանէ Էջմիածնի մէջ :

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԻՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

ԺԶ

Անհասկնալի ոչինչ կայ այն մտահոգութեան մէջ, որու մատնուած էր Մեծն Կոստանդիանոս՝ տեսնելով քրիստոնէութեան ներքին խռովութիւնները: Զարմանալի եւս ոչինչ կայ այն համակրանքին մէջ, զոր ցոյց կուտայ ի մասին քրիստոնէութեան :

Մեծն Կոստանդիանոս քրիստոնեայ չէր,— թէ բորոտութեամբ վարակուած էր եւ քրիստոնեանե՛րն էին որ բժշկեցին զինք՝ փութացնելով դարձը, մկրտութեան պատմութիւններով ճոխացեալ, նման մատենագրական հին վկայութեանց յաճախորդը պէտք է փնտռել տարբեր շուկաներու վրայ :

Մեծն Կոստանդիանոս քրիստոնեայ չէր, քաղաքագէ՛տ էր: Հանճա՛ր մը, կը գրէ Փիլոստորգիոս :

Երբ Տրդատ խորտակեց քրմապետութեան մէջքը՝ Հայաստանի մէջ ու պատուոյ տեղը տուաւ քրիստոնէութեան, դուք հռովմէական կա՞յսր պիտի կոչէիք այն յիմարը, որ պատերազմ պիտի յայտարարէր Հայոց դէմ՝ պարզ այն պատճառով որ պետական կրօնք հռչակուած է քրիստոնէութիւնը Արաքսի ափերուն վրայ: Չէ՞ որ, այս ընթացքով, Հայաստան կը կտրէր կը նետէր պարսկական գօտին, վերջ կը դնէր պարսկական ազդեցութեան, միանգամ ընդ միշտ կապ ունելու համար Միջերկրականի : Վասնզի քրիստոնէութիւն կը նշանակէ Միջերկրական, քրիստոնէութիւն կը նշանակէ Արեւմուտք: Ուրեմն, յիմար չէր ի՞նչ էր Մաքսիմինոս կայսրը, որ պատերազմ կը յայտարարէր քրիստոնեայ Հայաստանի, բայց պարտուեցաւ բարեբախտաբար :

Մեծն Կոստանդիանոս, ահա՛ կայսրը, ահա՛ իմաստունը, իր նախորդներուն մէջ մեծ, իր յաջորդներուն մէջ եւս մեծ: Կոստանդիանոս այն հանճարն էր, որ կայսրութիւն «կը շինէր», ինչպէս տաճար մը կը շինէ ճարտարապետը, ինչպէս սէնֆօնի մը կը շինէ երաժիշտը: Ուրիշ հարց է Վոլթէրի վերապահութիւնը :

Եւ մի՞թէ Քրիստոսի սիրոյն էր որ Տրդատ կատարեց դարձն ի քրիստոնէութիւն :

Մի մոռնաք հանդիսութիւնը, որ գոյութիւն ունի ժողովուրդներու օրիանթասիոնին եւ բոյսերու թրոփիսմին միջեւ, ու մանաւանդ Թելադրանքը, որ կը բխի ժէոփոլիթիքէն:

Այսպէս բանաձեւելով դարձերու փիլիսոփայութիւնը՝ կը կարծեմ թէ, իր իմացական լիութեամբ, Մեծն Կոստանդիանոս բարձրօրէն գնահատեց Հայոց դարձն ի քրիստոնէութիւն, որ Պարսկաստանը կը հեռացնէր Արեւմուտքէն եւ Հայաստանը կը մօտեցնէր Արեւմուտքի, ցաւելով, «խոցն ի սիրտ» ինչպէս կ'ըսէր, որ նո՛յն քրիստոնէութիւնը ծանր մտահոգութիւններ կը պատճառէր իրեն՝ Ափրիկէի մէջ, ուր դոնատեանները կը չարունակէին արիւն թափել Կարքեդոնէն անդին, իսկ արիոսականները խանձողակ (թիզոն) կը նետէին Աղեքսանդրիայէն մինչեւ Բիւթանիա: Իր արքունիքն անգամ բռնկած էր եւ քոյրը, Կոստանդիա, դարձած էր կատաղի արիոսական մը :

« Ի քաղաքս եւ ի գեղս, մանաւանդ յԱղեքսանդրիա, բազմութիւն մարդկան արուեստաւորաց եւ ռամկաց համարձակ ի պայքարս բանից գային յաղագս հաւատոց եւ հերձուածոցն որք նորոգապէս ծագեալ էին, գխորհրդոց քրիստոսական հաւատոց ըստ իւրաքանչիւր մտաց վճիռ բերէին, եւ խօսէին որ ինչ հաճոյն էր առ ի պարտել ընդդիմակորդս իւրեանց: Եւ յանդգնագոյնք ոմանք առ չժամանել զօրութեան բանիւք յաղթել միմեանց, ի զէն ընթացեալ բազում հարուածս եւ արեան ճապաղիս յերկոցունց կողմանց գործէին » (Պատմ. Տիեզերական Ժողովոց, Հ. Պօղոս Վրդ. Ցովնանեանց, էջ 13):

Վերադառնանք վէճին ծագման :

Երրորդութիւնը, անբացատրելի եւ անըմբռնելի հարց մը, ինքնակոչ կամ յաւակնոտ քարոզիչներու բացատրութեանց հետեւանքով, միշտ ծնունդ կուտար տարօրինակ աղանդներու : Աղեքսանդրիոյ պատրիարքը, 318 թուականին, բացատրական հարցաքննութեան մը կը հրաւիրէ իր քարոզիչները, նիւթը՝ ի՞նչ է Երրորդութիւնը: Այստեղ Արիոս կը հակաճառէ Աղեքսանդրի, որ կ'ըսէր թէ մէկ է Երրորդութիւնը (եռանձնեայ աստուածութիւն) ըստ իր էութեան: Արիոս կը պատճառաբանէ թէ էութիւն մը, սիւպսթանս կամ իփոսթազ, որ մէկ է եւ ոչ երբեք բաղադրեալ, չի կրնար կոչուիլ երրորդութիւն: Աւելի զարգացնելով այս տեսութիւնը, կ'աւելցնէ թէ «Որդին Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ Հօրէ», չի կրնար «անսկիզբ» կոչուիլ՝ ինչպէս կոչուած է Աստուած, այլ խօսքով՝ Որդին չի կրնար տարեկից ըլլալ իր Հօր: Հետեւաբար եւ բնականաբար՝ «էր երբեմն յորժամ ոչ էր Որդին »:

Այս դիալեկտիկայով կը փշրուէր Երրորդութեան տեսութիւնը :

Մեծն Կոստանդիանոս, «քրիստոնեա՛յ եւ հաւատացեալ», ծաղրի եւ ծիծաղի նիւթ կը համարի այս վէճը, որ, յունական ճամարտակութեան կամ էնկօթիմի ծնունդ, կը ստանար սակայն իրական ճակատամարտի ձեւ՝ վճռելու համար թէ (Քրիստոս) «ոչ եթէ երբեք էր եւ երբեք չէր, կամ երբեմն չէր եւ երբեմն եղեւ, այլ միշտ հանապազ ի սկզբանէ յաւիտենից է՛ր իսկ նա»:

Այսուհանդերձ վէճ մըն էր որ կը վախցնէր զինք եւ աւելի վտանգաւոր կը համարէր քան իր մղած պատերազմները : Իրեն կը թուէր թէ «կը ճեղքուէր կայսրութիւնը » (Է. Ֆիալոն) եւ կը ցնդէր իր մեծ երազը :

Ժամանակ էր միջամտելու, արագ, վճռական եւ անողոք :

Երկու նամակ գրեց, երկուքը նոյն բովանդակութեամբ, (կ'ըսեն թէ խմբագրողն էր Եւսեբիոս Նիկոմիդիացի, որ մեծ ազդեցութիւն ունէր արքունիքին մէջ): Մէկը ուղղուած՝ Աղեքսանդրիոյ պատրիարքին, որ կը կոչուէր Աղեքսանդր, միւսը՝ Արիոսին, որ «կը ճեղքէր քրիստոնէութիւնը» : Իրաւարար նշանակեց Կորդուբայի եպիսկոպոսը, Ոսիոս, որ իրեն կ'ընկերանար Սպանիայէն սկսեալ : (Հայերէն ձեռագիրներու մէջ՝ եպիսկոպոսին անունը գրուած է Հոսիոս, Ոսիոս, Ասիոս, Եսիոս, Ոսիմոս, Ոսիա, իսկ քաղաքին անունը՝ Կորդուբէ, Թուրքերէն՝ Քուրթուպէթ, Ֆրանսերէն՝ Քորտու):

Ոսիոս գնաց Աղեքսանդրիա, նամակները յանձնեց Աղեքսանդրի եւ Արիոսի : Կայսրը այսպէս կը գրէր երկուքին.—

« Հոգիս խոցուեցաւ իմանալով ինչ որ տեղի կ'ունենայ Աղեքսանդրիոյ մէջ : Դո՛ւն, Աղեքսանդր, սնոտիքներու վերաբերեալ հարցումներով ուզեր ես իմանալ կրօնաւորներուդ զգացումները : Իսկ դո՛ւն, Արիոս, անխոհեմաբար յայտներ ես գաղափարներ, որոնց մասին պէտք չէ մտածէիր, եւ երբ մտածեցիր՝ պէտք է լռութիւն պահէիր: Հարցաքննութիւնը անխորհուրդ, պատասխանը անզգոյշ : Ներեցէք իրարու փոխադարձաբար » :

Այսպէս, Մեծն Կոստանդիանոս, որու արձանները դեռ պաշտամունքի առարկայ են Արեւմուտքի մէջ, կը յանձնարարէ քրիստոնէաբա՛ր ներել իրարու եւ հաշտուիլ՝ իրենց վերապահելով իրենց քրիստոսաբանական տեսակէտները, առանց գիջում ընելու իրարու, (ահաւասիկ ձեզի կոստանդինեան քրիստոնէութիւն), ու վերջ դնել հակաճառութեանց, որոնք ինչպէս կը խոստովանի՝ «խաղեր են իր դիշերային հանդիստներն անգամ»:

Սխալ ընտրած էր իրաւարարը կամ իր ներկայացուցիչը: Ոսիոս յունարէն չէր գիտեր, իսկ Աղեքսանդր եւ Արիոս լատիներէն չէին գիտեր: Լեզո՛ւ պէտք է հաշտեցնելու համար: Խօսակցութիւնները բախտաւոր չեղան : Ոսիոս վերադարձաւ Աղեքսանդրիա, ձեռնունայն : Եւ խորհուրդ տուաւ հրաւիրել տիեզերական եկեղեցական ժողով մը, քննելու համար ոչ միայն արիոսականութեան վէճը, այլեւ Զատկական տօնակատարութեան թուականը, նոյնպէս կռուախնձոր դարձած :

Ու Մեծն Կոստանդիանոս հրամայեց տիեզերական եկեղեցական ժողով մը գումարել Նիկիոյ մէջ, 325 թուականին, Յունիսին: Հրաւէր ղրկուեցաւ Արեւելք թէ Արեւմուտք, բոլոր եպիսկոպոսներուն: Ճանապարհորդութեան եւ Նիկիոյ մէջ բնակութեան բոլոր ծախքերը պիտի վճարուէին կայսերական գանձէն : Կառքեր ու ձիեր տրամադրուեցան բոլոր հրաւիրեալներուն :

Առաջին անգամն էր որ նման մեծ ժողով մը կը հրաւիրուէին քրիստոնէութեան իշխանները : Նախ վախ մը անտարբեր թողուց ամէնքը, յիշելով հալածանքները եւ չարչարանքները, զորս կրած էին իբրեւ քրիստոնեայ: Ի վերջոյ, սակայն, կայսերական կառքերը եւ ձիերը սկսան սուրալ Արեւմուտքէն եւ Արեւելքէն դէպի Նիկիա, համանուն գեղածիծաղ լճին եզերքը :

Ժողովը պալատի՞ն մէջ գումարուեցաւ թէ քաղաքին եկեղեցւոյն մէջ, որոշ չէ : Ապահովաբար պալատին մէջ, «ուր էին գումարեալ միաժողով վարդապետք, առաջնորդք, աւրէնսուսոյցք կարգի ժողովրդեան ՅԺԸ (= 318) եպիսկոպոսք» (Կանոնագիրք Հայոց, տպ. Երեւան, 1965):

Այս թիւը Աթանասն է որ տուած է: Եւսեբիոս կը հաշուէ «աւելի քան 250», Եւստաթիոս՝ 270, իսկ Իպն – Ալի արաբ հեղինակը... 2408: Խորենացի եւս կը դնէ Աթանասի տուած թիւը (Բ. 90): Բայց երբ Կանոնագրքին մէջ կը հաշուենք մասնակցող եպիսկոպոսներուն անունները, կը ստանանք 212: Այս տարբերութեանց բացատրութիւն կարելի՞ է ընդունիլ Ամբրոսիոսի կարծիքը թէ Աթանաս 318 կը հաշուէ՝ ներշնչուելով Աստուածաշունչ Մատեանէն, որ Աբրահամի կուտայ 318 հետեւորդ (Ծննդ. ԺԴ. 14):

Ապահովաբար եպիսկոպոսներուն կ'ընկերանային իրենց մոնթերը և փոքրաւորները, ահա թէ ինչո՛ւ մեծ թիւ մը ցոյց կուտան ոմանք :

Ժողովը բացուեցաւ 325 Յունիս 19ին: Մեծն Կոստանդիանոսի կայսրութեան 19րդ տարին էր, որ կը լրանար մէկ շաբաթ ետքը, կը գրէ հեղինակ մը :

Ժողովականները կը ներկայացնէին քրիստոնեայ աշխարհին լոյսերը, եթէ ոչ այնքան փայլուն՝ որքան հեթանոսութեան փիլիսոփաները, բայց եւ անպայման ուժեղ անհատականութիւններ : Ոմանք իրենց դէմքին, ձեռքերուն եւ մարմնոյն վրայ կը կրէին դեռ խոշտանգումի հին նշաններ եւ վէրքերու խոշոր սպիներ: Թերեւս ծաղիկներ չէին ամէնքը, ինչպէս պիտի հետեւցնէինք Գրիգոր Նազիանզացիին գրութիւններէն, մանաւանդ կարգ մը բառախաղերէն (յունարէն՝ ոսկեսէր = Քրիստոսասէր), կամ կիկերոնի գործերէն, ուր յունական վկայութեանց, սուր կամ անոր կուսակից դառնալու տրամադրութեանց կը տրուի ծախու ապրանքի արժէք: Իրար սեւցնելու համար՝ մարդը կենդանիին հետ չփոթելու պատրաստ :

Այսուհանդերձ փառաշուք պատկեր մը կը ներկայացնէր ժողովը :

19 Յունիս, առաւօտ է: Ժողովասրահին մէջ տեղ գրաւած են եպիսկոպոսները, կարգաւ՝ ըստ իրենց աստիճանին: Երբ լուր կը տրուի թէ կայսրը ժողովասրահին դուռն է հասած, կարծես հովէ մըղուած՝ բոլորը կը կանգնին ոտքի: Ներս կը մտնէ Մեծն Կոստանդիանոս, ուսերն ի վար կեսարներու ծիրանին, ադամանդի

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

Նա Գորտելլիայի ներկայանում էր իր հոգւոյն սառն լուսեղէն շրջանակի մէջ բոլորուած մի պսակի, որն որ կազմւում էր իր առաքինական գործերից. գուցէ իր կամշոտ, կրքոտ եւ հրամայելու վարժուած հօրը՝ ալեզարդ թագաւորին օրհնութիւնն էր նրա աղբիւր : Ինկած ամենայնին թշուառութեան մէջ, թափառելով ժայռոտ լերանց եւ անձաւների խորքում, որք զարհուրելի արձագանգներով կրկնում են նրա ողբաձայն աղաղակները ու զանգատանաց հառաչանքները . իր գահազուրկ հայրը փոխանակ արքայական ծիրանւոյ՝ վայրի բաղեղներով եւ եղէգներով է զարդարել իր նիհար մարմինը ծածկող ցնցոտի կապան : Արտասուաթաց եւ ցաւալի գլուխը՝ փոխանակ իշխանութեան թագին՝ թառամեալ եւ գըլխակոր ծաղիկներով է պսակուած : Նա լոյս է փնտռում իր խաւար կեանքը մէջ կոյր աչքերով եւ կոյր մտքով. նրա մօտ իր ծաղրածուն խելացի է համարւում, նրան չի կարողանում փրկել իր հաւատարիմ Քենթին անձնանուէր բարեկամութիւնն անգամ: Իր աղջկանց ապերախտութեամբը հալածեալ ու չանթահար՝ թափառում է նա ինչպէս մի արքայազն Ագասթէր, մինչեւ որ գտնելով իր խանդակաթ աղջկան Գորտելլիային, ընկնում է նրա գիրկը, ուր եւ գտնում է վերջապէս իր աղօտ մտացը նշոյլ եւ մնացեալ աւուրցը համեստ երջանկութեան մի յոյս: Իր միակ, անձնուէր աղջկան կողքին հայրն ու թագաւորը միանգամայն զարթում եւ կանգնում են կրկին նրա մէջ ... այլ աւաղ, ամենայն ինչ անշնչանում է մահուան գրկում : Հօր սպիտակ ալիքը մեռեալ աղջկայ մարմնոյն պատանք է դառնում, որոյ վրայ եւ հայրը գտնում է իր անտանելի ցաւոց գերագոյն անդորրն ու հանգիստը :

Գորտելլիայի միւս քոյրերը կորչում են թշուառացեալ իրենց հօր անէծքից: Ո՛հ, այդ բոլորը սարսափելի է, քստմնելի, սրտառուչ եւ ահեղ :

Սակայն ոչ, Երանուհին չէ կարող տանել, չէ կարող արժանանալ հօրը անէծքին ... Նա խորհում էր, որ լիովին տրամադիր է՝ զգալով իրանում բաւական ուժ եւ անձնուիրութիւն, մի Գորտելլիա դառնալ իր հօրը համար : Նա անկասկած կարող է անել այդ բոլորը, ինչ որ արած էր Գորտելլիան ի սէր իր հօրը, թագաւորին :

Սակայն մի՞թէ նրա հայրը կարելի էր բաղդատել Գորտելլիայի հօրը հետ, մի՞թէ նա այնքան թշուառ եւ կարօտ էր իր գոհաբերութեան: Հետեւաբար իր զոհաբերութիւնը աւելի ծանր չէ՞ր, քան այդ արքայադստեր, զի հակառակ իր հաւանութեան եւ կամաց՝ պահանջում են իրանից ամուսին, բարեկամ եւ վերջապէս կենակից ընտրել այն մարդուն, որին նա չի սիրում, որի արտասուալից տխուր դէմքից պահանջում են միանգամայն զոհունակութեան ժպիտ :

Երկինքը միայն կարող է ծիրանի գօտի ցոյց տալ անձրեւի կաթիլների միջից : Նա պատրաստ է տանել ամենայն նեղութիւն ու վիշտ, բացի այդ ամուսնութիւնից... Բայց այն ժամանակ մտաբերեց Երանուհի իր հօր խօսքերը, թէ «իր բախտը կախուած է այս խնամութիւնից, եւ թէ առանց դրան պիտի ընկնի յեղածայր չքաւորութեան մէջ»:

Յետոյ երեւակայեց իրեն արդէն ամուսնացած իր սրտին սիրելի, բայց աղքատ մի անձի հետ, եւ նոյն միջոցին աչացն առաջ եկաւ իր հայրը, թշուառ, օրեկան հացին կարօտ :Գուցէ այն ժամանակ իր աղջկան համեստ օգնութիւնն էլ պիտի մերժէր արհամարհանօք, ողորմութիւն եւ նախատինք համարելով իրեն եւ պիտի մեռնէր քաղցած, մինչեւ վերջին շունչը անիծելով իր զաւակին :

Դրանից յետոյ պիտի կարողանա՞ր արդեօք երջանիկ լինել, եթէ իր սրտին սիրելւոյն մօտ իսկ գտնուէր ...:

Ո՛հ, ոչ ... անհրաժեշտ է, հարկաւոր է տեղի տալ անողոք ճակատագրին, գըլխիկոր եւ լռելեայն հնազանդել հօրը հրամանացը, եթէ մինչեւ անգամ կեանքը զոհել հարկ լինի ...:

Մի րոպէ մնաց լուռ եւ երազացնոր: Եւ Գիրքը հանգչում էր ծնկացը վրայ, եւ իր կուսական անուշահոտ սենեակում տիրող լռութեան մէջ որոշ զգում եւ լըսում էր ազնիւ սրտին կանոնաւոր, այլ զօրեղ բաբախումը : Գլուխը արմունկին յենած կը խորհէր. բայց յանկարծ գլուխ ցուելով, երկու ձեռքը ճակատին դրաւ եւ հարցուց ինքնիրեն՝ թէ «արդեօք այդ ծանր զոհողութեամբ պիտի կարողանա՞յ ինքն էլ արժանանալ հայրական օրհնէնքին, արդեօք կարող պիտի լինի՞ վանել նրա դէմքից այդ տխուր եւ վայրագ արտայայտութիւնը, որ այնքան սարսափ կ'ազդէր իր վրայ »:

Նա միայն այս էր սպասում վարձատրութիւն իր անձնուիրութեանը՝ ցանկանում էր տեսնել հօրը գոհ եւ ժպտերես. այո, վայելել նրա ժպիտը ի գին իր ազատութեան ... :

Փ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(13 Շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ն. ՔԱԶԱՆՑԱՔԻ

Քազանցաքիի յետ մահու վէպը՝ «Թըշնամի եղբայրները», իր մէջ կը խտացնէ կրետացի գրագէտին գլխաւոր թէմաները, բայց այս անգամ պարզունակ, միամիտ, գրեթէ ժողովրդական ձեւով մը, իբրեւ թէ հեղինակը, հակառակ նախորդ գործերու իր քանդակային, շողշողուն ոճին, ուզէր որ իր վերջին գործը, իբրեւ վերջաբան, ամէնուն, նոյնիսկ մանուկներուն մատչելի ըլլար :

Գործողութիւնը կը դառնայ Էպիրոսի մէջ, Պուլկարիոյ սահմանը, 1945ի զինադադարին յաջորդող քաղաքացիական պատերազմի ընթացքին : Քաթէլլոս գիւղը գրաւուած է կառավարական ուժերէն՝ «սեւ գլխարկաւորները», մինչդեռ լեռը կը մնայ ապստամբներուն՝ «կարմիր գլխարկաւորներուն» ձեռքը : Երկու ճակատներուն միջեւ ծայր կուտայ բուռն պատերազմ մը, բայց իրենցմէ վեր՝ կը հսկէ, կը տուայտի ու կ'աղօթէ ծերունի փոփ Եաննարոսը, որ սերտ միութեան մէջ կ'ապրի Քրիստոսի հետ եւ զայն կը պաղատի օր ու գիշեր որ օգնէ իրեն համաձայնութիւն մը գոյացնելու, ցոյց տալով իրեն լաւագոյն ճամբան: Հոգեկան բարդ զգացումներ կը ցնցեն ծերունի փոփը, որովհետեւ ապստամբներուն գլխաւորը՝ Տրաքոս, որ երիտասարդութեան տարուած է համայնավար գաղափարներէ, իր հարազատ զաւակն է : Նոյն զգացումներով կը տառապի նաեւ կառավարական ուժերու հրամանատարը, որուն կինը միացած է ըմբոստներուն :

Նիւթը, որ վերջին անգամով կը շօշափէ Քազանցաքի, խտացումն է իր ամբողջ գործին. Հեւալին ու չարունակական փնտռտուքը ճշմարտութեան: Ո՞ւր է ճըշմարտութիւնը: Աստուծոյ մարդը գիտէ թէ Քրիստոս Սէր է եւ թէ եղբայրասպան այս կռիւը զինքը կը խոցէ: Բայց ան չի գիտեր ի՛նչ ձեւով վերջ տալ սպանութիւններուն, որովհետեւ չի կրնար վըստահութեամբ որոշել թէ հակառակորդներէն ո՛վ իրաւունք ունի: Երբեմն իրեն կը թուի թէ երկինքը նշաններ կը ղրկէ իրեն նշելու թէ ինչ ճամբու պիտի հետեւի, ինչպէս օրինակ Աթոս լեռնէն եկած երիտասարդ կրօնաւորի մը այցելութիւնը, յայտնելու համար իրեն թէ Մխիթարիչը, որուն մասին Ս. Յովհաննէս կը խօսի, երկիր իջած է Փրկիչին վերադարձը պատրաստելու պաշտօնով եւ թէ կը կոչուի Լենին : Ուրիշ վայրկեաններու, Քրիստոսի հետ իր խօսակցութիւններու ընթացքին, այն տպաւորութիւնը ունի, թէ Ան, շրջելով դերերը, իրմէն ուղղութիւն կ'ուզէ : Ամէնէն վճռական պահուն, երբ զօրանոց կ'ուղղուի խնդրելու հրամանատարէն որ զէնքերը վար դնէ, այն զգացումը պիտի ունենայ որ զինքը մղողը Կոյսն է — որուն իկոնը, հրաշքով մը որ ինքը, ամէնէն սուրբը, մինակը պիտի ըլլայ գիւղին մէջ չտեսնող, իրական արցունքներով պիտի լայ :

Ի վերջոյ, փրկութեան տանող երկու ճամբաները (Աստուծոյ եւ իշխանութիւններուն) գոցելէն ետք, կ'ընտրէ հուսկ ուրեմն ժողովուրդին ճամբան. որոշած է, գիւղին մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար, զայն յանձնելու ապստամբներուն, գացած է տեսնուելու իր զաւակին հետ եւ, ի վարձատրութիւն իր մեղսակցութեան, առած է անկէ — գոնէ այդպէս կը հաւատայ — բոլոր բնակիչներուն կեանքին խնայելու խոստումը :

Բայց երբ իր մարդիկը գիւղը կը գրաւեն, Տրաքոս, որ ատենէ մը ի վեր սկսած է տարակուսիլ համայնավար իր գաղափարներուն, այն ատեն որ իր կարգին ինքն ալ հարց կուտայ թէ ո՛ւր է ճշմարտութիւնը, կը ստիպուի ծայրայեղ միջոցներու դիմել իր երկրորդին, Լուքասի սպառնալիքին տակ : Մինչ կը նկատէ թէ մարքսիստի իր պարտականութիւնն է արդարութիւն եւ ազատութիւն բերել, կը մերժէ գիւղացիներուն ընտրութեան իրաւունքը եւ կը հրամայէ հրացանի բռնել բոլոր անոնք, որոնք կը մերժեն կարմիր գլխարկ կրել : Այս է իմաստը այն հրամայականին, զոր Քազանցաքիս իր գիրքին իբրեւ նշանաբան կը դնէ. կ'ուզէ, կը գրէ, ազատ ըլլալ : Թող սպաննեն զինք: Ինչպէս, Փոփը, գայրացած որ խաբուեցաւ եւ այն տառապանքով՝ որ իր սխալով է որ արիւնը թափեցաւ, կը պատրաստուի երթալ եւ շրջակայ գիւղերուն պատմել ապստամբներուն երդմնազանցութիւնը, կը սպաննուի իր իսկ զաւկին հրամանով :

Վէպին այս լուծումը ենթադրել կուտայ որ Զօրպայի հեղինակը մեռած է յուսահատ : Բայց ամբողջ իր գործը թրծուած է միեւնոյն նիցչէական յոռետեսութեամբ : Մարդկային բնութեան հանդէպ անկասկած որեւէ պատրանք չէր սընուցաներ, կը նկատէր սակայն թէ յոյսի ու վախի բացակայութիւնը առաջին պայմանն էր ազատ մարդ մը ըլլալու: Մարդուն բոլոր մեծութիւնը կը կայանայ իրեն համար ներքին ազատութեան մը այս հետապնդումին մէջ, որուն ոչ ոք տիրացած ըլլալու պարծանքը կրնայ ունենալ: Այս ուղղութեամբ յատկանշական է Եաննարոսի յայտարարութիւնը. «Չենք հանդիպիր անոր (ազատութեան) երկրի վըրայ: Երկրի վրայ, կը հանդիպինք ազատութեան ի խնդիր պայքարին միայն: Կը կռուինք անձեռնմխելիին համար, եւ այս է պատճառը որ մարդը դադրած է անասուն ըլլալէ :

Հեղինակին բոլոր վէպերուն մէջ գուցէ ամէնէն աւելի քրիստոնէաշունչ գործն է: Եթէ նոյնիսկ վերջնականօրէն կը սխալի գործնական թէ հոգեկան գետնի վրայ — իր հերոսը սակայն բնակուած է Աստուծմէ, ինչպէս Պէրնանոսի գիւղի քահանան կամ Քարլօ Քոքքիոլիի Արտիթօ Փիքքարտին: Ներկայ աշխարհը, իր աչքով, սատանային սաղրանքն է, եւ իր սրբազան կատաղութեան մէջ կը տենչայ այրել, ոչնչացնել ամէն ինչ, սկսած վանքերէն, որովհետեւ կը բաժնէ իր ստեղծիչին արհամարհանքը կրօնաւորներուն հանդէպ՝ որոնց քով գտաւ վատութիւն, կեղծաւորութիւն եւ սուտ: Աստուծոյ փոխանորդները իրենք իսկ դաւաճանեցին, իր կարծիքով, Աւետարանի ոգիին: Իր կատաղութեան մէջ սակայն կ'ամբաստանէ նաեւ Աստուածը, որ իր լռութեամբ գըլխաւոր պատճառը հանդիսացած է աշխարհի այս սատանայացումին: Այս իսկ է իր ողբերգութիւնը՝ մինչ կը խնդրէ որ Աստուած աւելի յաճախ ինքզինքը յայտնէ, ցոյց տայ աւելի յստակօրէն թէ ուր է Բարին. իրեն կը թուի թէ Աստուած չի պատասխաներ: Ու սակայն յաւիտենական երկուութիւնը, ենթարկում կամ դիմադրութիւն բնութեան մէկ լուծում ունի միայն. սէրը: Իրեն համար, ինչպէս Ս. Յովհաննէսին. ի սկզբանէ էր սէրն...

Այս է որ կը ստիպէ մարդը գերազանցելու ինքզինքը. ասկէ իր անտարբերութիւնը մահուան հանդէպ, ասկէ Լենինի հմայքը երիտասարդ կրօնաւորին եւ Քասթելլոսի ուսուցիչին վրայ, որ, ծանրօրէն հիւանդ, հոգին իր ակռաներով բռնած կը պահէ՝ լաւագոյն աշխարհի մը գալուստը ողջունելու: Բայց այս երջանկութիւնը համայնավար գաղափարաբանութիւնը չէ որ պիտի բերէ մարդկութեան, որովհետեւ, ան կը տանի բռնութեան, անարդարութեան եւ ազատութեան ժխտումին: Թող քրիստոնեաներուն մարտիրոսութիւն վկայէ — աւելի հաւատարմօրէն Քրիստոսի հետքերուն հետեւելու. ա՛յս է թերեւս դասը, զոր Քազանցաքիս ուզած է տալ հոգեկան իր կըտակին մէջ :

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—*—

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Հոկտեմբեր 21ին Երեւան ժամանեց իր կնոջ հետ Աւստրալիոյ դեսպանը՝ Խորհ. Միութեան մօտ :

Դեսպան Ճոն Ռասըլ Ռաուլանտ տեսնուեցաւ Հայաստանի արտաքին նախարարին՝ Բ. Մարտիրոսեանի հետ :

ԹԵՆԻՍԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

Այս օրերուն Երեւանի մէջ տեղի կ'ունենայ Թենիսի Խորհ. Միութեան ախոյեանական մրցաշարքը :

Հայաստանի խումբը պարտութեան մատնեց Ռուսերը՝ 10 – 7ով: Այժմ պիտի մրցի 1–4րդ տեղերուն համար :

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Վերջ գտան Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի «Ա.» խումբի երկրորդ ենթախումբին մրցումները :

Մասնակցող 16 խումբերուն մէջ Հայաստանի «Արարատ» խումբը կը գրաւէ առաջին տեղը երեսուն կէտով: Երկրորդ տեղը կը գրաւէ Ալմա – Աթայի խումբը՝ 28 կէտով :

Այս յաղթանակով «Արարատ» իրաւունք կ'ունենայ մասնակցելու 1966ին տեղի ունենալիք «Ա» խումբի առաջին ենթախումբի մրցաշարքին :

ՆՈՒԷՐ

Թեհրանաբնակ Հայ մը՝ Հայկ Յարութիւնեան, Երեւան ղրկեց լուցկիի վեց հազար հատիկներէ պատրաստուած ըսքանչելի ջութակ մը :

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

«Հայաստան» հրատարակչականը լոյս ընծայեց Պայրընի ընտիր երկերուն հաւաքածոն : Հեղինակին քնարական երգերը, բանաստեղծութիւնները եւ տռամները թարգմանած են բանաստեղծներ Վաղարշակ Նորենց, Սողոմոն Տարօնցի, Մկրտիչ Խերանեան, Հենրիկ Սեւան, Վահագն Դաւթեան եւ ուրիշներ :

եւ ոսկեղէն չքանչաններու բոցերու մէջ, ժպտերես, զուարթ եւ աշխոյժ : Իրեն կը հետեւին ոչ թէ պահակազօրաց սպաներ, այլ նախարարներ միայն: Կ'անցնի եպիսկոպոսներու երկար շարքերուն ընդմէջէն, կը բարձրանայ նախապահական ամպիոն, կը նստի ոսկեհուռ փոքր գահի մը վրայ : Կը նստին եպիսկոպոսները եւս: Այն եպիսկոպոսը, որ գրաւած էր կայսեր աջ կողմը, (ըստ ոմանց Եւսեբիոս Կեսարացի, ամէնէն զարգացածը, ըստ այլոց Անտիոքի եպիսկոպոսը, պատրիարքական իր նախաթոռին ի պատիւ), ոտքի կը կանգնի եւ կը կարդայ ուղերձ մը՝ շնորհակալութիւն յայտնելով Աստուծոյ եւ կայսեր, առիթ տրուած ըլլալով որ քրիստոնէութիւնը վայելէ նման պատիւ մը, ազատութիւն իրենց գործերը քննելու :

Ուղերձը կ'աւարտի: Կը տիրէ խոր լըռութիւն : Ամէնքը իրենց աչքերը յառած են կայսեր :

Մեծն Կոստանդիանոս ուրախ կ'երեւի եւ գոհ : Իր կարգին, աչքերը կը պըտըտցնէ ժողովականներուն վրայ, յետոյ առանց ոտքի ելլելու՝ կ'արտասանէ իր պատգամը:

Կայսրը լատիներէն խօսած էր:

Անմիջապէս կը թարգմանուի յունարէնի: Յետոյ ժողովը կը ձեռնարկէ իր աշխատանքներուն, ըստ օրակարգին :

Յաջորդով՝ նախ Հայոց մասնակցութեան հարցը, ու միաժամանակ՝ վիճաբանութիւնները օրակարգին շուրջ :

Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Ձեզի կ'իյնայ գիտնալ, թէ ինչ կըրնաք ընել : Գործեցէք :

Փուարօ դանդաղ կերպով գլուխը օրօրեց :

— Տիկին, իմ կարծիքովս՝ ձեր զաւակը կը մերժէ լսել որեւէ աննպաստ բան՝ Միս Վիլքենսոնի վերաբերեալ : Մնաց, որ շատ ալ աննպաստ բաներ չկան ըսելիք այդ կնոջ մասին: Անցեալը քրքրելով՝ անկասկած ոչ մէկ այպանելի արարք կը յայտնուի անոր կեանքին մէջ: Այդ կինը եղած է ... ի՛նչպէս ըսել ... շատ ըզգոյշ :

— Գիտեմ ... մրմնջեց դքսուհին :

— Ահ, ուրեմն դուք ձեր փոքրիկ հետազօտութիւնները կատարած էք արդէն:

Փուարոյի չէշտակի նայուածքին տակ՝ դքսուհին անյողդողդ մնաց :

— Ամէն տեսակ քայլ առնելու պիտի չընկրկիմ, արգիլելու համար այս ամուսնութիւնը : Կը հասկնա՞ք, ամէն տեսակ քայլ առնելու, ըսաւ կինը մեծ թափով : Դրամը կարեւորութիւն չունի : Պարոն Փուարօ, դուք ինքներդ կրնաք նշանակել գումարը: Միայն թէ այդ ամուսնութեան ծրագիրը չգործադրուի, եւ այդ ընողը դուք կրնաք ըլլալ միայն :

— Նիւթական հարց չեմ դներ, տիկին: Սակայն որեւէ ձեռնարկ չեմ կրնար փորձել ... պատճառաւ մը, որ պիտի յայտնեմ ձեզի քիչ ետք : Ասկէ զատ, թոյլ տուէք ինձ նախապէս ձեզի ըսելու, որ ամէն ջանք ի զուր պիտի ըլլայ: Տիկին Դքսուհի, ինծի համար անկարելի է օգտակար ըլլալ ձեզի. այսուհանդերձ, եթէ ամբարտաւանութիւն չէք նկատեր, թոյլատրեցէք խորհուրդ մը տալ ձեզի :

— Խորհո՞ւրդ մը: Ո՞րը :

— Մի հակառակիք ձեր զաւկին :

Անիկա ինքն իր ընտրութիւնը ընելու տարիքին մէջ կը գտնուի : Եթէ այս ընտրութիւնը չի համապատասխաներ ձերինին, կարելի չէ հետեւցնել թէ դուք էք իրաւացին :Միշտ պատրաստ եղէք իրեն օգնութեան հասնելու, եթէ կարիքը ըլլայ անոր: Բայց մի ընդհատէք, երբեք մի փորձէք ձեր զաւակը ձեր դէմ լարելու ...

— Դուք չհասկցաք զիս ...

Դողդողացող շրթներով Դքսուհին ոտքի ելաւ :

— Հասկցած եմ, Տիկին, շատ լաւ հասկցած: Բացի ինձմէ, Հերքիւլ Փուարոյէն, ուրիշ ոչ ոք կրնար հասկնալ մօր մը սիրտը: Հաւատք ընծայեցէք իմ երկար փորձառութեանս, տիկին դքսուհի : Համբերեցէք : Հանդարտ եղէք եւ ծածկեցէք ձեր վրդովումը : Պատահականութիւնը դեռ կրնայ արգիլել այդ ամուսնութիւնը, մինչդեռ ձեր հակառակիլը կը յաջողի միայն ձեր զաւկին մտասեւեռումը ամրացնել :

— Ցտեսութիւն, պարոն Փուարօ, ըսաւ կինը պաղ շեշտով : Հաւատացէք որ շատ յուսախաբ եղայ :

— Տիկին, անհուն ցաւ կը զգամ որ չեմ կրնար ծառայութիւն մատուցանել ձեզի : Ճշմարիտ շատ փափուկ դրութեան մը մէջ կը գտնուիմ : Լէյտի Էճվարը պատուած է զիս արդէն իմ խորհուրդներուս դիմելով :

— Օհ, հիմա կը հասկնամ: Դուք կը պայքարիք թշնամի ճակատին մէջ : Ահաւասիկ բացատրութիւնը, թէ ինչու Լէյտի Էճվարը դեռ չէ ձերբակալուած :

— Ի՞նչպէս, տիկին դքսուհի :

— Շատ լաւ լսեցիք արդէն իմ բառերս : Ինչո՞ւ համար ազատ կը թողուն զինքը : Նոյն երեկոյեան տան մէջ տեսնուած է ան : Մտած է հիւրանոց-գրադարանը իր ամուսինը տեսնելու : Ուրիշ ոչ ոք մօտեցած է Լորտ Էճվարին, սպանութեան գիշերը: Եւ այդ կինը տակաւին բանտը չէ նետուած : Ոստիկանութիւնը պէտք է կաշառուած ըլլայ մինչեւ ծուծերը :

Վրդոված դքսուհին մեկնեցաւ, բարեւելու աննշան ձեւ մը ընելով :

— Ժանտախտ : Ինչ տիրական կին, բացագանչեցի ես: Այսուհանդերձ՝ պաշտելի ...

— Ինչո՞ւ : Որովհետեւ կ'ուզէ իր կամքը պարտադրել ամէնուն :

— Ոչ, որովհետեւ ուրիշ մտահոգութիւն չունի, եթէ ոչ իր զաւկին երջանկութիւնը :

— Ճիշդ է, Հասթինկ: Բայց կը խորհի՞ք թէ դուքսը ամուսնանալով Ժանն Վիլքենսոնի հետ՝ մեծ յիմարութիւն մը գործած կ'ըլլար :

— Ի՞նչպէս : Ուրեմն դուք կը կարծէք, որ դերասանուհին իրապէս կը սիրէ՞ այդ մարդը :

— Ոչ, բայց յափշտակուած է անոր դիրքէն եւ հիանալի կերպով կրնայ խաղալ դքսուհիի դերը: Շատ գեղեցիկ է եւ շատ սնապարծ: Ես երբեք չեմ կարծեր, թէ այդ ամուսնութիւնը աղէտ մը կրնայ ըլլալ: Դուքսը կրնար ընտրել իր դասակարգէն աղջիկ մը, որ պիտի ամուսնանար անոր հետ թերեւս միեւնոյն ցանկութիւններէն տարուած ... եւ ոչ ոք անպատեհ պիտի գտնէր ...

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այրի Տիկին Հրաչ Սարգիսեան 40 Ֆր. կը նուիրէ Միջակոյթի Տան, Ամենայն Սրբոց Տօնին առթիւ Իւղարեր եւ Նշան Սարգիսեանի եւ Վեհինէ եւ Բարգամ Պասմաճեանի յիշատակին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Պատուոյ Կոմիտէին կը նախագահէ՝

ԿԱՐՏԻՆԱԼ ՍԻՒԷՆԷՆՍ

ԿԻՐԱԿԻ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7

ԺԱՄԸ 10ԻՆ

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Սէն – Ժաք Սիւր Քուտընպերկ *եկեղեցին,* Փլաս Ռոյալ :

Կը պատարագէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան :

Կը մասնակցի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբը :

Այս պատարագը պիտի ձայնասփռուի, ուղղակի Ֆլաման էմիսիոններու կողմէ, եւ պատկերասփռուի, ուղղակի, պել–ժիական կայանին կողմէ :

ԺԱՄԸ 12·30ԻՆ

Ծաղկեպսակ կը դրուի Անծանօթ զին–ուորի շիրիմին եւ բոցը կը վերարծար–ծուի :

ԺԱՄԸ 12·50ԻՆ

Սերովբէ Արք. ծաղկեպսակ կը դնէ Կարտինալ Մերսիէի յուշարձանին, Փլաս Սէնթ – Կիւտիւլ :

ԺԱՄԸ 16ԻՆ

Ցուցահանդէս Փալէ տէ զ'Աքատէմիի *մէջ, ուր խօսք կ'առնեն.—*

ԺՈՐԺ ԱՐՈՆՍԹԷՆ (Նախագահ Մարդ–կային Իրաւանց Պաշտպանութեան Պել–ժիական լիկայի, փաստաբան) :

ՓՐՈՖ. ԺԱՆ ՊՕՆԵԻԷ

ՓՐՈՖ. Ֆ. ՖԷՅՏԻ

ՓՐՈՖ. ՄՕՐԻՍ ԼԸՐՈՒԱ

Պ. ԱՐՇԱԿ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ՏՕՄ ՌՈՊԷՐ ՎԱՆ ՔՈՎԵԼԱԷՐԹ ՏԸ ՎԻԷԼՍ :

Օրուան պատշաճ դեղարուեստական յայտագիր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին, Կոանտ Օթէլի մէջ: Մանրամասնութիւն–ները յետագային :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԿԱՆՏ ԵՒ ՊՐԻՒՍԷԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, ժամը 7·15ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէնէն, Քաֆէ Թերմինիւսի *առջեւէն :*

Ճաշ Սէն Թ'Ամանտ լէ զ'Օ: *Ժամը 15ին ժամանում Կանտի համալսարանը ուր ծաղկեպսակ մը կը դրուի Դանիէլ Վա–րուժանի յուշարձանին առջեւ :*

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ: Ժամանում ժամը 16·30ին: Պանդոկ, այցելութիւն երեկոն ազատ :

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 7, ժամը 10ին հան–դիսաւոր հայածէս պատարագ, Սէն–Ժաք եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղե–կավարութեամբ Արա Պարթեւեանի :

Կը պատարագէ.— ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, կաթողիկոսական պատ–ուիրակ Եւրոպայի Հայոց :

Ներկայ կ'ըլլայ ԿԱՐԱՊԵՏ եպիսկ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, առաքելական էկզարք :

Այցելութիւն եւ ծաղկեպսակ Անծա–նօթ Զինուորի գերեզմանին ժամը 13ին : Ճաշէն ետք զանազան արարողութիւններ Ակադեմիաներու պալատը : Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 17ին :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 69 ՖՐ.

Ֆրանսացիներուն համար ազգային անձնագիր, Նանսէնեան հպատակներու համար՝ Թիթր տը Վօյաժ :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Téléph. : 770-36-37
Délégué E. DJEZIRIAN

Արձանագրութիւնները կը փակուին Նոյեմբեր 4ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Salle PLEYEL

DIMANCHE 7 NOVEMBRE A 20 H. 45

LE CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES

présente

ARMENIE 1915

L'EXTERMINATION D'UN PEUPLE

Grande Conférence avec projections sonorisées

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ ՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵՐԷՆ ՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆՆԵՐԷՆ:

Կազմակերպուած ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԻ *կողմէ*

Հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներու և 16, Rue Lafayette (Métro Chaussée-d'Antin) — PRO. 52-88
32, Ռիւ տը Թրէվիզ

Ա. Ազամեանի մօտ: Գին 5, 8, 10 *եւ* 12 փրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի ըէ Կոնէսի Անարատ Յղու–թեան հայ քոյրերը եւ անոնց աշակեր–տուհիները՝ իրենց երախտագիտութիւնը կը յայտնեն Գալուստ Կիւլպէնկեան հաս–տատութեան որ 14800 ֆրանքի նպաստով մը հնարաւորութիւն տուած է իրենց՝ նորո–գելու դպրոցին շէնքը եւ զայն օժտելու արդի կարասիներով :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

VILLAS neuves à MI-PLAINE
Terrains dans lotissements à PUSIGNAN - MANISSIEUX et SAINT BONNET de MURE

Terrains Industriels toutes superficies, environ LYON

BRON - Immobilier

109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt

BRON (Rhône)

Tél. : 70-88-68 et 70-88-69

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ. — Շրջանակով 300 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Արմենիա Հիւրանոցի մէջ *որ կը պատկանի Առաջին դասակարգի :*

Տեղի պիտի ունենան մեծ անակնկալներ :

Այս ճամբորդութիւնը տեղի կ'ունենայ ձմրան եղանակի գինով, միայն 1900 Ֆր.

Մեկնում Փարիզէն Դեկտ. 27ին, վերադարձ 9 Յունուար 1966

Երթ ու դարձ օդանաւով

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն դիմել եւ արձանագրուիլ :

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ

Փարիզէն Երեւան երթուդարձ խումբով: Այժմէն դիմել պատրաստելու համար ձեւակերպութիւնները :

Ինչպէս ամէն տարի, նոյնպէս մեկնում օդանաւով, Օգոստոսը անցընելու հա–մար Երեւան :

Բոլորը կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. կողմէ

ԴՒՄԷԼ ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

17, Ave. des Acacias CLAMART (Seine) — Tel. : MIChelet 58-39

Հարաւի համար դիմել՝ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ, հեռաձայն 20·63–43 :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

ՄԻ ՈՒՇԱՆԱՔ ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ ՂՐԿԵԼՈՒ
ՁԵՐ ՍԻՐԵԼԻՆԵՐՈՒՆ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Արտօնուած VNECHPOSYLTORGի կողմէ, Մոսկուա

SICOMEX, 20, Rue Royale, PARIS (8e)

Մեր քով պիտի գտնէք լաւագոյն գիներով ապրանքներու ճոխ մթերք մը

ՍՏԱՑՈՂՆԵՐԸ ՈՉԻՆՉՈՒՆԻՆ ՎՃԱՐԵԼԻՔ

Մեզմէ գնուած ապրանքներու առաքման համար, մինչեւ 20 քիլօ, կը վճարէք միայն 30 Ֆրանք :

Փնտռեցէք մեր պատկերազարդ ցուցակները, ձրի

Կ'ապահովենք նաեւ մեր յաճախորդներուն բերած նոր *ապրանքներու առաքումը:*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայկազ Մարգարեան Գէորգի, ծնած 1918ին, հայրը Գէորգ, մայրը Դատարիկ եղբայրը Վարդան, փնտռողն է քոյրը Շամրիկ :

Էջմիածին քաղաքէն Յովսէփեան Յով–սէփ Կարապետի, կը փնտռէ իր եղբայրը Յովսէփեան Հայկազ Կարապետի: ծնած 1920ին, կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ :

Էջմիածին քաղաքէն, Ռոզա Յովհաննէ–եան Անդրանիկի, այժմ Ռոստոմեան՝ կը փնտռէ իր հայրը, Անդրանիկ Յովհան–նէսեան, կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ :

Երեւան: Արովեան շրջանէն Սարգսյ–եան Շուշիկ, կը փնտռէ Ագատ Սարգսյ–եան Գառնիկի, ծնած 1924ին :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի անմի–ջապէս իմացնել Մարսէյլի Մայր եկեղե–ցին. 339 Ավընիւ տիւ Փրատօ, 13, Մար–սէյլ 8րդ :